

**PEDAGÓGUSOK
ARCKÉPCSARNOKA**

2013

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA
TIZENKETTEDIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2013

Kiadja
a
Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület

Felelős kiadó: **Fülöp Mihály**

Alapító főszerkesztő: **Ungvári János**

Kötetszerkesztő: **Nyirkos Tibor**

Lektor: **Korompai Gáborné**

Szerkesztőbizottság:

Csiha László
Halász Ferenc
Kálmán Antalné
Kornya László
Új Imréné

Tördelő, nyomdai előkészítő: **Csermely László**

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok:
Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

*„Az olyan tanító, ki nem lélekből tanító, nem tanító,
és annak hiába a parancs, az ezért nem lesz tanító,
ki lélekből fogta fel hivatalát, de parancs által akadályoztatik,
ismét megszűnt tanító lenni, mert eszméi elhalván,
elhal a lélek rugékonysága is, s ő, ha megtartja nevét,
csupán kenyéréért fogja megtartani, de tisztét be nem töltheti.”*
(Gönczy Pál)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola és Óvoda Szarvas
Berettyóújfalu Város Önkormányzata
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
Földeák Község Önkormányzata
Furta Község Önkormányzata
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
Monostorpályi Község Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Ótemplomi Evangélikus Egyházközség Szarvas
Püspökladány Város Önkormányzata
Szarvas Város Önkormányzata
Szarvasi Öregdiákok Baráti Köre
Tiszacsege Ifjúságért Alapítvány
Tiszacsege Város Önkormányzata
Tiszakeszi Község Önkormányzata
Újtemplomi Evangélikus Egyházközség Szarvas
Vajda Péter Evangélikus Gimnázium Szarvas
Villás Galéria és Aukciósház Debrecen

Magánszemélyek

dr. Aranyosi Jánosné (Debrecen), dr. Bencze Sándorné (Szarvas), Csathó András (Battonya),
Csathó Gábor (Érd), Csathó István (Lábatlan), Csathó József (Battonya), Csathó Kálmánné (Battonya),
Csathó Péter (Budapest), Csermely László (Debrecen), Farkasvölgyiné Kovács Klára (Oroszlány),
Fodor Imre (Földeák), Folytán Jánosné (Szarvas), Hajdú Imre (Tiszacsege),
dr. Katona Krisztina (Szarvas), Kondacs Mihályné (Szarvas), Koppány Józsefné Megyeri Éva (Páty),
Kovács Béla László (Budapest), Kovács Erzsébet (Budapest), Kovács Katalin Ildikó (Szarvas),
Kunos András (Szarvas), dr. Lipcsei Imre (Szarvas), Montvajszkiné Bátor Anna (Szarvas),
Pilishegyi Péter (Debrecen), dr. Puskás János (Szarvas), Raffay Zoltánné (Nyíregyháza),
Szala Pálné (Kazincbarcika), Varga Lászlóné Iványi Erzsébet (Békésszentandrás),
Veszter Vilmosné (Szarvas), Zvara Jánosné (Szarvas),
és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók

Előszó

Lectori salutem!

Üdvözllet az olvasónak! Ezzel a klasszikus latin szólással mondunk köszönetet mindazoknak, akik részt vettek a Pedagógusok arcképcsarnoka ez évi, immár 12. kötetének előkészítésében, anyagi támogatásában, tartalmának gyarapításában és kivitelezésében; köszönet továbbá mindazoknak, akik majd olvassák, jó hírért keltik a szakmai körökben és a nagyobb nyilvánosságban egyaránt. Kimondhatatlan öröm, hogy ezúttal 163 írás érkezett a szerkesztőségbe, tizenhatal több, mint az eddigi legvaskosabb kötetbe (2011. jubileumi kiadás). Mi ez, ha nem elismerése annak, hogy jó úton járunk, valós és kézzelfogható segítségre lertünk múltunk értékeinek feltárásában és – reméljük – felhasználásában? Egyesületünk vezetősége úgy döntött, hogy az írásokat köszönettel fogadja, és a kötet terjedelmét megnöve-li. Megjegyezzük azonban, hogy az eddigiekhez hasonlóan alapos és sokoldalú minőségellenőrzést végzünk a kiadvány előkészítésében, tehát a beérkezett írások megjelentetése nem automatikus.

Az arcképvázlatok közlésének előkészítésében tiszteletben tartottuk a szerzők jogait és kötelességeit. Akinek neve szerepel az írás végén, az felelős magáért a szövegért. Természetes és elkerülhetetlen, hogy a korrektorok bizonyos változtatásokat végezzenek (helyesírás, szövegszerkesztés, stílus, terjedelem stb.) Ha azonban érdemi változtatásokat látunk szükségesnek, azt megbeszéljük a szerzővel. Az ún. átvett szövegeket (más könyvből, internetről stb.) nem tudjuk mindig kiszűrni, de a szerző természetesen az eredetiségért is felelős.

Nem először fordul elő, hogy az arcképvázlat írójának véleménye ellenkezik a szerkesztőségétől. Lehetséges, hogy valaki például úgy gondolja: nem ártana visszahozni azokat az idöket, amikor a nádpálca használata nem volt tilos az iskolában. Többen némi nosztalgiával gondolnak a régi idök fegyelmezési gyakorlatára. Közölünk is sokan még ilyen iskolába jártunk, tudjuk, miről van szó. De ezek az idök visszavonhatatlanul elmúltak az iskolákban: tilos a testi fenytés, és ezt törvény garantálja minden felvilágosult országban. Lehet, hogy más véleményt közölünk, de elhatárolódunk tőle. Ez a látszólagos ellentmondás a sajtószabadság lényegéből fakad: a vélemény szabad (bár itt is vannak határok), de a jogi korlátozáson nem tudunk és nem is akarunk változtatni.

Szerkesztés közben gyakran vetödik fel a kérdés: hogyan lehetne meghatározni a cikkek *terjedelmét*. A felső határt megszabtuk: ne legyen több 12 000 karakternél, s ne legyen kevesebb 4 500-nál (másképpen kifejezve: legyen több egy oldalnál, de ne haladja meg a 4 teljes oldalt). Ezt a szabályozást azonban nem tudjuk mechanikusan alkalmazni, kivétel mindig lesz, főleg a felső határnál, ha a szöveg kifogástalan, fajsúlyos, különlegesen élvezetes és koherens. Mégis megjegyezzük, hogy vannak jó módszerek a terjedelem korlátozására: ilyen pl. a bibliográfia szükítése (esetleg elhagyása), a különféle idézett vélemények szelektálása és általában a tömörítés, a kevésbé fontos vagy felesleges kitérök elhagyása.

Előkészítő munkánk dilemmái közé tartozik, hogy az arcképvázlatok *valóságos képet* nyújtanak-e az egykori kollégákról – hiszen személyesen nem ismerhettünk mindenkit –, és feltételezhető, hogy az emlékezést befolyásolja a megszépítő messzeség, az illető iránti vonzalom, az érzelmi kötődés. Ezért tulajdonítunk nagy jelentőséget a tényszerű adatoknak, sikereknek, eredményeknek és az ún. független emlékezők (tanítványok, munkatársak, a szakmában járatos ismerösök) értékfeltáró véleményének. Minél alaposabb, mélyrehatóbb egy pályarajz, annál meggyözöbb a szerkesztők – és az olvasók – számára. Az arcképvázlat mint műfaj magától értetödően lehet egyszerre tárgyilagos, szubjektív és hiteles (akár az esszé).

Természetesen arra is törekszünk, hogy a pályakép szövegének szerkezete, az egyes részek arányossága és összetartozása, *nyelvhasználata és stílusa* is megfeleljen kiadványaink elvárható színvonalának. Leendő szerzőink bátorítására mondom, hogy egy arcképvázlat megírása nem túl nehéz, bár nem is túl könnyű feladat. Végig kell gondolnunk, hogy mit akarunk közölni: mit tudunk felhasználni a rendelkezésünkre álló személyi adatokból, a ránk maradt írásokból, a kollégák és saját magunk emlékezeté-

ből stb. Az anyaggyűjtést nagyon alaposan kell végezni. Hogy miképpen lesz ebből „emberarc”, az már személyes kifejezőképességünktől függ. De egyvalamit mindenképpen szem előtt kell tartani: akiről írunk, az pedagógus volt, gyermekeket, ifjakat, felnőtteket nevelt és oktatott *nem akárhogyan*, és a mi figyelmünk elsősorban erre irányul. Úgy is mondhatnánk, hogy ez szakmai kérdés, és ennek megfelelően kell értékeit kiemelni. Egy-egy arcképvázlatnak ez adja legfőbb meggyőző erejét, hitelét. Kötetünkben most is találunk erre kifejező példákat, olyanokat, amelyekben a tartalom és a nyelvi megformálás egymást erősíti.

A jövőben arcképvázlatot írók figyelmébe ajánljuk e kötetünk 447. oldalán található *Útmutatót*.

A Pedagógusok arcképcsarnokába *közele és távoli pályatársaink* egyaránt bekerülhetnek. Jó együttműködést alakítottunk ki az idők folyamán Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kollégáinkkal, de a megye- és országhatárokon továbbra is szeretnénk – legalább virtuálisan – átjárni. Az elmúlt évben és az idén látogatást tettünk Nagyváradon, Nagykárolyban, Szatmárnémetiben, Nagybányán, itthon a zempléni városokban (Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen), és személyesen invitáltunk egyes iskolákat, iskolavezetőket, hogy csatlakozzanak vállalkozásunkhoz.

Jól példázza ezt a békési *Szarvas városával* létrehozott együttműködés. E kötetünkhöz 27 arcképvázlatot kaptunk tőlük a város különböző oktatási-nevelési intézményeiben egykor működő pedagógusokról (óvónőkről, tanítókról, tanárokról, főiskolai oktatókról). Győr-Moson-Sopron megyével („*Emlj fel emléket!*” *Alapítvánnyal*) is jó kapcsolatba kerültünk, miután megismertük hasonló törekvéseiket. Kötetünkbe az ő kiadványukból is vettünk át nívós írásokat.

Örömmel mondhatjuk: mindenütt szeretettel fogadtak bennünket, és készek az együttműködésre. Persze ennek eredményei nem azonnal mutatkoznak meg, a barátság és a munka hoz majd igazán közelebb bennünket egymáshoz.

Ez a kötet – amellet, hogy megerősít bennünket a sorozat folytatásának szándékában – más tekintetben is figyelemre méltó. A *pedagógus* fogalmának jelentésköre meglehetősen tág és rétegzett: beletartoznak mindazok, akik az óvodától az egyetemig – de azon túl is – nagyon különböző oktató-nevelő munkát végeznek, sőt más-más szakmai területet képviselnek (óvónők, tanítók, tanárok, felsőoktatásban működő szakemberek, gyógypedagógusok, hitoktatók, pszichológusok stb.), ezért arra is törekednünk kell, hogy kiadványunk valamelyest arányosan tükrözze ezt a sokféleséget. Kötetünk most az óvóképzésben és az óvodai nevelésben részt vevők köréből közöl a szokásosnál több arcképvázlatot a szarvasi óvónőképző jóvoltából. Köszönet érte!

Egyesületünk ezúttal is folytatja az *Emlékezzünk régiekről* címmel indított hagyományt. Így került most kötetünkbe egy megemlékezés *Brunszvik Terézről*, a hazai óvodaügy és a nőnevelés úttörőjéről, továbbá *Gönczy Pálról*, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett – Pestalozzi hatására – híres nevelőintézetének létrehozásával, valamint azzal, hogy részt vett az 1868-as népiskolai törvény előkészítésében és végrehajtásában.

A terjedelmesebb kiadvány nyilván költségesebb. Ezért kérünk mindenkit, akinek módjában áll, hogy egyesületünket támogassa kisebb-nagyobb adományaival (pl. adjuk 1%-ával). Természetesen más-képp is igyekszünk növelni anyagi forrásainkat (pl. pályázatokkal). Azt talán mondanunk sem kell, hogy egyesületi tagjaink, arcképvázlat-íróink, segítőkink semmiféle anyagi ellenszolgáltatásban nem részesülnek, kivéve a tiszteletpéldányokat, amelyek költségét valahogy „kigazdálkodjuk”.

De hát a munka így szép, ezért csináljuk, ezzel vagyunk „bőven megfizetve”, ha tevékenységünket a nyilvánosság elismeri, és az egyesületi munkát folytatásra ösztönzi.

Debrecen, 2013. augusztus

Nyirkos Tibor
kötetszerkesztő, korrektor

Az arcképvázlatokról

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikkal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál az emlékezésre. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen az arcképvázlat szerzőjének személyes kapcsolata vagy éppen valamilyen egyéni kötődése van az arcképcsarnokban szereplő személlyel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy az arcképvázlat szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés. A személyes kapcsolat azonban nem kizárólagos követelmény, publikálási lehetőséget kínálunk azok számára is, akik kutatás keretében kívánnak bemutatni kiváló személyiségeket. Természetes igény a kutatómunkára vonatkozó követelmény (pl. a források pontos megjelölése) betartása.

Jogosan felmerülő kérdés: ki kerülhet be az arcképcsarnok köteteibe? Kezdetből hangsúlyoztuk: legyen jellemző rá az oktatás-nevelés szolgálata, a hivatástudat, amely megmutatkozik a pályahűségben, a tisztességes helytállásban, a kiemelkedő pedagógiai teljesítményben és a közmegebecsültségben. Végül soron azonban az arcképvázlat írása vállalás kérdése. Legyen egy személy: tanítvány, munkatárs, családtag, barát, ismerős, aki arcképvázlat írására vállalkozik. Akinek emlékezetében jelen van az a személy, akire hálával gondol, akitől útravalót kapott az élethez.

Az emlékezés jogán törekszünk az időálló emberi és pedagógusi értékek felmutatására, egy olyan szemlélettel szemben, amely múltunk bizonyos szakaszait mellőzni kívánja, s ezzel megszakítja nemzeti tudatunk folytonosságát. Az arcképvázlatok bemutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt értékei vagy tanulságai jobbitó hatással legyenek jelenünkre és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképcsarnokban szereplők **arcképvázlatát** a magyar ábécé betűrendjében közöljük.

Az arcképvázlat első adata a családi- és keresztnév: a **címszó**. A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút/életpálya** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlézése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemlézése. Itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket. A műveknél a címet teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám-adatokat. Idézet vagy ún. átemelés használatánál a forrást pontosan kérjük megjelölni. Az internet, mint a legnagyobb információs bázis használata a vonatkozó szabályok betartásával megengedett.

A főszöveg harmadik része a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt is használhatunk rövidítéseket, különösen periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

Végül a névcikket a szerző neve, személyes kapcsolatának feltüntetése és lakhelyének megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

A főszerkesztő

Akikről a szerzők az arcképvázlatokban megemlékeztek

<i>Ágoston László</i>	ID. ÁGOSTON LÁSZLÓ	tanító
<i>Bertha Jánosné és Mészárosné Németh Ilona</i>	BABOS JÓZSEF	kántortanító, iskolaigazgató
<i>Dr. Bakos Béla Jánosné</i>	DR. BAKOS BÉLA JÁNOS	agrármérnök, főisk. adjunktus
<i>Lengyel Istvánné</i>	DR. BALOGH JÓZSEF	néptanító, főiskolai tanár
<i>Balogh Ágnes és Balogh Károly</i>	BALOGH KÁROLYNÉ	középiskolai tanár
<i>Bánk Imre</i>	BÁNK IMRÉNÉ	tanító
<i>Horváth Mihály és Szabó György</i>	BÁNSZKI TAMÁS	grafikus, festőművész, tanár
<i>Farkas Jánosné</i>	BARINÉ JÓZSA ERZSÉBET	ált. isk. tanár, igazgatóh.
<i>Kondacs Mihályné és Varga Ferencné</i>	DR. BENCSIK ENDRÉNÉ	tanító
<i>Kondacs Mihályné</i>	BESSENYEI ANTAL ZÉNÓ	rajztanár, intézeti tanár
<i>Balázs Pálné</i>	BILIBOK PÉTERNÉ	középisk. és intézeti tanár
<i>Dr. Koós Ferenc</i>	BÍRÓ VINCE	tanító, tanár, iskolaigazgató
<i>Török Ferencné</i>	BOGNÁR JENŐ	kántortanító
<i>Török Ferencné</i>	BOGNÁR JENŐNÉ	tanító
<i>Lupsa Józsefné</i>	BOLYÁN SÁNDORNÉ	tanító, tanár, ped. előadó
<i>Dr. Borgulya István</i>	BORGULYA ENDRE	kántortanító, ált. isk. tanár
<i>Major Béla</i>	BÖTTKÖS SÁNDOR	tanító, tanár, igazgató
<i>Várhelyi Csilla</i>	BUZOGÁNY DÉNES	tanító, festőművész, rajztanár
<i>Dr. Baranyó György</i>	CSANÁD VILMOS	középiskolai tanár
<i>Csathó Tamás</i>	CSATHÓ KÁLMÁN BARNÁ	ref. lelkész, kántortanító
<i>Simonné Kenéz Rózsa és Dr. Cseh Géza</i>	CSEH ANDRÁS	középiskolai tanár, igazgató
<i>Széplaki Gáborné és Kiss Lajosné</i>	CSIHA GÁBORNÉ	tanító, ált. isk. tanár, igazgató
<i>Falucskai Jenő</i>	DR. DARABOS PÁLNÉ	tanító
<i>Szakács Mihályné dr.</i>	DR. DARÓCZI ERZSÉBET	óvónő, főiskolai tanár
<i>Dr. Tölgyesi József</i>	EGERSZEGI FERENC	tanár, iskolaigazgató, költő
<i>Erdei Gyula</i>	ERDEI GYULA	tanító, ált. iskolai tanár, igh.
<i>Tuza Tibor</i>	FARKAS KÁLMÁN	tanár, egy. tanársegéd, újságíró
<i>Kiss Erzsébet</i>	R. FEHÉR CSABA	középiskolai tanár, szakedző
<i>Pacsai Norbert</i>	DR. FEHÉR IMRE	középiskolai tanár
<i>Krugné Fehér Magdolna és Szala Pálné</i>	FEHÉR LAJOS	népiskolai tanító
<i>Fekete Imréné</i>	FEKETE IMRE	tanító, általános iskolai tanár

<i>ped.Folytán Jánosné és Medvegy Pálné Dr. Tölgyesi József Lobocky Mária Szűcs Istvánné Losonczi Léna Bende Józsefné Kovács András Marosi Istvánné Selmeci Csabáné Dr. Csocsán Emmy Vmirjáncki József Andrekovits Rozália Dr. Duffek Mihály Gyarmati Zoltán és Gyarmati Géza György Katalin Farkas Jánosné Mihály Istvánné dr. Kígyós Istvánné és Kiss Tiborné Lupsa Józsefné Hankó András Hankó András Szakács Mihály Fazekasné Seri Katalin Dr. Hornyik László Horváth Imréné és Dr. Simon Zoltán Dr. Korompai Gáborné Dr. Ivancsó István Iványi Gergely, Varga Lászlóné és Szanda Györgyné Iványi Gergely, Varga Lászlóné és Szanda Györgyné Dr. Jakucs Lászlóné és Zsigó László Dr. Justyák Jánosné, Bíróné dr. Kircsi Andrea és Dr. Tar Károly Dr. Kántor Sándorné Ungvári János</i>	FOLYTÁN JÁNOS FONAY TIBOR FÓRIS FERENCNÉ FUTÓ FERENCNÉ FÜLÖP SÁNDOR GÁLL MIHÁLYNÉ GÁMÁNNÉ MARTON ERZSÉBET GÁNTS JENŐ GOMBOS RÓZA GORDOSNÉ DR. SZABÓ ANNA GORON SÁNDOR GÖRBE ISTVÁN GYÖRGY GULYÁS GYÖRGY GYARMATI ANDRÁS GYÖRGY DÉNES HAJDÚ RÓZA DR. HAJZER SZERÉN HALÁSZNÉ RADÓ EDIT HALMÁGYI JÁNOS HANKÓ LÁSZLÓ DR. HANKÓ VILMOS DR. HANZÓ LAJOS HEGEDŰS ZOLTÁN HORNYIK ANDRÁS NÉ HORVÁTH IMRE DR. IRINYI KÁROLY IVANCSÓ ELEK IVÁNYI GERGELY IVÁNYI GERGELYNÉ DR. JAKUCS LÁSZLÓ DR. JUSTYÁK JÁNOS KACSO FERENC KAKUCSI GÉZA	általános iskolai tanár, igazgató tanár, szerkesztő, ped. szakíró általános iskolai tanár óvodapedagógus, óvodavezető középiskolai tanár, festőművész énekezen tanár, szakf., karnagy tanító, int. ig., ped. ea. igh. tanító, tanár, szakfelügyelő óvodapedagógus, óvodavezető gyógypedagógus, főisk. tanár, főig. tanár, igazgató középiskolai tanár tanító, zenepedagógus, karnagy középiskolai tanár középiskolai tanár, igazgatóh. óvónő, tanítónő, igazgatóh. tanár, főiskolai docens óvónő-gyermekefelügyelő tanító, igazgató tanító, énekezen tanár tanár, akadémikus, szakíró Kossuth-díjas tanár, szakíró tanár tanító tanár, főiskolai docens történész, egyetemi tanár pap, gimn. és főiskolai tanár középiskolai és intézeti tanár óvónő geológus, egyetemi tanár egyetemi tanár középiskolai tanár, tankönyvíró tanító, ált. isk. tanár, igazgató
--	---	--

Márton Józsefné és Kiss Lajosné Dr. Korompai Gáborné Kincses Gyula Kiss Erzsébet Kissné dr. Dancsó Beáta Koloszár Sarolta és Tőreki Imre Gődény Endréné és Gajdóné dr. Gődény Andrea Kónya István Dr. Koós Ferenc Koszorús Oszkárné Dr. Barcsa Lajos Dr. Deliné dr. Fráter Katalin és Szakács Mihályné dr. Hőnyiné Nagy Erzsébet Kálmán Antalné Farkas Jánosné Vmirjáncki József Dr. Kun Ákosné és Zsigó László Kosztai Pál Gaál Sándorné Dr. Kutas Ferenc Gyula Ferencné Dr. Lipták Andrásné Havas-Horváth István Dr. Aranyosi Jánosné Dr. Kutas Ferenc Szilágyi Vera Kiss Lajosné K. Nagyné Mihály Anna Havas-Horváth István Havas-Horváth István Dr. Nagy Imre és Kiss Józsefné Molnár Anikó Mária és Imre Ottóné Gyula Ferencné Dr. Mudrák József és Dr. Vincze Tamás Fekete Imréné Nyíri Zsolt	KEREKES KLÁRA DR. KESZI KOVÁCS LÁSZLÓ KINCSES GYULÁNÉ DR. KISS ANDOR KISS GYULA TIBOR KOLOSZÁR ISTVÁN DR. KOMORÓCZY GYÖRGYNÉ DR. KÓNYA ISTVÁN KOÓS FERENC KOVÁCS BÉLA KOVÁCS GÁBOR DR. KOVÁCS GYÖRGY KOVÁCS JÓZSEF KOVÁCS TIBORNÉ DR. KOZARÓCZY GYULÁNÉ KULCSÁR GYULA DR. KUN ÁKOS KUNOS ANDRÁS KUNOS ANDRÁSNE KUTAS PÁL LAZÁNYI LAJOS DR. LIPTÁK ANDRÁS DR. LUKÁCS GÁSPÁR MAKLÁRY PAP ERNŐ MÉGYERI GYÖRGY DR. MÉHES JÓZSEF DR. MÉHES ZOLTÁNNÉ MIHÁLY JÁNOSNÉ DR. MIKÓ SÁNDOR MJAZOVSKY ALBERT DR. NAGY IMRE NAGY KATALIN NAGY MIKLÓS NÁNAY BÉLA NEMES GYULÁNÉ DR. NYÍRI ANTAL	tanító, általános iskolai tanár néprajzkutató, egyetemi tanár gyógyt. tanár, logopédus, igh. lelkész, hitoktató, iskolaalapító általános iskolai tanár tanító középisk. tanár, szakfelügyelő tanár, egyetemi tanár, rektor tanító, iskolaigazgató középiskolai testnevelő tanár középiskolai tanár, igazgató főigazgató, főiskolai tanár néptáncpedagógus tanító, általános iskolai tanár tanító, ált. isk. tanár, igazgató ált. isk. tanár, igazgatóhelyettes orvos, egészségügyi szaktanár gimnáziumi tanár intézeti tanár agrármérnök, főisk. adjunktus középiskolai tanár, igazgató egyetemi tanár, akadémikus tanár, igazgatóhelyettes tanító óvónőképző intézeti tanár orvos, főisk. tanár, gyógyt. doc. tanító, általános iskolai tanár tanár, igh., szakmai oktató középisk. tanár, egyetemi doc. középisk. tanár, főiskolai lektor katonatiszt, közpisk. tanár, ig. óvónő középiskolai tanár, igazgató gimn. tanár, igazg., ref. lelkész tanító, általános iskolai tanár egyetemi tanár, nyelvész
--	---	---

<i>Dr. Kántor Sándorné</i>	OLÁH GYÖRGY	matematikatanár
<i>Palásti Józsefné</i>	PALÁSTI JÓZSEF	középiskolai tanár
<i>Dr. Virágos Zsolt</i>	DR. PÁLFFY ISTVÁN	középiskolai és egyetemi tanár
<i>Fogarassy Zoltán</i>	DR. PAPP FERENC	lelkész, középisk. tanár, ig.
<i>Fogarassy Zoltán</i>	PÉTERFFY LÁSZLÓ	tanár, igh., címzetes ig.
<i>Nagykárolyi Elméleti Líceum tanári közössége</i>	PETKES GERGELY	középisk. tanár, mat. szakellenőr
<i>Miklós Horváth István</i>	POKKER MIHÁLY	kántortanító
<i>Lupsa Józsefné</i>	POMÁZI GYULA	tanító, tanár, igazgató
<i>Hamza Gáborné</i>	DR. POSTÁS SÁNDORNÉ	óvónő, óvodai szakfelügyelő
<i>Juhászné Preznánszky Zsuzsa</i>	PREZNÁNSZKY GYÖRGY	zeneiskolai tanár
<i>Juhászné Preznánszky Zsuzsa</i>	PREZNÁNSZKYNÉ SZILÁGYI E.	általános iskolai tanár
<i>Gargya Imre</i>	PUSKÁS ÁLMOS	katonatiszt, ált. isk. tanár, igh.
<i>Varga Ferenc</i>	RÓZSA IMRE	középiskolai tanár, igazgató
<i>Rozsonits Gézáné,</i>	ROZSONITS GÉZA	tanító, tanár, helytörténész
<i>Világosné Rozsonits Erika és</i>		
<i>ifj. Világos István</i>		
<i>Mód Lászlóné</i>	SÁROSI LAJOS	tanító, ált. isk. tanár, iskolaig.
<i>Fazekas Lóránd</i>	SIPOS LÁSZLÓ	tanár, iskolaigazgató
<i>Sulyok Iván</i>	SULYOK IVÁNNÉ	gyógyiped. tanár, igazgatóh.
<i>Dr. Tölgyesi József</i>	SÜLE SÁNDOR	tanító, igazgató, helytörténész
<i>Vmirjáncki József</i>	SZABÓ JENŐ	tanító, igazgató
<i>Vmirjáncki József</i>	SZABÓ JENŐNÉ	általános iskolai tanár
<i>Török István</i>	SZABÓ JÓZSEF	középiskolai testnevelő tanár
<i>Vadász Leventéné</i>	SZABÓ JÓZSEF	tanító, ált. iskolai tanár, igazgató
<i>Tamus István</i>	SZABÓ LÁSZLÓ	grafikus, tanár, főisk. docens
<i>Dr. Korompai Gáborné</i>	DR. SZABÓ LÁSZLÓ	néprajzkutató, egyetemi tanár
<i>Halász Ferenc</i>	SZABÓ LÁSZLÓNÉ	középiskolai tanár
<i>Kondacs Mihályné</i>	DR. SZAKÁCS GYÖGY	tanító, tanár, intézeti tanár
<i>ifj. dr. Szakács György</i>	SZEGEDI LÁSZLÓ	középiskolai tanár
<i>Balla Sándor</i>	SZEGEDI LÁSZLÓNÉ	középiskolai tanár.
<i>Balla Sándor</i>	DR. SZEKERES ANTAL	általános és középisk. tanár
<i>Dr. Semseiné Szekeres Edit és</i>		
<i>Dr. Szekeres Antal</i>	SZEMÁN ISTVÁN	agrármérnök, tanár, igazgató
<i>Oláh Imréné</i>	SZENDREI GYÖRGY	középisk. tanár, igh., igazgató
<i>Szendreiné Papp Hajnalka</i>	SZUROMI JÓZSEFNÉ	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő
<i>ifj. Suromi Józsefné és</i>		
<i>Zvara Jánosné</i>	SZÚCS GYULA	mérnök, mérnöktanár, igazgató
<i>Szűcs Gyula</i>	TÍMÁR ISTVÁNNÉ	általános isk. tanár, népművelő
<i>Tóth Istvánné</i>	DR. TÓTH LAJOS	tanár, intézeti ig., főiskolai tanár
<i>Kondacs Mihályné és</i>	TÖRÖK KÁROLY	tanító, ált. isk. tanár, igh., ig.
<i>Dr. Pilishegyi József</i>		
<i>Tuza Tibor</i>		

*Kiss Lajosné és
 Borbély Lajosné
 Dr. Kőrös Erzsébet
 Kálmán Antalné
 Dr. Nagy Mihályné
 Dr. Kántor Sándorné
 Dr. Korompai Gáborné
 Gurkáné dr. Varga Erzsébet
 Deli Andor
 Dr. Vágvölgyi Sándor és
 Pelachné Erdősi Marianna
 Veszter Vilmosné és
 Kossuthné Veszter Ágnes
 Villányi Gézané
 Kondacs Mihály
 Zsákyné Merkel Emma és
 Kondacs Mihályné*

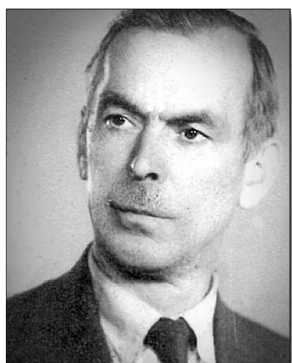
TÖRÖK ZOLTÁNNÉ
TURÓCZI MÁRIA
ÚJ IMRÉNÉ
UJVÁROSI VILMOS
DR. URBÁN JÁNOS
DR. VARGA GYULA
DR. VARGA KÁROLY
VARGA LAJOS
VEISZ JÁNOS
VESZTER VILMOS
VILLÁNYI GÉZA
DR. VINCZE FERENC
ZSÁKY ISTVÁN

tanító
 tanár, festőművész
 tanító, tanár, szaktanácsadó
 kántortanító, tanár, karnagy
 középiskolai matematikatanár
 tanár, egy. doc., néprajzkutató
 tanító, tanár, címzetes főisk. doc.
 tanár, szakfelügyelő, ped. ea.
 kertészmérnök, tanár
 agrármérnök, főisk. adjunktus
 tanító, ált. isk. tanár, szakf., ig.
 mg. techn. ig., főiskolai tanár
 tanár, festőművész, főisk. tanár

„Az oktatásnak olyannak kell lenni,
hogy a felkínáltakat mint értékes ajándékot,
és nem mint nehéz kötelességet fogadják be.”
(Albert Einstein)

A

ID. ÁGOSTON LÁSZLÓ (Szegvár, 1902. március 12. – Kecskemét, 1977. június 16.): tanító

Megtisztelő, hogy édesapámról rövid életrajz-, életútszerű bemutatást készíthetek. Maga a feladat nem nehéz, és kézenfekvő számomra, csak a szubjektívizmus látszatát elkerülendő az adatok összeválogatása nehéz. Ezért folyamodtam zömmel a mások által megfogalmazott, öreá vonatkoztatott értékelések közreadására.

Csongrád megyében született. Elemi iskolás éveit Szegváron, gimnazista éveit Szentesen kiváló eredménnyel végezte. Oklevelét a Kiskunfélegyházi Népiskolai Tanítóképző Intézetben szerezte 1922. május 31-én.

Első munkahelye **Majsajakabszállás**, azaz **Kunszállás**. Kiskunmajsa Rk. Iskolaszéke – közfelkiáltással – választja meg 1922. szeptember 3-án. Szolgálati ideje itt, Majsajakabszálláson 1922. szeptember 15-én kezdődött.

A kántori javadalom összege 3500 Korona.

Dr. Hanauer A. István váci püspök 1922. október 14-én nevezi ki. Az eskütétel ideje 1923. május 28. Egyházi ének- és zeneképesítésről szóló bizonyítvány anyakönyvi száma: 3/1924.

Nevezett váci püspök igazgatóvá nevezi ki 1927. április 27-én, pedig még csak 25 éves!

A Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Népművelési Bizottsága által szervezett népművelési előadó-képző tanfolyamot is elvégezte Balatonföldváron, 1930-ban.

A szovjet megszállás után kétszer is hivatali esküt kellett tenni: 1945. április 6-án és 1949. december 30-án. A Kiskunmajsai Igazoló Bizottság Határozata: Igazolt 1945. június 25.

Vagyonvesztés, politikai és általános társadalmi közerkölcszüllés után Helvéciaira költözött a család 1954. szeptember 1-jén kilenc fővel kétszobás szolgálati lakásba. Motiválta erősen az elköltözést az is, és most őt idézem: „*Nem tudok a szemébe nézni egykori tanítványaimnak, akiknek az istenhitet tanítottam, most az ateizmust tanítam bolsevista körítéssel iskolavezetőként.*”

Összegezve: Apám az önképzés valamennyi ágát a közjó, a közműveltség szintjének emelése érdekében végezte megszállottan.

Dénus Kiss Jenő festőművész így emlékezik vissza egykori tanítójára, aki első elemista évében őt is tanította Kunszálláson:

„Az 1953-54-es tanévben voltam az Ágoston László tanító bácsi tanítványa. Elmosódó emlékeimből élesen bukkan fel egyenes, szálfá termete, komoly tekintete. Ennek ellenére mégis csodálom, ez a már kissé idősö-

dő, komoly ember hogyan tudott annyi megértő gyöngésséggel bánni azokkal az apró gyermekekkel. Abban az időben még a testi fenytés is megengedett volt. Ennek ellenére nemhogy erre, de még indulatos, hangos »leszidásra« sem emlékszem. Nem a megszépítő messzeség mondatja velem, de az egyik legkarizmatikusabb pedagógus volt, akivel életemben találkoztam.

Mély tiszteletem jeléül a róla készített portrét a kunszállási Petőfi Sándor Faluháznak ajándékoztam.”

Kunszállási tanítványaival az 50-es években

Helvécián tanított 1954-től 57-ig, **Kecskeméten a Petőfi Általános Iskolában** 1957-től 1960-ig kiemelkedő eredménnyel. Nyugdíja előtt 1960-tól 1965-ig a **Kisfűi Általános Iskola** igazgatóhelyettese volt Szennai Aranka igazgatónő mellett. Nyugállományba vonult 1965. július 31-én. Nyugdíja kiegészítése céljából portáskodott a Zöldértnél megszakiításokkal 1966. július 15-től 1973. szeptember 27-ig.

Aki egy kicsit is ismeri a magyar történelmet, láthatja, milyen tragédiákat élt át édesapám korosztálya. A XX. század! Igen, ezt a századot nevezte – joggal – Nemeskürty István „haldoklásunk évszázadának”.

Ha tréfásan akarom jellemezni ezt a kort, akkor megállapíthatom, hogy nehéz volt akkor tetőtől talpig egyenes, jellemes, hazához, kereszténységhez, választott és vallott pedagógiájához hű honpolgárnak lenni (márpedig apám 186 cm magas volt).

Tanítói oklevelének megszerzése kapcsán életveszélyek közepette kellett átszöknie hetenként a Tiszán Szegvárról Kiskunfélegyházára, a tanítóképzőbe az román megszállás miatt. Az őrséget álló román katonát kellett megvesztegetni, hogy

csónakkal vigye át őket a folyón éjjel! Majd a vesztes első világháború utáni nyomorgások.

A szégyenteljes Tanácsköztársaság ártalmait, a győztes hatalmak által kitervelt országot, a magyarságot meggyalázó trianoni paktum, ami apánál – talán – a legszívszomorítóbb bánattal ért fel, aminek bekövetkezését így indokolta egyik csodálatos ünnepi beszédében: „...mivel magunk bűnei akasztották nyakunkba Trianon szégyen-jarmát, adták kezünkbe a koldusbotot.”

Amint korábban megjegyeztem, 1922-ben került Majsajakabszállásra, azaz Kunszállásra nagyszerű sportemberként, aminek a pusztá szintén hasznát élvezhette (atlétika, labdarúgás). Az ő nevéhez fűződik a szervezett iskolarendszer kiépítése. 1938-ban készült el az új iskola az ő irányításával, a település lakosainak meggyőzésével, áldozatos munkájukkal. Sokoldalú felkészültségével izzott keze alatt a munka. Soha nem dohányzott, nem ivott. Aki egyszer hallotta őt remekbe szabott, válogatott (szent és hazafias) énekeit kántorként vagy baráti társaságban tréfálkozva gyönyörű basszus hangján nótázgatni, soha nem felejt el.

Örök barátság fűzte a szintén dalos kedvű, országos hírű szónok-plébános atyához, Gampel Bélához és lelki testvérehez, Radnai Pál plébános úrhoz, aki hozzá, hozzánk menekült a II. világháború borzalmai elől. És megmenekült.

Virágkorát élte a színjátszás apám keze alatt, a felnőtt fiatalokkal való foglalkozás (KALOT, KALÁSZ). Egymást érték a tanfolyamok: mezőgazdaság, értékesítés, családvédelem, hazafias ünnepségek, kirándulások stb. Nagyszerű vadásztársaság vezetője volt. Kezében a puska engedelmes, igen eredményes jószággá vált. A fegyverforgatást kamatoztatta is, mint leveletoztató. Ő szervezte meg a „verhetetlen” első focicsapatot is, amelynek néha játékosaként is bemutatkozott.

Az első önkéntes tűzoltó testület megalakításával jó példával járt elől a szomszéd falvak községvezetői előtt. A szakértelmet ehhez Pápán szerezte tanfolyamon.

Akkortájt a pedagógiában a porosz módszerek között szerepelt a testi fenytés is. Ő élt is vele. Szigorú volt mint pedagógus és mint apa is. Szeme mozdulatából tudtuk, mi a tennivaló iskolában is és otthon is. Karácsonyra minden első osztályos tanuló le tudta másolni a tábláról, amit

oda felírt. A nádpálca szolgálata nemcsak a rendet, a fegyelmet, tiszteletet erősítette, hanem a figyelmet is ébren tartotta, az akaratot edzette, a tökéletesebb alkotás készségét csiszolta, kitartást biztosított, az emlékezet élesítését szolgálta, valamint a fizikai fájdalmak elviseléséhez szükséges edzett türelmet. (A szerkesztőség a testi fenytés alaklmazásától teljes mértékben elhatárolódik.)

Még az egyházi iskolák sem mellőzték a testi fenytést. Jó apám is ezen a pedagógián nevelkedett. Nem más tanította őt, mint az áldott emlékü Hatvani Pali bácsi tanító úr, akinek a nevét viseli Kecskeméten a Katolikus Általános Iskola cserkészcsapata. Ő az I. világháború idején az ezred zászlóhordozója lévén nem adta át az ellenségnek a trikolort, a magyar zászlót, hanem fogságából szabadulva testére csavarva hazahozta. Engem is ezen pedagógiai elvek mentén neveltek fel, és lettem az, ami, vagy aki.

Természetesen az idő tájt más volt a pedagógus társadalmi helyzete, állása. Apám korának pedagógusa tudott lenni: apa, anya, barát, tisztes előjáró, szociológus, közgazdász, lelki támasz, „bíró”. Ma a pedagógus a szellem, a tudat ébresztése érdekében még egy kemény szót sem mondhat a palántának. Hogyan hajtsa akkor a szellem uralma alá az ösztönéletet élő testet?

Apám előtt szent volt az a hely, ahol a nevelés-oktatás folyt. Soha nem lépett be fedett fővel a tantermekbe, még ha más céllal indult is oda. Kalapját mindig levette.

1930-ban gyönyörű házat épített az iskolája mellett, amely még most is dísze a községnek.

A pártpolitikától tartózkodott Az „arany középut” követésének volt híve, utóbb mégis igazságtalanul a „kulák” minősítést kapta attól a rendszertől. Gróf Széchenyi István gondolatai mentén szeretett haladni.

1933-ban súlyos szövödményes betegség vette le lábáról. Gampel atyát kértem meg, idézzon a *kunszállási Plébánia Hivatal Historia Domusából*: „Valóságos isteni csoda, hogy Ágoston László igazgató-tanítónk, aki augusztus végén tifuszbba esett, aki december 3-án este – formaliter agonizált – úgy, hogy szeme megüvegesedett, szívdobogása megállt.

Nyolc hónapi rettenetes betegség után a hívek legnagyobb ámulatára és örömére május 8-án gyógyultan hazaérkezett. A kezében már ott égett a haldoklók gyertyája, elmondtam fölötte a »Proficiscere anima-t«, de megsegítette csodálatosan a Szűzanya, akihez felesége még az utolsó pillanatban is olyan bizalommal fohászzkodott.”

Erős akarattal felépült, és a közélet szolgálatába állt ismét, négy gyermeket neveltek szüleink. Édesanyánk háztartásbeli volt. Irma húgomat 36 évesen vesztettük el. Rákbetegség vitte el.

Engem apám szemelt ki a pedagógus pályára. A sztálini megszállók okozta testi és lelki károkozást már alig tudta elviselni Idegrendszere felmondta szolgálatot. Én a Kecskeméti Honvéd Kórház pszichiátriai osztályán találkoztam vele utoljára. Lekötözve, magatehetetlenül feküdt.

Megismert, de láttam, hogy szemei már azt a fényes utat pásztázzák, ahol ő már járt 33 évesen. Megszólított: „*Lacókám, vigyél haza innen!*” Nem válaszoltam, mert ő már akkor valóban hazament Teremtőjéhez, akit egész életében szolgált.

2001-ben felébredt a község lelkiismerete, és méltán került neve a képviselőtestületben az első közé iskolájának névadása kapcsán. Névadó nem lett, de szép márványtábla őrzi emlékét az iskola falán, amelyet ünnepélyes keretek között avattak, avattunk fel. Sírházhoz ugyanezen időben mintegy zárandokmenet indult Kecskemétre a Béke fasori köztemetőbe: községi vezetők, rokonok, tanítványok, ismerősök.

Az emléktábla felavatója. *Fekete János* Bél Mátyás-díjas helytörténész, Kiskunfélegyháza díszpolgára mondott igazán gyönyörű méltató beszédet. Idézek tőle: „Magvetők vagyunk Isten földjén. Gyermekük lelkébe hintünk szent ígét.”

Végül így folytatta: „Hulljon le a lepel, az emléktábla őrizze Ágoston László követésre méltó emberi nagyságát!”

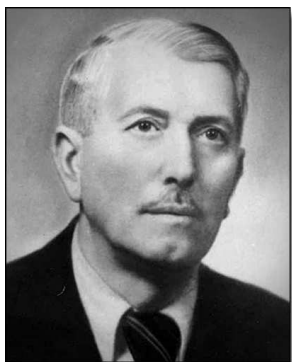
Fia, ÁGOSTON LÁSZLÓ
Kecskemét

„A tanár alapjában véve arra is tanítani akar,
ami kívül esik tantárgyának keretein.
Erkölc, elvhűség, világnézet – mindegy, minek nevezzük.”
(Akutagava Rjúnoszuke)

B

BABOS JÓZSEF (Süttör, 1892. február 28. –
Süttör, 1957. szeptember 9.): kántortanító, iskola-
igazgató

Édesapja, Babos Ferenc első feleségének korai halála után Czupy Emíliát vette feleségül. Házasságukból két gyermek született: József, aki kántortanítóként az apja által megkezdett, s a családban hagyománnyá váló tanítói hivatást folytatta; másik gyermekük, Mária (1894) később hivatalnoki munkát végzett.

Gyermekevei az iskola és az iskolával egybeépült tanítói lakás falai közt teltek el. Hatévesen a süttöri katolikus néptanoda 1. osztályos tanulója lett. A betűvetés és az olvasás művészetét édesapjától, a falu tanítómesterétől tanulta. Az elemi iskola hat osztályának elvégzését követően az 1904-1905-ös tanévben kezdte meg tanulmányait a soproni bencés gimnáziumban. Négy osztály befejezése után jelentkezett a Pápai Állami Tanítóképző Intézetbe.

Babos József képezdei tanulmányait azért nem Győrött, hanem Pápán végezte – ahol egyébként a tanítódinasztia alapítója is megszerezte tanítói okleveleit –, mert a pápai képző állami iskola volt, s kedvezményesen állapították meg a tandíjat a tanító családokból származó ifjak számára, míg a győri képzőben, amely felekezeti iskola volt, teljes összegű tandíj fizetésére kötelezték őket.

A képezde negyedik évfolyamát az 1912-1913. tanévben fejezte be. Tanítói oklevelének tanúsága szerint a befejező képesítő vizsgán nagyon jó eredményt ért el, s alkalmassá vált a magyar tannyelvű elemi népiskolákban való tanításra. Ugyanebben az évben szerezte meg kántori oklevelét is.

Hivatását **Peresztegen** kezdte, ahol osztálytanítóként működött az 1913-1914. tanévben.

Tanítói pályafutásának következő állomása **Petőháza**. 1914. szeptember 1-jétől 1915. november 15-ig állt az iskola alkalmazásában mint római katolikus osztálytanító. A működési bizonyítvány szerint „ezen idő alatt példás magaviseletet tanúsított”.

1915 novemberében került vissza szülőfalujába, Süttörré. Ekkor ismerkedett meg leendő feleségével, Horváth Dori Amáliával, aki Eszterházán postai hivatalvezető volt. 1921. május 10-én kötöttek házasságot. 1922-ben született első lányuk, Emília, aki az apja által is folytatott tanítói pályára lépett. A háromtagú kis család Süttörön élte életét. Az édesanya többé már nem vállalt

munkát, feladata a harmonikus, szeretetteljes családi légkör megteremtése volt.

Babos József 1915-től 1950-ig, csaknem négy évtizeden át először osztálytanítóként, 1920-tól kántortanítóként, 1944-től pedig az iskola igazgatójaként tevékenykedett **Süttör községben, a Fiúiskolában.**

Osztálytanítónak történő kinevezése nem az előírt formásoknak megfelelően történt. A gyűlés tárgya a megüresedett osztálytanítói állás betöltése volt. Kinevezésénél az iskolaszéki tagok figyelembe vették, hogy apja, Babos Ferenc már közel fél évszázada működik a faluban kántortanítóként, „s ez idő alatt buzgó kötelességteljesítésével az egész község osztatlan megbecsülését és szeretetét vívta ki magának”. Ennek figyelembevételével az elnök indítványozta, hogy fiát – aki eddigi viseletével a legszebb reményekre jogosít – pályázat mellőzésével hívják meg és válasszák meg osztálytanítónak. Az iskolaszék egyhangúlag elfogadta az elnök indítványát. Babos József petőházi osztálytanítót a megüresedett süttöri osztálytanítói állásra megválasztotta, hangsúlyozva, hogy döntésével az apát is ki akarja tüntetni, és örömet akar szerezni neki.

Az iskolaszék a következőket jelölte meg feladatául:

- a mindennapi iskolaköteles és az ismétlőiskolás fiúk tanítását
- a kántortanítónak díjtalanul segíteni a kántori teendők ellátásában, illetve őt helyettesíteni
- az iskolaköteles fiúkat a templomba vezetni, s ott rájuk felügyelni
- magát a Nyugdíjintézetbe felvetetni, s a Győregyházmegyei Katolikus Tanítók Egyesületébe belépni

Babos József 1915-től 1920-ig dolgozott osztálytanítóként édesapja mellett. 1920-ban Babos Ferenc nyugállományba vonulásával átvette a kántortanítói állást. 24 évig mint a község kántortanítója tevékenykedett szülőfalujában.

A Süttörön folyó oktató és nevelőmunka aktuális kérdéseiről egy 1926-ból származó jegyzőkönyvből értesülhetünk, mely szerint a nevelőtestület magasnak találta az ismétlő iskolások számára előírt heti kötelező óraszámot. Ugyanis az ismétlő iskolai tankötelesek többsége kőműves- és ácstanonc, akik munkaadójukkal valamely távoli községben dolgoznak, s a téli hónapok heti egy napján is nehezen nélkülözhetők. Foglalkoztak a

magyar nyelv tanításának kérdésével is. Hangsúlyozták, hogy a száraz nyelvtanítás helyett inkább a fogalmazás és helyesírás elsajátítása kerüljön előtérbe. Felhívták a tanítók figyelmét az olvasási készség fejlesztésére, valamint az olvasás megkedveltetésére is. A szülőket is próbálták bevonni ebbe a munkába oly módon, hogy jó újságokat (*Szív, Új Lap*) járassanak, s ezeket a gyerekekkel olvassassák fel. A földrajz tanításával kapcsolatban az oktatáshoz elengedhetetlenül szükséges szemléltető eszközök, tanszerek megszerzésére kérték fel a tanítókat. Felhívták figyelmüket az egyházi és hazafias énekek méltó módon történő előadásának gyakorlására.

1929. október 7-én a megyéspüspök megbízta Babos Józsefet, hogy kántortanítói tevékenysége mellett három tanévre a **fertőszéplaki tankerület** kerületi iskolaigazgatói feladatait is lássa el.

A kinevezés szövege szerint ehhez a tantestülethez tartoztak az **Agyagosszergény, Endrédmajor, Süttör, Süttörtőzeggvár** iskolái.

Babos József egyike volt a Süttöri Katolikus Férfikar alapítóinak, melyet 1928-ban Baán Jenő esperesplébános, karnagy hozott létre. A kórus részt vett az évenként megrendezett dalversenyeken és falunapokon.

Az 1930-as évek elejére Süttör lakossága a majoriakkal együtt kb. 2000 főt tett ki. 1934-ben már felvetődött egy új iskola építésének gondolata, mivel a meglévő iskola épülete nagyon zsúfoltnak bizonyult. Az egyre fokozódó katonai kiadások mellett azonban nem jutott pénz az iskolai beruházásokra, sőt a tanítókat is 20 %-os egyházi dotációval fizették ki.

1939 őszén még nem mutatkozott lényeges változás a süttöri iskola életében. A katonai behívók azonban egyre szaporodtak, s a családok is több gonddal küszködtek. Ilyen körülmények között már nem lehetett közadakozásra számítani.

Bár Európa frontjain háború dúlt, 1940-ben még zavartalanul folyt az oktatás Süttörön. Ezt bizonyítja egy tanfelügyelői látogatás alkalmával felvett jegyzőkönyv is. A dokumentum a községben működő óvodában, leányiskolában s a fiúiskolában folyó munkáról ad képet.

Babos József a fiúiskola IV-VI. osztályának tanítója volt. Az általa vezetett csoportba 53 gyermek tartozott. A látogatás alkalmával Jung Miklós királyi tanfelügyelő részt vett a IV. osztályosok számtanóráján, ahol a tanulók 2000-es számkör-

ben számoltak. Az V. és VI. osztályban földrajz-órát nézett meg. A tanórán a Dunántúli-dombvidékről tanultak a táblán lévő színes vázlatrajz alapján. A gazdaságtanórán ismertetett anyag: az olajnövények. A jegyzőkönyv szövegéből kiderül, hogy a tanítás során alkalmazott módszerek között megjelenik a szemléltetés, amely a magasabb szintű megértést és emlékezetbe vésést szolgálja.

A háború az iskola felszerelését sem kímélte, ugyanis az elszállásolt katonák gyakran a padokat használták tűzifának. 1945 tavaszán az iskola legfontosabb feladata a csonka tanév eredményes zárása lett. Először az épületet kellett alkalmassá tenni a tanításra. A tanítók a szülők részvételével elvégezték a takarítást, valamint biztosították a legelemibb tárgyi feltételeket, így ismét megindulhatott az oktatás.

A gyerekek idegen nyelvként a németet tanulták. A jegyzőkönyv szerint a tanulók jó beszédképességgel rendelkeztek, és helyes kiejtéssel mondták a szavakat.

A háború után a közoktatás-politika egyik alapvető törekvése az általános iskolák megszervezése lett. A 8 osztályos általános iskola létrehozása hosszadalmas folyamat volt. A süttöri katolikus népiskola 1948 februárjában alakult általános iskolává, azonban ekkor még a római katolikus egyház kezelése alatt állt. A győri megyéspüspök Babos József addigi igazgatót az új Süttöri Római Katolikus Általános Iskola igazgatójává nevezte ki. Az iskolák államosítását 1948. június 16-án szavazta meg az országgyűlés.

A tanítókat feleskették a Magyar Népköztársaság Alkotmányára. Babos József 1949. december 31-én tette le a hivatali esküt.

Az államosítás után az akkori rendszer elvárta volna tőle, hogy önként mondjon le a templom kántori teendőinek végzéséről, de ő továbbra is vállalta az orgonajátékot az istentiszteletek alkalmával. Ettől kezdve az akkori rendszer képviselői folyamatosan zaklatták, s ez megrendítette egészségét. Ennek ellenére nyugdíjba vonulásáig, azaz 1951. december 31-ig tanította Süttör község ifjúságát.

Babos József kántortanító úr tevékenysége nem merült ki a tanítói és kántori teendők ellátásában. Egész életét szülőfaluja szellemi életének felpezsdítésére fordította. A tanító lakása volt a község szellemi életének egyik központja, ahol a volt

diákok és a falu lakói hosszú beszélgetéseket, vitákat folytathattak az őket érintő aktuális kérdésekről.

Az iskolaköteles fiúk és az ismétlőiskolások oktatásán túl a tanító jelentős adminisztrációs munkát is végzett már az 1930-1940-es években.

Feladata volt a leltárjegyzékek elkészítése a tanuszerekről és a könyvtár állományáról. Részt vett az iskola éves költségvetésének elkészítésében is, valamint kimutatást készített az iskolába járó iskolaköteles fiúkra vonatkozóan. Egyéb teendői közé tartozott a végrendeletek, kérvények, hivatalos iratok kitöltése, megszövegezése is. Gyámügyi feladatokat is ellátott a faluban, így például az ő feladata volt az árván maradt gyerekek elhelyezése közeli rokonoknál.

A közoktatás feladatainak ellátása mellett foglalkozott az iparostanoncok továbbképzésével is. A téli hónapokban egy-egy estén népművelési előadást tartottak, ahol a legújabb mezőgazdasági ismereteket sajátították el.

Ebben az időben a faluban csak a tanítói lakásban volt rádiókészülék. A falubeliek gyakran látogatták meg egy-egy érdekes műsor vagy a hírek meghallgatása végett. Magánkönyvtára is nyitva állt az egykori tanítványok előtt. Ha teheték, és az idejük engedte, a falubeliek is szívesen betértek hozzá egy-egy beszélgetésre, eszmecserére.

A tanítómester és a legtöbb tanuló kapcsolata nem szakadt meg az elemi iskola hat osztályának elvégzése után sem. A végzett, illetve a faluból elkerült diákok visszatérve szülőfalujukba rendszeresen megkeresték egykori tanítójukat.

A kántortanító mintegy második családját jelentette a faluban működő férfi énekkar. Vezetését nagy lelkesedéssel és szorgalommal látta el. A kórus részt vett az évente megrendezésre kerülő körzeti versenyeken. Munkájának eredményeként az általa vezetett férfikar 1938-ban országos második helyezést ért el a versenyen.

1939-ben már zászlót is szereztek. 1939. május 29-én zászlószentelő ünnepséget szerveztek, ahol a zászlóanyai tisztet Babos Józsefné vállalta el.

Minden évben felkészültek egy népszínmű előadására, ezzel szórakoztatva a falu népét. Az előadások bevételeiből fedezték az énekkar utazásait.

Babos tanító úr lánya, *Babos Emília* nosztalgiával emlékezett gyermekéveire: „Sajátos hangulatban kezdődött minden évben a karácsony ünnepe.

Szenteste az énekkar tagjai a házunknál gyülekeztek, s édesapám vezetésével végigjárták a falut – betlehemes játékot adva elő. Visszaérve ismét betértek hozzánk, ahol az éjféli mise kezdetéig karácsonyi dalokat énekeltek, édesapám pedig zongorán kísérte énekünket. Éjfél előtt együtt vonultunk át a templomba.

A falu háláját fejezte ki a József-napi köszöntő is, amely külön ceremóniának számított a községben.

Az énekkar tagjai a Fő utca végén gyülekeztek, kezükben hosszú rudakra szerelt lampionokkal. Szinte úgy lopózkodtak oda a házunkhoz. Az ajtó előtt elkezdtek énekelni, mindig a legújabban tanult dalokat gyakorolták erre a jeles ünnepre, nagy örömet szerezve ezzel édesapámnak, az énekkar vezetőjének. A köszöntő után együtt vonultak át a »kocsmába«, ahol mindenki az ő vendége volt egy pohár italra. Süttőri lakói mindig megbecsüléssel tekintettek a faluért fáradhatatlanul tevékenykedő tanítójukra.”

Horváth Dori Nándor volt tanítvány így emlékezik: „Még most is szívesen gondolok Babos tanító úrra, aki szigorú volt, de nagyon szerette a gyerekeket. Arra is emlékszem, hogy alsóban csak kopaszon járhattunk, a felsőben azonban már 1-2 cm-es hajunk lehetett, így aztán tetves gyerek egy sem volt az iskolában. Nagyon gyakorlatiasan tanított. Mindig olyan feladatokat adott, amelyek a mindennapi élethez kötődtek. Tudta, ki kinek a fia. Akinek az apja iparos volt, annak azt kellett kiszámítania, mennyi faanyag kell a tetőhöz, mennyi téglát a házhoz. Gyakran felért ez egy inasiskolával. Azt is figyelembe vette, ki az, aki értelmesebb, mert annak a szüleit felkereste, és a további tanulmányait az egyházközség alapítványa által segítette. Én nem tartoztam a jobb magaviseletűek közé, minden csínytevésben benne voltam, ami persze hamar kiderült. A tanító úr csak nagyon ritkán fegyelmezett tettelesen, de mikor a szülők megtudták, hogy kikapunk, otthon – adj neki –, még adtak is hozzá. Ha az utcán játszottunk, és nem köszöntünk »Dícsértessék!«-kel, másnap már elő is vett bennünket. Minden reggel együtt mentünk misére, ami negyed nyolctól háromnegyed nyolcig tartott. Utána kettesével sorakoztunk, és átmentünk az iskolába.

Szépen írtam. Volt füzetünk és palatáblánk is. Megtanultuk a katonás magatartást is. Ugyanis tornaóra alatt alaki kiképzés is volt. Dalos napok és falunapok idején mindenki énekel. Ahogy a kaszálásból hazaértek az emberek, felakasztották a kaszát, és már mentek is énekelni. Színdarabokat is tanított felnőtteknek. Mi, gyerekek minden előadáson ott lehettünk, és törökülésben a nézők előtt ülhettünk. 3-4 előadás után már minden szöveget betéve tudtunk.

Babos tanító úr nagyon szerette az énekeket. József napján a Dalárda és az iparosok is dallal köszöntötték.”

Egy másik tanítvány, *Varga Elek* a következőket idézi fel: „Babos József 4-6. osztályos koromban taní-

tott a süttőri Fiúiskolában. Jó pedagógus volt. Régi emlékek elevenednek meg bennem. Emlékszem, hogy nagyon szigorú tanító volt. Megkövetelte a pontosságot, valamint sok gyakorlatias feladatot adott. Rettegetesen nagy gondot fordított a számtan oktatására. Mindig azt mondta: »A számtant meg kell tanulni, mert ha elmentek a vásárba, becsapnak benneteket, ha nem tudtok számolni.« A tanteremben alakították ki a könyvtárat, ahol gyakran még a tanulás helyett is olvastunk. Tanítás közben csak 10 órákor volt szünet, de ha látta, hogy fáradtak vagyunk, akkor mindig énekléssel frissített fel bennünket. Úgy megszerettette velünk az éneklést, hogy most is tagja vagyok a Süttőri Férfikarnak.”

I-III. osztályos tanítványai körében 1953-ban

Babos József soha nem kímélte magát, ha a közösség érdekeiről volt szó. 55 évesen azonban már súlyos szívpanaszokkal küzdött, s ez a betegség haláláig elkísérte. 65 éves korában, 1957 szeptemberében halt meg.

A Fertődi Általános Iskola 2009. december 19-én a tanító úr iránti tiszteletből ünnepélyes keretek között vette fel a Babos József Térségi Általános Iskola nevet.

Garab Gáborné Németh Andrea, az iskola igazgatója a következőket mondta ünnepi beszédében: „Babos tanító úr fátkyaként világított a gyermekek között. Nemcsak a könyvekben, hanem a szívekben és az emberi sorsokban is megtanított olvasni. Boldogok vagyunk, amiért Süttört, a mai Fertődöt választotta szolgálati helyéül, hogy hasznára legyen a településnek. Nem volt egyszerű, könnyű élet az övé.

Az értékek megőrzéséért munkálkodott, fejlesztette a rábízott tanulók tudását. Diplomám átvételekor édesapám a következő útravalót adta számomra:

»Olyan légy, mint Babos tanító úr volt: szigorú és igazságos! Tudást adj és gyökeret!«

2009-ben Babos József hozzátartozói képviselőjében unokája, Lászlóné dr. Endrődy Katalin és dédunokája, dr. László Győző a Babos József Térségi Általános Iskola tanulói részére „Babos

József Ösztöndíjat” alapítottak. Az a tanuló kapja minden évben az emléklapok és a vele járó pénzjutalmat, aki az adott tanévben a legtöbb erőfeszítést fejté ki a tanulásban elért jobb eredménye érdekében.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Babos József iskolájának későbbi pedagógusai:
BERTHA JÁNOSNÉ HERBÁN PIROSKA
és MÉSZÁROS NÉMETH ILONA
Fertőd

DR. BAKOS BÉLA JÁNOS (Budapest, 1951. március 27. – Gyula, 2009. november 23.): öntözéses-meliorációs üzem mérnök, okleveles agrár mérnök, mezőgazdasági vízügyi szakmérnök, főiskolai adjunktus, mestertanár

Édesanyja, Fassberger Erzsébet és édesapja, Bakos Béla első gyermeke. Egy leánytestvérével, Bakos Máriával együtt gyermekkoruk nagy részét Nyíregyházán élte le.

Iskoláit is Nyíregyházán kezdte. 1969-ben érettségizett a nyíregyházi Kossuth Lajos Szakközépiskola vízügyi tagozatán. Ezt követően a Debreceni Agrártudományi Egyetem Szarvasi Öntözéses Meliorációs Főiskolai Karán 1973-ban üzem mérnöki diplomát szerzett.

1975-ben házasságot kötött főiskolai szerelmével, Mohácsi Annával, akivel haláláig, 34 évig éltek együtt.

1977-ben született Anita, 1980-ban Péter nevű gyermekük.

1979-ben a Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán okleveles agrár mérnöki diplomát, majd 1984-ben a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen mezőgazdasági vízügyi szakmérnöki diplomát szerzett. Egyetemi doktori értekezését *Új talajcsőanyag alkalmazási lehetősége a mezőgazdasági talajcsővezetésben* címmel 1986-ban sikeresen védte meg.

Első munkahelye 1973-tól **Dombrádon a Petőfi Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet** volt, ahol mint agronómus dolgozott. Közben kötelező soratonai szolgálatát 722 napban letöltötte, és szakszervezőként szerelt le.

1975-től 1995-ig a **Debreceni Agrártudományi Egyetem Öntözéses Meliorációs Főiskolai Karán** tanított előbb tanszéki mérnök, majd tanársegéd és főiskolai adjunktus beosztásban. Ezt követően ügyvezetőként dolgozott 2000-ig az **ART-FARM Bt.-nél Szarvason**, 2000-től a **Teszedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Karán, Mezőtúron** oktat főiskolai adjunktusként a **Nővénytermesztési Tanszékén**, majd az annak utód tanszékeként működő **Mezőgazdasági Tanszékén**, mely már Mezőtúrnak a 2006. évi Szolnoki Főiskolával való integrációjának eredményeként szerveződött át. A **Szolnoki Főiskolán** 2008-tól mestertanárként oktatott.

Sokéves oktatási gyakorlata Szarvason tanszéki kutatási feladatokkal egészült ki. A DATE Víz és Környezetgazdálkodási Karának kutatási témái közül részt vett a talajcsőhálózatok optimális szívótávolságának meghatározására, szűrőzésére vonatkozó kötött talajú területek vizsgálatában. A tanszéki feladatok kiegészültek egyéb vízgazdálkodási, öntözési tervezési munkákkal, melyekhez a geodéziai felmérésben aktív és irányító közreműködőként vett részt költségvetésen kívüli munkák formájában is.

Az egyik legjelentősebb munka, amelyben részt vett a pusztaszőlősi gázkitörést követően, a terület rekultivációs tervének elkészítése volt. Az esemény 2000 augusztusában történt, óriási sajtója volt, ezért elég röviden felidézni a történeteket, annak érdekében, hogy a rekultiváció volumene érzékeltethető legyen.

A balesetet követő első tíz napban kb. napi 2 millió köbméter gáz égett el, 60-80 méteres lánggal. A gázkiáramlás fokozatosan csökkent,

de elkezdett nőni a kiáramló magas só- és fenoltartalmú termálvíz mennyisége, elérte a napi 5000 köbmétert. Ennek elhelyezéséről, majd elvezetéséről gondoskodni kellett.

A kitörést követő 91. napon sikerült a kutat lezárni. A hosszú idő és a nagy kiáramló anyagmennyiségek alapján érzékelhető a rekultivációs munkák nagysága és jelentősége.

Szaktárgyi oktatásban és különböző tanfolyami képzésekben is oktatott. Többek között az Agroiinvest Külkereskedelmi és Export Fővállalkozó Iroda és a DATE Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Kar között létrejött megállapodás alapján részt vett a „Korszerű öntözési technológiák” című, brazil hallgatók részére szervezett tanfolyam elméleti és gyakorlati óráinak megtartásában.

Szakmai továbbképzésekben vett részt, többek között a geodézia oktatásának fejlesztéséhez távérzékelés és légifotó interpretáció témában.

A Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Karán, Szarvason geodéziát és távérzékelést és mezőgazdasági vízgazdálkodást tanított, 2000-től Mezőtúron agrometeorológiát és vízgazdálkodást, valamint az agrármérnöki képzés szaktárgyaiból a gyepgazdálkodást, talajtan-földművelést. Az állattenyésztést érintő tárgyakból gyakorlati tapasztalatai alapján szintén vállalt oktatási feladatot.

Szívesen kérték fel a hallgatók szakdolgozatok és tudományos diákköri dolgozatok konzulensi feladatára.

Mezőtúron a Főiskola Peresi Tangazdaságának geodéziai felmérésében és vízgazdálkodási problémáinak megoldásán dolgozott.

A főiskolai oktatás mellett a **mezőtúri Teleki Blanka Középiskolában** meghívott szaktanárként oktatott a vízgazdálkodás témakörébe tartozó szaktantárgyakat.

Szarvason óraadóként szintén számítottak oktatási tapasztalatára.

Publikációi között – melyek száma közel 20-ra tehető – szakcikkek, tudományos dolgozatok, főiskolai jegyzetek, szakkönyvek szerepelnek.

Az oktatás mellett az 1995-ben alapított ENVIRO-AQUA Bt. keretében környezeti hatástanulmányok, rekultivációs és tájrendezési tervek készítésében vett részt.

Tagja volt a MTA Békés Megyei Testületének, szerepel a Szaktanácsadói Névjegyzékben. Mellowáció, vízgazdálkodás, ezen belül síkvidéki vízrendezés, öntözés szakterületeken dolgozott.

Szarvas Város Önkormányzatában a Mezőgazdasági és Környezetvédelmi Bizottság majd a Szarvas és Vidéke Média Ellenőrző Bizottság tagjaként dolgozott haláláig, melyért posztumusz kitüntetést adományoztak részére.

Szabadidejében kosárlabdázott, előbb a szarvasi főiskola csapatában, majd később kedvtelésből. Ezt 2007-ben „a város kiváló sportolója” címmel és serleggel köszönte meg a város.

A későbbiekben teremfutballozott barátaival.

A családi élet mellett kedvelt kikapcsolódása volt a horgászat.

Élete során mind barátai, mind pedig a munkatársai és a hallgatók nagyon kedvelték, hiszen segítőkész, jó humorú, közvetlen ember volt. Sok hallgató csoportpatronáló kedvenc tanára volt. A mezőtúri hallgatóktól „Az évfolyam kedvenc tanára 2002-ben” megtisztelő címet kapta egy végzős évfolyamtól.

Kitüntetései:

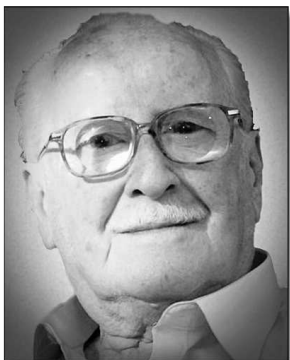
- Aranykoszorús KISZ-jelvényt kapott oktatói munkája mellett végzett KISZ titkári munkájáért (1985)
- Jó Munkáért kitüntetés (1986)
- Kiváló Munkáért kitüntetés (1996)
- Főigazgatói Dicséret (2007)
- Szarvas Város Önkormányzata Képviselő-testületének köszönete 2002 és 2006 közötti önkormányzati ciklus során Szarvas város érdekében kifejtett áldozatos munkájáért (2006)

Felesége,

DR. BAKOS BÉLA JÁNOSNÉ MOHÁCSI ANNA
Szarvas

DR. BALOGH JÓZSEF (Debrecen, 1921. december 20. – Debrecen, 2012. október 16.) néptanító, tanszékvezető főiskolai tanár

Négygyermekes debreceni családban nőtt fel. Édesapja, Balogh Ferenc rendőr tiszthelyettes, később MÁV alkalmazott volt, édesanyja, Reményik Klára a családi háztartást vezette.

Tanulmányait szülővárosában, a Csonka utcai Református Elemi Iskolában és a Református Kollégium Polgári Iskolájában végezte, majd a Tanítóképzőben kántortanítói oklevelet szerzett. Később a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán pedagógia-pszichológia szakos előadóként diplomázott. Ismereteit továbbfejlesztve a KLTE Felnőttképzési Tanszékén 1976-ban „summa cum laude” minősítéssel doktorált. Ezen kívül a Debreceni Zenede ének tanszakán folytatott tanulmányokat, később esztétikai stúdiumokon is részt vett.

Tanítói pályáját 1941-ben *Csobajon* kezdte. 1942-től 1945-ig katonai szolgálatot teljesített, majd a világháború végén angol fogságból szabadult.

Debrecenbe visszatérve 1947-ben kötött házasságot Nagy Katalinnal. 1954-ben született József nevű fiuk zenepedagógus lett, s ma sokoldalú szereplője Debrecen zenei életének.

Özvegységre jutva 1991-ben második házasságot kötött egykori kolléganőjével, Makai Ibolyával, akivel huszonegy évet töltöttek együtt.

1945-től a pedagóguspálya szinte minden területén dolgozott. *Debrecenben* a *Csapókertben* és a *Mester utcai iskolában* tanító, igazgatóhelyettes és szakfelügyelő volt. A *Tankerületi Főigazgatóság*, később a *Megyei Tanács Oktatási Osztályának* továbbképzési csoportvezetője, 1952-

től 1954-ig a *KLTE rektori hivatalának* vezetője, a *Megyei Műsoriroda* igazgatója, a Népfrontban kulturális munkatárs.

Jelentős állomás életében az 1955-1963 közötti időszak, amikor a *Péterfia Utcai Ének-Zenei Általános Iskola* igazgatója volt. Ezt követően esti egyetemi igazgatóhelyettes, majd városi művelődési osztályvezető. Utolsó és egyben leg hosszabb oktatói állomása 1966-tól 1981-ig a *Debreceni Tanítóképző Főiskola*, ahonnan tanszékvezető tanárként ment nyugdíjba.

A felnőttnevelést különösen szívügyének tekintette. A kiscsoportos művelődési közösségek problémái közül az ifjúkorból a felnőttkorba való átmenet és a nyugdíjasok élete érdekelte. 10-10 évig vezette a Kölcsény Művelődési Központ Atlasz ifjúsági klubját, valamint a MÁV nyugdíjasok klubját. Éveken át szervezett és tartott ifjúsági klubvezetői tanfolyamokat Debrecenben, Nyíregyházán, Sárospatakon, Sátoraljaújhelyben, Hajdúböszörményben, és a Tiszántúl jelentős részén. Tudását, tapasztalatait közkinccsá tette, különböző folyóiratokban, szakmai fórumokon publikált. Írt pedagógiai tárgyú cikkeket, kriminálpszichológiai tanulmányokat, novellákat és a Művelődési Minisztérium felkérésére – a pedagógusképző intézmények számára – jegyzeteket. A Népművelés című folyóiratban, a helyi sajtó hasábjain és a TIT Műhely sorozatban rendszeresen jelentek meg írásai. Tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek.

Emellett szépirodalommal is foglalkozott. 2001-ben *Extraruhában* címmel kisregényt, 2007-ben novelláskötetet – *Nem haragszunk Jóskára* – jelentetett meg. Ezekben a művekben katonaeveit, illetve pedagógusi élményeit örököltette meg. Rendkívül sokoldalú, művészi hajlammal megáldott ember volt. Gazdag tevékenységi körén belül azonban a tanítói és a tanítóképzésben végzett munkáját érezte legfontosabbnak, erre volt a legbüszkébb. Nem véletlenül.

Pedagógusként abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy minden iskolatípusban voltak olyan tanáraink, akik több évtizedes pályafutásom alatt iránymutatást adtak hivatásom gyakorlásához. Közülük dr. Balogh József – Jóska bácsi – volt a legkarizmatikusabb egyéniség. Bár nekünk a „tanárok tanára” volt, de csak kevesen és ritkán szólítottuk tanár úrnak. Felhatalmazása alapján Jóska bácsi, a mi Jóska bácsink volt, maradt.

Pedig úr volt ő, bár soha nem akart az lenni.

A magas szintű szakmai tudás, tolerancia, humánum, bölcsesség és végül a megbékélés ura. Közel ötven év után is annyi emlék fűz hozzá minket, tanítványait, hogy nagyon nehéz a leglényegesebbekre, legfajszínűsabbakra összpontosítani.

Ezért az általa „iránytűknek” nevezett gondolatok egyikéből – egy Zrínyi idézetből – meríték:

„Adj pennámnak erőt, úgy írhasd, mint volt!”, azaz szeretném a személyiségét, lényét, ránk gyakorolt hatását úgy felidézni, ahogyan bennünk él.

Mindenekelőtt és mindenütt *lámpás* volt. Bizonyára valamennyi munkakörében maradandó emlékeket hagyott maga után, amit bizonyítanak a kollégáival, tanítványaival kialakult tartós szakmai, baráti kapcsolatai. Én elsősorban mégis a tanítójelöltek képzésében elfoglalt szerepét szeretném felidézni. Mi – egykori csoportársaim nevében is mondhatom – abban a kiváltságban részesültünk, hogy 1966 és 1969 között csoportvezető tanárunk, irányítónk, „őriző pásztorunk” volt.

Nem átlagos pedagógus volt. A felsőfokú intézmények magasan kvalifikált tanárai rendszerint elsősorban oktatnak. Ő emellett és ezen túl embereket formált, közösségre és egyénre szabott személyiségfejlesztést végzett, mindezt olyan módon, hogy egyenrangú félként kezelt és tisztelt bennünket. Gondja volt rá, időt és energiát áldozott arra, hogy megismerjen bennünket, családi körülményeinket, és aszerint törődött velünk.

Nemcsak magas szintű, korszerű szakmai képzést kaptunk tőle, de rendkívül széles körű műveltségbeli tudást is közvetített. Felkeltette bennünk a színház, a képzőművészet, a zene iránti érdeklődést, a sokoldalú önművelés igényét.

Vallotta, hogy a magyar tanítónak széles körűen tájékozottnak kell lennie, „mert aki azt a bátorságot veszi magának, hogy másokat tanítson, annak önmagának is állandóan tanulnia kell.”

Első dolga volt, hogy fakultatív sétára invitálva megismertesse velünk Debrecen nevezetességeit, de rövidesen bejártuk a környéket, az országot is. Hangsúlyozta, hogy csak arról lehet hiteles képet nyújtani másoknak, amit magunk is megtapasztaltunk. A gyakorlati foglalkozás és környezetismeret tantárgyak módszertanát úgy tanította, hogy valamennyi osztályra komplex

tematikus tanmenetet dolgoztatott ki, minden munkadarabot a – papírhajtogatástól a legbonyolultabb vegyes technikákig – elkészítetett.

A manuális tevékenység közben zenét hallgatunk, vagy pedagógiai tárgyú írásából olvasott fel.

Folyamatosan motivált bennünket, és arra is megtanított, hogy mennyire fontos a tanításban a pozitív megerősítés. Kezdetől fogva felhívta figyelmünket Tamási Áron gondolataira, miszerint úgy éljünk a világban, hogy „valahol otthon legyünk benne”, mert egy biztos, fix pont nélkül nem lehet értelmes életet élni.

Vallotta, hogy kinek-kinek a saját képességeivel megfelelően kell sáfárkodnia, mert azokat nem kihasználni több mint hiba, bűn! Nagyon fontosnak tartotta az emberi kapcsolatok ápolását, ezért sokat volt velünk. Közös látogattuk gyakorló félévüket töltő társainkat, rendszerint vidám, kötetlen szórakozással, jóízű beszélgetésekkel összekötve az alkalmakat. Közös színház- és hangversenybérletünk volt, de lakásán is sokszor jöttünk össze zenét hallgatni. Megünnepeztük a névnapokat és más jeles eseményeket.

A diploma megszerzése után pályakezdőként is meglátogatott bennünket, közvetített közöttünk személyesen, telefonon, és írásait is megosztotta velünk. Nyugdíjas éveiben is aktív maradt és alkotott. A legutolsó időig elküldte nekünk prózában és hangulatos versekben megfogalmazott gondolatait. Bölcsesség, derű, életigenlés és sajátos humor áradt mindegyikből. Legutóbbi év folyamán-találkozónkon még személyesen jelen volt, utána már csak telefonon beszéltünk vele. Aztán végleg eltávozott.

Bár halála pótolhatatlan veszteség, a tőle kapott nyereség ennél sokkal több. Köszönjük, hogy volt, hogy a mienk is volt! Mi, akik ezt elmondhatjuk magunkról, igyekezzünk továbbra is életünk minden területén az általa közvetített értékrendhez, szellemiséghez híven tevékenykedni.

Publikációi:

- Extraruhában (kisregény)
- Nem haragszunk Jóskára (novelláskötet)
- Az ifjúsági klub lehetőségei és hatása a fiatalok önművelési és önnnevelési képességeinek alakulásában (egyetemi doktori disszertáció)
- Novellák, karmolatok
- Újságcikkek, tanulmányok

Jelentősebb *kitüntetései*:

- Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat
- Munka Érdemrend ezüst fokozat

Források:

- Önéletrajzok
- A család által közölt adatok
- Újságokban, folyóiratokban megjelent méltatások
- Személyes beszélgetések

Tanítványa,

LENGYEL ISTVÁNNÉ DOBÓ GABRIELLA

Hajdúböszörmény

BALOGH KÁROLYNÉ Mártha Katalin (Nyíregyháza, 1942. január 16. – Nyíregyháza, 2012. november 10.): magyar-német szakos középiskolai tanár

Édesapja, Mártha Miklós biztosítási üzletkötő, édesanyja, Magály Anna varrónő, később a Kisker Vállalatnál eladó volt. 1944. november 6-án tragédia történt, amikor édesapját a Sólyom utcai házuk előtt szovjet katonák nem engedték hazamenni, és „málenkij robot”-ra elvitték, több száz hasonlóan elvitt nyíregyházi emberrel együtt. Soha többé nem látták.

Két nagyobb testvérével együtt élték meg a háború utáni nehéz éveket. Édesanyja egyedül nevelte a három gyermeket. Az általános iskolát Nyíregyházán a 2-es iskolában, a középiskolát a Zrínyi Ilona Leánygimnáziumban végezte el kiváló eredménnyel. Ezekből az évekből sok szép emléke maradt fenn.

Érettségi után nem jelentkezett továbbtanulni, a Volán Vállalat elődjénél, az 5. számú AKÖV-nél helyezkedett el, ahol egy évig dolgozott.

A következő évben, 1961-ben felvették a Kosuth Lajos Tudományegyetemre Debrecenbe.

A Bölcsészettudományi Karon, magyar-német szakon 4 évet nappali hallgatóként végzett el. Az ötödévet munka mellett végezte. 1965-ben főhivatású nevelőként kezdett el dolgozni a **Rozgonyi Piroska Leánykollégiumban**, 1966-ban pedig diplomás tanárként kezdte a pályát a **Kölcsey Ferenc Gimnáziumban Nyíregyházán**.

Nagyon szeretett itt tanítani mind magyar nyelv és irodalmat, mind német nyelvet. Három osztályban volt osztályfőnök.

Az 1973-ban végzett diákok így emlékeznek:

„Nyílt az ajtó, bejött és bemutatkozott Balogh Károlyné Kati néni, az osztályfőnökünk. Varázsütésre otthon éreztük magunkat, a szeretet puha ölelésében, beszélgetve, megnyílván Kati néni és egymás előtt. Szépségével, fiatalságával, közvetlenségével, szigorú, de igazságos lényével elvarázsolt, azonnal a szívünkbe zártuk. Osztályfőnökként mi voltunk neki az elsők, és nekünk Kati néni volt az első. Okos szeretete, kivételes tehetsége – hogy mindig akkor és azt mondta, amire szükségünk volt – tette felejtethetlenné. Nőiessége, ízlése, harmonikus egyénisége segítette a lányokat nővé érni és kicsit beleszerelmesedett minden fiú. Gondoskodása, féltő szeretete a gimnáziumi évek után is elkísért bennünket. Ötévenként érettségi találkozóinkon mindig jelen volt, velünk örült sikereinknek. Emlékét szívében megőrzi az 1973-ban a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban érettségizett osztálya.”

Idézet az 1977-ben végzett diákok megemlékezéséből:

„Ő mint fiatal pedagógus a szárnyai alá vett bennünket. A maga közvetlenségével, kedvességével feloldotta bennünk a kezdeti szorongásokat. Irigykedtek is miatta ránk a többi osztály diákjai, hogy a mi osztályfőnökünk fiatal, nyitott, mindig életvidám és elegáns megjelenésű volt. Igazi osztályközösséggé formált bennünket. Szigorú volt, de következetes, mindig éreztük a felénk áradó szeretetét, törődését. Magyar nyelv és irodalmat tanított nekünk, melyet a négy év során megszerettetett velünk. A mai napig szeretjük az irodalom és a költészet világát. Nőiességből, kitartásból és szorgalomból példát vettünk tőle. A legnagyobb megmérettetésekor, az érettségien neki köszönhetően mi hoztuk a legjobb eredményt, mely az ő befektetett energiáját igazolta. Segített a pályaválasztásban, a későbbiekben is szeretett tudni rólunk. Erős összetartózáunkat, ragaszkodásunkat bizonyítja, hogy 2012. október 6-án eljött a 35 éves osztálytalálkozóinkra.

Mi mindig hálás szívvel fogunk gondolni rá. Áldott legyen emléke!”

Ballagás

1981-ben munkahelyet váltott, és visszatért az alma materéhez, a **Zrínyi Ilona Gimnáziumba**. Itt tanított nyugdíjba vonulásáig. Az itt töltött évek alatt először mindkét szakját tanította, majd később már csak a német nyelvet oktatta. A német nyelvi munkaközösség vezetője lett.

Az 1990-es évek elején sokat tett azért, hogy a Zrínyi Ilona Gimnáziumban, az országban az elsők között beinduljon a német nulladik évfolyam.

Az iserlohni és stuckenbrocki testvériskolai kapcsolat kiépítésében jelentős szerepe volt. Többször járt kinn diákokkal mindkét iskolában, ő is szeretettel látta vendégül őket Nyíregyházán.

Munkája elismeréseként az alábbi kitüntetéseket kapta:

- Kiváló Munkáért művelődési minisztériumi kitüntető jelvény (1987)
- Nyíregyháza Megyei Jogú Város oklevele „Oktató-Nevelő Munkáért” (1999)

1997-ben főtanácsosi címet kapott.

Az együtt töltött évekre **Pintér Miklós** iskolaigazgató a következőképp emlékszik vissza:

„Balogh Károlyné tanárnő – a tanároknak, sok-sok szülőnek Katika, a diákoknak a szeretve tisztelt Kati néni – rangját, elismertségét kimagasló, humánus, nyitott emberi értékét már hivatalos, 1990. évi találkozásunk előtt is volt módom közvetetten megismerni, aztán 1990 augusztusától közvetlen kollégaként is megtapasztalni.

A személyességet számomra elsőként az jelentette, hogy a tanárnő volt az elnöke a gimnáziumban az

igazgatói pályázat lebonyolítását szervező bizottságnak.

Objektivitása, korrektsége, türelme nagyban elősegítette egy akkor még különleges többszereplős pályázat higgadt, zökkenőmentes megoldását.

Még abban a hónapban Katika egy szakmai továbbképzésen, a Dunántúlon megismerkedett egy új képzési formával, a német nyelv oktatásában újdonságot jelentő alapítványi nulladik évfolyamos képzéssel.

Ez 1990-ben megyénkben kifejezetten újdonságértékű volt és maradt is az idegen nyelvi szakmai képzésben. Heti 20 órában egy tanéven át team-munkában úgy tanítani egy adott idegen nyelvet, hogy az a tanulóknál előképzettséget, hozott ismeretet nem feltételezett.

A tanév végére nyelvvizsgára, („C” típusú középfokú) tudjon felkészíteni, ez igen magas szakmai, módszertani munkát feltételezett.

Elkötelezettsége a program bevezetése mellett már a következő tanévi indítást is lehetővé tette, hiszen vezetésével elkészült a helyi tanterv, kidolgozták az együttműködés, egymásra épülés módszertani formáit, a félévet követő mérés elveit és a tanulóknak a nulladik évet követő továbblépési módját, csoportkialakítási módjait.

Mindez igényes, pontos, részletekbe menően alapos feladatot jelentett, sikerét a nyelvvizsgát tevők és a felvételre jelentkezők magas száma igazolta.

E sok és sokrétű, önmagában fáradságos munka közepette tanárnő végig megőrizte kedvességét, mosolyát, higgadtságát, sohasem panaszkodott fáradtságra, ekkora munkateher közepette mégis mindig minden a „helyén” volt időre.

És akkor még nem szoltunk a két német testvériskolai cserekapcsolatról, az évi iskolánkénti egy-egy hétről, ebben kezdeményező, aktív szerepvállalásáról, a hihetetlen sok szervezésről, az ehhez kötődő előkészítésről, lebonyolításról, a munkaközösség kiváló együttműködéséről, a közben formálódó személyes kapcsolatokról. Balogh Károlyné Katika osztályfőnöki tevékenységét sokan, sokoldalúan méltatták, a róla szóló emlékezők mélyen meggyőzőnek mindenkit arról, hogy »ifjú szívekben élt«.

Legyen szabad még egy-két ecsetvonást e képhez hozzátenni. Nyitott, odaforduló személyiségéhez hozzátartozott, hogy neki minden diák egyaránt fontos volt. Valódi empátiával fordult diákjaihoz, és tanítványai is hasonló módon kerültek közel hozzá. Megtalálta a hangot a »nehéz emberekhez« is, akik mint »lázadó« ifjak időnként szinte öntörvényüként keresték a maguk útját, szelíden, de határozottan egyengette lépéseiket.

Ez határozta meg helyét, rangját a tantestületben is. Címre, rangra soha nem pályázott, de mégis a testület meghatározó súlyú, véleményformáló alakja lett. Közvetlen, kedves mosolyával, kiérlelt természetes gondolataival, a legösszetettebb situációkban is érvényesülő

valódi tisztánlátásával, emberi, munkatársi közvetlenségével tudott súlyt adni szavainak.

Tapintatosan tudta felhívni a figyelmet arra is, ha megítélése szerint nem kívánatos jelenségeket, döntéseket észlelt, tudott felsorakoztatni jó irányt jelentő érveket, lépéseket. Köszönet érte.

Tanárnő így volt emblematisz alakja a Zrínyi Ilona Gimnáziumnak, amely iskola – reméljük ő maga is így látta – számára is biztosított megfelelő keretet tanári, emberi kiteljesedéséhez.

Lénye, szeretete, bölcsessége, higgadt tisztánlátása napjaink gyors, változásokat hozó környezetében különösen hiányzik.”

Huszárné Kádár Ibolya, a Zrínyi Ilona Gimnázium igazgatója az együtt töltött időszakra így emlékszik vissza:

„Nemcsak a magyar nyelv és a német rejtelmait ismer-
te, hanem azt is, hogy nagy küzdelmek árán miként és
miért érdemes szenvedélyesen szeretni az életet. Gyö-
nyörű volt archban és lélekben. Kifogástalan eleganciája
lénye belső rendezettségét tükrözte. Határtalanul és
okosan szerette a diákokat, ezért tudott egyszerre szigorú és anyáskodva gyámolító lenni. Olyan harmonikus karakter volt, aki nemcsak feltétlen tiszteletet, hanem őszinte szeretetet is gerjesztett az életre szóló társban, gyermekekben, diákban és jó barátban.

Pedagógus, anya, feleség: valamennyi vállalás és szerep másokon keresztül nőtt, gazdagodott és lelt kibontakozást a közöttünk töltött évei során.”

Férjével való találkozása sorsszerű volt, mindketten 2 éves koruktól apa nélkül, félárvaként nőttek fel. Harmonikus, szép és boldog házasságban élt, nagyon jó feleség volt. Férjével kiegészítették egymást. A jó ízlést, a szép iránti érzéket a feleség képviselte, ez meglátszott az otthonában, környezetében. Nagyon jó családanya volt, gyermekeit tudatosan nevelte, Ágnes és Károly a Közgazdaságtudományi Egyetemet végezték el.

Legfőbb értékrend nála a tisztesség és becsületesség volt. Elegáns volt a megjelenése a nap minden percében, jó ízlése közismert volt.

A diákokat szívvel és ésszel szerette. A tanári pálya, a katedra, a diákságság volt az élete.

Nagy szerelme a lakás és a kert volt. Tavasztól késő őszig a virágoskert szépítésén fáradozott, a kertben pihente ki fáradozalmait. A kertje egész évben virágtengerben úszott.

Tevékeny, boldog életet élt, melyet családja, munkatársai és tanítványai tettek teljessé. Nagyszerű családanya, önzetlen, intelligens, kiegyen-

súlyozott, indulatmentes ember volt, öröm volt vele és mellette az élet.

Források:

- Volt tanítványok visszaemlékezése
- Iskolaigazgatók emlékezése
- Személyes emlékek

Lánya, BALOGH ÁGNES
és férje, BALOGH KÁROLY
Nyíregyháza

BÁNK IMRÉNÉ Fazekas Magdolna (Balmazújváros, 1932. június 29. – Debrecen, 2010. november 7.): tanító

Édesapja Fazekas József, édesanyja Győri Mária gazdálkodó; majd kuláknak nyilvánítják őket, s jövedelmüket biztosító földjüket államosítják. Ezt követően édesapja kerékgyártó, édesanyja háztartásvezető. Bátyját, Fazekas Bélát a MÁV főtisztjeként nyugdíjazták, ő sem él már.

Magdolna 1951-ben érettségizett Debrecenben, a Mezőgazdasági Szakközépiskolában. Első munkahelye a Hortobágyi Állami Gazdaság, beosztása segédagronómus. Talán tudatalatti énje és a sors adta lehetőség alapján 1952-től **Egyek-Újtelep Általános Iskolájában** képesítés nélküli nevelőként kezdte pedagógusi munkáját.

Egy év elteltével **Egyek-Telekháza Általános Iskolájába** került áthelyezésre mint tanítónő.

Munkája mellett a debreceni tanítóképzőben tanítói oklevelet szerzett.

Szülei balmazújvárosi házából naponta vonattal Ohat állomásig, majd gyalog Telekházáig közlekedett (6 km).

1954. május 8-án házasságot kötött Bánk Imre agrármérnökkel.

1954 őszén **Hortobágy-Mátán** az állami gazdaság segítségével egytantermes alsó tagozatos iskola nyílt, melyhez egyszobás szolgálati lakás is tartozott. Ezt megkapták, s elkezdődött közös életük.

1955-ben született meg fiúgyermekük, Imre.

1956 őszén férjét áthelyezték a **Tiszaigari** Állami Gazdaságba vezető beosztásba, így Igarra költöztek, Magdika ott folytatta a gyermekek tanítását.

1957-ben férje áthelyezését követően **Ohaton** tanított 1959-ben a tanév végéig.

1960-ban szülői segítséggel Debrecenbe, saját házukba költözhetek. Mivel Debrecenben nem volt üres tanítói állás, naponta a Hortobágyi Állami Gazdaság területén működő **Hort tanya-központ általános iskolájába** járt tanítani.

Tanítási napokon reggel négy órakor kellett indulnia, Debrecentől Kónya állomásig vonattal, onnan gyalog ment a Horti iskoláig.

1960 őszétől 26 éven át nyugdíjazásáig a Debrecen melletti **Dombostanyán** tanított, ahol kitűnő, családias légkörű tantestületbe került. Folyamatosan a 2. és 4. összevont alsó tagozatos osztályok nevelését, képzését végezte.

Nyugdíjazását követően néhány évig **Debrecenben** napközis és helyettesítő tanító volt.

37 éves tevékenysége során 35 évet tanyasi iskolában dolgozott, ami nemcsak a pedagógusi munkát jelentette. A tanyán élő családok összefogása, nemzeti ünnepeink szervezése, szülők-gyerekek családi vetélkedőinek szervezése, egybekötve pl. főzőversennyel, családok látogatása, segítsége is az ő feladata volt.

Tanítói, nevelői elkötelezettségét, emlékéit őrizve következzen két idézet a *volt nevelőtársak* leveleiből:

„Magdikáról minden tanfelügyelő jó véleménnyel volt, még Nagy Ilona Pirooska felügyelő is, aki nagyon szigorú volt, elismerte és sokat dicsérte tudását és nevelői rátermettségét. Magdikáról sugárzott a jóság, nagyon szerette tanítványait. Mindent elkövetett, hogy tanítványainak sikerélménye legyen. Játékos módszereket alkalmazott, minden gyereket bevont a tanulási folyamatába. Megkövetelte a tudást, a fegyelmet.

A gyerekek rajongtak érte, a szülők között is nagy tiszteletnek és szeretetnek örvendett, hiszen őket is tanította. A sok dicséret mellett, a testület öröme megkapta a *Kiváló Pedagógus* kitüntetését is.

Mi is nagyon szerettük, mert becsületes, együtt érző, segítőkész szándékú volt. Együtt örültünk egymás sikeré-

nek, de a bajban is segítettük egymást. Örök barátság kötött össze minket. Mosolygós, kedves lényre felejthetetlen.”

(Czibere Gyuláné)

„Az évszámokkal bajban vagyok, de az biztos, hogy 1967 és 1977 között tanítottam Dombostanyán, s amikor kezdtem, Magdika már ott volt, s amikor eljöttem, még maradt. Kevés hozzá hasonló kedves embert őriz az emlékezetem. A tanyasi iskolában nevelői szoba nem volt, így csekély számú »lyukas« óráinkat egymás tantermeiben töltöttük. Eközben módunk nyílt egymás munkájának megismerésére is.

Néhány órát Magdikánál is töltöttem, és mindig csodálattal töltött el, mennyi energiát, szeretetet fektetett nevelői munkájába. Akkoriban még nem volt olyan elterjedt és alkalmazott módszer a drámapedagógia, amit később tanfolyamokon, majd a tanítóképzés tantervében is tanulhattak az érdeklődők, később minden óvónő és alsó tagozatos nevelő. Magdika dramatizálta az olvasókönyvben lévő kis történeteket, és azokat eljátszatta a gyerekekkel. A szerepeket mindig csendes, visszahúzó, gyengén olvasó vagy beszédhibás gyerekekre osztotta. Ezek a gyerekek az előadás lázában elfelejtették hátrányos tulajdonságaikat, kinyíltak és vidáman – gátlásaikat feledve – adták elő aktuális szerepeiket. Természetesen nem változtak meg egy csapásra, de érezhető és mérhető volt a módszer hasznossága. Az előadásokhoz gyakran készítettek egyszerű bábokat, maguk rajzoltak díszleteket, és beleélték magukat a szerepükbe. Élmény volt látni és hallgatni! Kedves Imre! Tudom, hogy az olvasás öröme már nem lehet osztályrészed, de ha kezded a könyvre fogod tenni, megérezed Magdika egyéniségének, szeretetének lüktetését a lapokon keresztül. Érezni fogod szeretetét irántad és munkája iránt egyaránt!” (Gesztyeli Tamásné)

Az éves tanulmányi szintek hivatalos felmérése alapján Magdika tanítványai az első tíz között szerepeltek. A volt tanítványai közül többen pedagógusok, mérnökök, jogászok, vállalkozók, szakmunkások lettek.

Munkája elismeréseként több alkalommal kapott kitüntetést.

2010. november 7-én hosszú, kíméletlen betegség után ragadta el a halál.

Férje, BÁNK IMRE
Hajdúszoboszló

BÁNSZKI TAMÁS (Földeák, 1892. december 18. – Óföldeák, 1971. január 9.): grafikus, szobrász, festőművész, gimnáziumi tanár

A földművelésből élő Bánszki Pál és Szabó Rozália ötödik gyermeke tanulmányait a Csanád vármegyei szülőfalujában kezdte. A jó eredményeket felmutató fiú a harmadik és negyedik évfolyamot már magánúton végezte. Később a szegedi piaristákhoz került.

Önéletrajzában így ír a szegedi évekről: „*Munkácsy Honfoglalásának színvázlata, Csók István, Lotz Károly, Vágó Pál, Mednyánszky stb. alkotásai kötötték le a figyelmem, és derék öreg rajztanárom, Nováky Bertalan ösztönzött a távoli cél felé. Így tehát 1912-ben az érettségi vizsga után a Képzőművészeti Főiskola rajztanárjelöltje lettem.*”

A főiskolán neves művészek tanították, többek között a Munkácsy-tanítvány Révész Imre, valamint Bosznay István, Edvi Illés Aladár és Lyka Károly.

1914 őszén besorozták, így a rajztanári tanulmányait csak 1918 tavaszán, tanulmányi szabadságán tudta befejezni. Egy nagyon korai, szegedi kiállításáról már 1920-ban beszámolt a *Színház és Társaság* című színházi, művészeti és szépirodalmi hetilap: „...február hó 28-án nyílik meg Góth Imre, Devich Sándor és Bánszki Tamás festőművészek közös kiállítása. A kiállítás iránt nagy az érdeklődés, mert szereplői szegedi fiatal emberek, akik abbahagyva tanulmányaikat végigszenvedték a háború borzalmait, és csak az utóbbi években kezdtek igazi komoly munkához... Bánszki Tamás a háborút Devichel (sic!) szenvedte végig és legtöbb képét az olasz fogságban festette meg.” (A ritkaságnak számító alkotások egyes darabjainak tulajdonosa Szabó György ny. debreceni tanár, e névcikk társszerzője.)

Embert próbáló évek után kezdte meg tanári pályáját 1920. szeptember 1-jén **Tarpán**. Az iskola hivatalosan a Tarpán működő **Beregszászi Magyar Királyi Állami Főgimnázium** nevet viselte. (Miután Beregszász városát 1919-ben cseh csapatok szállták meg, az elbocsátott tanárok itt folytatták pedagógusi munkásságukat. Tarpa Trianon előtt Bereg megyéhez tartozott.)

A gimnázium 1919/20 és 1920/21-es évekre vonatkozó értesítője szerint Bánszki Tamás rajzoló mértant, géprajzot, művészeti rajzot, sőt első és második évfolyamosoknak tornát is tanított.

A mostoha körülmények között induló iskolának az oktatáson túl a tanulók elszállásolásáról és ellátásáról is gondoskodni kellett. Tarpa vezetősége és lakossága segítségére sietett a gimnáziumnak.

1921 augusztusában újra költözött az iskola, ezúttal **Fehérgyarmatra**. Bánszki Tamás rövid időt töltött a szabolcsi városban, majd Ady Lajos (a költő testvére) debreceni tankerületi igazgató közbenjárására a **debreceni piarista gimnáziumba** helyezték át.

„*Mintha haza kerültem volna. Az iskola igazgatója 1922-ben az a tanár volt, aki tíz évvel előbb Szegeden matematika-fizikából érettségiztetett*” – írja visszaemlékezésében a képzőművész-tanár.

Az oktatás mellett intenzíven részt vett a város virágzó művészeti életében. Csatlakozott az 1901-ben alapított, 1937-től Képzőművészek és Műpártolók Egyesülete néven ismeretes Debreceni Műpártoló Egyesülethez. A Toroczkai Oswald festőművész kezdeményezésére 1924. november 9-én létrejött debreceni Művészháznak is alapító (annak megindulásához jelentős anyagi segítséget nyújtó) tagja volt. Bár a Művészház 1927. május 1-jén anyagi nehézség miatt megszűnt, mégis jelentős hatást gyakorolt a város képzőművészeti életére.

Hasonlóan bábáskodott 1935-ben a grafikusokat és gyűjtőket tömörítő Ajtósi Dürer Céh létrejötténél.

1926-ban szülőfalujában közös kiállítást rendeztek az ugyancsak földeáki Dehény Lajos iparművésszel. Több tanulmányúton járt külföldön, a húszas években Ausztria, Németország, Olaszország, Franciaország is szerepelt úticéljai között. „*Tanulmányútjaim célja kettős volt: tanulmányozhattam a világviszonylatban is legnagyobb*

művészeti alkotásokat, másrészt érdeklődéssel fordultam az élő, vagy a közelmúlt művészete felé is.” – írta évekkel később.

Az 1930-ban megjelent *Debrecen katolikus múltja és jelene* című kötetben mint illusztrátor működött közre. 1936-ban a varsói második nemzetközi fametszet-kiállításon a „*Madonna*”, 1939-ben Chicagóban hasonló rendezvényen az „*Aratás*” című munkáját mutatták be. 1937-ben önálló albuma jelent meg Debrecenben *Bánszki Tamás fametszetei* címmel, dr. Kanszky Márton ajánlásával. Ez idő tájt már a budapesti Nemzeti Szalon és a Műcsarnok is helyt adott munkái bemutatásának.

Pedagógusi pályája mintegy két és fél évtizede Debrecenhez kötötte. A rendszeresen megjelenő „*A debreceni kegyestanítórendi római katolikus Calasanzai Szent József Reálgymnázium Értesítője*” című sorozat több kiadását is illusztrálta.

A művésztanár minden évben tervezett egy egyedi jutalomlapot, mellyel egy, a rajztanulásban kimagasló eredményt elért diákot díjaztak minden tanév végén. Az említett értesítő a gimnázium tanáraitól is nyújtott információkat. Bánszki tanár úrról a következőket olvashatjuk az 1933/34-es értesítőben: „Világi rendes tanár, szaktárgya a rajz, a rajzszerző őre. Tanította a rajzot az I–VIII. osztályokban és a művészeti rajzot, mint rendkívüli tárgyat az V–VIII osztályban. Heti óráinak száma 20.”

Továbbá: „A magyar Rajztanárok Országos Egyesületének tagja, az Actio Catholica helyi szervezetében a kulturális szakosztály tagja. Mint a Debreceni Műpártoló Egyesület tagja kiállított a kiállításokon, továbbá kiállított az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat által a Műcsarnokban rendezett téli tárlaton. Elkészítette a Debreceni Piarista Diákszövetség által Szmrecsányi Lajos v. b. t. t. egri érsek öccsellenciájához intézett üdvözlő album szövegírását.”

A debreceni kegyestanítórendi római katolikus Calasanzai Szent József Reálgymnázium Értesítője az 1927–28. tanévről című kiadványban leírtakat Bánszki Tamás rajztanári hitvallásaként is értelmezhetjük: „*A rajzolás az az univerzális kifejező eszköz, melyen keresztül az ember egyénisége éppúgy megnyilatkozhatik, mint az íráson át. Csakhogy, míg minden embertől joggal megköveteljük azt, hogy gondolatait szabatosan, világosan és szép formában tárja elénk, addig a rajzzal való kifejezés minél tökéletesebb fokának elérésére nem igen törekszünk. Oka ennek kis részben az a körülmény, hogy az írás és az élőszóval való*

közlés a rajzot valamelyes mértékben pótolni is tudja, nagy részben pedig az, hogy ezt a kifejezőeszközt az emberek meg sem tanulják, még az abc-jét sem ismerik, vagy ha igen, nem gyakorolták be mondanivalóik kifejezésére. E tekintetben egy rajzilag is képzett iparos műveltsége jóval magasabb fokon áll ama tanult ember rajzi műveltségénél, akinek ízlési non plus ultráját jelzik a szobája falán levő képes levelezőlap másolatok... A rajz, ha csak arra a két heti órára szorítkozik, amelyen a tanulónak az eléje kiszabott feladatot meg kell oldania, vajmi csekély mértékben szolgálja a fentebb vázolt rendeltetését. Pl. egy síkforma rajzolása és festése, vagy egy foltszerű ábrázolás, avagy egy meghatározott célú feladat a szerkesztési és vetületi rajzok köréből még nem nyújt teret az önálló gondolat tolmácsolására. A technikai rész elsajátítása nem egynek elegendő munkát ad, még ha a feladat értelmét, tartalmát elég könnyedén át is vette. Az elképzelés, az egyéni rátermettség a díszítő tervezésénél nyilatkozik meg szabadabban először, mikor a szóbanforgó feladat egyéni ízlésének is kifejezőjévé válhat. Ép így megnyilatkozhatik a kifejező erő a fejből való rajzolásánál is. Ezek a számypróbatételek természetesen a tanár ellenőrzésével történnek. Ha a többi gyakorlatoknál megtartják az utasításokat, ha a feladatok célját megértik, elmentünk addig a határig, amely a középiskola négy osztályát végzett tanuló rajzi készségét jelzi. Többet szeretnénk azonban elérni a tanulók ama részével, amely a VIII. osztályig folytatja tanulmányait. Ezek már rendelkeznek a rajz technikai tudásával, amellyel élményeiket, benyomásaikat a rajz nyelvén fejezhetik ki. S kínálkozik is alkalom, melyet a tanuló élete, társasága, elfoglaltsági és szórakozási köre nyújt, melyekben szépen hasznosítja az órákon megszerzett ismereteket. Olyan témakörök ezek, melyek a tanulók egyéni vágyaihoz, hajlamához legközelebb állnak, amelyekkel szabad idejükben szívesen foglalkoznak. Vagy ott vannak az utazások, a cserkészútborozások és kirándulások, amelyeken a rajzolni nem tudó a fényképezőgép nagyon is tárgyilagos lencsén akarja rögzíteni azt a hangulatot, amelyet a táj lelkében keltett. A hangulat, az érzés azonban lelkében maradt. Talán egyes-egyedül a téma beállításával ellensúlyozta a lencse tárgyilagosságát s a képekhez fűződő reflexiók teszik előtte oly kedvessé a felvételeket.

Mennyivel érzésetesebb, szubjektívebb az a rajz, vagy színvázlat, melyet a tanuló, ha csak kezdetleges fokon is, a pillanat hatása alatt gyorsan papírra vet. Nagyon természetes, hogy ez csak azoknak sikerül, akik a rajz kifejező erejével tisztában vannak, tehát a technikával való vesződések nem űzi el a lepkeszárnynon tovairamló finom hangulatot, hanem észrevétlenül lopózik az eszközön át a megrögzítés anyagába és formájába. Ehhez azonban hosszú út vezet. Ki kell vinni a tanulókat a szabadba, ahol feltalálják, és mintegy igazolva látják ama perspektívái és megvilágítási törvényeket, melyeket a nagy térformák rajzolásánál a rajzteremben megismertek. S ha a nagy átlag ezt eléri, a természet utáni rajzolásnak e részével szemben megtették kötelességüket.

A tehetségesebb tanulókat azonban vágyuk e szűk határon túl is hajtja. A téma kiválasztása, a térvívágás és a levegőperspektíva azok a kérdések, melyek megoldásával és megszerzésével az artistikus kifejező forma birtokához jut az érte küzdő. Ezt a célt szolgálta az a pár órára terjedő tájképtanulmányi kirándulás, melyet a felsőbb tagozaton lévők a görögpótló rajzórán tettek, valamint az a házi feladat, melynek témája egy, a tanuló által választott épületszám, vagy épületcsoport volt... Az ilyen feladat mindig az újság erejével hat, ami a munka sikerét biztosítja.

E célnak a szolgálatába szegődött az intézet részéről hirdetett tájképtanulmányi pályázatot is, melynél talán alkalmasabbat nem is kaphatna egy ambiciózus tanuló. A természetutáni rajzolás és festés nemcsak direkt eredménnyel jár, hanem indirekte meghozza a vele foglalkozónak a műalkotások megértésének és élvezésének fokozottabb mértékét is."

Az iskolák államosítása után **Makón** és szülőfalujában, **Földeákon** is tanított. 1952 és 1955 között **Szegedre** került, ahol a **gépipari technikum**ban ábrázoló geometriát és rajzot tanított. „Szeged! ...mintha diákkorom folytatnám... csakhogy a diákságot felváltotta a tanárság... újra a Tisza parton sétálhatok... A festő azonban nem elégszik meg a szegedi Tiszával. A napsugártól csillogó szőke vize el-elvezet észak felé, ahol Földeákhoz hasonló község a maga paraszti népével és életével szinte folytatást ad művészi munkálkodásomhoz. Szeged városi élete is nyújt témát és alkalmat is a művészi önképzéshez a Tábor-utcai műteremben. Tehát Szeged, Tápé s

nyaranként még Földeák is: ez a három pont, melyek meghatározzák munkám területét...”

Már nyugdíj előtt állt, amikor elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem ábrázoló geometria szakát.

1956-ban nyugalomba vonult, így több ideje jutott művészi ötletei megvalósításához. 1961-ben, majd 1965-ben a szegedi Móra Ferenc Múzeumban rendeztek munkáiból kiállítást. A tárlat alkalmával 25 grafikát ajándékozott a múzeumnak. Bánszki Tamás a távolban töltött hosszú évek után is kötődött szülőfalujához.

Az 1961-es szegedi kiállítás kapcsán így ír **Lődi Ferenc** a Délmagyarország napilapban: „Művészi meglátásban és kifejezőmódban egy gazdag élethűség süt át a képeken. S ez az élet és hűség azokhoz köti Bánszki Tamást, akiktől származik, alföldi, közelebb-ről földelaki parasztjaitól.”

Gőzgépes cséplés 1937. 07. 09.
(Grafit 30x23 cm)

2007-ben Földeákon emlékkiállítást rendeztek Bánszki Tamás születésének 115. évfordulóján. Az ünnepi megemlékezésen a résztvevők koszorút helyeztek el a falu híres szülöttjének sírján. Baráth Lászlóné Rácz Berta szegedi nyugdíjas pedagógus huszonnyolc Bánszki-alkotást adományozott a községnek a magángyűjteményéből, illetve a testvére, néhai Rácz Sándor tanár, helyismereti kutató hagyatékából.

Születésének 120. évfordulóján, 2012. december 19-én nyitotta meg dr. Bódis Zoltán, a debreceni Szent József Gimnázium igazgatója a Bánszki Tamás emlékévet az iskola dísztermében. Az ünnepi megemlékezés eredményeként a gimnázium művészeti szaktanterme e naptól Bánszki Tamás rajztanár-festőművész nevét viseli.

A Szabó György fővédnöksége mellett megrendezett eseményen részt vettek a Magyar Piarista

Diákszövetség Debreceni Tagozatának öregdiákjai. Bánszki Tamás munkásságát Várközi Károly, volt tanítvány méltatta.

Festményei a debreceni Déri Múzeumban, a szegedi Móra Ferenc, valamint a makói József Attila Múzeumban megtekinthetők. A debreceni Szent László Domonkos Plébánia és az óföldséki katolikus templom részére is festett oltárképet.

A debreceni Szent Anna-templom homlokzatát díszítő Szent Imre szobor szintén Bánszki Tamás munkája. Magántulajdonban is jelentős mennyiségű Bánszki-mű található. Földeákon Fodor Imre néprajzi gyűjteménye megközelítőleg száz Bánszki-alkotást tartalmaz, de a falu otthonaiban is fellelhetők elszórtan festmények, rajzok. Szabó György (ny. tanár, a Bánszki-emlékvé létrejöttének egyik szorgalmazója) az anyósa, néhai dr. Posztós János földéki orvos felesége (mint Bánszki-gyűjtő) révén került kapcsolatba a művész munkáival. A család tulajdonában ma is számos alkotás fellelhető.

Az arcképvázlat szerzői egy-egy nagy kihívás lehetőségével találkozhatnak, és akkor még nem látják, hogy vállalkozásukkal a lehetetlenség határait súrolják, mert a keret nem elegendő arra, hogy a teljesség megközelítésével rajzolják meg egy tanár arcképét. Különösen nem egy művész-tanár esetén. (André Gide francia író gondolatai jutnak eszünkbe: *„Egyetlen valami van, ami a természetből nem érhető, s ez a művészet”*)

Mi, Bánszki-örökösök továbbra is adósok maradtunk Tamás bácsi gazdag örökségének feldolgozásával, holott az általa itt hagyott életmű erre kötelez bennünket.

1971. január 16-án *Szelesi Zoltán* művészettörténész a Délmagyarország napilapban így emlékezett az agyvérzés következtében Óföldsékon elhunyt Bánszki Tamásra: „A végtelenül szerényen és magányosan élt idős művészt mindenki tisztelte, szerette. Tamás bácsi úgy szórta szét közöttünk finom lírájú akvarelljeit, mint egy leveleit hullató öreg fa, mely épp oly észrevétlenül távozik a természetből, mint ahogyan ő elment most a mi körünkől.”

SZABÓ GYÖRGY nyugalmazott tanár
Debrecen
és HORVÁTH MIHÁLY könyvtáros
Szeged

BARINÉ JÓZSA ERZSÉBET (Tiszafüred, 1961. május 21. – Debrecen, 2011. június 29.): általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes

Édesapja, Józsa Béla Mátyás a helyi gépállomás dolgozója, édesanyja, Dózsa Erzsébet a család háztartását vezette. Házasságukból két gyermek született: Erzsike és húga, Ilus. Nagy szeretetben nevelték gyermekeiket, a lányok az óvodában kezdtek ismerkedni a közösségi élet szépségeivel. Az óvodás csoportból többen egy osztályba kerültek, együtt töltötték iskolás éveiket is Tiszacsegén.

Pikó Gáborné Márton Veronika emlékeiből idézek: „Általános iskolás korunkban Erzsike mindig sürgött-forgott, szervezett, az osztályban vezéregyenység volt. A lányok között ő volt a »főnök«.

Kitűnő tanulmányi eredménye, szorgalma példamutató volt számunkra. Már alsó tagozatban érzékelhető volt a matematika tantárgy iránti szeretete.

Ötödik osztályban elküldött osztályfőnökünk őrsvezetőképző táborba, Hajdúböszörménybe. Először voltunk távol a szüleinktől, de ő ott is feltalálta magát, nem érzett honvágyat, mindig vidám és jókedvű volt, aktívan vett részt minden programban.

Hatodik osztályos korunktól a lányok őrsvezetője lett, ekkorra már igazi barátság szövődött közöttünk. Ő volt a tűz, én a víz, ennek ellenére nagyon jól kiegészítettük egymást. Hetedik osztály év végén kiváló úttörők lettünk, így nyáron ingyen utazhattunk a Balatonra. A szüleink nehezen engedtek el bennünket, de egy életre szóló élmény volt ez a kirándulás, és a 8. osztály elvégzése után szervezett fonyódligeti táborozás is.

A középiskolás éveket külön iskolában töltöttük, de tartottuk a kapcsolatot. A főiskola elvégzése után mindketten a csegei iskolában kezdtünk dolgozni, Erzsike matematika-fizika szakos tanár, én tanító végzettséget szereztem. Öröm és büszkeség töltötte el szívünket, amikor együtt dolgoztunk abban az iskolában, ahol mi is diákok voltunk.”

Ő a nyolcadik osztály elvégzése után a polgári József Attila Gimnáziumban folytatta tanulmányait, a közlekedési nehézségek miatt a kollégium lakója lett, ahol már első évben bekapcsolódott a diákönkormányzat munkájába.

Középiskolás éveit alatt szorgalmasan tanult, belépett a KISZ-be, vezetőségi tagként tervezte-szervezte tanulótársai szabadidős programjait.

Mátéfi Mária középiskolai emlékei: „Minden órán hozzászólt bátran a témákhoz, főként matematika és fizika tantárgyakból. Ha volt olyan matematikai fogalom, vagy téma, amivel nehezebben boldogult, addig kérdezgette a tanárt, amíg dülőre nem jutott. Kozma Tiborné, a matematikatanár volt az osztályfőnökünk. Az okos, jó képességűek között tartottuk számon, mégsem volt rátarti, sosem érezte, hogy ő különb volna bármiben másoknál. Természetes ösztönöség áradt belőle, nem akart másnak, többnek látszani, mint aki.”

Érettségi után felvételt nyert a nyíregyházi Besenyei György Tanárképző Főiskolára, ahol matematika-fizika szakos tanári diplomát szerzett 1983-ban. A tanítási gyakorlatot Tiszacsegén teljesítette, az előzetes hospitálások során valamennyi színterét megismerhette az iskolai oktató-nevelő munkának. A tanítási órákra mentorával – a természettudományi munkaközösség vezetőjével, Bencze Jánosnéval – közösen készült fel, majd egyre önállóbban végezte munkáját, jó eredménnyel záróvizsgázott. A diploma megszerzése után hazajött és a **tiszacsegei Általános Iskolában** helyezkedett el, ahol felső tagozaton, végzettségének megfelelően matematikát és fizikát tanított. A következő tanévtől az iskolavezetés megbízta az 5. a osztályban osztályfőnöki teendők ellátásával is, melyet nagy örömmel vállalt.

Ebben az időszakban a biológia-technika szakos tanárok is a természettudományi munkaközösségben dolgoztak, itt találkoztunk heti gyakorisággal, majd az osztályfőnökök közösségében és úttörővezetőként kerültünk igen közeli, baráti kapcsolatba Bözsével.

1983-ban az államvizsga után családi állapotában is jelentős változás történt, feleségül ment Bari Mihályhoz, aki ebben az időszakban a Bődönháti Állami Gazdaságban volt brigádvezető.

Közös életüket a Zátony VII. utcában kezdték, együtt élt velük az anyósa, akit a fiatalasszony nagy szeretettel és tisztelettel vett körül. A munkahelyi elfoglaltságuk mellett a háztájiban is sokat dolgoztak, mert saját ház építésébe kezdtek.

Fizetéskiegészítésképpen mezőgazdasági munkával foglalkoztak, állatokat tartottak, sertést hizlaltak.

A házaspár évek óta gyermekre vágyott, hosszú várakozás után 1988-ban megszületett Dóra lányuk, majd 2 évre rá Tamás fiuk. Nagy szeretetben, egyetértésben nevelgették őket. Szüneteiben és a nyári vakációk alatt szívesen vállalták a náluk vendégeskedő Feri – gyermekeik unokatestvére – felügyeletét.

1990-től láttam el az igazgatói teendőket iskolánkban. Kérésemre 1992-ben Erzsike megszakitotta a gyest (melyet a továbbiakban férje vett igénybe), és vállalta a felső tagozaton az igazgatóhelyettesi teendők ellátását, mely a szakmai munka irányítása mellett alapos felkészülést, minőségi munkavégzést tett szükségessé, komoly kihívást jelentett számára.

Feladatkörébe tartozott: a felső tagozatos munkaközösségek pedagógiai munkájának szervezése, irányítása; az általános iskolai és szakiskolai képzés összehangolása, az áttanítás megszervezése; a helyi tanulmányi versenyek, vetélkedők szervezése, koordinálása, az eredmények publikálása; a körzeti, megyei, országos versenyekre való felkészítés segítése; a nemzeti ünnepekről iskolai szintű megemlékezések rendezése, ballagás, tanévzáró, osztályozó- és javítóvizsga megszervezése, őszi-tavaszi tanulmányi kirándulások levezetése.

Kiemelkedett az előző években végzett pedagógiai munkáink közül és pluszfeladatot jelentett a tantestület számára az 1991/92-es tanévben beindított speciális szakiskolai képzés, mellyel képzési struktúránkat bővítettük. Kezdő vezetőként nagy próbatételt jelentett Erzsinek a következő tanévtől átvenni az alapfokú oktatás irányítása mellé a szakképzéssel összefüggő feladatokat is, de igyekezett minél előbb beletanulni új munkakörébe. Az első közösen vezetett tanév zárásakor (1993 június) több sikeres program megszervezését, lebonyolítását mondhatta magáénak.

A hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok felzárkóztatása érdekében, pedagógiai munkánk fejlesztéséhez szakmai pályázatok írásába, megvalósításába kezdtünk. Ebben az eddig számunkra is ismeretlen terepnek számító intenzív innovációs folyamatban vállalta a pénzügyi-szakmai munkák egyeztetését, az újabb pályázatok meg-

írását, a már sikeresen lezárt projektek elszámolását.

Pályakezdése évében belépett a szakszervezetbe, később az iskolavezetőség tagjaként a technikai dolgozók érdekvédelmét látta el.

1993 őszétől kezdődően minden második évben jótékonyági bált szerveztünk, ahol a szponzorok felkutatásán túl a sütés-főzésbe, vendégfogadásba, a színpadi szereplésbe is bekapcsolódott.

Az általa vezetett Csegei Csengőszó Alapítvány kapta meg a báli bevételt, mellyel hatékonyan, tervszerűen gazdálkodott. A kirándulások, táborok támogatásán túl segítette a tanulmányi versenyekre való utaztatást, a tanév végi jutalmazáshoz könyvek, ajándékok vásárlását, az iskolai versenyek lebonyolítását. A leglátványosabb eredményt az iskolánk alakuló terének térburkolásával érte el, mely a mai napig hangulatos színfoltja az udvarnak, ahol esős időben is futkározhatnak szünetben a gyermekek.

1995-től intézményi összevonást hajtott végre a települési önkormányzat, ettől kezdve a Községi, Közművelődési Intézmény és Városi Könyvtár dolgozói lettünk, melynek szakmai vezetője volt Bariné Józsa Erzsike. Az alsó tagozat szakmai munkájának irányítását ellátó Hajdú Róza kollégánk pedig az általános helyettesi feladatokat látta el. Ezek a feladatkörök hivatalosan nagyon jól elkülönültek egymástól, és a munkaköri leírásaink ezt hűen tükrözték is, de a valóságban és a mindennapok során mindhárman minden feladatot közösen, részletesen megbeszélve szerveztünk, oldottunk meg.

Összevonásra került az Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Városi Könyvtár és a Petőfi Sándor Művelődési Ház.

A nyolc telephelyen működő ÁMK-ban önálló gazdálkodóként, nehéz küzdelmek árán sikerült költségvetésünk lefaragását megakadályozni, a színvonalas szakmai munkánkat megvalósítani, a létszámleépítéseket átszervezésekkel megakadályozni, a felújítási, karbantartási munkákat határidőre kiviteleztetni, minden önként vállalt vagy ránk osztott feladatot vállalva, együtt megoldani. Erzsi megalapozott szakmai és pénzügyi ismeretei, jogszerű érvelései nagy segítséget nyújtottak az intézményegységek munkájának, költségvetésének egyeztetése során.

Erre az időszakra esett a pedagógiai program és a szerves részét képező helyi tanterv megalkotása, melyhez anyagot gyűjtött, rendszerezte, és a

munkaközösségek bevonásával több hónapos munkával kidolgozták az alapidokumentumot.

Lengyel Józsefné német szakos kollégánkkal két alkalommal 10-10 napos németországi táborozást készített elő 2 x 45 fő részvételével, mely nagyszerű terepet biztosított tanítványaink számára a nyelv gyakorlásához. Táborvezetői munkáját, a feladatok összehangolását, a programok lebonyolítását hozzáértéssel végezte.

1997-ben férje súlyos gerincfájdalmakkal kórházba került, műtét után lassan gyógyult. Erzsi ez idő alatt minden tőle telhetőt megtett mind munkahelyén, mind a családja körében, hétvégén pedig Budapestre utazott férjét látogatni. Mindketten érezték, hogy vissza kell fogni a gyertya két végének égetését, mert a mezőgazdasági munkák is teljes odafigyelést igényeltek, s azt már nem bírták fizikálisan.

Mivel lassan elkészült családi házuk, felszámolták az állattartást, a földművelés nagy részét, Erzsike ettől kezdve még több feladatot vállalt az egyre szaporodó vezetői munkákból.

A pályázataink megírása során azt tapasztaltuk, hogy szakmai munkánk és a pénzügyi tervek összehangolása olyan szakembert igényel, aki mindkét területet átlátja, ezért vállalta el a tanfolyami képzést Erzsi, és felsőfokú mérlegképes könyvelői képesítést szerzett államháztartási szakon.

67 pályázatot készítettünk a közös igazgatói és helyettesi munkánk során (12 év alatt), ebből 42 nyertes projekt született, közel 100 millió forintot tudtunk az iskola tárgyi és személyi feltételeinek javítására, a gyermekek esélyegyenlőségének megteremtésére, tehetséggondozásra fordítani.

1998-tól kezdődően településünk is bekapcsolódott a „Kihívások Napja” címmel meghirdetett sportprogramba, melynek iskolai szintű koordinálását 3 éven keresztül végezte.

1999-ben indította Tikászné Gárdos Orsolya kollégánk a Hazánk Európa című országos levelezős műveltségi versenyt, amely 6 éven át tartotta lázban a versenyző iskolákat. A tanévek végén Tiszacsegén tartott döntő megmérettetésen Bariné rendszeresen részt vett a zsűri munkájában.

2000-ben meghalt édesanyja, ami nagyon nehéz lelki terhet rótt Erzsire, otthoni feladatai is megszorodtak, mert heti egy alkalommal apja háztartását is vezette.

Több hónapig tartott kutató, elemző, egyeztető munkánk, mire elkészült 2001 márciusában az első PHARE pályázatunk, melynek pénzügyi terveit elkészítette, de a szakmai programok összeállításához is számtalan ötlettel járult hozzá.

Nyertes projektünket nagy precizitással, folyamatos ellenőrzés alatt tartva végezte, a programiroda szakemberei a záró konferencián az általa kidolgozott dokumentációt a példa értékű munkák közé sorolták.

Az elismerés, siker további 6 uniós pályázat megírását eredményezte.

Az Oktatási Minisztérium meghirdette az Útravaló programot, melyben mentorként vállalt feladatot, minden évben 4-5 tanuló felkészítését segítette az „Út a középiskolába” című alprogram keretén belül.

2003 őszén együtt indultunk Debrecenbe szűrővizsgálatra, ahol megállapították az orvosok, hogy szervezetét súlyos kór támadta meg, műtéti beavatkozásra került sor. A műtétet követő kezeléseket nagy türelemmel, gyógyulni akarással viselte.

Munkába állása után lemondott igazgatóhelyetesi megbízatásáról, és teljes odaadással a tanításnak élt, ismét vállalt osztályfőnöki teendőket.

2004-ben elnyerte iskolánk a Neumann János Számítástechnikai ECDL-vizsgaközpont kitüntető címet, elsők között vállalta a tanfolyamokon való részvételt és a megmérettetést.

Még ebben az évben kiváló pedagógusi és vezetői munkája elismeréseként megkapta az Önkormányzattól a *Közszolgálati Díj arany fokozatát*.

Beosztott pedagógusként tovább segítette az iskolai belső gazdálkodási rendszer működését, a szaktárgyi és egyéb versenyek megszervezését, lebonyolítását, a nyolcadikos tanulók felvételire való felkészítését és a lassabban haladó tanítványai felzárkóztatását.

A Csegei Csengőszó Alapítvány kuratóriumának elnökeként, mint konzorciumi partner továbbra is vállalta pályázataink pénzügyi terveinek, költségvetésének elkészítését, nyomon követését.

2006-ban az EQUAL Községi Kezdeményezés projektben vállalta iskolánk két cigányleány érettségijéhez illetve szakmához (pedagógiai asszisztens) való juttatását, Erzsi a reál tárgyakból készítette fel volt tanítványainkat. A lányok mentorálása, amit 18 hónapon át napi két-két órában

végeztek kollégáim, sikeres vizsgákkal zárultak, végzés után mindketten iskolánkban helyezkedtek el.

Minden erejével igyekezett a szűkebb és tágabb rokoni kapcsolatokat ápolni, gyerekei előmenetelét segíteni.

Dóra a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban, Tamás a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban érettségizett, mindkét gyermeke kitűnő tanuló volt, így kimagasló tanulmányi eredményeik alapján felvételt nyertek a Debreceni Egyetemre.

Dóra lánya szociálpolitikai mesterszakra, Tamás mérnök informatikus alapszakra jár.

Erzsi szabadidejében szívesen olvasott, de ha erre nem is jutott mindig idő, a Forma-1 futamai olyan családi programot jelentettek, hogy azok ideje alatt „illetlenség” volt zavarni Bariékat. Erre különösen akkor kellett odafigyelnem, amikor hétvégén valamilyen határidős pályázattal kerestem, ami bizony gyakran előfordult.

2008-ban vette át a 25 éves munkáért járó jubileumi jutalmát, melyet Dóra lánya egyetemi beiskolázásra fordított.

Egy vidám osztály 2009-ben

Talán a túl sok stressz is hozzájárult ahhoz, hogy 2011-ben megint megromlott az egészségi állapota. Betegen dolgozta végig a 2010/2011-es tanév második félévét. Élni akarása, kötelességtudata, a gyerekek szeretete még adott neki annyi erőt, hogy lezárja a tanévet, megírja a bizonyítványokat, anyakönyveket.

Értelmes ember lévén tudta, hogy mi vár rá, mégis reménykedett, várta a csodát, szeretett volna még gyerekeinek segíteni, az otthonában töltött időt élvezni, szeretett volna még élni, de a sors másképp rendelkezett. Távozásával nemcsak a családjában maradt pótolhatatlan űr, de a munkahelyén, a barátok, kollégák szívében is.

Sírnál mindig van friss virág, melyet nemcsak közvetlen szeretetei visznek oda, hanem volt tanítványai és azok szülei is.

Forrás:

- A tiszacsegei Fekete István Általános Iskola irattári anyaga
- A család, Bencze Jánosné, a kollégák, barátok visszaemlékezései
- Személyes és baráti kapcsolata e sorok írójával

Volt kollégája, FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege

DR. BENCSIK ENDRÉNÉ Tokai Emma (Gyula, 1932. május 28. – Gyula, 2011. április 30.):
tanító

Anyagiakban szegény, de szeretetben, gazdag családban nevelkedett – a két évvel idősebb – nővérével együtt. A tanítói hivatással kapcsolatos gyermekkori álma látszott megvalósulni akkor, amikor 1948-ban megkezdte tanulmányait a tanítóképzőnek indult Tarhoson. Az intézmény azonban egy év múlva „profilot váltott”, zeneiskolává alakult. (Iskolatársként ott ismerkedett meg a sokoldalú Csukás Istvánnal, a később Kossuthdíjassá lett Szokolay Sándor zeneszerzővel, Mező László, híres csellistával és még sok más, ma már kiválósággal.)

A zenei pálya is ígéretes volt, de a tanítói hivatás időben jóval távolabbivá, a szülőket anyagilag megterhelőbbé vált. Ezért hazament Gyulára, gyors- és gépírói tanfolyamot végzett, és adminisztrátorként helyezkedett el, és közben közgazdasági technikai érettségét szerzett.

1951-ben férjhez ment Bencsik Endréhez, aki akkor a gyulai közép fokú tanító- és óvónőképzőben tanított. A házasságukból két gyermekük született. A pedagógusképzés felsőfokúvá válásával a férje a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetbe került, ezért Szarvasra költöztek.

Ott valósult meg a gyermekkori álma: 1963-ban képesítés nélkülként **Csabacsüd-Nagyrátán** kezdett tanítani egy részben osztott iskolában.

Felvételt nyert a Debreceni Tanítóképző Intézetbe, ahol 1967-ben tanítói oklevelet szerzett. Idővel a nagyrátai uradalmi iskola elnéptelenedett, ezért bekerült **Csabacsüd** községbe, ahol szép sikereket ért el a kísérleti jellegű „egésznapos” osztályban való tanítás során.

1973-ban **Szarvasra került az I. sz. Általános Iskolába**, s ezzel megszűnt a napi kb. 20 kilométeres buszozás.

Aktív működésének utolsó három évében **Gyulán** tanított, hogy közben gondozhassa beteg édesanyját. Aktív pályafutása 1988-ban nyugdíjazásával ért véget.

Munkássága életforma volt. Mindvégig magának vallotta Nemes Nagy Ágnes gondolatát, miszerint „*Mesterségem, te gyönyörű, ki elhitted: fontos élnem.*”. Az idézett gondolat jegyében oktatott-nevelt, és állandóan képezte önmagát.

A gyermekekhez való viszonyát a következetességgel párosult szeretet, az empátia és az igazságosság jellemezte. Ezzel az attitűddel, valamint derűs személyiségével, toleranciájával egyformán közel került a roma és a nem roma gyermekekhez. Így a tanítványai között kialakult egymás megértésének és elfogadásának gyakorlata.

Légkörteremtő, emberformáló munkásságát jól tükrözik **dr. Gémes Etelka** valamikori tanítványa (aki már jó nevű fogorvos) sorai: „Emmike néni csodálatos szeretetével, útmutatásával szeretetre, becsületre, egymás tiszteletére nevelt minket. Nemcsak írni és olvasni tanított, hanem emberségre nevelt.

Összetartó osztályközösséget formált a sok kisgyerekből. Emlékszem, a felesleges energiánkat mindig énekléssel vezették le. Énekelni vártuk, hogy örömet szerezzünk neki, és éneket tanított nekünk, hogy örömet szerezzünk nekünk. A legvadócabb gyermeket is szelíd-ségre ösztönözte rendkívüli türelmével. Sose volt igazságtalan, minden kisgyermekre egyformán figyelt, helyes irányba terelt minket életünk oly meghatározó időszakában. Számomra szüleim után az egyik legmeghatározóbb ember volt életemben. Az a szeretet, figyelmesség, kellő időben szigor, amivel engem 7-8 évesen formált, mindmáig hatással van életemre,

gondolkodásomra. Baráti viszonyunk felnőtt koromban is megmaradt, néha-néha telefonon csevegtünk, akár órákon keresztül. Felnőtt koromban is szeretettel, türelemmel hallgatott, tanácsokat adott, sokszor együtt neveltünk és sírtunk. Boldog vagyok, és hálás a jó Istennek, hogy ilyen barátom lehetett.”

A gyermekekkel való foglalkozás mellett törekedett arra is, hogy a szülőket partnerré tegye. Rendszeresen látogatta a családokat, minden héten fogadóórákat tartott, sok családnak adott nevelési és életvezetési tanácsokat. Jutott ereje – közvetetten – a pedagógusképzésre is azzal, hogy rendszeresen mentorálta a debreceni és a jászberényi főiskoláról szakmai gyakorlatra kerülő hallgatókat, akik ma is példaképükként emlékeznek rá.

Ismerte és szerette a kisiskolásokat, de a főiskolások korosztályához is ugyanilyen szeretettel és közvetlenséggel tudott közel kerülni. Számunkra – férje tanítványaira, akik közül sokan ekkor kerültünk ki először családjunk védőszárnyai alól – eleinte a szeretve gondoskodó anyát, később a jóságos barátnőt jelentette éveken, évtizedeken át. Velünk volt diákjeveink hétköznapiin és ünnepi rendezvényein. Érdeklődéssel kísérte életútunk alakulását. Férjével – volt csoportvezető tanárunkkal, a kiváló pszichológussal – később is segített gondjaink megoldásában. Életünk jelentős eseményei, nehézségeink idején is számíthattunk rájuk: szüleink elvesztésekor szülőként álltak mellénk, erősítettek és vigasztalást nyújtottak. Nagy hálával és köszönettel gondolunk ezekre az időkre is.

Az évek múlásával a rendszeres évfolyam-találkozóinkat is minden alkalommal megtisztelte érdeklődő, szeretetteljes részvételével. Utoljára a 2006-ban rendezett 45 éves találkozónkon lehetünk így vele – ekkor készült csoportképünkön láthatjuk a kedves, derűs Emmikét, férje jobbán.

45 éves óvóképző találkozó
(□-gel megjelölve az arcképvázlat szerzői)

A 2011. szeptemberi aranydiploma-átadónkon – és férjének ugyanekkor történő gyémántdiploma-átvételén – már csak emlékezetünkben és a szívünkben lehetett velünk. Ennek az évnek a tavaszán örökre megpihent súlyos betegségében, melyet szeretetet sugárzó derűjével, méltósággal és türelemmel viselt.

Kedves egyénisége, életének gazdag tanulsága örökre megmarad bennünk.

Szent Ágoston bölcs gondolatával búcsúzzunk Emmikétől: „Istennek köszönjük, hogy miénk volt és az maradt, mert aki szeretettel szívünkben él, nem hal meg, csak távol van.”

Kitüntetései:

- Kiváló Munkáért (1975)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1988)

Természetesen örült a kitüntetéseknek, de még jobban a tanítványai és a szülők által kimutatott megbecsülésnek. Számára az egyik legszebb ajándék volt a „Gondolatok a barátságról” című könyv, amelybe a szülők egy Albert Camus által megfogalmazott gondolatot írtak ajánlasként, miszerint „A tanítónak nem gratulálunk, amiért oktatja, hogy kétszer kettő négy. Gratulálunk talán ahhoz lehet, hogy ezt a szép mesterséget választotta.”

Mi, az arcképvázlat készítői – a több évtizedes kollegialitás és barátság alapján – állítjuk, hogy Emmike TANÍTÓ volt.

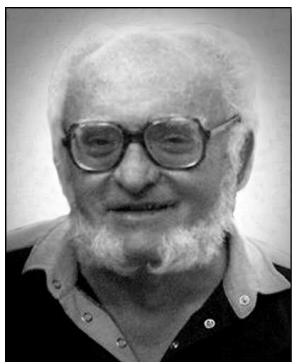
Forrás:

- Férje, dr. Bencsik Endre visszaemlékezései
- Évtizedeken átívelő barátságunkon alapuló saját emlékeink

Férjének a tanítványai:
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
Szarvas
és VARGA FERENCNÉ
Mezőhegyes

BESSENYEI ANTAL ZÉNÓ (Puj [ma Románia], 1920. december 5. – Hévíz, 2001. március 5.): tanító, rajztanár, festőművész, tanszékvezető óvónőképző intézeti tanár

Erdélyben, a Hunyad vármegyei Pujon született. Édesanyja Laduver Veronika, édesapja, Besenyei István MÁV főraktárnok.

Édesapját a trianoni döntés után eltanácsolták állásából, mert nem volt hajlandó letenni a hitvatalnoki esküt a román hatóságoknak. 1921 januárjában egy éjszaka bevagonírozták a családot, kevéske holmit vihetek csak magukkal. Budapestre vitték őket, vagonlakók lettek a kelenföldi pályaudvaron, majd a Ferencvárosban éltek.

(Édesapjának nagy szerepe volt az FTC futball-csapatának az újjászervezésében.)

A mostoha lakáskörülmények miatt édesanyja kénytelen volt picit gyermekét a nagyszülőkhöz vinni Magyarbánhegyesre, ahol gondos nevelésben részesült. Itt járt általános iskolába is.

Így emlékezik életének ezen időszakáról:

„Már az első és második osztályban kaptam a tanítótól külön feladatokat: madarakat, állatokat kellett rajzolnom. Ezeket később kiállították az év végi vizsgaalkalmakkor. Ekkor fedeztem föl, hogy a ceruza az állandó jó pajtás, s a fehér papíron olyan képeket lehet kialakítani, amelyeket már meg is őrizhet az ember. Sokáig őrizgettem is ezeket a rajzokat.”

Középiskolai tanulmányait a békéscsabai reál-gimnáziumban kezdte, majd a szegedi tanítóképzőbe került (1937-1942). 1942-ben kapta meg tanítói oklevelét.

Visszaemlékezéseiben szegedi iskolájáról is elismeréssel nyilatkozik: *„Ebben az iskolában nagyon gazdag ismeretanyagot és sokoldalú tudást biztosítottak azzal az indokkal, hogy a jó tanító*

segíti a parasztságot a levélírástól kezdve a kérvény megírásáig. Zenét is tanultunk. Megtanultam hegedülni, zongorázni, harmóniumon játszani. Felkészítettek arra is, hogy kántortanítók legyünk.”

Ilyen komoly alapokkal kezdhette volna pedagóguspályáját vagy főiskolai tanulmányait, azonban 1942 őszén be kellett vonulnia katonának. Orosházán töltötte katonai idejét, ahol egy művészetre fogékony felettese egy üres raktárhelyiséget biztosított számára festői munkássága helyszínéül. Három évig katonáskodott, a doni harcokban háromszor sebesült meg. 1945-ben amerikai hadifogságból szökött haza, közben pedig két katonatársának is segített hazajutni.

A háború után a Magyar Képzőművészeti Főiskolán tanult. Mesterei: Boldizsár István és Pór Bertalan. Alapító tagja volt a Dési Huber István Képzőművész Népi Kollégiumnak. Amikor végzett, akkor állást kínáltak neki a Képzőművészeti Főiskolán, de ő inkább a befogadó falujába – **Magyarbánhegyesre** – ment tanárnak.

Közben 1946-ban újjáalakította a magyarbánhegyesi 527. számú Szent István cserkészcsapatot, melyet a 2427. Petőfi Sándor úttörőcsapatként vitt tovább egészen 1955-ig. Ez idő alatt tíz táborot szervezett a csapata számára. A település helytörténetével is foglalkozott. Kutatást folytatott a régi Bánhegyesről, sőt annak helyén ásatásokat is végzett. Sikerült egy falumúzeumot is kialakítania a helyi főjegyzői lakás egyik üres szobájában.

Ebben az időben magánéletének is jelentős állomásához érkezett: 1954. augusztus 19-én házasságot kötött Vékony Magdolnával. Két gyermekük született: Éva (1955) és Attila (1958).

Magyarbánhegyesi tanári munkáját elismerték és nagyra értékelték, ezért megkapta a Békés megyei rajz-szakfelügyelői megbízást. 257 iskola szakfelügyelete és továbbképzési ügyeinek intézése lett a feladata – emellett a képzőművészeti területek felügyelete és a megyei művésztelepek irányítása. Öt hazai és három külföldi művésztelepet vezetett.

Szakfelügyelői munkájának és művészeti tevékenységének elismeréseként két helyre kapott meghívást tanszékvezető főiskolai tanárnak: a Szegedi Tanárképző Főiskolára, és az akkor alakuló **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetbe**. Szarvas mellett döntött: az intézet egyik alapító

tanáráként kezdhetette munkáját 1959-ben. Család-jával együtt költözött Szarvasra, ahol aktív részt vállalt a tantervek kidolgozásában, valamint a „rajz és kézimunka”, továbbá az „óvodai ábrázolás és kézimunka módszertana” tantárgyak tananyagának összeállításában. Társszerzőként írta a *Rajz és kézimunka az óvónőképző intézetek számára* című kétkötetes tankönyvet.

A felsőfokú óvónőképzésben a tárgyi feltételek megteremtése is jelentős feladatokat adott a szaktanároknak: ki kellett alakítani a szaktantermeket, biztosítani azok berendezését és a kellő eszközrendszert, hogy a hallgatók megfelelő vizuál-esztétikai nevelésben részesülhessenek. Bessenyei Antal mindezt nagyon szakszerűen, céltudatosan valósította meg – hosszú évekre, évtizedekre szólóan.

Ezzel párhuzamosan nagy jelentőséget tulajdonított a tanári kutatómunkának. Publikációi 1960-tól a Neveléstudományi Közleményekben, főiskolai tankönyvekben, jegyzetekben, könyveiben jelentek meg.

Önmaga számára ezt így fogalmazta meg:

„Engem a vizuál-esztétikai nevelésnek a kreativitással kapcsolatos területe érdekelt, az alkotóképesség fokozása. Ezt abban láttam, hogy konkrétabbá kell tenni a vizuál-esztétikai nevelést. Számomra az volt a legfontosabb akkor, hogy olyan tematikát dolgozzak ki a pedagógiai rajzra, amit a leggyakrabban használnak – szinkronban a szóbeli közléssel – az óvónők. Ezeket a rajzi formákat kellett karakterisztikusan visszaadni beszéd közben, gyorsan és értelmesen, úgy, hogy az a gyerek számára is érthető legyen. Praktikus ábrázolás címmel dolgoztam ki a könyvemet.”

Ezt a könyvet szerte az országban érdeklődéssel fogadták mind az óvónőképzésben, mind az óvodai gyakorlatban, sőt külföldön is elterjedt. A könyv tartalmi kialakításánál az a törekvés vezette a szerzőt, hogy olyan „analitikus szemléletmódot” alakítson ki az óvónőkben, amelynek birtokában kritikusan és alkotói aspektustól irányítottan tudják környezetük formavilágát szemlélni és kifejezni. Olyan felkészültségű óvónők nevelését tartotta céljának, akik a gyermekek vizuál-esztétikai fejlődésének szakszerű irányítói és kreatív embertípus formálói. Ennek útja Bessenyei Antal szerint: *„A szemléletformálást a realitásokból indítva, a megláttatás, az analízis-szintézis és a hozzákapcsolt azonnali ábrázoló*

tevékenység módszerével végezzük” – írja *Praktikus ábrázolás az óvodában* című könyve bevezetőjében.

Kiválóan ismerte az óvodai élet minden részterületét, azokat az igényeket, melyek szolgálata hathatós segítséget nyújtott mind az óvónők, mind a hallgatók szakmai munkájához. Könyve a környezet és a képzelet világának gazdag formaiszínvilágát, valamint a pedagógiai és táblai rajzot is magában foglalja. Ezzel összefüggésben leszögezi: *„A gazdag ábranyag nem az imitatív (utánzó) készséget kívánja szolgálni, hanem éppen ellenkezőleg, az egyéni alkotóképzelet kibontakoztatásához ad biztatást. Az elvonatkoztató képességet fejleszteni készíteni, s ezzel az is a célja a könyvnek, hogy a látvány naturalista részleteitől elszakadva, magasabb vizuális szinten, a szubjektív tényezőktől átítatva, ábrázolásaiban segítse az óvónő munkáját.”* A könyv hét kiadásban jelent meg hazai és külföldi könyvkiadóknál.

Bessenyei Antal saját kreativitását is igazolja az általa megalkotott rajzkréta, melyet kétévi kísérletezéssel, különböző viaszok és festékek felhasználásával állított elő, TÉMA néven (T: Tóni, É: Évi, M: Magdi, A: Attila – családtagjai nevének kezdőbetűiből áll a kréta neve). Ez a kréta váltotta fel az óvodákban addig használt rossz minőségű rajzkrétákat.

Szintén az alkotóképesség, a formalítás fejlesztésének szolgálatába állította a *Játék gallyból* című kiadványát, mely hamarosan elterjedt az egész országban. Ebben a gyermekekkel együtt elkészíthető játékeszközök ötlettárát tárja elénk.

Az alkotóháza közelében fekvő almáskert kivágásra ítélt fáit pedig úgy vágatta le, hogy *„azok a figurák, amelyeket én beleláttam, kifaraghatók legyenek. Így került sokféle állatfigura az óvónőképző udvarára, és az alkotóház kertjébe is jutott belőlük. Faragtam szarvast, kígyót, vágatót lovat, őslényszerű állatokat, amelyekkel éveig szívesen játszottak a gyerekek”* – meséli élettörténetében.

Bessenyei Antal pedagógiai munkássága mellett a festészet is központi szerepet kapott életében. Számos egyéni és csoportos kiállításon láthattuk alkotásait.

Az 1960-as évektől festette *A török félhold árnyékában* című sorozatát ötvenkét képben (közel húsz éven át). Törökországi, bosznia-hercegovinai, bulgáriai utazásainak élményei alapján fo-

galmazta meg az Ezeregyéjszaka meséit, képi formában.

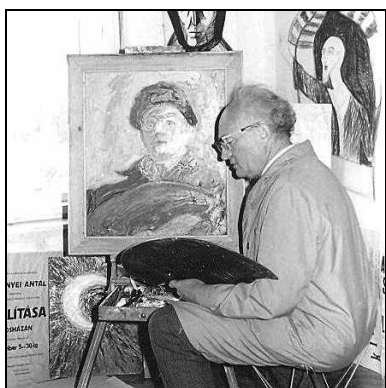
Erről így nyilatkozik: „*Alaposan tanulmányoztam az arab mesevilágot, az óperzsa mitológiát, és erre építettem föl azután a kufi és a kasi írásdísz, a fényből lévő angyalok, a tűzből lévő szellemek, a földből lévő eszme elemeiből és egyéb elméleti anyagokból ezt a világot. Úgy építettem fel a festményeimet, hogy ennek a szellemében valósuljon meg mind az öltözet, mind a tárgyi háttér. Így született meg a Szindbád mesés utazásai 16 és az Ezeregy éjszaka meséi 26 festményben*” – részletezi festészetének e területeit.

Legtöbb festményén egyedi, jellegzetes hangulatú és erős költői sugallatú, megrendítően látomásos kompozíciós törekvések fedezhetők fel. Készültek azonban realista képei is. A való életből merített élményei, emlékei alapján születtek *A zsugorodó múlt* (37 olajfestmény) és *Az élet árnyékában élők* (22 db) című festménysorozatai.

Bessenyei Antal és családja huszonöt esztendőn át élt Szarvason. Erről így emlékezett meg: „*Itt töltöttem családi életem legszebb éveit... A legnagyobb dolgokat az alatt a 25 esztendő alatt alkottam... Rendkívül sokat adott a város, ott teljesítettem életem fő művét, az öt festménysorozatot; itt születtek meg publikációim, tudományos közleményeim, önálló jegyzeteim...*

Szarvas számomra örök, kedves emlék, mindig áldom azt az időszakot, mindig szeretettel gondolok rá.”

Gyermekei is itt nőttek fel. Éva óvodapedagógus, tanár, Attila keramikus, festőművész. Mindketten festenek. Közös kiállításuk volt Hévízen 1998-ban.

Bessenyei Antal alkot

Munkahelyén, a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetben az Ábrázolás és kézimunka Szakcsoport vezetői teendőit és a hozzá tartozó tantárgyak oktatását látta el egészen nyugállományba vonulásáig, 1980-ig.

1984-ben Szarvasról Hévízre költözött, ahol nagyszerű otthon és műtermet teremtett magának felesége, Magdolna asszony segítségével, aki egész életében állandó segítőtársa volt, és biztosította számára azt a harmonikus, békés családi otthon, melyben kiteljesíthette pedagógiai-művészi adottságait. Nyugdíjasan is tevékeny életet éltek. Még 78 éves korában is így nyilatkozott: „*Mindennap dolgozom... a tudományos kutatómunkát folytatom. A vizuális-esztétikai nevelés kreativitással kapcsolatos kérdéseit vizsgálom....Szeretnék segíteni minél többet a fiataloknak, hogy a magyar nemzet jövőendő gárdája esztétikai nevelés területén üsse meg azt a szintet, hogy a saját területén mindenki méltóan élvezhesse a szépséget.*”

Hévíz városa, az új lakóhely nagy megbecsüléssel, tisztelettel övezte mindkettőjüket. Sőt, távolabbi településekről is felfigyeltek Bessenyei Antal festészetére, s egy kiállítása alkalmából Szigetvár vezetőivel került kapcsolatba. Ennek a városnak ajánlotta fel török tárgyú képsorozátát, valamint Szindbád utazásait és *A zsugorodó paraszti múlt* harminkét festményét (összesen százöt képét). Ezt ellenszolgáltatás nélkül tette, a város azonban életjáradékkal honorálta nagylelkűségét. Az Ezeregyéjszaka meséi sorozat másik részét történelmi dokumentumokkal, díszkerámiákkal és természeti gyűjteményével együtt pedig Hévíz városának adományozta. Ez a város is méltóképpen gondoskodott a festőművészről: életjáradékot, majd halála után díszsírhelyet adományozott a művész és felesége számára a szépen rendezett hévízi temető kertben.

Bessenyei Antal életműve és tanári-festőművészi munkássága hatalmas kincset hagyományozott ránk: tanítványaira, az öt példaképként követő tanszéki oktatókra. Szorgalma, kreatív egyénisége ma is működő hatásként él bennünk. Emlékét tisztelettel és kegyelettel őrizzük.

Magyarbánszék mai lakói is elismeréssel adóznak Bessenyei Antal személyének: a 2013. január 28-i testületi ülésén a települési önkormányzat döntést hozott arról, hogy utcát nevez el Bessenyei Antal festőművészről, volt tanárukról.

Munkássága, életműve elévülhetetlen értékeket hagyott ránk, utódaira.

Bessenyei Antal *kitüntetései*:

- Életmentő Kitüntetés (1939)
- I. osztályú Tűzkereszt koszorúval és kardokkal, sebesültszalaggal (1944)
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1959)
- Tízszeres pedagógusújíto (1959-1980)
- Szakszervezeti Munkáért (1966)
- Szarvas Városért (1976)
- Szocialista Kultúráért (1977)
- Városunkért, Békés (1981)
- Szigetvárért (1990)
- Pro Cultura, Hévíz (1993)

Könyvei:

- Rajz és kézimunka az óvónőképző intézet számára I.(társszerző) Tankönyvkiadó, Budapest 1965.
- A kis barkácsoló. Minerva Kiadó, Budapest 1967.
- Rajz és kézimunka az óvónőképző intézet számára. II.(társszerző) Tankönyvkiadó, Budapest 1973.
- Játék gallyból. Magánkiadás 1975.
- A török félhold alatt. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest 1976.
- Praktikus ábrázolás az óvodában. Tankönyvkiadó, Budapest 1978.

A vizuál-esztétikával kapcsolatos tanulmányai a Neveléstudományi Közleményekben, a Felsőoktatási Szemlében és a Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményeiben jelentek meg (az 1964. és 1968. évi kötetekben).

Források:

- Családi, tanítványi és munkatársi visszaemlékezések
- Dr. Kutas Ferenc: Bessenyei Antal szarvasi negyedszázada (Szarvasi Krónika 12. szám 1998. Szerk.: Dr. Kutas Ferenc).

*Volt tanítványa és munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
Szarvas*

BILIBOK PÉTERNÉ dr. Pribelszky Zsuzsanna
(Szarvas, 1923. december 23. – Orosháza, 1990. november 2.): tanító, általános iskolai, középiskolai, intézeti tanár

Szarvason, egyszerű parasztcsaládban született. Édesapját korán elvesztette, édesanyja és a nagyszülők a nehézségek ellenére nagy szeretettel nevelték őt és két testvérét. Elemi és polgári iskolai tanulmányait, valamint a tanítóképzőt Szarvason végezte. Minden bizonyítványa jeles vagy kitűnő volt. Kitűnővel végezte el a szarvasi tanítóképzőt is 1944-ben. Ugyanebben az évben beiratkozott a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolára. A front közeledése miatt, többszöri halasztás után Szegeden a tanév mégsem kezdődött el. A szarvasi tanítóképzőben 1944. november 20-án megindult a tanítás, tanerőhiány lévén munkára rendelték, így az 1944-45. tanévben, a **szarvasi tanítóképzőben** teljesített szolgálatot. 1945-ben újra beiratkozott a Polgári Iskolai Tanítóképző Főiskolára, biológia-földrajz szakra, valamint a szegedi tudományegyetem filozófia-pedagógia szakára. Két félévet végzett el. Mind a főiskolán, mind az egyetemen jeles és kitűnő eredménnyel kollokvált. 1946-ban édesanyja nehéz anyagi körülményei miatt kénytelen volt félbeszakítani tanulmányait. 1949-ben alapvizsgát tett földrajz-természetrajz szakcsoportból, majd 1950-ben képesítő vizsgát tett.

1951-ben beiratkozott a szegedi Állami Pedagógiai Főiskola harmadik (utolsó) évfolyamára, s 1952-ben megkapta általános iskolai tanári oklevelét, kitűnő eredménnyel. 1953-ban a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Karára iratkozott be pedagógia szakos levelező hallgatónak. A IV. évfolyamra

vették fel. 1955-ben pedagógia szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett.

1948-tól 1959-ig a **szarvasi tanítóképző** tanára volt, ahol pedagógiát és pszichológiát, valamint földrajzt is tanított. A tanítóképző megszűnésével a **szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban** folytatta munkáját, ahol pszichológiát, logikát és biológiát tanított.

1965. augusztus 1-jén a **szarvasi Óvónőképző Intézet** dolgozója lett, intézeti tanár beosztásban, ahol nyugdíjba vonulásáig tanított.

Tantárgyai: pszichológia, neveléstörténet, pedagógiai gyakorlat.

Középfokú nyelvvizsgát tett német és orosz nyelvből; szlovák, cseh és angol nyelven is jól megértette magát.

Egyetemi doktori címét 1975. február 15-én, Szegeden szerezte, disszertációjának címe: *Adalékok Tessedik Sámuel társadalmi harcainak történetéhez, valamint szarvasi hatásához.*

Az államközi munkaterv keretein belül tanulmányúton volt Bulgáriában, a Német Demokratikus Köztársaságban, valamint a Szovjetunióban. 1975-ban Csehszlovákiába utazott tanulmányútra kutatási munkája folytatásához szükséges anyaggyűjtés céljából. Ide rendszeresen visszatért.

Tudományos munkát 1960-tól végzett. Gimnáziumi tanári működése idején a személyiség és közösség kapcsolatát, a tanulás és pályaválasztás kérdéseit vizsgálta az iskolai közösségen belül. Ezzel kapcsolatos publikációi az iskolai közleményekben és a Köznevelésben jelentek meg.

Az Óvónőképző Intézetben is folytatta a pályaválasztással kapcsolatos munkáját. Évekig dolgozott a következő témán: *Az óvodás korú gyermek tapasztalatainak szerepe az ismeretszerzésben és a gondolkodás fejlesztésében.*

A kérdést a természetre irányuló megismerésre leszűkítve vizsgálta. E munkához anyaggyűjtést végzett az NDK-ban és a Szovjetunióban. Ezzel kapcsolatos publikációi az *Óvodai Nevelés*, az *Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei*, az *Óvónőképzés*, az *Óvodai Élet* és az *Óvónők Modern Kiskönyvtárában* jelentek meg. Az intézeti tudományos kutatásokhoz kapcsolódó témája az iskolára való előkészítés és iskolaérettség problémaköre. A téma vizsgálatát óvónőkből, tanító-nőkből és hallgatókból alakított kutatócsoporttal végezte. Legfőbb kutatási területének azonban mégis a neveléstörténet témakörét tekintette.

A magyar neveléstörténet egy szakaszának helyi vonatkozásaival foglalkozott, a XVIII. század második felének és a XIX. század első felének időszakával, amikor Szarvason olyan személyiségek működtek pedagógiai-közüktatásügyi területen, akik az országos fejlődésben is szerepet játszottak. Kutatásainak tárgyai e tevékenység hatékonysága és országos jelentősége, valamint – amennyiben a kérdés Szarvas történetét érinti – a lokális tradíciók voltak. 1969-ben, a felsőfokú óvónő- és tanítóképzés tízéves évfordulójára készítette első dolgozatát kutatásai eredményeiből: a szarvasi nevelőképzés történetét és hagyományait dolgozta fel. 1970-ben a Tessedik emlékévként alkalmából a városi Tessedik-ünnepségen előadást tartott kutatási területének Tessediket érintő kérdéseiről.

1974-ben a szarvasi Városi Művelődési Osztály felkérésére létrehozta a Nevelési Tanácsadót, és ezen intézmény munkáját vezette haláláig.

A gyerekeket és a természetet egyaránt jól ismerő tudós szépirodalmi vénáját is megcsillantotta a *Négy gyerek a Szaharában* című gyermekkönyvében.

Tagja volt a Pedagógus Szakszervezetnek, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat városi és járási elnökségének, a Békés megyei TIT Módszertani Bizottságának, a Magyar Pszichológiai Társaságnak és a Magyar Földrajzi Társaságnak, valamint a Békés megyei TIT Pszichológiai Szakosztályának titkári tisztjét töltötte be.

Közreműködött a bölcsődei gondozók, óvónők, tanítók, általános iskolai és középiskolai tanárok továbbképzésében. E sok elfoglaltsága mellett még volt ideje és energiája a családjára, diákjaira, akik bármilyen kérdéssel bátran fordulhattak hozzá. Végtelenül szerény és nemes gondolkodású, elveihez ragaszkodó, de másokat méltányoló ember volt.

Kitüntetései:

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1974)
- Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (1980, 1986)
- Munka Érdemrend bronz fokozata (1982)

Legfontosabb tudományos *publikációi* az alábbiak szerint csoportosíthatók:

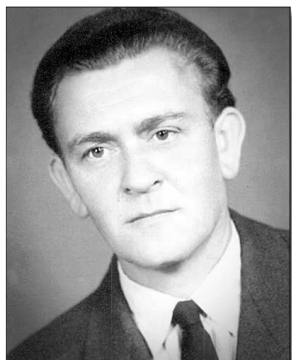
- A középiskolások életkori sajátosságain belül a tanulás, a kortárs kapcsolatok és a pályaválasztás témaköréit vizsgálta. Publikációi szakfolyóiratokban jelentek meg.

- Az óvodáskorú gyermekek természetismereti nevelése és egészségnevelése terén végzett kutatási eredményei mintegy 10 tanulmányban, valamint egy pedagógiai segédanyagban jelentek meg. Gyermekek számára is írt ismeretterjesztő könyvet.
- Neveléstörténeti kutatásait önálló műveiben és szerzőtársként (szöveggyűjtemény) publikálta. Jelentősnek tekinthetők helytörténeti kutatásai is.

Unokahúga, keresztlánya,
BALÁZS PÁLNÉ PRIBELSZKI MÁRIA
Szarvas

BÍRÓ VINCE (Dunaszerdahely [ma Szlovákia], 1921. december 2. – Szigetszentmiklós, 2001. november 17.): tanító, általános iskolai tanár, iskolaigazgató

Négygyermekes földműves családban született. Édesapja később a MÁV-nál kapott alkalmazást, ami minden szempontból emelkedésnek számított, lévén nyugdíjas állás.

Iskoláit szülőfalujában kezdte, később a dunaszerdahelyi polgáriban, illetve a komáromi tanítóképzőben folytatta. Elsőévesként végignézhette Horthy Miklós kormányzó komáromi bevonulását, ami nagy hatással volt a fiatal „prepára”.

Tanulmányait a következő tanévtől Léván, az ottani tanítóképzőben folytatta, s fejezte be 1944-ben. A kormányzat szerette volna a tanítást gyorsított eljárással befejezni, de a képző vezetése ezt megakadályozta. (Ismert az első világháborúból az ún. „hadiérettségi”, ami a tartalékos tisztek képzését segítette elő.)

1944-től frontszolgálat következett. Alakulatuk egyik részét Budapest védelmére vezényelték, ezek a honvédek valamennyien hősi halált haltak. Bíró Vince a visszavonulás során Drezda mellé került, így részt vehetett a porig bombázott város mentésében. (Az amerikaiak itt próbálták ki először a napalmot.)

Orosz hadifogságba esett, innen 1946-ban tért haza, s **Dunavarsányban** kezdett tanítani. Egy év múlva megnősült. Felesége Gyarmati Zsuzsanna tanítónő lett. Házasságukból két gyermek született, ma már ők is nyugdíjasok. Vince Szigetszentmiklós köztisztviselői állású fogorvosa, Zsuzsanna pedig gyógypedagógus édesapja egykori iskolájában, Szigetszentmiklóson.

1951 és 1957 között Bíró Vince a **szigetszentmiklói általános iskola** igazgatója volt.

1953-ban földrajz-biológia szakon szerez általános iskolai tanári diplomát.

1954-ben ő építtette a község háza melletti óvoda három termét, mivel akkor az óvoda is az iskolához tartozott. A Petőfi utcában épült még a harmadik tanterem és egy nevelői szoba. Igazgatósága alatt kezdődött el 1957 nyarán az új iskola építése. Kollégája megállapítása szerint a sors kegyetlensége, hogy igazgatóként nem érte meg az általa kezdeményezett és elindított építkezés befejezését.

Tanévnyitón 1952-ben

Veres László nyugdíjas tanár visszaemlékezése:

„8 helyen tanítottunk, s a faluban 1 km kövesút sem volt. Mindenütt por vagy sár. Ennek oka: a szigetszentmiklói, mezőgazdasággal foglalkozó lakosok, az ún. »kékkötényesek« a kocsik elé ökröket fogtak, s ezeket nem lehetett megpatkolni. Így maradt a földút mindenütt. Jellemző Bíró Vince átlagon felüli aktivitására, ahogyan az állomás melletti Fodor-kocsmából tantermet alakított ki. Az épületet a tisztiorvos alkalmatlannak nyilvánította, Bíró Vince rendőri segítséggel kirakatta az ott tárolt bútorokat, mesterszülőkkel pár

nap alatt villanyt szereltetett, padlót csináltatott, napok alatt kész lett a falak javítása, padokat is hoztak, s mire a szövetkezet feleszmélt, ott már tanítás volt. Hasonló energiával járt el a Tervhivatalnál is. Négymillió forint kellett volna az új iskolához, Bíró Vince hetenként járt a nyakukra, igen keményen követelve a pénzt. A végén meglett a pénz, »csak hogy ne járjon már a nyakunkra ez a nagyon goromba ember«.

Ugyanígy bánt a községi vezetéssel is, ha tanáiról volt szó. Nála tanár nem lakhatott albérletben, minden tanárának lakást szerzett a községtől.

Minden szempontból karakán ember volt. 1956 áprilisában esküvői tanúm volt, nemcsak a polgári, de a templomi esküvőn is. Ehhez akkor bátorság kellett.”

1956. január 12-én földrengés rázta meg a környéket, különösen Dunaharaszton esett nagyobb kár. Bíró Vince aktívan vesz részt a helyreállításban, februárban viszont komoly árvízveszély fenyegetett. Árvízvédelmi biztos lesz, a Kis-Duna szigetszentmiklósi szakaszának felelőse. A község nagy részét, vagyis az „ófalut” sikerült az árvízről megmenteni. 1956 júniusában pénzjutalommal együtt járó kormánykitüntetésre terjesztik fel, melyet november 7-én kellett volna átvenni.

Valami azonban közbejött.

A forradalom kitörése után élelmiszergyűjtést szervez, s munkatársaival együtt a Csepel Autógyár teherautóin élelmiszert szállít a fővárosba. Teherautójukkal különböző helyszínekre sikerült eljutni. Volt, amikor a Corvin-közbe is eljutottak, s volt, amikor a Boráros térnél nem sikerült tovább menni, ekkor itt osztották szét a magukkal hozott élelmiszert.

A köztisztletben álló Bíró Vincét a ráckevei járásban a Pedagógusok Forradalmi Bizottmányának elnökévé választották.

Novemberben a munkástanácsok vezetőit őrizetbe vették, Bíró Vincének azonban sikerült megszöknie. Megnyugtatta családját, a szomszédos Buga-iskola tanítói lakásában alszik.

Másnap sztrájk tört ki a fővárosban, így az őrizetbe vettek elengedik.

1957 nyarán a járási művelődési osztály leváltja és a legszigorúbb fegyelmi büntetéssel sújtja.

(A történetnek van nevetséges epizódja is: a kormánykitüntetésről megkapja az értesítést, de a pénzt már nem, hiszen az árvízvédelmi biztos közben „ellenforradalmár” lett.)

1956 novembere után semmi sincs a helyén. Állást ajánlanak fel neki Nógrád megyében, de nem fogadja el. Érthető, hiszen ott nem ismerik,

így egy esetleges eljárásban senki nem szólna érte. Vannak jóakarói a baloldalon is. Felajánlják neki, lépjen be a pártba, ezzel „jóvá tehetne” mindent. Logikus lépés a hatalom részéről, a járás pedagógusainak vezetője behódolt. Nos, nem tette meg ezt a szívességet, nem tehetette. Megmaradt beosztottnak saját iskolájában. Magas szinten tanította a biológiát és a földrajzot. Munkája távol állott a tankönyv ízü magoltatástól. A tanulókkal halakat preparáltak, szemléltető eszközöket készítettek.

Minden módon igyekezett tanulói figyelmét az élővilág összefüggéseire felhívni. Tette ezt célzott sétákkal, megfigyelésekkel. Munkája során nagy gondot fordított a természet megszeretetésére. Kiemelkedő céljuk volt az élővilág megóvása. Fákat ültettek, kertet gondoztak, madarakat etettek. Ezzel a tevékenységgel a régi falusi iskolák legnemesebb hagyományait hozta vissza, hiszen a 19. században a falusi tanító az iskolai kertben a hasznos és sokoldalú mezőgazdasággal ismertette meg tanítványait. Bíró Vince munkája során tanítványainak szemét a természetre irányítja, illusztrálva mutatja meg a teremtet világ szépségeit, fontosnak tekintve annak megóvását. Különösen a Kis-Duna (a Ráckevei-Duna-ág) ökológiáját tanulmányozzák részletesen. Ezzel a tevékenységgel is egy régi pedagógiai alapelvet valósít meg: mindig az otthon, a közvetlen környezet tanulmányozásával kell kezdeni a természet megismerését.

Osztálykirándulásokat szervez, előtte bejárta a kirándulások helyszíneit. (Itt a kiváló, méltatlanul elfeledett Drózd Győző módszerét valósította meg, ezt a módszert ő írta le.)

Veres László visszaemlékezése:

„1955 nyarától kezdődtek az iskolai kirándulások. 1956 nyarán autóbusszal a Felvidékre kirándultak. 1957 nyarán Csopak volt az úti cél. Két tantermet kaptak az ottani iskolától, az egyikben a fiúk, a másikban a lányok aludtak. A szülők sátorban főztek, az iskola tanulói kéthetenként váltották egymást, egy csoportban 50-60 gyermek volt. Mire vége volt a nyárnak, boldog tanulók várták a szeptembert.”

Bíró Vincét ugyan leváltották az igazgatóságról, maradt beosztott, de a kirándulások folytatódtak. Kollégáival együtt, esetenként 200-250 gyermekkel bejárták az országot Kőszegtől Aggtelekig, Pécestől Debrecenig. Ezek során feldolgozzák a meglátogatott táj történelmi, irodalmi emlékeit, az egyes tájegységek jellegzetességeit.

Pályafutását vizsgálva felmerül a kérdés: miért nem jártak el vele szemben keményebben? Védté őt kollégái szolidaritása, a faluban kivívott tekintély, s a kommunista tanácselnök is tisztelte őt. Mindez persze kevés lett volna, de közbejött egy érdekes szempont. Az utolsó fegyveres harcok Csepelen voltak. Valódi nagy ügy, így kevesebb figyelem fordítódott Szigetszentmiklóásra, s a helyi vezetés sem kívánt ügyet csinálni. Mondhatni, Bíró Vince újra megúszta, mint annyiszor életében. Mindig használni akaró humanista volt, így megóvta őt a nagyobb bajtól a mindenki által elismert munkásság.

Később a rendszer is enyhül, a gulyáskommunizmus igyekszik valamilyen emberi arcot mutatni a kölcsönöket adó nyugat felé.

1968-tól újabb fordulat áll be Bíró Vince életében. Szigetszentmiklóson ugyan erre nincs lehetőség, de van a szomszédban. **Tökölön** az igazgató nyugdíjba készült, így a mindenki által ismert és tisztelt Bíró Vincét igazgatóhelyettesnek hívta az iskolához. Két év múlva igazgató lesz, majd nyugdíjasként, a **tököli börtönben működő iskola** vezetését veszi át mint tagiskolát.

A feladat Tökölön is visszaköszön. Új iskolát kezd építeni, ugyanakkor feladatának tekinti egy lendületes, szakmailag elkötelezett tanári kar kialakítását.

Tanítványai sokféle tanulmányi versenyen indulnak, s gyakran szereznek elismerésre méltó helyezéseket. Az ifjúságot továbbtanulásra ösztönzi az általa vezetett tantestület, s tanulók nagy számban lépnek értelmiségi pályára.

Munkásságát 70 évesen fejezi be.

A rendszerváltozásban nyugdíjasként vesz részt. Felhívja a környező iskolák figyelmét 1956 szellemének ápolására, tanácsokat ad a város oktatásának fejlesztésére. Tekintélyével elősegíti, hogy a Szigetszentmiklóson 1990-ben induló gimnázium nyolcosztályos legyen, s az igazgató ne „ejtőernyős”, hanem magasan kvalifikált szakember legyen. Ezen a téren is megvalósította mindig is hangoztatott véleményét: „*Az első osztályú vezető első osztályú munkatársakat keres, a második osztályú pedig harmadosztályú beosztottakkal veszi magát körül.*”

(A gimnázium ma az ország kiemelkedő iskolái között van.)

Bíró Vince 1994-ben, a Horn-kormány hatalomra kerülésekor minden közéleti tevékenységtől visszavonult.

Az elismerés viszont utolérte. 1997. október 23-án *Pro Urbe-díjat* kapott Szigetszentmiklós képviselő-testületétől.

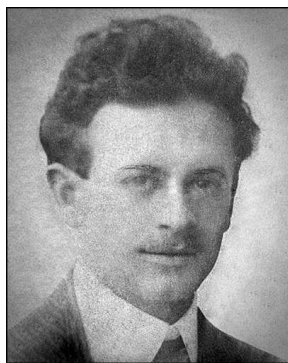
Források:

- Gyermekai, dr. Bíró Vince és Hegyháti Bíró Zsuzsanna közlései
- Veres László tanár visszaemlékezései

*Bíró Vince és a család ismerőse,
DR. KOÓS FERENC
Szigetszentmiklós*

BOGNÁR JENŐ (Kiskunmajsa, 1892. április 30. – Kecskemét, 1975. november 10.): kántortanító

Módos családból származott. Apja előbb szélmalommal rendelkezett, majd kocsmát, éttermet, szállodát nyitott Kiskunmajsán. A hat fiú közül Jenő a második volt, de csak ketten maradtak életben: két fiú az I. világháborúban halt meg, az ikerfiúk pedig pár napos korukban.

A tanítóképzőt 1913-ban végezte Kiskunfélegyházán. 1914-től 1942-ig **Majsajakabszálláson** (ma: Kunszállás) tanított, majd 1942-től 1956-ig **Kiskunmajsán**. A római katolikus tanítóképző akkor még kántori diplomát is biztosított hallgatói számára, ezért mindkét helyen – sőt későbbi lakóhelyén is – ezt a feladatot is ellátta.

Első felesége, Koller Rozália (1896-1929) szintén tanítónő volt. Együtt tanítottak Majsajakabszálláson a feleség haláláig. Házasságukból két fiú született: ifj. Jenő (1921) tanár, Zoltán (1925) MÁV oktató főtiszt. Az édesanya halála után

Bognár Jenő újra nősült. Második felesége: Eszik Rozália (1902-1973) szintén tanítónő. Ebből a házasságból egy leány született: Márta, tanárnő.

Majsajakabszállás az első időben még igen szegényes kis falu volt, igazi iskola és templom nélkül. Az első tanítók egy régi kocsmából átalakított egytantermes iskolába zsúfolták be az összes tanköteles gyereket, táblául az ajtó belső része szolgált. Itt tartották az istentiszteletet is. Csak később építettek hozzá egy új termet.

Fejlődésnek számított, amikor 1854-ben temetőt létesítettek, majd 1858-ban megépült az első „igazi” iskola, először itt is csak egy osztályteremmel, később még egy került mellé, tanítói lakással.

1896. július 19-én felszentelték az ország akkori legnagyobb pusztai templomát, ahol Bognár Jenő már mint kántor is működött. De nem ebben merült ki az igazi ténykedése, mert húsvizsgáló, halottkém is volt, valamint az esküvőket, temetéseket is ő intézte. Majd „1916. augusztus 11-től havi 5 korona tiszteletdíjat szavaznak meg (a kiskunmajsai közgyűlés – ahová a falu tartozott!) Bognár Jenő tanítónak a vásárlási és őrlési tanúsítványok kiállításáért”.

A faluról szóló könyvben találhatók a következő bejegyzések is:

„Bognár Jenő tanítóra emlékeznek az idősebbek szívesen. Gondja-baja sok lehetett, legfőképpen az, hogy fizetését, mely nagyon kevés volt, rendszertelenül kapta.

1915-ben Bognár Jenő fizetésének utalványozását kéri Majsától, de addig nem utalványozzák, míg el nem dől, hogy a majsajakabszállási iskola községi vagy római katolikus iskola lesz-e?

1916-ban Bognár Jenő tanítónak nem fizetik ki a tanítói fizetését, mert a tanítót az eddigi gyakorlat szerint mindig a község képviselő-testülete választotta, most pedig az állás betöltésekor meg sem hallgattatt a képviselőtestület.” (Mindkét idézet megtalálható a Majsai Levéltárban.)

1939-ben a Vármegyei Közigazgatási Bizottság döntése alapján 1105 pengőt utaltak ki Bognár Jenőnek 5 évre visszamenőleg „az elmaradt természetbeni járandóság fejében”.

Ez a természetbeni járandóság tűzifát jelentett, ami a nagyon kevés fizetés kiegészítését volt hivatott pótolni. Ezt az öt éves hátralékot is a második felesége erélyes közbelépésére kapta csak meg.

Hogy egy nőtlen tanító hogyan élt meg az akkori pár pengő fizetéséből? Nos, a falubeliek természetbeni adományából, valamint a sorkosztból. (Ez azt jelentette, hogy naponta más hívta meg a tanító urat ebédelni, arra a szegény-kosztba, ami akkoriban a falusiaknak is jutott. Szelet kenyeret, kis avas szalonnát, vagy olyan „egyemberes” vacsorát csomagoltak neki, amit kettéosztott: vacsorára, reggelire. Amikor egy módosabb család lányának kezdett volna udvarolni, a családfő kijelentése ez volt: „Magas a mi asztalunk a tanító úrnak!” – ami annyit jelentett, hogy szóba sem jöhet, még udvarlóként sem.

1922-ben került a faluba második tanítónak, egyben igazgatónak Ágoston László (arcképvázlata e kötet 13-15. oldalán olvasható), majd jó pár év múlva Szampiás Teréz. Így már megoszlott a teher, és a tanítás is könnyebb volt, hiszen most már három ember végezte az eddigi egy helyett a munkát.

Közben a faluban a templom környékén házhe-lyeket jelöltek ki, ami hamarosan beépítésre is került: a falu rendezetté, több lakosúvá alakult. Az új templom papot is kapott, akivel most már együtt végezheték a szertartásokat az előző tanítók, majd Bognár Jenő is.

Az iskolai oktatás ekkor már kötelező és rendszeres volt. A múzeumban található leírás szerint 103 tanuló volt összezsúfolva reggeltől estig, vagyis 8-9 órától délután 3, fél 4-ig. Pénteken és vasárnap nem volt tanítás. Pénteken a „gazdaiskola” volt, illetve az „ismétlő” iskola. Hogy ez mi volt? Lényegében a nevében is benne foglaltatik. A mezőgazdaságban dolgozók összefövetele volt, ahol szakemberek segítségével tapasztalatokat gyűjtöttek, illetve saját tapasztalataikat megosztották a többiekkel, meg egy kis találkozó is, hiszen máskor a munka miatt erre nem kerülhetett sor. Témája mindig az időszaknak megfelelő volt. Az asszonyoknak ugyanakkor a háztartási ismeretek felújítása, tapasztalatcseréje volt. Természetesen mindkét helyen imádsággal kezdődött és fejeződött be a beszélgetés. Az elsőért a felelősség a tanító urat illette, a másodikért a feleségét.

Az ismétlőiskola is mindkettejüknek, később mind a négyüknek és a papnak a feladata volt. Igaz, kötelező volt már a 8 osztály elvégzése, de ezt kevesen tudták megoldani a bukások, hiányzások miatt. De a 6 osztályt mindenki elvégezte –

hála a rábeszélésnek. Az ismétlődően valóban ismételték: olvasást, írást, számtant és természetesen hit- és erkölcsant is tanítottak. Ugyancsak itt ismerkedtek meg a sütés, főzés, házimunka, gyermeknevelés, hímzés elemeivel is.

Mindeközben még politikai és egyházi megfontolásból beindult a cserkész-szervezet, a falusi paraszt és iparos fiúknak a Legényegylet, a lányoknak pedig a Kalász szervezet. E kettő leginkább vasárnapi elfoglaltságot jelentett a házaspárnak. Tovább folytatva: még egy nagyon jól működő énekkart („dalárdát”) is vezetett a tanító. (Közben még a fiúkat taníttatni kellett és ott volt a felnövő kislány is. Csodálatos módon mégis jutott rájuk is idő!)

1938-ban megkezdték és rövidesen befejezték az új iskola megépítését. Ez már kéttantermes, kényelmes, világos épület lett, ahol igazgatói lakás is épült, négy szobával, szép, nagy terasszal. Mivel az igazgatónak saját lakása volt, ezt Bognár Jenő foglalhatta el.

1942-ben mindkettejüket behelyezték Kiskunmajsára, ahol már csak a tanításban és a kántorkodásban volt részük. Itt érte őket a háború.

1944-ben megérkezett a rettegve várt behívó. Bognár Jenő, mint akkor minden értelmiséginek nevezett érettségizett ember, karpaszományos volt, ami annyit jelentett a XX. század első felében (1945-ig), hogy csak egy évet kellett katonai szolgálatban tölteniük, a zubbonyuk ujjára viszont egy megkülönböztető szalagot varrtak, de szükség esetén azonnali (S.A.S.) behívóra jelentkezniük kellett a megjelölt parancsnokságon. Nem gondolták, hogy ez olyan komoly, nem is tarthat sokáig, de ebben mindenki nagyot tévedett. Bevonult Kiskunfélegyházára, ahol a legborzasztóbb megbízást kapta: egy volt iskolába bezsúfolt zsidó gettó parancsnoka lett. Ez teljes lelki válságot okozott érzékeny lelkének. Az orvossal egyetértésben az „átlagnál több zsidó halottat észleltek”, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a természetes halott ember koporsójába még egy embert tettek, aki el tudott menekülni az elföldelés előtt. A sok hasonló eset természetesen feltűnt a hatóságoknak, de szerencsére Bognár Jenő időben „áthelyezték” egy menetosztagba, és Dunántúlra irányították a majsaiakból alakított szakaszával együtt. (Az orvoson már nem tudtak segíteni, őt főbe lökték!) A szakasz Ostffyaszszonyfán kötött ki, majd innen Velem községbe

vezényelték át, ahol egy kúriaszerű épületet kellett védeniük. Később derült ki, hogy Szálasi Ferenc ott töltötte az éjszakát a lopott koronával menekülve, és az ő őrzőit kellett védeniük. Mikor megtudták, hogy Ausztriába kellene kísérni őket, egy csendes éjszaka még csendesebben leléptek. Nehéz hetek után, de hazaértek mindannyian. Akik továbbmentek – eltűntek – valahol, valamikor...

Hazaérve, egy kis pihenés után folytatta az akkor már államosított iskolában a tanítást. Egyetlen alkalom volt, amikor egy teljesen ismeretlen házaspár az iskolába menet megvádolta, hogy „lebüdös-kommunizálta” őket. Bekísérték a párt-házba, ahonnan pár óra múlva, lesötétített ablakú autóval Kecskemétre vitték az ÁVH székházba. Az a hír járta már akkor, hogy oda be lehet jutni, de kevés ember jött még ki onnan. Elképzelhető a család kétségbeesett tehetetlensége. Felesége hiába járt mindenhol, hogy felvilágosítást kapjon, hogy hová vitték a férjét és miért. Mindenütt elutasító választ kapott, sőt megfenyegették: ha sokat kérdezősködik, a férje után vihetik. Második nap hazaengedték Bognár Jenőt tele kék-zöld folttal, az ütések, rugdosások helyeivel. Nem tudtak rábizonyítani semmi vétséget, legfeljebb annyit, hogy a templomban néha kántori teendőket végez. Sokáig volt felügyelet alatt, ami azt jelentette, hogy vagy a lakására ment ki egy kecskeméti „elvtárs” ellenőrizni, vagy neki kellett a párt házban jelentkeznie. Ez az időszak az egyébként is csendes, inkább visszahúzódó tanítót idegileg tönkretette: minden kapucsengetésre megrémült. Sokáig aludni sem tudott...

Szerencsére a tanítástól nem tiltották el, ott a nyugodt légkörben lassan összeszedte magát. Csak a tilalmat nem volt szabad megszegnie: még a feleségének sem mondhatta el, hogy hol volt, és hogyan bántalmazták ez idő alatt. (Ezért volt a házi ellenőrzés, hogy mit tud a felesége a történetekről!)

1956-ban ment nyugdíjba, majd felesége nyugdíjazása után, két év múlva, Hajdúszoboszlóra költöztek, ahol egy kis házat vettek. Keresetkiegészítésként üdülővendégeknek adtak ki pár szobát. Legtöbbjük évekig visszatérő vendég volt. Kellott a kis kiegészítés, mivel lányuk férjhez ment, és anyagilag segíteni kellett az ifjú párt.

1973-ban pár napos betegség után felesége meghalt. Kunszálláson – a már előre megváltott sírhelyen – temették el. Ezután a lehető leghamarabb eladta a házat, és ettől kezdve a három gyerekénél felváltva tartózkodott. Legszívesebben Kecskeméten, Zoltán fiánál, mert ott sétái közben gyakran találkozott kunszállási ismerős emberekkel.

1963-ban Attila unokájával

1975. november 10-én halt meg a kecskeméti kórházban. Temetése november 15-én volt Kunszálláson, ahol életük legnehezebb, de legboldogabb éveit éltek. Szinte az egész falu kivonult a szertartásra. A régi énekesek is elbúcsúztatták, elénekelték sírjánál a Himnuszt. Így búcsúzott el faluja a „nemzet napszámosától”.

Sírjukat azóta is a falu gondozza, a virág nem hervad el rajtuk – pedig már sok évtizede odalent alusszák örök álmukat.

Felhasznált irodalom:

- Tóth Istvánné: *Kunszállás története* c. monográfia
- T. Bognár Márta: *Gyökereim* c. családrege

Lánya,
TÖRÖK FERENCNÉ BOGNÁR MÁRTA
Nyíregyháza

BOGNÁR JENŐNÉ Eszik Rozália (Kiskunfélegyháza, 1902. április 24. – Hajdúszoboszló, 1973. szeptember 21.): tanító

Iparoscsaládból származott, édesapja cipésmester volt. A hat testvér közül Rozália negyediként született. Édesanyját korán elvesztette, ami későbbi életére is rányomta bélyegét.

A cipésmesterségből édesapjuk nagyon nehezen taníttatta őket, ezért úgy határozott, hogy a legidősebbnek még tudja biztosítani a pedagógus diploma megszerzését, de a többieknek csak az alapfokú iskolát. Viszont az idősebb testvérnek kötelessége lett, hogy az utána következőt hozzáségítse az általa választott felsőfokú végzettséghez. Talán ezért is volt, hogy a fiatalabbak magázták az idősebb testvért. (A hatból három lett pedagógus.)

Eszik Rozália igen jó felfogású tanuló volt, ezért az apácák – akiknél iskoláit végezte – felkarolták, és minden módon segítettek. Így is nehezen élt a család, de Rozália igen szépen kézimunkázott, és mivel akkor még divat volt a női alsóneműk és ágyneműk horgolt csipkével való díszítése, így esténként a lámpafénynél behúzódtott a kemencesutba, térdén a tankönyvvel, kezében a horgolással... A későbbiek során egyre nőtt az apácák enyhe ráhatása: maradjon közöttük, legyen apáca. A tanítóképző elvégzése után mégis úgy határozott, hogy kilép a civil életbe és elmegy a „nemzet napszámosának”.

Abban az időben még az volt a rend, hogy minden kezdő tanítónak kötelező az 5 év tanyai iskolában tanítás; ha a munkája eredményes volt, akkor bekerülhetett a faluba, majd ismét 5 év után a városba. Eszik Rozália is így került a **Fülöpkabcszálláshoz** tartozó **Herketőn** lévő **tanyai iskolába**. Természetesen itt is összevont osztályok

voltak az egyetlen tanteremben, de mivel a tanítókisasszony is abban az épületben lakott, így meg tudta oldani a délelőtti-délutáni tanítást. Hogy biztonságban érezze magát, az akkor már korosodó, nem dolgozó édesapját magához vitte lakni.

Fülöpjakabszállás és Herkető mellett volt Majsajakabszállás, ahol a tanítóházaspár – miután megtudták, hogy Bognár Jenő felesége meghalt, és ott maradt egy 9 és egy 4 éves kisfiú – baráti segítségként összehozták az özvegy tanítót a már nem éppen fiatal tanítónővel. A házasság megkötöttet 1932-ben. Az új Bognár Jenőné továbbra is Herketőn tanított, egyrészt mivel még nem töltötte le az 5 évet, másrészt a jakabi iskola akkor még csak egytanerős volt.

Tehát Eszik Rózsika Bognár Jenőné lett, de továbbra is kijárt a tanyára tanítani. 1935-ben megszületett a kislányuk: Márta Terézia. Nem tudván másképpen megoldani a helyzetet: vettek egy csukott kocsit: ún. „batárt”, a baba bent maradt a kocsiban – egy juhászcutya őrizetében –, az anyuka pedig tanított. Ebben az iskolában 1928-tól 1937-ig teljesített szolgálatot, majd miután megépült a **majsajakabszállási két tantermes iskola** és a tanítói lakás, akkor helyezték csak be a faluba. Már a fiúk is középiskolás korúak lettek – a nagymamájuk meghalt –, intézetbe kerültek. (Nem azonos az állami gondozással!) Rozália ekkor magával vihette édesapját is, aki nem sokkal ezután meghalt.

Amint megépült a „legújabb” iskola (1938) és átköltöztek a szép nagy lakásba, megkezdődött az igazi munkás életük. Bognár Jenő életrajzában már megírtam, hogy mivel foglalkozott akkor egy tanító, természetesen a feleség sem maradhatott ki a munkából. A pár éves kislány mellé jött egy idősebb asszony, aki ott is lakott. Feladata lett vigyázni napközben a kislányra, háztartási munkát végezni, míg a szülők nyugodtan végezheték a munkájukat. Azt hiszem, nem kell mondanom, hogy Eszik Rózsika a belegyökerezett vallásos nevelést átültette a családjába is. Miután a baba már járni tudott, minden vasárnap elvitte a templomba, ahol apuka énekelt, ami a kislányt rendkívül elbűvölte.

Eközben Rozália munkája nyomán elindult a továbbképző iskola, ami annyit jelentett, hogy – bár már kötelező volt a 8 osztály elvégzése –, a tanulók nagy része csak a 6. osztályig jutott el.

Igaz, sok volt a bukás, de nem a butaságuk miatt, hanem vagy az otthoni munka foglalta le őket, vagy a többgyerekes családban sokszor felváltva hordták egymás ruháját, és akinek nem volt éppen ruhája, az otthon maradt. Ezeknek a tizenéveseknek lett elrendelve a továbbképző. Itt felújították az írás, olvasás, számtan elemeit, illetve hit- és erkölcsstan oktatásban részesültek a pap irányításával. Mivel fiúk, lányok jártak ide, bizony házasságok is kötődtek ebből az együttanulásból.

Idővel megalakult a *Kalász* (Katolikus Leányok Országos Szövetsége), ami a parasztlányok egyesülete volt, mint az iparoslányoké a Mária Kongregáció (ez utóbbit a pap vezette).

Ennek is Rózsika volt a vezetője. Az 1920-as években indult virágzásnak a Szövetség a hercegprímás és a püspöki kar támogatásával.

A közeli püspök-védnök Hamvas Endre csanádi püspök volt.

Az egyesületet hitükben erős, erkölcsükben tiszta, nemzeti érzésükben öntudatos és gazdaságilag képzett tanítónők vezették. Szegeden egy otthonuk működött, ahol a vezetők rendszeres lelki gyakorlaton vettek részt. Egyenruhában mentek vasárnap a templomba, vagy ünnepélyes alkalmakkor hordták: fehér alapon piros rózsás szoknya, fehér ingváll, piros selyemkötény és sujtással díszített piros pruszlik. Minden falu más mintájú szoknyát és a pruszlikon más zsinórozást viselt – csupán ebből lehetett őket megkülönböztetni. Kiegészítője volt a fehér harisnya és a fekete félcipő.

A tanítás ekkor már osztottan ment, tehát Bognárné az első tagozatos gyermekeket tanította. „Megszállott” pedagógus volt. Ha mást kellett volna csinálnia, talán képtelen lett volna rá. Több évtizedes tanítói munkája ellenére még az utolsó tanítási napjára is friss, új vázlattal készült.

A tanítás mellett kellőképpen kivette a részét az ismétlőiskolások tanításából is, sőt ő volt ennek is a lelke.

De mindez nem elég! A Kalász-lányoknak nagyon sok színdarabot betanított, és elő is adták, vagy a falu közönségének, vagy a szomszéd falvakban. Mivel ekkor még nem volt egyéb jármű, lovas kocsikkal mentek szerepelni. Igen sok bál is volt abban az időben: újévkor, aratás után, szüretkor – hogy a többit ne is említsem.

A kislányuk közben iskolás lett, és az első osztályt ott végezte, ahol a szülei tanítottak.

Kalász egyenruhában a kislányával

1942-ben azonban behelyezték őket **Kiskunmajsára**. Itt vettek egy nagy házat, ahol id. Bognár Jenő szülei, testvére, annak felesége és a fiuk is ott lakott (halálukig). Itt Bognárné az apácákhoz került, mint egyetlen világi tanítónő. Nagyon jól érezte itt magát, hiszen ez volt neki az igazi közege. Az apácák is tisztelték, szerették, és elismerték alapos és lelkiismeretes munkáját. Kislányuk, Márta is ide járt, ahol mindvégig kitűnően tanult.

Egy Bánátból kitelepített asszonyt vettek magukhoz, tehát itt is meg volt oldva a segítség.

Mivel itt a „városban” már működött a Kalász egyesület, így Bognárné folytathatta a már megszokott, megszeretett munkáját. Mind nagyobb létszámmal büszkélkedhettek, mert egyre több fiatal érezte ott jól magát. Itt is folyt az amatőr színjátszás, de már úgy, hogy több alkalommal 3 felvonásos darabba is belevágtak. Nagyon sokan jöttek megnézni a produkciót a szomszédos nagyközségekből, tehát igen sikeres volt a rendezvény.

A kezdet az volt, hogy otthon az egész család a szerepeket másolta – hol volt akkor még az írógép és egyéb segítő eszköz! Elképzelhető, hogy 15-20 szereplős darabnál mit jelentett ez!

A díszletek is házilag készültek. Például angyalok esetében a szárnyakat kartonpapírból kivágni, a tollakat selyempapírból, vagy krepp-papírból, és egyesével, egymást fedve, cserépszerűen felragasztani. A hóhullás? Fehér selyempapír apróra vágva, közékeverve az ugyancsak apró, csillogó sztaniol.

Aztán, mint a valós színházaknál, jött az összeolvasás és lassan a mozgásos feldolgozás.

Nyilván mindez heteket vett igénybe, de a hangulat jó volt, a fiatalok élvezték a szereplést, és az eredmény leírhatatlan volt.

Ezek a darabok főleg karácsonyra készültek, egyrészt emelve az ünnep fényét, másrészt a próbák előtt már véget értek a mezőgazdasági munkák, így hasznosan tölthették az idejüket a fiatalok.

Persze voltak más időpontban is előadások, de a közeledő háború miatt lassan elfogytak a városból a fiatal férfiak.

Mivel akkor még nem volt divat az előléptetés, kitüntetés, Bognár Jenőné a püspöki kartól munkája elismeréseként „címzetes igazgató”-i rangot kapott. Nagyon örült neki, de soha nem használta fel, sem mint rangot, sem mint dicsekvés tárgyát. A háború kitörése után üzentek, hogy szedje össze azokat a lányokat, akik nem iszonyodnak a vértől, mert az egyik iskolában felállított gyorskórházban szükség lenne a segítségükre. Szinte mindenki jelentkezett. Feladatuk volt a véres kötszerek mosása, mert ebből igen kevés volt. Segítettek a sebesülteket ápolni, etetni, itatni.

Pár hónap múlva, miután visszaállt a régi rend és tovább folyt a tanítás, megkezdődött az iskolák államosítása. Ez nagyon szíven ütötte mind Bognárnét, mind az apácákat. Mivel kevés volt a „világi” tanító, így még egy évig engedélyezték az „egyházi elemeknek” a tanítást. Ezután jött a könnyes búcsú. A feltöltött pedagógus létszámnak rendszeresek voltak a szemináriumok, továbbképzések, hogy politikailag fejlett tanítók, tanárok adhassák át a szocializmus eszméjét a felerdülő ifjúságnak. Szemináriumi füzetek voltak, amiből szabályosan fel kellett készülniük, hiszen nemcsak hallgatták az előadásokat, hanem el is várták a hozzászólásokat, amiknek számát fel is jegyezték a naplójukba.

Időközben felépült három nagy laktanya, és azonnal fel is töltötték azokat. Innen is megkapta Bognárné a felkérést, hogy a Tiszti Klubban rendezzenek különféle programokat, a politikai ün-

nepeken is, valamint a kiskatonák és a Kalászlányok ugyanúgy, mint eleinte, készüljenek nagyobb színdarabok betanulására és előadására. Ez már nem önkéntes vállalkás volt, hanem parancs. De a lelkiismeret nem ismeri ezt a két fogalmat, ezért ugyanúgy folyt a munka, mint eddig. A munka folyt, de Bognárnénak nagyon rosszul esett, hogy nem járhatott templomba.

Mivel a vallási nevelését magában hordozta, nehezen tudta elviselni a tiltást, sőt a többszöri figyelmeztetést az új igazgató részéről. Amikor lehetett, kijátszotta a tilalmat, a gyónást, áldozást pedig a plébánián végezte – sokadmagával. Ezt nem tudták, vagy nem akarták tudni a felettesek.

A háború után jöttek az '56-os események, amikor ott nem okoztak különleges atrocitásokat, de a szorongás más irányt vett. Lányuk már férjhez ment, de Sopronban laktak, így a hetekig tartó hallgatás nagyon megviselte a Bognár házaspárt. (A fiúk már jóval előbb megnősültek.)

1957-ben Bognárnét is nyugdíjazták, és mivel nagyon nehezebbre esett, hogy többé nem mehet tanítani, elköltöztek Hajdúszoboszlóra.

A nyughatatlan vér itt sem vált vízzé: a szobákat kiadták fürdővendégeknek. Természetesen a három gyerek is – meg akkor már az unokák is helyet kaptak, és bizony, ez már terhet jelentett a Bognár házaspárnak. Nem annyira anyagilag, mint egészségileg viselte meg őket. Aztán a szezon végén több alkalommal Bognárné tüdőgyulladást kapott, majd 1973. szeptember 21-én elhunyt. 26-án temették Kunszálláson, ahol annyi boldog évet töltöttek és ahol „még a föld is könnyebb lesz felettünk”!

Kunszállás lakossága még a mai napig is továbbadja emléküket az utódoknak. A minden évben megrendezett falunapon megemlékeznek a régi tanítókról, az iskola emléktáblát állíttatott fel az aulában neveikkel és az itt eltöltött évszámokkal, a Polgármesteri Hivatal pedig átvállalta az ott eltemetett pedagógusok, papok sírjának gondozását.

Forrás:

- T. Bognár Márta: *Gyökereim* c. családtregény

Lánya,
TÖRÖK FERENCNÉ BOGNÁR MÁRTA
Nyíregyháza

BOLYÁN SÁNDORNÉ Boján Anna (Nyíregyháza, 1943. július 7. – Nyíregyháza, 1998. június 27.): tanító, tanár, pedagógia szakos előadó

Édesapja Boján Miklós, aki 5 elemít végzett, mert tanulmányait kényszerből abba kellett hagynia. 12 éves volt, amikor édesapja nem tért vissza az I. világháborúból. Édesanyjának az ő segítségére is szüksége volt, hogy 6 testvérét biztonságban tudja. 1930-ban munkát vállalt a nyíregyházi református egyháznál, a volt Kálvineumban iskolapedellus lett. Ő végezte a fűtést s mindenfajta karbantartó munkát.

Itt ismerkedett meg Balogh Katalinnal 1937-től. 1940. december 23-án kötnek házasságot, s ebből a házasságból született Anna, aki általános iskolai tanulmányait a Nyíregyházi Állami Tanítóképző gyakorlatiskolájában végezte jeles eredménnyel. Gimnáziumba is Nyíregyházára járt, a Kölcsey Ferenc Leánygimnáziumba. 1961-ben érettségizett jó eredménnyel.

1964 júniusában a Nyíregyházi Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói oklevelet.

A *kótaji Általános Iskolába* került tanítani 1964. augusztus 1-jei hatállyal, ahol tanítóként alkalmazták, és éveken át ő volt az iskola 4055. sz. Gábor Áron úttörőcsapatának vezetője is. Ebben az időszakban voltam kollégája (1971-1973) két tanéven át.

1973-ig tanított itt, s időközben előbb rajz szakos általános iskolai tanári diplomát (1969-1971), majd földrajz szakos tanári diplomát szerzett (1971-1973).

Volt diákja, *Fekete László* emlékei:

„1964-ben voltam tanítványa a kótaji általános iskolában, ahol ő földrajz tantárgyat tanított. Olyan türelemmel és odafigyeléssel, hogy ez nemcsak rám, de sok osztálytársamra pozitív hatással volt. Szerettük, ked-

veltük, alig vártuk az óráit. Minden alkalommal be-csempészett valami újat, amellyel lekötötte figyelmünket.

Az »úttörő korszak« kiváló képviselője volt: őrsi órák, rajfoglalkozások, akadályversenyek, sportdelutánok, táborozások... élményeit őrzöm szívemben, emlékeimben.”

1974-től 1982-ig nevelőtanár a **Nyíregyházi Rozgonyi Piroska Leánykollégiumban**, s e munkája mellett a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán pedagógia szakos előadó tanári diplomát szerez 1981-ben.

20 éves érettségi találkozójukon 1981-ben

1982-től 1996-ig tanár a **Nyíregyházi Kölcsey Ferenc Gimnáziumban** és óraadó 1-1 évig a szintén **Nyíregyházi Művészeti**, valamint a **Zay Anna Egészségügyi Szakközépiskolában**.

1986. november 15-én köt házasságot Bolyán Sándor földmérő mérnökkel. Közös gyermekük nem született, de a férj előző házasságából hozott két leánygyermeket sajátjaként szerette, gondozta, tanította, példásan nevelte.

1998. június 25-én hirtelen rosszul lett. Két és fél napig volt kómában, majd június 27-én elhunyt.

Betegsége kb. 17 évre nyúlt vissza. Édesanyja hirtelen halála váltott ki nála idegi alapon egy asztmatikus állapotot, amely sajnos évről évre súlyosbodott. Külső szemlélő ezt a körülményt (betegségét) nem ismerte, csak a család, s közvetlen munkatársai, akik féltették, óvták, vigyáztak rá.

Állapotának rosszabbodása miatt 1996-ban kérte korengedményes nyugdíjazását, amelyet meg is kapott.

Férje így emlékszik: „...úgy ment el, hogy el sem tudtunk egymástól köszönni. Némán, csendben távo-

zott Nagyon jó és szép házasságban éltünk. Tiszteltük, szerettük egymást...”

Halála után felidéztem a következő történetet, és papírra vettem.

„A **velúrkabát** – Fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk, hogy... olvasom a fekete keretes gyász-hírt, és amikor a névhez érek, könnybe lábadt szemem előtt elhomályosulnak a sorok. Leteszem az újságot és átadom magam az emlékeknek. Gondolataim visszaszállnak, maguk mögött hagyva teret és időt.

Elsős tanítóképzős voltam úgy, hogy tanulmányaimat minisztériumi fellebbezés után kezddhettem meg. Falusi lányként félve léptem át a nagyhírű intézmény küszöbét. A kapus néni, töpörödött kis öregasszony mosolygós arcával rögtön belopta magát szívembe. Úgy tűnt, én is kaptam egy kis zugot az övében. Lánya, aki akkor már végzett tanítónő volt, a szülőfalumban kapott állást.

»Képzletbeli pókok« a barátság szálait kezdték szövögetni a két család között. Majd mindennapos vendég lettem a kapusszobában. Jókat beszélgettünk, sok közös vonást fedeztünk fel egymás életében.

Aztán az egyik nap kérte, hívjam be az édesanyámat, mert beszélni szeretne vele, de úgy, hogy én is ott legyek. Hideg október köszöntött ránk, amikor megtörtént a találkozás.

Leültetett bennünket, behívta férjét, aki szintén az intézmény alkalmazottja volt és kihozott a szobából egy vállfára akasztott barna velúrkabátot. Lányuk nem volt otthon, de később kiderült, ő volt a kedvezményező, az édesanyja csak közvetített.

Nehezen kezdett hozzá, hogy miért is kérte, hogy bejöjjünk, és közben állandóan igazgatta, simogatta a vállán lógó kabátot. Nagyon szeretné, ha elfogadná és hordaná, mert úgy látja, megérdemlem, hogy lánya felajánlja ajándékként. Meg sem mozdultam, a szék mégis remegett alattam. Ránéztem édesanyámra, aki szintén kényelmetlenül feszengett és könnyecseppek gördültek le az arcán:

– Drága Kati néni, Miklós bácsi! Honnan tudta lányuk, hogy nem tudánk venni télére kabátot? A jó Isten áldja meg magukat, hogy ránk gondoltak!

– Ugye fogod hordani, lányom? – és félve rám pillantott.

Fejbólintásom volt a válasz, mert akkor már szólni sem tudtam a meghatottságtól. Torkomat sírás fojtogatta. Nem vettem fel rögtön, de tudtam, nagyon fogom szeretni ezt a kabátot. Elvégeztem a főiskolát úgy, hogy minden hideg évszakot az ajándékkabátban jártam végig. Később, amikor kopni kezdett, egy ügyes kezű szabó kifordította, és még évekig viseltem. Aztán vállfára került és a szekrényben kapott helyet.

Gondolataim lassan-lassan visszatérnek a jelenbe. A gyászkeretben lévő név az ajándékozóé. ...élt 55 évet.

Elmentünk a temetésre édesanyámmal. A tiszteletes úr gyászbeszédében az elhunyt nagy s önzetlen, de most már nem dobogó szívét dicsérte, amelyben nagyon sokan kaptak helyet. Élhetett volna még! – hangzott el többször is a kijelentés. Nem beszéltünk egymással édesanyámmal, de kiolvastam tekintetéből: mindketten ugyanarra gondoltunk.

Miért nem temetünk velúrkabátokat? Bizarr ötlet, de ha megvalósítanánk, most nem lógna a szekrényben vállfára akasztva, divatjamúltan, túlélve ajándékozóját.”

Elismerései:

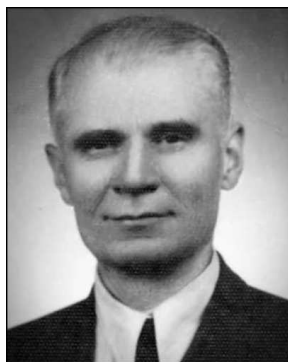
- 1973-ban, mint küldött vehetett részt a *Berlinben* rendezett *Világifjúsági Találkozó*n.
- 1978. június 4. – *Oktatási Miniszteri Dicséret*
- 1996. június 7. – A Magyar Köztársaság Művelődési és Köznevelési miniszterétől „*Pedagógus Szolgálati Emlékérmét*” vehetett át
- 1996. június 21. *Emléklap* a Kölcsey Ferenc Gimnáziumtól több évtizedes eredményes oktató-nevelő munkájáért

Forrás: a férj visszaemlékezése (dokumentumok, fotók), személyes ismeretség.

*Akinek nemcsak kolléganője volt...
LUPSA JÓZSEFNÉ GÁL MÁRIA
Kötaj*

BORGULYA ENDRE (Szarvas, 1898. július 4. – Szarvas, 1956. november 29.): tanító, kántor-tanító, általános iskolai matematika-fizika szakos tanár

Az 1700-as évek elején Szarvasra betelepült Borgulya család leszármazottjaként született.

Szülei Borgulya Pál és Sovány Erzsébet földműves kisbirtokosok voltak. Tizenkettedik gyermekként született, testvérei közül hat egész fiatalon meghalt. Jó zenei érzéke hamar kitűnt, 4 éves korában már szépen citerázott, s 10 éves korában az édesanyjától kapott kétmanuális harmóniumon kezdett zenét tanulni.

Szülei egyedül őt taníttatták a családban. Tanulmányait szülővárosában kezdte, és a gimnázium után a helyi tanítóképzőben, 1916 májusában szerezte meg tanítói oklevelét.

Az első világháború miatt 1916 májusában azonnal katonai szolgálatra kötelezték. Két évig volt katona. Rajta kívül még két testvére harcolt a fronton vele egyidőben, egyik közülük a lövészárkokban halt meg.

Szabad idejében 16 éves korától kezdődően zenét szerzett. Ez motiválta, hogy 1920-ban jelentkezett a budapesti Zeneakadémiára, és elkezdte az orgona- és zeneszerzés szakot. Mivel apja halála után a család anyagilag nem tudta támogatni, az első év után félbehagyta tanulmányait.

A háború után 1919-ben a *szarvasi ótemplomi evangélikus egyház tanyai iskoláiban* kezdte pályafutását helyettes tanítóként. Az 1920-21-es zeneakadémiai tanulmányai után 1921-ben rendes tanítóvá választották a *Sápszky-féle tanyai iskolába*. Ez I-VI. osztályú vegyesnemű elemi népiskola volt, ahonnan hamarosan a városba helyezték. Osztályában minden évfolyamról voltak tanulók, az évfolyamok szimultán tanítását több

éven keresztül végezte. A tanítói munka mellett 1925-től a szarvasi Újtemplom kántora lett. Zeneakadémiai tanulmányainak köszönhetően 1925 körül a budapesti Deák téri templomba hívták kántornak, de ezt a meghívást nem fogadta el. 1938-tól a szarvasi Ótemplom kántora lett élete végéig.

Közben 1921-ben házasságot kötött Müller Emmával, akitől két gyermeke született: Emma 1922-ben és Pál 1924-ben. Emma fodrász lett, Pál 1942-ben még gimnazista tanulóként életét vesztette. Felesége 1929-ben spanyolnátha következtében meghalt. Halála után 1930-ban újra házasodott; elhunyt felesége testvérét, Etelkát vette feleségül. Három gyermekük született: András 1931-ben, László 1934-ben és István 1946-ban. Gyermekei közül ketten választották a zenei pályát: András zeneszerző, László zongoratanár lett, István pedig alkalmazott matematikus.

Az 1930-as években a **szarvasi Kossuth Lajos utcai fiú általános iskolában** kezdett éneket tanítani a felsőbb éveseknek. A második világháborúban újra behívóparancsot kapott, két évig volt katona, majd utána a **szarvasi polgári általános iskolában** tanított tovább. Az 1950-es években igazgatóhelyettes volt. Szakmai előmenetele érdekében 1952-ben beiratkozott a szegedi tanárképző matematika-fizika általános iskolai tanári szakának levelező képzésére. E tanulmányait 1952 és 56 között végezte el. Diplomája kézhezvételét már betegesen élte meg.

A polgári iskola épületében a **szarvasi 1. sz. Állami Általános Iskola** kezdte működését az átalamosítás után. Borgulya Endre itt folytatta tanári munkásságát.

Szakmai tevékenysége több irányú volt. Az oktatás mint fő tevékenység mellett orgonaépítéssel, zeneszerzéssel és színdarabírással is foglalkozott. 1921-től szabad idejében aktívan ismerkedett az orgonaépítéssel. Szakkönyvekből önállóan képpezte magát és orgonákat tervezett. Az orgonafelépítéssel kapcsolatos több találmányának leírásai, melyek technikai javítások vagy újdonságok voltak, megtalálhatók részletesen vezetett naplójában. A szarvasi Ótemplom Heroteck-orgonájának átépítését már 1921-ben elkezdte tervezni. 1922-ben kiváltotta iparengedélyét, és ezután orgonajavítással és zongorahangolással is foglalkozott. Nevével mint szakértővel a békés-

csabai erzsébethelyi evangélikus templom orgonaátépítésének kapcsán is találkozhatunk.

Egyik legnagyobb munkája a szarvasi Ótemplom orgonájának átépítése. Ennek előzménye, hogy 1935-ben szükségessé vált a régi orgona teljes felújítása. Mivel az egyháznak csak generáljavításra volt pénze, Borgulya Endre felvetette, hogy vezetésével, tervei szerint építsék át az orgonát, megtartva a meglévő orgona lényeges részeit. A pécsi Angster cég szakmailag jónak találta a terveket és a házi átépítést, és vállalta az egyes berendezések elkészítését. A munkálatok 1937. január 11-én kezdődtek és másfél évig tartottak. Az elkészült orgona akkor az ország harmadik legnagyobb orgonája lett.

A sikeres orgonaépítés megalapozta szakmai elismerését, és 1940 körül meghívták munkatársnak az Angster, ill. egy müncheni orgonagyárba. Ő azonban nem követte a meghívásokat, Szarvason maradt.

Az orgonaépítés, javítás igazi szenvedélye lett. 1945-50 közt például egy pécsi orgona javítását kérték tőle. A karbantartást szarvasi lakásunkon vállalta. Így a szétszedett orgonát teherautón elszállították otthonunkba. A ház széles folyosóján kaptak helyet a sípok, alkatrészek, ott folyt a munka. Mint orgonahangoló az egész országban dolgozott. Pár éve egy soproni templomba látogattam, ahol rövidesen kiderült, hogy az orgonáját apám javította valamikor.

A Zeneakadémia után folytatta a zeneszerzést, de csak hobbiként, ill. a kántori munkához kapcsolódóan. 1921 és 1947 között komponált szerzeményei – fúgák, prelúdiumok, menüettek, valamint egyházi zenék: istentiszteleti kezdő előjátékok, korárelőjátékok – különböző albumaiban fellelhetők. Egyházzenei munkájához tartozott még, hogy egy 260 énekből álló evangélikus énekeskönyvet szerkesztett, melyet a helyi Müller nyomda adott ki.

Az 1930-as években a szarvasi zenei élet aktív tagja volt. Vezette az Evangélikus Leányegyesület kórusát, a Világosság kórus és a Szarvasi Szimfonikus Zenekar karmestere volt. A zenekarnak több művet írt át és hangszerelt. Ilyenek pl. a „Prelúdium és fuga Bach felett”, vagy az „Erős vár a mi Istenünk” zenekari átírat, melyeket 1936, ill. 1938-ban készített. A hálás zenekartól egy babérkoszorút is kapott, melyet több évtizedig őrzött a család. A zenekar egyes tagjai állandó látogatói voltak a családnak.

Az írás is érdekelte. A szarvasi önkéntes színjátszó körnek több kisebb színdarabot írt, mint pl. *A misszió útja*, *Ki mint vet, úgy arat*, *Jó a csend-ór a háznál* stb. Részt vett a színdarabok betanításában, szeretett rendezőként tevékenykedni.

Számos kis verset írt, különböző alkalmakra rigmusokat készített. Népszerű volt mint vőfély, szívesen hívták lakodalmakba – jó humorát, rigmusait sokan szerették.

Mélyen vallásos volt. Első felesége elvesztése után vallási elmélkedésekbe menekült. Mindezt párszáz oldalt kitevő naplói őrzik. A vallási fogalmak értelmezése, Jézus tanítása, a vallásnak az emberi lélekre gyakorolt hatása érdekelte.

Meggyőződését jól mutatja, hogy amikor az 1950-es években a szegedi tanárképzőn marxista filozófiából vizsgázott, a sikeres vizsga után közölte az oktatóval, hogy neki más a véleménye vallási kérdésekben, és hosszasan vitatkozott az oktatóval.

Egyházi vonatkozású munkájához tartozik, hogy szerkesztette az *Evangélikus Kántorok Lapját*, melynek néhány száma jelent meg Szarvason.

Mint kántort érdekelték Békés megye egyházzei eseményei, és rendszeresen részt vett az ehhez kapcsolódó rendezvényeken. A *Szarvasi Újságnak* hosszabb ideig szerkesztője volt, megszervezte és éveken át vezette a Keresztény Ifjúsági Egyesületet.

Szabad idejében szeretett rajzolni: számos karikatúrát készített a szarvasi élet eseményeiről és egyes személyekről. Rajzai egy vaskos könyvet tesznek ki. A portrék Szarvas jeles személyiségeinek, úgymint orvos, jegyző, patikus, szodagyáros stb. karikatúrái. Emellett a második világháború után politikai karikatúrákat is készített. Kifigurázta pl. a fejrágázást, a légóltalmi oktatást – mint az 1950-es évek jellemző eseményeit. Karikatúráit előszeretettel vitték magukkal az iskolalátogatók, tanfelügyelők, de barátai, kartársai is.

Mint pedagógus 35 éven át működött. Szerette a gyerekeket és a kartársait, a tanítványai, kartársai pedig őt. Igazi tanítói egyéniség volt, a nevelést életfeladatának tekintette. Nevelői munkáját különböző szemléltető eszközökkel segítette. Egyik érdekes szemléltető eszköze a „szolmizációs tábla” volt, amely a billentyűk, a kotta és a szolmizációs jegyek kapcsolatát szemléltette a dalam változása során. Énekóráin igyekezett a zene

szépségére felhívni a figyelmet. Ehhez harmóniumon kis Bach-darabokat játszott ízelítőnek az órán.

Utolsó éveiben, amikor a levelező képzésre járt, gyakran tanult együtt levelező társaival. Otthonukban gyűltek össze, és jó hangulatban, közösen vették át a tételeket, magyarázták el egymásnak az egyes matematika tételek bizonyítását. Ez az emlék felkeltette érdeklődésemet, és a későbbi években gyakran vettem elő megmaradt matematika jegyzeteit és olvastam őket. Ez motivált először a pályaválasztásra.

A volt tanítványok visszaemlékezését *Kondacs Mihályné Podmaniczky Mária* foglalta össze:

„Volt diákjai hat évtized eltelte után is szeretettel és tisztelettel őrzik emlékét. Bennünk a kedves, barátságos, gyermekszerető és nagy zenei műveltségű tanár, Bandi bácsi alakja él még most is elevenen. Az énekórák vidám hangulata, az énekkari próbák és szereplések minden érintett tanuló számára kellemes és szép élményként maradtak meg. Az énekkar vasárnaponként Bandi bácsi orgonajátékának kíséretével minden istentiszteleten énekelt. Ha adódott más alkalom is az orgona-hallgatásra, a tanítványok ezzel a lehetőséggel is éltek (ismeretlenek esküvőjére is elmentek, csak-hogy gyönyörködhesse az ő orgonamuzsikájában). Egyik tanítványa ilyen asszociációt is őriz: »Vannak olyan Bach-művek, melyek számomra most is Bandi bácsit jelentik.«

A felsőbb osztályokban fizikát is tanított Borgulya Endre. A tananyag megértését nagyon szemléletesen és érdeklődést felkeltő módszerekkel segítette: kifestő játékeszközöket használt fel pl. a testek mozgása, tömege és tehetetlensége, erő- és mozgásállapot-változás, a dinamika alapjainak megtanításához. Ezeket az emlékeket is szeretettel és hálával őrzik volt tanítványai.

Ötvennyolc évesen hunyt el. Az evangélikus Ótemplomban ravatalozták fel, ahol búcsúzását hően szeretett orgonájának hangja kísérte. A templom megtelt a hívők, a kollégák és tanítványok sokaságával. Innen kísértük végső nyughelyére, a szarvasi ótemetőbe.”

Fia, DR. BORGULYA ISTVÁN
Pécs

BÖTTKÖS SÁNDOR (Nyírmada, 1939. február 20. – Debrecen, 2006. december 20.): tanító, általános iskolai tanár, gyógypedagógiai tanár, szaktanácsadó, igazgató

Apja, idősebb Böttkös Sándor Nyírmada köz-tisztületben álló kántortanítójaként dolgozott. Édesanyja, Szilágyi Ilona a háztartás vezetésén kívül gyermeke nevelésével foglalkozott.

Böttkös Sándor iskoláit szülőfalujában kezdte el az 1945-46-os tanévben. Édesapja elfagyott végtagokkal érkezett haza a tragikus emlékezetű Don-kanyarból, 1947-ben elhunyt. Ez mélyen érintette Sándort, életét teljesen megváltoztatta. Özvegyen maradt édesanyja fiával Debrecenbe költözött, ahol a harmadik elemitől folytatta iskolai tanulmányait. Így lett a kezdő cserkészből néhány év elmúltával úttörő.

Középiskolai tanulmányait a Debreceni Magasépítőipari Technikumban kezdte meg. Az 1953-54-es iskolai évben különbözeti vizsgát téve átiratkozott az Állami Maróthy György Tanítókép-zőbe.

Emlékezetem szerint Sándor szívesen járt az új iskolájába. A közösségbe beilleszkedett, eredményesen tanult. Az osztály jobb tanuló diákjai közé tartozott. Érezhető volt számomra is, hogy tisztelettel fordult tanárai felé. Különösen osztályfőnökünket, Halász Imrét fogadta el példaképének.

A tanítóképző elvégzése után Halász tanár úr szakjait (földrajz-történelem) végezte el. Már diákként elhatározta, ha saját keresete lesz, ő is vásárol magának egy igazi bőrből készült nagykabátot. (Halász tanár úrnak volt ilyen kabátja – megvalósította.)

Sándor komolyan vette a tanulást, és sikeres tanítóképzői érettségi vizsgát tett 1958. június 11-én.

Sokat kellett ezért tennie, hiszen tanáraink nagy tekintélyű, kiváló tudással rendelkező pedagógusok voltak, akik sokat követeltek a diákjaiktól, de mindent megtettek azért, hogy a végzett fiatalok megállják a helyüket az életben. Szigorúságukat jellemzi, hogy az első évfolyam induló létszámából, a 43 főből alig többen, mint húszan végeztünk.

Tanítójelöltként a **Debrecen-Szigáti Általános Iskolában** dolgozott. Ott megismerte a kültelki iskola minden gondját, baját. A tanév végén, 1959-ben, a tanítóképzőben eredményes képesítő vizsgát tett. 1959 novemberében bevonult Budapestre sorkatonai szolgálatra, 1962. január 20-án szakaszvezetőként szerelt le.

Tanítványaiival a szigáti iskolában 1963-ban

Visszatért régi iskolájába. Fiatalos lendülettel, sok szeretettel oktatta-nevelte a rábízott gyerekeket.

1963 augusztusában feleségül vette Gellér Ágnes, 1968-ban megszületett László fiuk.

Sándor a szigáti iskolában jól végezte munkáját, megbecsülték. A **debreceni Kiségitő Általános Iskola** igazgatója, Fodor Sándor többszöri kérésének eleget téve változtatta meg munkahelyét. Ez az intézmény számára véglegesnek bizonyult. A Kiségitő Általános Iskolában az úttörőcsapat vezetésével is megbízták. Irányította a mozgalom helyi történéseit, eseményeit. Szervezte a tanulók kirándulásait, a gyerekek mindig sok élménnyel tértek haza. Segítőképz pedagógus volt.

Nagy Lászlóné, kolléganője így emlékszik vissza pályakezdő éveire:

„Mint pályakezdőt, engem maximálisan segített, mivel ezt a hivatást nem lehet a főiskolán megtanulni, csak kizárólag a gyakorlatban, a kökemény napi munka során. A gyerekekkel való törődést, oktatásukat, nevelésüket, mindennapi cselekedeteiket megérteni és jó irányba terelgetni többek között tőle tanultam meg az első éveken. Ha problémám volt, bátran fordultam hozzá és kollégáihoz, akik már akkor is sokat adtak Sándor véleményére, pedagógiai tanácsaira, útmutatására. Egyszerre volt humoros és szigorú, megértő és kritikus. Pedagógusi, tanári tevékenysége példa volt számomra és a többi fiatal kolléga számára is.

Történelmet tanított olyan értelmileg sérült gyerekeknek, akik időben és térben nehezen tájékozódtak sérüléseik következtében, mégis maradandó emlékeik lettek az ő óráiról. Emlékeim szerint a tanítványai mindig tisztelettel fordultak felé, és ha megdorgálta őket – erre is volt példa – tőle általában elfogadták.”

Az 1970-es években több tanári diplomát is szerzett: 1973-ban történelem, 1976-ban földrajz szakos általános iskolai tanárrá nyilvánították. 1977-ben Budapesten pedig oligofrénpedagógia szakos gyógypedagógia tanárrá.

Az 1986-os évtől kezdődően szaktanácsadóként működött, vidéki kisiskolákban végezte ez irányú tevékenységét. A Kisegítő Iskola Sándor javaslatára vette fel Gárdonyi Géza nevét.

Kiváló munkája elismeréseként kinevezték az iskola igazgatójának 1990-ben. Vezetői munkája során is megőrizte emberségét. A sokirányú és megfeszített munka azonban nem múlt el számára nyomtalanul.

Munkavégzés közben, az iskolában érte első szívinfarktus, amelyet még kettő követett a későbbiek során.

1996-ban megoperálták, szív-műtétje eredményes volt. Az iskolája vezetését azonban már nem tudta tovább végezni, s még abban az évben nyugdíjba vonult.

Súlyos betegségéig irányította – közel húsz éven át – a Szőnyi Pál Ásványbarát Kör munkáját.

E tevékenységét is lelkesedés, kitartás jellemezte. Egymást érték a gyűjtőutak és kiállítások. Fiatalabb kollégáit is igyekezett az ásványok ismereteire oktatni. Számos iskola viseli gyűjteményépítő munkájának keze nyomát, vagy hálás azokért a tőle kapott ásványokért, amelyekből megalapozták ásványgyűjteményüket.

1984-ben 73 db ásványból álló ajándékkal gyarapította a Déri Múzeum természettudományi gyűjteményét. Ez jelentős mértékben segítette az „Ásványok világa” c. állandó kiállítás létrehozását.

Hosszú éveken át szervezte tanítóképzős osztálytársainak érettségi találkozóit. Csak akkor adta át önként vállalt feladatát, amikor egészségi állapota megrendült.

Életének utolsó évtizedében nagy örömet jelentett számára fia, László diplomavédése, valamint a pedagógus és jogász dr. Hercegh Anikóval kötött házassága. 2004. július 21-én megszületett Böttkös Dávid nevű unokája, aki megszépítette utolsó éveit.

Nyugdíjas éveinkben baráti kapcsolatunk erősödött. Nem sűrűn, de rendszeresen találkoztunk. Ha betegsége nem akadályozta, részt vett az érettségi találkozókon. Lakásán büszkén mutatta meg az általa gyűjtött szépséges ásványokat, amelyek a szekrények polcain sorakoztak.

Érdeklődése nem volt egyirányú. Walter Gábor festőművész több, nagyon értékes olajfestményét vásárolta meg az évek folyamán.

Többször szorult kórházi ellátásra. Tisztában volt súlyos betegségével, ennek ellenére tudott örülni, mosolyogni.

2006. december 20-án hunyt el közel tíz éven át tartó szívelégtelenség után. Sokan őrzik emlékét családján kívül is, hiszen kiemelkedő tudását folyamatosan fejlesztő tanáregyéniség, közösségformáló vezető, a Szőnyi Pál Ásványbarát Kör „örökös tiszteletbeli elnöke” volt.

Kitüntetései:

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
- Debrecen Város Kiváló Pedagógusa (1996)

1996-ban a városi közgyűlés öt debreceni pedagógusnak ítélte oda a Debrecen Város Kiváló Pedagógusa kitüntető címet, köztük Böttkös Sándornak is. Az előterjesztésben foglalt indoklás rövidített változata:

„Böttkös Sándor, a Gárdonyi Géza Általános Iskola igazgatója, közel 40 éve van a pályán. 1972-ben kötelezte el magát a fogyatékoság ügye mellett, amikor jelenlegi munkahelyére került. A nevelés és az oktatás során alkalmazott módszerei mindig az adott gyermekcsoporthoz igazodtak. Gyakorlatközelű pedagógiájával, speciális szabadiós tevékenységek kialakításával tanulóit igyekezett az életre felkészíteni. Munka-

társait mindig egyenrangú társnak tekintette, érdekeit minden fórumon megvédte.”

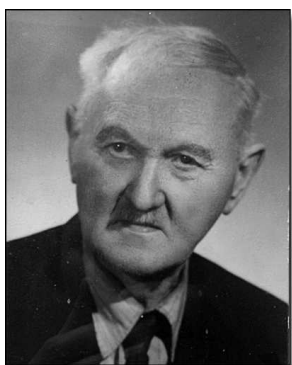
Források:

- Böttkös Sándorné Gellér Ágnes adatai, fotói
- Nagy Lászlóné kollégája visszaemlékezése
- *Emlékezés Böttkös Sándorra* c. összeállítás (DE Ásvány- és Földtani Tanszék 2007. Készítették dr. Kozák Miklós és Dobos Károly)

Volt osztálytársa, MAJOR BÉLA
Debrecen

BUZOGÁNY DÉNES (Újszékely [ma Románia], 1882 – Földes, 1966): református kántortanító, festőművész, rajztanár

Református családból származott, így nem csoda, hogy maga is református kántortanítónak tanult. Itt ismerte meg feleségét a bihari szülött Kassay Lujzát, aki lelkész gyermeke volt, és református tanítói oklevelet szerzett. Mindketten mélyen elkötelezettek voltak a tanítói hivatás iránt, egész életüket a nevelésnek szentelték.

Buzogány Dénes 1903-tól a Hajdú-Bihar megyei **Újlétán**, majd **Földesen**, illetve **Püspökladányban** tanított, de gazdag életútjának a festészet is életető eleme volt, hiszen a kántortanítói oklevél mellé 1913 és 1918 között megszerezte a Magyar Királyi Mintarajztanoda és Rajztanárképezde középiskolai rajztanári diplomáját is.

Feleségével együtt Újlétán kezdték pályájukat, és 1905-ben még itt született meg leányuk, Buzogány Lujza. Innen a család az elkövetkező években Földesre költözött, ahol új otthonra találtak, véglegesen megtelepedtek. Buzogány Dénes 63 éves pedagógusi pályája után, 1966-ban itt tért

örök nyugalomra, haláláig kitartva választott hivatása mellett. Földes község ezt azóta sem szűnő megbecsüléssel, emlékének szerető ápolásával hálálja meg.

Életének egyik legmozgalmasabb időszaka volt a Magyar Királyi Mintarajztanodán, a mai Magyar Képzőművészeti Egyetem elődjén eltöltött idő.

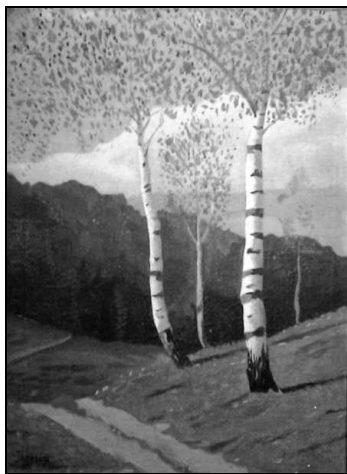
Már a két évszám, 1913 és 1918 is jelzi, hogy nem mindennapi körülmények között végezte tanulmányait, hiszen az első világháború nem kímélte Budapest oktatási intézményeit sem.

Ebben az időben, bár az iskola pompás Andrássy úti épületét hadikórháznak használták, a képzés a tanárok áldozatos munkája nyomán mégsem szünetelt, sőt! Magánlakásokban folyt ugyan, de igen magas színvonalon. Köszönhető ez annak, hogy a Mintarajztanoda rektora már 1905 óta a modern magyar festészet egyik atyja, Szinyei Merse Pál volt.

A Szinyeit megelőző időkben az intézmény a keményvonalas „régis iskola” fészke volt, igazi, a szó elmarasztaló értelmében vett akadémikus fellegrár. A tanítást bemutató kiállításokat Lyka Károly, az új szellemiségű művészet iránt elkötelezett, nagyszerű kritikus lehangolóan merevnek és élettelennek találta. A vérfrissítést előbb Székely Bertalan rövid rektorsága, majd Szinyei vezetése hozta meg, aki bár az idős generációhoz tartozott, a legújabb nagybányai posztimpresszionista irányzat ösátyja, példaképe volt, és meg is honosította ezt az iskolában. Buzogány Dénes tehát rendkívül szerencsés volt, hiszen olyan tanárok idején járhatott oda, mint Ferenczy Károly, Réti István, Glatz Oszkár, akik a modern magyar festészet legjobbjai. A nyári művésztelepi gyakorlatokat Szinyei Nagybányára helyezte, ahol a leghaladóbb szellemű plein-air tájfestészettel ismerkedtek meg a hallgatók. A művészsképzés és a tanárképzés a korábbi gyakorlattól eltérően nagyon közel került egymáshoz, Lyka Károly szerint a rajztanár hallgatók művei is megközelítették a művésznövendékek színvonalát.

Buzogány Dénes festményeiből kevés maradt ránk, de a két kisméretű tájkép, a két nagyobb asztali csendélet és a vadászokat ábrázoló festmény komoly művészi kvalitásról tanúskodik. Magam, a kései utód ükunoka is részben az ő hatására választottam a festészetet életpályámul. Meghatározó élményem volt, hogy a gyermekszobám falán mindennap láthattam az ő *Nyírfás*

táját, amelynek derűs bája, a kompozíció átlóinak finom, de mozgalmas egyensúlya hosszas tanulmányozásra készítetett – Színei tájbrázolásának értő befogadását feltételezhetjük általa. Másik nálunk lévő festménye, a *Pezsgős csendélet* pedig bravúros anyagszerűségével, az üvegen feltűnő visszatükröződésekkel a németalföldi festészet legjobb hagyományait idézi, nagy képességű festőre vall. De az alakos kompozíciók terén is tudott jelentőset alkotni. Példa erre a *Vadorzók* című életképe, amelyen az elejtett zsákmányukat lázas igyekezettel elhurcoló vadászok a rajtaütéstől rettegve kémlelik a környéket. Az orvvadászok tapintható lelkiállapota és az erdőrészt rozsdavörös színei erőteljes, feszült atmoszférát teremtenek. Figurális festményein úkapám bizonyára kedvelte a nyugtalan hangulatot, legalábbis erre utal édesapám visszaemlékezése, aki gyermekkorában látott nála a falon egy sziréneket ábrázoló mitológiai jelenetet. Édesapám szerint ez a festmény annyira félelmetes volt a különös lények baljós szépségével és a tenger vad viharosságával, hogy öt négy-öt éves korában rettegő ámulatba ejtette.

Nyírfás táj
(30x40 cm, olaj, vászon)

E festmények ellenére Buzogány Dénes személységét inkább derűsen nyugodt tájképei fejezik ki híven. Életét a végzés után legfőképp a tanítás töltötte ki, feleségével együtt fiatal nemzedékek sokaságát nevelte a zenét, festészetet szerető, művelt emberekké.

Szabó Etelka, egykori tanítvány így emlékezik: „Több mint fél évszázad telt el azóta, hogy befejeztem a földesi iskolában tanulmányaimat, de szinte minden

volt tanárom arcát, mozdulatait, szavait fel tudom idézni.

Így vagyok Buzogány Dénes tanár bácsival is, akinek magas, szikár alakja, barázdált arca, gyérülő, őszes haja előttem van, ha feltámasztja őt az emlékezet. 4 évig tanította nekünk a rajzot a felső tagozatban. Nagy osztályok voltak akkoriban, évfolyamonként 2 osztály, 30-36 gyerekkel, s ő mindenki rajztanára volt. Nem volt könnyű dolga a közel 300 diákkal, hiszen legtöbbször nem tekintette komoly tantárgynak a rajzot, a heti 2 órát inkább amolyan szabadságnak fogta fel. Előfordult, hogy főleg a fiúk ki-kiszökdöstek óráról, vagy egyszerűen nem rajzoltak, s ha jött az osztályozás, bemutatták a mi rajzainkat. Az általunk használt rajzlap 10 fillér volt, ezt óra előtt össze kellett szedni, mert tanár bácsi hozta a rajzlapokat. Nagyon mérges volt, ha valaki 2 ötfilléréssel fizetett, ilyenkor kinyomozta, hogy ki volt a tettes.

Segített a rajzok elkészítésében, sőt, volt, hogy valakinek elkészítette a rajzát, de ilyenkor nem adott jó jegyet az illetőnek. Akkoriban még szokás volt, hogy a tanulók segítettek a tanároknak: vizet hordtunk, gyerekre vigyáztunk. Mi néhány társammal egyszer szüretelni voltunk tanár bácsinál egy délután. Szívesen segítettünk, ő pedig meguzsonnáztatott bennünket a munka után.

Úgy alakult az életem, hogy 8 év után tanár lettem Földesen. Dénes bácsi ekkor már nem tanított, de emlékszem egy pedagógusnapra, amikor még találkoztam vele.”

Hagyatékában több virágokat ábrázoló akvarellfestmény is maradt, amelyek tanúsága szerint tanítványait is igyekezett a természetelvű festészet, a kifinomult ábrázolás rejtelseibe bevezetni. De ükszüleim nem csupán az iskolában adták tanújelét gyermekszeretetüknek, fáradhatatlan törődésüknek. A lányuk, Lujza ugyanis, aki maga is tanítónőként végzett kiváló eredménnyel Debrecenben, fiatalon tüdőbeteg lett, szanatóriumi ellátásra volt szüksége. A földesi jegyzővel kötött házasságából, mely sajnos válással végződött, született egy kislánya, Rácz Éva, akít az anya betegsége miatt nagyjából a földesi nagyszülők neveltek fel. Az 1940-es években Püspökladányban taníttatták unokájukat, ez idő tájt Buzogány Dénes az ottani petritelepi általános iskola református igazgató tanítója volt, ami bizonyítja rátermettségét és elismertségét kollégái körében.

Szeretett felesége 1949-ben meghalt, így úkapám 67 évesen egyedül maradt. Mégsem vesztette el életkedvét, a nyugdíj mellett is folyamatosan tanított. Az 1960-as évek elején Földesre került fiatal iskolaigazgató, a nemrég elhunyt Lengyel

Mihály szíves hívására még 80 éves kora körül is visszatért Földesre rajzot tanítani, és haláláig nem vált meg a katedrától. A földesi közösség, mint már írtam, szívébe zárta őt, és szeretetüket kollégái többféle módon is kifejezték. Az idős Lengyel Mihály bácsi visszaemlékezése szerint együtt ásták fel az ükapám kertjét, azután pedig jókedvű beszélgetés közben elfogyasztották a helyben termelt meggybort. Halála után is szeretettel ápolják emlékét.

Buzogány Dénes ükapám nemcsak nekem mutatott példát a családban, de leszármazottai között többen is a tanári, művészi hivatást választották. Unokája, Éva magyar-latin szakos tanárként végzett a Debreceni Egyetemen, az ő két fia közül János Pécssett uránbányász, édesapám, Dániel pedig Törökszentmiklóson orvos lett. A pécsi ükunokák közül Klára pszichológus, egyetemen tanít, Gábor villamosmérnök hallgató.

A törökszentmiklósi ükunokák a művészet elkötelezettjei: magam a Képzőművészeti Egyetem festőművész és művésztanár szakán végeztem, így teljesen az ő nyomdokain haladok, míg öcsém, Dániel a Zeneakadémia jazz szaxofon szakán diplomázott, jelenleg külföldön játszik egy együttesben. A legkisebb ükunoka, Diána jazz-zongoristának készül, kettejük révén az ükapa zenei tehetsége is tovább él a családban. Mindannyian megbecsüléssel és szeretettel adózunk a közös ős emlékének, aki emberi tartásával, szeretetreméltó személyiségével oly sok gyermekben ültette el a művészetek iránti érdeklődést.

Ükunokája, VÁRHELYI CSILLA
Budapest

*Ne akarjon a tanító az emberből más embert faragni,
hanem tanítsa meg a maga megismerésére,
a maga tehetségeivel (...),
s akkor áldott és gyönyörűséggel teljes lesz a munkája.”*
(Cholnoky Viktor)

Cs

CSANÁD VILMOS (Vác, 1913 – Csopak, 1990):
középiskolai tanár

Vácott született 1913. április 6-án. Ő volt az elsőszülött gyermek a későbbi nyolcgyerekes, szegény körülmények között élő családban. Édesapja nagyon korán meghalt, és így édesanyja egyedül nevelte a nyolc gyermeket.

Még nem volt hatéves, amikor iskolába kezdett járni a piaristákhoz. A váci Piarista Gimnáziumban érettségizett 1930-ban.

A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett diplomát 1938-ban, magyar-latin-görög nyelv és irodalomból. Az egyetemi évek alatt tevékenyen részt vett a cserkészmozgalomban.

A gazdasági világválság által sújtotta Magyarországon az 1930-as évek végén a diplomás embereknek is nagyon nehéz volt álláshoz jutni.

Ebben az időben hónapokig tanított a *Nagytétényi Társulások Polgári Fiú- és Leányiskolában*.

Később, a bécsi döntéssel átmenetileg Magyarországhoz csatolt Felvidéken, **Kassa** városában kapott állást a **Premontrei Gimnáziumban**. Első osztályának tanulóit, akiket latinra tanított, 1940-ben érettségiztek. A következő évfolyam tanulóinak pedig osztályfőnöke lett. Sok kassai érettségi találkozón vett részt, ezeken egykori diákjai kifejezték, hogy nagyon tisztelték és szerették, amikor tanította őket, nem sokkal volt idősebb náluk.

Az *egyik tanítványa* a következőket írta 1984-ben: „Végül szeretett tanárunk, Csánád Vilmos állt fel ragyogó előadói tehetségével, mély, klasszikus latin tudásával teljesen elragadtatta a jelenlévőket, bölcs tanácsokat nyújtott, írt csepegtetett a fájó sebekre, elsimította a ráncok borús felhőit, és mindnyájunkat közelebb hozott egymáshoz.”

Házasságot 1938-ban kötött, felesége Sugár Edit. Két gyermekük született, Éva (1942) és Bálint (1947).

A Benes-dekrétum miatt 1945 áprilisában kitélepítették Kassáról a családot. Mindent: lakást, ingóságot és karriert hátrahagyva **Miskolcra** költöztek. A **Diósgyőri Vasgyár Dolgozók Iskolájában** kezdett tanítani, a munkásokat készítette fel szakérettségire magyar nyelv és irodalomból.

1948-ban **Egerbe** került, ahol a **Gárdonyi Géza Gimnázium** igazgatója lett. Itt tiltakozott amiatt, hogy a hittan tanítását fakultatívvá tették.

Valószínűleg ezért internálták 1950-ben Kistarcsára, majd Recskre. A családjának ismét költöznie kellett. A feleségét, aki magyar-német szakos tanár volt, Szolnokra helyezték, ahol oroszta-

nári állást kapott a Közgazdasági Technikumban. A gyerekek Budapestre kerültek rokonokhoz. Az internálás után hónapokig rakodómunkásként dolgozott a Len-kender Textil Nagykereskedelmi Vállalatnál. Az akkori idők szokásos állami-vállalati ünnepeire műsort szervezett, versmondásra tanította a munkásokat. A környezetében lévő emberek tapasztalták magas szintű műveltségét és pedagógiai felkészültségét, ezért írtak az akkori művelődési miniszternek, és kérték, hogy művelt kollégájukat helyezték tanári állásba.

A Művelődésügyi Minisztérium 1954-ben kinevezte a **Szolnoki Verseghy Ferenc Gimnázium** magyar-latin szakos tanárává. Hack Márton igazgató úr azonnal fogadta őt, és mindvégig bátran kiállt mellette. Az iskolai tanítás mellett a TIT szakosztályelnöke és a felnőttoktatás szakfelügyelője is volt.

A gimnáziumban több generációt tanított és nevelt. Igyekezett felismerni a tehetséges tanulókat, szívügye volt a nehéz körülmények között élő tehetséges diákok segítése, támogatása.

Rendszeresen rendezett színielőadásokat (Csongor és Tünde, Bánk Bán, Revizor, Optimista tragédia).

Az 1960-ban érettségizett tanítványok szeretettel emlékeznek tanárukra.

Lőrincz István:

„Csanád Vili bácsira nem tudok elfogultság nélkül gondolni. Személyére és magatartására az elhivatott tanár jelző illik a leginkább. Ő akkor sem szűnt meg tanár lenni, amikor a kommunista hatalom gerinces magyarságáért négy évre Recskre internálta. Tanár maradt gyári segédmunkásként is. Én a gimnáziumunk legjobb tanárai között tartom számon mind a mai napig.

Sugárzott belőle a magyar irodalom szeretete. Felejtetetlen irodalomórákat tudott tartani. Úgy, mint ő, hivatásos előadóművész sem tudta volna nagyobb átéléssel szavalni Arany János vagy Ady Endre verseit.

Nemcsak tanította, hanem művelte is a szép magyar beszédet, amihez egy igen kellemes orgánus is tartozott. Amikor órán egy-egy verset előadott, nekem mindig az volt a kényszerképzetem, hogy ő maga a vers.

Nemcsak az irodalom-, hanem a nyelvtanórái is emlékeztetésekre maradtak. Nem arra törekedett, hogy belénk sulykolja a nyelvtani szabályokat, hanem a magunkkal szemben támasztott igényességet próbálta minél magasabb szintre emelni. Arra tanított, hogy ha valamilyen szabály vonatkozásában elbizonytalanodunk, ne legyünk restek felütni a Helyesírási szabályzatot. Arra nevelt, hogy szégyelljünk hányaveti módon írni és pongyolán fogalmazni.

Bizony, akkortájt mi még csibész diákok voltunk, akiket nem az olthatatlan tudásszomj hajtott az iskolába. Hamar rájöttünk, hogy Vili bácsit nagyon el lehet varázsolni, ha feldobunk neki valami »meredek« témát. Ilyenkor megszűnt körülötte a világ. Hallatlan lelkesedéssel szedte ízekre a verset, magyarázta a szavakat, fogalmakat, hasonlatokat és a rímeket. S miután mindez megtörtént, újra összerakta és elszavalta. Mi tagadás, rendszerint szájtátva hallgattuk, bár félszemmél az órát is néztük, és elégedetten konstatáltuk, hogy na, ebből sem lesz ma feleltetés.

Hadd idézzek fel egy konkrét esetet!

Aznapi megint nem igazán fűlött a fogunk a feleléshez. Kinek van valami ötlete? És lőn! Valaki bedobta, hogy meg kellene kérdezni Vili bácsit Ady: *A fekete zongora* című verséről. Mi ugyanis egy szót sem értettünk belőle. Mi az, hogy »Fusson, akinek nincs bora,« meg, hogy »Tornázó vágyaim tora», no meg egyáltalán, mit jelent, jelképez az a fekete zongora?

Alig nyitotta ki Vili bácsi a naplót, hogy áttekintse az aznapi felelők névsorát, mi azonnal nekiszegeztük kérdésünket:

– Tanár úr! Olvastunk egy Ady-verset, amiből egy szót sem értünk. Egnéhány mondatban elmagyarázná nekünk a lényegét?

Vili bácsinak felragyogott a tekintete, amelyből kristálytisztán kiolvashatók voltak gondolatai: ezek a zsványok otthon Adyt olvasnak?! Ráadásul olyat, ami nem is kötelező. Ilyen derék gyerekeket nem szabad cserbenhagyni. Hát legyen!... De csak néhány percet.... Majd utána feleltetek.

A napló becsukódott, és halk, felszabadult sóhajok szálltak fel a padok közül. Vili bácsi felállt a tanári asztal mellől, és lelépett a katedráról. Szokásos, szép orgánusával elkezdte szavalni: »*A fekete zongora – Bolond hangszer: sír, nyérít és bűg....*«

Bevallom őszintén, innentől már egy szóra sem emlékszem. Az, hogy a verset nem értettem, az teljesen rendben van. De én a verselemzésből sem értettem egy kukkot se. Akkor még nem sejtettem, hogy egy ilyen vers megértéséhez kell öregednünk még néhány évtizedet. Vili bácsi azonban olthatatlan lelkesedéssel magyarázott. Megszűnt körülötte az idő, az iskola. Csak a vers létezett. Megpróbált mindent, hogy érthető formában fogalmazza meg a vers mondandóját. Mondanom sem kell, hogy az egész órát átívelő monológunk csak a kicsengetés vetett véget. Mi persze kajánul összekacsintottunk. Hát ez bejött!

Most kicsit, lovat adnék érte, ha ezt a verselemzést vissza tudná nekem valaki idézni.

Drága Vili bácsi! Ott, a mennyei katedrán, ugye nem haragszol ránk?»

Dr. Bajnóczky István:

„Csanád Vilmos nem csak az órákon tanított, és nem csak latinra tanított minket. Tanított az osztálykirándulásokon (ahová Kovács Zoli bácsival ketten kísérték el

az osztályt); tanított a vonaton (amikor operaelőadásra kísérte az arra jelentkezőket); óráközti szünetben (amikor kicsengetés után kifelé mentünk az osztályból); színjátzó-szakkör próbái közben, és a próbák szünetében, és mindenütt, ahol alkalom nyílt rá.

Tanított a latin órákon összehasonlító nyelvészetet (a tanult szó hogy' hangzik más nyelvekben); összehasonlító nyelvtant (hogyan ragoznak igét a latin, a finn-ugor, a szláv és az indogermán nyelvek); tanított termésetrajzot a kirándulásokon (itt tudtuk meg, mi a különbség a kocányos és a kocánytalan tölgy között; hogy hogyan lehet megkülönböztetni a bükköt a szilfától, melyik gomba ehető, és melyik mérges). A vonaton tanított »zene-esztétikát« (mit kell a zenében észrevenni, és miért szép, amit hallottunk); a színjátzó próbákon hallottunk tőle dráma-szerkezettanról, dramaturgiáról, és a Bánk bán kapcsán a magyar történelemről, az Optimista tragédia kapcsán a XX. század történelméről. Az opera-előadásokra utazás során hallottunk sok más európai történelmi eseményről is.

Megtanított arra is, hogyan kell tudni összekapcsolni, amit irodalomból, történelemből, operából, zenéből hallottunk.

Sokszor elmesélt olyan történelmi eseményeket, melyek segítettek összekapcsolni a különböző tantárgyakból megtanult »speciális ismereteket« a másik tantárgyból megtanult részletekkel, vagy egy-egy regényből megismerhető történettel. És mondott regény- vagy novellacímeket, amelyeket ha elolvastunk, még inkább látni fogjuk, hogy a két (vagy három, vagy több) dolog ugyanakkor történt, ugyanarról szól, csak másképp' (és megtanulhattuk, hogy a dolgokat sok oldalról lehet nézni, sokféleképp' lehet látni, és nem létezik egyetlen igazság). Megtanított észrevenni a szépet, és lelkesedni a szépért. Gyakran kérdezte: »Ifjúság! Hát nem gyönyörű?... Ugye látjátok (halljátok)...?« Elsőre nem mindig vettük észre, de elhittük neki. Olyan lelkesen mondta! És tudtuk, hogy ő sokkal többet tud, mint sokan körülötte, és azt is tudtuk, hogy nem akar félrevezetni vagy becsapni bennünket.

Sugárzott belőle az optimizmus. Ebből is sok ragadt ránk.

Csak évekkel az érettségi után – akkor is »szinte véletlenül« – tudtam meg, hogy oka lehetett volna akár megkeseredett módon látni a világot. Tőle soha, egyetlen szót sem hallottam arról, hogy igazságtalan volt hozzá a sors, vagy akár csak az ő sorsát befolyásoló egyes emberek.

Csanád tanár úr tanítási módszerei különböztek a bennünket tanító más tanárok módszereitől. Latinóráinkon sem a holt latin nyelvet akarta megtanítani. Megtanultuk, hogy a magyar nyelv logikáján kívül létezik más nyelvi logika is (néha logikusabb, mint a miénk). Az egyes igék vonzatait tanítva több nyelv példáit sorolta fel; így tudtuk meg, hogy nem minden nyelvben tárgyeset az, amikor valamit vezetünk; hogy

nem az egész vizet isszák meg sok, más nyelven (létezik a genitivus partitivus), és hogy az összetett igeidők léteztek valaha a magyar nyelvben is (és még azt is megtanultuk, mi volt a jelentéskülönbség a volt és a vala között).

Az ő tanítási módszerének köszönhetjük, hogy könnyebben boldogultunk az angol, a német, a francia (de még az akkor kötelezően tanult orosz) nyelv nyelvtanával is. És bármilyen tudományt tanult is később közülünk valaki, biztosan mindenki (nem csak az orvosi pályát választók) könnyebben boldogult a terminus technicus-ok megtanulásával, mint azok, akik nem tanultak – vagy nem Csanád tanár úrtól tanultak – latint. Nekünk nem »telefonkönyvszerű« magolni való volt a szakmai nevek többsége, hanem értettük is, hogy mit jelent (és ha magyarul »beugrott«, de latinul nem: csak le kellett fordítani).

Még első osztály utáni kiránduláson történt (azaz nagyon zsenge latintudás birtokában), hogy »tétre menő« fordítási feladatot kaptunk. A hálóteremben heves kártyacsata dúlt. Akkortájt a kártyában a fájér (Feuer) volt a divatos szerencsejáték. Csanád tanár úr váratlanul jelent meg a szobában. Nem volt elég idő eltüntetni sem a kártyát, sem az asztal közepéről a »bankot«.

Szerencsejátékot játszani tiltott dolog volt. A »szigorú eljárás« kezdetének hittük csak, hogy a tanár úr elkozbotta a kártyát, és »lefoglalta a bankot«. Mentségünkre szolgáló dolognak hittük, hogy bizonygattuk: igen kis (egy-filléres) tételben játszottunk. A penitentia ezután következett. Le kellett fordítanunk: »Magis et minus non mutat species!« (Ami szabad fordításban – a tételekre utalóan – kb. annyit jelent: Nagy vagy kicsi, nem változtat a lényegen.)

A mondat azért maradt meg bennem, mert – némi segítséggel – nekem sikerült lefordítani, és mert később is sokszor idéztem, amikor – foglalkozásomból adódóan – szakértői véleményt kellett készítenem »nagy« vagy »kis« egészszékgárosodásról, és sokszor jutott eszembe, amikor lopásról vagy sikkasztásról esett szó.

A »penitentia lerovása« után a kártyát visszakaptuk, a pénz az osztálykasszába került, a tanár úr pedig másnap meghívta a parti tagjait egy üdítőre, ami sokkal több pénz volt, mint amit »elvesztettünk«.

A latinórák kezdetére felírhattunk a tábla jobb felső sarkára öt idegen szót vagy kifejezést. Tanár úr belépett az ajtón, és már »út közben«, a katedra felé haladva elemezni kezdte az első szót. Mire leültünk, már a második szó következett. Mire túljutottunk az ötödik szón is, eltelt az órából 10-15 perc. Egy idő után kezdtünk kifogyni a szavakból. Egymásnak adott házi feladat volt: keresni kell öt szót a következő órára.

(Év végéig sorra került mindenki, többen kétszer is.)

Néhány hónap után már a keresés is egyre nehezebb feladattá vált. Folyóiratokban, könyvekben búvárodtunk; az öt szónak meg kellett lennie, különben nem

tudtunk az órából ellopni, hogy kevesebb idő jusson felelésre.

Talán már az első öt éves találkozón szóba került a történet. Csanád tanár úr jószágos mosollyal mondta: *»Átvertelek benneteket, miközben ti azt hittétek, ti vertek át engem. Többet készültetek arra a 15 percre, mint az egész latin órára, és észre sem vettétek, hogy közben mennyit tanultatok.«*

A »milyen jegyet szeretnél?« (félélvkor vagy év végén) kérdés más tanártól is elhangzott. A kívánság és az osztálynaplóba bejegyzett jegyek összhangja alapján döntöttek a tanárok, hogy a kívánság teljesíthető-e? Csanád tanár úrnál a kívánság és az osztálynaplóba bejegyzett jegyek között nem volt összhang. Ő ugyanis azt jegyezte be, amikor valaki a saját színvonalától eltérő felkészültségről tett tanúbizonyságot. Ezért a lattinnal nehezebben boldogulóknak néhány jó jegy volt a naplóban (négyes, ötös), a »jó latinosok« közül pedig néhányan egy-kettő kettést vagy hármast is »begyűjtöttek«.

Ha több volt a »gyenge szereplés«, és valaki mégis jelest szeretett volna, kapott néhány kérdést, amit tanár úr szerint *»egy ötösnek tudni kell«*. Ha mindegyiket tudta, megkapta a jelest, ha hibát vétett: csak négyest kapott. Az »egyezség« létrejötte után – az osztályozó konferencia előtt – tanár úr beírt néhány jegyet, amelyek átlagából »kijött« a megállapodás szerinti jegy. Igazságosnak találta az is, aki jobbat szeretett volna, és az is, aki csak kettést kapott.

Tanár úr órái nem értek véget a csengetéssel. Nemcsak azért nem, mert órákon kívül is, mindig, mindenhol tanított, hanem azért is, mert csengetés után is majdnem mindig elhangzott még egy-két fontos mondat, hogy a gondolat kerek, befejezett legyen. Amikor Plautust játszott – az asztal két oldalára átmenve, és hangot váltva, alakítva a szereplőket – be kellett fejezni a jelenetet; amikor Catullus versét (Lesbia madarának halálára) kellett lefordítanunk az órán, a csengetés után olvasta fel a vers két műfordítását is.

Amikor a csengetés utáni beszélgetés még javában zajlott, és indultunk ki a teremből, néha megkérdezte: *»Fiúk ki tud megkínálni egy cigarettával?«* Erős dohányos volt; mint ő maga mondta el később, azért hagyta a cigarettát a tanáriban, mert ha a zsebében lett volna, előfordulhatott volna, ami már egyszer megtörtént vele, óra közben automatikusan rágyújtott. Az első alkalommal – amikor még nem ismertük őt eléggé – bizalmatlanok voltak a dohányosok (ugyanis akkortájt szigorúan tilos volt a diáknak bárhol dohányoznia).

Szegszárdi Laci némi szorongással vette elő a Kossuthot, és kínálta meg a tanár urat. Később a kérdés már egyenesen hozzá intéződött: *»Megkínálsz?«* Aztán karácsony előtt Laci formás kis csomagot kapott ajándékba a tanár úrtól. 10 doboz Kossuth volt benne.

Sok minden jut eszembe, ha volt tanáira merelődik a szó. Ha egyáltalán szóba kerül valahol a fogalom, hogy

»tanár«, elsőként Csanád tanár úr arca, alakja, hangja, mozdulatai jelennek meg lelki szemeim előtt, és utána – vagy mellette, hogy vele se legyek igazságtalan – egy általános iskolai tanárnőm. (Aki középiskolai tanár volt, de csak általános iskolában engedték tanítani.) Talán csak véletlen, hogy mindketten – bár egyikükről sem tudtam – akkor kezdtek engem tanítani, amikor visszajöttek az internáló táborból. Talán nem véletlen, hogy mindketten – bár egyikük se tudta – változtak ettől, és lettek megbocsátóbbak gyermeki gyarolásaiknak, diákcsínyjeink iránt. A tudás, a felkészültség önmagában nem elég. Jó tanár (mint ahogy jó orvos is) csak jó ember lehet.

Évekkel az érettségi után, egy beszélgetés során megkérdeztem: »Hogy csináltad tanár úr, hogy téged az is szeretett, akit megbuktattál, és az is, aki jelest kapott nálad? Mi a titok?« *Nincs titok* – mondta ő. *Az ok az lehet, hogy szerettem, amit tanítottam, és szerettem, akit tanítottam.*»

Debreczeny Andrea:

„Sajnos, a mi osztályunknak Csanád Vilmos csak egy bő fél évig (1956 decemberétől a tanév végéig) tanította a latint, de ezt én többedmagammal egy csodálatos ajándéknak tekintetem.

A nagy tiszteletnek örvendő tanárunk a nyelvtanítást sajátos módon, a legjobb módszer szerint művelte. Nem szótáraztunk, nem fordítottunk, nem volt szóbeli és írásbeli számonkérés, helyette felhívta a figyelmünket a latin műveltség jelentőségére, szépségére és erkölcsiségére. Az óráin magyarázatait és magatartását minden tanuló érdeklődő figyelemmel kísérte. Vergiliustól, Horatiustól idézett és fordított. Az ismertetett bölcsességek, szólás-mondások, közmondások, állatmesék, históriák mind-mind a tudásunk bővítését szolgálták. Mindent, amit mondott szívtuk magunkba, mint spongya a vizet.

Emberi nagyságát – a klasszikus műveltség átadásán túl – a természet csodáira való figyelemfelhívás és a másokkal való meglátatás is jellemezte. Többször kirándult velünk, mivel osztályfőnöknőnk áldott állapotban volt, ezért, ahol tudta, segítette és óvta őt.

Megtanított bennünket kirándulást szervezni, úgy, hogy az kevés pénzbe kerüljön, és ugyanakkor nagy-szerű élményekkel gazdagodjunk. A Börzsönyben szarvasbögés idején voltunk vonattal, turistaszálláson aludtunk (aminek intézését is ránk bízta, megfelelő tanácsokat adva), pataokban tisztálkodtunk, gyalog jártuk az erdőt, megismertük a turista utakat és jelzéseket, rácsodálkoztunk a növény- és állatvilágra, gyönyörködtünk a napfelkeltekben és napnyugtákban.

Az esti kötetlen beszélgetések bensőségesek, jó hangulatúak voltak, miközben latin szavakat is tanultunk.

Az élet »apróbb és nagyobb« kérdéseiről is anekdotáztunk és körülmekintően előkészítettük a másnapi programokat is. Természetesen, aki elfáradt, az nyugovóra

térhetett. Vili bácsi a háttérből irányított, és örködött ránk, mint egy jószágos Atya.”

A család 1964-ben **Budapestre** költözött, ahol a **Márvány utcai Táncsics Mihály Gimnáziumban** a felnőttoktatásban vett részt.

1973-ban nyugdíjas lett, de ezután sem pihent, a **Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárban** dolgozott tovább. Semmelweis-kutató lett, latin-görög fordításait publikálta a könyvtári kiadványokban, az Orvosi Hetilapban és a Medicina Könyvkiadó Orvostörténeti Közlemények című kiadványaiban. A tanítást sem adta fel, egy orvos barátját tanította görög nyelvre. Unokáival is sokat foglalkozott, főleg a legnagyobb lánnyal, aki az egyetemen magyar-történelem szakra járt.

A recski emlékmű avató ünnepségén még ő is ott volt. Az emlékműbe bevették az ő nevét is, de... Élete utolsó óráit Csopakon töltötte, régi gimnáziumi barátja nyaralójában. A Vasárnapi Újság kora reggeli rádióműsorát hallgatták az október végi recski ünnepségről. Izgatottan emlékezett az adásban szereplő társaira – aztán csönd lett...

1990-ben halt meg.

Forrás:

In memoriam, EMLÉKEINK, A Szolnoki Verseggy Ferenc Gimnáziumban 1960-ban érettségizettek emlékei néhai tanáraikról, Szolnok, 2011. március

Tanítványa, DR. BARANYÓ GYÖRGY
Csobánka

CSATHÓ KÁLMÁN BARNÁ (Tiszaföldvár, 1923. október 14. – Battonya, 1999. március 26.): református lelkipásztor, kántortanító

Édesapja, Csathó Kálmán református kántortanító, édesanyja, Nagy Erzsébet a háztartást vezette. Nem sokkal születése után édesapja a tiszaföldvári katedrát földéákra váltotta, Csanád vármegyébe költöztek. Azonban hamarosan tragédia sújtja a családot, Kálmán mindössze öt, kistestvére, Barna alig múlt egyesztendő, amikor elvesztik édesanyjukat. Édesapjuk özvegyen maradt két kisgyermekével. A megrendítő esemény mély nyomot hagyott fiatal életében. A későbbi atyai jó barát, Jeney László földéaki lelkipásztor sokat beszélgetett vele, enyhítette gyermeki szívének sebeit... Talán ezek a beszélgetések indították arra, hogy élethivatásául a lelkész pályát válassza. Édesapja 1929-ben újra nősül. Második felesége Szász Erzsébet okleveles tanítónő. Ebből a házasságából egy leánygyermek született, Piroska. Szász Erzsébet önzetlen szeretettel nevelte mindhármasukat.

Csathó Kálmán Barna elemi iskoláit Földeákon végzi, gimnáziumi éveit a makói magyar királyi állami Csanád Vezér Gimnáziumban tölti, színjeles érettségi bizonyítványt szerezve. Ezután debreceni tanulmányai következnek. A debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Református Hittudományi Karán 1946-ban református segédlelkész oklevelet szerez. Teológiai tanulmányai alatt párhuzamosan végzi a tanítóképzőt, elemi népiskolai tanítói záróvizsgáit 1947-ben teszi le. Ugyanekkor kapja meg református kántor-organista diplomáját is. Papi másodvizsgáival 1948-ban kap palástot. Diplomáit summa cum laude minősítéssel szerzi. Zenei tehetségét a Kollégiumi Kántusban is kamatoztatta,

az első tenor protokántora, szólamvezetője volt. Szervezőképességét választott szeniorként, kollégiumi ifjúsági elnökként bizonyította.

Teológus korában az Ó- és az Újszövetséget az esztendő minden napjára elosztva szerkesztett egy *Bibliaolvasó* útmutatót. Ezt a beosztását követve, élete végéig, évente végigolvasta a teljes Szentírást. Bibliaolvasó útmutatóját a Bethánia CE Egyesület 1944-ben nyomtatásban, kis füzet formájában meg is jelentette *Napról napra...* címen.

A háborús időszakban az egyetemről kiszorult diák nem akart tétlenkedni. Amikor megtudta, hogy a kétegyházi lelkész súlyos betegen kórházba került, Békés megyébe ment szolgálni.

A vékony testalkatú, de határozott fellépésű teológus fiatalembernek sikerült megakadályoznia a parókia kifosztását. Hírét kapva, hogy anyja elmenekült az oroszok elől *Földeákról*, és nincs tanítás a falu református iskolájában, azonnal hazament összegyűjteni a gyermekeket.

Volt tanítványa, a most 78 éves Szabó György – debreceni, nyugalmazott középiskolai tanár – így emlékszik vissza erre az időre:

„Szeretettel osztom meg veletek emlékeimet a közel 70 év előtti eseményekről, amelyek ifj. Csathó Kálmán református teológus-tanító bácsihoz kötődnek. Különös ajándékként kaptuk őt mint fiatal tanítót. Karmesterként irányította az összevont osztályok munkáját. Az oldott, feszültségmentes légkört valósággal élveztük. Mai szemmel úgy látom, hogy alkalmazott módszere jól szolgálta az önálló ismeretek megszerzését. A téli időszakban a tüzelő fogytán lehetett. Meglehet, hogy ő szervezte meg, hogy minden nap más-más hat gyerek hozzon egy-egy szatyor kukoricacsutkát az iskolába.”

Csathó Kálmán segédlelkézi szolgálatát Kisvárdán kezdte 1947 októberében. Principálisa – vezető lelkésze – a gyülekezeti szolgálatot egyenlőképpen osztotta el kettejük között.

1948. december 5-én már helyettes lelkészként került a Kisvárdához közel fekvő **Nagyvarsányba**. 1949. november 2-tól a gyülekezet megválasztotta lelkipásztorának.

A háború viszontagságaiban megpróbált hívek fogékonyak voltak az ifjú prédikátor Isten szeretetétől érintett erősítő, lelkesítő szavaira. Egyre többen és többen találtak új életet, békességet Isten házában közelségében. Napról napra gyarapodott azoknak a száma, akik megszólítottanak

éreztek magukat, életük megváltozását élték meg ezekben a napokban. Hamarosan megtelt a templom hívekkel. Hétköznapiokon kora reggel volt az istentisztelet, az áhítat után onnan indultak munkába az emberek. Sokszor száz kapa is volt az Árpád kori templomának falához támasztva.

Az Isten iránti bizalom és reménység jellemezte az életét. Pedig sok megpróbáltatáson kellett Nagyvarsányban is keresztülmennie. A községi tanács is felfigyelt a gyülekezet gyarapodására, és nemtetszésének kifejezést is adott. Koholt vádak alapján 1953. május 4-től rendőri felügyelet alá helyezték. Kérvényezte felügyeletének megszüntetését, bizonyítva annak alaptalan voltát, de kérését elutasították. Nem hagyhatta el a község területét. Vasárnap délelőttönként a tanácsházán kellett jelentkeznie. Egy ilyen alkalommal széke mögé egy izmos férfit állítottak megfélemlítés céljából. A rendőrök is sűrűn ellenőrizték, otthon van-e. Egyszer késő éjszaka jöttek. Mikor kinyitotta a lakásajtót, a rendőr fegyverét ráfogva lépett be a parókiára. Hitének komoly próbatétele volt mindez. Naplójának egyik bejegyzésében így tesz tanúbizonyságot Isten szeretetéről:

„A fegyveres kezek nem árthatnak, ha rajtam van Isten ígéjének és igazságának vértje. Nem árthat annak semmi, akit az Úr szeret.”

Rendőri felügyeletét 1953. szeptember 7-én szüntették meg.

Ezen mozgalmas évek között egy másik meghatározó dátum is benn foglaltatik, 1951. június 24-én fogad örök hűséget Dáczer Margittal, Dáczer Károly állami tanító legkisebb leányával. A nagyvarsányi évek alatt négy gyermekük született: József Benjámin, András János, Péter Pál és Gábor Mihály.

A kiváló zenei érzékkel megáldott fiatal lelkész kórust is szervezett, amiben nagy örömmel vettek részt az énekelni vágyó hívek. Napi feljegyzéseit kisvárdai segédlelkézi szolgálatától kezdve, öt éven keresztül, pontosan vezette, mely felbecsülhetetlen értékű kordokumentum a háború utáni szabolcsi ébredés idejéből. Ebből könnyen követhető, mikor, hol szolgált. Amikor Nagyvarsányból máshová hívták evangelizálni, gyülekezetében hívó presbiterekre bízta helyettesítését. 1951 júniusától felesége, Dáczer Margit tanítónő végezte ezt a szolgálatot. Ebben az évben volt legtöbb vidéki meghívása. Nagyvarsányon kívül 84 gyülekezet hívta meg ígét hirdetni.

Nagyvársányban 12 évig volt lelkipásztor. Nem csak a faluban szolgált, hanem az attól 1 km-re levő tanyaközpontban is. Hetenként egy este az ottani iskolában tartott istentiszteletet.

1960 őszén felesége szülőfalujába, a Békés megyei **Kunágotára** költözik a család. Nem sokkal ezután még két gyermekük született, István Barnabás és Tamás Bertalan.

*A Csathó család
a kunágotai szolgálat harmadik évében*

Anyagi helyzetük szükségessé tette, hogy felesége tanítson. Mikor állást kapott, hatodik gyermekük még kicsiny volt, akit a tanítási idő alatt az édesapa gondozott. Mindenkor segített az otthoni munkákban is.

Itt kell emlékeznünk arra az önzetlen támogatásra, amellyel holland családok, gyülekezetek segítették a magyarországi lelkészcsaládokat.

Évente érkeztek ruhával, tartósélelmiszerekkel megtöltött csomagok, melyek mérhetetlen segítséget jelentettek az anyagiakban cseppet sem bővelkedő, gyakran nagycsaládos lelkipásztoroknak.

Anyagi segílyt is gyűjtöttek a holland támogatók, melyből a hatvanas években tartós fogyasztási cikkek is be tudtak szerezni. Így jutott motorkerékpárhoz Csathó Kálmán. Támogatóival német nyelven levelezett, de jól beszélt angolul is, „hivatalból” járatos volt a görög, a latin és a héber nyelvben is. Nyelvtudását tovább is adva foglalkozott nyelvtanulásra vágyódó gyermekekkel, fiatalokkal.

A kunágotai anyagyülekezethez még öt szórványgyülekezetet csatoltak, tehát szolgálati helye jelentősen bővült, így szomszédos községekbe is el kellett járnia. Először kerékpáron látta el a kör-

zetét, utána az ajándék motorkerékpáron járt egész évben, mintegy másfél évtizeden keresztül. Egészségi állapota a téli közlekedés miatt megromlott, egyre nehezebben látta el a nagy körzetet. Kérte püspökét, hogy egy olyan gyülekezetbe helyezze, amelynek nincs szórványja.

17 év kunágotai szolgálat után így került **Létavértesre**, az Árpád téri gyülekezetbe. Vasárnapként megtelt a templom. A gyülekezet nagyon vágyott a háború alatt elhurcolt harmadik harang pótlására. Lassanként össze is gyűlt az ára, a harangot 1991-ben szentelték fel.

Mindig nagy örömmel és lelkesedéssel foglalkozott a konfirmandus fiatalokkal, talán egy kicsit újra felelevenítve rövid földéaki tanítói időszakát is. **Nagylétai** szolgálata alatt minden konfirmandus csoportját elvitte a közeli Debrecenbe, a Református Kollégium ősi falai közé, a gályarab-prédikátorok emlékművéhez és a Nagyerdőre.

Csathó Kálmán 13 évi nagylétai szolgálat után nyugdíjba vonult. Battonyára költöztek, nem messze András fiuk házától. Egy idő múltán lelkész nélkül maradt a battonyai gyülekezet. Csathó Kálmán kapott megbízást a szolgálat ellátására. **Battonyán** aktívan 1991-től 1994-ig szolgált, minden fizetés nélkül. Felújították a parókiaépületet, hogy könnyebben kaphasson új lelkészt a kis gyülekezet.

Összesen 46 évet szolgált különböző gyülekezetekben.

1999. március 26-án – felesége születésnapján – csendesen megpihenve hagyta itt e földi életet.

Különös az a szeretet, amellyel a nagyvársányi gyülekezet a mai napig őrzi emlékezetében egykori lelkipásztorát. Teljesült élete alkonyának az a vágya, hogy azon falu temetőjében kapjon egy tenyérsnyi helyet, ahol a háború utáni időkben komoly lelki ébredése mehetett végbe.

A hívek közül még jó néhányan emlékeznek erre az időszakra, s minden évszakban hűségeesen ápolják néhai lelkipásztoruk földi nyugvóhelyét. Isten áldja meg őket igyekezetükben!

Csathó Kálmán emlékezete legyen áldott.

*Gyermeke, CSATHÓ TAMÁS
Debrecen*

CSEH ANDRÁSNÉ Szívós Éva (Szolnok, 1926. július 20. – Szolnok, 2011. október 19.): középiskolai tanár, gimnáziumi és szakközépiskolai igazgató

Szolnoki polgári családból származott. Édesapja, Szívós Antal pénzügyigazgatósági tisztviselő, édesanyja, Petricsek Jolán a háztartást vezette, gondoskodott a család nyugalmáról, a gyermekek neveléséről. A szülők három gyermeket – két fiút és egy leányt – neveltek fel.

A család felmenői földművesek és kisiparosok voltak, de tanító is előfordult közöttük.

Az édesapa a református, az édesanya a katolikus vallást követte, gyermekeiket katolikus vallásúnak keresztelték, és ebben a szellemben nevelték. A családot a szeretetteljes légkör, a mások iránti nagyfokú tolerancia, a tanulás és a tudás megbecsülése jellemezte. Valószínű, ennek volt köszönhető, hogy elemi iskolai tanulmányait a szomszédságukban lévő, a városban igen jó hírű izraelita iskolában végezte. Egykori tanítójáról és iskolatársairól szép, de fájó emlékeket őrzött, ugyanis tanítójuk és osztálytársai többsége a holokausztt áldozata lett.

A négy elemi iskolai év után tanulmányait a szolnoki Bánffy Katalin Gimnáziumban – ma Varga Katalin Gimnázium – folytatta. A gimnáziumi évek alatt kitűnt biológiai érdeklődésével. 1944-ben leérettségizett, és 1945-től a Debreceni Tudományegyetemen tanult, ahol 1950-ben szerzett jeles eredménnyel természetrajz-földrajz szakos középiskolai tanári diplomát. Bár az egyetem növénytan tanszékétől és több más tudományos intézettől kapott állásajánlatot, mégis a középiskolai tanári pályát választotta.

Szülővárosában, a patinás **Verseyhy Ferenc Gimnáziumban** helyezkedett el.

A tanításban – különösen a biológia oktatásában – rövidesen kiemelkedő eredményeket ért el, az iskola népszerű tanárai közé tartozott.

1952-ben rövid ideig a **Szolnok Megyei Tanács Művelődési Osztályán** tanulmányi felügyelőként dolgozott. A hivatali munka nem igazán felelt meg érdeklődésének, törekvéseinek, ezért visszatért tanítani a Verseyhy Gimnáziumba. Itt tanított 1957-ig. Rövidebb ideig biológia szakfelügyelői feladatot is ellátott. Volt tanítványai ma is szeretettel, tisztelettel emlékeznek „Éva nénire”. Közülük többen az ő személyes hatására, tanári eredményességének köszönhetően választották a biológiatanári, vagy éppen az orvosi pályát.

1954-ben házasságot kötött Cseh András angol-német szakos tanárral, a házasság 1957-ben válással végződött. Egyetlen fiát, Gézát édesanyja segítségével, majd annak halála után egyedül nevelte fel. Cseh Géza a későbbiekben történelem-földrajz szakos bölcsész, majd levéltárosi diplomát szerzett, jelenleg is a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban dolgozik.

Cseh Andrásné 1957-ben a **szolnoki Varga Katalin Gimnázium** igazgatójává nevezték ki. 1962-ig volt az iskola igazgatója.

Az iskola egykori diákja, későbbi tanártársa, **Béres Jenőné** így emlékszik vissza az igazgatónőre: „Cseh Andrásné nem tanított osztályunkban, de ha összehívtunk vele a folyosón, mindig volt ideje, hogy beszéljünk velünk. Lehetőséget adott, hogy megismerjük, és ő is megismerjen minket. Problémáinkkal bátran fordulhattunk hozzá. Mire érettségire került a sor, mindenkit ismert, tudta, ki hol szeretne tovább tanulni. Én is az osztályfőnököm és az igazgatónő biztatására jelentkeztem az ELTE fizika-matematika szakára, majd a diplomázás után a Tiszaparti Gimnáziumba kerültem, ahol Cseh Andrásné volt az igazgató.”

1962-ben az újonnan épült **szolnoki Tiszaparti Gimnázium** igazgatója lett. Egy új iskola megszervezése nagy munkát, odafigyelést, jó szervezőkészséget igényelt vezetőjétől. Ő kiválóan megfelelt ennek a sokrétű, nem könnyű feladatnak.

A tantestület részben a Varga Katalin Gimnázium testületéből alakult, másrészt sok kezdő, fiatal pedagógus került az 1962-63-as tanévben a 15 osztállyal induló iskolához.

Az első félévben a tanítás délutánonként, a Verseyhy Gimnáziumban folyt.

Visszaemlékezésében így ír erről az időszakról:

„Az 1962 végére elkészült épületbe költöző iskola a Tiszaparti Gimnázium nevet kapta, igazgatójává engem választottak. Nagy kitüntetés és nagy kihívás volt... Az 1962/63-as tanévet a Versegly Gimnázium épületében kezdtük. Délután tanítottunk, órák előtt és után katalógusokat lapozgatunk, berendezési tárgyakat, oktatási eszközöket rendeltünk, az új iskola átadását 1963 elejére fejezték be, kezdődhetett a beköltözés. Januárban a tanárok termeket takarítottak, a diákok pakoltak. A Varga Katalinban őrzött felszerelést kézben hordták át a városon. Hatalmas lelkesedéssel vettük birtokba a 16 tágas, napfényes tantermet, a korszerű kémiai, fizikai előadót, a város gimnáziumaiból eddig annyira hiányzó nagy tornatermet. Szükség is volt a lelkesedés lendületére, mert alighogy berendezkedtünk, a megyei művelődési osztály a gimnáziumi osztályok mellé ipari szakközépiskola indítását bízta a Tiszapartira. Kereskedelmi szakközépiskolai osztályaink már voltak (a Vargából hoztuk magunkkal), de semmiféle ipari képzési tapasztalattal nem rendelkezünk.”

Három ipari szakközépiskolai osztály (vegyipari, hő-, illetve szabályozástechnikai és géplakatos) indult az 1964/65-ös tanévben. Az iskola alagsorában kellett a műhelytermeket kialakítani, berendezni. A TVM-mel és a MÁV Járműjavítóval a gyakorlati foglalkozások és a nyári gyakorlatok megszervezésére jó kapcsolatot kialakítani, a szaktanárokat kiválasztani – mindez végső soron az igazgató és közvetlen munkatársai feladata volt.

Most újra öt idézzük, az épphogy megszerveződő iskola problémáival kapcsolatban:

„Szervezési teendők a gimnáziumi részlegben is bőven akadtak. A hat tanítási napból egyet az itt tanulóknak is gyakorlati foglalkozással kellett eltöltenie. A városi kertészetben, a martfői cipőgyárban dolgoztak, vagy műszaki rajzot, rádió- és tv-szerelést, gépkocsivezetést, szabás-varrást tanultak... Szerencsére néhány év múlva kiderült, hogy a gimnazisták nemigen látják hasznát az 5+1-es képzésnek, így felhagyhattunk vele.”

Az iskola tanulócsoportjainak száma, a tanulók létszáma egyre nőtt. Az 1962-ben induló 15 osztály helyett 1965-re 26 osztály (ez volt a csúcs) tanult az eredetileg 16 számára készült épületben. A zsúfoltság megnehezítette a diákok és a tanári kar munkáját.

„Sok munkába telt az órarendek összeállítása, a tantermek elosztása; néha a tornaöltözőben is kénytelenek voltunk órát tartani. A nagy, 40 fő körüli osztálylétszámok bizony a tanárok dolgát is megsokszorozták. Az idegen nyelv tanításához – különösen a gimnáziumi osztályokban – megfeleztük az osztályokat.”

Az újíto szándékú, széles érdeklődésű tanártársakkal is jól együtt tudott működni, mivel az ő műveltsége is igen tág körű volt. Az iskola életét gazdagították a szombat délutáni kulturális rendezvények: az Aula-klub – melyet Borhy Tibor fiatal kollégánk szervezett. A rendezvényeken az iskola diákjai megismerkedhettek kitűnő művészekkel. Vendégünk volt Latinovits Zoltán, Ruttkai Éva, Keres Emil, Nagy Attila, Kovács Dénes, Szabó Csilla, Ágay Karola és még jó néhányan, de emlékeztetsek a fiatal tanártárs, Lukácsi Huba fellépéseire is.

Ezek az alkalmak mélyítették a tanár-diák kapcsolatot is, sőt az iskola kapcsolatát a várossal. Az igazgató minden segítséget megadott a szervezéshez, értékelte a szervezők munkáját is, részvételével kifejezte érdeklődését. Tette ezt annak ellenére, hogy a felsőbb vezetés nem fogadta mindig lelkesedéssel ezeket a megmozdulásokat.

1967 tavaszán Szolnok egész ifjúságát megmozdította a Tiszaparti. Az Illés együttes lépett fel. Nem csak az aula, a Tisza-part is megtelt.

Néhány alkalom után ezek az irodalmi és zenei estek a városban is fontos kulturális eseménynek számítottak.

A tagozatos gimnáziumi osztályok eredményei növelték az iskola jó hírét, a hatvanas évek második felében válogathattunk a gimnáziumba és az ipari szakközépiskola vegyipari és hőtechnikai osztályába jelentkezők között. Az igazgató és az iskolavezetés mindent megtett az iskola jó hírnevéért. A nagy létszám viszont kétségtelenül nehezítette a munkát.

Ebben az időszakban a megnövekedett tanulólétszám és az új képzési profilok a nevelőtestület fejlesztését igényelték.

Egyik kollégánk, Dobos Ferencné így ír erről:

„A nevelőtestület eredményesen dolgozik. A tapasztalt kollégák segítik a fiatalokat. Az iskolavezetés, élén az igazgatóval a különböző felkészültségű és pedagógiai gyakorlatú testületet igyekszik egységes értékrendű, jól együtt dolgozó közösséggé formálni.”

Az igazgatónő így emlékszik a továbbiakra:

„Még bonyolultabbá vált helyzetünk 1968-tól, amikor három egészségügyi szakközépiskolai első osztályt kellett indítanunk. Közvetlenül mellettünk már épült az iskolánkból kiváló vegyipari szakközépiskola épülete, de az ipari szakközépis-
kolás diákok 1971-ig a Tiszapartiban tanultak. Így éltünk túl számos újítást a kezdetektől 1981-ig, ameddig a Tiszaparti Gimnázium és Szakközépiskola, majd Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola igazgatója voltam...”

Cseh Andrásné egyénisége, határozottsága, nyugalma, kollégáira és a tanulókra való odafigyelése, segítő- és szervezőkészsége, munkabírása egységben tudta tartani a tantestületet.

A gimnáziumi osztályok megtartásáért és színvonalának megőrzéséért nagyon sokat tett. Ezt a törekvését segítette az 1969/70-es tanévtől meginduló fizika-kémiai, majd később csak fizika tagozatos osztályok megindítása.

1968 új változás kezdete a Tiszapartiban. A zsúfoltság szinte elviselhetetlen. Megnöveli az iskolavezetés munkáját, de a tantestületét is. Igazgatónő mindent megtesz a problémák megoldásáért, azonban ez a feladat úgyszólván lehetetlen.

A kereskedelmi tagozat után távozik a Dolgozók Gimnáziuma is, de az 1968/69-es tanévben beindul az egészségügyi szakközépiskola 3 osztállyal, majd a Tiszapartiba költöztetik külön iskolai vezetéssel a vízügyi szakközépis-
kolát is.

Ezekben az években igen nagy szükség volt Cseh Andrásné vezetői képességeire, szervező készségére, sőt le merem írni, diplomáciai képességeire is, amelyekkel meg tudta teremteni a viszonylagos nyugalmat, a megmaradó jó tanár-diák kapcsolatokat, a kétségtelen viták mellett a megértést, az egymás iránti tiszteletet.

Az 1970/71-es tanévtől az ipari szakközépiskolai osztályok átköltöztek a Tiszaparti mellett megépült új iskolai épületbe. Ez valamit enyhített a zsúfoltságon.

1974/75-től beindulhatott a gimnáziumi ének tagozat, sőt lassan a megfogyatkozott gimnáziumi osztályok is feltöltődtek.

Cseh Andrásné 1981-ben vonult nyugdíjba. Ennek oka elsősorban egyre romló látása volt. Ezután is tartotta a kapcsolatot az iskolával, továbbra is érdeklődött annak élete, sikerei, problémái

iránt. Visszaemlékezésében írja le néhány – szerénységét is tükröző – mondatban pedagógusi pályája általa legjelentősebbnek tartott sikerét: „A végére hagytam, ami a legtöbb örömet adta. Iskolánk tantestületére ma is büszke vagyok. Természetesen különböző egyéniségek voltunk, de összetartott bennünket a gyermekek szeretete... Néhány év alatt kialakult a törzskar, harmonikusan működött együtt a mérnök- és orvostanárokkal, a szakoktatókkal és a számos óraadóval. Viták voltak, de ellenségeskedés nem... Így könnyű volt demokratának lennem.”

Egyénisége valóban közösségteremtő volt mind a testület, mind a tanulók körében.

Emlékezéseikben kollégái, tanítványai mind beszélnek tudatos, fegyelmezett, emberséges magatartásáról, szakmai tekintélyéről. Ezek a tulajdonságok lehetővé tették, hogy sikeresen és eredményesen végezze pedagógusi és vezetői feladatát.

Néhány jellemző megnyilatkozás egykori tanártársai emlékezéseiből.

Dr. Olexikné Császár Márta (az iskola egykori diákja, később szakoktatója):

„1962-ben mint elsős tanuló találkoztam vele, az igazgatónővel. Megjelenése tekintélyt parancsoló volt, de a szerető, szelíd nyugalom, a biztató szó lehetővé tette, hogy hamar be tudjak illeszkedni a kialakuló közösségi életbe... Egyéniségét a határozottság és az emberi megértés, a tolerancia jellemezte. Vezetése alatt az intézmény működését a pedagógiai cél és a hivatástudat kialakításának megvalósulása határozta meg. Kiváló koordináló munkáját a tanulmányi és szakmai versenyeken siker, jó versenyhelyezések követték. Vele való kapcsolatunkat alapvetően nem a megkövetelt, hanem az egyéniségéből adódóan kiérdemelt tisztelet jellemezte.”

Nagy Györgyné (a Tiszaparti tanára, jelenleg a Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium igazgatója):

„Soha nem felejttem el azt a napot, amikor először találkoztam vele a Tiszapartiban mint állást kereső kezdő tanár. Félve léptem be az irodájába, de amikor megláttam, egyszerre tiszteletet és megnyugvást éreztem. A beszélgetés végén tudtam, hogy irányítása alatt szeretnék tanítani. Megjelenése tekintélyt parancsoló volt, de áradt belőle a nyugalom, és egy kedves, biztató mosoly mindig volt az arcán. Kiegyensúlyozott, együtt érző, feltételek nélkül segítő, a bajokat megoldó igazgató volt. Problémáinkkal mindig fordulhattunk hozzá, akár a munkáról, akár a magánéletéről volt szó.

Tartalmas életútja példaértékű számunkra.”

Amíg egészsége engedte, látogatta a pedagógus-napi rendezvényeket, az érettségi találkozókat. Büszke volt egykori iskolájára, szívesen adott tanácsot pedagógus kollégáinak, egykori tanítványainak. Többen felkeresték személyesen és telefonon is. Az utókorra gondolt, amikor nyugdíjba vonulása után megírta visszaemlékezését. Élete utolsó éveiben nagyon aggódott az iskola fennmaradásáért, és nagy lelki megnyugvással fogadta, hogy az intézmény helyzetét a fenntartó változással sikerült rendezni.

Családja szeretettel vette körül. Különösen nagy örömet jelentett számára, hogy két unokája, Cseh Judit és Cseh Ágnes szintén a tanári pályát választotta. Judit matematika-fizika szakos tanár lett, a Varga Katalin Gimnáziumban tanít. Ágnes az alapdiploma megszerzése után a berlini egyetemen megszerezte a mester fokozatot, jelenleg doktorandusz hallgató matematikából.

Cseh Andrásné egyéniségére, pedagógiai munkásságára illik a Debreceni Egyetemen megismert és tisztelt Karácsony Sándornak, a filozófia és pedagógia professzorának megfogalmazása: „A nevelés két emberi lélek funkciója: a nevelőké és a növendékeké.”

Kitüntetései:

- Egészségügy Kiváló Dolgozója (1977)
- Törzsgárda jelvény arany fokozata (1980)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1981)

Források:

- Cseh Géza: Cseh Andrásné Szívós Éva életrajzi adatai
- Cseh Andrásné visszaemlékezése
- Tanár kollégáinak szó- és írásbeli megemlékezései

*Kollégája, SIMONNÉ KENÉZ RÓZSA
és fia, DR. CSEH GÉZA
Szolnok*

CSIHA GÁBORNÉ Tollas Julianna (Debrecen, 1924. május 18. – Budapest, 2012. május 20.): tanító, magyar-történelem szakos általános iskolai tanár, igazgató

Debrecenben született, édesapja adóhivatali tisztviselő volt. Édesanyja, Szele Margit postás-kisasszonyként dolgozott, lánya születése után háztartásbeli volt. Egyedüli gyermekként Hajdúszoboszlón nevelkedett.

„Iskolában laktunk, nagyobbacska koromban bebeszökdöstem az órákra pusztá kíváncsiságból. Mire szüleim feleszméltek, megtanultam írni, olvasni. Mivel a tanító és szüleim is úgy látták, hogy még egy évet várni fölösleges, ötéves koromban kezdtem hivatalosan az első osztályt.” – emlékezett az iskolakezdésére.

A polgári iskoláit is Hajdúszoboszlón végezte, majd korengedéllyel a debreceni Dóczy Gedeon Tanítóképző Intézetben folytatta tanulmányait. A református egyház egyik legnagyobb leányiskolája igen kemény követelményeket támasztott a növendékekkel szemben. A korengedélyt nem volt egyszerű megszerezni. Talán az volt a szerencséje, mondta egy beszélgetésünk alkalmával, hogy Révész Imre püspök lánya is így került akkoriban a Dócziba, így a püspöki engedély megszerzése is könnyebben ment.

A történelem nem kedvezett az 1942-ben végzett tanítónőeknek. Javában dúlt a II. világháború, s Tollas Juliannát egy észak-erdélyi kis faluba, **Sajószentandrásra** helyezték. Egytanítós iskola, ami azt is jelenti, hogy osztatlan (1-8.) népiskola.

1943 októbere már **Kolozsnagyidán** éri. Hogyan került a család Erdélybe? 1941-ben az édesapát a Beszterce melletti Teke nevű járási székhelyre helyezték. Itt laktak, s a fiatal tanítónő gyakran

gyalog tette meg az utat oda-vissza a kb. 5 km-re levő Kolozsnagyidáig. 1944-ben a hivatalos kiürítéskor költöztek el Erdélyből, 1945 őszén már **Hajdúszoboszlón** tanít mint állami tanító.

1947 januárjától felekezeti tanítóként helyezték **Kabára**, ahol akkoriban alig volt pedagógus.

Az 1947/48-as tanévben újból Hajdúszoboszlón tanított.

Életének fontos eseménye volt az úgynevezett államosítási nagygyűlésen való részvétel Budapesten, a Sportcsarnokban. Személyre szóló meghívót kapott az ünnepségre, melyet Ágoston György megyei titkár írt alá, és 1948. június 11-én kelt. Az akkori miniszter, Ortutay Gyula bejelentette az államosítás tényét, és azt, hogy az iskolák államosítását az Országgyűlés elfogadta és törvényerőre emelte.

Az államosítás 25. évfordulójára emléklapet kapott a következő szöveggel: „Emléklap Az iskolák államosításában és a szocialista oktatás-nevelés megvalósításában végzett odaadó munkásságáért. 1973. június”

Még az államosítási ünnepségen kérte **Kabára** helyezését, ugyanis férjhez ment, és a férje itt dolgozott. 1949-ben megszületett lánya, Éva, majd 1950-ben Judit. Ezután kapta meg a Kosuth utcai szolgálati lakást, ahol 1981-ig lakott. Rövidesen szülei is ideköltöztek, és halálukig vele éltek.

1952-ben jelentkezett Egerbe magyar-történelem szakra, ahol tanári diplomát szerzett.

Mikor Kabára került, először 6. osztályban tanított magyart és történelmet, aztán a főiskola elvégzéséig tanítóként, majd a tanári képesítés megszerzése után szaktanárként alkalmazták. Sokáig csak fiúosztályban tanított, akkor nem volt ritka az ötvenes osztálylétszám. A történelem-tanítására nem volt sok alkalma, ugyanis párhuzamosan tanított Sári Gusztávval (a kabai iskola volt tanárával, igazgatójával, névadójával, akinek arcképvázlata a 2002. évi kiadványban olvasható), aki azokban az osztályokban tanította a történelmet, ahol ő a magyart.

Az ötvenes évek közepétől az „A”-szakos munkaközösség vezetői teendőit látta el, majd 1968-tól igazgatóhelyettesé nevezték ki. Az ötvenes évektől folyamatosan tanított a dolgozók iskolájában is, egészen az igazgatóhelyettesi kinevezéséig.

1975-től nyugdíjazásáig igazgatóként tevékenykedett. Irányító munkája elősegítette, hogy a nevelőtestület akkor is, azóta is kiállja azt a próbát, amit a nevelés és oktatás követel tőle.

Igazgatói tevékenységéről maga így vallott: *„Tulajdonképpen vezetési elveim nem voltak, illetve én inkább törekvéseknek nevezném őket. Induljon mindenki tiszta lappal, kapjon időt, segítséget önmaga kibontakoztatásához. Nagyon szomorú voltam, ha olyat tapasztaltam, hogy egy felnőt emberben nem bízhatom meg, állandóan ellenőrizni kell. Ha valaki visszaél a bizalommal, azt nem tartom pedagógushoz méltó tulajdonságnak. Szívesen meghallgatom a mások véleményét, a vitát is vállalom.”*

Mindig ő volt az első, aki reggelente megjelent az irodában. De nem a saját irodájában töltötte ezeket a korai percekét, hanem a nevelőiben. Elbeszélgetett a korábban érkező kollégákkal. Nemcsak a szakmai problémákat lehetett vele ilyenkor megosztani, de személyes gondjainkról is beszámolhattunk, bizvást számolva azzal, hogy élettapasztalata, higgadsága valamilyen megoldást sugall számunkra.

Hogyan változott a nevelőtestület a Kabán töltött évek során? Erre a kérdésre a következőket válaszolta Jucika néni: *„Az ötvenes években, a hatvanas évek elején igen aktív közösségi életet élt a tantestület. Hétfőnként pl. politikai szemináriumokat hallgattunk együtt, jegyzeteket készítettünk, megbeszéltük, megvitattuk a hallottakat. A tsz-fiatalokkal műkedvelő színi előadásokat szerveztünk. Hatalmas sikere volt az ilyen keretben előadott Illyés Gyula: Tűvéteevők, Tóth Ede: A falurossza c. színművének. A népművelési munka is rendszeres volt. Hetente egy-egy kultúr műsor volt a moziteremben, előtte pedig egy ismeretterjesztő előadást hallhattak az érdeklődők. Állandóan telt ház előtt folytak ezek a műsorok. A tanulók körében is élénk kultúrtevékenységet fejtett ki a tantestület. A nagyelőadások egész estét betöltöttek. Minden nevelő segített egy-egy mű betanításában. Legemlékezetesebb előadások voltak a János vitéz, a Hány János, a Ludas Matyi, Az égig érő fa. Pedagógus kultúr-csoport és énekkar is működött. Aztán lassan történt a változás, szinte észrevétlenül. Talán a rohanó élet, a hajsza a pénz után, túlórák, délutáni elfoglaltságok megakadályozták a gyakoribb együttléteket. Ennek ellenére azt hiszem, a*

mostani tantestület tagjai között bensőséges, természetes kartársi kapcsolat van. És ez jó. Egyébként az én irodám ajtaja nyitva áll bárki előtt.”

A kábeli Általános Iskola nevelőtestülete 1978-ban

Példamutató munkafegyelme, munkabírása, kitartása, önfegyelme ösztönzőleg hatott a nevelőtestületre.

Az a fenséges nyugalom, amely belőle sugárzott, a nevelőtestületre is átragadt. A higgadt vezetés azt árasztotta, hogy az iskolában nem lehet sokáig a felszínen úszkálni, nem lehet látszateredményekből tőkét kovácsolni. Az iskola nyugalma tehát az az igazgató szerzi meg elsősorban – s Csiha Gáborné ilyen volt –, aki mindenkivel képes megértetni: értékelése szilárd alapokon, óralátogatáson, beszélgetéseken, a követelményrendszer ismeretén, testülete adottságainak számbavételén nyugszik. Nem kellett izgulni, ha ismerős fekete dossziéjával elindult órát látogatni. Tekintetéből megértést, jóindulatot olvashattott ki minden kolléga. Megbeszéléskor is mindig a segítő szándék vezérelte. Soha nem mondta, ez így nem jó, hanem így is lehetett volna, vagy nem gondolkodtál-e ezen a megoldáson. Ha azonban súlyos szabálytalanságot, hiányosságot vett észre, azt kertilés nélkül, kellő szigorúsággal közölte, természetesen módot adva arra, hogy helyrehozza hibáját az illető. Szigorúan következetes volt a számonkérésben.

Nemcsak azokkal tartott kapcsolatot, akiket tanított. Ha szabadidős programokra, tanulmányi ki-

rándulásra hívták, szívesen eleget tett az invitálásnak. Mindig sötétkék köpenyben járt. Igazgatóként több osztályban tanította a magyar nyelv és irodalom tantárgyat, s igen aktív tagja volt az „A” szakos munkaközösségnek. Támogatott minden olyan megmozdulást, mely anyanyelvünket volt hivatva gazdagítani, népszerűsíteni. Igazgatósága idején vált hagyománnyá iskolánkban *A magyar nyelv hete* rendezvénysorozat, melynek népszerű részei voltak az anyanyelvi vetélkedők és a helyesírási versenyek.

Néhány kollégája, tanítványa is igazolja a fentebb írottakat.

Buha Margit, volt kolléga:

„Igen segítőkész és emberséges volt. Egy udvarban laktunk annak idején, mikor egy igen súlyos műtéten estem át. Úgy ápolt, hogy egy édesanya se tette volna gondosabban. Rendszeresen átkötözött, a kedvemért diétásan főzött. Hát ezt nem lehet elfelejteni.”

Szentjóni Lászlóné, volt tanítvány, kolléga:

„Három évig volt az osztályfőnököm, és négy évig tanította a magyart. Érezhetően jobban szerette a nyelvtant, élveztük, ahogy magyarázott. Utánozhatatlanul mutatott be verseket, ma is a fülemben cseng, ahogy Radnóti: *Nem tudhatom* c. versét olvasta. Mint osztályfőnök is igen következetes és tekintélyt parancsoló volt. Gyakran beszélgetett velünk a pályaválasztásról, mindig mondtam is, hogy tanár szeretnék lenni. Nem felejtette el. Mikor megüresedett egy állás a kábeli iskolában, felkeresett és alkalmazott.”

Borbély Mátyásné, volt tanítvány, később kolléga: „Mint friss diplomás kerültem vissza a kábeli iskolába. Jó érzés volt, ahogy fogadott. Azok a reggeli meghitt beszélgetések hozzásegítettek a zökkenőmentesebb beilleszkedéshez.”

Turcsán Mihályné, volt tanítvány:

„Egyik legsikeresebb versenyem az ő nevéhez fűződik. Ő készített fel ugyanis a Kazinczy-versenyre, és a járási versenyen első helyezést értem el, ami feljogosított a Kazinczy-jelvény viselésére.”

Összegezve a tanítványok vallomásait *Gábor István* szavait idézve:

„Néhány percet akartam megragadni, fogva tartani, mint a gyorsan tovaröppenő pillangó parányi szárnyait. Néhány múlandó percet, annyi sok óra közül, amit akár csak egyetlen osztályban is eltölt az ember, egyetlen év alatt. Érthető, ha egyelőre nem az ilyen percek vannak túlsúlyban. De mégis ezek a percek maradnak meg az emberben, akár fehér kréta, töltőtoll vagy vész legyen foglalkozásának szimbóluma. Amikor nagyon keveset ugyan, de használni tudott a társadalomnak, a népnek.

Még ha csak percekre is. De ezek a percek, melyekért érdemes élni.”

Csiha Gáborné összesen harmichét évet dolgozott Kabán, ebből tíz évet igazgatóként. Tanítványai, későbbi kollégái is úgy emlékeztek élményt nyújtó óráira, mint amelyek a pedagóguspályára neveltek. Tudták és érezték, hogy életük minden lényeges mozzanatában jelen van ő is, mert úgy élt velük, hogy életének nem mellékszereplői voltak, hanem ők jelentették számára azt az erőt, melynek „tüzén” életének tartalma újra és újra ötvöződött. A „követelek tőled, mert tisztellek” elvet alkalmazta a pedagógiai gyakorlatában.

Így vált és válhatott kiváló tanárrá, vezetővé, aki nek munkáját felettesei többféle *kitüntetéssel* ismerték el:

- Miniszteri dicséret (1964)
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1975)
- Kiváló Pedagógus (1979)
- Munka Érdemrend ezüst fokozata
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1985)
- Kaba Város Díszpolgára (1996)

Nyugállományba vonulása után lányai, unokái közelébe, Budapestre költözött. Még évekig napközis nevelőként dolgozott, de kedvenc időtöltése volt az unokákkal, majd a dédunokával való foglalkozás, értelmük és érzelmviláguk fejlesztése. Szívesen jött Kabára, nagy tudását, élettapasztalatát a kabai látogatások során és a kollégákkal, tanítványokkal való levelezéssel adta tovább. Gyöngybetűs írása örök emlék marad sokunk számára. 1996-ban díszpolgári cím adományozásával ismerte el a város csaknem négy évtizedes munkáját.

Boda Ferenc rá illő sorait idézve emlékezünk Jucika nénire:

„Fölöttünk jócskán eljárt az idő, / De a szívünk még ma is szerető, / Az is volt mindig, az is lesz örökké.”

Egykori kollégái:
SZÉPLAKI GÁBORNÉ és KISS LAJOSNÉ
Kaba

„A két legfontosabb nevelési intézmény a család és az iskola.
Mindegyiknek más és más a feladata,
de egymást kölcsönösen kiegészítik,
sőt bizonyos fokig egymást feltételezik.”
(Csicsay Benedek)

D

DR. DARABOS PÁLNÉ Bagdány Zsuzsanna
(Biharnagybajom, 1914. február 28. – Bihar-
nagybajom, 1991. június 7.): tanító

Paraszt szülők hetedik gyermeke. 1949-ben készült önéletrésében így ír gyermekéveiről, ifjúságáról, szüleiről: „Apám 4 évig volt oda az I. világháborúban, édesanyám igen nagy gondok, nélkülözések között nevelt bennünket.

Az anyagi gondok miatt gyermekeik taníttatására szüleim gondolni sem mertek, hisz több mint húszezer pengő adósságuk kamatait sem tudták előállítani.

Én a polgári iskolát magánúton végeztem el, csak vizsgázni mentem be Berettyóújfaluba.

A polgári után – ugyancsak pénzhány miatt – nem taníttattak azonnal szüleim. Csak amikor egyik nőtestvéremhez kerültem Kabára, nyílt lehetőségem arra, hogy bejáró tanuló lehettem a debreceni Dóczi Tanítónőképzőbe.

Itt szereztem meg a tanítói okleveletem 1935 júniusában.”

Tanítani 1935 őszén kezdett szülőfaluja, **Biharnagybajom egyházi iskolájában**, a II. osztályban, ahol helyettes tanítóként alkalmazták. 1936 őszén véglegesítették. 1977-ben ment nyugdíjba. Még tanított nyugdíjasként is néhány évet, mert szükség volt a munkájára, és ő is nehezen vált meg tanítványaitól, akiknek már szüleit, nagyszüleit is tanította.

1943-ban ment férjhez. Két gyermekük született: Pál és Anna.

Sokan emlékeznek a kedves, barátságos „Zsuzsika néni” Biharnagybajomban. Én is egyike vagyok azoknak, akiket 1935 őszén az elemi II. osztályában tanított. Nagyon hamar megszerettük, és rajongással vettük őt körül. Mai napig emlékszem a hangulatos beszélgetés-órákra, amikor egymás szavába vágva versengtünk, hogy ki mondja el élményeit. Ő tanított meg bennünket a legfontosabb alapismeretekre: a számolásra, olvasásra, a helyesírásra. Az osztály minden tagját szeretettel nevelte. Lehajolt hozzánk, kis tudatlankhoz, s magához igyekezett emelni valamennyiünket.

Emléke – éveim előrehaladtával – egyre fényesebben ragyog, s él bennem. Ő volt nekem azon pedagógusok egyike, akiknek a hatása a későbbi nevelői magatartásom egy-egy vonásában érződött, visszatükröződött.

Amikor szülőfalum temetőjében Tanító néni sír-
emléke előtt megállok, felidézem a költő sorait:

„...osztani magad: – *hogy így sokasodjál;*
kicsikhez hajolni: – hogy így magasodjál;
hallgatni őket, hogy tudd a világot;
róluk beszélni, ha szólsz a világhoz.”

(Váci Mihály: *Eső a homokra*)

Egy későbbi, nálam jóval fiatalabb tanítványa
Gyűgyei Katalin, aki igazgatója is volt, így em-
lékszik rá: „Sok szép népdalt tanított nekünk. Tanít-
ványait arra nevelte, hogy törődjünk egymással, és
segítsünk egymáson. Mindig víg kedélyű volt. Amikor
már együtt tanítottunk, a bölcsességét, jó humorát, le-
leményességét tiszteltük benne.”

1966-ban egyetemista gyermekeivel,
Annával és Pállal

A *lánya, Anna* így emlékezik: „Anyu hetedik és
egyben utolsó gyerek volt a családban. Az első gyerek
még csecsemő korában meghalt. Anyukám még a ne-
vét sem tudta. Az őt követő másodszülött lányt, Szeré-
nát 16 éves korában elvitte a spanyolnátha. (»Onnan
kezdve Kedvesanyám sose vetette le a feketét.«) Ami-
kortól emlékei voltak, már csak 5 gyerek volt a nagy-
paraszti családban, és közülük a család nagy bánatára
csak egyetlen volt a fiú. »Minek ez a sok jány!« –
kapták meg gyakran, mivel a kb. 60 holdas gazdaság-
ban a fiuknak vették volna igazán hasznát. Nagyapá-
mat a sok gyerek ellenére elvitték a háborúba. Dober-
dó-Isonzánál a lövészárokban valami komoly vesebajt
szedett össze, sose volt egészséges többé. Hogy kicsit
könnyebb legyen nagyanyámnak egyedül a gazdaságot
vezetni, az akkor még pici, 1-2 éves Zsuzsikát a mos-
toha nagyanyja családja nevelte pár évig, míg csak az
édesapa haza nem jött. Erről az időről nagyon jó emlé-
kei voltak anyunak, hogy a család nagylányai mennyi-
re kényeztettek és hogy volt egy »iffánbácsi« (István
bácsi), aki nagyon szerette őt, és aki egy a családhoz
kihelyezett orosz hadifogoly volt.

11-12 éves korában sokizületi gyulladást kapott, ami
miatt »egy egész telet feküdtem át a dunyha alatt, fel-
kelni se bírtam« – az ő szavai szerint. Valószínű, ezek-

nek a szövődménye miatt egész életében gyenge volt a
szíve. Mivel a fizikai ereje sem volt túl nagy, a család
úgy gondolta, hogy »úgyse lesz ez sose jó dőgos«, s
így beleegyeztek abba, hogy továbbtanuljon.

Anyukám mindig is imádott tanulni. Magánúton pó-
tolta a betegsége miatt elszalasztott polgárit. Ezután
mehetett képzőbe.

Sokszor mesélt a tanítóképzős éveiről. Az első két évet
Nyíregyházán végezte, ahol a nyíregyházi postames-
teréknél lakott egy nála idősebb lánnyal együtt, és ott is
étkeztek. Ez nagyon mély nyomokat hagyott benne,
mivel itt élt először olyan környezetben, amit addig
nem ismerhetett. Nagy hatással volt rá lakótársa, a pár
évvel idősebb Incike.

A nyíregyházi kosztot, kvártélyt a család természetben
fizette. Két év után a családfő úgy gondolta, hogy túl
sokba kerül az iskoláztatás, és Zsuzsika hagyja abba a
tanulást. Ekkor lépett közbe a család legagilisabb, leg-
tehetségesebb tagja, az Anyunál 9 évvel idősebb Vil-
ma, aki kitalálta, hogy legyen Zsuzsika bejáró ötölük,
Kabáról Debrecenbe, és itt folytassa a tanulást. Ez nem
csékély áldozat volt tőlük, hisz egy tanítói fizetésből
éltek két gyermekkel.

Így napi vonatozással telt a képző két utolsó éve.

A tanulással semmi gond nem volt, bizonyítványai
szépek voltak.

A képzőben nagyon sok egyházi éneket, népdalt tanult,
amit élete végéig mindig szívesen énekelt. Szép, tiszta
hangja még idős korában is idézte a népdalokat, nótá-
kat, régi slágereket, operett dalokat és egyházi éneke-
ket. Református kántori oklevelet is szerzett a képző-
ben. Már felnőtt tanítónő korában egyik kollégájától
megtanult zongorázni is.

Ezekben az években jött el a szerelem későbbi férjével,
aki falubeli volt, már óvodába is együtt jártak, a 4 ele-
mit is együtt végezték, és Debrecenben is együtt voltak
diákok. 1943-ban összeházasodtak.

Anyukám ekkor már évek óta szülőfalujában, Bihar-
nagybajomban tanított. Ahogy mesélte, 100 fős osztá-
lyok voltak, és délelőtt és délután is volt tanítás. Hétfé-
gén pedig az iskolából már kimaradt gyerekeket tanít-
tották az »ismétlő«-ben.

Édesapám jogot végzett, és Erdély visszatérése után
szolgabíró volt Szalárdon. A háború alatt katona volt.

Édesanyám sógornőjével, annak újszülött kisfiával és
velem, aki 1944 októberében születtem, a front elől
menekülve egészen a nyugati határszélig, Szakonyig
sodródott. Ott talált rájuk az orosz fogságból meglépett
édesapám, aki ócska göncökben, egy kapával a vállán
egyszers csak beállított, amikor felhagytak minden
reménnyel. Többnapos szörnyű utazás után hazáérték
Bajomba, ahol a lakásukat szétdúlva találták, a búto-
rok, a zongora az udvarra kidobva töltötte a telet, a
könyveik mind eltűntek, kezdhették újra.

Anyukám továbbra is tanított, Apukám pedig kereste a
helyét. Földet művelt, emlékszem, volt két ökrünk és

egy lovunk is, aztán vadászati felügyelő lett, végül szakmát tanult, és nyugdíjas koráig szobafestő volt.

Édesanyám még nyugdíjba menetele után is sokáig tanított. Összesen 42 (öcsém emlékei szerint 43) évet töltött a pályán. Nemigen van család Bajomban, ahol ne tanított volna valakit, annál több olyan, ahol 3 generációt is. Azt gondolom, szerette a falu. Emlékszem, hogy gyerekkoromban nem szerettem boltba vagy piacra menni vele, mert órákba telt, mire hazaértünk, annyi mindenki szólította meg, és ő mindenkivel megállt beszélgetni.

Édesapám korai halála után Anyukám 58 évesen özvegyen maradt. 1991-ben bekövetkezett haláláig szülőfalujában élt. Művelte a kertjét, nevelte a csirkéit, és örült 5 unokájának, akikkel nagyon jó kapcsolata volt.

77 évet élt. Amit a gyászon túl végtelenül sajnálunk, épp akkor határozott a falu egy »Nívódíj« alapításáról, és ő lett volna az első, aki ezt megkapja. Ha csak egyetlen nappal tovább él, már tudomást szerezhetett volna róla. Mennyire boldoggá tette volna az egész falu megbecsülését kifejező díj! Szülőfaluja ezen túl is egyéb jelét adta szeretetének: Édesanyánk volt az első „lakója” az új temető díszparcellájának, ahol a falu saját halottjai kaphatnak helyet. A szép kopjafás síron – melybe kegyeletből Anyánk mellé Apánkat is áthozták a Fáskeri temetőből – gyakran találunk koszorúkat, virágokat, melyeket a régi tanítványok helyeznek a sírra Bagdány Zsuzsika tanító nénire emlékezve.”

Életét hivatásának, családjának és szülőfaluja szolgálatának szentelte. És emléke ezért él mindaddig, míg lesz, aki emlékszik rá, a kedves Zsuzsika tanító nénire.

Kitüntetései:

Pedagógiai Szolgálati Emlékérem, Nívódíj

*Egykori első tanítványa,
FALUCSKAI JENŐ
Berettyóújfalu*

DR. DARÓCZI ERZSÉBET (Hajdúnánás, 1941. október 24. – Hajdúnánás, 2003. november 23.): óvónő, pszichológia-pedagógia szakos tanár, főiskolai tanár

Hajdúnánáson született – édesapja, Daróczy Gábor molnár, édesanyja, Kovács Erzsébet egészségügyi dolgozó volt.

Általános és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Rendhagyó módon – külön engedéllyel – hatéves kora előtt íratták be az első osztályba, az iskolaérettségi kritériumokat messze meghaladó képességei alapján. Iskolai éveiben mindvégig kitűnő tanulmányi eredményeivel tűnt ki társai közül.

1959-ben jelentkezett és felvételt nyert a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetbe, abban az évben, amikor minőségi változás következett be az óvóképzésben – a képzés felsőfokúvá vált.

Az érettségire épülő kétéves képzésben induló első évfolyam hallgatójaként már ekkor kitűnt érdeklődésével, az óvodai nevelés iránti elkötelezettségével. Tanárai, évfolyamtársai elismerését kitűnő tanulmányi eredményei mellett hallgatói közéleti tevékenységével és sportteljesítményeivel is kivívta.

A „vörös diploma” megszerzését követően a **szarvasi intézmény gyakorlóóvodájába** kapott meghívást. Boldogan élt a számára nagy elismerést jelentő lehetőséggel – szinte egy életre elkötelezve magát az alma mater és az óvóképzés ügye iránt. A hallgatók óvodai gyakorlati képzését önállóan, oktatói segítség nélkül vezette.

Mintát közvetített gyermekismeretből, gyermekszeretetből és a nevelés értékéből. Széles körű módszertani kulturáltsággal tárta fel hallgatói előtt a nevelési, tanítási hogyanok sokféleségét. Különösen a világ megismerése és a matematikai

képességek fejlesztése terén jelentkeztek innovatív törekvései.

Az egyes gyermekekhez vezető út keresése, az egyéni fejlesztés lehetőségeinek feltárása jellemezte nevelőmunkáját. Kezdeti kutatásai, publikációi is ezen témákhoz kapcsolódtak. Elméleti tudását egyetemi tanulmányai során mélyítette pszichológia-pedagógia szakon, a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem hallgatójaként.

Kutatói tevékenysége az intézet pedagógiai tanszékének oktatójaként, majd tanszékvezetőjeként, a Tudományos Bizottság elnökeként, az OTDK tanács tagjaként teljesedett ki. A pszichológia diszciplínáinak oktatása során tekintélyes tanárként tisztelték hallgatói, akik előtt különös világot tárt fel – az emberi lélek és a gyermeki érzelmek világát. Arra törekedett, hogy akarják megismerni önmagukat, másokat, értsenek az emberformáláshoz úgy, hogy azt szeretettel tegyék.

Sajátos módon fonódott egybe kutatásaiban a pszichológia és a matematikai megismerés. Publikációi következetesen e témában jelentek meg (*Az önálló feladatmegoldás szerepe az óvodás gyermekek matematikai nevelésében*. Magyar Óvónőképző Intézetek Neveléstörténeti Közleményei, 1972). Tudományos üléseken az óvodai nevelés pszichológiai kérdéseiről, kiemelten a gondolkodás fejlesztéséről tartott a szakma elismerését kiváltó előadásokat (*Tananyagfejlesztés és a gondolkodás fejlődésének differenciált irányítása*. Óvónőképző Intézetek V. Tudományos Ülésszaka, Szarvas, 1985; *Az óvodai nevelés pszichológiai alapjai*. Óvónőképző Intézetek VI. Tudományos Ülésszaka. 2. Játékpedagógiai Fórum, Hajdúböszörmény, 1980).

Az óvodai nevelés megújulását fémjelző új óvodai nevelési programok országosan elismert alkotójává vált az óvodai nevelés elméleti és módszertani alapjainak, didaktikai eszköztárának kidolgozásával. Matematikai feladatlapjai, a matematikai játékok eszközei és módszertani eljárásai nemzetközi elismertséget eredményeztek – írásai több nyelven, köztük japánul is megjelentek (*Matematikai feladatlap-sorozat középső és nagycsoportosoknak*. Útmutató a feladatlapok felhasználásához óvónők számára. Japán nyelven. Orion Press, Tokio, 1980; *Játékos matematika, matematikai játékok az óvodában*. Segéd-

könyv óvónők számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977).

Egyetemi bölcsészdoktori értekezésében összegezte tartalmas szakmai eredményeit. 1984-ben védte meg a pszichológia tárgyú dolgozatát *Az óvodás gyermek gondolkodási sajátosságai matematikai feladatmegoldásokban* címmel, a Kosuth Lajos Tudományegyetemen.

1982. évi igazgatóhelyettesi megbízását követően 1983 és 1989 között a nagy múltú szarvasi intézményben irányította az óvóképzést. Részes volt a hazai pedagógusképzés megújítási törekvéseinek, az óvók-tanítók integrált képzési modellje kimunkálásának (*Szarvasi modell – Új modellek a pedagógusképzésben*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989). Nevéhez fűződik az óvodapedagógus-képzés főiskolai szintűvé válásának szervezeti és tartalmi előkészítése. Maradandót alkotott a Brunsvik Teréz Óvóképző Főiskola életre hívásában.

A magyar és nemzetközi óvodai nevelés, a hazai óvodapedagógus-képzés meghatározó és elismert egyéniségeként számos állami és intézményi kitüntetést kapott, de számára a legértékesebb a *Brunsvik Teréz-díj* volt, mely életművét minősíti. Címzetes főiskolai tanárként haláláig készítette fel hallgatóit a tudatos, művelt pedagógusi hivatásra.

2003. november 23-án bekövetkezett halála, távozása pótolhatatlan űrt hagyott a hazai és a szarvasi óvóképzésben. Rendhagyó módon hagyta maga mögött az általa épített világot, szeretett iskoláját, ahol pedagógussá, pedagógusokat képző tanárrá lett, Szarvast, a várost melyhez 44 éven át ezer szállal, emberi, kollegiális és baráti kapcsolatokkal kötődött.

Az általa megalkotott Brunsvik Teréz Főiskola névadójának gondolatai jellemzik alkotó, elhivatott életútját: „A tömegeké lesz erőm, s időm – a jövő nemzedéké szeretetem.”

Források:

- Családtagok elbeszélései
- Publikációk
- 42 éves szakmai, kollegiális, baráti kapcsolat

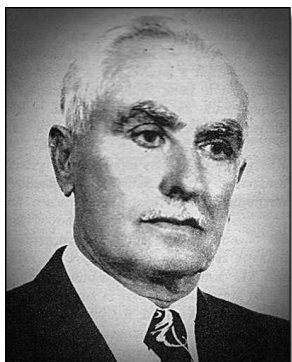
*Kollégája, barátja, SZAKÁCS MIHÁLYNÉ DR.
Szarvas*

„Jelenleg túl sokat foglalkozunk a kompetenciával,
a motivációval és az akarattal,
ugyanakkor nem jut elég figyelem
az értékekre, az erkölcsre és az emberségre.”
(Edgar Henry Schein)

E

EGERSZEGI FERENC (Sümegecehi, 1921. február 28. – Veszprém, 2006. április 30.): általános iskolai tanár, igazgató, költő, szerkesztő

Sümegecnek, e barokk kisvárosnak több mint fél évszázadon át olyan közéleti személyisége volt, aki beírta nevét nemcsak a pedagógia, hanem az irodalom történetébe is. Olyan helyi kötődésű híres elődök nyomdokain munkálkodott, mint Spisich János költő (1745-1804), Bolla Márton költő, irodalomtörténész (1772-1844), Kisfaludy Sándor költő, drámaíró (1788-1830), Balogh Alajos költő (1831-1886), Sümegi Kálmán író, szerkesztő (1852-1899), Sümegi Tóth Tivadar költő (1910-1942), Darnay Kálmán író, régész (1864-1930). Egerszegi Ferenc az ő szellemi utódjuk, aki meghatározója lett Sümeg kulturális arculatának.

Édesapja, Egerszegi Ferenc, földműves, édesanyja, Egyed Mária, a háztartást vezette.

A helyi elemi népiskola elvégzése után Esztergomban a ferences gimnáziumban, majd a pápai tanítóképzőben tanult. 1956-ban a pécsi pedagógiai főiskolán kapott magyar szakos tanári oklevelet.

Pályája első éveiben több munkahelye volt. 1946-ban **Budapesten** tanított, majd kérésére 1947-ben közelebb került szülőföldjéhez: először a Sümeg melletti **Kisvásárhely egytanítós iskolájában** tanított, ahol a mindennapos tanítás mellett megszervezte a dolgozók iskoláját, színdarabokat írt, amelyeket sikerrel játszották a környéki falvakban. Népművelési munkájának eredményességére felfigyelve bízták meg a szabadművelődési feladatok irányításával.

A következő tanévben a szomszéd községben, **Mihályfán**, majd 1949-től nyugdíjazásáig **Sümege**n dolgozott.

Vlasics Judit tanítónővel kötött házasságot, aki mindvégig nemcsak támasza, munkájában segítőtje, hanem költői műzsája és három gyermekének, a villamosmérnök Csabának, a pedagógus Ágnesnek és Évának édesanyja is lett.

1950-től 1956-ig tanulmányi felügyelő volt a sümegi járási tanács művelődési osztályán, 1963-ig igazgatóhelyettes, majd 1981-ig, nyugdíjba vonulásáig, igazgató az Ady Endre nevét felvevő új általános iskolában.

Vezetésével a szakmailag kitűnően felkészült tantestület számos, a 60-as, 70-es években gyakori, pedagógiaiailag fontos nevelési és oktatási kísérletben vett részt. A helyi kutatócsoport egyik fő témája a szülő-iskola kapcsolat volt, amelynek

középpontjában a tanulók segítése állt. Az ekkor készült tanulmányokból két olyan kötet jelent meg (1971-ben szociológiai kutatási témákból, 1972-ben pedig családi neveléssel kapcsolatos kérdésekről), amelyek széles körű érdeklődést váltottak ki.

A helyi, megyei és az országos lapokban, folyóiratokban számos pedagógiai témájú írása jelent meg. Bennük a pedagógia életközeli gyakorlata szólt meg, amelyekben konkrét problémák és az ezekre adható jó nevelési válaszok fogalmazódtak meg. Egyike volt azoknak, akiknek írásait a Köznevelés mindig kitüntetett érdeklődéssel fogadta. Szerkesztőbizottsági tagja és rendszeres szerzője volt a Megyei Pedagógiai Intézet folyóiratának.

Évtizedeken át aktív résztvevője volt a pedagógiai közéletnek. 1967-ben alapító tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak és a családi nevelési szakosztályának, 1969-től ugyancsak alapítója a társaság 1969-ben létrejött megyei tagozatának, amelyben szintén családpedagógiai kérdésekkel foglalkozott. Több éven át a tagozat megyei titkáráként szervezte a pedagógiai programokat.

1990-től, alapításától vett részt a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság munkájában.

Titkára volt a TIT nagyközségi és a körzeti szervezetének. Tagja, szervezője volt Sümeg számos civil szervezeteinek, amelyeknek jelentős szerepük volt abban, hogy Sümeg újra megkaphatta a városi státuszt.

Egerszegi Ferenc életútjának másik, párhuzamos vonulata a költészet és hozzá kapcsolódóan a különböző kiadványok szerkesztése volt. A fiatalkori színdarab- és mesejáték-írásról az ötvenes évek közepén tért át az élete végéig művelt műfaj, a vers írására. Ebben saját tehetségén kívül szerepe volt annak is, hogy ez volt az az időszak, amikor Veszprém megyében élénk irodalmi élet bontakozott ki. A fórum elsősorban a megye napilapja, a *Veszprém Megyei Népiújság* volt, de különböző antológiák, folyóiratok is helyt adtak költeményeinek. Fontos szerepe volt Sümeg irodalmi életében a Kisfaludy Irodalmi Körnek, amelynek vezetőjeként együtt dolgozhatott olyan helyi szerzőkkel, mint Kovács J. András és Pfitzner György prózaírók, valamint Kulcsár István költő. Ekkor került kapcsolatba a közeli Bazsiban született, Sümegen érettségizett, Budapesten élő neves költővel, Simon Istvánnal, aki-

vel szinte testvéri barátságba került. Kölcsönösen számon tartották egymást: író-olvasó találkozók, jó hangulatú pincészeri beszélgetések az Öreghegyen, levelezés, sok-sok személyes találkozás fűződik e mindkettőjük költészetére nagy hatású kapcsolathoz.

1957-tel költői pályájának új, sikeres szakasza kezdődött. Veszprémben megalakult a megyei írócsoport, amelynek vezetőségi tagja lett. 1958-ban tagja lett a megyei írók társadalmi szerkesztő bizottságának és lektorátusának. Pályatársai között ekkor ott találjuk Búzás Huba és Pápai Tóth Géza költőket, a prózaíró Csiki Ottót, Páldy Róbertet, Thierry Árpádot, Kása Andrást, majd a hatvanas évek elejétől Cserhát Józsefet, Koncz Istvánt és Vágvölgyi Lászlót. A megyei lap irodalmi rovatában az ő munkáikkal együtt jelentek meg Berda József, Nagy László, Simon István, Várnai Zseni költeményei.

Első verseskötete életének késői időszakában, 1994-ben (majd második kiadásban 1996-ban) jelent meg *Csendes beszélgetés* címmel. Ezt követően azonban sorra adta ki korábbi és újabb verseit, prózai írásait: *Kalászkok a tarlón* (1998), *Két tél között* (2000), *A pálya szélén* (2001), *Nemzedékek párbeszéde* (2003).

Szerkesztője volt a város lapjának, a *Sümegi írárok* és a *Ferences kalendárium* kötet sorozatoknak. Az életére visszatekintő *Egy néptanító indulásai* című kötetet, amely pedagógiai, költői, közéleti munkásságának foglalata, 2002-ben jelentette meg. Ez hű tükre annak, amit néptanítói hivatásként élt meg.

Kitüntetései:

- az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1956)
- a Vajda Péter-díj (1973)
- a Veszprém Megyéért Érdemérem arany fokozata (1976)
- a Munka Érdemrend ezüst fokozata (1981)
- a Pro Comitatu (1994)
- a Kisfaludy Sándor-emlékplakett (1994) kitüntetések.
- 1997-ben Sümeg önkormányzatától díszpolgári címet kapott.

Szakmai munkatársa, TÖLGYESI JÓZSEF
Veszprém

ERDEI GYULA (Hajdúszoboszló, 1924. szeptember 22. – Hajdúszoboszló, 2012. november 30.): tanító, általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes

Egyszerű, melegszívű emberek gyermeke, édesanyja, Görög Eszter rajongásig szerette, édesapja, Erdi Gyula szeretettel, de szigorúan nevelte. Elemi iskoláit, valamint a polgárit Hajdúszoboszlón végezte, majd felvették a debreceni Református Kollégiumba, ahol kántortanítóként végzett. Járt a debreceni egyetem földrajz-történelem szakára, amit felváltott a jogi karral. A világháború közbeszólt.

1948-ban kérvényezte tanítói alkalmazását. Először **Hajdúszoboszlón a Fiú** (a mai **Gönczy**) **iskola** tanítója lett, majd 1949-ben áthelyezték a megye egyik távoli iskolájába.

1948-ban kötött házasságot Horváth Irénnel. Munkáját **Nagyhegyes tanyasi iskolájában** folytatta feleségével, mindketten itt tanítottak. Itt született Gyula fiuk 1952-ben. Katalin lányuk 1953-ban már Nagyhegyesen látta meg a napvilágot. 1955-ben beköltöztek **Hajdúszoboszlóra**, itt kaptak lehetőséget a munkára, Laci fiuk már itt született.

Tanított a Fiúiskolában, majd 1962-től az akkor alakult **4. sz. Általános Iskolában**. 1974-től 1985-ig, nyugdíjazásáig az **5. sz. Általános Iskola** igazgatóhelyettese volt.

Közéleti tevékenységét mindenkor a köz iránti tisztelet hatotta át. Az 1947-48-as időszakban a Nemzeti Parasztpárt tagjaként aktívan veszi ki részét az eseményekből. 1948-ban rövid időre megválasztják polgármesternek (akkor a legfiatalabb ezen a poszton), melyet a politikai helyzet miatt nem fogad el.

Az 1956-os eseményekben jelentős szerepet vállal. A bukás után évekig elviszik, kihallgatják. Semmilyen szerepet nem játszhat a közéletben.

1978-ban elvégzi a történelem szakot a nyíregyházi főiskolán. A **Pávai Vajna Ferenc Általános Iskolában** történelem-honismeret szakkört hoz létre, ettől az időszaktól kezdve egyre aktívabb helytörténész tevékenysége. Több mint két évtizedig végzett kutatómunkát a levéltárban, amikor megírta azokat az alpmunkákat, melyek azóta is fémjelzik tevékenységét.

1955-óta szervezte a bélyeggyűjtést városunkban. Ifjúsági és felnőtt szinten nagyon sok mindenkire ismertetett meg a filatélia örömeivel. Motorja volt az elsőnap bélyegzések szervezésének a postával közösen.

Több évtizedes, tevékeny szakmai és közéleti pályafutásának színtere szülővárosa. A sors vihette volna máshová, ő azonban konokul, hűségesen kitartott itt. A honismereti munka a többi hajdúvároshoz hasonlóan a hetvenes évek derekától kezdhet bimbózni, helytörténeti bizottság alakul. Erdi Gyula iskolájában megalapítja a Harsányi Bálint honismereti szakkört. Hitvallása szerint minden helytörténeti jelentőségű, ahhoz kapcsolódó dolgot rögzíteni kell, hogy az fennmaradjon, s a köztudatba átmelessen.

Nevéhez fűződik számos, önálló vagy társszerkesztőként alkotott helytörténeti kiadvány, oktatóanyag és könyv. Közülük az egyik úttörő kezdeményezés 1976-tól a Szülőföldünk, Hajdúszoboszló. *Szülőföldünk* című nagysikerű sorozatát a *Hajdúszoboszló* c. lapban a nyolcvanas években publikálta. A város újságjában és a *Szókimondó* c. kulturális folyóiratban is megannyi írása látott napvilágot.

Gyermekkorától fogva erősen kötődött a gyógyfürdőhöz, történetének legelmélyültebb kutatója. Jelentős munkái még: a *Szejadi-dúlás története*, a *Temetőink története*, a *Városi és pedagógus kórus élete*.

Legutolsó összefoglaló munkája könyv formában: *Szülőföldünk Hajdúszoboszló 2001*.

1989-ben alapító tagja, több évig elnöke, majd tiszteletbeli elnöke a lokálpatrióta, hagyományörző Hajdúszoboszlói Körnek, több helyi civil közösségnek. Jelentős szerepet vállalt a II. világháború áldozatainak emlékműve, majd az 1660-as Szejadi-dúlás emlékhelye felállításában is.

Munkásságát több *kitüntetéssel* ismerték el:

- Maróthi György-díj (1984)
- Hajdúszoboszló Városáért kitüntetés (1986, 2000)
- Gyémántdiploma (2004)
- Hajdúszoboszló Város Díszpolgára (2007) (Hajdúszoboszló Város Önkormányzata a helytörténetben, az oktatásban, valamint a közéletben végzett több évtizedes kiemelkedő munkásságát, társadalmi tevékenységét ismerte el a díszpolgári cím adományozásával.)

Életének utolsó éveiben még dolgozott a II. világháború hajdúszoboszlói vonatkozásainak rendszerezésén, melyet fia segítségével papírra vetett, de ennek nyomtatásban való megjelenését már nem érthette meg.

Tevékeny életének 89. évében örökre megpihent. Hamvai szeretett szülőhelyének földjében nyugszanak.

Fia, ERDEI GYULA
Hajdúszoboszló

„A jó közoktatás valódi haszna nem azok az ismeretek,
amelyeket a gyermek elsajátított,
hanem a műveltség,
amit értelmi felfogása ezekből kialakít.”
(Frederic Le Play)

F

FARKAS KÁLMÁN (Miskolc, 1930. március 9. – Nyíregyháza, 2004. augusztus 8.): tanár, egyetemi tanársegéd, hazánk első cigány újságírója, lapszerkesztő, aranytollas újságíró

Több mint fél évszázados alkotó tevékenységből viszonylag rövid időt töltött a katedrán, de élete végéig minden írói, újságírói és közéleti tevékenységében pedagógus, népnevelő volt.

Miskolcon született, a több száz éves múltra visszatekintő Farkas, Lázók, Ökrös és Suki dinasztia tagjaként, a család hetedik és legkisebb gyermekeként. Hangszerkészítő édesapja korán meghalt, édesanyja megfogadta, hogy tanult embert nevel a fiából. Elvégezte a tanárképzőt, huszonkét évesen pedig a **Gödöllői Mezőgazdasági Akadémia**, majd **egyetem** tanársegéde lett.

Feleségével együtt Kisvárdára költöztek, itt keverte meg a Szabolcs Megyei Néplap főszerkesztője, és 1953-ban az ország első roma származású újságírója lett.

Soha, semmilyen körülmények között nem tagadta meg roma származását, mert hitvallása szerint azt, aki egyszer megtagadja romaságát, azt egy olyan kór támadja meg, a lelkiismeret hangja, amelyből soha nem tud kigyógyulni.

Tizenegy könyvében a romalét és a közélet történetéit örököltette meg. Műveiben sokszor felbukkan a miskolci cigánytelep, a Gordon és a törökszentmiklósi Csisznyikó, amely egész életét meghatározó indítást adott számára.

1988-ban a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége Szabolcs-Szatmár megyei elnökévé választották. Munkásságát a *Munka Érdemrend* különböző fokozataival és *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye bronz emléklapjával* ismerték el. 2008-ban posztumusz-díjat kapott a cigány értelmiségiek országos találkozóján. Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat alelnöke volt az 1990-es években, egyben a Lungo Drom főmunkatársa, majd a *Romano Zhurnalo* szerkesztője.

Kötetei:

- Vicc-kavalkád, 1991.
- Értetek kiáltok. Esszék, riportok, portrék, humoreszkek, 1992.
- Korona nélkül, 1996.
- Csisznyikói cserepek, 1998.
- Sorstudat. Esszék, 1998.
- Roma holt lelkek. Cigány humoreszkek, 1999.
- Fekete nap. Publicisztikák, 2000.
- Gordoni ceruzarajzok, 2000.
- Mosoly és párbeszéd, 2000.
- Elnémult hegedűk. Memoár, 2000.
- Jegyző a Csisznyikóból, 2002.

Kárpáthy Gyula, a hazai cigány értelmiség leg-hitelesebb, avatott ismerője és szellemi testvére, neves drámaíró, József Attila-díjas irodalomtörténész Farkas Kálmánról a *Menet közben* címmel megjelent, cigány alkotókról írt könyvében többek között a következőket említi: „Az egy percig sem kétséges számomra, hogy ha Farkas Kálmán nem rendelkezik társai sorában kiemelkedő szakmai képességgel, tartós-törtetlen munkalendülettel, nem sugárzik belőle a szakma szeretete, nem érez személyi rokonszenvet és egyre inkább tekintélyt is, akkor őt, a cigány embert aligha emelik magas posztra. (...) Kálváriás út a Farkas Kálmáné, amely az egyetemi-akadémiai tanársegédi katedráig, s innen az elismert újságíróig, s a Politikai Főiskolán a politikai tudományokban megszerzett tanári diplomáig vezetett. A legkritikusabb körülmények közt is vállalta a származását. Talán azért is, mert gyerekként meg kellett tapasztalnia, mit jelent cigánynak lenni. (...) Farkas Kálmán sokféleképpen igyekezett cselekedni a közösség érdekében.”

Tanulságos idézni Farkas Kálmán önvallomását gyermek- és ifjúkoráról, későbbi tanári, újságírói és közéleti tevékenységét meghatározó élményeiről:

„Ott kell kezdenem, hogy én a gyerekkoromat két cigányvárosban éltem le. Mind a kettőhöz nagyon gyönyörű emlékeim fűződnek. 1930. március 9-én születtem Miskolcon a Gordonban, ez a miskolci cigányváros. A Mészáros utcában Opkó bácsiéknál, a zsidó fiákeresnél laktak anyámék. Onnan aztán mint sok romaember, apám, hogy, hogy nem Törökszentmiklósról keveredett. A cigányváros, ahol felnevelkedtem, a Csisznyikó. Tehát Gordon Miskolcon, Törökszentmiklóson a Csisznyikó, az a két nevelő cigánytelepem, az életben soha nem felejttem el. Körülbelül tizenhat, tizenhét éves koromig a Csisznyikóból jártam az iskolába. Mi a felvégen laktunk és én az alvégre jártam iskolába. Ez körülbelül hat, hét kilométer hosszú távolság. Télen taknyom, nyálam összefolyt, míg leértem a Kálváriára és ugye abban az időben délelőtt is, meg délután is jártunk iskolába. Hát most mit mondjak neked, sokszor éhesen, fázódva kerültem be az iskolába és vártam szégyen Ökrös Marit, anyámat, aki minden délből megjelent és hozta vagy a zsíros kenyert, vagy a cukros kenyeret. Útközben megvette a rossz almát. Leült hozzám a padra a kálvária mellett az iskolánál és míg megettem az uzsonnát, addig ott volt.

Előtte bement imádkozni és utána elment. Szégyen anyámat, ahogy visszaemlékszem rá, én na-

gyon ritkán láttam batyu nélkül. Úgy maradt meg az emlékezetben is, hogy batyuvál látom anyámat jönni is, menni is. Én azt mondom, hogy anyám mellett, ha nincsenek olyan tanítók, meg olyan tanárok, akik engem tanítottak, meg neveltek, akikre én ma is szívesen emlékezem, akkor én nem lettem volna az életben semmi. De voltak olyan tanáraim, mint Benedek tanár úr, Csergő tanár úr, aki német nyelvre tanított, vagy Balogh Miska bácsi, vagy Balogh Antal tanár úr, akitől a festészetet tanultam, vagy Szokolai Gyurka bácsi, a híres-neves matematikus, aki ott volt a legutóbbi író-olvasó találkozón is, akkor énbelőlem, anyám, nem lett volna semmi sem. És én most is azt mondom, hogyha megvan az a családi háttér, megvan a cigányasszonyokban, a romaanyákban az a kitartás, hogy gondoskodjanak gyerekeik tanításáról és olyan pedagógusok, akik a gyerekeket szeretik, akik nem azt nézik, hogy roma vagy nem roma, hanem mindent megtesznek azért, hogy a tehetséget kihozzák belőlük, akkor igenis, de csak ekkor van esély arra, hogy mi felzárkózzunk, hogy a cigányokra felfigyeljenek.

Tömegével ez szinte lehetetlenség, és hosszú évtizedekig fog tartani, amíg bennünket elfogadnak, amíg bennünket befogadnak. (...)

Én különben nem kerültem volna egyetemi oktatónak, nem lettem volna egyetemi tanársegéd, nem védtem volna a diplomámat filozófiából, hogyha nem vagyok kitartó, ha nincs bennem szorgalom, és nem küzdök meg azzal, hogy én cigány vagyok. Soha nem felejtettem el és soha nem tagadtam el én, hogy honnan jöttem, honnan származok. Én a gyökereimet, azokat tisztetem, becsülöm és tudom nagyon jól, hogy én vegyes roma vagyok. (...) Az akadémián meg az egyetemen tanultam. Ott tanítottam, és onnan kerültem haza, amikor anyám meghalt a Csisznyikóban. Nem lehet elképzelni azt a hatalmas energiát, amit anyám azért tett, hogy belőlem legyen valami. Hát el lehet képzelni, hogy amikor Miskolcon a tanítóképzőbe jártam, nem tudtam volna elmenni, ha össze nem koldulja az útiköltségre való pénzt. Én nem voltam egy rosszképű fiú és lett volna alkalmam kicsapongásra, meg a félrelépésekre, de arra nagyon vigyázott anyám, hogy nehogy kilengjek úgy, hogy abbahagyjam a tanulást, vagy abbahagyjam a pályámat. Ő nagyon büszke volt rám és nagyon ügyelt, nagyon vigyázott rám, hogy ne nősüljek meg. És csodálkozott, amikor tanársegéd koromban, már Budapesten

tanítottam, amikor egyik alkalommal odaálltam elé és azt mondtam, anyám megnősülök. Hát egyenesen majdnem elájult, hogy ezt hallja tőlem. Csak el kellett jutni odáig, hogy új életet kezdjek, elinduljak a saját magam útján. Huszonkettő éves voltam. A feleségem nekem az akadémián, a mezőgazdasági akadémián tanítványom volt. Tehát ezt óriási titok övezte, mert ha ezt megtudták volna, akkor kicsapják őt is, meg elbocsátanak engemet is. Végül is, amikor aztán megnősültem, csak kiütközött belőlem a romavér, mert otthagytam csapot, papot, otthagytam az egyetemet, az akadémiát, mert azt mondtam, hogy nekem a család, meg a feleségem előbbre való mindennél, és az adjunktusi kinevezésem elől jöttem el. Könyörögtek a feleségemnek is, hogy ne hagyjam ott és így kerültem aztán 1953-ban az egyetemről Nyíregyházára a Kelet-Magyarország elődjéhez a Szabolcs-Szatmári Néplaphoz újságírónak.”

Én – a jelen sorok írója – 1991-ben találkoztam először Farkas Kálmánnal Debrecenben, abban az iskolában, amelynek akkor az igazgatója voltam. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége tartotta ott tanácskozását a cigány gyermekek neveléséről és oktatásáról. A tanácskozáson Lakatos Menyhért, Choli Daróczi József és más jeles romapedagógusok mellett Farkas Kálmán is közreműködött. Később Szolnokon, Komlón, Budapesten és más városokban találkoztunk évente egyszer-kétszer pedagógiai tanácskozáson. 1995-ben közreműködött az akkori Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat Cigányoktatási programjának, ezzel párhuzamosan a minisztérium cigányoktatási programjának véglegesítésében is. Ezeken a fórumokon ugyan csak találkoztunk. Amit korábban közvetlen tanári munkájában megvalósított, azt később írásaiban, közéleti tevékenységében, oktatási alapküldetvények kidolgozásában is érvényesített. Fontosnak tartotta a cigány tárgyi és szellemi kultúra, egyben a cigány családi és rokonsági szocializáció értékeinek megismerését és megismertetését, hasznosítását a mindennapi nevelő-oktató munkában, az iskolában és az iskolán kívül. Meggyőződése volt, hogy minden gyermek esetében, így a cigány gyermekek nevelésében és oktatásában is nélkülözhetetlen alap a feltétel nélküli elfogadás, a szeretet és türelem. A cigány gyermekek számára kiemelt jelentősége van a ta-

nítvány és a tanár közötti bensőséges érzelmi kapcsolatnak, s ha ez megvan, akkor a gyermek minden tőle telhetőt megtesz azért, amit a pedagógus kér tőle. Fontos az is, hogy a gyermek tudni akarja, mi értelme van ezt vagy azt megtanulni, mire tudja használni, ha megtanulta.

A cselekvéses tanulás és a kooperáció a romakultúrában gyökerezik, ezek alkalmazása megkönnyíti előrehaladását a tanulási tevékenységekben.

A Romapedagógia I. című általam szerkesztett és gázdso (nem cigány) pedagógusok sikeres eljárásait tartalmazó tanulmánykötet 1997-ben jelent meg. Következő találkozásunk alkalmával adtam tiszteletpéldányt Farkas Kálmánnak, akinek az volt az első reakciója: „Ugye tudod, hogy nincs romapedagógia?!” „Tudom, még nincs – válasszoltam –, de rövid címre volt szükség, hát megelőlegeztem.” Mire ő: „Majd akkor lesz romapedagógia, ha a romapedagógusok azt megalkotják.”

Észrevételét követően a magyar pedagógia mintájára alkalmazott roma pedagógia fogalmát felcseréltem a romapedagógia fogalmára. Magyaráztam és magyarázom is a két fogalom közötti különbséget az autentikus cigány zene és a klasszikusokat, magyar népdalokat, nótákat egyaránt megszólaltató cigányzene analógiájával. Személyes találkozásaink hasznosak voltak az én romológiai és romapedagógiai tevékenységemben is.

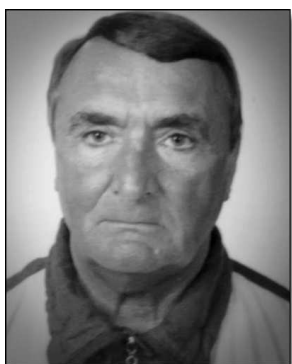
Források:

- Hegedűs Sándor: Cigány irodalmi kislexikon, Konsept-H. Kiadó, 2000.
- Északkeleti Almanach a világhálón
- Kárpáthy Gyula: Menet közben. Életúton alkotó cigányokkal, 1997. Szabolcs-Szatmár-Beregi Almanach, 7. kötet, 1998.
- Emlékezés Farkas Kálmánra (Magyar Rádió 2004. augusztus 19.)
- Személyes emlékezés.

TUZA TIBOR romológus és romapedagógus
Debrecen

Rogovits FEHÉR CSABA (Doman [Románia], 1939. május. 28. – Debrecen, 2012. május 30.): középiskolai tanár, szakedző

Gépészmérnök apa és háztartásbeli anyja szülötte. A második világháború után Magyarországra, Törökbálintra költöztek. Általános iskoláit Törökbálinton végezte. Ezután a Sztálinvárosi Kohászati Technikumban kezdte meg az első osztályt. Apját mint mérnököt a Hajdúsági Iparművekhez helyezték át, így az iskoláit már Debrecenben, a Fazekas Mihály Gimnáziumban folytathatta 1954-től, és ott is érettségizett 1957-ben. Kiváló mozgáskészségét a torna sportágban teljesítette ki, korán kezdte a versenyzést. A Debreceni Lokomotív csapatát erősítette, első osztályú minősítést szerzett, és a válogatottságig vitte.

Az érettségi után a nyári szünetben piaci ellenőrként, majd buszkalauzként kereste a kenyerre való.

Felsőfokú tanulmányait a Pécsi Állami Pedagógiai Főiskolán kezdte meg 1958-ban testnevelés-biológia szakon, és jeles eredménnyel fejezte be 1961-ben.

A főiskola alatt statisztált a pécsi színházban, majd nyáron a sörgyárban dolgozott, hogy ösztöndíját kiegészíthesse, mivel szülei nem tudták fizetni a taníttatását.

A diploma megszerzése után a **püspökladányi gimnáziumban** kezdte meg pedagógus tevékenységét, ahol egy évet tanított. Közben beiratkozott a Testnevelési Főiskolára, ahol 1961-1965 között középiskolai tanári diplomát szerzett, sőt ezzel egy időben elkezdte a TF torna szakedzői szakát is, amit 1967-ben fejezett be sikerrel.

1962. szeptember 1-jétől a **debreceni Nagy Sándor Általános Iskolában** tanított, ahol főleg az atlétikában szerepeltek jól a tanítványai.

1969-től 1979. augusztus 31-ig a **debreceni Bocskai István Testnevelési Tagozatos Általános Iskola** tanára. Sorra nyerte tornában az Úttörő Olimpiákat diákjaival. Edzősödött a Városi Sportiskolánál, serdülő és ifjúsági szakosztályok I - II. korcsoportjában tanítványai rendszerint felállhattak a dobogó valamelyik fokára az ünnepélyes eredményhirdetésen.

Széles körű tapasztalataira a Városi Sportbizottság is igényt tartott, beválasztotta tagjai sorába.

1969-ben megnősült. Feleségét is bevonta a tornasportba. Hatására megszerezte a torna segédedzői képesítést, és a serdülő II. osztályú csoport edzéseit vezette eredményesen.

Két gyermeküket is sportos szellemben nevelték. Lánya az úszásban, fia a cselgáncsozásban lelte meg örömét.

1979. szeptember 1-jétől ismét előre lépett szakmailag. Az **Újkerti Nevelési Központ** tanárának kérték fel, melynek sportigazgatója, majd a kollégium igazgatója lett nyugdíjazásáig.

Már az intézmény tervezésekor és kivitelezésekor kikérték véleményét a sportlétesítmények kialakításához, felépítéséhez. Beleszólhatott az uszoda kialakításába és a sportcsarnok építésébe. A tornaterem leválaszthatóságát (függönyök), a tornaszerek biztonságos felállításához szükséges kampók, hornyok mind az ő tanácsai alapján kerültek beépítésre.

Továbbképzési igénye lankadatlanul vitte tovább újabb és újabb területek felé. 1996-ban sísportoktatói képesítést szerzett a TF-en, ezt az Alpokban gleccsersízzel egészítette ki.

A télisportokkal is megismertette tanítványait. Iskoláiban minden évben jégpályát „hizlalt” és tanította a gyerekeket korcsolyázni. Telente sítáborokat vezetett, felnőtteket és gyermekeket is oktatott egyaránt.

Az iskola adta lehetőségek szerint úszás oktatását is felvállalta nyáron, óvodások és iskolások részére. A gyerekek imádták Csaba bácsit, csakúgy, mint a felnőtt hölgyek, akiknek úszást és tornát tartott.

Nemcsak szakmailag képezte magát, sokat olvasott, jártasságot szerzett a képzőművészetekben, beszélt németül és angolul.

Minden iránt érdeklődött, alig volt olyan téma, amihez ne tudott volna hozzászólni.

Finom humora által ő volt a társaság közép-pontja.

Imádta a természetet, szabadidejében horgászott, sielt, szörfözött. Gyermekait is a természet és a sportok szeretetére nevelte.

Nyugdíjazása után vidékre költözött, és a kertészkedésbe vetette bele magát. Városi létére mintagazdaságot alakított ki, a vidéki emberek is felnéztek rá és tisztelték.

Első unokája, egy kislány 2006-ban született meg. Nagy boldogsággal töltötte el az ifjú jövevény, alig várta, hogy a kislány annyi idős legyen, hogy taníthassa tornázni. Ötéves korában kezdte el vele az úszásoktatást.

Egy évvel később egy fiúunokával bővült a család, de őt már sajnos nem tudta tanítani. Arról álmodozott, hogy majd korcsolyázni viszi, és megtanítja mindkettőjüket sielni is.

2011 júniusában, Pécsen még átvehette diplomája megszerzésének elismeréseként az 50. éves Jubileumi Aranyoklevelet.

Nyáron már nem érezte jól magát, kivizsgálások sora következett. Elég későn, de végül megállapították a gyilkos kórt. Harcolt, de már hiába.

Egy év múlva, 73 éves korában legyőzte a betegség.

Kollégája, *China Béla* így emlékezik vissza tanártársa érdekes egyéniségére:

„Sportársai versenyzőtársaként, tanítványai mesterükként, kollégái szakmai vezérként őrzik emlékezetükben R. Fehér Csaba testnevelő, edző, síoktató sokoldalú személyiségét. Ahol tevékenykedett, ott felfigyeltek munkájára, szeretett tornasportágra rövid idő alatt fellendült. Az úttörő olimpiák, országos versenyek vezércsapataiként tartották számon diákjait éveken át.

Az Újkerti Nevelési Központ igazgatóhelyetteseként szakmai igényességgel bábáskodott a testneveléssel kapcsolatos intézményrészleg tervezésén, kihasználtságán. Munkaközösségét kiemelkedő pedagógiai és szakmai tapasztalattal, tudással, bölcsességgel alakította ki és irányította. Nagyfokú emberszeretet és empátia tartozott jellemvonásai közé. Finom humora kollégái és a gyermekek körében is sokszor jelentett derűt a hétköznapi szürkeségében.

Az eredményes, értékteremtő munkát elismerte, támogatta. A szép eredmények által okozott gyermeki öröm mindennél többet jelentett számára.

Szakmai munkában szívesen segítette kollégáit, nagyra értékelte sikereiket.

Nagy gondossággal szervezett sítáborokat a Kárpátok, az Alpok lankás és meredekebb pályáira. Szerették mind a gyermekek, mind a kollégák a hangulatos, havas hegyeken töltött napokat.

Szívét, lelkét átjárta a tornatermek, a pályák varázslatos hangulata, kedvelte a havas lejtők csendjét, amit halála után is magával vitt az égi pályákra.”

Végakarata szerint hamvait Tirol sípályáin szórták szét hozzátartozói.

Elismerései:

- Magyar Tornáért Érdemérem ezüst fokozat (1965)
- Testnevelés és Sport Dolgozója Érdemérem (1969)
- Aranykoszorús KISZ jelvény (1977)
- Bocskai Emlékérem (1979)
- Kiváló Úttörővezető kitüntetés (1981)
- Úttörő Érdemérem (1985)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2003)

*KISS ERZSÉBET testnevelő, újságíró
Debrecen*

DR. FEHÉR IMRE (Törökszentmiklós, 1941. március 5. – Szolnok, 2000. február 12.): középiskolai tanár

*„Kinek mindegy volt már a kín,
hisz gondjaid magamra vettem,
az árnyékvilág árkain
most már te őrködj énfletem.”
(József Attila)*

Tösgyökeres törökszentmiklósi családban született, és egész kiemelkedő munkásságát szülővárosának áldozta.

Édesapja felsőkereskedelmi érettségivel rendelkező, köztisztviselő állású tisztviselő volt, többek között a Megyei Tanácsnál is. Édesanyja egy tízgyermekes családból származó, feltűnően tehetséges személyiség volt, aki a történelmi és gaz-

dasági viszonyok miatt nem tanulhatott tovább, így három gyermekének nevelése mellett a közétkeztetésben dolgozott, és kitűnő szakács hírében állt. Ikerhúgai csökkentlátókként születtek, ami a család életének mindennapjait döntően meghatározta. Ez a tény bárhol tragédiának tűnne, de – kívülről látként tanúsíthatjuk – ebben a családban az együttérzésnek és a szeretetnek olyan mélységeit tárta fel, amely szinte példátlan.

Fehér tanár úr szülővárosában járt általános iskolába, és 1959-ben abban a Bercsényi Miklós Gimnáziumban érettségizett, ahol később az ő tanári hivatása is kiteljesedett. A vakációkat rendszerint fizikai munkával töltötte, hogy szerény jövedelmű szüleit ezzel is segítse. Kevés szabad idejében egyik nagy szerelmének, a Tiszának hódolt. Gyermekkori barátjával számos alkalommal átúszták a „szöke” folyót. Irodalomtanára az iskola egyik legendás egyénisége, Bükkfalvi Zoltán volt. Osztályfőnöke – dr. Mikes József –, a református lelkész szolgálat után a magyar-történelem-latin szakos tanári pályát választó pedagógus őt bízta meg a ballagási búcsúbeszéd megírásával és elmondásával, mint az évfolyam első számú tanulója.

Még ebben az évben megkezdte bölcsésztanulmányait Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen, ahol 1964-ben magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett, kiváló minősítéssel. Egyetemi tanulmányai alatt az Eötvös-kollégiumban lakott.

A friss diplomás tanár kiemelkedő tudása köz tudott volt, ezért számos középiskolából kapott állásajánlatot, de szülővárosának, **Törökszentmiklósnak** szeretete hazaparancsolta, így az 1964-65. tanévtől a **Bercsényi Miklós Gimnázium** tanára lett, és ez is volt az egyetlen munkahelye sajnálatosan korai haláláig.

Családi élete 1969-ben Sáfrány Klára magyar-orosz szakos tanárnővel kötött házasságával teljesedett ki. Szolgálati lakást az ifjú magyar-történelem szakos pedagógusfeleség Szapárfaluban kapott, tehát négy évig tanár úr innen ingázott Törökszentmiklósról. 1973-ban sikerült egy törökszentmiklósi szolgálati lakásba költözniük, amely álmosszép környezetben állt, de annyira vizes volt, hogy elgombásodott. Innen négy év múlva egy szalagház tanácsi bérlakásába költöztek.

Időközben két gyermekük született. 1970-ben Anikó, aki magyar-német szakos középiskolai tanár lett, és 1978-ban Ágnes, aki magyar-angol szakos középiskolai tanárként szolgálja a következő generációt. Mondanunk sem kell, hogy mindkét gyermek irodalomtanára a gimnáziumban édesapjuk volt.

Amikor 1964-ben Fehér tanár úr átlépte első és egyetlen munkahelyének küszöbét, egy nagyon jól ismert területet vett birtokba, egykori tanárai kollégája lett. Egész környezete tudta, hogy egy ígéretes életpálya kezdetének lehetnek a tanúi. Ma már azt is tudjuk, hogy tanár úr minden várakozást túlteljesített, pedagógus pályája még korai halála ellenére is teljes lett. Egykori diákjai azt vallják, hogy kiemelkedő munkásságának eredményeit a személyiségében rejlő pozitív tulajdonságoknak köszönhetők. Óriási tudásához végtelen szerénység, következetes szigor, igazságos értékítélet és a magyar nyelvet mindenkire felelt szolgálni akaró szeretet társult. Nem titkolt törekvése az volt, hogy az anyanyelv színvonalas művelésével és az irodalom megszerettetésével növendékei értékfordozó, értékközvetítő és értékörző tagjai legyenek nemzetünknek. Ennél hasznosabb lelki-szellemi útravalót diák nem kaphat.

Tanári munkájának színvonaláról az is sokat elárul, hogy szűk harminchat éves munkaviszonya alatt nyolc osztályt vezetett az érettségi vizsgáig. Diákjai iránt érzett felelősségtudata és szeretete olyan mértékű volt, hogy utolsó osztályának érettségi írásbeli dolgozatait már betegségének nagyon előrehaladott állapotában, az Uzsoki úti kórházban, a betegágyon személyesen javította ki, holott azt bármelyik azonos szakos tanártársa megtehetette volna.

Páratlan szorgalmának bizonyítéka, hogy kiteljesedett pedagógiai munkája mellett rengeteg időt áldozott kutatásra is. A teljes feledéstől mentette meg Szélpál Árpád író, költő és fotográfus munkásságát és emlékét, felmutatva saját lokálpatrióta vénáját is. A költő is Törökszentmiklóson született, és tehetségének köszönhetően Kassák Lajos első számú munkatársa lett, az elsősorban az avantgárd irodalmi törekvéseknek megjelenést biztosító *Ma* c. folyóiratban. Később Szélpál Árpád már a Népszava irodalmi rovat vezetőjeként igyekezett utat nyitni József Attilának, Illyés Gyulának, Gelléri Andor Endrének, Rad-

nóti Miklósnak. Biztos esztétikai érzékét igazolják képzőművészeti-színházi kritikái és szociofotói. Tudósítóként jelen volt a számunkra fájdalmas emlékű párizsi béketárgyalásokon. Szélpál egyik verssora szinte próféciája a majdan a munkásságát feltáró Fehér tanár úr kutatásainak: „...veszett jószág vagyok, azé, aki megtalál...”.

Fehér Imre nemcsak megtalálta, de közkinccsé is tette a magyar irodalomtörténet egy jeles személyiségének művészi alakját. Az 1987-ben elhunyt emigráns íróval tanár úr folyamatos levelezésben állt.

Ezek után szinte természetes, hogy Fehér tanár úr a doktori disszertációjában Szélpál Árpád irodalmi és sajtótörténeti munkásságát tárta fel.

A *feledés homályából* című dolgozatát Debrecenben summa cum laude minősítéssel védte meg 1979-ben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A kitűnő munkát a törökszentmiklósi Városi Könyvtár 1981-ben önálló kötetként jelentette meg.

Fehér tanár úr tiszta emberségét mutatja, ahogy erről a városi lapban Herczegh Mihály tanártársának beszélt: „*Aztán volt nekem egy régóta melengetett tervem, hogy megszerezsem a doktori címet... Emberi indíték volt, hogy a három testvér közül csak én tanulhattam tovább. Akik ismerik a családomat, azok tudják, hogy húgaim csökkenylátók, pedig mindketten tehetségesebbek, mint én. Főleg Erzsi húgom, aki például úgy érettségizett jelesre, hogy édesanyám olvasta fel az anyagot, tehát hallás után. Volt bennem olyan késztetés, hogy az ő nevükben, helyettük is igyekezzek valamit elérni... Anyukámnak is szerettem volna örömet szerezni...*”

Fehér tanár úr Szélpál Árpád irodalmi hagyatékának ápolását életre szóló feladatnak tekintette, így az emigráns író születésének centenáriumára 1997-ben *Az idők rianása* címmel emlékkönyvet szerkesztett, az általa felkutatott dokumentumokból, a kortársak méltató írásaiból, kitűnő színvonalú bevezető tanulmánnyal.

Ugyancsak rendkívül színvonalas *Jubileumi Évkönyvet* szerkesztett a Bercsényi Miklós Gimnázium megalapításának 50. évfordulójára.

A kötet értékét az is fokozza, hogy a tartalmas szakmai tanulmányokon túl számtalan életrajzi adatot, írásos dokumentumot, szorgalmas munkával gyűjtött statisztikai kimutatást, visszaemlékezést és fényképet tartalmaz.

Fehér tanár úr munkásságának szentélye a gimnázium könyvtára lett. Hatalmas energiát fordított a könyvtár szakszerűségére és fejlesztésére. A diákok olvasóvá nevelésében látta oktatói munkájának lényegét. Szükségesnek tartotta, hogy a gimnáziumi irodalomtanításhoz nélkülözhetetlen valamennyi kötet az iskolai könyvtárban fellelhető legyen. Nagy figyelmet fordított arra, hogy a könyvtárnak emelkedett szellemi légkört biztosítson. Gondoskodott arról, hogy a kortárs irodalom legjobbjai a könyvtárban megforduljanak, és irodalmi beszélgetések keretében gazdagítsák a diákok tudását, nemesítsék művészeti igényét. Kedvenc tevékenységi helyének tekintette könyvtárát, oda gyakran húzódott vissza, mint szemlélődő remete a barlangjába. A könyvtár atmoszférájára jellemző volt, hogy tanár úr másik iskolában tanító felesége gyakran javította ott az irodalomdolgozatokat, kihasználva a hely szellemét, nyugalmat árasztó csendjét.

Pedagógiájának sokoldalúságát bizonyítja, hogy tanítványai évtizedeken keresztül kiemelkedően szerepeltek a Kazinczy Szép Magyar Beszéd és az Édes Anyanyelvünk nyelvörző- és nyelvművelő versenyeken. Ezen a területen végzett munkájáért *Kazinczy-jutalomban* részesült.

Szelestei Péterné dr. Pacsai Ildikó így emlékezik irodalomtanárára:

„Azokban az években voltam »bercsényis« diák, amikor az iskola második tanárgenerációjának tevékenysége egyre hangsúlyosabban érvényesült. Ezek a tanárok egyrészt bizonyítani akartak egykori nevelőik előtt, másrészt legalább megtartani, de inkább emelni igyekeztek azon a színvonalon, amit korábban kaptak iskolánktól.

Ennek a generációnak kétségtelenül dr. Fehér Imre tanár úr volt a vezéregyénisége. Az, hogy a magyar- és a világirodalomról mindent tudott, már az is lenyűgözőt, de ehhez a tudáshoz nagyon nagy pedagógiai érzék is társult. Érettségi találkozóinkon mindig téma, hogy – Fehér tanár úr munkájának köszönhetően – életünk kitörölhetetlen része lett az olvasás, a költészet figyelemmel kísérése, a helyes magyar beszéd.

Alig van nap – robotos életmódom mellett –, hogy ne vegyek szépirodalmat a kezembe, és olyankor felsejlik Tanár úr alakja, mélyreható tekintetével. Szívünk legmélyebb titkait is látta.

Rágondolva négy szó jut eszembe: nyugalom, türelem, odafigyelés és rend. Ezek jellemezték tanár-karakterét, és ennek tulajdonítom, hogy generációjában őt tartottuk legtöbbre.

Köztudott volt, hogy értékelésnél nagyon magasan volt nála a mérce. De ezt nem valami fenyegető eszköznek használta, hanem ezzel az irodalom iránt érzett elhivatottságát jelezte.

»A költő szava szent!« – hallottuk tőle számtalanszor, ami azt jelentette, hogy a megtanulandó szöveget betű szerint kérte vissza. Ebben következetes volt, de nem kíméletlen. Bármikor lehetett nála jelentkezni »javításra«, amikor ügyeletes volt. Ilyenkor a hosszú folyosón fel-alá sétálva mondtuk a verseket.

Két költő szeretetét mindenképpen Fehér tanár úrnak köszönhetem. Ők Radnóti Miklós és Pilinszky János. Ebben biztos része van annak is, hogy már érettebb ésszel és lélekkel rendelkezünk érettségire készülő fejjel, de ezt a fogékony időszakot egyetlen tanárom sem használta ki olyan eredményesen, mint ő.

Korai halálának híre nagyon megviselt, de vigaszt abban a gondolatban találok, hogy égi jutalmán túl munkássága diákok ezreinek lelkében működik.”

Fehér tanár úr nagyformátumú személye, fáradhatatlan munkavégzése nem maradhatott visszahang nélkül, több igen rangos *elismerésben* részesült:

- Miniszteri dicséret (1974)
- Minisztertanács Kiváló Munkáért Kitüntető Jelvény (1985)
- Vezető Pedagógus (1986)
- Bercsényi Miklós Gimnázium Emlékérme (1996)
- „Pro Urbe Törökszentmiklós”-díj (1998)
- a Debreceni Akadémiai Bizottság DAB-díja (1999)

A Bercsényi Miklós Gimnázium Emlékérme
(Györfi Sándor Munkácsy-díjas szobrász munkája)

Az egész gimnázium büszkeségére tagja volt a Nemzetközi Filológiai Társaság magyar tagozatának.

Kivételes tudását elismerve és felhasználva, szakmai előjárói érettségivizsga-elnöki megbí-

zásával Jász-Nagykun-Szolnok megye szinte valamennyi városában megfordult. A Jászberényi Tanítóképző Főiskola felvételiztető bizottságában többször szolgálta a pedagógusképzés ügyét.

Esztétikai igényeinek színesítésére kevés szabadidejében fotózással is foglalkozott. Szakemberek többször biztatták fotópályázatokon és kiállításokon való részvételre. A témához értők szerint nagyon sok művészi igényű fénykép készített. Jellemző szerénysége akadályozta meg abban, hogy a nagyközönség előtt is megmutatkozzon mint fotós. Így ez a szenvedélye csak családja és saját maga örömét szolgálta.

A nagyapai feladatok ellátására nagyon készült. Első unokája még hároméves sem volt, amikor mágnes táblát vásárolt neki betűkészlettel. Hiába volt már nagyon beteg, a lányai nevelésében megmutatkozó tanítási tűz izzott még szívében. Fájdalmas, hogy négy unokája közül csak az első ismerhette.

Pályájának csúcán, 59. születésnapja előtt három héttel hunyt el, hosszan tartó súlyos betegségben, amelyet a rá jellemző méltósággal viselt. Emberfeletti tartással viselte a betegségét kísérő testi-lelki fájdalmakat. Korai halálával közvetlen családja veszített a legtöbbit, de távozása óriási űrt hagyott az őt ismerő ezrek lelkében is. A feleséget, édesanyát, gyermekeket, testvéreket és unokát ért tragikus sorscsapáshoz csak az irodalomtanítást ért veszteség mérhető. Legdrágább kincsünknek, édes anyanyelvünknek volt páratlan szolgálja. Emlékét, nemes jellemét, emberi példáját nagyon sokan hordozzák a szívükben, mint a Gondviseléstől kapott pótolhatatlan ajándékot.

Forrás:

- Dr. Fehér Imréné, Posta Ottó és felesége, Fehér Erzsébet, Csüllög Kálmánné Fehér Mária személyes közlései
- A Törökszentmiklós és Vidéke folyóirat, a Megyei Körkép folyóirat és a Jászkunság irodalmi periodika több írása

Volt bercsényis diák, PACSAI NORBERT
Abádszalók

FEHÉR LAJOS (Csapi, 1919. május 19. – Nagykanizsa, 2004. március 16.): népiskolai tanító

Fehér Lajos pedagógus család második gyermeként egy Zala megyei kis faluban, Csapiban – pedagógus dinasztia harmadik tagjaként – született, ahol édesapja, Fehér László 33 évig volt kántortanító. Nagypapja, Fehér Béla 40 évig szolgált kántortanítóként Somogysámszonban.

Gyerekkorát, elemi iskolás éveit Csapi községben töltötte, szigorú tanítója az édesapja volt.

Az elemi iskola után Keszthelyre került gimnáziumba, majd betegség miatt szülei átvitték Nagykanizsára, polgári iskolába, itt végezte el a harmadik-negyedik osztályt 1934-1935-ben. Az iskolában jó sportoló volt, magasugrásban első helyezett.

Elődei nyomdokán járva választotta a tanítói hivatást. A Kőszegi Magyar Királyi Állami Tanítóképző Intézetbe nyert felvételt, ahol 1940-ben szerzett tanítói oklevelet. Tanulmányai közben négy évig cserkész volt, ez idő alatt cserkészéletmentő kiténtetést is kapott.

A pályakezdés nem volt könnyű. Háború volt, besorozták katonának, rövid katonai szolgálat után 1941 júliusában betegség miatt leszerelték. 1941 szeptemberében kántortanítói állást kapott **Sand** községben. Nyolc osztályban 50-60 gyermeket tanított. A tanulók számára figyelemre méltó házirendet állított össze. Cserkész- és leventeparancsnok is volt a faluban, és mint népművelési ügyvezető irányította a kulturális életet. Többször vezette búcsújáró helyekre a falu népét.

1942-ben megnősült. 1943-ban megszületett Magdolna Éva, majd 1945-ben Valéria leánya.

Kicsi lett a lakás és a falu is egy ambiciózus tanító számára. Nagyobb helyre pályázott, és 1946-ban **Komárváros** községben az iskolaszék megválasztotta kántortanítónak. A tanítás mellett itt is hozzáfogott a falu kulturális életének szervezéséhez. Táncsoportot, népijáték-csoportot hozott létre. Budapesti kapcsolatok révén beléptek a Magyar Szabadszínház Országos Szövetségébe.

A falu népének támogatásával templom építéséhez kezdett. Elkészítették a templom terveit, megvették az építési anyagot, orgonát, oltárt csináltattak, de a Rákosi-korszak véget vetett az építkezésnek. A megmaradt anyagokból később kultúrház épült, az oltárt megőrizve ma is használják.

Komárvárosban tovább bővült a család, 1947 és 1951 között még három gyermeke született, Zsuzsanna, Lajos és András.

1950 szeptemberétől klerikális magatartása miatt a családtól elszakítva áthelyezték **Semjénházára**, egy horvát anyanyelvű faluba. Itt hozzákezdett a horvát nyelvű dalok tanulásához, tanításához. Tanulmányozta szokásaikat, néptáncaikat, a lakosok mindenben segítettek. A népi együttesel a megyei kulturális bemutatón Zalaegersze-gen első helyezést értek el.

Jutalmul 1951 szeptemberétől áthelyezték Kiskomárom községbe iskolaigazgatónak, ahová a család is követte. Itt sok feladata volt az iskolai munka szervezésével, az oktatás színvonalának emelésével, megfelelő szaktanárok megtalálásával. Ösztönözte a falusi gyerekeket a továbbtanulásra, a szülőket is a segítségükre.

A kultúrcsoportok továbbra is nagy sikerrel szerepeltek a különböző szintű vetélkedőkön. Zsuzsa lánya kislánként szerepelt az ún. „egrecica” táncjátékban. Budapestről, a Népművelési Intézetből is jöttek filmezni és gyűjteni a népi hagyományokat.

Péczy Attilával sok népdalt gyűjtött a környező falvakban, melyek feldolgozva kis könyvecskékben meg is jelentek. Az iskolában megszervezte a gyerekeknek az iskolai fogászatot, a felnőtt emberek számára esténként Aranykalászos tanfolyamot indított.

Nehéz időszak volt. Az „önkéntes” tsz-szervezés-kor a pedagógusokat is agitálásra kényszerítették.

Az iskolában ekkor indult útjára az úttörőmozgalom. A cserkészmozgalomból sok pozitív elemet mentett át az ifjúság nevelésére. Sportpályát létesített, számháborúkat, kirándulásokat, vetélkedőket, kulturális programokat, ünnepélyeket szervezett, becsempészve a hazafiságra való nevelést is.

1954-ben megszervezte az Úttörők Béketalálkozóját Kiskomáromban, amely egy nagyszabású kulturális és sportvetélkedő volt. (1954. május 27-én megjelent egy cikk az eseményről a Zalai Hírlapban.)

1956-ban megvalósult az iskolában a szakrendszertől való elszakadás is.

1956 őszén a forradalmi eseményeknek a faluban ő is tevékeny résztvevője volt. Nem dicsérték meg érte. Az új vezetésnek nem kellett a népi kultúra. Lemondott a kultúrház igazgatásáról. Gyermekei továbbtanulásának érdekében városba akart kerülni, amit a megyei felettesei támogattak.

1958 áprilisában áthelyezték **Nagykanizsára**, a **Kun Béla (ma Vécsey) Általános Iskolába**, ahol az év végéig helyettesített. Nyáron a család az iskolában lévő szolgálati lakásba költözött.

A gyermekei egymás után kezdték meg a középiskolai tanulmányaikat, majd egyetemre kerülve négy mérnök, egy tanár lett.

1958. szeptember 1-jétől **Nagykanizsán a Ligetvárosi Általános Iskola** igazgatója lett, új feladatokkal, rengeteg munkával. Esténként a felnőttoktatásban, több helyszínre kihelyezett osztályokban dolgozott (sörgyár, bútorgyár, vasút stb.).

Az iskolájában színvonalas oktató-nevelő munka folyt, nyaranta táborokat szervezett a Balaton partjára. Mindent előteremtett, amire szükség volt. Tanáraival együtt, önként, örömmel, ellenszolgáltatás nélkül vett részt ezekben a programokban.

Erre az időszakra, aranydiplomájára készülve nagy szeretettel emlékszik vissza *dr. Stimecz Jánosné*: „1963 fontos időpont az életemben. Megkaptam az első diplomám a Pécsi Tanárképző Főiskola magyar-orosz-ének-zene szakán. Lajos bácsi a nagykanizsai Ligetvárosi Általános Iskola igazgatójaként orosz-ének szakos tanárt keresett iskolájának, felajánlotta az álláslehetőséget. De a tanítás előtt meg akart győződni pedagógusi rátermettségemről is. Felajánlotta, hogy részt vehetek az általa szervezett nyári tábor-

ban. Olyan gyakorlati tanácsokkal látott el, amelyeket a főiskolán nem tanultunk.

Sok külvárosi, nehéz sorsú, túlkoros, fegyelmezetlen tanuló is munkára, rendre tudott nevelni. A pedagógusoktól megkövetelte a pontosságot, felkészülést az órákra. Ő maga volt mindenben az első. Csak azt követelte meg, amit maga is példamutatón teljesített. Minden új, jó kezdeményezést támogatott, ami az iskola érdekét szolgálta. Például első kérésre megcsináltatta az iskolai énekkar számára az énekkari állványt. Ekkor még Nagykanizsán egyetlen iskolának sem volt énekkari állványa. Sok szép eredménnyel büszkélkedhettünk a kórusvetélkedőkön.

Szigorúan ellenőrizte a pedagógusok órákra való felkészülését. Mindig megvédte az iskola pedagógusait a jogtalan támadások ellen. Sokat adott arra, hogy az iskolai ünnepélyek tartalmasak, jó színvonalúak legyenek, neveljenek az ösök tiszteletére és hazaszeretetre. A tantestületet baráti közösséggé kovácsolta össze. Gondoskodott a szakmai továbbképzésekről.

Egy életen át elkísértek kiváló pedagógiai tanításai.

Emberi tartása, született pedagógiai érzéke, vezetői rátermettsége emlékeztetések maradtak számomra, meghatározta további pedagógusi pályafutásomat is. Ennyi év távlatából is mindent nagy szeretettel megköszönök.”

Nagykanizsán a Városi Úttörőház kultúrfelelőseként az úttörő-avatásokat is ő szervezte, kiváló munkájáért 1962-ben kitüntették.

15 évig volt a városi igazgatói munkaközösség vezetője. Koordinálta az igazgatók munkáját, sok előadást tartott, nemcsak a város, hanem a megye általános iskolai igazgatóinak is. Tisztelték, becsülték, sokszor kértek tőle egyénileg is szakmai tanácsokat.

1970-ben a belvárosi **Ady Endre Általános Iskola** igazgatásával bízták meg, ahol tíz évig, nyugdíjazásáig volt igazgató. A ligetvárosi iskola az Ady Iskola tagiskolája lett, így mindkettő az ő igazgatása alá került. 1975-ben felkérték, hogy lépjen be az MSZMP-be, vagy nem maradhat igazgató. Belépett, eddig nem volt párttag.

Az iskolában negyventagú tantestület segítette munkáját. Kollégái 1980 decemberében, nyugdíjba vonulásakor fájó szívvel búcsúztak szeretett igazgatójuktól.

Az Ady Általános Iskolában töltött korszakra szeretettel és szívesen emlékszik vissza *Horváth Zoltánné*, aki 1971-től 1980-ig igazgatóhelyettese volt: „Fehér Lajos igazgató úrról a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel tudok szólni. Tevékenységével példakép volt nemcsak az egész tantestület,

hanem a város pedagógusai számára is, tisztelet övezte a szülők és a tanítványok részéről is. Nagy figyelmet fordított a minőségi oktatásra, nevelésre, rendre, fegyelmelemre, új oktatási módszerek bevezetésére és új eszközök beszerzésére. Iskolánk »bázisiskola« volt, új módszereket dolgoztunk ki, bemutató órákat tartottunk, konzultációkat, a város és a megye pedagógusai számára is. Kidolgoztuk és kipróbáltuk az ún. »új matematikaoktatás« módszereit, bevezettük a kétágú és négyágú tesztek alkalmazását. Tanítványaink élen jártak a városi és megyei versenyeken. A városban elsőként vezettük be az »iskolaotthonos« tanítási rendet az alsó tagozatosok számára negyedik osztályig, megosztva más-más tanító tanította a humán- és a reál tárgyakat. A gyermekek délelőtt és délután is tanultak.

Megszerveztük a nyílt tanítási napokat, melyeken a szülők jöhettek órákat látogatni. Az új kezdeményezést minden iskola átvette a városban.

Bevezettük a nevelési hetet, amikor esténként az iskolában tanárok, orvosok, pszichológusok tartottak előadásokat a szülőknek. Húsz pontban fogalmaztuk meg a diákok számára fontos etikai követelményrendszert házirend címmel. Ezt is átvette minden iskola.

Az iskolai kirándulások is tervezetten folytak, »Ismerd meg hazádat« jelszó alatt. Az órarendet úgy állítottuk össze, hogy minden tanárnak legyen minden héten egy szabadnapja. Az ötnapos munkahét bevezetését javasoltuk a Művelődési Minisztériumnak is. Kulturális téren is nagyon színvonalas munka folyt az iskolában, kiemelkedő volt az iskola énekkara is.

Jelentős volt az iskolában folyó felnőttoktatás, az esti tagozaton kilenc osztályban tanítottunk. Szívesen vett és támogatott minden előremutató kezdeményezést. Kollégáit mindig megdicsérte és jutalmazta a jól végzett szakmai munkáért, és a lehetőségein belül kitüntetésekre terjesztette fel őket. Igazi hivatástudattal rendelkező pedagógus volt. Szerencsés volt az a pedagógus, aki az ő irányítása alatt dolgozhatott, sokat tanultunk tőle.”

Az Ady iskola nyolcadikosai 1972-ben

Lelkes, önmaga munkájára igényes, elsősorban a gyerekek érdekeit szem előtt tartó, jó vezető, igazi pedagógus volt. Erős jellem volt, nem szervilis, nem kereste felettesei kegyeit, az elismeréseket munkájával vívta ki.

Hosszú, negyvenéves pedagógus pályája alatt több *kitüntetés* is kapott:

- Kiváló Úttörővezető (1962)
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1966)
- Úttörővezető Érdemérem (1976)
- A Békemozgalom kitüntető jelvénye (1980)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1980)
- Aranyoklevél (1990)
- Gyémántoklevél (2000)

És most következzen egy személyes visszaemlékezés *Krugné Fehér Magdolna Évától*, a névcikk egyik szerzőjétől: In memoriam Fehér Lajos:

De eo, de patre, non de me fabula narratur – Róla, az apáról, nem pedig rólam szól a mese

Édesapám egy nagy család fenntartója, irányítója, öt gyermek édesapja volt. Édesanyámmal együtt heroikus munkát végeztek. TiszteSSéggel felneveltek és tanítottak bennünket, mindannyian diplomások lettünk. Köszönet érte. Itthon is rendet, fegyelmet követelt. A gyerekek számára meghatározott napirendet, órarendet állított össze. Mind az öten egy nagy kerek asztalnál tanultunk, azt körbe ülve egymásnak segítettünk.

A tanuláshoz a szűkös anyagi lehetőségekhez képest minden segítséget megkaptunk. Édesapám hitvallása volt a rend a lelke mindennek, ő példát is mutatott ebben, rendben tartotta önmagát, a környezetét. Pedáns volt, sokat adott a külső megjelenésére is, mondhatni élete utolsó napjáig. 183 cm magas, elegáns férfi volt. Kollégáitól is elvárta az iskolában a pedagógushoz méltó megjelenést, példaadó viselkedést. Odafigyelt a változó világ dolgaira, eseményeire. Folyóiratokat, újságokat járatott. Vallási és nemzeti ünnepeinkre mindig készült, még nyugdíjas korában is testben-lelekben ünneplőbe öltöztette magát. Nyugdíjas éve alatt egészsége fokozatosan gyengült, utolsó heteit töltötte csak kórházban.

A családi ünnepeket is mindig nagy becsben tartottuk. Meg kell említeni, hogy példamutató volt az a barátság, szeretet, mely összekötötte volt képzős osztálytársaival élete végéig. Még a képzős vizsga után elvállalta a találkozók szervezését, ezt meg is tartotta. Mindenkori tartózkodási helyéről Kőszegre szervezte a találkozók, melyekre a volt osztálytársakon kívül a családtagokat is meghívta. Az utolsót, a hatvan éves találkozót nálunk tartottuk, családi körben. Már

csak négyen voltak az élők sorában. Megható volt. 1940 óta őrizzük tablójukat a lakásunkban, amely azóta családi relikvia. A gyerekek közül én választottam egyedül a pedagógus pályát, latin-orosz szakos tanár lettem, a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskolában tanítottam.

Szüleimmel egy lakásban éltem, édesanyámmal 1993-ig, édesapámmal 2004-ig, halálukig.

Szerető, büszke édesapa, nagypapa és dédapa volt. Szüleinknek köszönet az életért és mindenért. Édesapámnak a legnagyobb célt itt a földi létben „ember lenni mindég, minden körülményben” – sikerült elérnie. Emlékét tisztelettel és szeretettel őrizzük.

Lányai:

KRUGNÉ FEHÉR MAGDOLNA ÉVA
Nagykanizsa
és SZALA PÁLNÉ FEHÉR ZSUZSANNA
Kazincbarcika

FEKETE IMRE (Hajdúnánás, 1934. november 5. – Hajdúnánás, 2008. december 10.): tanító, testnevelés-biológia szakos általános iskolai tanár

Egyszerű családban született, apja útkaparó, majd munkairányító, anyja háztartásvezető, majd termelészövetkezeti tag volt. Ketten voltak testvérek, ő volt az első tanult ember a családban. Öccse szintén tanár volt.

Az általános iskolát szülővárosában, középiskolai tanulmányait Hajdúböszörményben, az Állami Tanítóképzőben végezte.

1954-ben érettségizett, s mint tanítójelölt a **hajdúnánás-niczký-réti tanyai általános iskolában** tanított, az 1-3. osztályt összevonásban.

1955-ben képesítő vizsgát tett Hajdúböszörményben. Még egy évet tanított a Niczký-réten. Utána áthelyezték városon belül az **előhátú iskolába**, ahol 6 évet töltött. Ebből egy évet 1-8. osztályban összevonásban, majd kéttanerős lett az iskola, és az 5-8. osztályt tanította.

1962-ben házasságot kötött Mikó Gizella tanítónővel. Házasságukból két gyermek született: Imre (1963), Andrea (1967). Ebben az évben bekerült a **hajdúnánási 3. számú Általános Iskolába**, ahol nyugdíjazásáig tanított.

1965-ben tanári oklevelet szerzett Egerben a tanárképző főiskolán, testnevelés-biológia szakon.

Életének meghatározó állomása volt a tanyán eltöltött több mint egy évtized. Az iskola a várostól 12 km-re volt, ezt jó időben naponta biciklivel tette meg. A gyerekek a környező tanyákból 4-5 km-t gyalogoltak az iskoláig. A fűtés vaskályhában, az erdőben szedett fával, a világítás petróleumlámpával történt. A gyerekek rendszeresen és szívesen jártak iskolába. A szülők hozzáállása, viszonya az iskolához, a tanítóhoz a mainál lényegesen jobb volt. Tisztelték a tanítót, segítették az iskolát, a mai napig szeretettel gondolnak az itt eltöltött évekre. Ez a tisztelet kölcsönös volt, a szülők minden problémájukat megosztották a tanítójukkal.

Kulturális programokkal is színesítette a tanyai életet. Színdarabot tanított be, ünnepségeket, bálokat rendezett. Így nemcsak az oktatásban levőket kötötte az iskolához, hanem a felnőtteket is. Egyik nagymamamakorú volt tanítvány nyilatkozta: „azokat az ünnepi percek, órákat, rendezvényeket aranyozott keretben őrzöm emlékezetem tárházában”.

Ő pedig így nyilatkozott visszaemlékezésében: „Az én életemnek szép szakasza volt az Előháton töltött 6 év. Tanítottam, de tanultam is: emberséget, összetartást, szorgalmat az ott élő parasztemberekétől.”

A tanári oklevél megszerzése után óraszámait főleg a testnevelés tanítása töltötte ki. Mint osztályfőnök is nagyon fontosnak tartotta az egészséges életmódra nevelést, a rendszeres testmozgást. Nagyon szerette mindkét szakját, bár a testnevelési órákat sokáig tornaterem nélkül kellett megtartani. A hideg idő beállta az udvaron tor-

náztak, majd a tantermekből a padok eltávolításával végezték a gyakorlatokat. Minden fórumon szóvá tette a tornaterem építésének szükségességét, míg végre egy szükség-tornaterem felépült.

E mostoha körülmények ellenére is a tanítványai a városban rendezett, de a megyei versenyeken is kiemelkedő eredményeket értek el atlétikában, kézilabdában. Egy tanítványa gerelyhajításban lett országos bajnok, a másik megyei bajnok volt távolugrásban, négytusa-lánycsapata pedig szintén megyei bajnoki helyezést ért el.

Külön figyelmet szentelt a helyes testtartásra. Tanítványainak egyénre szabott gyakorlatsorokat állított össze. A gyerekekkel együtt telente az iskolaudvaron jégpályát fagyasztottak, úgy tudtak korcsolyázni. Nyáron úszni és úszást tanítani járt tanítványaival a fürdőbe.

A hét szinte minden napján tartott valamilyen sportfoglalkozást: atlétikát, kézilabdát, vagy tömegsportot, ahová nagy lelkesedéssel jártak a gyerekek.

Osztályát minden évben elvitte kerékpártúrázni, fokozatosan növelve a kilométereket. Minden nyáron részt vett táboroztatásban, ezek mind sáttortáborok voltak.

Folyamatosan képezte magát, publikációja is jelent meg a Sportélet 1971. májusi számában.

Nagyon szeretett tanítani, de ahogy betöltötte a 60. évét, kérte a nyugdíjazását 41 év szolgálat után. Ezután a hobbijának hódolt. Szívesen barakácsolt, érdekelte a numizmatika, a régiségek gyűjtése. Szenvedélyesen szeretett olvasni, több száz kötetes házikönyvtára volt.

A család volt a szentsége, rajongásig szerette gyermekeit (a fia orvos lett, a lánya tanító), unokáit.

Kitüntetései:

- KISZ KB Dicsérő Oklevele (1972)
- Kiváló Úttörővezető (1974)
- Miniszteri Dicséret (1978)
- Kiváló Munkáért (1982)
- Hajdú-Bihar Megyei Köznevelési Törzsgárda Jelvény (1982)
- Társadalmi Munkáért Érem, arany (1982)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1994)

Nem tartotta különösen fontosnak a kapott kitüntetéseit, mindennél többre becsülte a nyíltságot, őszinteséget, becsületességet, hűséget a családjá-

hoz, hivatásához. Széles látókörű volt, reálisan látta a valóságot.

Aranydiplomáját 2005-ben vette át a debreceni Nagytemplomban.

Életében vallotta:

„Úgy élj, hogy amikor a gyerekeid a szeretetre, a becsületre és a tisztességre gondolnak, te juss az eszükbé...!” (Henry Ford)

Felesége, FEKETE IMRÉNÉ

Hajdúnánás

FOLYTÁN JÁNOS (Szarvas, 1931. augusztus 15. – Szarvas, 2001. március 11.): szlovák-történelem szakos általános iskolai tanár, igazgató

*„A korsó azt az illatot,
melyet először felvesz, mindvégig megőrzi”*
(Comenius)

Ha eltávozott szeretteinkre gondolunk, régmúlt emlékek elevenednek meg. Ebben a múltidézésben újra és újra átéljük a közös éveket. Szívünkkel keressük arcuk szelíd vonását. Érezzük jószágukat, szeretetüket. Szinte halljuk hangjukat. Megelevenednek gesztusaik, a hétköznapi és az ünnepek emlékeztető eseményei...

Folytán János Szarvason született. Gazdálkodó szülei – Folytán János és Szakács Mária – valamint dolgos hétköznapijai az örménykúti tanvilágban megtanították neki, hogy nem lehet pihenő. Csak munka, takarékoság, kitartás és szorgalom éltetheti az embert. Innen hozta a termőföld iránti mérhetetlen szeretetét és a gazdálkodás iránti hozzáértését.

Életútjának, vágyainak megvalósításában jelentős állomásai voltak.

Tanulmányait Szarvason és Budapesten végezte, majd tanári diplomát 1956-ban Szegeden, a Pedagógiai Főiskolán szerzett.

Mint kezdő tanárnak, elhatározása volt a gyermeki lelket teleírni bölcsességgel, szeretettel és emberséggel. Így állt be a **bényei Általános Iskolába**, ahol négy évet töltött el. Majd 1960-ban **Szarvasra** került, ahol teljes elhivatottsággal, odaadással és felelősséggel látta el az igazgatói szolgálatot a szlovák iskolában.

1960-ban házasságot kötött Vajgely Zsuzsanna tanítónővel. Egy lányuk született, Alice, aki közgazdász lett.

Felesége hosszú, egymás segítésében gazdag házasságukra megrendülten emlékezik:

„Egy családapáról, férjről szólni elfogultság nélkül nem lehet. 40 éven át tartó házasságunk nagy ajándék volt az élettől. A lelki sebet, mit váratlan szívhalála okozott, nem gyógyítja be az idő soha.

Közös életünk öröme, bánata, néhány féltve őrzött személyes tárgya, lányának és három unokájának rajongó szeretete szívünkben tovább él.”

Talán örök sorsa az életünknek, vagy talán az élet értelme is, hogy hátrahagyjunk valamit magunkból. Olyat, ami másokat boldogít, ami örömet és megnyugvást jelent. Ha lehet, olyat, mely tartós és nagyon sokáig él.

Folytán János szlovák-történelem szakos tanár, a **szarvasi Szlovák Általános Iskola, Óvoda és Diákotthon** 33 tanévének fáradhatatlan igazgatója méltó emlékművet hagyott maga után.

Igazgatása ideje alatt a szlovák iskola a magyarországi szlovákság egyik kiemelkedő jelentőségű szellemi műhelyévé vált.

Tehetséges tanítványok százai kerültek ki az intézményből, idővel kollégákká vagy a szlovák nemzetiségi értelmiség jelentős képviselőivé váltak.

Folytán János mélyen érző, érzékeny ember volt. Kerülte a lélekromboló diszharmoniót. Hitt a szeretetteljes meggyőzés erejében, de ugyanakkor a vitathatatlan tényeken alapuló határozott döntésekben is. Szerette és kereste a kihívásokat, mert csak az akadályok legyőzését tartotta értékesnek. Kedvenc mondása volt: *A bajnok meze is verejétkeszagú.*

Kettős identitású, karizmatikus egyéniség volt. Rendelkezett a szó meggyőző erejével, és a tettei példaértékűek voltak. Munkabírása, kötelességtudata mások számára is követendő. A közért tenni, cselekedni önmagát nem kímélve mindig volt ideje és ereje. Örömet lelte abban, amit csinált. Rendszerezte teendőit: nem tért nyugovóra anélkül, hogy ne végezte volna el a napi számvetését. A papírcetlit, melyen az aktuális feladatok sorakoztak, mindig zakója belső zsebébe tette.

Vezetőként átgondolt és következetes volt. Kemény bírása önmagának. Származása révén elkötelezettje volt a nemzetiségi ügynek. Hű maradt az egyszerű dolgos emberekhez, hű az otthonról hozott anyanyelvhez. Tanítványaiba sok egyéb mellett hagyományörzést nevelt, az ősök tiszteletét.

Szívügye volt a honismereti szakkör, melynek foglalkozásai a történelmi, helyhez és nemzeti-séghez kötődő érzület ötvözetét alakították ki a tanulók ismereteiben, gyermeki lelkében. Működése évei alatt jelentős fejlődés történt, a korábbi iskola-előkészítőt három óvodás csoport váltotta fel. Helyi, de főként központi forrásokból fejlesztették az iskolát (1960-ban I. ütem; 1970-ben II. ütem).

Következetes törekvéseinek eredményeképpen 1990-ben korszerűsítették a diákotthont, mely új arculatot adott Szarvas város főterének is.

1999-ben az intézmény alapításának 50. évfordulója alkalmából megjelent jubileumi kiadványban, mely az *„Az idő visszhangja”* címet viseli, munkássága lényegét önmaga számára így fogalmazta meg:

- *Mindig bízni erőnkben és képességeinkben*
- *Törekedni a modern technika elsajátítására*
- *Kitartóan dolgozni és tenni az alapvető emberi értékek és a szlovák nyelv elsajátítása, megőrzése érdekében*
- *Megadni a tiszteletet embertársainknak, megérteni mások véleményét*
- *Legyünk hasznosak ne csak önmagunk számára, de nyitottak mások felé is*
- *A mostani helyén megvalósítani és befejezni egy komplex többfunkciós szlovák oktatási és kulturális centrumot Szarvason.*

A szakmai munka elmélyítése érdekében anyanyelvű vendégtanár státuszt hozott létre, így került Szarvasra dr. Magda Pažická. Sokrétű

együttműködésüket évről évre növekvő és sokasodó eredmény és siker koronázta.

Igazgató úr 1993-ban nyugalomba vonult, de továbbra is érdeklődő és véleményalkotó lokálpatriótája maradt városunknak, a nemzetiségnek mint az Országos Szlovák Szövetség elnökségi tagja, a Szlovák Kulturális Kör helyi elnöke, a Szlovák Önkormányzat képviselője.

Kezdeményezte a szarvasi evangélikus Ótemplom előtti, helyi lakosok gyökereire utaló emlékmű felállítását. Fájdalom, 2002. július 23-i avatását már csak az égi katedrálról követhette, mint a Letelepdedési Emlékkő első mentora, mely méltó mementója munkásságának is.

Az emlékmű

(Alkotói a szarvasi születésű Lestyán Goda János és a szlovákiai Szabó László)

Szarvas a nemzetiség békezigete. Egész életében ezen munkálkodott.

Folytán János pályája során számtalan elismerésben, kitüntetésben részesült.

- Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója (1958)
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1970, 1990)
- Munka Érdemrend ezüst fokozata (1982)
- Gyermekéért (1989)
- Nívódíj (1993)
- Szarvas Város Pedagógiai Díja (1999)

2011. márciusa volt, amikor őseink építette templomunk fájó harangzúgással vitte halálhírét. Nyugdíjazásakor alapítványt hozott létre. Ennek díjazottjai minden évben az arra legérdemesebb végzős diákok.

„Aki elment, az elment, mondtam én is, de ugyanakkor mélységesen éreztem, aki egyszer nálunk volt, az többé sohasem mehet el tőlünk egészen.” (Kassák Lajos)

Források:

- Családi és munkatársi visszaemlékezések
- 1999. jubileumi évkönyv „Ozveny času I.” – „Az idő visszhangja I.” –
- Szarvas és Vidéke – 2001. március

Felesége, FOLYTÁN JÁNOSNÉ

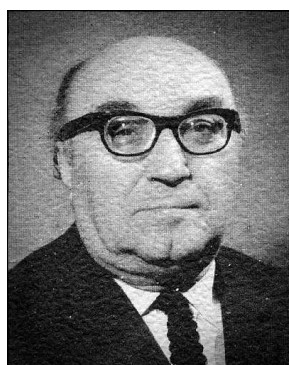
Gyál

és volt munkatársa, MEDVEGY PÁLNÉ

Szarvas

FONAY TIBOR (Fonyód, 1911. március 11. – Tapolca, 1999. április 26.): tanító, tanár, szerkesztő, pedagógiai szakíró

„Kétszer születtem. Egyszer az egyháznak, egyszer a hazának... Az állami anyakönyvi kivonatban ez áll: Született Fonyód, 1911. március 13. Az egyházi anyakönyvi kivonatban pedig: Fonyód, 1911. március 11.” – írta önéletrajzában, aki nem csak Veszprém megyében volt népszerű közéleti személyiség: az ország számos régiójában is számon tartották előadóként, tudományos programok szervezőjeként, szakíróként.

Édesapja, Fonay Lőrinc, a somogyi Fonó községből származott át Karádra, majd Fonyódra feleségével, a Nagyberkiben született Nagy Máriával. A valamikor egésztelkes Fonayak utódai a már néhány holdnyi földre apadt birtokból nem tudtak megélni, s ezért Fonay Lőrinc állami szolgálatba lépett: Fonyódon lett vasúti málházó. A vasútállomás őrházában kaptak lakást, s ebben született Fonay Tibor a család egyetlen gyermekeként.

A fonyódi elemi népiskola elvégzése után Kaposváron a polgári iskolában tanult, majd a fonyódi katolikus pap segítségével került a pécsi

püspöki tanítóképzőbe, ahol az ott töltött időszak nemcsak pedagógiai tanulmányainak, a tanítói pályára készülésének éveit voltak, hanem szellemi formálódásának, egyénisége alakulásának korszaka is. Híressé vált, egész életében folytatott önképzése is itt alapozódott meg: a képző szabaddabb szellemisége nyitottá tették nemcsak a pedagógia, hanem a társadalom kulturális és szociális problémái iránt is. Diákként olyan alapítványi pályadíjat nyert, amelyet az önképzésben leg eredményesebb tanuló kaphatott meg: tizenöt kötetből álló vezérkönyv-sorozat.

Olvasmányélményei ekkor alapozták meg tudatos pedagógiai, irodalmi és szakírói elkötelezettségét. Amikor 1930. augusztus 24-től a Balaton-felvidéken a Káli-medence egyik nemesek, kereskedők, szőlőművelők lakta községében, **Kővágóórsön** kapott tanítói és kántori munkát, nemcsak társát, Kiss Emmát ismerte meg, hanem a hely szellemi múltjával is találkozott, amelyet az egykori kisgimnázium és a fél évszázaddal korábban ott tanított, később evangélikus püspökké választott Gyurácz Ferenc és más neves helyi személyiségek öröksége jelentettek.

1933-ban részt vett az esztergomi nyári egyetemen, Balatonfüreden népművelési továbbképzésen, majd több más (köztük előadóképző) tanfolyamon. 1939-ben megszerzi az egyházi, majd 1941-ben az állami gyakorlóiskolai tanítói oklevelet. Közben a közeli városok helyi lapjai és országos folyóiratok közlik írásait, amelyek révén olyannyira ismertté vált, hogy a Nemzetnevelés az *Értékeink* című rovatában így mutatta be:

„Nem egy cikke szélesen gyűrűző visszhangot váltott ki... Munkatársa és cikkírója a *Nemzetnevelésnek*, írt még a *Dunántúli Tanítók Lapjába*, a *Veszprémi Hírlapba*, a *Tapolcai Ujságba*. Az 1934. évi országos díszgyűlés a Szent István Társulat előadói pulpitusán találja..., mely előadása párbeszéd formájával és élénk példáival magával ragadja a hallgatóságot és megérdemelt sikert arat.”

1941-ben **Balatonfüreden** tanító, majd alig néhány hónap után **Kolozsvárra**, az állami tanítóképzőbe nevezik ki gyakorlóiskolai tanítónak. Onnan is rendületlenül küldi írásait a hazai lapoknak. Ottani működése alapján jelent meg a *Módszertani füzetek* sorozata. 1943-ban már a **pápai tanítóképző gyakorlóiskolájának** tanítója.

Révfülöpon építettek családi házat. Ez adta az ösztönést ahhoz, hogy ott telepedjenek le.

S mert az odaköltözését erősíteni akarta, meg éppen úgy alakult a hazai közoktatási helyzet, hogy iskolákat lehetett alapítani, ő 1945-ben Keresztury Dezső akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter hathatós támogatásával **Révfülöpon** létrehozta a **nyolcosztályos állami általános iskolát**, amelynek igazgatója lett.

Kialakult életének három nagy érdeklődési köre: a képzés-önképzés, az írás és a szakmai közéletben való aktív részvétel. Előbb általános, majd középiskolai tanári diplomát szerez, s már nemcsak tanult, hanem tanított is különböző szakmai tanfolyamokon, továbbképzéseken.

1949-től járási, majd megyei tanulmányi felügyelő, 1958-tól szakfelügyelő lett, 1967-ben pedig megbízták a tapolcai járás művelődésügyi osztálya vezetésével. 1971-től új feladatot kapott: a **megyei továbbképzési és nevelési tanácsadó központ** (amelynek későbbi neve: megyei pedagógiai intézet) pszicho-pedagógusa, tanfolyamok szervezője, vezetője, előadója, és az akkor indult *Megyei Pedagógiai Híradó* (és ennek kiskönyvtára) szerkesztője. Kezdeményezője volt a megyei pedagógiai publikációs pályázati rendszernek, amely alapján számos kitűnő tanulmány és könyv készült a gyakorlati pedagógia köréből.

1975-ben, a hivatalosan munkában töltött utolsó évében, még egy nagy feladat megoldásában vett részt: a megyei pedagógiai kiadványok szerkesztői első országos konferenciájának megszervezésében, lebonyolításában.

Közben írásait százszámra közölték különböző lapok, folyóiratok, és sorra jelentek meg a mindig érdeklődést és szakmai visszhangot kiváltó könyvei. Ezek szorosan összefüggtek pedagógiai, közművelődési aktivitásával, s forrásvilágát jelentették a publikációinak.

A különböző szakmai, kulturális és más közéleti szerepvállalásai haláláig tartottak. Kezdő tanítóként vallásos szervezetekben, kulturális egyesületekben tevékenykedett. Révfülöpon még közösségi bíró és játékosként futballedző is volt, szervezte a dolgozók iskolája tanfolyamait, népművelőként téli estéken gazdatanfolyamot vezetett, majd a 60-as évektől egyre inkább megyei és országos feladatokat vállalt. 1960-ban kezdeményezője, alapítója és elnöke volt a Badacsonyan otthonra lelt Egy József festőművész életművét ápoló emlékbizottságnak. 1967-ben alapító tagja és országos titkára lett a Magyar Pedagógiai Társ-

saságnak, 1969-től, az alapításától pedig elnöke a Társaság Veszprém megyei tagozatának. Az ezt követő két évtizedben a megyei tagozat országosan kiemelkedő szakmai-tudományos munkát folytatott. 1990-ben alapítója és elnöke lett a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaságnak, amely számos kiadványában örökítette meg a kiemelkedő pedagógus személyiségek életútját, valamint a neveléstörténet megyei és helyi hagyományait. Kezdeményezője és támogatója volt a Tapolcán létrejött megyei iskolatörténeti múzeumnak.

Publikációs tevékenységének lenyűgözően gazdag terméke: félezernél több cikk és tanulmány, valamint közel harminc önálló mű, közöttük életút-kötetei és más nagy hatású könyvei, mint *Az elszürkülés veszélye* (1968), *Egy tanító vallomásai* (1986), *Egry József badacsonyi évei* (1989), *Emberek a tájban* (1989), *Révfülöp partjainál* (1991), *Könyvet a kézbe!* (1994), *Egy élet naplója* (1998) és a háromkötetes *Életem* (1994, 1997, 1998).

A köz- és a szakajtó számos alkalommal írt róla, könyveiről, közéleti tevékenységéről. Több önálló kiadvány örökítette meg életútját, utolsóként a *Fonay Tibor pedagógiai és közéleti munkássága* című 2011-ben.

Számos kitüntetést kapott, többek között Állami-díjat, a megye Vajda Péter-díját, a Veszprém megye Érdemrendjét, és 80. születésnapja alkalmából kézbe vehette a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság által készített, portréjával ellátott emléklakettet.

Révfülöpön nagy részvéttel temették el hatvan éven át társa, felsége mellé. Gyermeük nem volt.

Szellemi és tárgyi hagyatékának jelentős részét a P. Miklós Tamás helytörténeti kutató, egyesületi elnök által vezetett révfülöpi helytörténeti gyűjtemény őrzi.

Szakmai munkatársa, TÖLGYESI JÓZSEF
Veszprém

FÓRIS FERENCNÉ Gémes Gabriella (Rimaszombat [ma Szlovákia], 1919. október 9. – Rozsnyó [ma Szlovákia], 2013. április 15.): általános iskolai tanár

„Nevelni annyit tesz, mint emberré tenni.”
(Juhász Gyula)

Kispolgári családból származik. Édesanyja banktisztviselő, édesapja saját üzlettel rendelkező kiskereskedő. Rimaszombatban élt a család az édesanyja haláláig. Szülei házassága szomorúan indult, 1915-ben kislányukat alig egyévesen elvesztették. 1919-ben aztán a család nagy örömeire megszületett a kis Ella.

Az újonnan megalakult Csehszlovákiában nem volt könnyű élete a szintiszta magyar családnak. A kisiskolás leány számára elég nehéz volt a cseh és szlovák nyelv elsajátítása.

Idézet a visszaemlékezéseiből: „Természetesen magyar iskolába íratlak szüleim. Még most is emlékszem, mit szenvedett az egész család velem, amikor hétéves fejjel meg kellett tanulnom a cseh himnuszot. Nem ment a kobakomba a sok idegen szó. Már alföldi apám, pesti édesanyám, sőt az éppen nálunk tartózkodó anyai nagyapám is szó szerint megtanulta és mondta az idegen szavakat, de én a »zsemje« kifejezésen kívül semmit sem jegyeztem meg belőle. A cseh szöveg így hangzott: »a to je tá krásná země«, fordítása: »ez az a gyönyörű föld«. Ekkor tudatosulhatott bennem, hogy a magyar nyelven kívül más nyelvek is léteznek”.

Az elemi iskola kezdeti nehézségeit leküzdve hetedik osztályban már kitüntetett tanuló. Nyolcévesen zongorázni tanult, minden szabad idejét zongorázással töltötte. A vakációban naponta 6-7 órát is gyakorolt, így készült tudatosan a zenei

pályára. Konzervatóriumban szeretett volna továbbtanulni, de az csak Prágában volt. A főváros rossz erkölcsi híre miatt szülei oda nem engedték. A gimnáziumot szülővárosában fejezte be.

A sikeres érettségi vizsga után Pozsonyban a Komenský Egyetemen folytatta tanulmányait szlovák nyelv és történelem szakon. 1938 októberétől a Szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola budapesti kirendeltségű tagozatán magyar nyelv-történelem-zene szakon tanult. 1941-ben fejezte be főiskolai tanulmányait.

Gémes Gabriella friss diplomával a kezében **Kassán** kezdett el tanítani. Előbb a **Domonkos zárdában**, később az **Állami Polgári Fiúiskolában** tanított.

Még abban az évben házasságot kötött dr. Fóris Ferenc joggyakornokkal.

Kassát is elérte a II. világháború szörnyű vihara, amikor sorra szüntették meg az iskolákat.

A pedagógusokat, a tanulókat szélnak eresztették. Ekkor a fiatal házaspár kisfiukkal Rimaszombatba költözött. Itt született 1945-ben Katalin lányuk. 1949-ben a család Rozsnyón telepedett le. Még abban az évben született meg a harmadik gyermekük, Ilona.

A Felvidéken 1949-50-ben sorra alakultak a magyar tananyelvű iskolák, így Rozsnyón is.

Ella néni, ahogy sokan nevezik, így emlékezik vissza az iskolakezdés első napjaira:

*„1950. szeptember 4-én a gimnázium épületének földszintjén álltam a folyosón egymagam diákok, kollégák nélkül a három üres tanterem előtt, ahol se padok, se székek nem voltak. Én voltam a **rozsnyói alapiskola** első kinevezett tanítója. Másnap, szeptember 5-én reggel érkezett meg a kinevezett igazgatónő, Szobisek Mária és néhány kolléga. Hetek múlva már bútorok kerültek az üres tantermekbe, de ami a legfontosabb volt, hogy egyre hangosabbak lettek a tanteremek a magyar gyerekek zsvajjától. Tanári szobáról nem is álmodhattunk. Minden iskolai aktát az igazgatónő a saját irattáskájában hordott. Sok akadályt leküzdve, de annál nagyobb lelkesedéssel kezdtünk a nehéz, de szép nevelői munkához, a magyar anyanyelvű tanulók oktatásához – Fábry Zoltán szavaival a »Drázus-parti Athén«-ben, Rozsnyón.”*

Az iskolában a kezdeti nehézségek leküzdése, a háztartás vezetése és az akkor még hattagú család

irányítása – az öreg papával együtt – nem volt könnyű feladat egy törékeny fiatalasszony számára. 1952-ben lett teljes a család, amikor megszületett a család legkisebb tagja, Gabika. Négy gyermeke mind a pedagóguspályán találta meg élete célját. Fia, Béla mérnök tanár volt és nagyon jó zongorista, Ilona lánya zongoratanár. Ők ketten valósították meg édesanyjuk gyermekkori álmát. Katalin lánya a helyi egészségügyi szakközépiskolában szaktantárgyakat tanított. Molnárné Fóris Gabriella pedig, mint a Fábry Zoltán Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola igazgatója, Rozsnyón ment nyugdíjba.

1958-ban eltemette idős édesapját, aki nagy támasza volt a népes családnak. A háztartást vezette, gondozta a kisunokákat. Férjét 1973-ban vesztette el, 54 évesen lett özvegy. Ekkor minden idejét az iskolai munkának szentelte. Legfájdalmasabb volt számára, amikor örökre el kellett búcsúznia szeretett 47 éves fiától. Személyes tragédiáit hihetetlen belenyugvással, türelemmel élte meg. Lelki nyugalmát unokáiban találta meg, akik gyakran megvigasztalták a szomorú szívű nagymamát.

E sorok írója 2 évig volt Fóris Ferencné tanítványa, tizenhárom évig kollégája.

Jó feleségnek, példás édesanyának, segítőkész munkatársnak ismerte az egész város. Felkarolta a kezdő magyar szakosokat és szívesen adta át gazdag módszertani tapasztalatait.

1976-ban nyugdíjba vonult, de még akkor is kísérleti tankönyv összeállításán dolgozott. Idős kora ellenére megtanulta a számítógépes szövegszerkesztést, és hivatalos fordítóként is tevékenykedett. Kedvenc időtöltése: a varrás, kézimunkázás, olvasás.

1950-től az iskolai és járási magyar nyelv tantárgybizottságának volt szakvezetője kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen nyugdíjba vonulásáig. Magyar szakos tanárként úgy érezte, fő feladata a magyar nyelv gondozása és ápolása. Iparkodott a száraz nyelvtani anyagot közelebb hozni, érdekesebbé, gyakorlativá tenni a tanulók számára az általános iskola felső tagozatán. Mivel munkája során sok hasznos pedagógiai tapasztalatra tett szert, így munkatársa lehetett a Szlovák Országos Pedagógiai Kutató Intézetnek. 1968-ban honosította magyar diplomáját Nyitrán a Pedagógiai Intézetben. Ugyanabban az évben (1968) országos pedagógiai felolvasáson vett

részt Pozsonyban. A „*Hogyan szemléltetek a magyar nyelvtan órákon az alapiskola felső tagozatán?*” című szakdolgozatával országos I. helyezett lett. Munkássága sokrétű volt. 1954-1957 között igazgatóhelyettes, éveken át gondozta az iskola diákkönyvtárát, néhány évig még diák-énekkart is vezetett. Hosszú évek során tan-könyvbíráói tevékenységet folytatott. Írt módszertani segédkönyveket, munkafüzetet és kísérleti tankönyvet. Alapos, megbízható munkájára felettesei bizton számíthattak.

Hitvallása: „*Magyar kisebbségben élni Szlovákiában annyi, mint a szülőföldön megmaradni, a magyarságért szívvel-lélekkel dolgozni, a magyar nyelvet megtartani és a nemzeti kultúrát megőrizni.*”

Munkái:

- Módszertani segédkönyv a magyar nyelvtan tanításához az alapiskola 6. osztálya számára (Pozsony 1972)
- Módszertani segédkönyv a magyar nyelvtan tanításához a 7. osztály számára (1974)
- Magyar nyelvi munkafüzet a 7. évfolyam számára, amely 3. kiadást ért meg (1974, 1977, 1980)
- Magyar nyelvtan az alapiskolák 6. évfolyam számára. Kísérleti tankönyv (1977).
- Iskolánk 20 éve. Iskolatörténet (1970).
Ez az írás szolgált alapul a 10 évenként megjelenő iskolatörténetnek, amit kollégái friss adalékokkal bővítettek tovább.

Források:

- Fóris Ferencné visszaemlékezései
- Személyes beszélgetések
- Családi dokumentumok

*Volt tanítványa, később kollégája,
LOBOCKY MÁRIA
Rozsnyó*

FUTÓ FERENCNÉ Berzi Katalin (Monostorpályi, 1944. november 20. – Debrecen, 2013. február 19.): óvodapedagógus, óvodavezető

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.”

(Pál II. Tim. 4.7-8)

Szülei egyszerű emberek voltak, édesapja a falu elismert kőműveseként dolgozott. Édesanyja a háztartást vezette, és a szőlőskertben, gyümölcsösben is tevékenykedett. Katalin az elsőszülött gyermek volt, van egy leánytestvére.

A szülők nagy szeretetben nevelték, taníttatták két gyermeküket. A helyi általános iskola elvégzése után gimnáziumi éveit Hajdúszoboszlón töltötte. Kollégista volt, a közösségben tartalmas programoknak, élménydús eseményeknek volt részese. A gimnázium kézilabdacsapatának meghatározó tagja volt. Erős fizikuma miatt nemcsak a sportban volt kiemelkedő, férfiakkal azonos munkák elvégzésében is élen járt. Édesapja mellett az építkezéseken is szívesen segédkezett. Nyári szünetekben együtt dolgozott néhány diáktársával a termelőszövetkezetben. Kollégista barátnőivel karöltve, az ő irányításával a kollégiumot körbetatarozták, bemeszelték. A helyi kultúrház építésekor több napig dolgozott társadalmi munkában, összefogva diáktársaival.

1963-ban érettségizett a Hőgyes Endre Gimnáziumban. A helyi közszégy óvodában kezdett dolgozni, és levelező hallgatóként a szarvasi óvónőképzőben tanult. Diplomaszerezést követően is szülőfalujában maradt, és nyugdíjazásáig az óvodai nevelés volt hivatása.

1965-ben örök hűséget fogadott társának, Futó Ferencnek. Élete legnagyobb ajándéka volt egyetlen gyermeke, Ferenc. Férjével együtt sokat

dolgozott munkaidőn túl is a család anyagi biztonságáért. Kitartó volt mind a szellemi, mind a fizikai munkában. Különösen jó érzéke volt a műszaki cikkek használatához, javításához.

Szorgalmas, lelkiismeretes, gyermekszerető pedagógus volt, mindig a tökéletesre törekedett. Rendszeresen képezte magát különböző tanfolyamokon. Önképzéssel tanult meg olyan módszereket, technikákat, amit a gyermekek körében jól hasznosított.

Felkészültségét, munkáját a falu vezetői is elismerték, és 1973-ban óvodavezetővé nevezték ki. Több mint két évtizeden át, nyugdíjazásáig irányította a **Monostorpályi Községi Óvodát**. Személyisége összefonódott az óvodai intézménnyel, fogalomává vált.

Egykori munkatársa, *Makkos Sándorné* óvoda-pedagógus így emlékezik volt vezetőjére:

„Futóné Kató nagyon igényes volt a munkájára. Szakmai elhivatottsága, következetessége, gyermekek iránti szeretete példaértékű. Önmagát is képezve a kollégáit arra ösztönözte, hogy keressék és alkalmazzák a legmegfelelőbb módszereket az óvodai nevelésben. Minden tevékenységét, döntését elsősorban a gyermekek érdekeinek szem előtt tartása motiválta. A kezdő óvónőket szakmai támogatásával segítette elindulni a pályán, a beilleszkedésüket jól irányította. A képesítés nélküli óvónőket továbbtanulásra buzdította, és segített a vizsgákra való felkészülésben is. A szűkös anyagi helyzetekben is volt jó ötlete az óvoda fejlesztésére, környezetének szépítésére. A munkatársakon kívül a szülőket és más családtagokat is bevont a megvalósításba. Játékkészítő versenyt indított, ahol a szülők fel elevenítették gyermekkoruk játékeit (ízíz-kóró ökrös szekér, csutkababák stb.). Még húsz év után is használatban van egy hintaelefánt, amit egy apuka készített. Munkadélutánonként közösen készítettünk bábokat és más eszközöket. A KRESZ-pálya megépítéséhez társadalmi munkát szervezett. Az udvart az ő kezdeményezésére parkosították, telepítették be udvari játékokkal. Emlékét őrzi az a fenyőfa, melynek ültetésekor egyedül ásta ki a gödröt. Az ő ötlete volt a mese-mondó verseny is, amikor a gyermekek a nagyszülöktől tanult mesét adták elő a csoportban. Fáradhatatlanul építette a szülők és az óvoda kapcsolatát. Mindenkitől elvárta a maximális teljesítést, de emberi, családi problémáikat megértve segített azok megoldásában. Szigorú, de emberséges vezető volt.”

A család, a munkahely, az idős szülők segítése, majd gondozása mellett Monostorpályi társadalmi életébe is bekapcsolódott. Több cikluson át tanácstagként is tevékenykedett, különböző ünnepségekre (névadó, karácsony, idősotthon lakó-

inak köszöntése) műsorral készítette fel az óvodásokat.

Ballagó óvodások között 1991-ben

Óvodapedagógusi és közéleti tevékenységéért több *kitüntetésben* részesült:

- Kiváló Munkáért (1978)
- Kiváló Pedagógus (1988)
- Maróthi György-díj (1996)

A Maróthi-díj átvétele után munkájáról nyilatkozott a Hajdú-Bihari Naplónak. „Csak nem itt akarsz maradni? – csodálkoztak el ismerősei”. Így kezdődött, aztán 33 évi színvonalas munka következett. Próféta volt a saját hazájában, Monostorpályiban. A gyermekszeretetet szülei és tanárai példája ültette el benne. Csodálatos élménynek tartotta a 3-6 éves korú gyermekek nevelését. Számára mindegy volt, ki irányította az oktatást-nevelést, a cél ugyanaz maradt: a gyermekeket alkalmassá tenni az iskolai nevelésre.

Egészségi állapotáról így nyilatkozott: Azt pedig, hogy az egészség korona az ember fején, csak egy beteg ember tudhatja. A koronát elveszítette – ahogy ő maga mondta, amikor állapota súlyosbodott –, de a Maróthi-díj ezt pótolta a lelkében.

1998-ban sorsforduló volt életében férje elvesztése, akit betegségében hűségesen ápolt, szeretettel gondozott. A család és a barátok segítették a nehéz napokban. A magányt nagyon nehezen viselte. Kereste a közösségi alkalmakat, előadásokra járt, táborokban vett részt, melyeken az egészséges életmód volt a téma.

A református gyülekezetekben is feladatokat vállalt. A munka örömet jelentett számára. Csodálatos kézimunkákat hagyott hátra. Jellemző tulajdonsága volt a hűség. Hűség a családjához, óvodájához, szülőfalujához, barátaihoz, rokonaihoz.

Unokáit nemcsak nagymamaként, hanem pedagógusként is teregette a felnövekedés útján. Lelkileg megviselte, hogy legkisebb unokájával nem tudott annyit foglalkozni, mint a két nagyobbal. 2003-ban szívműtéten esett át, melyet úgy emlegetett, hogy ez a második születésnapja. Erőn felül igyekezett segíteni családjának, barátainak. Szavakban panaszkodott az egészségére, de szorgalmával, tetteivel mást bizonyított.

Kálmán Antalné emlékezése: „Iskolatársak, kollégiumi társak, életpályánkon kollégák és barátok voltunk. Kati mindig minden helyzetben határozott véleményt formált, kitartó volt a sportban, a tanulásban, empatikus és segítőkész volt problémák esetén. Kiforrott követelményrendszert érvényesített önmagával és másokkal szemben. Baráti összejöveteleken elmaradhatatlan volt finom pogácsája. Minden alkalomra verses, énekes köszöntővel készült, amellyel jó hangulatot teremtett. Háziasszonyi praktikáit szívesen megosztotta velünk. Kedves egyéniségének emléke mellett a saját kezűleg írt süteményreceptjeit is örööm.”

Egész emberi lényére igaz Hérakleitosz gondolata: *„Az ember nem arra született, hogy por-szemként tűnjön el. Az ember arra született, hogy nyomot hagyjon maga után a Földön, a gondolatokban és más emberek szívében.”*

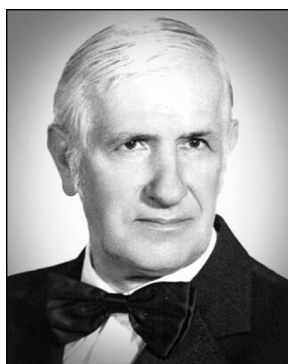
2013. február 19-én beteg szíve elfáradt és megpihent. Méltó módon búcsúztunk el tőle. Családjával együtt, akik szerettük és tiszteltük – a falunkból rengetegen – szülők, tanítványok, munkatársak, barátnők elkísértük utolsó útjára. Személyében egy olyan barátnő távozott el, aki tizenkét évig osztálytársam volt. Négy évig egy szobában éltünk a kollégiumban. Mindketten intézményt vezettünk – óvodát és iskolát –, így szoros munkakapcsolatban is voltunk. Számomra olyan, mintha testvért veszítettem volna el. Szívünkben, gondolatainkban Ő örökké él.

Forrás: ifj. Futó Ferencné által gyűjtött adatok, emlékek, családi dokumentumok.

Kollégája, barátja, SZÜCS ISTVÁNNÉ
Monostorpályi

FÜLÖP SÁNDOR (Debrecen, 1928. október 17. – Mátészalka, 2012. június 3.): középiskolai tanár, festőművész

„Vallom: a művésznek előbb meg kell tanulnia a mesterséget, majd azt elraktározni a tudatalattijába, hogy később a tanultakat elfelejtve előjöhessen a már isteni adottságként benne rejlő tehetség.”
(Fülöp Sándor)

A mátészalkai Esze Tamás Gimnázium tanára volt 1964-től 1992-ig, nyugdíjazásáig. Bár Debrecenben született, Hajdúböszörményben nevelkedett, s azt tekintette szülőföldjének, mivel szülei odaválóiak voltak. Édesapja rendőr, édesanyja földműves családból származott.

Elemi és középiskoláit is ott végezte. 1948-ban érettségizett a hajdúböszörményi Református Bocskai Gimnáziumban. Itt kapott életre szóló elhivatást a természettudományokhoz és a rajzoláshoz, festéshez. Különösen az akvarelltechnikát sajátította el, de megszerette általában a festészetet is, ezért érettségi után jelentkezett a Képzőművészeti Főiskolára, ahova felvételt nyert. Politikai okok miatt nem vették fel a főiskola kollégiumába, ezért jelentkezett a budapesti pedagógiai főiskolára. Később átkérte magát a közelebb lévő debrecenibe, ami később Egerbe költözött át. Négy szakot vett fel: matematika, fizika, kémia, rajz. Még nyugdíjasként is szívesen emlékezett Király Róbert rajztanárára, és Adler Miklós festészetet tanító főiskolai tanárára. Diákkorában a dekorációs, díszlettervező „munkája” mellett eredményesen sportolt is, vízilabdázott, magasugrásban jeleskedett.

Pedagógusi pályafutását **Tarpán** kezdte 1951-ben, ahova harmadéves főiskolásként gyakorlatra helyezték. Festői pályafutása már itt elkezdődött.

Nagyon sokat alkotott, művésztelepekre járt tanulás és tapasztalatszerzés céljából.

Tarpán ismerkedett meg feleségével, Uzonyi Matildával, aki szintén pedagógus, alsó tagozatban tanított 36 éven át. 60 évet éltek együtt példás szeretetben, családi harmóniában. Két gyermekük született. Hogy a család ellátását a két pedagógus szerény fizetése mellett biztosítani tudja, a moziüzem-vezető gépész mellékállást is elvállalta.

1959-ben kerültek a **jármi-paposi iskolába**.

A mozigépész munkát itt is folytatta, amiért a Moziüzemi Vállalattól *Kiváló dolgozó* kitüntetést is kapott.

Közben elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem matematika-ábrázológeometria szakát. 1964-ben Puskás Kálmán igazgató meghívta a **mátészalkai Esze Tamás Gimnáziumba**, ahol matematikát, ábrázoló geometriát, rajzot és művészettörténetet tanított évtizedeken át nappali és levelező tagozaton. Munkáját mindvégig nagy odaadással, lelkiismerettel, szerényen, eredményesen végezte. Diákjai rajongásig szerették, hiszen óráin egy kis kikapcsolódás erejéig elmondhatták élményeiket. Nagyon közvetlen, kedves egyéniség volt. Kartársaival is mindig jó kapcsolatot tartott. Ő készítette évtizeden át osztályaival a ballagási tablókat, melyekben művészi tehetség, egyénisége is tükröződött.

Ballagás az Esze Tamás Gimnáziumban

Tanári munkájáról így vallott: „Nem művész, tanár akartam lenni. Az ember felteszi valamire az életét, és abban megpróbál a lehető legtöbbet

tevésebbé lenni. Azt hiszem, ez is kell ahhoz, hogy többet is akarjak. Nekem mint tanárnak nagyszerű élmény, hogy ma már sok fiatal nagyszerű rajztanár került ki a kezem alól, legalább 15. Ez így önmagában is teljes élet, amiért nem kell szégyenkezni. Elsősorban tanár vagyok.

A tanári mesterség pedig nem a katedrán töltött időt követeli meg az embertől. A nem-alvászó győtrődést is. Egy-egy gyerekért olykor... Nemcsak én hatok a tanítványaimra, diákjaimra, hanem az életükkel, igényeikkel, tagadásaikkal, a világnak, életnek nekifeszülő indulataikkal ők is hatnak rám.”

Bojer György, volt tanítványa így emlékezik rá:

„Mint gyakorló pedagógus, már tudom, hogy az osztályfőnöknek meghatározó szerepe van egy középiskolás diák életében, jövőképe kialakításában, a kamaszkor problémáinak kezelésében, a lehetőségek megmutatásában, kihasználásában, a képességek kibontakoztatásában. Ezeket egy példaértékű osztályfőnöknek meg kell tennie! Ezt tette, ilyen osztályfőnök volt Fülöp Sándor tanár úr is. Igyekezett megismerni tanítványait, a mi osztályunk esetében 36 fiút, a »harcoskát«, ahogyan gyakran szólított bennünket. Felvette a kapcsolatot szüleinkkel, akiknek mindig elmondta a véleményét rólunk, a jó és rossz dolgokat egyaránt. Amikor édesanyám hazajött az első osztály év végi szülői értekezletről, izgatottan vártam, mit fog mondani. Leült mellém, könnycsepp volt a szemében, és azt mondta: 'Kisfiam, beszéltem az osztályfőnököddel, aki olyannak jellemzett, amilyen vagy, és javasolta, hogy az érettségi után tanulj tovább!' Osztályfőnök úr gyorsan megismert bennünket, tudta, milyenek vagyunk, kire miben lehet számítani, kinek milyen az érdeklődési köre. Egy alkalommal megállított a folyosón, és azt mondta: »Hallottam, hogy zeneiskolába jársz és trombitán játszol, én festek. Mindkettő művészet, csináld tovább becsülettel, kitartással!« Aztán beszélt tovább az ő festészetéről.

Minden évben elvitt bennünket kirándulni, és élvezettel beszélt a tájról, a környékről, az értékekről. Aki bajba került, mindig készségesen segített neki, megvédte tanulóit. Segítette a rászorulókat a tanulásban, és szorgalmazta a tehetséges fiatalok továbbtanulását. Nekem is segített délutánonként matematikából, és nem kért érte pénzt! Tanítványaival életük későbbi szakaszában is tartotta a kapcsolatot. Emlékszem, hogy amikor hazajöttem Mátészalkára és találkoztunk, meleg kézfogással üdvözölt, tudta, hogy végeztem, hol dolgozom, kollégának nevezett, és nagyon jól esett, hogy tegeződést kezdeményezett. Később is rendszeresen találkoztunk, ismerte a családomat, meghívott a kiállításaira. Az érettségi találkozóinkra mindig eljött feleség-

gével együtt, és már vártuk, kinek mit fog mondani az ő sajátos stílusában, humorával.”

Nagyra értékelték munkásságát, emberségét, amit kitüntetései is bizonyítanak. Már pár hónappal halála után, 2012. október 26-án a gimnáziumban szaktantermet neveztek el róla. Ünnepeles átadásán Prokai Gábor, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus osztályvezetője méltatta munkásságát.

Volt tanítványa, Pál Dávid portrét készített róla, melyet a szaktanterem falán helyeztek el.

Munkássága értékelését bizonyítják a róla megjelent méltatások (Esze Tamás Gimnázium Évkönyve 1972, Arcképek Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből 2006, Művészi alkotások tára 2000 Mátészalka).

Tanítványain kívül nagyon szerették gyermekei, unokái. Felnéztek rá a városban élő pedagógusok is, tisztelték tudása, művészi tehetsége, szerénysége, közvetlen emberi kapcsolatai miatt is.

Gimnáziumi osztálytársa – Kovách Antal – Szolnokról az alábbi verssel köszöntötte, mely találóan fejezi ki a festményei hatását a nézőkre:

*„Csiszolt keretben vászon, recés papír,
vibráló színek bársonyos tónusa.
Tündöklő látomás, szememnek gyógyír,
falon függő ábra, ihletett csoda.*

*Vonalak, foltok halovány szövevénye.
Hosszú percek óta előtte állok.
Az értők zajával mit sem törődve
titkos érzések erdejében járok.*

*Nem tudom, miért szép, csak alig sejtem,
E kép varázsa megérinti lelkem.
Alkoss, még alkoss! Tarka palettádon*

*Elnyűtt ecsettel keverd a színeket.
Szelíd borzongás járja át szívemet,
hited el velem, hogy az élet álom!”*

Elismeréseket kapott iskolájától, a református egyháztól, a tarpai iskolától. Megkapta a Szocialista Kultúráért Kitüntetést 1978-ban, a Városi Tanács Társadalmi Munkáért Kitüntetését 1983-ban, a Minisztertanács Kiváló Munkáért kitüntetését 1988-ban, Pedagógus Szolgálati Emlékérmét 1989-ben, Munkács várostól 2000-ben oklevelet, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés Emlékplakettjét 2010-ben.

2001-ben megkapta aranydiplomáját, 2011-ben pedig a gyémántdiplomát.

Nagyon emlékezetes volt számára a 2008-ban rendezett kiállítása volt tanítványa, dr. Cserenyák László rendezésében. Ekkor Kósa Lajos debreceni polgármester méltatta munkásságát, értékelte festményeit. Én verssel köszöntöttem a művész urat.

A rajzolás, a festés ereiben lüktetett. Nyugdíjas-ként vallotta. *„Most is, ha egy kis időm van, ceruzát, tollat, ecsetet veszek a kezembe. Valami belső kényszer motivál a festészet felé. Ma is alkotok, míg bírok.”*

A szerénység, az egyszerűség, a kedves derűlátás jellemezte. Műteremre nem vágyott, festett a garázsban, a tornácon, a nyári konyhában. Éppen ott, és akkor, amikor erre belülről indítása volt. Műveinek nagy részét elajándékozta, mert önzetlen szeretetből alkotott. Arcképet ritkán festett, inkább a környezetében lévő utcarészletet, házakat, folyókat, a Balatont, templomokat, iskolákat, öreg temetőrészletet, és természetesen a második szülőföldjének tekintett mátészalkai jellegzetességeket. A gimnáziumot, a víztornyot, a vasútállomást, a szakközépiskolát, a cinevégi szalmatejtő házakat.

„Témákban nagyon szeretem a falvakat, a falusi és kisvárosi sikátorokat, és szeretek ezekbe alkotásokat helyezni” – vallotta.

Kedvenc technikája az akvarell volt, mivel hite szerint *„az élet pillanatainak megismételhetetlen nagyszerűségét ezzel lehet a legjobban visszaadni.”*

Kedvelt színei a kék, a zöld, az okker, a fehér. A hortobágyi kiállításon a chagalli kékek festőjének nevezték. A tanulást soha nem fejezte be, folyamatosan művésztelepeken képezte magát: Sopron, Tokaj, Dunaújváros, Gyula, Esztergom, Vaja, Munkács, Tiborszállás.

Egy kiállítás megnyitóján fiával

Festményei nemcsak országsszerte, de külföldön is (Németország, Ukrajna, Hollandia) megtalálhatók. Egyéni és közös kiállítások sora bizonyít

ja tehetségét: Eger (1950), Szarvas (1979), Nyíregyháza (1961), Hortobágy (1986), Vaja (1995 és 1996), Nagyecsed (1996), Jármí, Munkács, Mátészalkán többször is, Hajdúböszörmény, Vásárosnamény, Budapesten többször is.

Élete színes, élménygazdag és szeretetteljes volt. Feladatait, megbízatásait mindig maximálisan lelkiismeretesen végezte, mindent megtett családja, egyháza és nemzete boldogulásáért. Akik ismerték őt, elmondhatják, hogy soha nem külső célokért, nem emberi dicsőségért vagy elismerésért küzdött, mégis nagyszerű életet élt.

Életútja – pedagógiai és művészi munkája – példaértékű lehet minden ember számára.

A kiváló művész-pedagógus neve és személyisége nemcsak közvetlen tanítványai szívében, lelkében marad meg, hanem ott lesz emléke szeretett iskolájának mindenkori diákjai között, és városunk pedagógusai, értelmisége emlékezetében nagyon-nagyon sokáig.

Emlékezők:

- Felesége, Fülöp Sándorné
- Fia, Fülöp István
- Becsei Miklós református lelképásztor
- Dr. Cservenyák László múzeumigazgató
- Bojer György középiskolai tanár

LOSONCZI LÉNA tanár
Mátészalka

„Gyermekeinket nem megvédeni kell az élet nehézségeitől,
hanem alkalmassá tenni őket azok leküzdésére.”
(Gieber Györgyi)

G-Gy

GÁLL MIHÁLYNÉ Agárdy Éva (Debrecen, 1923. augusztus 31. – Budapest, 1998. szeptember 16.): ének-zene tanár, szakfelügyelő, karnagy

Ének-zene szakos tanár volt. A hétgyermekes családból hozta magával a zene iránti érdeklődését. Édesanyjuk fiatalon elhunyt, így a jogot végzett, kishivatalnokként dolgozó édesapjuk gondoskodott a hét gyermek felneveléséről. „*Féltárván, egymást segítve nőttünk fel*” – írja önéletrajzában. Az édesapa szeretete, nevelése, odafigyelése meghozta gyümölcsét. Mind a hét gyermek diplomával a kezében léphetett a nagybetűs életbe.

Debrecenben éltek, a kisiskolás Éva zenei alapképzésben részesült a zeneiskolában, de az édesanya elvesztése után zenei tanulmányait abba kellett hagynia.

1943-ban szülővárosában tanítói oklevelet szerzett a Református Leánylíceum és Tanítóképző Intézetben.

A következő évben férjhez ment Gáll Mihály református lelkészhez. Pedagógusállást csak a háború befejezése után kapott. 1946. december 15-től a **hajdúsámsoni községi iskola** tanítónője, férje a község lelképásztora volt. Nagyon sokat tettek a lakosságért, az iskolaügyért s a község fejlődéséért. A zenét szívügyének tartó tanítónő látta el a kántori teendőket, templomi orgonajátékával még megihittebbé tette az istentiszteleteket.

1954-ben valóra vált a nagy álom. Az Egri Pedagógiai Főiskolán énektanári oklevelet szerzett, ezzel párhuzamosan a Debreceni Állami Zene-konzervatórium énektanári tanfolyamának rendes hallgatója. Ennek az oklevélnek a megszerzése igen nagy fáradságába került, mivel ekkor már négy gyermek édesanyja volt.

Egy zenei tanfolyamon Budapesten megszerezte a zongoraoktatói engedélyt is. Ezekben az években már vizsgáztató tagja volt a **Debreceni Zeneművészeti Szakiskola** Zenepedagógiai Munkacsoportjának.

1956 eseményei mély fájdalmat okoztak a családnak. Férjét, a mindenképp tenni tudó lelkipásztort megvádolták és meghurcolták, így 1958-ban el kellett költözniük a szeretett községből.

1958-tól a püspökladányi **Zója**, ma **Kálvin Téri Általános Iskolába** került, ahol éneket tanított.

Az első években a helyi református egyházközség tulajdonát képező épületben, szükséglakásban laktak, négy, még tanuló gyermekükkel.

Férje a Karacs Ferenc Gimnáziumban volt anyagkönyvelő, majd könyvtáros tanár, s közben a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen

tanult magyar-történelem szakon. 1966-ban kaptak pedagógus szolgálati lakást, ami hozzájárult a család nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb életéhez, a mindennapi munka zavartalan végzéséhez. Éva néni új munkahelyén hamar beilleszkedett a tantestületbe, ahol hozzá hasonló jól képzett, humánus, szeretetteljes kollégák tanítottak.

Minősítésében a következőket írta róla igazgatója, Nagy István: „Tudását nemcsak hogy igyekszik a tantervben lefektetett követelményeknek megfelelően átadni a gyermekeknek, hanem sokoldalú, változatos, színes, hangulatos módszereivel remekül meg tudja fogni őket az ének-zene számára... Megvan minden képessége és tehetsége ahhoz, hogy kiemelkedjen a szakterületén.”

Így is lett. Az akkori időkben – a megyében először – szervezett iskolai énekkart, mellyel az összes megmérettetési fórumon, zsűrizésen kiemelkedően szerepelt. Helyi, járási, körzeti és országos minősítések igazolták kodályi elképzeléseit.

„Nem sokat ér, ha magunknak dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren míg megszólal a nagy Harmónia, ami-ben egyek lehetünk. Akkor mondjuk csak igazán: Örvendjen az egész világ!”

Az igazgató felkérésére a helyi gimnáziumban is elvállalta az ének-zene oktatását, sőt gimnáziumi énekkart is szervezett. Tengernyi munkáját mindig becsülettel, fáradhatatlanul látta el. A püspökladányi Zeneiskolában is tanított, melynek egyik alapító tagja volt. A tanári munkája mellett felnőtt kórusokat is vezetett. Szerepeltek a megyei és nemzetközi hangversenyeken a debreceni Bartók-teremben, a Magyar Rádió által szervezett Éneklő Ifjúság című sorozatban. Jelentős esemény volt abban az időben, hogy 80-90 falusi gyermek élő, egyenes adásban énekel a Rádió VI-os stúdiójában. Az akkor rangos, meghatározó művészeti eseménynek számító Sárospataki Diáknapokon énekkarával több alkalommal is aranyérmet nyert, minden alkalommal ott volt a díjazottak gálahangversenyén. A zsűri mindig értékelte kórusának szép hangzását, természetes zeneiségét, tanulóival való jó emberi-tanári kapcsolatot. Azon kevés tanár közé tartozott, akik meg tudták szüntetni a növendékek fellépés előtti nyomasztó lámpalázát, így azok a pódiumon mindig hibátlanul szerepeltek. 1961 májusában még a Köznevelés című országos lapban is meg-

jelent egy szép cikk róla az *Éva néni kórusa* címmel.

Dr. Pécskayné Juhász Ilona zenetanár, aki 6 évig tanított ebben a zeneiskolában, így emlékszik vissza: „A Gáll család a városban fogalom volt, Gállné Éva szolfézt tanított igen lelkiismeretesen, nagy szakmai tudással.”

Valóban, Éva néni mellett mindig volt egy biztos pont, Miska bácsi, akivel szeretetben és egyetértésben éltek, segítve, kiegészítve egymást.

Miska bácsi jégpálya készítésével, a korcsolyázás népszerűsítésével is beírta nevét a ladányiak szívébe. Zenétől, kacagástól volt hangos a gimnázium udvara a téli estéken. Nagyon sokan segítették munkáját erkölcsileg és anyagiilag egyaránt. Sok tanárkolléga és diák lett a korcsolyázás megszállottja ezekben az években.

Korcsolyázás a gimnázium udvarán

Éva néni egykori növendékei közül a mai zenei életben megtalálható európai hírű balettművész, musical rendező-koreográfus, rádiós zenei szerkesztő, főiskolai művésztanár, zenekari művész, szakközépiskolai tanár, általános iskolai énektanár.

Tanítványai így emlékeznek vissza rá.

Lövei Sándorné Molnár Erzsébet: „Emlékeim szerint Éva néni az 1957-1958 évben kezdett engem tanítani ötödikes koromtól nyolcadik osztályig. Amikor szeptemberben első órát tartotta, feltűnően fűrkészte az éneklő osztályunkat, és rögtön »kiszúrta« a jó hangú gyerekeket. Könnyű dolga volt, ahol az osztály együtt is kiadott volna egy kisebb énekkart. Szigorú volt, és a zenei pontosságból nem engedett. Olyan füle volt, hogyha valaki hamisan énekelt, a tiszta hangzás érdekében külön gyakoroltatta. Éva néni vigyázott a gyerekek külső megjelenésére is. A nyolcvanas lét-

szám fölötti énekkar szép, egységes képet mutatott út-törő egyenruhánkban, fehér térdzoknival a lábunkon, fehér szalaggal a hajunkban. Emlékszem a kórus egyik pécsi jutalomkirándulására is. A nevezetességek megtekintése mellett a Pécsi Nemzeti Színházban a *Bástyasétány* 77 című operettet tekintettük meg. Nagyon sokunknak ez volt az első színházlátogatása. Miután teltek az évek és anyuka lettem, a nyolcéves Editke lányomat vittem a zeneiskolába beírtni. A meglepetés az volt, hogy tanára éppen Éva néni lett. Az volt az utolsó munkában töltött tanéve. A legmeghatóbb azonban az volt, hogy karácsonykor a tanszaki hangversenyen az én lányom négykezest játszott Éva nénivel. Gáll Mihályné számomra az örök, feledhetetlen kiváló énektanár.”

Lövei Ilona ének-zene szakos általános iskolai tanár: „Az ének, a zene, a művészetek iránti szeretet és fogékonyság mindig része volt a családjunk életének. Első osztályos koromban kezdtem a zenetanulást. Harmadikos koromban nyitotta meg kapuit a püspökladányi Zeneiskola. Ott ismertem meg Éva nénit, nekem szolfézt tanított. Nagyon sok emléket őrzök ezekből az évekből. Sok versenyen, találkozón, rendezvényen vettünk részt. Az általános iskola után nem volt kétséges, hogy a zenei pályát választom élethivatásul. Első munkahelyemen, a földesi iskolában, visszaemlékezve a régi időkre hozzáálltam az iskolai kórus megszervezéséhez. Több alkalommal, kulturális seregszemlén egy műsorban szerepeltünk, versenyeztünk kedves egykori tanárom, Éva néni kórusával. Számomra a legnagyobb örömet az jelentette, amikor egyaránt arany minősítést kaptunk, a földesi iskola, illetve az Éva néni által vezetett kórus. Fontosnak tartotta, hogy megtanítsa a gyerekeknek felismerni és becsülni az igazi értékeket. Az ő fantasztikus pedagógiai és szakmai tudása, szeretete mindig erőt adott munkám során.”

Rásó Mihályné Magyar Mária ének-zene szakos általános iskolai tanár: „Kedves arcú, gyönyörű, dús szőke hajú, harmóniát sugárzó tanárnő volt, akit már fiatalon mindenki Éva néninek szólított. Szolgálatnak érezte a tanítást, a művészetet. Odaadó alázattal, rajongással közeledett tanítványaihoz. Kodály zenepedagógiai művein keresztül vezetett be a szolmizálás rejtelmeibe. Mái szolmizálva gondolkodom a zenében. Ének-zene tanárként máig ő a példaképem. Személyiségének köszönhetően az órái mindig inspiráló légkörben zajlottak. Érzékeny volt a tehetség bármilyen megnyilvánulására. Tette ezt hosszú időn keresztül, állandó magas feszültségben, még az estébe nyúló szolfézsórákon sem láttam soha fáradtnak.

Neki köszönhetem az együttműködés örök élményét, minden növendékhangversenyen ő kísért zongorán. Lenyűgözött zsenialitásával, kedvességével és végtelen szeretetével. A szereplések előtt mindig átölelt, bátorított, és az ő lelkesedése a zenemű iránt mindig ragályosnak bizonyult. Kórusvezetőként, karnagyként az

együtténeklés örömforrást jelentő élményét adta nekem: a harmónia világát. Mái ott szól bennem kristálytisza hangja, a dallam apró hibáit azonnal korrigáló precizitása, a zene iránti alázata.

»Egy hangszer voltam Isten kezében

Ki játszott rajtam néhány dallamot.« (Juhász Gyula)

Szívemben tovább éneklő az ÉGI DALLAMOT.”

1962-ben alapító tagja volt a püspökladányi ÁFÉSZ vegyeskarának. Ezüst, arany minősítések, körzeti és országos találkozókra való szereplések jellemezték eredményes karnagyi munkáját.

Több alkalommal részesült szakmai elismerésben. 1980-ban *Kiváló Munkáért*, 1987-ben *Szocialista Kultúráért*, 1988-ban a *Püspökladányért* kitüntetést kapta.

Kemény feladatot mért rá a sors, de a nehézségeket legyőzte egyéniségével, melynek három erőssége a tehetség, a szeretet és a humánus volt. Az általános iskolai, gimnáziumi, zeneiskolai tanítás, kórusvezetői teendők mellett – napi nyolc-tíz órai elfoglaltság – négy remek képességű gyermeket nevelt, akik elismert, sikeres diplomás szakemberek lettek. Városunk zenei, közművelődési, zeneoktatási életében id. Csenki Imre és Lavotta Kamilla mellett Gáll Mihályné munkássága volt meghatározó.

Nyugdíjba vonulása után férjével Budapestre költöztek, hogy gyermekeik közelében legyenek. 1998. szeptember 16-án csendesen megpihent, és kívánsága szerint a debreceni köztemetőben helyezték örök nyugalomba. Temetése a Zenei Világnap „másnapján”, október 2-án volt mély részvét mellett, ahol az ÁFÉSZ énekkar kamarakórusa Pintér Éva vezetésével Bach: *Már nyugosznak a völgyek* című korál-feldolgozásával, valamint Weber: *Dal a sírnál* című művével búcsúzott.

Források:

- Emlékkönyv a néhai hajdúsámsoni pedagógusok emlékére, Hajdúsámson, 2010.
- A Kálvin Téri Általános Iskola irattára
- Herczegh László zeneiskolai igazgató írása
- Köznevelés 1961. május 16-i száma
- A Gáll család visszaemlékezései
- Személyes emlékek

Egykori kolléganője, BENDE JÓZSEFNÉ
Püspökladány

GÁMÁNNÉ MARTON ERZSÉBET (Debrecen, 1945. június 9. – Kecskemét, 2012. július 30.): tanító, pedagógia szakos előadó, úttörőház-igazgató, általános iskolai igazgatóhelyettes

Dolgos munkáscsaládban született. Édesapja több évtizedes, szorgalmas munka után műbútorasztalosként ment nyugdíjba a Debreceni Jár-műjavító Vállalattól. Édesanyja varrónő volt egy debreceni varrodában. Egy húga van, aki számitógépes könyvelőként dolgozott a Paletta Vállalatnál. Szülei igyekeztek harmonikus családi légkörben nevelni gyermekeiket, akik jó testvérek voltak.

Mindezt *húga* sorai illusztrálják a legjobban:

„Vannak olyan közös dolgok az életben, amelyeket senki mással nem tudunk megosztani. Feledhetetlenek a gyerekkori évek, a közös kis titkok és tervek, a sok-sok szeretet és figyelem, amit a szüleinktől és egymástól kapunk és a másoknak adtunk.”

Általános iskolai tanulmányait Debrecenben, a Kossuth Lajos Általános Iskolában végezte, majd 1963-ban érettségizett a Kossuth Gyakorló Gimnáziumban, és ősztől már a Debreceni Felsőfokú Tanítóképző Intézet hallgatójaként tanult tovább, ahol 1966 júniusában szerzett tanítói diplomát.

Első munkahelye az *Egyeki Általános Iskola* volt, majd 1967 februárjától az úttörőmozgalomban végzett több éves, eredményes és aktív ifivezetői munkája alapján a *berettyóújfalui járás úttörőútkára* lett. Három év múlva egyéves moszkvai ifjúsági vezetői képzés után előbb a *Debreceni Járás*i, majd a *Hajdú-Bihar Megyei Úttörő Elnökség* munkatársa lett. 1973. január 1-jétől a Hajdú-Bihar Megyei és a Debreceni Városi Úttörő elnökség javaslatára az akkor tanácsai kezelésbe kerülő *Lőwy Sándor Úttörőház* igazgatójává nevezte ki a Debreceni Városi Tanács.

Önéletrajzában írja: „Közel 15 évig töltöttem be ezt a tisztséget. Vezetésem alatt az intézmény nagyon sok hazai és nemzetközi elismerést szerzett.”

Irányítása alatt rendkívül sokirányú munka bontakozott ki az úttörőházban. Egyik legszínvonalasabb tevékenységi területe a szakköri munka volt. Működése alatt közel harminc szakkör működött, melyek közül több országos és nemzetközi hírnévre tett szert. Nem sértve a többi szakkör érdemeit, a néptánc és a Tücsök, később Csobolyó népzenei együttes tevékenységét külön is kiemelik.

Kardos Lászlóné Szathmári Emma, az együttes vezetője gyermekkorában maga is az úttörőházi néptáncegyüttes tagja volt, majd a Debreceni Népi Együttes egyik legkiválóbb női táncosa lett, és büszkén tért vissza oktatónak az úttörőházba. Visszaemlékezéseiben írja:

„Jó volt szakkörvezetőnek lenni egy kiváló felnőttekből és lelkes gyermekekből álló közösségben. Velük, értük és róluk szólt minden.”

Gámannéról a következőket írja:

„Fontosnak tartotta, hogy minél több gyermek ismerkedjen a magyar néptáncal. Minden táncost névről ismert. Gyakran bejött a próbákra, ott volt a szerepléseken. Ha kellett, segített öltöztetni, vagy csak néhány biztató szót mondott.”

A csoport rendszeresen részt vett megyei, országos gyermektánc-fesztiválokon (Kalocsa, Sátorlajújhely). 1977-ben a táncegyüttes a Tücsök Népzenei Együttessel együtt képviselte hazánkat Belgrádban, az Európai Gyermek Fesztiválon. Az Építők Hajdú Táncegyüttesének folyamatos utánpótlását képezte.

Ugyancsak említésre méltó a Joób Árpád zene-tanár által létrehozott és vezetett Tücsök Népzenei Együttes, mely a híres Délibáb Együttes gyermekcsoportjaként jött létre, és országos, sőt nemzetközi hírnévre tett szert. Példa erre a már említett belgrádi európai gyermekfesztivál.

Az együttes két tagja egy más alkalommal kubai gyermekfesztiválon vett részt.

Öt éves évfordulójukon a Csobolyó nevet vették fel. Legnagyobb szakmai sikerüket 1981-ben érték el, amikor is az MTV Röplő Páva népzenei versenyén ezer résztvevő közül ötödik helyezettek lettek, és elnyerték a Népművelési Intézet nívódíját.

Gámánné Marton Erzsébet kezdeményezésére, *Joób Árpád* szakmai irányításával, a Délibáb Együttes tagjainak közreműködésével létrejött a Népzenei Iskola az úttörőházban, mely országosan is egyedi kezdeményezés volt, és amely számtalan debreceni gyermeknek biztosította a népi hangszerekkel, népzenevel való behatóbb ismerkedést.

Gámánné Marton Erzsébetről a következőket írta: „Mindezen eredmények mögött ott találhatjuk egy intézmény ízig-vérig bölcs pedagógus vezetőjének munkáját, aki tudta, hogy a hagyományok megismerése, a dalok, a táncok, a hangszerjáték megtanulása gazdagító, emberformáló... Törekvéseinek, munkájának hatása évtizedek múltán is érezhető.”

E két szakkörön kívül szinte valamennyi felmutatott még kiemelkedő eredményeket. Óriási jelentőségű volt a Lobotka Pál vezette úttörőházi fúvószenekar működése, mely széleskörű hazai és nemzetközi hírnévre tett szert, és elődje volt a városi ifjúsági fúvószenekarnak. Hasonlóan országos hírű volt a Várhidy Attila vezette színjátzó szakkör és a Kollár András vezette énekkar. Ugyanúgy jelentős volt a repülőmodellező, fotós és rádiós szakkör, vagy a csodálatos munkákat készítő szúrrátéses vagy az ügyes kezek és honismereti szakkör működése, és még sorolhatnánk. Óriási értéke volt ezeknek a szakjellegű közösségeknek, hogy a tehetséges és sokszor hátrányos helyzetű gyermekeknek adták meg a kibontakozás és tudásuk megmutatásának lehetőségét.

Színvonalas, város- és megyeszerte ismert és népszerű volt az úttörőház éves rendezvényprogramja, melyek közül több az iskolákba kihelyezve valósult meg és vált közkedvelté, így gyermekek tömegeinek és nagyszámú felnőtt érdeklődőnek adott maradandó élményt.

Jelentős volt az úttörőháznak a felnőtt és gyermek vezetőképzésben betöltött szerepe.

A nyolcvanas években az igazgatónő irányításával alakult meg és működött színvonalasan a megyei képzési bázis, mely gyermek, ifjú és felnőtt vezetők képzését szervezte, koordinálta és módszertanilag segítette. Mindezek kialakításában, fejlesztésében és működtetésében G. Marton Erzsébetnek elvülhetetlen érdemei voltak. Irányítása alatt a Löwy Sándor Úttörőház az ország egyik legjobban működő gyermekintézményévé vált, mely sok tekintetben az úttörőházi munka módszertani bázisává fejlődött.

Úttörővezetői munkájának a csúcsát jelentette, amikor 1975-ben megválasztották a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsa és Elnöksége tagjának, mely tisztséget 1979-ig töltötte be. Tartalmasan és elhivatottan képviselte az országos testületben a megye úttörőmozgalmi érdekeit. Vezetője volt az úttörőházakkal foglalkozó országos munkabizottságnak. Jelentős munkát végzett a tanácsi kezelésbe került úttörőházak és az állami irányítószervek tartalmi és szervezeti együttműködésének összehangolásában.

1978-ban házasságot kötött Gámán Gábor újságíróval. Házasságukból 1980-ban megszületett Zsuzsanna nevű lányuk, akit nagy szeretettel neveltek, és aki jelenleg Kecskeméten él férjével. Gámánné Marton Erzsébetet családja mindenkor megértéssel támogatta munkájában.

Szerteágazó igazgatói és úttörővezetői teendői közepette nem hanyagolta el szakmai képzését.

Önéletrajzában írja:

„Szakmai érdeklődésem mindig mélyebb volt a pedagógia tudomány és gyakorlat iránt, ennek elmélyítésére végeztem el a pedagógia szakot 1981 és 84 között a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, 1984 júniusában diplomáztam.”

Közel 15 éves, sikeres úttörőház-igazgatói munka után, mint önéletrajzában írta: „Az iskolai munka már nagyon hiányzott...” ezért közös megegyezés alapján a Debrecen Városi Tanács 1987 március 1-jétől megbízta az épülő **Böszörményi Úti Általános Iskola** alsó tagozati igazgatóhelyettesi feladatával.

Nagy lelkesedéssel és lendülettel kezdett hozzá új munkaköre ellátásához. Izgalmas és újszerű feladatot jelentett számára az új iskola pedagógiai programjának kialakításában, a szervezési feladatok megvalósításában való részvétel. Első perctől igyekezett jól hasznosítani a tanítóképzőben és a Kossuth Egyetem pedagógia szakán tanultakat és az évek során szerzett vezetői tapasztalatokat.

Nyolc évig együtt végezték az igazgatóhelyettesi feladatokat *Maluska Lajos* felső tagozatos helyettes társával, akivel jó kollegiális kapcsolatban voltak, és aki a így jellemezte igazgatóhelyettesi munkáját: „Pedagógiai nézetei a kor elfogadott elveitől előrehaladottabbak, de ugyanakkor felelősségteljesek voltak. Irányította és maga is részt vett a Zsolnai program megvalósításában.

Szerette a gyerekeket, a jövőjüket meghatározó alapítványok szervezését, irányítását jól végezte. Éléményszerű táborokat és erdei iskolákat szervezett. Jó kapcsolatot épített ki a szülőkkel, eredményesen segítette szervezeteiket, kezdeményezéseiket. Véleményének minden fórumon hangot adott, vitázott a másképp gondolkodókkal. Elképzeléseit határozottan igyekezett véghezvinni.”

Alsótagozat-vezetői megbízatásának megszűnése után alsó tagozatos osztályfőnökként folytatta nevelői tevékenységét. Iskolaotthonos rendszerben *Tar Szilvia* kolléganőjével váltották egymást, aki a következőképpen jellemezte Gámánné nevelői tevékenységét: „Közös munkánk során a számára nagyon kedves környezetismeret, illetve magyar nyelv és irodalom tantárgyakat tanította. Óráira mindig felkészülten érkezett. Nyitott és tájékozott volt a világ dolgaira. Az új tanítási módszereket is szívesen alkalmazta.

Meghallgatta a gyerekek minden ügyes-bajos dolgát, és kedvesen terelte őket a helyes irányba. Szigorúan, de igazságosan bánt velük. Erős egyéniség volt, de szándékaiban mindig a segítségadás és a jobbítás volt a jellemző. Következétesen képviselte a munkához való megfelelő hozzáállás komolyan vételét.

Osztályfőnöki munkájából sokan és sokat tanulhattak. Igazi közösségeket tudott kinevelni. Fontosnak tartotta, hogy minden gyerek eredményesen elvégezze az általános iskola kezdő szakaszát.

Hivatásának érezte a nevelést. Nemcsak osztályfőnökként, hanem néhány évig még ifjúságvédelmi felelősként is sokféle kapcsolatba került a gyermekekkel. Igyekezett segíteni mindenkin, aki hozzá fordult segítségért. Szívesen és lelkesen készítette fel tanítványait a különböző szintű tanulmányi versenyekre, ahonnan a gyerekek több esetben előkelő helyezésekkel tértek vissza. Ötleteivel aktívan működött közre az iskolai rendezvények szervezésében, ünnepi műsorokat mutatott be tanítványaival.”

Miklós-völgyi Miklósné, volt igazgató a következőképpen vélekedett munkájáról és személyéről: „Tökéletes rálátása volt az iskola teljes működésére. Határozottság, céltudatosság és gyermekszeretet jellemezte. Szakmai tapasztalatával, ötletgazdagságával, innovatív szemléletével, empátiakészségével az évek során elnyerte a kollégák és szülők bizalmát, elismerését. Az iskola munkájához kapcsolódó elemzéseket őszinte kritikával fogalmazta meg, amelyből mindig kicsengett az iskola jövőjéért érzett felelősség, jobbító szándék. Nevéhez fűződik az iskolai munkát támogató »Korszerű Műveltségért Alapítvány« létrehozása, melynek kuratóriumában élete végéig tevékenykedett.”

Nyugdíjba vonulásakor, 2005 júniusában utolsó évzáróján a következőket mondta tanítványainak:

„Megpróbáltam átadni néhány olyan szeretetteljes gondolatot, ami úgy érzem, minden embernek sajátja kell legyen, hogy az életben boldognak érezze magát, sikeres maradjon.”

Kis kártyákon pedig azt üzenté utolsó osztálya tagjainak:

„Kis Tanítványom!

Ne feledd, hogy együtt tettük meg az egyik legnagyobb lépést. Együtt küzdöttünk meg minden más irányba induló ceruzával, a gondolatok mások számára is érthető megfogalmazásával.”

Mindezen gondolatok is bizonyítják G. Marton Erzsébet mélyreható pedagógiai elkötelezettségét, a gyerekek iránti tiszteletét és szeretetét.

Nyugdíjazását követően néhány év múlva férjével Kecskemétre költöztek, hogy közel legyenek egyetlen imádott gyermekükhöz, Zsuzsikához. Terveik teljes megvalósulását néhány év után megakadályozta a drága édesanya hirtelen jött betegsége és halála.

A család döntésének megfelelően hamvait 2012. október 19-én Debrecenben – szeretett szülővárosában – a köztemetőben, imádott szülei sírjában helyezték el.

Gámánné Marton Erzsébet élete során bármely posztpon is dolgozott, valamennyi megbízatását szolgálatnak tekintette, és azt kellő elkötelezettséggel, tudása legjavát adva teljesítette. Mindemellett határozott és öntudatos vezető volt.

Véleményét, elképzeléseit bátran képviselte. Kiváló szervező készséggel rendelkezett, mely készségét számtalan esetben bizonyította, legyen szó az úttörőházon és iskolán belüli munkáról, vagy városi, megyei és országos rendezvényekről, megmozdulásokról. (Éneklő Ifjúság Kórusverseny, Őrsvezetők Országos Találkozója 1975, Bugac-Hortobágy Úttörő Tv vetélkedő 1974, Országos Úttörőparlament 1979, XIX. Nyári Úttörő Olimpia 1983 és még sorolhatnánk.)

Igazgatóhelyettesként, beosztott nevelőként tudatosan fejlesztette az oktató-nevelő munka iskolán belüli és kívüli eszközeit és módszereit, mely folyamatnak a középpontjába mindenkor a gyereket helyezte.

Jelentős és meghatározó személyisége volt az ország, a megye és Debrecen város úttörő mozgalmának és pedagógiai életének. Emlékét megőrizzük.

Munkáját számtalan kitüntetéssel ismerték el az irányító szervek. Tulajdonosa volt a *Kiváló Úttörővezető*, *Úttörővezető Érdemérem*, *Gyermekekért Érdemérem*, *KISZ Érdemérem* és más kitüntetéseknek.

1986-ban a pedagógusnapon *Kiváló Munkáért* kitüntetésben részesült

Források:

- Gámánné Marton Erzsébet önéletrajza
- Húga, Buzás Attiláné visszaemlékezése
- Kardos Lászlóné és Joób Árpád, volt úttörőházi szakkörvezetők visszaemlékezései
- Jámbor Gyuláné, volt úttörőházi munkatárs visszaemlékezései
- Miklósvölgyi Miklósné, volt igazgatónő visszaemlékezése
- Maluska Lajos és Tar Szilvia, Gámánné iskolai kollégáinak értékelése

KOVÁCS ANDRÁS volt megyei úttörőelnök
Debrecen

GÁNTS JENŐ (Rábaszentandrás, 1922. március 20. – Szilsárkány, 2008. október 19.): tanító, tanár, szakkfelfelügyelő

Apja, Gáncs Sándor édesapjától örökölt vegyesboltot vezetett. Felesége, Németh Lídia segítette neki ebben a munkában. A régi üzlet egy korabeli képeslapon látható, megdöbbentő az épület szegényessége. Akkoriban azonban ez volt a falu egyik központi helye.

Gáncs Sándoréknak két fiuk született, Jenő és Sándor. Az idősebb tanulni akart, a kisebbik inkább a boltban maradt szüleivel.

Jenőt Pápára vitte az elemi után az édesanyja. Abba a városba, amelyet jól ismert, hiszen oda járt vásárokra almát, diót, tojást árulni. Féltette a gyereket, ezért gondos kezekre bízta, Bárány tiszteletes úrékhoz adta lakónak, akik kedves, barátságos, emberek voltak. Különösen Báránynéra és a nagymamára, Kéthe nénire emlékezett a fiú szívesen.

Jenő a Református Kollégium diákja lett. Hihetetlenül büszke volt rá egész életében. Jelentőségteljes dolognak tartotta magát a tanulást is, hiszen abban az időben óriási rang volt, ha egy kis faluból első generációs értelmiségiként tanulhatott valaki. „*Nagyszerű iskola volt a pápai*” – mesélte. „*Járt oda katolikus, evangélikus, zsidó, és jól éreztük magunkat*” – mondogatta később is. Többször emlegette kiváló tanárait, és azt is, hogy ünnepekre narancs járt az ebédhez, nagydiákoknak pedig egy pohár vörösbort.

Mindent szeretett ebben a városban: a hétköznapiakat, az ünnepeket, a légkört, a viccelődést a barátokkal, akikkel egész életében tartotta a kapcsolatot.

Már Pápán sportolni kezdett. Futott szinte minden távon, a diszkoszvetést, a magasugrást is kedvelte.

A sport iránti elkötelezett szeretete egész életét végigkísérte, amíg csak tudott, sportolt. Később Szilsárkányban röplabdázott, futballozott. Testnevelést tanítva még 50 évesen is megmutatta diákjainak a magasugró „guruló stílust”.

Boldog volt, ha évente egyszer édesanyja szabóhoz vitte. A reggeli méretvétel után délben már készen is volt az új ruha. Erre is adni kellett, az „andrásfiú” ne legyen külsőre se alábbvaló gazdagabb társainál.

Ki akart tűnni állóképességével is. Futva közlekedett szállása és a konviktus között. Néha a téli hidegben is nyitott ablaknál aludt. Erős és szívós akart lenni, az is lett. Dolgozni se szégyellte. Szünetekben sokat segített a földeken szüleinek, akik a bolt mellett gazdálkodtak is, kapált, szántott, aratott.

Egy későbbi történet is azt példázza, hogy mire volt jó a korán megtanult mezei munka. Kezdő tanítóként jól jött a külön pénz, jelentkezett hát a csornai állami gazdaságba kaszával aratni. A jó kaszás gazdák összenevettek, vajon meddig bírja a tanító úr. Végig bírta a tempót, s erre a tetteire igen büszke volt. Komoly rangot szerzett vele a falujában.

Az eltelt négy év után dönteni kellett, hova tovább? Mivel evangélikus kántortanítónak készült – s azokat Sopronban képezték –, így került a soproni képzőbe Rozsonday Károly keze alá.

Életcéljáról így vallott: „*Mindig falusi tanító akartam lenni, semmi más.*” Az iskolában azonnal kiderült, hogy jól sportol. Később gyönyörű énekhangjára is felfigyeltek, a zeneiskola ének szakára küldték. El is járt rendszeren, de néha hamisan szólt a dal. Kiderült, közvetlenül az óra előtt futott le tízezer métert. A kegyeleti stafétára készült. A magánének oktatója rosszállóan csóválta a fejét: „Jenő, ez a kettő együtt nem megy” – szólt a jó tanács. Maradt a sport.

Az utolsó iskolaévben ötödévesként **Potyondra** küldték helyettesíteni. Háborús idők jártak, s Potyondon nem volt tanító. Az egy hónap alatt színdarabot tanított be, sportéletet szervezett.

A falu megszerette, távozásakor megsiratták. Még évtizedek múlva is emlékeztek rá.

Az osztálya 1944-ben végzett, és szinte azonnal be kellett vonulni katonának. Karpaszományos századba került a páncélosok közé. Ahogy más katona, ő is végigjárta Európát, de szerencsére fogság nélkül, egészségben hazatért. A háború szörnyűségeit is kihívásként élte meg, mint életben minden megpróbáltatást.

Kalandos történetekben emlékezett arra, hogyan szereztek néhány barátjával szeszkrumplit egy vasútállomáson a több napja éhező társaknak, hogyan mentette meg őket életveszélyes bekerítettségükből Lübeck és Rostock között egy oroszul tudó, jóra való ruszin zászlós, és hogy milyen volt csillagos éjszakán vonatetőn átjutni a Vereckei-szoroson – immár haza.

Pápáig vonattal, onnan gyalog ment Andrásra. Váratlan megérkezését követően fél óra múlva az udvarukon tolongott az egész falu.

Hazatérését követően amint lehetett, tanítani akart. **Szilsárkányba** pályázott az evangélikus tanítói állásra, amit meg is kapott.

Egyedül tanított 1-8. osztályosig mindenkit, összesen 34 gyermeket. Minden tantárggyal ő foglalkozott. „*Azokból is mindből ember lett, akik akkor hozzám jártak*” – szokta mondogatni.

Megnősült. Felesége, Gecsényi Ilma, annak a Gecsényi Lajosnak a lánya volt, aki a sárkányi iskolában előtte tanított. A „mesterházban” kaptak lakást, amihez nagy kert és udvar tartozott. Feleségével gazdálkodtak, fákat ültettek, csodála-

tos környezetet varázsoltak a ház köré. 1950-ben megszületett egyetlen lányuk, Katalin is.

Saját házat szerettek volna, ezért építkezésbe fogtak. A környék férfi pedagógusai szinte mind ott voltak segíteni, öntötték a betongerendákat, cipekedtek. Óriási volt az összetartás, gyakran találkoztak a családok is. A faluban és a környéken lakó tanítók, barátok névnapokon is összegyűltek. Ilyenkor vidám mulatozás folyt. De Gánts tanító úr nem volt ivós ember, egy-egy pohár vörösbor nagy ritkán elfogyasztott, de semmi mást. A kocsmába is hiába invitálták ismerősei, volt tanítványai, konokul nemet mondott. Az egészséges élet, a józanság mellett makacsul kitartott.

Szilsárkányi tanítványokkal (1945)

Énekelni nagyon szeretett. Gyönyörű zengő hangját haláláig megőrizte. Közben tanult is.

A Pécsi Tanárképző Főiskola gyakorlati foglalkozás/politechnika szakát végezte el. A helyi közéletben is szerepet vállalt, igazgatta a helyi kultúrházat. Az úttörőcsapat vezetője is ő volt, s ebben a minőségében sokszor vitte tanítványait kirándulni is.

Dr. Bertha Árpád, egykori tanítvány visszaemlékezése:

„Szülőfalum lámpása kétségkívül Gánts Jenő volt. Második osztályos koromban tőle tanultam meg írni, nyújtott, kerek betűi ma is visszaköszönnék az írásomban. Emlékszem, sokat énekelt velünk. Igazi közösségteremtő ember volt.

Szerette a kertet, mi is megtanultuk tőle a kertészkedés művészetét. Vele jutottunk el Budapestre, mert az általa vezetett »Micsurin szakkör« diákjaiként országosan híresek lettünk. Jól termő gabonaféléket, gyümölcsfajfajtaikat termeltünk, a legjobbakat a faluban is elterjesztettük. Semmilyen fizikai munkától nem ódzkodott. Nálunk nem honos növények termesztésével is megpróbálkoztunk: mazsolával, ricinussal, gyapottal. Példát mutatott abban, hogyan lehet és érdemes élni ebben a környezetben. Még idősebb korában is egészségesen, sportosan élt: futva tette meg a lakhelye és az iskola közti távolságot. Sokkal szegényebbek lettünk volna, ha nem ő lett volna a tanítónk.”

Egy másik hálás tanítvány, *Raffai Ferencné Fekete Emma* így emlékezik:

„Mikor az általános iskolát elvégeztem, nem tudtam, hova tovább. Fodrász szerettem volna lenni, de oda nem vettek fel. Beálltam hát édesapám mellé a helyi termelészövetkezetbe dolgozni, egész nyáron markot szedtem, kapáltam, és úgy gondoltam, ez lesz a sorsom. Gánts tanár bácsi azonban nem hagyott békén. »Emma! Jó sportoló vagy, (az ő közreműködésével már két éve bejutottam Csorna kézilabda-csapatába) az eszed is megvan, tanulnod kell.« Nem akartam, a szüleim sem erőltettek, csak Jenő bácsi jött át nap mint nap biztatni. Eljött a szeptember eleje. Már elkezdődött az iskola, amikor megint megjelent. »Jó, legyen!« – mondtam.

Kis Jáva motorján bement Csornára. Bejelentett a gimnáziumban, elintézte a felvételt, kihozta a tankönyveimet. Leérettségiztem, később is tanultam, hogy sokra vittem, neki köszönhetem.

Ismerte, tanította a férjemet, szerette a gyerekeimet. Idős korában is emlegette, milyen jó, hogy tanulásra ösztönzött. Sosem felejttem el.”

A diákok közül jó szemmel válogatta ki a tehetségeseket. A sportban kiválókat egyesületekhez Csornára küldte, a jó eszű diákok továbbtanulásáért sokat küzdött néha a szülőkkel, néha magukkal a gyerekekkel. Az általános iskolát el nem végzett felnőtteket esti iskolában tanította.

Ezüst- és aranykalászos tanfolyamokon a helyi és környékbeli gazdálkodóknak segített elsősorban növénytermesztési tanácsokkal. Hatalmas kertészeti szakkönyvgyűjteményéből is mindig szívesen adott kölcsön. Még távoli vidékekre is eljárt új növényfajtákat, eljárásokat népszerűsíteni. Az ország több részéből keresték fel tanácskérők. Amiről beszélt, azt a saját kertjében ki is próbálta.

Biológiát, egészségtant, testnevelést és politechnikát tanított, s egyre nagyobb szerepet szánt a gyakorlatnak. Hamarosan kertészetet alakított ki az iskola mögötti területen. Diákjainak megtanított mindent a gyakorlókertben, amit egy falun élő embernek tudni kell. Termeltek minden zöldségfélét, volt gyümölcsös, szőlő, növényház, virágoskert, sőt méhek is. Később elkezdett kutatóintézetekkel levelezni. Fertőd, Martonvásár, Soroksár kutatói látták el tanácsokkal és új vetőmagokkal. Búzakísérletei, melyeket diákjaival folytatott, a helyi termelészövetkezetnek is hasznára váltak.

Levélben kereste fel az akkor legnagyobb magyar botanikust, Jávorka Sándort, legyen az úttö-

rőcsapat névadója. Akkoriban az életben lévő növénytantudós nem lehetett volna névadó, de végül ez is sikerült. Nagy hozzáértéssel készítette fel diákjait szakmai versenyekre, többször voltak országos első helyezettek Gánts tanár úr vezetésével az apró rábaközi falu, Szilsárkány diákjai. Nem hagyta nyugodni a gondolat, mit csinálnak a gyerekek – főleg a fiúk –, mikor nem lehet télen a kertben dolgozni. Asztalos tanműhelyt rendezett be számukra. Ismerősei segítségével faipari üzemek leselejtezett, de még használható gépeihez jutott hozzá, s folytonos bővítéssel néhány év múlva olyan műhelyt hozott létre, amely országosan is ismertté vált. Boldogan emlegette, hogy főleg azok a fiúk jártak hozzá szívesen, akik a tanulás terén nem nagyon jeleskedtek. Itt megszelídültek, sokukból asztalos lett. Szilsárkányban ma is az átlagosnál több ilyen foglalkozású ember él és dolgozik, sőt gyermekeiknek is átadják a szakma szeretetét.

Pályájának utolsó 15 évében a tanító úrból a gyakorlati foglalkozás/mezőgazdasági gyakorlatok tantárgy szakfelügyelője lett. Azt a tantárgyat szakfelügyelte 58 községben, amelynek maga is mestere volt. Szerették mindenütt, sohasem bántott, szidott senkit, csak segített.

Az olvasás is kedvenc elfoglaltságai közé tartozott, a dokumentum műfajt kedvelte. Boldizsár Iván Don-Buda-Párizs c. könyvében Szilsárkányra való utalást talált. Gánts tanár úr levelet küldött az írónak, látogatóba hívta, s ettől fogva éveken át leveleztek. Kiss Ferenc erdőmérnök, az alföldi fásítás atyja Szilsárkányban született.

Az erdőmérnök életútjának feltárása nyomán sok dokumentum gyűlt össze. Gánts Jenő igyekeztének köszönhetően szülőházából emlékház lett, benne néprajzi gyűjtemény nyert elhelyezést. Az erdészek segítségével pedig egy arborétumot telepítettek a ház köré, melyben 340 fa és díszcserje található. Idős korában azonban példamutatóan visszavonult, tudta, hogy át kell adni helyét a fiataloknak.

Az, hogy egy ember mennyit ér, sokféle mércével mérhető.

Gánts tanító úr pedagógusi, ifjúságszervezői és közéleti munkásságáért sok díjat kapott. Volt *Kiváló Úttörővezető*, a *Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény* tulajdonosa, kapott *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet*, *aranydiplomát*, *gyé-*

mántdiplomát. Örült nekik, de ritkán emlegette őket.

„Minden faluba kell, kellene egy igazi értelemben vett néptanító, akinek nem kiosztják a munkát, maga látja, találja meg azt” – hangoztatta, és komolyan is gondolta.

Élete végéig meghatározó alakja maradt falujának. Amíg öreg Trabantján és kerékpárján menni bírt, sorra állították le ismerősei, tanítványai, hiszen szinte az egész falut tanította. Életének utolsó évében is gondozta a kertjét, apró pihenőkkel kapált, kaszált. Derűjét, optimizmusát végig megőrizte. Mindenkire volt ideje. Minden szembejövőnek előre köszönt.

Szerette a családját. Jókat beszélgetett az unokájával. Portájának minden növénye, kerítésléce ma is őrzi a titkát: tevékenyen, értelmesen élni nemcsak hasznos dolog, de boldoggá is tesz. 2008. október 19-én Szilsárkányban hunyt el.

2009 szeptemberében faluja és családja emlékfát ültetett tiszteletére régi gyakorlókertje helyén. Varga Lajos újságíró ez alkalomból a következőket mondta:

„Halálunkig halljuk az iskolacsengőt, közben tanítónk szavát. Fájának lombsuhogásából kihallatszik: »Köszönöm. Jól van, gyerekeim! Vigyázzatok magatokra, egymásra még inkább! Addig vagytok, lesztek, amíg e fának lélegzetében az én hagyatékomat megőrzitek.« Így legyen!”

Szerettem volna ebben az életrajzban csak a tényekre helyezni a hangsúlyt. Megpróbáltam. Nem ment. A régi mesék minduntalan fájdalmas, de gyönyörű emlékeként törtek fel. Édesapám a tanítóm is volt – valódi és átvitt értelemben is. Sokat köszönhetek neki. Büszke vagyok rá, s hálás azért, amit értem tett. Azért is, hogy Szilsárkányban ma is én lehetek a „Tanító bácsi lánya”.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Lánya,

MAROSI ISTVÁNNÉ GÁNTS KATALIN
Győr

GOMBOS RÓZA (Hajdúszoboszló, 1944. október 11. – Hajdúszoboszló, 2012. november 5.): óvodapedagógus, óvodavezető

Ötgyermekes iparoscsalád negyedik gyermekeként született. Édesapja jó hírű kerékgyártómesster volt, édesanyja varrónő.

Az általános iskolai tanulmányait Hajdúszoboszlón végezte, s 1963-ban a Högyes Endre Gimnáziumban érettségizett. Ezután egy évig képesítés nélküli óvónőként dolgozott, majd felvételt nyert a Szarvasi Óvónőképző Intézet nappali tagozatára, amelyet 1966-ban jeles eredménnyel végzett el.

Bakonszegen kapott állást, ahol egy hétcsoportos, konyhával működő óvoda vezetői feladatát látta el másfél éven keresztül.

1967. november 1-jétől a **hajdúszoboszlói 7. sz. Óvodában** (Hőforrás utca) csoportvezető óvónő és megbízott helyettes vezető.

Az akkori fenntartó felkérésére 1973 szeptemberétől elvállalta a három csoporttal működő **4. sz. Óvoda** (Szováti utca) vezetői állását. Ez az óvoda a megnövekedett gyermeklétszám miatt 1976 márciusában új ötcsoportos óvodaépületbe költözött – a jelenleg is itt működő Rákóczi u. 84. szám alá –, ahol függetlenített óvodavezetőként dolgozott nyugdíjba vonulásáig, 2004-ig.

Vezetői tapasztalatára és magas szintű szakmai tudására való tekintettel 1976-ban megbízták a három épületben működő 10 csoportos integrált óvoda és az 1000 adagos óvodakonyha vezetésével, amelyet 10 éven keresztül végzett.

1980-ban született leányát, Mónikát nagy szeretettel, odaadással nevelte. Egyetemi tanulmányainak elvégzéséig gondoskodott róla, és segítette, támogatta egészen munkába állásáig.

Pedagógiai és vezetői tevékenységét alaposág, igényesség, fáradhatatlanság, következetesség, körültekintő munka, a hivatás szeretete és a személyes példamutatás jellemezte.

Mindig szívügyének tekintette az óvoda korszerűsítését, szépítését, karbantartását és fejlesztését, amelyet jól átgondolt, megfontolt, takarékos gazdálkodással valósított meg. Mindent megtett azért, hogy az óvodába járó gyerekek biztonságot nyújtó, esztétikus, fejlesztő játékokkal jól felszerelt környezetben tölthessék mindennapjaikat, s ezáltal a szülők is elégedettek legyenek gyermekük neveltetésével.

Követésre méltó példa a gyermekek iránti szeretete, kedvessége, türelme, higgadt, kiegyensúlyozott egyénisége, figyelmessége és következetes nevelési stílusa. A közel négy évtizedes vezetői pályája alatt több ezer kisgyermek játszott, nevelkedett az általa vezetett óvodákban.

A családokkal való kapcsolatát a bizalom, az érdeklődés, a tolerancia és a segítő szándék jellemezte. Meghallgatta, megértette problémáikat, és tapasztalatából eredően mindig tudott jó és bölcs tanácsot adni. Ezért széles körű tisztelet és megbecsülés övezte a gyermekek szüleinek körében.

Óvodavezetői hivatása során folyamatosan továbbfejlesztette szakmai tudását, tájékozottságát, törekedve ezzel a kihívásoknak való megfelelésnek: vezetői komplex tanfolyamot, óvónői intenzív továbbképzést végzett.

Rendszeresen bekapcsolódott a helyi és területi továbbképzésekbe, a városban működő vezetői és alkotó szakmai munkaközösségekbe, valamint a város társadalmi életébe. A Városi Pedagógus Énekkarnak több mint 12 évig volt aktív tagja.

A fenntartóval, a társ- és partnerintézményekkel való együttműködése élő és példászerű volt.

Fontos vezetői feladatának tartotta, hogy az óvodában egymást segítő, egymásra odafigyelő, példás összefogásra ösztönző, jó munkatársi közösséget alakítson ki.

Az volt a célja, hogy mindenki jól érezze magát, törekedjen a hatékony együttműködésre, együttgondolkodásra, a közös szakmai munka erősítésére. Ezt szolgálták a közös élményt nyújtó programok, kirándulások szervezése a dolgozókkal, valamint a gyermekekkel és szülőkkel.

Az alkalmazotti közösség minden tagja iránt mindig megértő, jó szándékú, tapintatos, humánus és segítőkész volt. A dolgozók munkájának

elismerését, értékelését a józan, biztos ítélőképes-ségéből eredően mindig reálisan, igazságosan tette, s ezért kollégái nagyra értékelték.

Élő kapcsolatot ápolott a nyugdíjas és GYES-en lévő dolgozókkal.

Az intézményben mindig nyugodt, alkotó légkör volt uralkodó, ahol sikeresen és eredményesen folyt az óvodáskorú gyermekek nevelése, személyiségfejlesztése, az iskolai életmód megalapozása.

A csoportokban az óvodapedagógusok és a dajkák összhangban, jól együtt dolgoztak, az elfogadás és egymás munkájának megbecsülése jellemezte kapcsolatukat.

Támogatta és segítette az óvónők egyéni adottságainak, kompetenciáinak megfelelő továbbképzésekbe, továbbtanulásba történő bekapcsolódását (a nevelők 60%-a szakvizsgázott, 10%-a szakértő, szaktanácsadó).

Így egy nagyon jól képzett, jól felkészült nevelőtestületet alakított ki, ahol sikeres, jó hírű nevelőmunka folyt évtizedeken keresztül, amelyet az iskolák is mindig elismertek.

Büszke volt, hiszen az óvoda közel 10 éven át bázisóvodaként működött, ahol az anyanyelvi kommunikációs program keretében rendszerek voltak a bemutató foglalkozások, továbbképzések, tapasztalatcserék a térség óvodái számára. A hajdúböszörményi óvónőképzőből is több éven át érkeztek gyakorló óvónőjelöltek, akiknek a tevékenységét figyelemmel kísérte, sikeres vizsgztatásukat segítette.

Aktívan bekapcsolódott az intézmény a Minőségirányítási Program kiépítésébe, megvalósulásába. Elkötelezett volt a minőségügy iránt, fontosnak tartotta a partnereknek (a gyermekeknek, szülőknek, dolgozóknak) való megfelelést és a folyamatos fejlesztésre irányuló törekvést. Kiváló, hozzáértő vezetői, pedagógiai és gazdálkodási tevékenysége eredményeként az óvodában egy olyan fenntartható értékrendet alakított ki, amely a későbbiekben is az ott dolgozó közösségek számára követendő.

Őszinte, nyílt, barátságos, kedvességet sugárzó személyiségével kivívta munkatársai, vezetői és a város többi óvodájában dolgozó kollégák megbecsülését.

Több évtizedes szakmai munkásságát, s kiváló emberi értékeit:

- Kiváló Munkáért (1985)

- Kovács Máté-díj Hajdúszoboszló Város Közszolgálatáért (2004)
városi kitüntetéssel ismerték el.

Tartalmas, gazdag, sokszínű életútja méltó arra, hogy példa maradjon azok számára, akik tisztelték és szerették.

Szeretettel őrizzük emlékét.

Forrás: családi és munkatársi visszaemlékezések.

Munkatársa, Selmeci Csabáné
Hajdúszoboszló

GORDOSNÉ DR. SZABÓ ANNA (Debrecen, 1928. július 7. – Budapest, 2012. november 18.): tanító, gyógypedagógiai tanár, gyógypedagógia-történész, a neveléstudomány kandidátusa, tan-székvezető főiskolai tanár, főigazgató

Édesanyja Szilágyi Erzsébet tanítónő, édesapja Szabó Károly tanár. Családjában hagyományosan „öröklődik” a pedagógushivatás. Édesanyja ősei érmelléki köznemesi eredetű földbirtokosok és református kántortanítók, másod-unokatestvére Jakó Zsigmond kolozsvári történészprofesszor. Édesapja felmenői hajdú-nemesektől származó debreceni cívis polgárok. Szabó Károly a tanítás mellett méhészkedett, e témában rendszeresen publikált, mai napig keresett méhészkönyvet írt. Nővérei közül Emma tanítónő, Edit könyvtáros. Mindhárom unokahúga pedagógus.

Dr. Gordos István egyetemi tanárral 1959. január 10-én kötött házasságot. Férje halála után 1981-től egyedül élt.

Elemi iskolába Boda-szőlőskerten és Hajdúböszörményben járt, középfokú tanulmányait Nagy-

váradon és Debrecenben végezte. A Debreceni Református Egyház Dóczy Tanítóképző Intézetében 1947-ben népiskolai tanítói oklevelet szerzett. Itt hallott először a gyógypedagógiáról egy azonos nevű tantárgy keretében.

A család tanácsára lemondott eredeti pályaválasztásáról, és az orvosi egyetem helyett a budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára iratkozott be, ahol 1950-ben gyógypedagógiai tanári oklevelet kapott.

A Főiskola ebben az időben jeles oktatói gárdával látta el feladatát. Szabó Annára dr. Bárczi Gusztáv orvos-gyógypedagógus-igazgató és a Ranschburg-tanítvány, Vértes O. József voltak nagy hatással. Itt ismeri meg Illyésné dr. Kozmutza Flórát, akinek példája, több évtizedes szakmai barátsága meghatározó szerepet játszik hivatása gyakorlásában és felelős döntéseiben.

Bárczi Gusztáv emberi magatartását, felkészültségét, előadói tehetségét saját maga számára példának tekintette, vezetői kvalitásait elismerte. Több tanulmányában foglalkozott később Bárczinak a kortikális siketség és az értelmileg akadályozottság gyógypedagógiája körében végzett kutatói tevékenységével.

Harmadéves hallgató, amikor elvállalja az állami **Cházár András Kollégium** titkári, majd igazgatói posztját. Bárczi Gusztáv felkérésére megszervezi a Főiskola tanulmányi osztályát. Egy személyben a szervezeti egység vezetője és valamennyi feladatát ellátó munkatársa. A diploma megszerzése után 1950-től 1953-ig az **Oktatási Minisztérium** oktatásszervezője.

1953-tól 1956-ig a Magyar Tudományos Akadémia ösztöndíjas aspiránsa. 1961-ben az MTA Tudományos Minősítő bizottsága döntése alapján megkapja „A neveléstudomány kandidátusa” címet.

A **Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán** adjunktus 1956 és 1962 között. Igazgatóhelyettes 1956-tól 1968-ig. 1962-től főiskolai docens, majd 1970-től főiskolai tanár. Az **Általános Gyógypedagógiai Tanszék** vezetője 1963 és 1992 között. 1980-tól 1988-ig a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola főigazgatója.

1992-ben vonul hivatalosan nyugállományba.

Az **ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai kara** továbbra is biztosította számára kutatói szobáját, ahol élete végéig dolgozhatott, szakmai ta-

nácsadóként segítette a hozzá forduló kollégákat, különös tekintettel a Gyógypedagógia-történeti Gyűjtemény gondozására.

Gordosné Szabó Anna kutató, oktató és szakmapolitikus volt. Mindhárom területen a felelősség, a gyógypedagógia iránti elkötelezettsége vezérelte munkáját. Gyógypedagógus generációk nőttek fel tanításain. Valamennyi hallgatójának szakmai fejlődését figyelemmel kísérte. Sokukkal tanulmányaik befejezése után is kapcsolatban maradt. Így építette fel azt az értékes információs hálót, melynek segítségével a gyógypedagógiai gyakorlatról is élete végéig naprakész információi voltak. Azt vallotta, hogy egy gyógypedagógus hallgatónak a hivatásra való felkészítésében a tananyagátadáson kívül az oktató emberi magatartása, személyes példája is nagy szerepet játszik.

A tanítást minden körülmények között szívesen és magával szemben támasztott szigorú kritériumok alapján pontosan végezte. Ezt a hozzáállást kívánta meg tanítványaitól is. Hosszú, évtizedes oktatói tevékenységgel a háta mögött előadásaira ugyanolyan gondosan készült fel, mint a pályakezdése idején.

A gyógypedagógia-történet, az általános gyógypedagógia, a gyógypedagógia szervezettana, a bevezetés a gyógypedagógiába és az andragógia tárgyakat ő dolgozta ki és oktatta. Az elmélet és gyakorlat kapcsolatát nagyon fontosnak tartotta. Nagy hangsúlyt helyezett arra, hogy a leendő gyógypedagógusok már tanulmányaik elején betekintést nyerjenek a gyógypedagógiai intézményrendszer működésébe. Az egyes intézményekben folyó gyakorlati munkát a maga által vezetett intézménylátogatások keretében ismerték meg a hallgatók. Oktatói pályafutása alatt 26 tankönyvet és jegyzetet írt.

Megújulást kereső pedagógus, tudós, aki szakmai innovációra mindig nyitott volt. Főigazgatósága idején – a képzőintézmények közül az elsők között – támogatta az informatikai tudás felhasználását a gyógypedagógiában, melynek eredményeként elindul a *számítástechnika alapjai* tantárgy oktatása a Főiskolán.

Tudományos fokozatát „*Fejezetek a gyógypedagógia történetéből*” című dolgozatával szerzi meg 1961-ben. A gyógypedagógia-történet élete végéig a legkedvesebb kutatási területe marad.

Kutatásokat folytatott és publikált a következő témákban: általános gyógypedagógia, összeha-

sonlító gyógypedagógia, a gyógypedagógus-képzés története, felsőoktatás-pedagógia.

Gyógypedagógia-történeti kutatásai közül kiemelkedő jelentőségű a magyar gyógypedagógusok életműveinek összegyűjtése, elemzése és publikálása. 1977-ben a G. Schindele Verlag jelenteti meg három nyelven a Magyar gyógypedagógusok biográfiája nemzetközi gyógypedagógia-történeti dokumentációt, melyet W. Bachmannal és Lányi-Engelmayer Ágnessel együtt szerkesztett. A Pedagógiai Lexikonban (2001) 87 szócikk jelenik meg tollából magyar és nemzetközi gyógypedagógusokról, a szakterületet jeles művelőiről, valamint gyógypedagógiai terminológiai fogalmakról. A berlini Humboldt egyetemmel való közreműködéssel készül el a nyolcvanas években a nemzetközi összehasonlító szakszótár német és magyar nyelven, melynek egyik szerkesztője.

A gyógypedagógia mint tudomány rendszerelméleti sajátosságainak definiálását egyik fő feladatának tartotta. 2004-ben jelenik meg a *Bevezető általános gyógypedagógiai ismeretek* c. könyve, amelyben a gyógypedagógia mint tudomány új definícióját olvashatjuk:

„*Ma a gyógypedagógia interdiszciplináris embertudomány (össztudomány), a gyógypedagógiai segítséget igénylő személyek (népesség) és a rájuk irányuló komplex megismerés, fejlesztés, nevelés, terápia, oktatás, képzés, kísérés, rehabilitáció (tevékenység) tudománya.*”

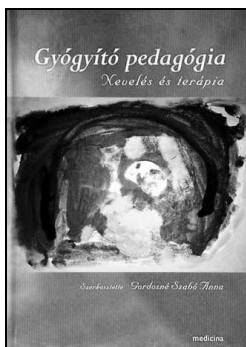
Az ő nevéhez fűződik a tágabb és szűkebb gyógypedagógia fogalmának kidolgozása, melyet az 1990-es évektől folyamatosan kiegészített.

E szerint a „tágabb értelmezésű gyógypedagógia” tárgya a fogyatékos ember, a „szűkebb értelmezésű gyógypedagógiáé” pedig a fogyatékos ember nevelése.

Gordosné Szabó Anna a főiskolai-egyetemi képzés és a szakemberek továbbképzése szempontjából jelentős kiadványokat szerkesztett. 2012-ben jelenik meg a *Gyógyító Pedagógia. Nevelés és terápia* c. könyv második kiadása, amely a megújult gyógypedagógiai tevékenység értelmezésének és gyakorlatának széles spektrumú gyűjteménye.

Gordosné tanárnő hivatásának gyakorlása, szakmai pályafutása, felsőoktatási oktatói munkája, kutatói tevékenysége a gyógypedagógiai tanárképző főiskolához mint intézményhez kötődik,

melynek neve többször változott, működési feltételei egyre nehezebbé váltak, de ő élete végéig szakmai kapcsolatban marad a „Bárczi”-val. Egyike azoknak, akik a Főiskola működésében, a gyógypedagógia elméleti és gyakorlati fejlődésében jelentős szerepet töltek be.

Történetési elhivatottsága és az alma mater iránti kötelezettségének érezte, hogy megírja a magyar gyógypedagógus-képzés történetét. Az impozáns terjedelmű 461 oldalas könyv 2000-ben, a centenáriumra jelent meg. Bár a gyógypedagógus-képzés száz esztendejéből a kutató-író közel ötven éven keresztül az elmélet és gyakorlat tevékeny részese, mégis a mű egy forrásmunkákra, dokumentumokra épülő, a történetírás szigorú szabályait követő krónika. Fejlődéstörténeti elemzés, mely segít megismerni a képzés és a gyógypedagógia mint tudomány és gyakorlati szakterület kapcsolatát, a fejlődés tendenciáit, a haladó és hátráltató társadalmi és politikai befolyásokat.

Az olvasó végigkövetheti az általános/egységes gyógypedagógus-képzés 63 éves történetét, a szakos képzésre való átállást eredményező szakterületi igényeket, a rendszerváltást követő belső és külső erőterben a képzőintézmény önállóságért folytatott harcot és az ennek elvesztéséhez vezető körülményeket.

Gordosné Szabó Anna 1980 és 1988 között főigazgató. Már a hetvenes években elindult, egyre gyorsabb ütemű változások, a tudományterületek eredményei, a társadalmi, a szakterületek igényei hatására intézményfejlesztési koncepciót dolgozott ki, melynek alapja egy szélesebb képzési profil.

„A képzést egyetemi szintűvé, a Főiskolát ... önálló egyetemi rangú főiskolává, később egyetemmé kívánja fejleszteni”. Elkészült egy ötéves lépcsőzetesen differenciáló képzési terv, amely

(2-3 éves) közös szakmai alapképzésre, populációs-specifikus szakképzést épít. A szaktárgyi felkészítést más egyetemekkel való kooperációval valósítaná meg. A képzéstörténet könyve arra is választ ad, hogy milyen körülmények akadályozták a fenti koncepció megvalósítását. Gordosné Szabó Anna nyugdíjba vonulása után is figyelemmel kísérte a képzés alakulását. „110 éves a gyógypedagógus-képzés Magyarországon” c. munkája a Gyógypedagógiai Szemlében jelent meg 2010-ben. Kiemelkedő szakírói tevékenységét jellemzi, hogy nyomtatásban megjelent közleményeinek száma több mint 320.

Gordosné Szabó Anna a szakmai közélet meghatározó személyisége volt: a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének alapítója. A MTA Pedagógiai Bizottságának tagja 1992-től 2002-ig. Az MTA Pedagógiai Bizottsága Gyógypedagógiai Albizottságának elnöke. Az International Journal of Special Education szerkesztő bizottságának, valamint a Magyar Biológiai Társaság tagja. A Gyógypedagógiai Szemle alapító főszerkesztője és egyszemélyben minden jelentős esemény krónikása. Beszámolt tudományos fórumokról, az egyesület életéről, intézményi jubileumról, kiadványok megjelenéséről és kollégák életműveiről.

75. születésnapjára munkatársai, tisztelői egy impozáns tanulmánykötettel ismerték el hosszú, sok évtizedes elméletteremtő, kutatói tevékenységét. Zászkaliczky Péter és Vedres Tamás szerkesztők a „tágabb értelemben vett gyógypedagógiát”, a Gordosné Szabó Anna által bevezetett új fogalmat választják a kötet címéül. A benne foglalt tanulmányok a természettudományok, társadalom- és bölcsészstudományok perspektívájából fogalmazzák meg a „fogytékosság jelenségét”.

Gordosné Szabó Anna kiemelkedő szakmai, oktatói, kutatói és vezetői munkája elismerésül 1963-ban megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést, majd 1975-ben a Munka Érdemrend ezüst fokozatát. Bárczi Gusztáv-emlékéremmel tüntették ki 1978-ban. Apáczai Csere János-díjat kapott 1985-ben. A Magyar Felsőoktatásért díj (1992) az Éltet Máttyás-emlékérem (1997) és a Louis Braille-emlékérem arany fokozatának (1999) tulajdonosa. Eötvös-díjat kap 2000-ben, Cházár András-díjat 2002-ben. 2003-ban életműve legmagasabb szintű elismeréseként

a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti-keresztje kitüntetést vehette át.

80 évesen vonult vissza a nyilvános szakmai közszerepléstől, de a kutatást és az alkotómunkát nem hagyta abba. Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon a Gyógypedagógia-történeti Gyűjtemény létrehozója és szaknácádója maradt élete végéig.

A magánember Gordosné Szabó Anna mindenkihez pozitívan közeledő, kedves, jó kedélyű volt, aki kiterjedt baráti körrel rendelkezett. Minden helyzetben megőrizte tekintélyét, irodalmi stílusban tökéletesen fogalmazott. Szellemi gazdagsága tiszteletet parancsolt. Igazi humanista volt, segítette a rászorulókat adománnyal és jó szóval. Különös érzékenységgel fordult a tehetséges fiatalok felé, rendszeresen konzultációra hívta őket. Szerette a kihívásokat. Még a technikaiakat is. Számítógéppel dolgozott a szövegszerkesztés elterjedésének kezdete óta. A kulturális élet szinte minden területe érdekelte. Naprakészen tájékozott volt élete végéig. Koncertekre, kiállításokra járt, sokat és örömmel olvasott klasszikus irodalmat. A természet sok örömet jelentett számára. Velencei kertjét, annak virágait, fáit ugyanolyan gonddal és szeretettel nevelte, mint tanítványait.

A gyógypedagógus-társadalom a múltat példamutatóan ismerő, a jelennel kapcsolatot tartó, felkészült és a jövőről felelősen gondolkodó, a gyógypedagógia elméletét és gyakorlatot meghatározó, elismert személyiségétől búcsúztunk el 2013. január 9-én a Fiúmei úti nemzeti sírkertben és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon rendezett megemlékezésen.

Gordosné dr. Szabó Anna szakmai hagyatékának gondozásával családja a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kart bízta meg. A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete, tanítványai, kollégái és tisztelői adományaiból egy rá emlékező szakmai kiadvány készül.

A család honlapot nyitott, ami Gordosné Szabó Anna tevékeny, kreatív, innovatív, mindenkinek segítő alakját örökíti majd meg és tartja élön az utókor számára. (<http://gordosneszaboanna.hu/>),

A szövegben nem említett válogatott művei:

- Szondi és a gyógypedagógia. - In: Gyógypedagógiai szemle, 2004. (32. évf.), 2. sz., p. 122-131.

- Tóth Zoltán, a magyar gyógypedagógia nesztora. - In: Gyógypedagógiai Szemle, 2005. (33. évf.), 1. sz., p. 45-52.
- Illyés Gyuláné Dr. Kozmutza Flóra, az alapító. - In: Gyógypedagógiai Szemle, 2007. (35. évf.), 2. sz., p. 132-136.
- Arcképcsarnok. Bárczi Gusztáv 1890-1964. Az ELTE BGGYK névadója születésének 120. évfordulójára. - In: Gyógypedagógiai Szemle, 2010. (38. évf.), 3. sz., p. 244-253.
- Ranschburg Pál folyamatos jelenléte a 110 éves magyar gyógypedagógus-képzésben – és „elmélkedés” a képzés jövőjéről. In: Ranschburg Pál és a magyar pszichológia : Ranschburg Pál 1870-1945 (szerk. Lányi Gusztáv), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013. p. 89-112.

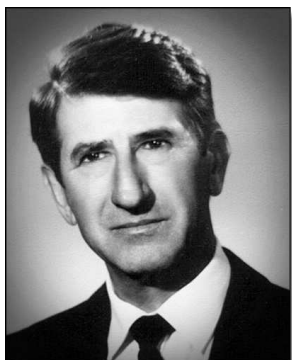
Források:

- Bibliográfia Gordosné dr. Szabó Anna 75. születésnapjára. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. 2003. Budapest
- Interjú Gordosné dr. Szabó Annával. In: Bánfalvy Csaba – Szauder Erik – Zászkaliczky Péter (2006) Gyógypedagógus-történetek. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest
- Zászkaliczky Péter – Verdes Tamás Szerk. (2004) Tágabb értelemben vett Gyógypedagógia. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és Kölcsey Ferenc Protestáns Szakkollégium, Budapest
- Szauder Gyula (2013) Összeállítás Gordosné dr. Szabó Annáról. DVD
- A család és a szerző visszaemlékezései

Tanítványa, kollégája, DR. CSOCSÁN EMMY
Budapest

GORON SÁNDOR (Körösszakál, 1927. január 6. – Méhkerék, 2009. április 25.): román-magyar szakos tanár, igazgató

A szülőfalujában nem sokáig élt, mert általános iskolai tanulmányait már Körösszegapátiban végezte. Édesapja, Goron Sándor földműves volt. Egész életében a földesurak cselédjeként dolgozott a Mártonffyak földjén, mert ott kapott munkát. Édesanyja, Drimba Mária odahaza a családot látta el, mert négy gyermek nevelése, gondozása elsősorban reá hárult. A családban két lány és két fiú született.

Miután elvégezte a hat általánost, ő is apja mellett cselédkedett, dolgozott. Sándor is élte a kisfalusi élet mindennapjait, ha a saját földjükön nem volt munka, másoknál dolgozott napszámban.

A háborút szerencsésen átvészelte a család. Földet is kaptak, mely ugyancsak munkára készítette a család minden tagját, de most már a sajátjukban dolgoztak.

Az azt követő események igen nagy változást hoztak életükbe.

1949-ben Körösszegapátiban is megalakult az EPOSZ (Egyesült Parasztifjúság Országos Szövetsége 1948-1950), ennek tagja lett Sándor. Ott hamarosan kitűnt jó szervező munkájával.

A közösség vezetősége munkája alapján javasolta neki, hogy jelentkezzen szakérettségire, legyen a nemzetiégi fiatalok tanult embere. Ezt ő meg is tette. Könnyen teljesítette a felvételi követelményeket, és elkezdte tanulmányait Budapesten, a Pedagógiai Főiskolán.

Igyekezett a főiskola elvárásait maximálisan teljesíteni. A közösségi munkából is kivette a részét, ezért javasolták, hogy az 1949/50-es tanévben tanulmányait a bukaresti egyetemen folytasson.

Az ott eltöltött idő lehetőséget biztosított számára anyanyelvének alaposabb megismerésére.

Miután hazajött, tovább folytatta tanulmányait Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Kar román-magyar szakán. Később az akkori elvárásoknak megfelelően egy szakra kellett szűkíteni tanulmányát, ő a román nyelv és irodalmat választotta. 1953-ban a vizsgakövetelményeket jól teljesítette és tanári oklevelet kapott.

Ezek után egy éves sorkatonai szolgálatot kellett neki teljesíteni, ami jó alkalom volt számára a közösségi szervező tevékenység végzésének gyakorlására felnőtt környezetben. A szerzett tapasztalatokat a későbbiek folyamán fel tudta használni.

1954. július 15-én új fejezet kezdődött életében. A Békés megyei **Méhkerék** községbe került az ottani **általános iskolához**.

1957-ig az iskola beosztott nevelője volt. Igyekezett mindennapi oktató-nevelő munkáját az elvárásoknak megfelelően végezni. A kollégáival sikerült jó kapcsolatot kialakítani.

Tanítványai szerették, annak ellenére, hogy a szülők, a község lakói nehezen fogadták be, mivel más településről származott.

Nagyon szeretett tanítani. Tudta, hogy tanítványainak további boldogulása az ő kezében van. Rendszeres munkára igyekezett szoktatni őket, követelt tőlük.

Együtt élt a településsel, nagyon sok közös rendezvénynek aktív szervezője, rendezője volt. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a település vezetői, szakmai felettesei 1957-től 1959-ig már iskolaigazgató helyettesé nevezték ki.

Abban az időben nagyon sok energiát fektettek a dolgozók iskolájának a szervezésére. Méhkerék településen is nagyon sok olyan felnőtt volt, akiknek hiányzott az általános iskola 7. és 8. osztálya. A további boldogulásukhoz viszont követelmény volt az iskolai végzettség megszerzése. Az egész nap dolgozó emberek este jártak iskolába. Nem volt könnyű nekik az iskolai követelmények teljesítése. Ez a pedagógusoktól, az iskola vezetőitől nagyon sok munkát, szervező tevékenységet, különös bánásmódot igényelt. Goron Sándor volt e tevékenységnek a mozgató rugója.

Ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1959. január 16-tól az iskola vezetője lett. Ez akkor nagy szó volt, mert az nem jelentett előnyt, ha valaki nem a

község szülöttje. A helyiek összetartása nagy úr volt a településen. Ezt az ellenállást győzte le Goron Sándor kitartó és eredményes munkájával, és nyerte el a település lakóinak támogatását.

Családi életében is változás történt. 1957. augusztus 31-én nősült. Feleségül vette Ruzsa Anánát, aki később mint szakácsnő dolgozott az iskola napközi otthonának konyháján.

1958-ban megszületett első gyermekük, Erika Éva, akit nagy gondossággal, szeretetben neveltek. 1968-ban egy fiúgyermekkel gyarapodott a család, megszületett Zsolt Csaba. Ma már önálló, felnőtt emberek. Erika édesapja nyomdokaiba lépve tanítónő lett, két gyermek, László és Gábor édesanyja. Zsolt szülei mellékfoglalkozását folytatva a település egyik legnagyobb és legsikeresebb kertésze. Az ő családjában is két gyermek van, Dóra és Tamás.

Goron Sándor családjával

Méhkerék település két dologban ismert az országban. Lakóinak mintegy kilencven százaléka román nemzetiségű, valamint 1945 előtt az ország egyik legszegényebb települése volt. Ez a két tényező hatással volt az ott lakó emberek életére, így Goron Sándor tevékenységére is.

Méhkeréken az iskolában román tanítási nyelvű általános iskola volt. Már az óvodában is románul tanultak a gyerekek. Az iskolában román nyelven folyt a tanítás.

Iskolaigazgatóként úgy gondolta, hogy a későbbiekben jobban érvényesülnek a tanulók, ha magyar és román nyelvet egyaránt tanulnak. Azon munkálkodott, hogy a humán tantárgyakat románul, a többit magyar nyelven oktassák a diákoknak. Igaz, a fontosabb szakkifejezéseket mindkét nyelven tanították. Így lett ő a kétnyelvű oktatás

megteremtője Méhkerék településen. Persze ez akkor nem ment oly könnyen, de az idő őt igazolta. Az ő vezetésével a méhkeréki általános iskola tantestülete sok művelt embert: orvosokat, agrármérnököket, pedagógusokat nevelt.

A település lakóinak életében a szegénységből való kitörés egy eltérő példáját tapasztalták, ami nem volt jellemző a békési táj környező településeinek lakóira. Az igen gyenge minőségű földön úgy termeltek, hogy a földet feljavítva fóliában korai növényeket (retket, paprikát, paradicsomot) termesztettek.

Tették mindezt nagy szakértelemmel, sok-sok munkával, de eredményesen.

Így lett a nagyon szegény lakosú Méhkerékből az ország egyik legmódosabb települése.

Ebből a folyamatból az iskola dolgozói sem maradtak ki. Családjával együtt – a falubeliekhez hasonlóan – ők is fóliában gazdálkodtak. Nyáron hajnalban négykor keltek, hogy mindenre jusson idő. Ennek a nagyon nehéz munkának anyagilag megvolt az eredménye, mert az igen elmaradt pedagógus bér mellett jól jövedelmező volt. Igaz nagyon sok munkával járt.

Goron Sándor azt nyilatkozta a Békés Megyei Hírlap újságírójának 1999. február 12-én megjelent számában: „Pedagógusként mindig szegény voltam, mióta fóliázunk, anyagilag biztonságban vagyunk.” Ezt a tevékenységet mintegy 22 éven át végezte. A család gyarapodását mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy abban az időben pedagóguskölcsönből – mely összegnek nem volt kamata – családi házat tudtak építeni.

Az igazgató úr munkabírását igazolja az a tény is, hogy negyvenöt évesen elhatározta, hogy az egykor leadott magyar szakot elvégzi az egyetemen. Így is lett. Ezek után már mint román-magyar szakos tanár végezhetette az oktató-nevelői munkáját.

Tizenöt évig volt az iskola igazgatója. Tevékenysége alatt szinte egy új pedagógusgárda nevelődött fel, ami nagy büszkeséggel töltötte el.

„A fél falu tanítványom volt, gyakran előfordul, hogy az utcán a nagymamák is csókolómmal köszönnek, hiszen őket is tanítottam. Nagyon jó érzés, amikor egykori diákjaim körülvesznek, mint kotlóst a kiscsirkék. Ekkor érzem igazán, hogy volt értelme az életemnek, elismerik munkámat, befogadtak” – mondta nem kis büszkeséggel.

Családjával a pedagógiai tevékenysége mellett, a nem könnyű „házi munka” elvégzése után szakított arra is időt, hogy utazzanak. Jutott idő nyaralásra is, bejárták Európa országait.

1987-ben harminchárom évi pedagógiai munkavégzés után ment nyugdíjba, a község vezetői, kollégái meghatódva köszönték meg 33 éven át tartó pedagógusi tevékenységét.

Ezután mint nyugdíjas tovább folytatta az iskolán kívül eddig is eredményesen végzett munkáját, a kertészkedést. Segített gyermekeinek a fészekrakásban is. Több ideje jutott cseperedő unokáira is, akiket nagyon szeretett, szívesen volt velük.

Közben, sajnos, egészsége is megromlott, bár orvosai szerint sikerült meggyógyulnia. A nyolcvanadik évének betöltése után újra kórházba került. Akkor már a betegséget nem tudta legyőzni szervezete. 2009. április 25-én elhunyt.

83 évet kapott az élettől, ebből ötvenöt évet élt Méhkerék községben. Temetésén, ahol megjelentek kollégái, sok-sok tanítványa, a búcsúztatót mondó pedagógustársa így kezdte gondolatait: „Elment a Tanár úr, az igazgató úr már nincs köztünk.”

Emlékét sokan megőrzik a településen, mert cselekedetei nem tűnnek el nyomtalanul.

Forrás:

- Goron Sándor önéletrajza
- Felesége és lánya, Erika visszaemlékezése
- A Békés Megyei Hírlap 1999. február 12-i számában megjelent írás

*A család barátja, VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti*

GÖRBE ISTVÁN GYÖRGY (Halmi [ma Románia], 1935. április 19. – Szatmárnémeti [ma Románia], 2010. augusztus 20.): középiskolai tanár

Amikor tanítani kezdtem a szülőfalujával szomszédos falu iskolájában, róla már legendák keringtek. Kollégáim, akik részben gyermekkori társai, részben iskolatársai voltak, halk szavú, nagy irodalmi ismerettel rendelkező, elvei mellett konokul kitartó emberként emlegették, s hogy szakmai segítségért bármikor fordulhatok hozzá. Hetente hazajárt édesanyját látogatni.

Édesapja, Görbé István cipész, a környék ismert iparos szakembere volt. Feleségével, Bence Vilmmával két fiút neveltek. István az idősebb, gyenge fizikumú, csendes gyerek volt. Elemi iskoláit Halmiban, a polgári iskolát részben magántanuloként, részben bejáróként végezte Szatmáron, s tanítói oklevelet szerzett.

Tanulmányait a Bolyai Tudományegyetemen folytatta Kolozsváron, a történelem-filológia kar magyar irodalom szakán. Tanári oklevelet szerzett 1958-ban, a véglegesítő vizsgát szintén Kolozsváron tette le 1962-ben, majd az I. fokozati vizsgát 1979 szeptemberében a Kolozsvári Továbbképző Intézetben.

Első munkahelye 1958 őszétől 1960-ig **Nagybánya-Veresvíz általános iskolája**. A tanítás mellett lelkesen fog hozzá a környéken akkor még élő történelmi mondák gyűjtéséhez.

1959-ben megnősül. Gyermekei: István József egészségügyi dolgozó, Éva főiskolai docens, Budapestben élnek.

1960-tól **Szatmáron** tanít **különböző iskolákban**. Mindig és minden érdeklí, megismeri tanítványai családi körülményeit, a szülők mentalitását. Alapos és szerteágazó tárgyi ismeretei révén a tan-

órákon olyasmiről is beszél, ami nem közvetlenül a tananyag, hanem azon túlmutat, de megragadja a gyermek fantáziáját. Diákjai hallanak a tananyaghoz kapcsolódó helyi történelmi eseményekről, kulturális megnyilvánulásokról, s ezek a hajdani diákok visszaemlékezései szerint a későbbi években támpontként, tájékozódási alapként is szolgálnak.

Tiszteleti tanulói személyiségét, lelkesen tanít, a gyengébb képességű tanulót is úgy kezeli, hogy óráit szívesen várják. Nem félnek tőle, de „a tanár nem haver”, tisztelik.

Rendszeresen szervez irodalmi kirándulásokat a környékre, Nagykárolyba, Adyfalvára, Szödeme-terre, Nagybányára, Koltóra, Erdődre, az irodalom nagyjainak szatmári vonatkozásait kiemelve, irodalom és történelem összefonódását mesélve a tanulóknak akkor, amikor erről beszélni kockázatos volt, hisz még azt is utasításba adták, hogy a magyar nyelv és irodalom tanára legfennebb „jó” minősítést kaphat értékeléskor.

Diákjaival állandó bérletes színházlátogató, ezek kiváló alkalmak a nevelésre, a kulturált viselkedésmód elsajátítására is.

Nagy könyvbarát, könyvterjesztő, az érdeklődő tanulóknak segít a saját könyvtár első köteteinek megszerzésében.

Aktív tagja a pedagógiai tanácskozássoknak, ahol a 70-es években még a kemény bírálat dívik.

A „tanár elvtárs” moderátorként próbálja oldani a feszültséget, s mindig pártfogásába veszi a bírált sorstársat a pozitívumokra helyezve a hangsúlyt, hisz egy ilyen nyílt órán már az is siker, ha annyi idegen tanár előtt a stresszelt gyerek értelmes feleletet tud adni.

Máté Mária Magdolna, Szatmáron a 3. sz. Általános Iskola matematika szakos tanárnője, 1990 után aligazgatónője, így emlékszik egykori kollégájára:

„Egy iskolában dolgoztunk, kollégák, munkatársak voltunk 18 évig, jóban, rosszban.

Nem volt könnyű a magyar tagozaton tanítani, az egy sor magyar tannyelvű osztály mellett két sor felmenő román tannyelvű osztálya volt az iskolának elsőtől nyolcadikig, tehát az arány kétharmad/egyharmados. Görbe István tanár úr tanította a magyar nyelv és irodalmat a felső tagozaton, ötödiktől nyolcadikig, s osztályfőnök is volt négyévenként újabb osztályt véve szárnyai alá.

A szakmai eredmények mellett, amiket tantárgyversenyeken, olimpiászokon ért el tanulóival, sikernek szá-

mított, ha a szegény sorsú roma gyereket sikerült beiskoláztatni s a nyolc általános elvégzéséig az iskolában megtartani. Gyakran több probléma adódott a szülővel, mint a gyerekkel. Ilyen helyzetekben mutatkozott meg a tanár úr élettapasztalata, meggyőzőképessége, embersége.

Felejtethetlenek diák és tanár, kísérő szülő számára egyaránt a Görbe tanár úr által szervezett kirándulások, ahol csodálatosan tudott mesélni Petőfi, Ady vagy Szilágyi Domokos magánéleti, emberi vonatkozásairól is. Az irányába megnyilvánuló tiszteletet fokozta, hogy sok második generációs tanítványa is volt, ezeknek szüleit, családtagjait szintén tanította.

Mint kolléga emberséges és segítőkész, megértő. Szerény, társaságkedvelő ember, soha senkivel nem volt ellenséges, haragos viszonyban. Munkáját elismerés, személyét tisztelet övezte.”

Érdeklődése sokrétű. Verseket ír és fordít, könyv- és színházkritikákat, képzőművészeti és pedagógiai cikkeket publikál. Ezek, valamint népköltészeti és irodalomtörténeti közleményei szakfolyóiratokban, helyi és magyarországi lapokban jelentek meg.

Kutatási területe a népköltészet – már nagybányai tanárkodása idején gyűjti a népmondákat a bányászság körében –, foglalkoztatja a XIX.-XX. sz. irodalma.

1995-ben a budapesti Magyar Néprajzi Társaság mondagyűjtő pályázatán második díjat nyert, 1999-ben a Nagybányai Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület néprajzi hagyományainak érdekében hirdetett pályázatán első díjjal jutalmazták. Díszoklevelet kapott 2003-ban a népmesék és népmondák gyűjtésében elért szép eredményekért a Pro Európa Liga Szatmárnémeti Fiókszervezetétől.

Beszéli a világ, hogy mi magyarok... címmel 1998-ban a Magyar Néprajzi Társaság Európai Folklor Központ kiadja 94 történeti mondáját.

A sors egyik utolsó ajándékaként halála előtt néhány héttel jelenik meg a nagybányai EMKE kiadásában a *Tatárok, betyárok, bányarékek* című kötetben 105 általa gyűjtött monda.

Tagja a Magyar Néprajzi Társaságnak, a Péceli Csökmői Körnek, ezek ülésein rendszeresen részt vesz, míg egészségi állapota engedi (túlélte néhány infarktust).

Aktív tagja a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Bizottságnak, a Szatmári Szent István Körnek, ahol kollégákkal, barátokkal, volt tanítványokkal, azonos érdeklődésű emberekkel találkozik. Nyílt és érdeklődő, barátságos szemé-

lyisége közkedvelt, volt tanítványai szerint lehetetlen volt őt megelőzni köszönésben.

A szintén Halmiból származó *Varga Bressel Christiane* magyartanár nő visszaemlékezése:

„Gyermekkorom óta ismertem őt a megismerés különböző szintjein. Először mint a Halmiban édesanyját hetente meglátogató Pista bácsit, később mint az elismert tanárembert és irodalmárt, majd pedig mint mentoromat. Mindketten halmiak voltunk, összekötött minket az egykori ugocsai falu büszke önértékre nevelő makacs sorsvállalása.

Remek tanár, nyitott lelkű ember és jó pedagógus volt, akit nem törtek meg a kisszerű körülmények, a meg nem értettség és a korabeli hatalom lelket nyomorító törekvései. Hatalmas lexikális tudással rendelkező és írói vénával megáldott ember volt, aki még a lakótelepi iskola cigánygyerekének is lelkesedéssel magyarázta József Attila mindenkori üzenetét: *»...dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes.«*

Nem törte meg a szellemi száműzetés, folyton olvasott, írt, kutatott. Szellemi magányát Gellért Sándor, a Mikolában lakó költő enyhítette, akihez őszinte, mély barátság fűzte. A költőt és a nagytudású tanárt összekötötte a közös sors, az irodalom szeretete és a tanársors minden körülmények közötti vállalása.

Pedagógiai szakgyakorlatomat az ő irányítása alatt végeztem a Szatmárnémeti 3-as számú Általános Iskolában.

Láttam és hallottam őt tanárként az osztályban, s megtanultam tőle, hogy jól tanítani csakis szakmai alázattal lehet. Tisztelte a gyermeket és rajongott az irodalomért – ebben a két dologban nem ismert alkut. Bármilyen szakmai kérdésem, dilemmám volt tanítással, gyermekkel kapcsolatban, mindig számíthattam bölcs tanácsaira.

Mellettem állt akkor is, mikor I. fokozati dolgozatomat védtem. Mivel a dolgozatom Szatmárnémeti irodalmi kultuszaival foglalkozó kutatás volt, így segítséget kaptam tőle a kortárs irodalomtörténeti és kultúrtörténeti jelenségek feltárásában.

Személyes barátság fűzte a kortárs irodalom nagyjaihoz (Páskándi Gézához, Szilágyi Domokoshoz).

Ő maga is lelkes tollforgató volt, de soha nem volt öntelt. Megmaradt a kommunizmus ideje alatt a végeken bátran helytálló magyartanárnak, pedagógusnak. Nem hivatkozott szellemi tudásával, végtelenül szerényen, de határozottan tette a dolgát, értékeket menekített. Köszönet érte.”

2004-ben, 46 év tanítás után ment végleges nyugdíjba. Magántanítványokat soha nem vállalt. Írásait, népköltészeti gyűjtését rendezte, rengeteget olvasott – utolsó éveiben Karácsony Sándort. Gazdag könyvtára volt.

Amikor a véglegesítő vizsgámra készültem, ő látott el a szükséges könyvészeti anyaggal.

Aztán közelebbi kapcsolatba kerültünk, ami barátsággá, majd haláláig tartó „véd- és dacsözvetség”-gé mélyült. Megbízható, biztos támpont, emberséges ember, igaz társam lett három évtizeden keresztül. Köszönöm a sorsnak, hogy Ő volt nekem!

Forrás:

- Romániai Magyar Irodalmi Lexikon – Bukarest – 1991 Kriterion
- 2010 Erdélyi Magyar Ki kicsoda. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a BMC Kiadó közös kiadványa
- Kollégák, barátok, volt tanítványok visszaemlékezései
- Személyes emlékek

*Élettársa, ANDREKOVITS ROZÁLIA
Szatmárnémeti*

GULYÁS GYÖRGY (Köröstarcsa, 1916. április 1. – Debrecen, 1993. november 11.): tanító, zenepedagógus, Liszt-díjas karnagy

A huszonegyedik század első évtizedén is túl, amikor már a múlt század közepén születettek is lassan számot adnak az általuk összegyűjtött, gyarapított és továbbadott értékekről, kikerülhetetlenül aktuálissá válik fellelni (immár hányadszor...) az egykori nemzedékek nagyjainak máig ható nyomát. E sorok írója, az egykori főiskolás diák és a debreceni felsőfokú zenei képzésben az egykori iskolaalapító igazgató kezei utódja is ezt teszi. Az egyre szédítőbb rohanásban elengedhetetlenül szükséges meg-megállítani egymást, hogy el ne veszítsük eleink emlékeit, hogy

becsüljük elméjük, szívük és kezük munkáját, s hogy tegyük helyükre azokat a dolgokat, amelyek az események közelsége miatt korábban még nem lényegülhettek át.

Debrecen szellemi múltjában kutatván közismer-ten gazdag hagyaték tárul elénk. E hagyaték maga a kultúra teljes története, a létrehozott ja-vak maradandósága, legyenek azok tudományos felfedezések, irodalmi alkotások, képzőművé-szeti csodák vagy éppen elillanó zenei hangok. Az emberi szellem és alkotóerő örök élete akkor is tény, ha azt olykor az érdekek, a szubjektív emlékezés, a felejtés vagy a tudatos ferdítés elhomályosítani látszanak. Tudnunk kell tehát, hogy akiktől mindent kaptunk, és akikre életün-ket felépíthettük, ennek a bizonyos debreceni magyar kultúrának áldozatos és elhivatott képvi-selői voltak, akik az adott korban az adott módon és az adott lehetőségek közepette igyekeztek leg-jobb tehetségük szerint betölteni vállalt hivatásu-kat.

Az elmondott gondolatokkal talán közelebb tu-dunk kerülni Gulyás György Liszt-díjas karnagy, kiváló művész, zenepedagógus életének megérté-séhez. Esetében nem a debreceni születés, hanem a Debrecenben töltött jelentős, igen hatékony életszakasz teremő erejű munkája jelenti a deb-receniséget, e történelmi város kultúrájához való szerves kötődést, az immár elszakíthatatlan szá-lat.

Köröstarcsán született, az első világháború ide-jén, amikor szigorúnak ismert édesapja éppen az olasz fronton teljesített katonai szolgálatot. Édes-anyja a két fiút, Györgyöt és Mihályt nagy oda-adással nevelte fel. A két fiútestvér annak ellené-re választotta a zenei hivatást, hogy édesapjuk nem szívelte, ha ők zenével foglalkoztak.

A gyermek Gulyás György a négy elemi osztályt Köröstarcsán járta ki, majd 1927 és 1929 között Szeghalomban, a református középiskolában vé-gezte el gimnáziumi tanulmányainak első két évét.

1929 és 1936 között a Debreceni Református Kollégium diákja: itt gimnáziumi és tanítóképzős tanulmányait folytatta. A nagyhíru iskola nevelte őt fegyelemre, engedelmességre, de önállóságra is. Az orgonálás és zongorázás mellett hegedülni is tanult. Az 1936-ban elnyert tanítói oklevél az általános iskolai tanítás, nevelés mellett a refor-mátus kántori tevékenységre is feljogosította.

A fiatal, tetterős ember szülőfaluja iskolájában szerette volna megkezdeni munkáját, de egy ked-vezőtlen presbitériumi döntés miatt ez meghí-úsult. **Bélmegyerre** került tanítani egy osztatlan iskolába, ahol 1939-ig dolgozott. Az énektanu-láshoz itt még hangszer sem volt. 1938-ban Bé-késen, az Éneklő Ifjúság eseménye sokban hoz-zájárult ahhoz, hogy Bárdos Lajos, a Zeneaka-démia tanára biztatására megkezdte felsőfokú ze-nei tanulmányait.

1939-ben munkaszolgálatot teljesített a VI. Köz-érdekű Munkaszolgálatos Zászlóalj 3. századá-ban, ahonnan szeptember 30-án gyomorvérzése miatt leszerelték. 1940-ben tért vissza iskolájába, ahol ugyanabban az évben szereplője és előadója is volt az Éneklő Ifjúságnak.

1939-1940-ben óraadóként tanított **Békésen a Debreceni Református Kollégium gimnáziumában**. 1942-ben nyerte el zeneszerzés és közép-iskolai énektanárképző tanulmányait lezáró okle-veleit. Még 1941-ben felvételt nyert a Bolyai Kollégiumba. 1942 és 1945 között a **Dóczi Re-formátus Tanítóképző Intézet** zenetanára volt, amely kinevezés feltételeként elvégezte a Zene-akadémián az Apponyi Kollégiumot.

A családalapítás 1942-ben történt meg Hajnal Arankával kötött házassága révén, amely házas-ságból két gyermeke, egy leánya és egy fia szüle-tett. Még a második világháború idején, 1944-ben adott hangversenyt a Debreceni Református Tanítóképző Intézet leánykarával a Nagytemp-lomban, ahol Péter József *Feltámadás* című kó-rusdala hangzott el.

1945 augusztusában fogant meg a gondolat és ezt követően a békési polgármesternek írt levél, amelyben felvázolta egy többszintű, kollégiumi rendszerű iskola, a „Magyar Állami Énekiskola” megalapításának tervét. Ezt az intézményt látta elhivatottnak arra, hogy az igényes nyelvi-zenei képzés révén az új generációk számára közvetítse a nemzeti kultúrát, természetesen a magyar zene révén, az arra alkalmas, kiválasztott tehetséges fiataloknak. A koncepció a zenei-művészi, nép-rajzi tanulmányok és a napi életeseemények egy és azonos környezetben lejátszódó életformáját látta a leghatékonyabbnak a tehetség fejlesztésé-re, az új magyar zenei értelmiség létrehozatalára.

1946-ban nyílt lehetőség arra, hogy **Békéstar-hoson** a Wenckheim grófi uradalom épületeit, területét felhasználva november 5-én megnyíl-

hatott az az iskola, amit elképzelt, s amelyben álmai megvalósulását láthatta. Jellemző kortűnet, hogy az akkori jog nagyon nehezen tudta besorolni az intézményt az iskolarendszerbe, ezért a következő névvel alakulhatott meg az új iskola: **Országos Állami Ének- és Zenei Szakirányú Líceum és Tanítóképző Intézet**, és a vele kapcsolatos „Ének- és Zenei Gyakorló Általános Iskola és Kollégium”. Az igen körülményes, de a funkció elemeit pontosan felsoroló név mögött valóban egy zenei ihletettségű, igen tehetséges diákokat felvonultató, korszakos jelentőségű iskola jött létre. A hivatalos avató ünnepségre 1947. február 5-én kerülhetett sor. Gulyás György ennek az iskolának 1954-ig alapító igazgatója és tanára volt.

1951-ben az iskola és Gulyás György életében is jelentős fellépésre került sor a berlini Világifjúsági Találkozón. A siker ismertségét, elismertségét, de kritikuszainak táborát is növelte. Ez az esztendő egyébként is jeles év, hiszen ekkortól bővült a tanári testület nagyteknétiű egyéniségekkel: Friss Antal gordonkaművésszel a Zeneakadémiáról, Teőke Marianne zongoratanárral, Banda Márton és Víg Árpád hegedűtanárokkal. Mindezek és a növekvő hazai és nemzetközi elismertség ellenére az iskola működése egyre nagyobb bizonytalanságot mutatott, konfliktusok is fémjelzték ezt az időszakot.

A tarhosi Zenepavilon eközben 1953-ban felépült. Míg az avató hangversenyen Kodály Zoltán is beszédet mondott, addig neves művészek adták nevüket és tehetségüket a jelentős eseményhez. Fellepett Zathuretzky Ede hegedűművész, Sándor Judit énekművész, Petri Endre zongoraművész.

1954. szeptember 1. az a dátum, amikor a korábban, az iskolában keletkezett konfliktusok nyomán lefolytatott vizsgálat következményeként, a Révai József népművelési miniszter vezette bizottság véleményét fogantatosították: bezárt az iskola, mert úgymond, „döntő többségben voltak azok a vélemények, amelyek inkább a bezárást, mint a további működtetést javasolták.”

Itt emeljük ki, hogy ez az intézkedés nemcsak egy álom megszűnését, hanem egy igen hatékony és eredményes művészeti-nevelési koncepció végét is jelentette. Az életmű egy-egy pontján később elő-előkerül az iskola emléke, a módszer tehetségfejlesztő, embernevelő ereje, és természetesen a keserű emlék, amely az elképzeléseit

mindig a megvalósulásig elvinni szándékozó alkotó személyiség sajátja volt.

Még az egész életre kiható iskolabezárás előtti években került válságba családi élete, s 1952-ben első feleségétől elválva házasságot kötött Pető Klárával. E frigyből egy leánya született.

Új korszak kezdődött Gulyás György életében 1954-ben: ettől az évtől 1966-ig a **Debreceni Zeneművészeti Szakiskola** igazgatójaként tevékenykedik. Az 1955-ös Bartók-év zenei ünnepi hangversenyei, valamint Kodály 75. éves születésnapjának zenei programjai számos meghatározó művészegyeniséget vonzottak Debrecenbe, köztük Cziffra Györgyöt, Vaszy Viktort és másokat.

1955-ben alakult meg a zeneművészeti szakiskola leánykara, de ugyanekkor kezdődött meg a főiskolai szintű zenetanárképzés fejlesztési tervének előkészítése is.

Az 1957-es esztendő jeles fordulópont: július 23-án vette fel **Kodály Zoltán** nevét – még életében egyedülként – a Debreceni Zeneművészeti Szakiskola. A névadó a korabeli hangfelvételen és az írásos bejegyzésben az alábbi, híressé vált gondolatot hagyta ránk:

„A debreceni szakiskola jövője: példát adni a szolfézs és hangszeritanítás összehangolására, ének-alapon történő hangszeritanítással új énekekre bírni a hangszereket; a környékre kisugárzó működéssel hangzó életre bírni a néma berkeket.”

1958-ban az éppen hároméves szakiskolai leánykar nemzetközi kórusversenyen rangos díjat, I. helyezést szerez Llangollenben Gulyás György vezényletével. Egy évvel később hasonló siker és ünneplés következik Arezzóban: I. és II. díj. Talán e jelentős eredmények közvetlen „jutalma” az elnyert Liszt-díj, amit ugyanebben az évben vehetett át. A látványos sikerek külvilág által irigyelt ragyogása mögött ugyanakkor újabb családi válság és hamarosan újabb boldogság húzódik meg, második feleségétől elválva immár a harmadik frigy jön létre: Mánya Éva zenetanárnővel köti össze életét.

1960 az életmű újabb, meghatározó és nagyjelentőségű állomása: megrendezésre kerül a Debreceni Zenei Hét, programjának kialakítása Gulyás György feladata. A kor nagyteknétiű és elismert kortárs zeneszerzőinek művei (Ottó Ferenc, Ribáry Antal, Kocsár Miklós, Temessy Tamás, Járdányi Pál, Soproni József, Dávid Gy-

la, Vántus István, Pongrácz Zoltán) és Ádám Jenő, Kodály Zoltán személyes részvétele a programban jelzik azt a szándékot, amely Gulyás Györgyöt vezérelte: a kortárs magyar kóruséneklést kell erősíteni, s valamilyen formában eljuttatni a vasfüggönyön túlra is.

Az esztendő többek között azzal telt, hogy az 1961-ben a hivatalosan megalapítandó Bartók Béla Kórusversenyt készítette elő néhány lelkes munkatárssal és kórustaggal. A kórusverseny 1961-es létrehozása és Debrecenben történő megrendezése nagyrészt a sok korábbi kórus sikerén múlott és személyesen az iskolaigazgatók nagy erőfeszítésein. Ne feledjük, 1961 jeles év: Bartók születésének 80., Liszt születésének 150. évfordulója, s nem mellékesen a város, Debrecen is 600 éves évfordulóját ünnepelte.

A versenyre augusztus 15 és 20. között került sor.

Az időközben vegyeskarrá váló Debreceni Kodály Kórus, az egykori leánykar ebben az időszakban karnagya vezetésével sikert sikerre halmoz, de olyan fontos bemutatók is nevéhez fűződnek, mint Szokolay Sándor *Istár pokoljárása* oratóriumának bemutatója (1961).

A Debreceni Kodály Kórus, mint a vidék egyetlen professzionális vegyeskara az egész hazai kóruskultúra számára is olyan nemzetközi sikereket ért el, amelyek felsorolása itt terjedelmi okok miatt nem lehetséges, de Gulyás György művészi életpályájának lezárásáig a legadekvátabb kiteljesedést hozták.

1966-ban a debreceni zeneoktatásban újabb, jelentős esemény következett be: a zenetanárképzés hazai rendszerének átalakítási folyamatában Gulyás György egy újabb iskola alapítójaként igazgatója lett a szakiskola hároméves tanárképzőjéből kialakuló új zenei felsőoktatási intézménynek, a **Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zene- és Énektanárképző Szak Debreceni Tagozatának**. Az iskolaalapítás – immár nem először az életmű folyamán – újabb, nagy távlatokkal kecsegtető stratégiai lépés volt. Erre mind a mai napig úgy kell tekintenünk, hogy az 1974-ben épített, önálló, a célnak megfelelően tervezett korszerű épületben egy később dinamikus fejlődésen átmenő intézmény jelent meg Debrecen kiemelt felsőoktatási övezetében, az Egyetem téren. Különleges perspektívát látott ebben az alapító igazgató, hiszen az épületbe álmodott,

majdan egyetemivé váló képzés körülményeit előre igyekezett megteremteni mind az infrastruktúrában, mind a magas színvonalú oktatói kar kialakítása révén. Mintha újból megelevenedett volna Békés-Tarhos: a diákok nagy számát befogadó kollégium és oktatási épületrész egy légtérben tette, teszi ma is lehetővé a zenei légkör mindennapi hatását, ugyanebbe a miliőbe hozva számos hangversenyt, amelyek életre szóló hatásúak lehetnek az egyes diákgenerációk számára.

1975-ben, alig néhány hónappal az új zeneművészeti főiskolai épület átadása után Gulyás György maga kérte nyugdíjazását a felgyülemlett konfliktusok miatt, amely kérelemnek Kovács Dénes, a Zeneakadémia rektora helyt adott. Alig egy esztendővel az új iskolaépület átadása után a „búcsúkoncerten” a Michigan Egyetem Kórusa, a Debreceni Kodály Kórus és a Debreceni MÁV Szimfonikus Zenekar Korondi György tenorszólójával, Thomas Hilbish és Gulyás György vezényletével adták elő Sztravinszkij *Zsoltárszmfóniáját* és Kodály *Psalmus Hungaricusát* a hangversenyteremben, a mai Liszt teremben. Erről ezt olvashatjuk Gulyás György *„Bűneim... Bűneim?”* című könyvében (Kiadó: Békés Város Tanácsa, 1988.):

„Gyönyörű koncert volt! És számomra megindító: már nem voltam igazgatója az intézetnek, amelyiknek a termében a Psalmust megrendülten vezényeltem... Az amerikai lányok és fiúk nem tudták mire vélni, mi van velem? Talán érezhették, hogy a magyar Psalmusban mennyi sírni való van?... S az éneklés közben potyogott a könny az ő szemükből is: együtt énekeltek és sírtak velem, mintha megértettek volna valamit, megéreztek volna valamit az én nagy keserűségemből. A közönség is döbbenten ült. Zsúfolásig volt a terem, még a lépcsőn is ültek. Ez volt a tényleges búcsúm.”

1976-ban Gulyás György a nyugdíjazás ellenére aktív energiákkal kívánta folytatni nyugodtnak még a legjobb szívvel sem mondható életét: ebben az évben alapította meg a Békéstarhosi Zenei Napokat, amely rendezvény szintén túlélte életrehívóját. Mindeközben a Kodály Kórus továbbra is sikeres együttesként koncertezik Európában, Amerikában, a Fülöp-szigeteken és más, jelentős koncerthelyszíneken, hangfelvételek készülnek, és számos hazai szereplés programja köti le Gulyás György munkaerejét – és mutatja alkotóked-

vét. Manilában, felesége kíséretében és közreműködésével mesterkurzust is tartott.

És íme, az újabb keserűség: 1983 nyarán Athénban nagy sikerű koncertet követően (Adamis: *Prometheion* című művének bemutatója) visszahívást kap, de a Hajdú-Bihar Megyei Tanács július 27-i döntése arról szól, hogy megszűnik állása a Kodály Kórusban... Ezzel egyidejű kinevezése a Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny tiszteletbeli elnökévé és a Művészeti Bizottság tagjává. Ekkor még „mindössze” 67 esztendő, aktív, és terveket sző a jövőre. Hangversenyez még a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kórusával is, de meghívást kap Pekingbe, ahol Kodály oratorikus műveinek betanítására, vezénylésére kéri fel. Az 1985 tavaszán esedékes utazás azonban szívzműtétje miatt (pacemaker beültetése) elmarad.

1992-ben, nagybetegen megnyitja a XV. kórusversenyt, egy nappal súlyos tüdőoperációja előtt. Talán legutolsó, nagyszabású koncertjét adta Nagyváradon 1993 tavaszán Tőkés Lászlónak tett ígérete nyomán: Kodály a cappella műveket vezényelt és a Psalmust adta elő Molnár András tenor szólóénekével.

A földi élettől egy végzetes szívroham következtében kellett megválnia 1993. november 11-én. Sírját városi díszsírhelyen találjuk Debrecenben, a Köztemetőben.

Az évtizedek munkájának olykor büntetésszámba menő sorsfordulói mellett a fennálló hatalom, vagy éppen a kultúrpolitika kitüntetésekkel is jelezte elismerését. A már említett Liszt Ferenc-díj mellett Gulyás György további kitüntetései:

- A Munka Érdemrend arany fokozata (1976)
- Békés város Pro Urbe Díja (1979)
- Békés város Díszpolgára (1979)
- A Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze (1979)
- Debrecen Város Pro Urbe Díja (1981)
- Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1986)
- Magyar Művészetért Díj (1990)
- A Magyar Köztársaság Zászlórendje (1991)
- Debrecen Kultúrájáért Díj (2009) – (posztumusz)

A tanári, a vezetői, az előadóművészi tevékenység mellett a zenei közéletben is igen sokrétű és meghatározó szerepet töltött be.

Számos szervezet tagja volt:

- Magyar Kórusok Országos Tanácsa

- Magyar Előadóművészek Társasága
- Magyar Zeneművészek Szövetsége
- Művészeti Dolgozók Szakszervezete Zenepedagógus Szakosztálya
- Magyar Kodály Társaság alapító tagja
- Liszt Ferenc Társaság alapító tagja
- Magyar Szellemi Védegyelet alapító tagja

Ugyancsak számos nagyhírű kórusverseny zsűrijében vett részt rendszeresen: Arezzo, Llangollen, Montreaux, Tours és Debrecen.

Áttekintve a valóban csak vázlatosan ismertetett életutat, akár a tanítás, az iskolaalapító, az előadóművészet felől, vagy akár a nagyformátumú zenei szervező felől közelítünk Gulyás György-höz, minden területen sok mondanivalónk lehet. Jelen arcképvázlatunk azonban a tanáregyéniség életpályáját szeretné bemutatni, így hát forduljunk mi is a zenét tanító ember felé.

Még a tanulmányok folyamán számos olyan szellemi áramlat hatott rá, amely egész szemléletmódját egy életre meghatározta: éppúgy Bárdos Lajos, Kerényi György, Ádám Jenő, mint Németh László, Püski Sándor, vagy a Veres Péterrel, Illyés Gyulával, Sinka Istvánnal kötött ismeretség. A hivatásához szükséges, immár sokrétű tudással és képességekkel felvértezett Gulyás György éppen Ádám Jenőtől kapta útravalóul azt, hogy a művészi és a pedagógiai élethivatásnak egységben kell lennie, s nyitottsággal kell fogadni a nemzet zenéjét éppúgy, mint az európai zene más áramlatait és értékeit. Minden bizony, ez a hatás eredményezte azt, hogy Gulyás György bármely iskolában tanított, az sohasem vált el a művészi gyakorlattól.

A részletes ismertetés előtt egy meghatározó momentum: Kodály Zoltán és Gulyás György kivételes személyes kapcsolata ebben a tekintetben döntő és meghatározó. A szakiskola elnevezésének rendhagyó mivolta csak úgy volt lehetséges, hogy a mester és a tanítvány kapcsolata messze túlmutatott az oktatásban szokásos szakmai kapcsolatokon. Ez a közeli kapcsolat nagy bizalmat és egyben Gulyás György számára kivételes felelősséget is jelentett. Kodály tanár úr bizalmát elnyerni azzal volt egyenlő, hogy a nagyhírű zenei metódus gyakorlati kivitelezésében is komoly szerep hárult a zenetanítást megújító szándékú tarhosi iskolaalapítóra.

A módszer egy-egy elemének kipróbálása és maga az ének-alapú iskola koncepciója és való-

sága a Kodály-koncepció gyakorlati hatását is kipróbálni volt hivatott. Kodály Zoltán úgy tekintett Gulyás Györgyre, az egykori tanítványra, mint leghűségesebb követőinek egyikére, akit olykor kritikával illetett, de mindenkor támogatásával tüntetett ki. Olyan tanítványra, aki művészetével, iskolateremtő tevékenységével hitelesíti a módszert, és ezzel a magyar zene ügyét, a nemzet javát szolgálja.

Ma már szinte történelmi emlékek mondható, hogy az 1973/74-es tanévben hat diák jelent meg az akkor még a Vár utcában lévő főiskola igazgatói irodájában, és félelemmel vegyes érzésekkel, maguk mögött tudván a diákság támogatását, feltárták azokat a megoldatlan, ellentmondásos helyzeteket, amelyeket immár tarthatatlannak tekintettek. Ennek oka főként a kinőtt épület volt és az ezzel járó nyomorúságok. Az első beszélgetés félelmeit enyhítette, hogy tanár úrtól kezdetben szigorúan (talán veszélyesen?) kritikus, majd később együttműködő viselkedést tapasztaltak.

E diákcsoport tagjaként személyesen élhettem meg azt, hogy rendszeressé váló találkozásainkból a zenekultúra iránti felelősségről, a magyarságról (!), a tanári pálya kivételességéről és más, etikai problémákról szóló beszélgetések lettek. Egyfajta felkészítés a hivatásra, olyan együttműködés, amelynek eredményeként a következő tanév el-sősei, akik már az új épületbe érkeztek, kifejezett szimpátiájukat nyilvánították ki Gulyás tanár úr mellett. Könyvében Tanár úr így emlékezik meg erről:

„Az iskolai év megkezdése előtt 2-3 héttel behívtunk 10-14 hallgatót. Főleg azokat, akik legtöbbet hangoskodtak az előző időkben, részben az eddigi nyomorúságos viszonyok, részint a dolgok megoldatlansága miatt. Nem feledve azt sem, hogy az előző év végén valóságos csatározások folytak az ifjúsággal, éjjelig tartó vitákkal a várható új közösségi élet megszervezését illetően. És pontosan ők rendezték be a tantermet is, nemcsak a kollégiumot... Pedagógusi működésem legszebb emlékeként őrzöm azt a párhuzamot... Kitűnt, hogy amit ők terveztek és ők valósítottak meg – berendeztek egy új épületet -, azt nálam is jobban magukénak érezték. Féltették, megbecsülték és megbecsültették másokkal is.” (Bűneim... bűneim?)

Jellegzetes momentum, hogy diákjaitól sosem az „igazgató úr” megszólítást várta el, hanem a „tanár úr” titulust szerette hallani. Természetesen

tanított a tanteremben, de minden egyes kóruspróbán is, hiszen másként nem hozhatott létre művészi produkciót. Indulatgazdag, olykor a szokásosnál is keményebb reakciókat adó embert láttunk egy-egy kritikusabb helyzetben, gyakran türelmetlenül viselte diákja vagy kórusa elvártnál lassabb tanulási folyamatát, és kíméletlen kritikusként tudott félelmet is kelteni. Tudott felfelé emelni és letaszítani, mindazonáltal személyisége képes volt arra, hogy különleges érzéssel felfedezze a zenei tehetséget, s annak birtokosát minden segítséggel ellássa. A maga életvitelében sem volt kíméletes: munkabírása egészen kivételes volt, a munkában önmagától is kemény fegyelmet követelt. Koncepciózus gondolatai mindig a magyar kultúra magyarsága, megújításának szándéka, az ének-alapú zenetanításba vetett mély és eltökélt hite körül zajlottak.

Kodály Zoltán jelmondata, Gulyás György ars poeticája: *„Nincs megalkuvás művészetben és magyarságban.”*

Tanítási módszereiben számos rendhagyó, a hivatalos metodikákban nem jegyzett megoldást alkalmazott, amelyeket olykor maguk a diákok, vagy éppen az előtte álló kórus, a színpadon ülő zenekar tagjai is megkérdőjeleztek. A kívánt eredmény láttán és megtapasztalásán azonban nem lehetett vitatkozni tovább, mert a szuggesztív személyiség alkotóereje minden aggályt felülírt és hitelesített.

Nyughatatlansága, abszolút autonóm személyisége mindig valami újnak a létrehozására ösztökölte. Ha kellett, nagyvonalú és reprezentatív volt (különösen külföldi vendégek körében, vagy más, protokolláris helyzetekben), ugyanakkor, ha kellett, minden módon küzdött azért, hogy nemcsak hitt és szánt célját elérje. Tudatos tanári példája különösen a főiskolás korosztály felnötte válását segítette. A heves és kemény mentalitás olykor közvetlen egzisztenciális veszélyt is jelenthetett a körül lévők számára, de sziklaszilárd védelmet is, ha arra volt szükség.

Egy-egy sorsot a környezet gyakran a szurkolók és az irigyek szemüvegével látva értékel, talán meg sem kísérli kideríteni annak igazságtartalmát, amit lát vagy látni vél. S ez még a halál után is gyakran így van. Gulyás Györgyről, ha csak a fenti, a teljesség igénye nélküli mondatokat végigolvassuk, nagyon nehéz olyan gondolatokat mondani, amelyek egyik vagy másik zenészcsor-

port számára ne lennének vitathatók, mások számára pedig kedvesek. Aki életében ismerte tanár urat, vagy szerette, vagy félte. Egy biztosan kijelenthető: az elméletek és koncepciók olykor egészen más képet mutatnak, mint a viselkedés, a mentalitás és a valós cselekedetek. Életünk fizikai valója itt a földön végletesen rövid, vagy a kínok közt élők igen hosszú. Mégis, mikor eltávozott közülünk az, akire e sorokban emlékezünk, hátrahagyta példáját, életének rideg tényeit, de az utókor megítélése már nem egy-egy mondatot, kinyilvánított elvet, hanem a valóságot veszi alapul. Kevés olyan életpályát látunk, amely egy-két évtizednyi intervallumban annyi maradandót mutat, mint Gulyás György alkotásának megtestesülései. S ezek az alkotások ma sem kis fajsúlyú dolgok.

Tarhos, a Kodály Kórus, a Kórusverseny és a Zeneművészeti Főiskola a jövőnek szóló alkotások, az egyes generációk művésszé, tanárrá válásának, a magyar kortárs kórusművészet hazai és külföldi ismertté válásának színterei, az egységes magyar zenekultúra szikláit, építőelemei lettek.

Írásunk terjedelmi korlátai most a tanári, teremthabitusra koncentráltak, de egy másik áttekintésben sok-sok oldal szólhatna Gulyás Györgyről, az előadóművészről, idézhetné a hangversenyeken szereplő kiváló hazai és külföldi közreműködők, vagy éppen a keze alatt éneklő kórustagok egykori élményeit, a pályatársak véget nem érő emlékeit.

Zárásul idézzünk Szokolay Sándornak, az egykori tarhosi diáknak a méltósággal viselt, súlyos betegségben elhunyt Gulyás Györgytől búcsúzó, temetési beszédéből:

„Az idő nem csak őt, de minket is megméri! Nincs tartozása! Amivel Neki tartozunk, az, hogy az itt hagyott, ránk hagyott életmű az időben megállhat. Ha majd utódlásra méltán rászolgál! S ez kötelez, s tisztelget parancsol!”

Tanítványa, kései utóda, DR. DUFFEK MIHÁLY
Debrecen

GYARMATI ANDRÁS (Szarvas, 1911. június 20. – Szarvas, 1991. szeptember 25.): magyar-latin-görög-ország szakos középiskolai tanár

Nem könnyű dolog áldott emlékü édesapánkról, Gyarmati András gimnáziumi tanárról írni, mert az ember nyomban érzi saját kicsinységét, gyengeségét, gyarlóságát. Mégis, hogyan jellemezhetnénk röviden a kivételes képességű, nagy tudással bíró, jóságos lelkületű, puritán tanárembert?

Szegényparaszti családból származik. Édesapja id. Gyarmati András, édesanyja Medvegy Anna, az 1880-as évek szülöttei. Erős fizikai munkát végezve többnyire tanyájukon éltek, csak öreg éveikre tudtak a városba (Szarvasra) beköltözni. András fiukon kívül három lányt neveltek fel; már egyikük sincs életben.

Édesapánkról egyértelműen megállapítható, hogy rajongásig szerette hivatását. Már fiatal korában is igen sokszor volt kénytelen kamatoztatni pedagógiai rátermettségét, mivel az otthoni szegénység miatt saját egyetemi tanulmányai folytatásának anyagi hátterét is önmagának kellett előteremtenie. Számára teljesen mindegy volt, hogy egy adott középiskolás fiatalnak humán vagy reál tantárgyat vállalt el tanítani, mivel minden tudományágban kimagasló teljesítményre volt képes. A szarvasi ősi alma mater nagy szellemei voltak példaképei: Vajda Péter, Tatai, Benka, Zsilinszky – az ő nyomdokaikon kívánt tevékenykedni.

Az elemi iskola első osztályába úgy került, hogy egyáltalán nem tudott magyarul, mivel otthon a szüleitől csak szlovák (tót) beszédet hallhatott. Ennek ellenére a jó fejű gyerek egy tanév alatt tökéletesen megtanult magyarul, és a tanító úr őt állította példaként az osztály elé. Középiskolai tanulmányait a Szarvasi Evangélikus Főgimnáziumban folytatta. A gimnáziumban színjeles tanu-

lő volt, amint azt a korabeli évkönyvek vastag betűs kiemelései egyértelműen és sorozatosan bizonyítják. Hihetetlenül szorgalmas, céltudatos és lelkiismeretes diák volt; elmondása szerint soha nem ment készületlenül az iskolába, ha a helyzet úgy hozta, inkább le sem feküdt éjszaka, de a matematikai házi feladatokat hiánytalanul elkészítette, és mindig helyesen. A lustább osztálytársak rendszeresen meglesték az iskola sarkánál, a házi dolgozatokat gyorsan lemásolták.

A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen folytatta tanulmányait, ahol magyar-latin szakos tanári diplomát szerzett, de később görög nyelvből is szakvizsgázott, és sok éven át tanította is mind a három szakját. Az 1950-es évektől, amikor kötelezővé tették az orosz nyelv tanítását, a szláv nyelvekben való jártassága okán diplomát szerzett orosz nyelvből is. Fiatal éveiben és később (főként a háborúban) is nagy hasznát vette majdnem tökéletes német nyelvtudásának.

Az egyetem elvégzése után megkezdte középiskolai tanári munkáját; több mint 30 évig volt a **szarvasi Vajda Péter Gimnázium** tanára, onnan ment nyugdíjba (1971-ben). Addig azonban igen tartalmas volt az élete.

1939-ben házasságot kötött Kóczy Livia tanítónővel. Két gyermekük született, Zoltán (1942-ben) és Géza (1944-ben). Neveletésükben fő hangsúlyt juttattak a keresztény (evangélikus) eszmeiségnek, hiszen ez egyenesen következett a tanár úr presbiteri múltából, a szarvasi ótempolmi közösség kötelékein belül.

Gyarmati András vallási hovatartozását egész életében kifejezésre juttatta. Amikor a II. világháborúban már másodszor hívták be katonának (SAS behívóval), akkor sem felejtette otthon a Bibliáját, és igazi lelki támaszt jelentve tartotta meg rendszeresen az imaórákat azoknak, akik az 1500 fős tábori névsorból igényüket jelentették be arra. Mint tartalékos hadnagy jó néhány elismerésben részesült: ezredparancsnoki, ezredcsoport-parancsnoki, könnyűhadosztály-parancsnoki, hadtestparancsnoki írásos dicséret; I. osztályú koszorúval és kardokkal ékesített tűzkereszt kitüntetés, valamint „dicsérő elismerés koronás bronzérem hadiszalagon kardokkal”. Szerénységére jellemzően ezekről sohasem beszélt, csak egy véletlenül fellelt korabeli újságcikk adta az utókor tudtára megkapott elismeréseit.

Az élet nemcsak katonaevei alatt tette őt próbára, ugyanis 1952-ben egy októberi hajnalon egy osztálynyi gimnazistát kellett volna kivinnie gyapotszedésre, ám a túlzottan jó kedélyű kiskatona sofőr egy kanyarban elvesztette uralmát a dzsip felett, és karamboloztak. A tanár úr csak december elején került haza a kórházból, és hosszú eszméletlensége után nagy szorgalommal tanulta meg újból, amit fejsérülése miatt az agya elfelejtett, átmenetileg.

Balesetéből felépülve visszamehetett hön szeretett iskolájába, a gimnáziumba tanítani. Nyugalma, jóindulata és segítőkészsége rövid idő alatt segített megkedveltetnie tanítványaival a nehéznek tűnő latin nyelvet.

Dr. Rideg Ildikó – volt tanítványa – így emlékezik erről: „Gyarmati tanár úr mindig mosolyogva lépett be az osztályba. Mi, diákok érdeklődve vártuk, hogy ma milyen érdekes történetekkel lep meg minket a híres ókori írók, költők, történelmi személyek életéről. Eredeti dokumentumokból olvasott fel részleteket, majd a fordítás mesterségébe is igyekezett bevonni bennünket. A száraz nyelvtani szabályokat versbe szedve tanította meg. A tanár úrnak köszönhetjük, hogy elsajátíthattuk a klasszikus műveltség alapjait, ami későbbi tanulmányainkban értékes segítséget jelentett.”

Több tanítványa még az érettségi találkozókön is szívesen emlékezett vissza a velük folytatott baráti beszélgetésekre, a színes nyelvórákra, az óráközi szünetekben is folytatott bensőséges „eszmecserekre”. Igen szépszájú diák kifejezetten várta a vele való találkozást, sokan juttatták tudtára, hogy miatta választották a humán tagozatot (azaz a latin nyelvet).

Később a gimnázium országos hírű könyvtárának vezetője lett. Akkoriban ez nagy megtiszteltetésnek számított, mivel a legkiemelkedőbb szakmai és erkölcsi rangot jelentette. Nagynevű, elismert könyvtárosai voltak az iskolának, a legkiemelkedőbb korábbi gimnáziumi igazgatója, dr. Nádor Jenő volt, aki hatalmasat és maradandót alkotott. Ő írta meg Szarvas város történetét és katalogizálni kezdte a mintegy 44 ezer kötetes könyvtárat; a név- és címszótára ma is az alapot jelenti.

Tagja volt a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, levelező úton és igen tevékenyen részt vett az etimológiai szótár szerkesztésében. Egész életében a magyar szavak keletkezését és eredetét kutatta, elismert, megbecsült tekintélye volt e

tudománynak. Szarvas viszonylatában ő volt a filológia utolsó nagy egyénisége, tudósa, a szó klasszikus értelmében.

Magánéletét a családcentrikusság jellemezte. Nyugdíjba menetele (1971) után eleinte idősebb unokájával (Zsolt, 1969), majd évek múltával a fiatalabbal (Csilla, 1976) is önfeledten tudott foglalkozni (sakk, bélyeggyűjtés, társasjátékok, mesélések, bevásárlások).

Az 1980-as években örömmel nyugtázta a gyerekek iskolai jó előmenetelét és idegen nyelvtudásuk gyarapodását. Nagy része lett mindkettőjük értékes emberré válásában, szókincsük széles alapokra helyezésében.

Gyarmati András tiszta erkölcsű, nemes lelkű, nagy egyéniség volt, kit a sors átlag feletti képességekkel ruházott fel. Élete, munkássága maga a hívő ember, az igaz keresztény erkölcs megtestesülése volt. Gondolkodását, cselekedeteit az evangélikus szellemiség hatotta át, örökös küldetésének tartotta a krisztusi szavakat:

„...tegyetek tanítványokká minden népeket!”.

Forrás: családi és tanítványi visszaemlékezések.

Fiai:

GYARMATI ZOLTÁN és GYARMATI GÉZA

Szarvas

GYÖRGY DÉNES (Kilyénfalva [ma Románia], 1936. február 8. – Nagykároly [ma Románia], 2009. október 15.): középiskolai tanár, igazgatóhelyettes

Szülei, György József és Bicsak Rozália gazdálkodásból éltek. Két fiúgyermeket neveltek fel,

akik között nagy korkülönbség volt, mivel a testvérek közötti gyerekek korán elhaltak.

Dénes – lévén a kisebb – már kiskorában átélte a II. világháború borzalmait és annak következményeit. Az oroszok elől menekülve, otthagya a házat, mindent, a Szilágyságig jutottak. Onnan kellett visszatérniük, mert már ott is az ellenség várta őket. Otthon üres házat találtak, állatok és mezőgazdasági felszerelések nélkül. Szülei, idős emberek lévén, nehezen tudtak a semmiből kiemelkedni, megélni. Mire talpra álltak volna, az erdők meg a föld miatt kuláklistára kerültek.

Az első négy osztályt szülőfalujában végezte kitűnő eredménnyel, az általános és középiskolát Gyergyószentmiklóson. Végig nagyon jól tanult, leérettségizett, de a liceum igazgatója, a kommunizmus lelkes híve nem adta ki az oklevelét sem neki, sem pedig négy szorgalmas diáktársának. Ezzel méltó módon akarta büntetni a „kulákcsemetéket” és elvágni előttük az érvényesülés felé vezető utat. Az oklevél megvonása két évre szólt, de egy év elteltével az igazgatóhelyettes – látván az önkényeskedést – saját felelősségére kiadta. Mindeközben Dénes Moldovában dolgozott egy barátjával a fakitermelésnél tíz hónapig. Ezt követően a jogi egyetemre felvételizett meggondolatlanul, hiszen ide nem való „osztályellenség”, kulák fia. Szegény ekkor még nem ismerte a kommunizmus buktatóit: nem a jegy számított, hanem a „tisztá” származás. Újra dolgozott még egy évet, majd 1955-ben sikeresen felvételizett a Bolyai Tudományegyetem Bölcsésztudományi karának román nyelv és irodalom szakára. Itt az öt év alatt középiskolai tanárokat képeztek magyar iskolák részére. Ekkor ismertem meg későbbi férjemet, évfolyamtársak voltunk.

Eltelt az öt év, és jött a kirepülés az életbe. Fájdalmas volt az elválás, mert kis csoportunk összetartott, testvérként szerettük egymást. 1960-ban, az egyetem elvégzése után összeházasodtunk, és ugyanebben az évben izgultunk a kihelyezés miatt. Nagykároly és Csíkszereda közül az előbbi választottuk. Itt azzal fogadtak, hogy minden fiatal falun kell kezdje a tanítást.

A Nagykárolytól 8 km-re fekvő **Börvely** községbe kerültünk, ahol nagyon boldogok voltunk. Az emberek kedvesek, házigazdáink szívélyesek voltak. Szerettük is őket, mint a szüleinket.

A tantestület is szeretettel fogadott; az igazgató, Merényi Jani bácsi és felesége, Mancika néni

támogatott tanácsokkal, megpróbálva helyettesíteni a messze élő szüleinket. Kölcsönös szeretet, megbecsülés, segítségadás jellemezte az ottani éveket.

Dénest 1962. szeptember 1-jén áthelyezték a **nagykárolyi Elméleti Líceumba** igazgatóhelyettesnek. Én Börvelyben maradtam, és csak fiam születése után, 1963. szeptember 1-jétől kerültem a városba a 2-es számú általános iskolába. Dénes jogosan került Nagykarolyba, mert a minisztériumi kinevezése is ide szólt. De volt az áthelyezésnek egy másik oldala is, amit kevesen tudnak. Amikor ő katedrára jutott, felszabadulva, szívvel-lélekkel tanított. 1962 tavaszán a két évig tanított osztálya a Líceumba jött felvételizni. Tanítványai a legjobb eredménnyel szerepeltek, kiváló jegyeket szerezve maguknak. Elismerésként a legnagyobb pénzjutalmat kapta a tanfelügyelőségtől. Ez a sikerélmény és persze az akkori fegyelmezett és szorgalmas tanulók arca, neve, a már lebontott régi iskola emléke, ahol tanítás alatt is vígan szaladgáltak az egerek, a falusi ember egyszerűsége, de ugyanakkor nagysága, és még hosszan sorolhatnám, végigkísért minket egy életen át.

Dénes új munkahelyén is minden tudását, tehetségét a tanításnak és a tanulóknak szentelte. Rengeteget olvasott, tanult, lelkiismeretesen készült az óráira, és Brassai Sámuel polihisztor elvét követve állította: „*tanítani lassan, keveset és jól.*”

Lényegre törő volt, igyekezett sallangmentesen kifejezni magát, minél egyszerűbben, hogy a gyengébb diák is megértse.

1962 és 1973 között volt igazgatóhelyettes. Egy alkalommal a családban a pályaválasztásról volt szó. Ő kijelentette, ha százszor kellene választani, akkor is tanár lenne. Ez mindkettőnknek szilárd meggyőződése volt, mert nincs szebb és nemesebb feladat, mint az oktató-nevelő munka.

Egykori tanártársa, *Poszet Veronika* így emlékszik a líceumi évekre:

„György Dénes tanár úr a Nagykarolyi Líceum kiemelkedő, sokoldalú egyénisége volt. Kitűnő irodalmár és nagyszerű pedagógus, aki egy nagyon kritikus történelmi időben – az úgynevezett Ceausescu-korszakban – román irodalmat tanított a líceum magyar tagozatos diákjainak. Lelkiismeretes, következetes munkával tanította a román nyelvet, és megszerettette a román irodalmat magyar tanítványaival. Nem egyszer magyar diákok mutattak be egy-egy román költő műveiből összeállított irodalmi műsort. Mint pedagógus tudatosította diákjaiban azt, hogy nekik kétszeres, alapos munkát kell végezniük, hogy felvehessék a versenyt a román anyanyelvű társaikkal. Ezen elvárás teljesítéséhez türelmesen, fáradtságot nem ismerő, kitartó munkával segítette a diákokat.

Ő nemcsak jeles tanár volt, hanem nagyon jó tanártárs is. A líceum igazgatóhelyetteseként a magyar tanárok és diákok képviselését vállalta fel. Minden kisebb-nagyobb nehézséget hozzáértéssel, hitéből fakadó ösztönességgel és beosztottjai iránti szeretettel oldott meg.

Munkájáért és egyenes jelleméért tisztelték tanártársai és tanítványai.”

1994 októberében agyvérzés érte. Lassan lábra állították. Tudott lassan, bicegve járni, de beszélni csak keveset. Újra megtanultuk az ábécét, így olvasni is tudott. Örült nagyon a kollégái, barátai segítségének, társaságának, akik végig kitartottak mellette annak ellenére, hogy betegsége nagyon megváltoztatta. Hálás szívvel köszönöm mindnyájuknak! Tizenöt évet élt ilyen állapotban.

Szeretettel igazgatta és egyengette gyermeke életét. Mindent megbeszélt vele. Már kicsi korában rászoktatta az olvasásra, ami később családtagjainak is kedvenc időtöltése lett. Nagyon szerette fiát, menyét és drága unokáit: Katát és Déneskét.

2009. október 25-én, 15 év betegség után a jó Isten magához vette szerető gyermekét. Egy újabb agyvérzés végzett vele. Nyugodjon békében, emlékét szeretettel őrizzük.

Özvegye, **GYÖRGY KATALIN**
Nagykaroly

„Az a szó férkőzik legjobban a hallgatóság szívéhez,
melyet a szónok, a nevelő élete is ajánl.
Mert szóval csak parancsolja, hogy mit kell tenni,
példával azonban meg is erősíti.”
(Gregorius)

H

HAJDÚ RÓZA (Tiszacsege, 1959. augusztus 11. – Debrecen, 2011. július 23.): óvónő, tanítónő, igazgatóhelyettes, fejlesztő pedagógus

Szorgalmas, dolgozó falusi családban született. Édesapja, Hajdú Imre gazdálkodó, édesanyja Pikó Róza. Nagy szeretetben nevelték gyermeküket, több mint 10 év elteltével született meg testvére, Imre, akit már nagyon vártak.

A 60-as évek elején megindult a tsz-szervezés, a földjeiket közösbe vitték, ettől kezdve az apja a termelőségvetkezetben dolgozott, anyja pedig a háztáji gazdaságban, majd az iskola gazdasági irodáján helyezkedett el.

Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte kitűnő eredménnyel, a 8. osztály elvégzése után Berettyóújfaluban tanult tovább.

Fejes Sándorné Klincse Ildikó hajdúböszörményi óvónő, osztálytárs, barátnő így emlékszik arra az időszakra: „Ismeretségünk 1973-ban indult Rozival a

berettyóújfalui Zalka Máté Szakközépiskolában, ahol az óvodapedagógiával ismerkedtünk. Ez a négy év nagyon sok maradandó élménnyel telt, és egy hosszantartó barátsággal végződött. Az első óvónőképzős osztályba az ország több részéről érkezünk.

A családi háztól messze voltunk, kollégisták lettünk, a család hiánya és a négyhetente való hazautazás összekovácsolt bennünket, minden időnket együtt töltöttük. A hat különböző személyiségű lány nagyon összetartó baráttá vált, mindenünket megosztottuk egymással, hazautazásról visszatérve társunk ennivalója is mindig finomabb volt.

A kollégiumi rendezvények aktív résztvevői lettünk és a társadalmi munkák legjobbjai. Rozi tanulmányi eredményével is kimagaslott a többiek közül, mindig a maximalizmusra törekedett, és önzetlenül segített mindnyájunknak. Két év elteltével már nagyon jól ismertük egymást, a kollégiumi kimenők alkalmával Rozi is benne volt a kisebb-nagyobb deákcsínyekben.

A szobánkban nagyon jó hangulat uralkodott, sokszor éjszakáig beszélgettünk, viccelődtünk az »élet komoly« dolgairól, a diákszerelmekről. Az évek során, a hazautazások alkalmával előfordult, hogy nem szüleinkhez tértünk haza, hanem egymás családját látogattuk meg. Rózsika néni, Imre bácsi és a két nagymama nagy szeretettel vártak bennünket, ilyenkor anyukája felügyelete alatt a hat lány fergetegesen érezte magát a falusi bálban, kisöccse, Imre kíváncsian figyelte a lányok minden rezdülését.

Az iskolában osztályunknak is aktív tagja és jó tanulója volt, szerette osztályfőnöke és minden osztálytársa.”

A felhőtlenül boldog középiskolás éveket pillanatok alatt szétrombolta a sors, így emlékszik erre az időszakra, *Dobra Imréné Gyöngyi*, Gyulán élő óvónő, volt kollégista és padtárs:

„Sajnos nemcsak vidám, hanem olykor nagyon szomorú dolgok is történtek velünk, 1977. április 9-én édesapám meghalt, teljesen összetörtem, de mindenben számíthattam szobatársaimra, szeretetükre, megértésükre. Napra pontosan egy hónap múlva újra rossz hírt kaptunk, Rozi édesapjának halálhírét.

A szülők elvesztése mindig nagy fájdalmat jelent, különösen egy középiskolás fiatal számára, s ez nem csupán tragédia, hanem egyben hatalmas erőpróba is.

Erősnek kellett lenni, támogatni a másik szülőt, a kistestvért. Továbblépni és végezni a ránk váró feladatokat – az akkor számunkra legfontosabbat – felkészülni az érettségire. Sorstárak lettünk ebben, sok erőt adtunk egymásnak.

Mindig arra gondoltunk, hogy elhunyt szüleink is örülnének sikereinknek, szeretnénk volna, hogy olyan büszkék legyenek lányukra, mint amilyenek mindig is voltak.”

A tragikus esemény egy héttel a ballagás előtt történt, de a négyéves szorgalmas, kitartó munka meghozta gyümölcsét, Rozi kitűnő eredménnyel érettségizett.

A középiskola elvégzése után visszatért szülőfalujába, **Tiszacsegére**, és a **helyi Napközi Otthonos Óvodában** helyezkedett el, közben felvételizett a hajdúböszörményi Óvónőképző Főiskolára. Munka mellett, kitartó szorgalommal tanult, melynek eredményeképpen 1979-ben óvónői diplomát szerzett. (1979. június 18-án államvizsgázott, édesanyja ezen a napon érettségizett a polgári József Attila Gimnáziumban.)

Közben magánéletében jelentős változás történt, megismerkedett Szalontai Sándorral, akivel 1978-ban házasságot kötött. Közös életüket és jövőjüket szorgalmas munkával, önálló otthon építésével igyekeztek megalapozni. Házasságukból két gyermek született: 1979-ben Zsuzsanna, 1985-ben Sándor. Nagy szeretettel, féltő gondoskodással nevelte gyermekeit, minden szabad percét velük töltötte.

1981. augusztus 15-től az **általános iskolába** kérte áthelyezését, itt képesítés nélküli nevelőként tudta alkalmazni az igazgató, napközis csoportban dolgozott.

Az anyaság, a háztartásvezetés és a munka mellett érzett magában erőt és indítást a szakmai fejlődésre, ezért a jászberényi Tanítóképző Főiskola hallgatója lett, ahol 1984-ben sikeres államvizsgát tett, és ezzel tanítói oklevelet szerzett.

Ez megteremtette az előrelépés lehetőségét, szeptembertől kinevezett tanítóként dolgozott, min-

den tudásával, akaratával igyekezett megfelelni az új kihívásnak.

Becsülettel végezte munkáját, tanítványait tiszteletre, egymás megbecsülésére nevelte, amellet, hogy az apró kezeket megtanította betűt vetni, és megalapozta a számolás, olvasás alapvető készségeit.

1988-tól kiváló emberi tulajdonságaival és szakmai rátermettségével kiérdemelte az iskolavezetés bizalmát, felkérték az alsó tagozaton az igazgatóhelyettesi feladatok ellátására.

1990-től pályázat útján én (e bemutató írója) lettem az iskola igazgatója, s ekkor kezdődött egy mindkettőnk számára életünk izgalmakkal, kihívásokkal, közös munkával teli felejtethetetlen korszaka.

Ezen időszakban (1989-től) még osztályfőnök is voltam, a lánya, Zsuzsika az osztályomba járt, ekkor kerültünk egymással szorosabb kapcsolatba, a szülői értekezleteken, a közös kirándulásokon, a nyári táboroztatás alatt – melyre Sándor fiát is elhozta – megismertem a gyermekei és a közösség iránti elkötelezettségét, segítőkészségét, rendkívüli empátiás készségét és kreativitását.

Kezdő igazgatóként bátran fordulhattam hozzá segítségért, ha elakadtam a folyton változó jogszabályok értelmezése közben, ha nem értettem az áttelepítés fogalmát, a tankönyvrendelés menetét, vagy éppen a tantárgyfelosztás rejtelmeit, összefüggéseit.

Olyan, a tantestület egyes tagjai által nem látható összefüggésekre is felhívta a figyelmemet, melyek megalapozták a sikeres iskolavezetői, majd 1995-től intézményvezetői munkánkat. Vezetői beosztásában segítőkész, mások problémái iránt fogékony, érzelmileg megértő, türelmes ember volt.

Feladatkörébe tartozott az 1-4. évfolyamon és az eltérő tantervű tagozaton történő oktató-nevelő munka szakmai irányítása, a napközis munkaközösség felügyelete, az ünnepek szervezése, a tankönyvrendelés, a tantestületi értekezletek és szakmai napok programjának összeállítása, levezetése.

Összetartó család tagjaként Róza nagymamája és édesanyja segítette a család ellátásában, a gyermekek nevelésében, ezért a kicsik betegsége miatt soha nem kellett hiányoznia a munkahelyéről. Szoros testvéri kapcsolatot ápolt Imre öccsével.

vel, annak feleségével, Rózsa Tímeával, gyermekeiket sajátjaként szerette, szívesen foglalkozott velük, tanította, nevelgette őket.

1992-ben házassága felbomlott, ami nagyon megviselte, ennek ellenére mind tanítói, mind vezetői munkájában megpróbált eleget tenni az elvárásoknak. Sok segítséget kapott gondjai feldolgozásához a családjától, a kollégáktól az akkor kinevezésre került felsős igazgatóhelyettestől, Bariné Józsa Erzsébettől (arcképvázlata ebben a kötetben szerepel), akivel annak haláláig baráti kapcsolatot is ápolt.

1995-ben intézményi összevonást hajtott végre a települési önkormányzat, ettől kezdve a Közkutatási, Közművelődési Intézmény vezetői lettünk, melynek az általános helyettesi feladatait Hajdú Róza látta el.

A feladatkörök hivatalosan nagyon jól elkülönültek egymástól, és a munkaköri leírásaink ezt hűen tükrözték is, de a valóságban és a mindennapok során a feladatokat közösen, részletesen megbeszélve szerveztük, oldottuk meg.

Összevonásra került az Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Városi Könyvtár és a Petőfi Sándor Művelődési Ház.

A nyolc telephelyen működő ÁMK-ban önálló gazdálkodóként, nehéz küzdelmek árán sikerült költségvetésünk lefaragását megakadályozni, a színvonalas szakmai munkánkat megvalósítani, a létszámleépítéseket átszervezésekkel megakadályozni, a felújítási, karbantartási munkákat határidőre kiviteleztetni, minden önként vállalt vagy ránk osztott feladatot vállalva, együtt megoldani.

Az igen nagy figyelmet igénylő munkában jól tudta kamatoztatni óvónői képezését, egyik dolgozója volt az óvoda – iskola átmenet megkönnyítését szolgáló programunknak, sokat tett a belső gazdálkodási rendszer meghonosításáért és a tanulásmódszertan bevezetéséért.

Számomra az alsó és felső tagozat tanítói és tanárai közötti (olykor érzékelhető) ellentét nehezen volt elfogadható, ezért az iskolavezetés mindent megtett a feszültség oldására. Jó lehetőséget kaptunk erre, amikor a szakkollégiumot végzett tanítókat 6. osztály végéig be lehetett vonni a felsős oktató-nevelő munkába, több tanító mellett Róza is vállalt tanítást a felsőben, három osztályt juttatott el ötödik osztálytól a sikeres pályaválasztásig.

Róza az iskola külső kapcsolatait is nagy hozzáértéssel, jó diplomáciai érzékkel ápolta. Pályázati munkánk során, a különböző projekteknél gyakran dolgoztunk együtt helyi intézményekkel, civil szervezetekkel, a környező települések óvodáival, iskoláival, illetve a pályázatok megvalósítását ellenőrző minisztériumi szakemberekkel. Ezekben az együttműködésekben is megmutatkozott kiváló szervezőkészsége, jól követhető, mindenre kiterjedő, precíz munkavégzése.

A legapróbb részletekig áttekinthetővé és érthetővé tette a pályázat céljait, lényegi elemeit, annak feladatait és a végrehajtás mikéntjét. Érzékeny volt azokra a problémákra, melyek a szocializációs hátrányokban gyökereztek, pályázati munkájával ennek jobbítására törekedett.

67 pályázatot készítettünk a közös igazgatói és helyettesi munkánk során, ebből 42 nyertes projekt született, közel 100 millió forintot tudtunk az iskola tárgyi és személyi feltételeinek javítására, a pedagógusok képzésére, a gyermekek esélyegyenlőségének megteremtésére, tehetséggondozásra fordítani.

1999-ben súlyos betegséggel kórházba került, a kiváló orvosi segítségnek, a család ápolásának és erős akarának köszönhetően meggyógyult, és a következő tanévtől folytatta munkáját.

2004-ben a Debreceni Egyetem bölcsőrményi pedagógiai főiskolai karán fejlesztő pedagógus szakvizsgát tett, „a preventív és differenciáló nevelés, a gyermek-, ifjúság- és családvédelem pedagógiai és pszichológiai módszertani ismeretei” témából.

Ezen időszaktól kezdődően fejlesztő pedagógusként is tevékenykedett.

2004-ben elnyerte iskolánk a Neumann János Számítástechnikai ECDL-vizsgaközpont kitüntető címet, elsőként vállalta a tanfolyamokon való részvételt és a megmérettetést, több modulból is sikeres vizsgát tett.

2005-ben egészségi állapotának romlására való hivatkozással igazgatóhelyettesi munkájáról lemondott, de a pályázatok kidolgozásában, megvalósításában, a tanodai projekt lezárásában és fenntartásában továbbra is aktívan segítette az újonnan kinevezett kollégákat.

Igyekezett, szakmai elkötelezettségét és hosszú időn át végzett kimagasló munkáját 2006-ban Ti-

szacsege város képviselőtestülete közszolgálati díjjal ismerte el.

Táborozás Szilvásváradon 2010-ben

Közös tanítói, osztályfőnöki, szakmai munkájukra *Bana Józsefné, Mancó*, jelenlegi igazgató-helyettes így emlékezik:

„Hajdú Róza szemléletét az alábbi Margittai Sándor idézettel tudnám jellemezni:

»Amit teszel, okosan tedd és lebegjen szemeid előtt munkád célja. Kevés olyan munkát tudok elképzelni, amire jobban lehetne e klasszikus világ eme aranymondását alkalmazni, mint éppen a tanulásra. Aki nem okosan tanul, az rengeteg energiát pocsékol el feleslegesen, aki pedig nem gondol a célra, melynek érdekében a munkáját végzi, kedvetlenül, unottan dolgozik, mert nincs, ami lelkesítse«.

Bármilyen munkát végeztünk együtt, őt mindig volt, ami lelkesítette, mindig megtalálta munkájának céljait, s az annak eléréséhez szükséges minden lépést tudatosan megtervezett.

Osztályfőnökként és vezetőként is, de kolléga és magánemberként is az a kettősség vezérelte, hogy legyen a cselekedeteinek célja, és a kitűzött célnak az érdekében okosan, felesleges tettek és sallangok nélkül munkálkodjon. Közös munkánk során folyamatosan leshettem el, tanulhattam el tőle ezeket a praktikus megoldásokat.

Nyolc éven át párhuzamos osztályok osztályfőnökeként együtt végeztük munkánkat. Tanulhattam tőle, hogyan kell pedagógiailag tudatosan tervezve egy gyermekcsoportot irányítani, problémáikra, kezdeményezéseikre nyitottnak lenni, hogyan lehet mindennapi tevékenységeikben őket segíteni. Ha kellett, a legapróbb részletekig feltárta a nehézségek okait, megtalálta és menedzselte a tehetséges gyermekeket. Folyamatosan a tanítványai számára legmegfelelőbb megoldás megtalálásán fáradozott, ha kellett együtt a családdal, a megfelelő szervezetekkel, versenyeken való részvétellel. Minden tanítványának személyes mentora volt, hogy átélhessék a siker ízeit. A sikert jelenthette egy jobb jegy, egy közös osztályprodukcióban való részvétel,

egy ünnepi műsor előadása, egy tanulmányi versenyen való sikeres szereplés.

Magasabb vezetői beosztásban is dolgoztunk együtt. Ezeket az éveket is a tudatos, jól tervezett és szervezett munka jellemezte. Kiváló érzékkel tudott a mindennapi kihívásokra reagálni, a problémákra elfogadható, humánus megoldásokat talált. A tanórai munka mellett a gyerekek szabadidejének hasznos eltöltésén is sokat fáradozott, örök emlékeket hagyó programokat valósítottunk meg együtt. Az utolsó, gyermekek közötti emléke az elballagott nyolcadik osztályával egy közös táborozás volt, melyet Mátrafüreden töltött váratlanul bekövetkezett halála előtt.”

Szabadidejében Rozi szívesen kertészkedett, édesanyjával együtt gondozták a kertet, rengeteg virágot ültettek, állatokat neveltek.

Munkája mellett gyermekei életét is nagy szeretettel irányította, szervezte. Örült, hogy megtalálták párjukat, sajátjaként fogadta és szerette őket.

Zsuzsika lánya követte őt a pedagóguspályán. Szociálpedagógusként kezdte pályafutását iskolánkban, közben a budapesti Kodolányi János Főiskolán angol nyelvtanári diplomát szerzett, majd jelentkezett mesterképzésre, és tehetséglejlesztő tanárként diplomázott. Fia, Sándor Debrecenben a Balásházy János Mezőgazdasági Szakközépiskolában érettségizett, majd technikai vizsgát tett, jelenleg a tiszacsegei sertéstelep helyettes vezetője.

2006-ban az EQUAL projektben vállalta iskolánk két cigánylány érettségihez, illetve szakmához (pedagógiai asszisztens) való juttatását. Róza a humán tárgyakból készítette fel volt tanítványainkat. A lányok mentorálása 18 hónapig tartott, a felkészítés sikeres vizsgákkal zárult, végzés után mindketten iskolánkban helyezkedtek el.

A hetedikes, nyolcadikos tanítványai közül több diáknak írt pályázatot az Útravaló program keretén belül tanulmányi ösztöndíjra, segítette felkészülésüket a középiskolás évekre.

Élete tele volt tervekkel, megvalósítandó feladatokkal, amelyekre nagy gonddal készült. Ezért villámcsapásként sújtott le mindannyiunkra tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálának híre.

Simon Albert kollégánk az alábbi személyes gondolatokkal búcsúzott tőle:

„Közös munkáink, a március 15-ei ünnepi műsor, a költészet napja, a ballagás és az iskolai ünnepek,

amelyeket együtt szerkesztettünk és tehetséges tanítványainkkal együtt valószínűtlenül meg, összekovácsoltak bennünket. Különös emberként ismertük és tiszteltük egymást, éltünk, és nem visszaéltünk egymás erősségeivel. Volt bennünk valami közös, ami sikert és eredményességet hozott együttműködésünkbe, de soha nem kerestük, soha nem firtattuk, mi az. Belül éreztük, de soha ki nem mondtuk. Talán nem is volt rá szükség. Egyszerűen jó volt veled dolgozni, és nehéz lesz nélküled!”

Forrás:

- A tiszacsegei Fekete István Általános Iskola irattári anyaga
- Családtagok, kollégák, barátok visszaemlékezései
- Személyes, munkatársi és baráti kapcsolat

*Volt kollégája, FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege*

DR. HAJZER SZERÉN (Bajka [ma Szlovákia], 1944. március 23. – Szarvas, 2006. május 1.): matematika-fizika szakos tanár, pedagógia szakos előadó, főiskolai docens

Módosabb parasztszaládból származott. Szülei – Hajzer Lajos és Fekets Szerén – saját földjükön gazdálkodtak. Az akkori Csehszlovákia területén fekvő Bajka, ahol született, tiszta magyar falu volt, 1947-ben a lakosságcsere folytán szinte mindenkit kitelepítettek. Így kerültek Szarvasra, ahol egy lepusztult kis tanyát kaptak, két hold földdel, itt kezdték újra az életet.

Szerén és testvére, Lajos, jó képességű, szorgalmas gyermekek voltak. A kislányból tanárnő, a fiúból állatorvos lett. Az általános iskolát és a gimnáziumot is Szarvason végezte. 1962-ben

érettségizett. Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán matematika-fizika szakon szerzett általános iskolai tanári diplomát 1966-ban.

Tanári pályáját a **szarvasi 2. sz. Általános Iskolában** kezdte. Munkatársai és tanítványai hamar megszerették, tisztelettel övezték. Oktató munkájában mindig igyekezett felhasználni az aktuális tudományos eredményeket. Szívesen vállalt részt a matematika tantárgy korszerűsítését célzó országos „komplex matematika tanítási” kísérletben.

Pedagógusi munkásságára így emlékezik *egy volt tanítványa*: „Az általános iskolában osztályfőnököm, egyben matematika-fizika tanárom volt. Fiatal kora ellenére (akkoriban még csak húszas évei végén járt) kiváló pedagógiai érzékkel tudott bánni a gyerekekkel. Hamar megismerte és megszerette az osztályt együtt és külön-külön is minden tanítványt. Világos, tiszta magyarázatai, bemutatott kísérletei még a humán beállítottságú tanulók részére is érdekes (nem pedig retgett) tárggyá tették a fizikát.”

A tanítás mellett az igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátta. 1974-ben Szarvas Város Tanácsa Művelődésügyi Osztályának tanulmányi felügyelőjévé nevezték ki. Mint tanulmányi felügyelő a város óvodáit és általános iskoláit látogatva segítette, irányította, koordinálta a város közoktatásügyét. Munkája mellett tanulmányait is folytatta. A Debreceni KLTE-n pedagógiai előadói diplomát szerzett.

1978 decemberében meghívásos pályázattal került a **Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskolára** főiskolai adjunktusként. A **Pedagógia Tanszéken** neveléstörténetet, logikát, a matematikát és módszertanát tanította, gyakorlati képzést vezetett. Oktatási tevékenysége során mindig korszerűsítésre, minőségi munkára törekedett.

Igyekezett a lehetőségekhez mérten konferenciákon, továbbképzéseken előadóként részt venni. A matematika és a neveléstörténet ötvözésével készítette el bölcsészdoktori disszertációját 1984-ben a Szegedi JATE-n: *Az óvodai matematikatanítás fejlődésének története hazánkban 1828-1983* címmel.

Úttörő munkát végzett az óvodai matematikai nevelés új felfogásban történő alkalmazásának kidolgozásában. 1991-ben jelent meg „*Az óvodás gyermekek matematikai nevelésének fejlesztési programja*”. Ez lehetővé tette számukra a környező valóság mennyiségi viszonyaival, formái-

val való játékos megismerést. Az eredményes matematikai nevelés hatására a gyermekek szívesen vettek részt matematikai jellegű tevékenységekben, olyan helyzeteket teremtettek, melyek során lehetőségük volt az önálló megfigyelésre, tapasztalatszerzésre, konstruálásra, kreatív gondolkodásra, ítéletek megfogalmazására.

Kutatómunkájának középpontjában a matematika tantárgypedagógia közös tartalmának vizsgálata állt az óvó- és tanítóképzésben. Új tartalmú és struktúrájú óra- és vizsgatervet állított össze, munkájával a matematika módszertan és a matematika tantárgypedagógia integrációját teremtette meg.

A neveléstörténet és a logika tanításában alapvető fontosságúnak tartotta a hallgatók ismeretsajátítási folyamatának hatékony vezérlését és a korszerű, változatos oktatási módszerek alkalmazását. Célul tűzte ki aktivitásuk maximális kibontakoztatását, a folyamatos és önálló tanulásra nevelést, a tananyag lényegének kiemelésére való készség fejlesztését, a szaktárgyi gondolkodásmód kialakítását, az ismeretek folyamatos megerősítését külső és belső visszacsatolás útján.

Pedagógia szakos tanárként szoros kapcsolatba került a hallgatók gyakorlati képzési munkájával. A gyakorlatra felkészíteni, gyakorlatias tudást adni csak azok az oktatók tudtak, akik önmaguk is jól ismerték az óvodai és iskolai gyakorlatot, a gyakorlati pedagógiai szférából naprakész tapasztalatokkal rendelkeztek, mint ő.

1991. augusztus 1-jétől 1992. július 31-ig igazgatóhelyettes, 1992. augusztus 1-jétől 1995. július 31-ig főiskolai főigazgató-helyettes lett; oktatási, szervezési kérdésekkel foglalkozott. Később a levelezőképzés irányításával bízták meg. Feladatai közé tartozott a képzés szervezése, tanügyi tájékoztatók tartása, szabályzatok ismertetése, a vizsgák, konzultációk rendjének megtervezése.

Egyéniségére jellemző volt a határozottság, kiegyensúlyozottság, gyakorlati ember volt, a problémákat abban a pillanatban orvosolta, amint észlelte. A felnőttek és a gyermekek iránti tisztelet, segítőkészség jellemezte. Képes volt a folyamatos megújulásra, önzetlenül tudott örülni hallgatói jó eredményeinek, aktív szerepet vállalt az OTDK-ra való felkészítésükben.

Kiváló munkájáért *Brunszvik Teréz-díjban* részesítették.

A nyugállományba vonulása előtti években súlyos betegen is tanított. Türelemmel viselte betegségét; 2003. augusztus 31-én ment nyugdíjba. Otthonában haláláig korrepetálást vállalt matematikából.

Erős akarattal dolgozott, bízott abban, hogy legyőzi a betegséget, ami sajnos nem sikerült.

Írásai:

- Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola Programfüzete II. Az óvodás gyermekek matematikai nevelésének fejlesztési programja. Szarvas, 1991. Kézirat
- Az óvodai matematikaoktatás történeti előzményei hazánkban. Miskolc, 1993.
- Szöveggyűjtemény a magyar óvodai nevelés történetének tanulmányozásához I-II. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.
- Eötvös József Főiskola – Tantárgypedagógiai kutatások. Baja, 2000.
- Mintegy húsz cikket írt folyóiratokba – témakörei: neveléstörténet, óvodai nevelés.

Források:

- *Ki kicsoda* Szarvas, 1990 – 2000. Szarvas, 2000
- Dr. Kutas Ferenc: *Áttelepültek*. Szarvasi Krónika, 19. szám. 2005.
- Megjelent írásai, kollégák visszaemlékezései

*Tanszéki munkatárs, MIHÁLY ISTVÁNNÉ DR.
Szarvas*

HALÁSZNÉ RADÓ EDIT ESZTER (Hajdúszoboszló, 1961. július 24. – Hajdúszoboszló, 2010. szeptember 28.): óvónő-gyermekfelügyelő

Az óvónői munka szerteágazó tevékenységrendszerében dolgozott Halászné Radó Edit óvónő harminc évig szeretettel, odaadással. Szülei vendéglátós területen dolgoztak, ez meghatározta a családban szülői tevékenységüket, életmódjukat, munkahelyi körülményük pedig a gyerekekkel tölthető időt. Két testvére van, István és Irén.

Bár a szülők házassága felbomlott, a válás után is szeretetben, békességben nevelődtek a gyermekek. Az édesanyjai szeretet igyekezett pótolni mindent, és a család kapcsolata is kedvező maradt.

Az általános iskolát Hajdúszoboszlón, szülővárosában, a középiskolát Berettyóújfaluban a Zalka Máté Szakközépiskolában végezte, ahol 1979. június 16-án óvónő-gyermekfelügyelő oklevelet kapott.

Pályaválasztásában is szembetűnő volt a gyermekek felé fordulás, a velük való foglalkozás. Igaz a pályára való jelentkezéskor a felvételnél nem volt ismert a munka igazi elvárása, de élete, egyénisége bebizonyította, hogy ez a pályaválasztás a legalkalmasabb életcéljának.

Tanulmánya során is kitűnt lelki gazdagsága, érzékeny reagálása az osztályközösségi helyzetekre, majd a kapcsolataiban meglátszott beleélő képessége, türelmessége, békés természete.

Érzékeny lelkű volt: a szülők munkakörülménye, a gyakori távollétek miatt szorongóvá vált.

A negatív hatásokat nehezen viselte, önbizalomhiánya pályája kezdetén is jelentkezett. Ebben a korban különösen, de később is legnagyobb támaszát, segítségét édesanyja jelentette.

Oklevélszerzés után első munkahelye az **Ebesi Napközi Otthonos Óvoda** volt, ahol 1979. augusztus 1-jétől 1980. augusztus 15-ig dolgozott. Ezt követően **Hajdúszoboszlón** kapott óvónői munkakört 1980. augusztus 16-tól a **4. sz. Napközi Otthonos Óvodában** (jelenleg a Kovács Gyula utcai „Mesevár” óvoda), ahol élete végéig dolgozott 30 éven át, 2010. szeptember 28-ig.

Óvónői munkájára a testület tagjai korán felfigyeltek. Kitűnt a lényeglátása, mindezek mellett a lelkesedése, motiváltsága az óvodai munka széles területén. Meglátása, érzékenysége a kis 3-6 évesek és a családok felkarolásában is látszott. Kapcsolatai a szülőkkel jó irányba vitték a problémák megoldását az intézmény lehetőségei között.

Szorgalmasan dolgozott, meggyőződésből törekedett alapképesítésének a kiegészítésére.

Munkáját töretlenül végezte, ismerve az óvoda nevelési funkcióját, annak elsődlegességét e korszak tájára.

Kitartóan, helyes módszerrel, igényes eljárással segítette a 3-4 éves kisgyermeknek beilleszkedését a közösségi életbe. Nyugalmas, harmonikus légkör jellemezte a korcsoportbeli munkában, érzelmi stabilitást adott a gyermekeknek, ezért a szülők elismerték, tisztelték munkáját, szerették egyéniségét.

Vegyes összetételű korcsoportban is jó gyakorlattal bizonyította a nevelés elveit. Törekedett a fejlettségi tényezők pozitív elismerésére a szülők előtt, különösen a gyengébb fejlettségű, törekeny gyermekekkel való bánásmódjával tűnt ki kollégái körében.

Ebben a megértő óvodai légkörben jól fejlődtek a gyermekek. Hangsúlyt fektetett a helyes, szép beszédre, a fogalmak magyarázatára, beszédhibák javítására, feladatok megvalósítására. Támaszkodott a helyi néphagyomány értékeinek ismertetésére, megőrzésére, azzal is szolgálva az értékművelő nevelést a városi óvodában.

A munkahelyi minősítésében kiemelték a gyermekek iskolaérettségét, a neveltség szintjét.

Presztízsvitája nem volt, a felnőtt szülői közösségében igényes megjelenése tükrözte nevelői magatartását.

Több éven át tartó egészségromlása gyakran hosszabb munkahagyásra készítette, és a komoly orvosi kezelések, beavatkozások sorozata sem tudta gyógyítani. 2008 nyarán súlyosbodott

a betegsége, 2009-ben már csak 5 hónapot dolgozott.

A nevelőtestület 2009-ben

Óvónői munkájában tiszteletre méltó volt az a gyors minőségi felfelé ívelés, amit különböző továbbképzési formákba való bekapcsolódással öntevékenyen kiegészített.

Tudatosan jelentkezett az ismeretújító tanfolyamokra, továbbképzési formákra, amit az óvónőképző, a megyei Pedagógiai Intézet vagy mások szerveztek.

Ezek a következők voltak:

- Drámajáték gyermekeknek 1997 (30 óras)
- Helyi program írásához szükséges pszichológiai ismeretek 1997 (30 óras)
- A tevékenységközpontú óvodai nevelés programja 1998 (18 óras) – Fabula Humán Szolgáltató Bt.
- Számítástechnikai alapismeretek, szövegszerkesztés 2002. (60 óras)
- 2003-ban gyógypedagógiai asszisztensi tanfolyamot végzett a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet szervezésében
- 2004-ben alapfokú jelnyelvi kommunikációs tanfolyamon vett részt, ahol az előírt követelményeket teljesítette. (Milorodid Debrecen 2004. május 6.)
- Környezetkultúra az óvodában 2008

Megértő, magas érzelmi intelligenciájú óvónőként élt, kooperatív egyéniség volt.

Magánéletének ugyancsak fontos állomása volt 1985-ben házasságkötése, amely 12 év után válással végződött. Házasságából két fiúgyermek született (Péter 1987, Dénes 1992).

Gyermekei a válás után is vele maradtak, akiket komoly felelősséggel, anyai gondossággal, féltően nevelt. A gimnáziumi jó eredményei után ma már felső szintű tanulmányokat folytatnak, azaz Péter közgazdász Budapesten, Dénes egyetemista, Debrecenben a közgazdasági informatika szakon tanul. Ebben a körülményben a nagyszülők segítségadása, motiváló szerepe különösen kiemelendő.

Óvodai munkájában, minősítésében kirajzolódott óvó, segítő gyermekszerep, tisztelete, humánus természete. Ebben megtestesült az ösztönös és tanult pedagógiai elmélet és gyakorlat együttes megvalósulása. Munkája során kiszélesedett az óvodások játéktevékenységében az érzelmi, értelmi képesség fejlettsége és a közösségi magatartás szabályainak alkalmazása, mely később a gyerekek iskolai helytállásában, tevékenységek betartásában mutatkozott meg.

Örömmel élt és dolgozott az óvoda és a szülők közösségében, aktívan részt vett a 100 éves óvoda értékeinek kutatásában, megismertetésében a visszaemlékező ünnepségen.

Sokoldalú elképzelései maradandó emlékek. Komoly belső értékekkel rendelkezett, hogyha életében a betegség nem lép közbe, jól hasznosíthatta volna a mai óvodai nevelés perspektívájában tudását, felkészültségét.

Az új nevelési távlatokban szerénységével, sokrétű tudásával, jó munkatársi kapcsolatával továbbra is értékes tagja lehetett volna a nevelőtestületnek. Életútja azonban így is elismerésre méltó.

Forrás:

- Munkahelyi minősítése
- Édesanyja és munkatársai személyes emlékezései

*KÍGYÓS ISTVÁNNÉ óvodai szaktanácsadó
és munkatársa, KISS TIBORNÉ
Hajdúszoboszló*

HALMÁGYI JÁNOS (Nyíregyháza 1915. augusztus 17. – Nyíregyháza 1970. március 25.): tanító, igazgató

Részlet 1958-ban írt önéletrajzából:

„1915. augusztus 17-én születtem Nyíregyházán. Alsó és középfokú iskoláimat Nyíregyházán végeztem. Apám foglalkozása kovácmester volt. Édesanyám munkáscsaládból származott. Édesapám 11 éves koromban halt meg. Özvegy édesanyám 6 gyermekét a legnehezebb anyagi körülmények között tudta csak felnevelni. Testvéreim mind ipari (kovács, kőműves) és kereskedelmi (vas- és fűszerkereskedő) szakmában dolgoztak. Egyedül csak nekem adatott meg, hogy értelmiségi munkában dolgozhatok...”

Tanítóképzős tanulmányait csak úgy tudta befejezni, hogy a nyári hónapokban napszámos munkával (építkezési téglahordó) kereste meg a tandíj összegét. Tanulmányai befejezése után napszámosként dolgozott és tartotta el magát Budapesten. 1941 januárjában kapott segélydíjas vándortanítói kinevezést a **hajdúnánás-oláhtanyai általános iskolához**. Később a **debrecen-nagyhegyesi** (a várostól 15 km-re lévő) általános iskolába helyezték át.

Ugyanebben az évben 1941. július 1-jén kötött házasságot Hajdu Jolán háztartásbelivel. Házasságukból 3 gyermek (egy fiú, két lány) született. Fia jogász és közgazdász, lányai középiskolai végzettséggel adminisztratív munkakörben dolgoztak.

1944 januárjában katonai szolgálatra hívták be. 1944. április 29-től 1947. szeptember 1-ig szovjet fogságban volt.

1948. augusztus 17-én került a **kótaji általános iskolához**, ahol tanítóként alkalmazták, majd igazgatói beosztást töltött be 1952 és 1957 kö-

zött. Ez idő alatt aktívan vállalt részt a közéletben is, különösen a kulturális élet terén (több színdarab szereplője).

Stahorszki Józsefné Petró Margit, egykori tanítványa a következő gondolatokkal emlékszik volt tanítójára: „Egyéniség volt: szigorú, következetes, mindenre odafigyelő ember. Mindent észrevett, ami velünk történt. Együtt örültünk és együtt sírtunk. Óráin rend és fegyelem volt, pedig soha nem emelte fel a hangját. Nekünk, gyerekeknek kellett alkalmazkodnunk! Ha mégis adódott egy kis zajongás, én voltam az, aki csendre intettem osztálytársaimat. Ezért a tulajdonságomért gyakran emlegette a nevelőiben: neki állandó kitanítója van.

Szeretettel és tisztelettel emlékszem rá, mert ahogy József Attila írja:

„A nagy szavak nem érnek semmit. / Elszállnak, mint az őszi szél. / De a szeretet, ha tiszta szívből fakad, / Elkíséri az embert, amíg él.”

Ezek a mondatok ennyi év távlatából is igazak.”

1957. július 1-jei hatállyal került előbb **Bujra**, majd az **Ibrányhoz tartozó Nagytanyára**, ahol tanított (összevont II.-IV. osztály) és igazgató is volt egy személyben.

Ebből az időszakból való az a minősítés, amely egy összegző látogatás alkalmával készült:

„...A kartárs több évig igazgató volt és most tanít ezután első ízben tanyán. Jelenleg a nagytanyai iskola vezetője. A II-IV. osztály vezetője. Szakmai képzettsége jó. Növendékeit nagy szeretettel és kedvvel tanítja. Munkavégzésében pontos és lelkiismeretes. Mint vezető tanító kartársait és munkájukat a legjobb kollektív egységben vezeti, irányítja. Hozzákezdett a tanya népének kulturális fejlesztéséhez. Ebben kartársai is segítik. Fontos, hogy a jövő télen ismeretterjesztő előadások induljanak be. Tanítanak be színdarabot, így a megalakult KISz tagjai is jobban összeforrnak.

A kartárs terveinek megvalósítását igen elősegítené, ha kiköltözködését mihamarabb megoldaná. A szülőkkel

való kapcsolata igen jó. Ezt bizonyítja az igen lelkes szülőértekezlet is, valamint az, hogy az iskolájukra a szülők igen büszkék..”

A tanyasi iskola összevont osztályaiban családias légkörben folyt az oktató-nevelő munka. Itt olyan ismereteket szereztek a tanulók, hogy a későbbiek során bárhol megállták a helyüket.

Halmágyi János igazgatói tevékenysége mellett más, a tanyasi emberek életét segítő, fejlesztő feladatokat is ellátott. Volt tanácsstag, könyvtáros. Szervezett kulturális programokat: író-olvasó találkozókat (Váci Mihály, Bory Zsolt), kiállításokat, színi előadásokat. Vezetett színjátszó kört is.

1970. március 25-én korai, hirtelen halálával ért véget pedagóguspályája.

Hitte és vallotta: „Csak abban reménykedhetünk, hogy két tartós örökséget hagyhatunk a gyermekeinkre. Az első a gyökerek, a második: a szárnnyak.” (H. Carter)

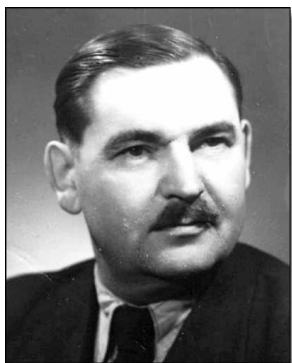
Forrás:

- Fia, dr. Halmágyi János visszaemlékezése
- Egy tanítvány emlékezése
- Hivatalos iratok

LUPSA JÓZSEFNÉ nyugdíjas pedagógus
Kótaj

HANKÓ LÁSZLÓ (Megyaszó, 1910. június 25. – Nyíregyháza, 1969. március 14.): tanító, énekzene tanár

Édesapja, Hankó Adorján a falu megbecsült református kántortanítója, akiről így ír tanítóképzős korában. „Földi vagyonat nem szerzett, de vagyonnal felérő lelki nyugalmat igen. Mindent megtett, amit tehetett hazája, egyháza, népe és

családja érdekében. Én magam is ilyen akarok lenni, mert nézetem szerint éppen a mostani időkben van legnagyobb szükség az ilyen emberekre.”

Számtalan gyerekkori emlék fűzte Megyaszóhoz. A zeneszeretetét is innen örökölte, amellyel eljegyezte egész életét. Mint kisgyerek, a falusi csordástól tanulta meg a trombitálást.

A megyaszó elemi iskolából Sárospatakra, gimnáziumba került, ahol a negyedik év után a Református Tanítóképző öt osztályát is elvégezte. Már tanítóképzős korában nagy érdeklődéssel fordult a zeneszerzés felé. Harmadikos, amikor az önképzőkörön egy orgona prelúdiumát adták elő. 1935-ben a Zenei Közlönyben nyomtatásban megjelent a vegyeskari népdalfeldolgozása. Ettől kezdve dalpályázatokon több díjat is nyert.

Mint elemi iskolai helyettes tanító helyezkedett el a **megyaszó iskolában**, ahol a katonai szolgálatra bevonult bátyját helyettesítette iskolai és népnevelő munkájában. Férfi és vegyes énekkarával, rézfúvós zenekarával és színjátszó csoportjával bejárta a környékbeli falvakat. Megalakította a megyaszó atléta- és futballcsapatot. Népdalokat is gyűjtött.

Zoltán bátyja katonaságtól történt leszerelése miatt új munkahely után kellett néznie, ezért a Megyaszó község elöljáróságától kapott erkölcsi bizonyítvánnyal (akkor még az adta ki) és trombitájával a hóna alatt 1935 nyarán eljött a Szabolcs megyei **Szentmihályra**, ahol a megüresedett református tanítói állásra pályázatot hirdetnek.

A büdszentmihályi református egyház presbitériumának 1935. november 15-én tartott gyűlésében Hankó Lászlót megválasztott tanítónak jelentette ki, „aki oklevele mellett kántorképesítő oklevéllel rendelkezik, amely körülmény egyházunknál nagy jelentőségű, hogy a levante zenekart is vezetni tudja”.

1935. november 15-től szórta tudásának, szeretetének sugarait kicsinyekre és nagyokra egyaránt, a község pedig kitárta előtte szívét és befogadta.

Itt találta meg emberi boldogságát, élete társát Balázs Gabriella tanítónőben, akivel 32 évi boldog házasságot élt. Szívének jóságát és áradó szeretetét vele és két gyerekén (Lászlón és Andráson) kívül megosztotta nemcsak testvéreivel, rokonaival, hanem szinte minden tanítványával.

Közben – mint aktív sportoló – focizott a helyi csapatban, a BTK-ban.

1937-ben megalakította a helyi méhésztársaságot, melynek egészségügyi felelőse és haláláig elnöke. Korábban a *Méhészkönyvtár*, majd a *Méhészet* című újságban szócikkeket publikált. 1968 novemberében megjelent cikkére az ország minden részéről hozzáérkezett több mint 100 levelet a kórházban, betegágynál válaszolta meg, majd midőn már erejéből nem futotta, úgy diktálta le Zoltán bátyjának. Életének utolsó percéig ízig-vegyig méhésztárs maradt.

A 30-as évek politikai forrongása, a fegyverkezési hajszája, a háborúra való készülődés őt sem kerülte ki. A tanítóképző elvégzése után bevitték sorkatonának. 1938-tól kezdve szinte minden katonai megmozdulásnál behívták tartalékos szolgálatra. 41-ben emlékérmét kapott Észak-Erdély felszabadulásakor.

A II. világháború vérzivatarait mint tartalékos hadnagy a 12. honvéd gyalogezred kötelékében küzdötte végig a Don menti harcokban. 1942. január 13-án a csucsjei szovjet áttörés előtt egy nappal comblövénnyel sebesült, hadikórházba, majd haza került.

1944 májusában a galíciai harcok során ismét megsebesült. A doni és kolomeai fronton tanúsított bátor magatartásáért Horthy Miklós kormányzó a csapattestnél adományozható legmagasabb kitüntetéssel, Signum Laudisszal tüntette ki, amit a 36. sz. Honvédségi Közlönyben 1944. augusztus 23-án tettek közzé. 1945. április 30-án Greifswaldnál esett hadifogságba a háború befejezése előtt 8 nappal. A minszki repülőtér építkezésén dolgoztak, majd sikertelen szökési kísérlet miatt büntetőlágerbe került a Sztalino (ma Donnyeck) melletti szénbányába. Később Csisztyakovóban orosz muzsikoknál lakott és a kolhozban dolgozott. A háború és hadifogság idején több mint 40 kiadatlan verset írt.

1948. október 27-én szabadult fogságából, s a felülvizsgáló és 117. sz. létszámcsökkentő bizottság közszolgálatban megtartandónak jelölte.

Október 28-án jelentkezett az iskolában a munka felvételére. November 15-én munkába állt, új hitet és lelkesedéssel látott az alkotó munkához.

Nagy szeretettel szervezte és országos hírűvé fejlesztette az iskola gyermekkorúkat olyannyira, hogy az énekkar 50 fővel felutazott Budapestre, s a Magyar Rádió több számát felvette, és. 1950.

augusztus 20-án a Kossuth Rádió *Dalol a magyar ifjúság* című műsorában felcsendült a bűdszentmihályi gyerekek éneke, vezényelt: Hankó László. Ezután augusztus 27-én, szeptember 4-én, majd '51-ben négyszer, '52-ben egyszer, '53-ban kétszer volt hallható a felvett négy szám valamelyike. Minden évben kiemelkedő sikerrel szerepelt az énekkar mind a községi, járási, mind a megyei kulturális rendezvényeken.

Időközben 1950-től az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán Budapesten és Békéstarhason tanult, s jeles eredménnyel szerzett 1953. július 28-án ének-zene szakos diplomát. 54-55-56-ban a téli estéken népdalgyűjtéssel foglalkozott.

1952-ben az MDP politikai programja a párt tömegszervezetté alakítása volt. A pedagógusok %-os arányban kevesen voltak párttagok, ezért nagyfokú szervezést hajtottak végre, s igazgatói nyomással édesapámnak is kezébe nyomták a „Tagjelöltfelvétel kérelmi lap”-ot. Két kollégája ajánlotta, az igazgató és párttitkár javasolta. Tagfelvételi kérelmét elutasították. Ez az elutasítás kiváló alapot adott arra, hogy bármilyen jellegű politikai szereplést elhárítson.

Az ötvenes évek elején az Alkaloida Vegyészeti Gyárban szervezte meg a munkászenekart. 1951-ben a nagyskolában szervezett úttörőzenekart 14 tanulóval.

Az úttörőzenekar 1953-ban

A zenekar fokozatosan növekedett. Igen szép sikerrel adtak hangversenyt itthon, Szerencsen és Diósgyőrben, 1953-ban a megyei kulturális versenyen a zenekar első lett, s augusztus 12-től 28-ig az egész zenekar csillebérci jutalomünnepségen

vett részt. Augusztus 20-án a Népstadion avatásának szüneteiben szórakoztató zenét adott a zenekar, s elvonuláskor a hatalmas tömeg tapsától kísértve tértek vissza az úttörőtáborba. Kiemelkedő sikerrel szerepeltek a járási, majd a megyei úttörő seregszemléken. '61-ben ismét elnyerték a megyei verseny első díját, és jutalomból ismét Csillebércre kerültek, ahol az iskolai zenekarok országos versenyében második helyezést sikerült megszerezniük. Felfigyeltek a zenekarra, s az augusztus 20-i zászlófelvonáson és tisztavatáson a Parlament előtt zenekarunk játszott a fanfárt, melyet természetesen Hankó László tanított be a gyerekeknek.

1960-ban Kassán és Rozsnyón lépett fel nagy sikerrel az úttörőzenekar. Több ízben szerepeltek indulókkal és népdalegyvelegekkel a nyíregyházi rádióban is.

A zenekar számára saját maga hangszerelte a számokat. Sokszor éjszakákon keresztül írta a kottákat, szerezte és hangszerelte a szép indulókat, melyeket kiváló szakértelemmel tanított a gyerekeknek.

1961-ben gyermekoperának dolgozta fel Móra Ferenc: *Az aranyszörű bárány* című verses meséjének, melyet pedagógustársaival együtt betanított a gyerekeknek, s az énekkar, zenekar és Kató László zongorakíséretével nagy sikerrel adtak elő.

A kiváló hagyományokkal rendelkező ének-zene kultúra további erősítése és fejlődése érdekében az addigi sikereket figyelembe véve '57-ben a Megyei Művelődési Osztályon Gál József akkori igazgató és Hankó László közbenjárására engedélyezték azt az eredeti elképzelést (a Művelődési Minisztérium is áldását adta rá), hogy a Kabay János Általános Iskola ének-zene tagozatos legyen.

Az 50-es, 60-as évek folyamán hangszeres zenét is tanított a rézfúvósokon kívül tangóharmonikán és hegedűn.

1964. szeptember 29-én szakfelügyelőnek nevezték ki.

Több ízben részt vett az általános iskolai ének-könyvek, valamint a tantervek bírálatában.

Tagja volt a Megyei Zenei Szakbizottságnak.

1966. május 22-én saját ötletére megrendezték az első Tisza-parti Dalostalálkozót, sajnos nem az eredeti ötletnek megfelelően Vasváriban.

A járási székhely akkor még Tiszalök, s valószínűleg presztízs okokból Tiszalökön engedélyezték. '68-ban még a szomszéd község a helyszín, de '70-ben már Tiszavasvári adott otthont a fellépő kórusoknak, ez a találkozó a mai napig élő kórusfesztivál.

Zenei, pedagógiai, népművelő és méhészmunkásságán kívül Vasvári sakkéletében is vezető szerepet játszott. Gyönyörűen festett, olajfestményei a család nagybecsű kincsei.

1958-ban megkapta a *Szocialista kultúráért* emlékérmét és 1965-ben az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* címet, valamint az *MSZBT Ezüst Koszorús érdemérmét*.

Még betegágyában is dolgozott. Újabb gyermekoperába kezdett, az úttörőéletéről. Műve befejezetlen maradt. Januárban, februárban fájdalmai miatt már kiesett a toll a kezéből.

Hankó László végezetül 14 hónapi betegség, 4 hónapos szenvedés után 1969. március 14-én elhunyt. Korunk betegségét, a rákot sem szervezte, sem az orvostudomány nem tudta leküzdeni. Utolsó napjaiban csak fájdalmát enyhíthették.

Nagy ember volt, nagy űrt hagyott maga után.

1969. március 18-án nagy részvét mellett a Kabay János Általános Iskola udvarán ravatalozták fel, s onnan kísérté utolsó útjára a több mint 1000 fős gyászoló tömeg a régi református temetőbe.

Az utókor, a tanítványok nem feledkeztek meg kiváló zenepedagógusukról, s 1994. szeptember 3-án a már több éve működő zeneiskolát Tiszavasváriban Hankó László Zeneiskolának „keresztelték”.

Kató László, a zeneiskola igazgatója ünnepi beszédében többek között a következőket mondta a névadásról: „– csak taláломra mondom a számokat – mi lennének a 27. Liszt Ferenc vagy a 33. Kodály Zoltán vagy ki tudja hányadik Weiner Leo vagy Erkel Ferenc Zeneiskola. Nem tiszteletlenségből mondom, de ezeknek a nagy neveknek a továbbélését oktatási rendszerünk úgyis biztosítja. Inkább úgy gondoljuk, hogy szűkebb pátriánkban is volt olyan kiemelkedő egyéniségű zenetanár, akinek emlékét szeretnénk megőrizni, akinek élete és munkássága minden tiszteletet megérdemel.”

A névadó ünnepségen a debreceni és egri helyőrség összevont katonazenekarai adtak nagyszerű térzenét, melyet Dohos László ezredes vezényelt.

2000. január 28-án Tiszavasvári Városnapján posztumusz *Tiszavasvári Díszpolgára* kitüntetést kapott a képviselő-testülettől.

1999. május 8-án, halálának 30. évfordulóján, majd 2009. március 14-én a 40. évfordulón emlékkoncerttel emlékeztek szeretett tanárukra a Kabay János Iskola kórusai, a Hankó László Zeneiskola tanulói és tanárai és a Városi Fúvószenekar.

A 30-as évfordulón volt tanítványa, *Dohos László* ezredes, a MH főkarmestere, Liszt-díjas karnagy, a Zeneművészeti Főiskola fúvós tanszékének tanára dirigálta a nemzetközi minősítést szerzett Városi Fúvószenekart három szám erejéig, ahol a kedves tanítvány az alábbiakkal vezette be az általa vezényelt zeneszámokat:

„Ne vegyék dicsekvésnek, csak magamat akarom igazolni. Vezényeltem a Moszkvai Csajkovszkij teremben, vezényeltem Bonnban a Beethoven teremben, vezényeltem Stockholmban a leghíresebb stúdióban, vezényeltem a Hősök terén tizenegy katonazenekart több mint hatszáz fővel, több ezer ember előtt, de ez valami egészen más (elérzékenyült, taps).

Olyan szépen lettem méltatva, hogy talán meg sem érdemlem. Én egészen másképpen szeretném ezt a dolgot beállítani. Igen. Sokat köszönhetek szülőfaluimnak, rokonaimnak és Laci bácsinak. Laci bácsinak, akire nagyon jól emlékszik az én korosztályom, a negyvennyolcasok. Amikor bejött a kis szürke köpenyében a terembe, lecsapta a naplót az asztalra és elkiáltotta magát: Hajrá Fradi! (taps)

Ragyogó tanáraink voltak, igen szigorúak. Amikor Laci bácsi bejött, valami más történt. Akkor mi gyerekek voltunk, énekeltünk, zenéltünk, játszottunk és vigadtunk. Nekem csoda volt az ő ember-szeretete és pedagógiai érzéke. Amikor zenekari próbán istentelen nagy zsvájban mindenkivel külön foglalkozott, mindenkinek a hangszerén megmutatta és a kottán aláírta a fogásokat, mindenkivel törődött...”

Ki is volt tulajdonképpen Hankó László? Több-szörösen kitüntetett pedagógus, karvezető, zene-karvezető, hangszeres tanár, zeneszerző, népdal-gyűjtő, amatőr csoportok szervezője, méhészt, sportember. Az én szememben ő egy tökéletes zenei vénával megáldott, kivételes képességekkel rendelkező pedagógus volt, egy ember, egy csodálatos apa, aki bármely területre nyúlt, munkáját mindig siker koronázta.

Források:

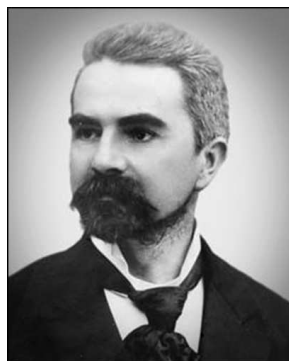
- Általános Iskola személyzeti anyaga

- MH Központi levéltár anyaga
- *Vasvári Hírmondó* (helyi sajtó)
- Családi iratok, emlékek
- Tanítványok, ismerősök visszaemlékezései
- Hankó András: *Szentmihály napszámosa*
- Gál József: *Oktatási intézmények fejlődése Tiszavasváriban 1945-1980-ig*

Gyermeke, HANKÓ ANDRÁS
Tiszavasvári

Lemhényi DR. HANKÓ VILMOS (Parajd [ma Románia], 1854. március 2. – Budapest, 1923. november 21.): főreáliskolai kémia-fizika tanár, igazgató, tudományos kutató, akadémikus, szakíró, szerkesztő

Apja, Hankó János Désaknán bányamérnök, anyja Tapler Klára. Házasságukból hat fiú és egy lánygyerek született. Vilmos második volt a sorban.

Felesége, Ditrői Puskás Gizella három gyermekkel ajándékozta meg (Gizella, Vilmos és Ilona).

Középiskoláit Kolozsváron, Budapesten és Lőcsén végezte. Kolozsváron volt egyetemista, ahol kémia-fizika szakos tanári és bölcsészdoktori oklevelet szerzett 1877-ben. Még ebben az évben kezdte meg tanári működését a **dévai reáliskolánál**. 1879-ben állami kiküldetéssel az ausztriai és németországi laboratóriumok tanulmányozására indult. Ezen útja alatt olyan nagyságokkal került kapcsolatba, mint Bunsen, Kirchhoff és Liebig, akiknek műhelyeiből a kémiai tudomány leg-alapvetőbb dolgai kerültek ki. E világhírű mesterek munkájának közvetlen közelről való megismerésével kitörülhetetlen benyomásokat, tapaszt-

talatokat szerzett, amelyeket hazatérése után hasznosíthatott.

1885-ben a **budai főreáliskolához** került, s mint dr. Say Móric utóda a vegytani katedrán, elődjéhez méltó hírneven kívül nagy szellemi kincset is vitt magával. Itt 36 évig tevékenykedett és működése alatt mind a hírnevét, mind a szellemi kincseket megsokszorozta ritka értékű munkájával. 1907-től a főreáliskola igazgatója volt.

Az iskolában elsősorban kémiát tanított. A tárgyat a tanulóifjúság ismereteihez és értelmi fokához alkalmazta. Ez azért volt számára könnyű feladat, mert pályájára ritka készséget hozott magával.

Biztossággal uralkodott tárgyának minden részletén, e mellett ritka ügyes kísérletező volt. Igen jó érzékkel nemcsak azt választotta ki, ami a tárgy szempontjából szükséges és hasznos, hanem megragadott mindent, amivel a magyar föld szeretetét, nemzetünk értékeinek megbecsülését beolthatta tanítványainak lelkébe. Órái lelket nemesítő, pihentető tevékenységben teltek. Értethető, hogy ilyen tanár sok tehetséget fejlesztett naggyá, és a magyar kémikusok nem egy kitűnősége az ő tanítása folytán szerzett hírnevet magának és dicsőséget a magyar tudománynak.

A kémiai szertárt céltudatos gyűjtéssel párhuzamosan gazdaggá tette, középiskoláink közül alig vetekszik valamelyik a budai főreáliskola kémiai szertárával.

Tudományos és kulturális munkálkodása, amit az iskolán kívül folytatott, oly jelentős és szerteágazó, hogy annak felsorolása is több oldal terjedelmű lenne. Az önálló kutatásairól szóló beszámolók főleg az analitikai kémia köréből valók. Ezek – száznál jóval nagyobb számban – részben önállóan, részben a szaklapokban és folyóiratokban jelentek meg. (Műegyetemi Lapok, Akadémiai Értesítő, Math. és Természettudományi Értesítő, Természettudományi Közlöny, Magyar Balneológiai Értesítő stb.).

Igen sok tanulmánya német nyelven is megjelent. Ezek értékére abból is következtethetünk, hogy a *Magyar búza sikértartalma* című dolgozatával elnyerte a *Lévy-díjat*.

Tudományos munkásságának elismeréseképpen az Akadémia 1894-ben levelező tagjai közé választotta. E minőségben számos dolgozatát adta elő az akadémiai üléseken.

Külön kiemelendő tudományos tevékenysége a balneológia terén. Olyan jelentős kutatásokat végzett ezen a területen, amelyekkel nemcsak a balneológiai tudományban, hanem közgazdasági életünkben is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Ásványvizeink megismertetésében, kémiai összetételük megállapításában hazánk határain túl, messze földön is híressé tette nevét.

Nemcsak ásványvíz-kereskedelmünknek tett szolgálatokat, hanem a gyógyvizek összetételéről uralkodó felfogásnak is. E körből való dolgozatai és cikkei a számos szaklap közleményein kívül leginkább a *Magyar Balneológiai Közlöny* hasábjain jelentek meg, amelynek Hankó Vilmos szerkesztője volt. Számos idevágó önálló műve könyv alakban is megjelent: *Magyarország fürdői és ásványvizei*, *Melyik fürdőre menjünk*, *Az erdélyrészi fürdők és ásványvizek*, *Budapest fürdői* stb.

Balneológiai munkássága mellett nem hagyta megműveletlenül az egészségügy mezejét sem. Számos higiéniai tárgyú írása jelent meg a folyóiratokon kívül a napilapokban, valamint önálló kötetekben is.

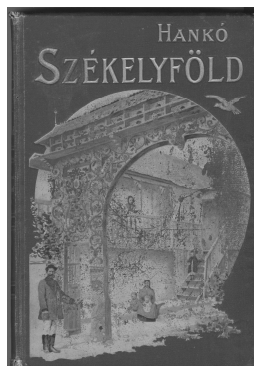
Mindezen munkálatok személyét ezeken a területeken elsőrangú szaktekinthetlénnyé emelték. Túlzás nélkül állíthatjuk, sőt bizvást mondhatjuk, hogy ezen a téren hazánkban alig volt nagyobb önála.

Hankó Vilmos kulturális munkálkodása az előbbiekkal nemcsak egyenértékű, hanem talán sok szempontból meg is haladja azokat. Az elvont kutatás helyett inkább népszerű irányban haladva iparkodott a természettudományos műveltséget minél szélesebb körben terjeszteni. Mint író, gyönyörű stílusa, szabatos, világos, könnyed előadása által oly vonzóvá tudta tenni tárgyát, hogy olvasói valósággal lelkileg felüdülve érezhették magukat. Különösen az ifjúság rajongott olvasmányaiért, amelyek érdekességüknél fogva a felnőtteknél is nagy népszerűségnek örvendtek. Közismert munkái: *Természettudományi Olvasmányok*, 3 kötet, Budapest, 1890. (Szterényivel együtt). *Universum*, 10 kötet – különösen az ifjúság igényeit elégítették ki.

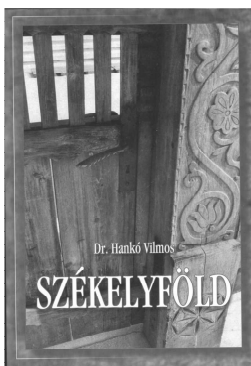
Hasonló céllal készült, de a nagyközönségre való tekintettel is: *Kémia a mindennapi életben*, *Házi kincstár*. Külön ki kell emelni *Székelyföld* című munkáját, mely angolul is megjelent. Szűkebb hazájának ezen mesteri leírása a magyar tájle-

írások valóságos ékessége. (2003-ban újra kiadták Debrecenben.)

Rajongó hazaszeretete, népünk erejébe vetett hite ott ragyog írásaiban.

Eredeti kiadás -1896

Debreceni utánnyomás -2003

A tankönyvirodalomban elért hírnevét e téren jelentős termékenysége mellett azoknak a kitűnő munkáknak köszönheti, amelyekkel egyaránt alkalmazkodik mind a tanítás igényeihez, mind a tanulók értelmi színvonalához. Első volt, aki a magyar iskolának módszeres kémiai tankönyveket adott.

Hankó Vilmos ritka termékenységgű írói munkáját mindennél jobban terjedelme jellemzi: a több mint 100 kötet, több mint 300 füzet, több mint 1000, lapokban, folyóiratokban megjelent értekezés; mind a négy és fél évtizedes írói munka eredménye.

Természetes, hogy ily hatalmas tudományos, kulturális és közérdekű tevékenység nem maradhatott elismerés nélkül. A királyi elismerésen kívül, melyhez balneológiai érdemeiért jutott, kiállításokon – mind itthon, mind külföldön (London, Párizs, Drezda) – többször kapott kiállított gyűjteményeiért, közreműködéséért kitüntetést: díszokleveleket, arany-, ezüst- és bronzérmeket.

Tanári pályájáról való nyugalomba vonulásakor megkapta a tankerületi főigazgatói címet.

A magyar tudományos kémia fejlesztésében véghezvitt munkájának babérága, hogy a legnagyobb magyar kémikusnak, Than Károlynak „Die Entwicklung der wissenschaftlichen Chemie in Ungarn” című munkájában (Diegart: Beiträge aus der Geschichte der Chemie című művében) több helyen találkozunk nevével.

Hankó Vilmos magasan ívelő pályáját betegség nem zavarta. Halálát megelőzően csak rövid ideig gyöngélkedett.

1923. november 23-án a Kerepesi úti temető dízsírhelyén ritkán tapasztalt mélységes részvétellel hantoltak el egy koporsót, amelyben egy tudós, nemes, hazáját rajongásig szerető magyar ember alussza örök álmát: Lemhényi dr. Hankó Vilmos.

Ifjúkora éveitől élete alkonyáig dolgozott fáradtságot nem ismerő buzgósággal a nemzet ügyének szolgálatában, egyaránt alkotva maradandót a tudomány és művelődés útján.

Munkássága elismeréseképpen Székelyföldön kutat és patakot neveztek el róla.

Legfőbb művei:

- *Chemia az ásványtan és földtan elemeivel* (Budapest, 1892.)
- *Hazai kénes fürdők* (Budapest, 1895.)
- *Székelyföld* (Budapest, 1896. és Debrecen, 2003.)
- *Chemia* (Budapest, 1898.)
- *A magyar búza kémiai összetétele* (Gáspár Jánossal, Budapest, 1899.)
- *Régi magyar tudósok és feltalálók* (Budapest, 1905.)
- *A magyar birodalom ásványvizei és fürdőhelyei* (Pap Samuval, Budapest, 1907.)
- *Kémiai technológia* (Reichenhaller Kálmánnal, Budapest, 1910.)
- *Chemia a mindennapi életben* (Budapest, 1912.)

Forrás:

- *Universum* X. 1924. (Szerző: G. C. – nagy valószínűséggel Grabovszki Camill)

*Oldalági rokona, HANKÓ ANDRÁS
Tiszavasvári*

DR. HANZÓ LAJOS (Nagybánhegyes, 1915. szeptember 7. – Szarvas, 1964. november 21.): középiskolai tanár, pedagógia-filozófia szakos intézeti tanár, Kossuth-díjas

Az első világháború idején született az alföldi kisfalu pedagógus családjába. Elemi iskolai tanulmányai után a jó hírű szarvasi evangélikus gimnáziumba iratkozott. Érdeklődését, személyiségét a történeti alaposztású ismeretek és tantárgyak motiválták.

Érettségi után a szegedi egyetemen szerzett középiskolai történelem-földrajz szakos tanári diplomát. Tanulmányai során vált kutató és publikáló tudóssá. Bölcsészdoktori diplomát szerzett 1941-ben. Értekezését *Az erdélyi szász önkormányzat kialakulása* (Andreanum 1224) című témakörben írta, és summa cum laude minősítéssel védte meg.

Az 1942-ben megszerzett pedagógia-filozófia szakos tanítóképző intézeti tanári oklevél birtokában visszajött *Szarvasra*, és az *Evangélikus Leánylíceum és Tanítóképző* tanára lett.

1943-tól 1960-ig a *szarvasi* nagy múltú **Vajda Péter Gimnázium** tanára volt, és ott a tanári testület meghatározóan tekintélyes tagjává vált. Itt bontakozott ki tanári-írói-tudós munkássága. Ebben az időszakban – a sors kegyeltjeként – négy tanévben (1952-1956) személyiségem meghatározó alakítójává vált. Mi, diákok csak tanár úrnak szólítottuk és gondoltuk, s ebben a gesztusban az iránta érzett tisztelet és elismerés nyilvánult meg. 1960-tól haláláig a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetben** vezető tanárként dolgozott.

A három szarvasi oktatási intézményben – 22 év alatt – példamutatót és maradandót alkotott. Személyiségében és tetteiben magánéletének és közéleti tevékenységének motivációs alapja az

erkölcsi tisztaság és a teljesítménybeli tökéletességre való törekvés. Tanári munkájára az igényes felkészülés és óravezetés volt jellemző, saját példamutatásával nevelt. Hiteles volt minden tanítási órája, osztályfőnöki tevékenysége. Többször idézte Vajda Péter gondolatait: „*Keressük a legszebbet, merjük a legnagyobbat.*” Tanári munkájának szakmai elismerését igazolja, hogy a Békés megyei középiskolák történelem tantárgyi szakfelügyeletét is ellátta az 1950-es években.

Dr. Tóth Lajos – óvónőképző intézeti igazgató – így méltatta munkásságát: „Két évtizedes gimnáziumi tanári tevékenysége során példamutatóan valószínűsítette meg az alkotó pedagógus eszményképét. Nemcsak oktatta nagy eredményességgel a történelmet, hanem annak egyben aktív kutatója is volt...”

Kiemelkedően eredményes munkásságát több magas kitüntetéssel, 1955-ben *Kossuth-díjjal* honorálta kormányzatunk.”

Az óvónőképzős hallgatók a nagy tanáregyéniséget tisztelhatték a tudós tanárban, aki – az MTA levelező tagjaként – világos szerkesztésű, logikusan felépített, rendkívül jól követhető előadásaira, óráira éppúgy vonzotta a képzősöket, mint korábban a gimnáziumi tanulókat az önképzőkori – szakköri – tanítási órákra. Sikeres és hatékony oktató-nevelő munkájával nagymértékben hozzájárult a főiskolai szintű óvónőképzés megalapozásához.

Hallgatói – a gimnáziumban ill. a tanító- és óvónőképzőben – szerették szuggesztív egyéniségét, melyben egyszerre nyilvánult meg a távolságtartás és a diákok iránti szeretet. Tanítványai elsősorban magas szintű felkészültségét „csodálták”. A világosan – érthetően – követhetően vezetett óráin, szakköri/önképzőkori foglalkozásain aktív részesei voltak a megismerési folyamatnak. A tanár úr személyiséget formált és nem csupán ismereteket közölt.

A magas szintű tanári tevékenységhez hasonló kutatói – írói – szerkesztői tevékenységet folytatott. Kutatási tevékenysége 1941-ben a szász autonómia kialakulásának és működésének bemutatásával kezdődött. Ezt követően neveléstörténeti és agrár-helytörténeti kérdések feltárási folyamatodott. Szarvas kiemelkedő személyiségeinek életművét mutatta be.

„...ő volt az, aki elsőként szorgalmazta a helytörténeti kutatások eredményeinek felhasználását az iskolák

napi oktató-nevelő munkájában” – írja megemlékezésében *Járol József*.

Szerkesztői hagyatékát igazolják a szakmai évkönyvek, a tematikailag változatos tanulmánygyűjtemények. Kandidátusi értekezésének megvédését fiatalon bekövetkezett halála megakadályozta.

Elismert tudós tanárként külföldön és itthon számos konferencián tartott előadást (németül és szlovákul). Szakmai elismertségét igazolja, hogy az óvó-tanítóképzők évkönyvét szerkesztette. Betegsége és korai halála alkotó munkája delén ragadta el tisztelői és szerettei köréből.

Írásai:

- Az erdélyi szász önkormányzat kialakulása. Szeged, 1941.
- Vajda Péter: 1808 – 1846. Békéscsaba, 1958.
- Feudalizmuskori áruterelés és iparfejlődés Békés megyében. Gyula, 1959.
- Tessedik Sámuel kisebb írásai. Szarvas, 1960.
- A földkérdés alakulása Békés megyében a 19. század második felében. Gyula, 1964.

Díjak, elismerések:

- Népköztársasági Érdemérem (1950)
- Kossuth-díj (1955)

Életét, munkásságát jól jellemzik *Benda Kálmán* szavai: „Életed javát Szarvason élted le, munkád eredménye mégis az egész országé. Emberi nagyságod ma is példa, kutatási eredményeid beépültek az országos történetírásba.” – hangzott el az 1974. novemberi megemlékezésen a sírjánál.

A hálás utókor emléktáblát helyezett el szeretett iskolája falán 2011-ben.

Források:

- Simon Gyula: Hanzó Lajos. Magyar Pedagógia, 1965. 2-3. sz. 292. p.

- Tilkovszky Lóránt: Hanzó Lajos. Századok, 1965. 1-2. sz.
- Dr. Tóth Lajos: Dr. Hanzó Lajos. Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményei, 1964. II. évfolyam
- Járol József: Hetven éve született Hanzó Lajos. Békés Megyei Népújság 1985. 09. 06.

*Volt tanítványa, SZAKÁCS MIHÁLY
Szarvas*

HEGEDŰS ZOLTÁN (Hajdúszoboszló, 1955. február 9. – Hajdúszoboszló, 2011. szeptember 17.): földrajz-testnevelés szakos tanár

*„... Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élete kincsét, ámbár napja múlt,
Hanem lerádván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad, s nőtön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik...”*

írja Arany János a legnagyobb magyarról „*Széchenyi emlékezete*” című versében. Ez a versidézet jutott eszembe, amikor kedves barátomról, kollégámról megemlékezem.

Őt ugyan nem egy ország, hanem egy város őrzi emlékezetében: Hajdúszoboszló, de ez is valami, amiért érdemes volt élnie.

Hirtelen, döbbenetesen hirtelen bekövetkezett halála sokkolóan hatott. Ha a kifejeződő gyász, az elhunyt iránt érzett szeretet és megbecsülés mértéke lehet, akkor Hegedűs Zoltán sokak szívében nagy becsben állhatott. Szomorú tény, de igaz, hogy végső tiszteletadásakor búcsúztatására olyan sokan eljöttek, hogy már befejeződött a szertartás, elhangzottak a búcsúbeszéddek – de a

megrendült – a szeretett tanártól, baráttól, kollégától búcsút vevők csak érkeztek és érkeztek.

Régi tanítványok, egykori iskolatársai, évfolyamtársai az ország minden részéről jöttek, hogy főhajtással búcsúzzanak a tanártól, a baráttól, a kollégától – az Embertől!

Hegedüs Zoltán szeretett városában, Hajdúszoboszlón született polgári családban. Szülei népszerű fényképészként dolgoztak. Szerető családban nevelkedett Ildikó nővérével. Szülei szép gyermekkort biztosítottak számukra.

A 4. számú (zenei) Általános Iskola elvégzése után tartalmas diákévek következtek a helyi Högyes Endre Gimnáziumban. Nagy, életre szóló barátság fűzte össze a gimnáziumi osztálytársakkal.

A fiúkkal halála pillanatáig mély, emberi barátságot ápolt. Évtizedeken keresztül minden kedden örömfocizott barátaival. Ezeket az alkalmakat házigazdaként ő szervezte. A csapatot kollégák, volt osztálytársak, iskolai barátok és a barátok barátai alkották. A foci után legurított sör mellett hosszan beszélgettek.

Lelkesedett a sportért, a mozgásért. Ezért választotta a nyíregyházi főiskolán a földrajz szak mellé a testnevelés szakot.

A nyíregyházi főiskola utolsó éves hallgatója volt, amikor 1977-ben városa hazahívta tanítani. Így kezdte meg első és életének egyetlen munkahelyén a tanítást a **Hajdúszoboszlói Közgazdasági Szakközépiskolában**.

1977. szeptember 9-én lépett be annak az épületnek a kapuján, amelyen ezután 33 éven keresztül mindennap pontosan belépett. Soha nem késett el, elsőként érkezett. Fogadta, köszöntötte az érkezőket. Szívesen beszélgetett a tanítványokkal, részese volt az életüknek.

2011-ben kezdte meg a 34. évet. 12 napot dolgozott a 34. tanévből, ismerkedett az új tanítványokkal, örült a nyári szünetben nem látott kollégákkal való találkozásnak, rendezte a szertárát, hozzálátott a sportpálya „frissítéséhez” – amikor hirtelen halála befejezetlenné tette a terveket. Szeptember 17-e, szombat volt. Halálának híre futótűzként terjedt, és rázuhan a városra. Nem sok idő telt el, amikor a Közgazdasági Szakközépiskola épületét szinte körbefogták a tanulók és az általuk gyújtott gyertyák, a lélek gyertyái világítottak.

A tanulói közösség, akikért Hegedüs Zoltán tanár úr annyit tett, szervezés, megbeszélés nélkül jött össze és emlékezett. Megrendítő esemény volt.

Hétfőn reggel a tanulók fekete felsőben érkeztek az iskolába. Döbbsent, néma csend volt a tantermekben, a folyosókon, az udvaron. Halottja volt az iskolának.

A tornaterem öltözőjében tanácstalanul, de készszerűlódott egy osztály. Becsöngettek. A tanulók – mint rendesen – kimentek a pályára, és felsorakoztak.

A sorból kilépett egy lány, elmondta a jelentést, mint rendesen. A jelentés után kezdődött a beemelegítő körfutás. Minden úgy zajlott, mintha a Tanár Úr ott lett volna, és senkiével össze nem téveszthető hangján vezényelt volna.

Az épület pályára néző ablakaiban döbbsent arcok megrendülten nézték a jelenetet, majd sorban csatlakoztak az osztályok. A sportpályán spontán emlékfutás zajlott.

Emlékfutás és tiszteletadás! Így fejezték ki a tanulók némán, de jelképesen szeretetüket.

Hegedüs Zoltán szigorú, következetesen szigorú pedagógus volt, aki rendet követelt.

Rendet és fegyelmet, mivel ő maga volt a rend: kiszámítható, követhető.

Egyértelmű, a tanítványok érdekét szolgáló nevelési elveit, emberi, tanári hitelességét senki nem kérdőjelezte meg. Szerencsésnek mondja magát, akinek osztályfőnöke volt, pedig a megbocsátó szeretet kimutatása nem tartozott híres tulajdonságai közé. De tanítványai tudták, hogy a szigor mögött sugárzott belőle az emberség, jóság és az aggodó szeretet. Rajongásig szerette a diákokat. Nagyon sok időt töltött a tanítványok között.

Az iskola volt az élete! Tanárként tisztelték, miközben barátként tekintettek rá. Értett a fiatalok nyelvén. Diákjai megbíztak benne, követték. Nagyon sokat tett az iskoláért, az iskolai környezetért, a sportpálya rendben tartásáért.

Családja ezt elfogadta. Úgy gondolták, hogy szívében két első helyezett van, szorosan összefonódva. A család és az iskola.

Családközpontú volt. Imádta a családját, óvónő feleségét és két gyermekét.

Feleségét, Solymosi Ágneszt akkor ismerte meg, amikor városa hívására 1977-ben hazajött.

Barátság alakult ki köztük. Ágnes akkor érettségi előtt állt. A barátság szerelemmé érett, és 1979-ben összeházasodtak. 1983-ban született Dóra,

majd 1984-ben Zoltán. 32 évig volt a családjáért mindent vállaló, aggódó és hűséges társ, édesapa. Életüknek a családban meglévő őszinteség és kölcsönös bizalom adott szilárd alapot.

A sport, a sport szeretetére nevelés, az úszás megtanítása tették a mindennapjait mozgalmassá. Nemzedékek nőttek fel a keze alatt a fürdő tanmedencéjében, később az uszodában. Megszerezte az úszóedzői képesítést. Ő vezette haláláig a gyógyfürdőben a gyógyúszást. Amikor hazakerült, fiatal testnevelőként elvállalta és szívvel-lélekkel sikerre vitte a női kézilabda szakosztályt. Eredményes és sikeres területi, megyei bajnokságokon öregbítették városunk nevét. Az iskolában felvirágoztatta a tömegsportot. Jó kapcsolatban volt a városban dolgozó testnevelő kollégákkal, és a városi rendezvényeken szívesen dolgoztak együtt. Közei barátai, jó kollégái csak Dömének szólították. A baráti legendárium szerint még általános iskolában kapta ezt a nevet, dörögő hangjáról.

Mindig örömmel vállalt osztályfőnökséget. 1978-ban kapta először ezt a megbízást. Utolsó osztályát 2011 szeptemberében üdvözölte, de sajnos, ennek az osztálynak a nevelése, tanítása már nem adatott meg neki.

Jól tudott a kollégákkal együtt dolgozni. Szervezőképességére, pontos irányító munkájára mindig lehetett számítani.

Utolsó, érettségiig vezetett osztályának egyik tanulója foglalta össze a róla kialakult képet.

Most már látom és tudom, hogy „A legjobb tanárok azok, akik megmutatják, hogy merre nézz, de nem mondják meg, hogy mit kell látnod!” (Alexandra K. Trenfor)

Ő ilyen volt! Irányt mutatott, segítséget adott és örült, ha megláttuk azt, amit láttatni akart. Következetes volt, szigorú, de igazságos.

Éreztük a szeretetét, értettük a humorát, és tiszteltük az embert, aki a mi tanárunk (volt és lesz!). A kirándulások hangulata, a közösen töltött idők emléke soha nem felejtődik el. Sokat, nagyon sokat kaptunk tőle!

Munkájában precíz, megbízható, a hivatását szerető tanár volt. Tanítványainak szeretete, az évek múltán is megnyilvánuló érdeklődése a bizonyíték erre.

Voltak csörtéi a kollégákkal, a főnökséggel, mert nem engedte, hogy az ő tantárgyát, a testnevelést

más tantárgyak alá helyezték. Igaza volt. Következetesen védte a test nevelésének fontosságát.

Úgy kezelte, úgy akarta, hogy ugyanúgy ismerjék el a tantárgyát, mint bármelyik más közismereti tárgyat. Az érdemjegy ne átlagjavító osztályzat legyen. Meg és ki kellett nála érdemelni az érdemjegyet. Nála teljesíteni kellett. Kinek-kinek adottsága szerint, de fegyelmezett munkával bizonyítani kellett. Ebben a lassan fordítottan működő világban is megkövetelte a testnevelésóra rendjét még külsőségekben is.

Pedagógiai küldetésének 33 esztendeje alatt több ezer diákot nevelt, tanított a mozgás öröme, szeretetére, el nem felejtve, hogy a szakközépiskolai földrajzi ismereteket is szeretete megosztani tanítványaival.

Nagy műveltségű, tájékozott ember volt. Rengeteget olvasott, szeretete a televízióban az ismeretterjesztő műsorokat. Nincs talán olyan Rejtő Jenő könyv, amit ne olvasott volna el. Egyik kolléganője, aki 31 éven keresztül „asztaltársa” volt a nevelői szobában, akivel nem egy párhuzamos osztályt vittek az érettségiig osztályfőnöktársként, úgy foglalta össze érzéseit:

„Nemes szép élethez nem kellene / nagy cselekedetek, csupán / tiszta szív és sok-sok szeretet.”

(Pázmány Péter)

Az ő élete sok hasznos cselekedetből állt össze. Egy jól szervezett testnevelésóra, egy kisgyermek bátorítása az uszoda vízében, az új salak beszerzése a futópályára, bevásárlás egyedül élő idős édesanyjának, megvigasztalni a szülei válása miatt összetört fiatal... sorolhatnám.

Ezek az „apró” cselekedetek tették őt hasznossá. Csendben, következetesen, nagy elhivatottsággal végezte munkáját. A munkájáért az elismerés a tanítványok szeretete volt.

A férj – az édesapa – a kolléga, Zoli – Hegedüs tanár úr elment, és ő pótolhatatlan, hiszen

„Ilyen az ember. Egyedüli példány. / Nem élt belőle több és most sem él, / s mint fán se nő egyforma két levél / a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”

(Kosztolányi Dezső)

Halálának napja, szeptember 17-e az iskolában emléknap. Ezen a tanításmentes munkanapon sporttal, mozgással tartják életben a legendás testnevelő Hegedüs Zoltán emlékét!

Az iskola nevelőtestületének javaslatára Hajdúszoboszló Önkormányzata 2012. szeptember 2-án a város emléknapja alkalmából posztumusz díjat adományozott Hegedűs Zoltánnak a *Város Sportjáért* címmel.

A díjat özvegye, Hegedűsné Solymosi Ágnes és fia, Hegedűs Zoltán vette át.

Források:

- Szókimondó 2011/11. – 2012/9. szám (Hajdúszoboszló kulturális folyóirata)
- Hajdú-Bihari Napló 2011. szeptember 29.
- Családi visszaemlékezés

Barátja, kollégája, FAZEKASNÉ SERI KATALIN
Hajdúszoboszló

HORNYIK ANDRÁS*Né Noszály Ilona* (Nagykálló, 1931. december 31. – Debrecen, 2012. január 23.): tanító

Nagykállóban született és nevelkedett. Édesapja, Noszály András szabómester, édesanyja, Barta Ilona a háztartásukban, a kis nádfeleles falusi házban nevelte hat gyermeküket. Közülük egy lánytestvér meghalt gyermekkorban, öten azonban felnőttek, családot alapítottak. Tisztes szegénységben, de boldogságban élt a család, átvészelve a nehéz időket.

Az új, gyorsan épülő rendszer fényes szelei végre friss levegőt hoztak a dohos vályogfalak közé. A homokos, poros utcácskákban barna ponyvás dzsipek döcögtek végig, tehetséges, jó eszű szegény gyerekeket kerestek, akikből megteremthető az új rendszer új értelmisége. A terv az volt, hogy a szegény sorsú, a tanulást anyagi okokból folytatni nem tudó fiatalokból elhivatott tanítói,

tanári, mérnöki, orvosi, jogász értelmiségi gárda álljon az építőmunka frontvonalába.

A Noszály család épp elég szegény volt ahhoz, hogy előttük is megálljon egy ilyen autó. Az öt gyermekből ketten végezhettek felsőbb iskolát. Tanári, tanítói oklevelet szerzett László és Ilona, a többiek számára is megnyílt az út egy-egy szakma kitanulása felé. Az így kapott lehetőség aztán meghatározta egész további életüket, gondolkodásukat.

Ilona örömtől sugárzó arccal menetelt az 1949-es budapesti Világifjúsági Találkozó nemzetközi csapatában a Hősök terén. Együtt énekeltek az Internacionálét, a Poljuskát, a Glory, glory hallelujah-t... Tizennyolc éves volt, esélyt kapott a tanulásra, arra, hogy azt tehesse majd, amire elhivatottságot érzett: gyermekek ezreit tanítani írásra, olvasásra, számolásra.

Fényes szelek fújtak akkor, egy boldogabb jövő ígérete tette önfeledtté az ifjúságot.

Ilona 1953. augusztus 30-án kapta kézhez általános iskolai tanítói oklevelét a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben, de akkor már egy éve ténylegesen gyakorolta a szakmát. A kezdeti évek igen „hősiesen” teltek, egy *Nagyhalász melletti tanyasi iskolában* taníthatott „összevontan”, azaz több évfolyamos kisdíjakokat egyidejűleg. Az iskolába kerékpárral vagy gyalog járt ki Nagyhalászból, esőben, hóban, napsütésben.

1956 őszén kötött házasságot Hornyik András gépészműszakkal, akivel több mint 55 évet éltek együtt, boldog házasságban. Két gyermekük született, jogász lett László, festőművész Zoltán.

1962-ben költözött a család Nagyhalászból *Hajdúszoboszlóra*, ahol Ilona állást kapott az akkor még **3. sz. Általános Iskolában**. Innen ment aztán nyugdíjba 1989. június 30-án.

Az egyik legkedvesebb osztályával 1969-ben

Közel négy évtizeden át tanította írásra, olvasásra, számolásra a gyerekeket. Pedagógus volt, a szó legigazibb értelmében. Szerette és megkövetelte a rendet az iskolában, de ugyanúgy otthon is. Mindezt azonban nem szigorral és haraggal érte el, hanem állandó odafigyeléssel, jó szándékú figyelmeztetéssel, a jóra neveléssel. Szerette a szépet, sokat olvasott, képezte magát. Kivételes pedagógusi képességeit, szakmai odaadását sorra elismerték vezetői.

1984-ben *miniszteri dicséretben* részesült, 1987-ben több évtizedes áldozatos munkájáért a *Pedagógus Szolgálati Érdemérem* viselésére kapott jogosultságot.

2004-ben a tanítóképző jogutódjaként működő nyíregyházi főiskolán aranydiplomát vehetett át.

Nyugdíjba vonulásakor így búcsúzott a hajdúszoboszlói tantestülettől:

„Nagyon sokszor gondoltam erre a percre, amikor el kell búcsúzzak a munkahelyemtől, kortársaimtól, akikkel hosszabb-rövidebb időt töltöttem itt el.

1962 augusztusában egy kicsit szorongva jöttem be ebbe az iskolába. Minden új volt, a város, itt a kortársak, a gyermekek, mindenki. De a tanítás, a gyermekek iránt érzett szeretet és felelősség, a munka, a családdal való törődés erőt adott, és így elszaladtak az évek.

Azt hiszem, akkor érzem majd igazán az elszakadást, amikor már nem jövök ide. Most még itt vagyok, még érdekel, mi történik itt, még ennek a közösségnek a tagja vagyok, még tudom, hogy számon tartanak. Ez már egy gyengébb szál ugyan, amely bármelyik pillanatban elszakadhat. Köszönök mindent, hogy munkás éveim nagy részét ebben az iskolában tölthettem, és hogy jól éreztem itt magam. Köszönöm igazgató kortársnak, hogy ebben a nagyon nehéz munkában mindig segítő szándékkal irányított. Nagyon sok szeretettel gondolok majd mindig vissza erre az iskolára, az iskola minden dolgozójára. Igaz szívből kívánok mindenkinek nagyon jó egészséget, sok türelmet, erőt a további évekre, évtizedekre.”

Sajnos, az ő egészsége nyugdíjba vonulása után tíz évvel erősen megromlott. Súlyos betegséggel küzdött, ráadásul egy műtéti hiba miatt hátralévő éveiben sok mindennapi nehézséggel kellett szembenéznie. De élni akarása, a vágya arra, hogy minél tovább élvezhesse családját – férjét,

fiai, unokái, dédunokái – szeretetét, nyolcvan éves koráig itt tartotta ezen a földön. Nem sokkal 80. születésnapja után adta fel legyengült szervezete a küzdelmet.

Életének két nagy küldetése volt: egyik a *munkája*, másik a *családja*. Mindkettőben száz százalékos helytállásra törekedett.

Álljon itt egy részlet az egyik általa írt szakmai anyagból, jellemezve szakmai, emberi felkészültségét, nyitott gondolkodásmódját.

„A pedagógus a társadalom nevelési céljait, követelményeit közvetíti az iskolában. A gyermek világnézeti fejlődésére nemcsak a tanítás útján hat a nevelő, hanem tetteivel is. Az nem vitatható, hogy az ember egész életére döntő hatással vannak az iskolában eltöltött évek, ezen belül is a legelsők. Itt kezd kialakulni a gyermek szellemi arculata. Itt fejlesztik szellemi erőit, kezdik lerakni az alapjait azoknak az ismereteknek, szokásoknak, amelyek a közösségi ember egészséges és munkaszerető életéhez szükségesek.

Nekünk, nevelőknek tehát nagyon meghatározó a nevelés eredményessége érdekében, hogy hogyan állunk a gyermekek elé, mit és hogyan mondunk és teszünk. Fontos az is, hogy értsük a társadalom előtt álló célokat és tegyük magunkévá. Nem szabad elfelejtenünk, hogy »A gyermeki lélek mély, üres, beíratlan fehér lap. Az új ember möhön akarja az életet és vágyó öleléssel fogadja magába az egész világot. Mi felnőttek tudomásul vesszük az életet. Sok év szállt el fölöttem nyomtalanul. Nem emlékszem rájuk. A gyermekkor éveit azonban még ma is alig tudom elfelejteni, mindegyik tavasznak volt valami különös fénye, zenéje.«(Kosztolányi Dezső)».

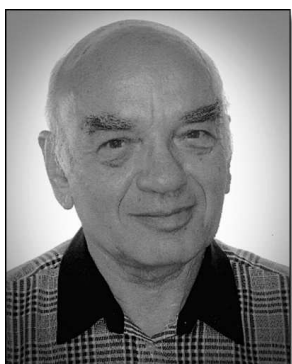
Kedves emlékei között őrizte első tanítójának, a nagykállói Tarnavölgyi Andrásnak saját szerzeményű sírfeliratát, mely hozzá is méltó gondolatokat tartalmaz:

„Most már csak sírhalom / mutatja emléked, / mely körül zúgva / megy tovább az élet. / De te állsz csillagként / tiszta égi bolton, ott is tanítsz hinni / és szeretni folyton.”

Fia, HORNYIK LÁSZLÓ
Debrecen

HORVÁTH IMRE (Monor, 1928. június 20. – Debrecen, 2012. július 21.): biológia-rajz szakos tanár, szakköznevelő, főiskolai docens

Édesapja, Horváth Ödön gyógyszerész, édesanyja, Hreblay Izabella Emília gazdasági iskolai tanárnő. Három gyermekük közül Imre volt a közelebbi.

Elemi iskoláit Horton végezte, középiskolába Hatvanban a gróf Klebelsberg Kunó Gimnáziumba járt 1942-től 1944-ig.

Mivel szülei nem tudták vállalni három gyermek után a bentlakás költségeit, ezért Imrét a gimnázium második osztálya után beírták a II. Rákóczi Ferenc Honvéd Hadapród Iskolába Sopronban. Az iskola a háború elől Németországba menekült, így került amerikai fogságba. A franciaországi Rennes városban raboskodott hazatéréig. 1946-ban ismét beiratkozott a gimnáziumba és sikeresen leérettségizett.

Ezután jelentkezett az állatorvosi egyetemre, de származása miatt nem vették fel. Horton elvégzett egy mezőgazdasági gépkezelői tanfolyamot. 1947-től 1950-ig a horti gépállomáson dolgozott traktorosként, majd a község házában írnokoskodott.

1950-ben felvették az Egri Pedagógiai Főiskola biológia-rajz szakára.

1952-ben megnősült, felesége, Kunkli Julianna szintén rajztanár. Két gyermekük született, István és Marianna. Tőlük öt unokával és egy dédunokával terebélyesedett családfája, amit a 16. századig felkutatott.

A főiskola elvégzése után **Balmazújvárosra** helyezték feleségével együtt. Imre **a fiúiskolában** rajzot tanított.

A Balmazújvárosban töltött évekre így emlékezik. „Hálás vagyok Balmazújvárosnak, hogy elfogadott, sőt, kegyeibe fogadott. A község vizuális

kultúráját minden erőmmel igyekeztem felemelni. Általában csak rajzot tanítottam, szinte reggeltől estig. Heti negyven órában volt. Tanítottam az **Ipariskolában**, vezettem a helyi Művelődési Központban a képzőművészeti kört. Támogatóim voltak; Túri Bernát, Thúróczy György, Kalmár Zoltán, valamint a járás és a megye vezetői is. (Miskolczy Mária, Masits László, Kardos László.) Ez utóbbiak támogatásával lehettem a megye rajzszakfelügyelője. Így tájékozódhattam a megyei rajztanítás állapotáról. Lehetőségem nyílt ezzel a pedagógus továbbképzésben a nem szakos, rajzot tanító nevelők nyári tanfolyamait szervezni. Ezekre meghívtam Nagy János festőművészt. A rajz szakos tanárok továbbképzését is megszerveztem, ezeket pedig Balogh Jenő, a Képzőművészeti Főiskola professzora vezette. A Medgyessy Kör tanáráként több éven át gyermekcsoportot vezettem Debrecenben. Szakkörös tanítványaim eredményesen szerepeltek országos pályázatokon. Nyaranta a Medgyessy kör táborok vezetésében vettem részt Bíró Lajos társaként. Balmazújvárosi tanítványaim közül többen is rajztanárok lettek (Tóth Margit, Veres Margit, Szarvas Jolán, Palotai Erzsébet, Vince Margit, Kunkli Róza). Én szerveztem az első megyei rajztáborot. Mindezekhez legfőbb segítségem a feleségem volt, aki azon felül, hogy szakmailag is sokat segített, időt biztosított számomra azzal, hogy az otthoni teendőket nagyrészt átvállalta.”

Imre minden nyáron részt vett a pedagógus művésztalálkozók munkájában (Tokaj, Tiszacsege, Veszprém, Esztergom, Sárospatak, Hajdúnánás, Hajdúböszörmény, Balatonboglár, Vác).

Rendszeresen csak az ötvenes évek végén kezdett festeni. 1962-ben tagja lett a Képzőművészeti Szövetség Kelet-magyarországi Csoportjának, és ettől fogva 4-5 képe szerepelt az őszi és tavaszi tárlatokon Debrecenben, valamint Kazimierzben (Lengyelország) 1970, Thionville-ben (Franciaország) 1980.

Néhány műve országos kitekintésű kiállításon is szerepelt. (VI. Alföldi Tárlat Békéscsaba 1963, IV. Országos Pedagógus Képzőművészek Kiállítása Budapest, Rózsa Ferenc Kultúrotthon 1965, a Hajdú-Bihar megyei pedagógusok kiállítása, Debrecen, Pedagógusok Művelődési Háza 1973.)

Nem kevés azonban egyéni tárlatainak száma sem. Közülük az elsőt Bíró Lajos festőművész

nyitotta meg Balmazújvároson 1960-ban, az utolsót Simon Zoltán kritikus Tégláson, 2000-ben. A közbülső évek fontosabb egyéni kiállításai az alábbiak.

– 1963 – Balmazújváros, megnyitotta Bíró Lajos festőművész, akit Imre mesterének tekintett. Részlet a megnyitó szövegéből „Horváth Imre egyszerű eszközökkel és módszerrel, lényegre törő igénnyel beszél a világról, emberekről, természetéről úgy, ahogyan csak festő nyilatkozhatik meg: a színek nyelvén. Képeiben a valóság jelenségeit elsősorban szín-összefüggéseiben igyekszik megismerni és megismertetni. Bár vannak olajképei is, amelyeket feleségéről, gyermekeiről, tanítványairól, barátairól festett, ezen a kiállításon elsősorban tájfestőként mutatkozik be. Témája az alföldi táj, falurészletek, a falu hétköznapijai, gondjai, örömei, a táj ezernyi arca, amelyet közvetlen közletről ismer. Ezek tolmácsolják Horváth Imre művészi látását. Friss és tiszta szemlélet jellemzi művészetét. A képekből művészi valója magával ragadó egyszerűséggel, közvetlenséggel bontakozik ki. Ezek a képek a festő örömeiben való osztozkodás lehetőségét is adják. Pedagógiai munkásságának tartalmát szakfelügyelői funkciója és a Képzőművészeti Körben elért igen jelentős eredményei mutatják, bizonyítják. A kettő együtt gazdag életút mutatója ma, és gazdag életmű ígérete.”

Ezt követő egyéni bemutatkozásai (zárójelben a kiállítást megnyitó személyek):

- 1964 – Hajdúböszörmény (Bíró Ferenc festőművész)
- 1964 – Hajdúnánás (Madarász Gyula festőművész)
- 1980 – Debrecen Művelődési Központ (Dr. Tóth Ervin művészettörténész)
- 1981 – Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola (Dr. Tóth Ervin)
- 1982 – Debrecen TIT (Simon Zoltán kritikus)
- 1983 – Állami Építőipari Vállalat Debrecen (Fodor Péter)
- 1984 – Sajógalgóc (fennállásának 700 éves évfordulója alkalmából)
- 1985 – Debrecen Tanítóképző Főiskola (Madarász Gyula festőművész)
- 1988 – Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola (Dr. Ujvári Zoltán)
- 1998 – Balmazújváros Veres Péter Művelődési Központ (Pál Anna)
- 2000 – Középiskolai Galéria Balmazújváros (Simon Zoltán kritikus)

Egyik nyilatkozatában emberi és művészi szándékairól a következőket mondta:

„Egész életem azzal telt, hogy kerestem a számomra ismeretlent, amit rögzíteni igyekeztem. Ehhez kellett a fix pont, ahonnan körülnézhettem, valamint a csönd és a béke.”

Nos, a festői alkotásaiból az olvasható ki, hogy a „rögzítés”-nek számára a legjobban megfelelő technika az akvarell, a „csönd és a béke” tárgyi megjelenítésének műfaja pedig a tájkép volt. Műveinek legnagyobb részét ezzel a technikával készítette. Az ország tájaiból legtöbbször a Balaton környékét, s a Hortobágy természeti világát ábrázolta.

Balaton – akvarell

1969-ben elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát, majd megpályázta és megkapta a **Debreceni Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola alaptárgyak tanszéke** által meghirdetett állást. Itt oktatott építészgrafikát. Mivel lánya az Iparművészeti Főiskolai hallgatója volt, aki feladatként egy temető felmérését kapta, együtt mentek adatokat gyűjteni. Akkor ébredt fel érdeklődése a fejfák iránt, s ezért vállalta a főiskolán tudományos munkaként a fejfakutatást. Ezt a munkát nyugdíjba menetele után is folytatta.

A gyűjtemény hajdú-bihari albuma 1993-ban nagyrészt már készen volt, ami a Debreceni Akadémiai Bizottság 1997-ben meghirdetett pályázatán első díjat kapott. Ugyanebben az évben az immár teljesen kész album a Henry Ford Természetvédelmi és Kulturális Pályázatán különdíjban részesült.

Többször is próbálkozott, hogy a gyűjtemény könyv formájában megjelenjen, de ez nem sikerült. Ennek ellenére folytatta a gyűjtést addig, amíg súlyos beteg nem lett. Halála után a fejfáját faragó Galánfi András akadémikus, a népművészet mestere közbenjárására a Művészeti Akadémia felvállalta a kéziratban maradt hagyaték

kiadását. A nyomdai munkát a Főnix Média Bt. végezte, igen szép kivitelben.

Publikációi

Cikkek a *Turul* c. folyóiratban: 2001. 5-6 szám; 2003. 4-5 szám; 2004. 3-4 szám; 2005. 2-3-4-5 szám; 2007. 3 szám

Tanulmányok

- Temetőterek művészete. In: Hajdú-Bihar évszázadai Debrecen, 2000.
- A varbóci temető református sírjelei. In: Galysági füzetek 3. sz. 2000.

- Az Isten tenyerén. Őseink üzenete a fejfák. In: Magyarságtudományi tanulmányok. Bp. 2000 (angolul is!)

Kitüntetései

- Székely Bertalan emlékérem (1969)
- Kiváló Munkáért (1985)
- Kiváló Munkáért (1989)

SIMON ZOLTÁN kritikus
Debrecen

„Egy tanár munkája az örökkévalósággal vetekszik,
mert sosem tudni, hány generáción keresztül hat,
és hány országot jár be a világon.”
(H. Adams)

I

DR. IRINYI KÁROLY (Esztár, 1931. augusztus 15. – Debrecen, 1988. augusztus 9.): történész, egyetemi tanár

Édesapja, Irinyi Jenő kertészként állt alkalmazásban Szúnyogh Sándor kismarjai birtokán, édesanyja Tóth Julianna. Szüleinek egyetlen gyermeke volt, aki egészséges és barátságos vidéki környezetben ismerkedett a világgal. Játosztársa a Szúnyogh család leánykája volt, akivel még a lovagolást is együtt gyakorolták.

Hatéves korában az Esztáron élő nagynyja házába került, és a helyi iskola tanulója lett. Apróbb nehézségek után sikeresen beilleszkedett a gyermekek közösségébe és az iskolai rendbe. Könnyen és gyorsan tanult. Az alsóbb osztályok elvégzése után tanítónője azt javasolta szüleinek, hogy járassák gimnáziumba.

Jóllehet édesapja abban látta a jövőjét, ha gyümölcskertészetet tanul, de engedett a jó tanács-

nak, és a debreceni Református Gimnáziumba íratta be a fiát.

„Tisztelettel emlékezem egykori iskolámra” – nyilatkozta. „Az alma mater adta számomra azt a meghatározó szellemi, erkölcsi élményt, amely a kultúra, a művészetek iránti vonzódás mellett leginkább egy racionálisan felépített, de érzelmileg is feltöltött, nacionalizmustól mentes nemzettudat kialakulásához jelentősen hozzájárult. Ez az indíttatás határozta meg későbbi pályámat” és – tegyük hozzá – az a szerencse, hogy osztályfőnöke a fiatal Nagy János volt, akinek személyes példája is buzdítóan hatott rá.

1949-ben alapos felvételi vizsga után felvételt nyert a Debreceni Tudományegyetemre, magyar-történelem szakra. Úgy emlékezett vissza, hogy „az ötvenes évek szellemi holdfogyatkozása egyetemi éveim alatt volt a legteljesebb”

De azokban a sötét időkben is akadtak olyan egyetemi oktatók, akiknek az irányításával sikerült kiváló szakmai felkészültséget szereznie. Szabó Istvánt, Ormos Máriát tekintette mesterének. Az első alapvizsgái letétele után egyszakos történészként folytatta a tanulást.

Diákévei alatt zajlott a Történelmi Intézet fiatal oktatói ellen indított koncepciós eljárás, amelynek következtében többeket eltávolítottak az egyetemről. Ez a körülmény is szerepet játszhatott abban, hogy friss diplomásként 1953-ban tanársegédi kinevezést kapott az **Újkori Magyar Történeti Tanszék**re. Rátermettségét már harmadéves korában mint demonstrátor bizonyította.

Tanári pályája sikeresen indult: a XIX-XX. század magyar történelmét taníthatta felsőbb éveknek. Óráira, az általa vezetett szeminárium foglalkozásokra rendkívüli alapossággal készült. Nemcsak a tárgyra vonatkozó magyar nyelvű szakirodalmat tanulmányozta, de az elérhető idegen nyelvű munkákat is. Ezáltal tárgyismerete bővült, látásmódja módosult, és több lényegi kérdésben szembe került a hivatalos történelemszemlélettel. Hallgatói értékelték és értékelték újszerű nézőpontját, következtetéseit. Logikus okfejtéssel magyarázta meg, hogy a kiegyezés reálpolitikai szempontból szükségszerű volt, hogy általa az ország gazdasági fejlődésének európai távlata nyílt, ami a tudomány és a kultúra területe is pozitív hatással volt. Értékelte a dualizmus korában bekövetkezett látványos fejlődést, de felhívta a figyelmet a társadalmi, nemzetiségi problémákra is, amelyek magukban hordták a veszélyt. Szemináriumi témaként került elemzésre és megvitatásra az osztályviszonyok és párt-harcok alakulása. Volt olyan félév, amikor a Rákóczi-szabadságharcról adott elő másodéveknek és a Horthy-korszak mezőgazdaságáról, agrártársadalmáról negyedéveknek. Néhány féléven át ő tartotta a két világháború közötti magyar munkásmozgalom történetéről szóló előadásokat.

1958-ban szerzett doktori címet. Tudományos dolgozatai tanulmánykötetekben és az egyetemi aktákban jelentek meg. Különösen nagy figyelmet keltett Hajnal István történelemszemléletéről írott tanulmánya, amelyben – az akkor elfogadott felfogással szemben – a magyarságot az európaisággal egyeztető történelemszempontként méltatta.

Pályájának e sikeres szakaszát nem törték meg a forradalom eseményei. 1956 decemberében megházasodott. Felesége, Meszlényi Valéria magyar szakos tanárnő. Két fiuk, az 1961-ben született László közgazdász, komolyzenei koncertszervező, az 1964-es születésű Tamás szülei példáját követve pedagógus, magyar-történelem szakos tanár lett, a debreceni Református Gimnázium tanára.

Némi késleltetés után, 1961 nyarán adjunktusi előléptetést kapott. A bölcsészkar oktatók és dolgozók bizalmából éveken át a kar szakszervezeti titkára volt.

A történelem eseményeiről vallott – a hivatástól jól gyakran eltérő – véleményét tanárként még

kifejthette, de publikálására nem kapott alkalmat. Utóbbi oktatási feladatait más irányba terelték, mert nem csak hallgatóinak tűnt fel, hogy ideológiai elkötelezettség nélkül, tudományos meggyőződését követve tanít. Egyes kollégái és felettesei gyanakvással kezdték figyelni, és ez oda vezetett, hogy – saját szavait idézve: az oktatói munka periferiájára került. Pedig számára a tanári hivatás és a tudomány művelése elválaszthatatlanul összekapcsolódott. Ekkor fordult érdeklődése a művelődéstörténet, a tudomány- és esztétikátörténet, a historiográfia és a zene irányába. Örömmel vállalt munkája volt a Benda Kálmánnal közösen írt kötet a 400 éves Debreceni Nyomda történetéről, amelyben különösen nagy jelentőséget kapott a nyomda művelődéstörténeti szerepe.

Kutatómunkája fokozatosan a magyar és osztrák politikai gondolkodás, a Mittel-Europa tervek vizsgálata felé fordult. E témáról írott könyve 1963-ban jelent meg. Az 1970-ben megvédett kandidátusi értekezésének tárgya is ehhez a témához kapcsolódott. 1973-ban, amikor ez a műve az Akadémiai Kiadónál megjelent, rangos szakmai folyóiratokban kapott elismerést. Ránki György professzor szerint sokoldalúan kapcsolta össze a Közép-Európa tervezet magyar és egyetemes történeti vonatkozásait. Beválasztották a magyar és osztrák vegyes történeti bizottságba, a Történeti Szemle szerkesztő bizottságába.

Szakmai sikerei alig enyhítették a hatalom részéről személyével szemben megnyilvánuló bizalmatlanságot. Ennek tudatában tartotta előadásait a történettudomány történetéről, a hazai historiográfia fejlődéséről és különböző művelődéstörténeti témákról. Ez utóbbi tárgy még az Orvosegyetemről is vonzotta a hallgatóságot. Gyakran hívta meg a bölcsészkaron működő diákszerveződések, a „Balközép Páholy”, amelynek rendezvényein a legnagyobb tanterem, az Auditorium Maximum is megtelt érdeklődőkkel, ha az ő előadásait hirdették.

Rendkívül népszerű tanár volt. *Pohorai Ágnes* írta: „Irinyi Károly a legkedvesebb tanárom... aki nem érzi, hogy csorbát üt a tekintélyén, ha az egyetemen, a villamoson vagy bárhol leáll beszélgetni hallgatókkal ... amellet, hogy nagy tudós, meg tudta találni velünk a közös hangot.”

Vonzó megjelenésű, fehérköpenyes alakja valóban mindig hallgatókkal körülvéve volt látható.

Orosz István professzor emlékezése szerint szó-
bája az intézeti „közélet” legfőbb fóruma volt.

Egy fotókiállítás megnyitóján 1970-ben

Választékos előadói stílusa, lényegre mutató szemináriumi, szakdolgozati témavezetése, igényes és igazságos vizsgáztatói híre, tudományos munkássága halaszthatatlanná tette docensi előléptetését 1970-ben. Egy interjúban a kutató és oktató munka kapcsolatáról nyilatkozott: „Az lenne az ideális ...állapot, ha valamennyi egyetemi oktató a nemzetközi és hazai tudományos élet elismert képviselőjévé válhatna, s közben tanárként és emberként személyiségformáló vonzása lenne ... Vallom a tudományos kutatómunka fontosságát, de még inkább meggyőződés: egy oktatási intézményben talán mégis a katedrai munka minőségének kellene elsőbbséget biztosítani.”

Ő arra törekedett, hogy saját életvitelével ezt valósítsa meg.

1981-ben kinevezték egyetemi tanárnak, a **Történelem Segédtudományai Tanszéket** vezette, majd 1985-től haláláig a **Történelmi Intézet** igazgatója volt. 1987-ben, amikor az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést kapta, arról nyilatkozott, hogy miben látja legfontosabb vezetői feladatát. Akkor elsősorban a közel 130 fős történelem szakos évfolyamok hallgatóiban a szilárd történelmi- és nemzettudat megalapozását, a kiemelkedően tehetséges diákok szakmai támogatását, az Intézet tanszékein folyó tudományos tevékenység ösztönzését említette. A tantárgyfelosztásban igyekezett a tanári feladatokat és kutatási területeket úgy egyeztetni, hogy az mind az oktatók, mind a hallgatók számára gyümölcsöző legyen.

A Közép-Európa történetére vonatkozó kutatásainak részesévé váltak tanítványai, szakdolgozói, doktoranduszai, akik egyes részkérdések feldolgozásával megismerték és tovább bővítették a témára vonatkozó szakirodalmat.

Foglalkozott a várostörténet-írás elvi és módszertani problémáival. A Debrecen történetét feldolgozó munkaközösség tagjaként a harmadik – az 1849-1919-ig terjedő időszakot felölelő – kötet számára írt tanulmányában új szempontok érvényesítésével a dualizmuskori városról korábban elfogadott és a köztudatban is rögzült megítéléseket cáfolta, vállalva a „debreceniségre” vonatkozó egyes illúziók megkérdőjelezését. Ennek a munkájának a teljes szövege 2002-ben jelent meg a DE Történelmi Intézetének kiadásában, bizonyosságul annak, hogy mentalitástörténeti elemzése és eredményei, amelyekkel megelőzte korát, utóbb elfogadottá váltak. Több szempontból megelőzte korát, ebből adódott életének sok nehézsége. „Szakmai szilenciuma” – ahogy ő említette a mellőzöttség éveit, csodálatos pótcselekvést kínált számára. Közel két évtizeden át a debreceni Kodály Kórus tagjaként sok-sok nagy-sikerű hazai és külföldi szereplés részese lehetett. A zene világa mindig közel állt hozzá. 1982-ben, Kodály Zoltán születésének 100. évfordulóján az Egyetemi Könyvtár őt kérte fel az emlékkiállítás megnyitására. Magával ragadó beszéde valamennyi jelenlévő számára maradandó élményt jelentett. Talán még ezt is felülmúlta a háromkötetes „Erdély története” megjelenése alkalmából rendezett „Erdélyi Tükör” című kiállítást megnyitó beszéde 1987 októberében. Abban az időben általános érdeklődés kísérte Erdély múltját és a megmaradásáért küzdő ottani magyarság sorskérdéseit. A felfokozott hangulatban mondta ki Irinyi Károly a megoldás kulcsszavait: „Tudatcsere kellene”. Tudatcsere a közgondolkodásban, a tudományban, a történetírásban. Ez utóbbi téma egyre nagyobb jelentőséget kapott munkásságában. A Nyári Egyetemen tartott utolsó előadásának is a magyar historiográfia volt a tárgya.

A nagy sikerű előadás szakmai, baráti beszélgetéssel folytatódott, a jelenlévők közül senki nem gondolhatott arra, hogy utoljára találkoztak Irinyi professzorral. Hihetetlen és dermesztő volt a hír, hogy tanári szobájában, munka közben érte a váratlan halál.

Temetése napján tanítványa, munkatársa, Szőke Domonkos megrendülten búcsúzott tőle a Hajdú-Bihari Naplóban. Ő pontosan tudta, milyen felmérhetetlen veszteség érte a magyar történelem-tudományt, Debrecen városát, az egyetemet, kolégáit, tanítványait és mindenek felett családját.

Porcsin Zsolt így emlékezett reá: „Sziporkázó egyéniség volt, akinek a bűvköréből nem lehetett szabadulni. ...Ezer felé figyelt a jobbítás igaz szándékával. ...Bántották a Történelmi Intézet gondjai, az ország bajai, ennek a ki tudja hová rohanó világnak az esztelenségei. Sokunknak példaképe ő, a kíméletlen gondolkodó, a lenyűgöző szónok, az egyetemes műveltségű magyar, a minden megnyilvánulásában mégis valahol művész alkat, az egyenes kálvinista. ...Ötvenhét évet élt, ötvenhét évben többszörösét annak, mint más akár száz év alatt, talán ezért kellett meghalnia.”

Ács Zoltán szinte felkiáltott: „Irinyi Károly nem halhat meg! ... Ő mindig egyidős volt velünk, a tanítványaival. ...Neki köszönhetjük a tilalomfákkal teli időszakban, hogy fogalmunk lett arról, ki volt Ortega y Gasset és Spengler. Ő adta kezünkbe Németh László *Kisebbségben, A minőség forradalma, Az értelmiség hivatása* című műveit.”

„Művelődéstörténeti, historiográfiai órái élményt jelentettek mindenki számára, gyönyörű magyar beszéde, gondolatfűzésének eleganciája, de tartalma miatt is. ...Ha volt köztünk valaki, aki a tudás átadását mindennél előbbre valónak tekintette, akkor az ő volt. ...Istenáldotta tehetség volt!” – írta róla Orosz István professzor.

Irinyi Károly emléke itt él közöttünk halála óta: születésének 60. évfordulójára emlékülést rendezett a DE Történelmi Intézete, a Magyar Történelmi Társulat és a DAB. Az ott elhangzott előadásokból kötetet szerkesztett Rác István professzor. Hetvenedik születésnapjára emlékezve „*Minden tekintetben szuverén egyéniség volt*” címmel jelent meg írás a Hajdú-Bihari Naplóban.

2003-ban „Debrecen Kultúrájáért” posztumusz kitüntetést kapott. Húsz esztendeje családja Irinyi-ösztöndíjat alapított. Azóta negyvennégy tehetséges fiatal tanulását támogatták. Ma már van, aki doktori címet szerzett közülük. 2012-ben szülőfaluja, Esztár Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája Irinyi Károly nevét vette fel.

Felhasznált források:

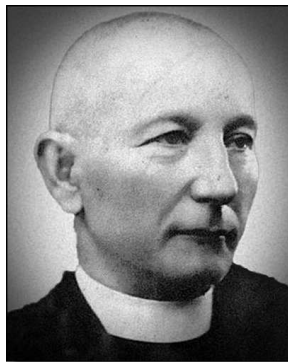
- Barna Jenő: Történésznek lenni – életmód is. Beszélgetés Dr. Irinyi Károly egyetemi tanárral. In Hajdú-Bihari Napló, 1987. máj.

- Arany Lajos: Élet a KLTE Történelmi és Klasszika-Filológiai Intézetében. Interjú dr. Irinyi Károly intézetigazgató professzorral. In Hajdú-Bihari Napló, 1987. jún.13.
- Szőke Domonkos: In memoriam Irinyi Károly. In Hajdú-Bihari Napló, 1988. aug. 19.
- Ács Zoltán: In memoriam Irinyi Károly. In Magyar Ifjúság, 1988. szept. 2.
- Porcsin Zsolt: Dr. Irinyi Károlyról. In Egyetemi Élet, 1988. szept. 14.
- Orosz István: In memoriam dr. Irinyi Károly (1931-1988) In KLTE Évkönyve, 1988/89.tanév. – Debrecen, 1989.302-305.l.
- Orosz István: Irinyi Károly, a tanár és történetíró. In Politikai gondolkodás – műveltségi áramlatok. Tanulmányok Irinyi Károly 60. születésnapjára. Szerk. Rác István. – Debrecen, 1992. 11-16.l.

Tanítványa, KOROMPAI GÁBORNÉ
Debrecen

IVANCSÓ ELEK (Veréce [ma Ukrajna], 1885. november 30. – Ungvár [ma Ukrajna], 1962. március 30.): görög katolikus pap, gimnáziumi és főiskolai tanár

Ivancsó Elek tekintélyes családból származott, amely a századok folyamán sok papot és még több pedagógust, vagyis kántortanítót adott a görög katolikus egyháznak és a magyar hazának. A kárpátaljai Verécén született. Édesapja is az Ivancsó Elek nevet viselte, és szintén pap volt, mint ahogy az ő apja, Ivancsó Bazil is. Édesanyja, Legeza Emma családjában is sok görög katolikus pap szolgált, de a kántortanítók sem hiányoztak erről a vonalról sem. Ez a családi

háttér meghatározta az ifjú Elek sorsát, két hivatást egyesített magában: a papi és pedagógusi hivatást.

Nehéz körülmények közül indult. Szüleinek hét gyermekről kellett gondoskodniuk. Jó lélekkel és sok-sok áldozattal megtették, így az ő fiaik közül is – a családi hagyománynak megfelelően – több pedagógus és pap került ki, a leányoknak is nagyrészt vagy pedagógus, vagy pap házastársuk lett.

Az elemi iskola után szülei a híres ungvári gimnáziumba írták be, s itt végezte a tanulmányait az érettségig. Ennek az intézetnek a későbbiekben ő maga is tanára lett. A fennmaradt évkönyvek alapján megállapítható, hogy az 1896/97-es tanévben már másodikos gimnazista volt, tehát 1895-ben kezdte a gimnáziumot. Érettségi vizsgáját az 1903/04-es tanévben kellett letennie (de ebben az évkönyvben nem szerepel), így valószínű, hogy 1905-ben érettségizett.

Teológiai tanulmányait szintén Ungváron végezte (1905 és 1909 között). Igaz, az utolsó – negyedik – évet nem fejezte be: amint írja, három éven és hét hónapon át volt növendékpapja a munkácsi egyházmegyének (ugyanis, mint ismeretes, 1912-ig a magyar görög katolikusok oda tartoztak, amíg létre nem jött a hajdúdorogi egyházmegye). Hajtotta a tanulás vágya, s így Budapestre került, ahol a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti fakultásán 2 és fél évet töltött. Szerencsére ekkor tandíjmentességet élvezett, így szüleinek a nagy családból adódó gondjain enyhíteni tudott. Mindenesetre szorgalmasan tanult, s amint saját maga írja, „az Országos Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság előtt” sikerrel tette le a három tanári vizsgát: az alapvizsgát, a szakvizsgát valamint a filozófiai és pedagógiai vizsgát. Ezek alapján „a középiskolák történelem és földrajz tanszakán képesített okleveles tanár” lett, amint azt az 1914. május 14-én kelt tanári oklevele igazolja.

Az 1913-as esztendőben már a **Debreceni Felsőkereskedelmi Iskola** tanára volt. Már az egyetem befejezése előtt tanítani kezdett. Am ugyanilyen erősen működött benne a papi hivatás iránti vágy is. Amint megkapta tanári oklevelét, tüstént jelentkezett Miklósy István hajdúdorogi püspöknél: 1914. június 2-án levelet írt neki, melyben jelezte, hogy a viszonylag újonnan megalakult magyar görög katolikus egyházmegyében szeretne

pap lenni. A püspök azonnal válaszolt a tanár úrnak, fölvette a papnövendékek sorába, s arra utasította, hogy a még hiányzó két teológiai vizsgájára készüljön fel. Haza is tért a kárpátaljai Vercére, s ott tanult a vizsgákra. Közben a kötelező katonai szolgálat alól felmentést kellett kérnie, amihez a püspöktől meg is kapta az igazolást: papnövendékként nem kellett katonai szolgálatot teljesítenie, így nyugodtan tanulhatott. Ennek következtében november 5-én sikeresen letette a még hiányzó két teológiai vizsgát, így elhárult az akadály a nagy álma előtt: hogy pap lehessen. Azonban ki kellett várnia a következő papszentelés időpontját, illetve az ehhez szükséges speciális vizsgára felkészülni és azt sikeresen abszolválni. Továbbra is a szülői házban maradt a családnak segédkezve, míg végül a felszentelése előtt napon „jó eredménnyel” megfelelt ezen az utolsó vizsgán is. Így megtörténhetett életének legnagyobb eseménye, 1915. március 28-án Miklósy püspök pappá szentelte.

Ivancsó Elek papi életét Nyírderszben kezdte, ahol 1915-től 1921-ig szolgált. Görög katolikus papként a családosi pap életformát választotta. A bizánci egyház ősi hagyománya szerint a felszentelése előtt megnősülhetett. Felesége Novák Lenke okleveles tanítónő (aki oklevelét Nagyszebenben, 1907. június 13-án szerezte), Novák Elek görög katolikus pap és Takács Vilhelmina leánya. Házasságukat 1914. július 28-án kötötték. Követve a nagy család eszményének hagyományát, az idők folyamán hét gyermekük született, akik az ő példájukat követték, mert különböző pedagógiai pályákra léptek.

Ivancsó Elek a nyírségi kis egyházközségből visszakérte magát az ősi munkácsi egyházmegyébe. Így 1921-től már ott szolgált paptanárként, a két hivatását egyesítve. 1922-ig az **ungvári gimnáziumban** tanított, majd 1922 és 1923 között a **nagyszőlősi kereskedelmi iskola** igazgatói tiszttségét töltötte be. Ezt követően újra a gimnáziumban tanított 1923-tól egészen 1945-ig. Közben az 1924/25-ös tanévben az **ungvári kereskedelmi akadémián**, az 1927/28-as tanévben pedig Ungváron a görög katolikus kántor-tanítóképzőben is tanított.

A második világháború után – mivel pap volt – szakítania kellett a tanítással, de nem került a pedagógusi pályától messzire: az ungvári területi levéltárban kapott állást (1945-1949). Közben

természetesen a papi hivatást is gyakorolta, amíg tudta. Amikor azonban az egykori Szovjetunióban Sztálin betiltotta a görög katolikus egyház működését, a papokat pedig az ortodoxiába való áttérésre kényszerítette, Ivancsó Elek nem akart „aposztata” lenni. Inkább nyugdíjba vonult, s életének hátralevő részét már nyugdíjasként élte le. Kiváló papi és pedagógiai működése nem maradt eredménytelen: 1930-ban Papp Antal, a munkácsi egyházmegye püspöke a jelentősnek mondható *sentszéki tanácsosi* címmel tüntette ki.

Bármiféle kitüntetésnél többet jelentett azonban, hogy gerinces tudott maradni egyháza működésének betiltása ellenére is. Nem hódolt be az ateista ideológiának, sem a számára idegen hitre való áttérés kényszerének. Önerején kívül a család példájára is támaszkodhatott. Édestestvérét, a tízgyermekes Ivancsó Gyula verécei papot (1889-1963) tízévi szibériai munkatáborra ítélte a sztálini rezsim, s a gulágról megrokkant egészséggel tért haza. Csaknem az egész büntetését le kellett töltenie, csupán némi rövidítést kapott a Sztálin halála utáni amnesztiának köszönhetően. Ivancsó Gyula Mária nevű leányának férje, Csépes János négygyermekes fiatal pap (1918-1953) szintén szibériai láger-büntetést kapott a hithűségéért. Ő nem is tért haza a hitéért vállalt száműzetésből: ott lőtték le a vorkutai fogolytáborban. Valódi vértanú lett. De még nem zárul le a sor. Ivancsó Gyula Viktor nevű pap fiát (1921-1997) is szibériai száműzésre ítélték görög katolikus hitéhez való ragaszkodása miatt, amiért nem volt hajlandó áttérni a pravoszláv vallásra. Enyhének mondható büntetését – az egy évet – annak köszönhetette, hogy a tárgyalást vezető bíró annak idején osztálytársa volt.

Ivancsó Eleknek fizikailag nem kellett elszenvednie a gulág-élet szörnyűségeit, ám kitartásáért így is hátrányba került. Aktív papi és pedagógusi pályája kettétört, s életének utolsó részét már nyugdíjasként élte. Bizonyára nem bánta, mert erősítette a rokonai példája, hithűsége. Ivancsó Gyula és Csépes János felkerültek a boldoggá avatandó személyek listájára, elindult a folyamat, s nemsokára az egész katolikus egyház boldogokként fogja tisztelni őket, addig is, amíg nem iktatják be őket a szentek sorába.

Ivancsó Elek Ungváron, 1962. március 30-án hunyt el. Nemcsak képzett és lelkiismeretes papot és sokoldalú pedagógust veszített el vele a közélet, hanem tankönyvszerzőt is. Ruszin nyelven jelentek meg művei: „Geográfijá” I. Ungvár, 1924. (Földrajz I. rész); „Vseszvitná isztorija” I. II. Ungvár, 1930. és 1933. (Egyetemes történelem I. és II. rész).

Irodalom:

- A hajdúdorogi egyházmegyei levéltár iratai
- A munkácsi egyházmegyei levéltár iratai
- A családi levéltár iratai
- Bendász István – Bendász Dániel: *Helytállás és tanúságtétel*, Ungvár-Budapest, 1994.
- Hodobay László: *Az Ungvári Kir. Kath. Főgimnázium értesítője*: 1896/97. tanév, 1898/99. tanév
- Románecz Mihály: *Az Ungvári Kir. Kath. Főgimnázium értesítője*: 1900/1. tanév.

Rokona, IVANCSÓ ISTVÁN
Nyíregyháza

IVÁNYI GERGELY (Endrőd, 1912. március 5. – Szarvas, 1991. augusztus 3.): magyar-latin szakos középiskolai tanár, szakcsoportvezető, óvónőképző intézeti tanár

Parasztszülők gyermekeként született Endrődön. Édesapja az első világháborúban, 1916-ban az orosz fronton esett el. Özveggy édesanyja egyedül nevelte a hat árvát. Feles földön dolgozott a nagyobb gyerekekkel, sok-sok nélkülözéssel éltek. A kis Gergely Kondorostanyán (ma Hunya) járta ki a hat elemi, majd egy nagynéni támogatásával az endrődi polgári iskolába került. Ezután a sze-

gedi piarista és a gyulai római katolikus gimnáziumban folytatta tanulmányait. Itt szerzett 1933-ban érettségi bizonyítványt. Lelki támaszt jelentett számára pap nagybátyja. Anyagi segítséget otthonról nem várhatott, így korrepetálást vállalt egészen kisdíák korától, hogy a mindennapi megélhetést biztosítsa saját maga számára.

1933-tól a szegedi Ferenc József Tudományegyetem magyar-latin szakos diákja. Kiváló tanárai között emlegette Tettamanti Béla, Sík Sándor, Horger Antal professzorokat, de Szent-Györgyi Albert is ezekben az években élt és alkotott Szeged városában.

1938-ban kezdte tanári munkáját **volt iskolájában, Gyulán**. 1941-ben **Gyergyószentmiklósr**a nevezték ki **gimnáziumi** tanárnak. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, akivel 1943-ban kötöttek házasságot.

A második világháborús események miatt 1944 szeptemberében szülőfalujába, **Endrődre** menekültek. A községi **római katolikus polgári iskolában** kapott állást. Előbb tanári munkát látott el, majd igazgatói megbízást kapott.

Márton Gábor, volt endrődi kolléga visszaemlékezéséből: „Igen nehéz időszakban vezette iskolánkat. Határtalan munkabírási, abszolút biztos tárgyi és pedagógiai ismeret, a szilárd fegyelem megkövetelése, bátor kiállás a testület mellett – ezek jellemezték vezetési módszerét. Szerencsés voltam, hogy a tantestületben dolgozhattam vele. Nagyon sokat tanultam tőle. Nevelőtársainak nagy biztonságot jelentett személye olyan korban, mikor a pedagógiához és a focihoz mindenki értett, és bele is akart szólni.”

1950 szeptemberétől **Békéscsabán a leánygimnázium** vezetését bízták rá. Az akkori idők zavaros módszereivel nem értett egyet. Két év után lemondott, és tanítással cserélte fel a vezetést.

1955-től a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társaság) megyei titkáráként tevékenykedett. Falusi parasztgyökerei érzékennyé tették az egyszerű emberek társadalmi felemelkedése iránt.

A TIT megyei titkáráként számos előadást szervezett és tartott maga is a legkülönbözőbb témákban. A fiatal nemzedék oktatásán-nevelésén túl a felnőtt lakosság ismereteinek szélesítése is szívügye volt.

1959-ben **Szarvasra** került az akkor induló **Óvónőképző Intézetbe**. Anyanyelvi ismereteket, ifjúsági és gyermekirodalmat, környezetismeretet tanított. A Nyelvi és Irodalmi Szakcsoport veze-

tőjeként hallgatók százait tanította az anyanyelv iránti tiszteletre, szeretetre.

Pedagógiai munkássága első évtizedében a 10-18 éves tanulói ifjúság tudását gyarapította. A szarvasi évek során kibővült a tanítványok köre az óvodásokkal és a főiskolás korosztállyal.

Az Óvónőképző Intézet tanárai és óvónői között az Iványi házaspár (1961)

Tudományos munkájában az vezérelte, hogy minél jobban megismerje a fiatalságot a legkisebektől a felnőtt diáksággal bezárólag. Szakadatlan motiválta az a törekvés, hogy a lehető legjobban a legjobbat adja át a rábízottaknak. Tudományos ülésszakokon több előadást tartott, pedagógiai lapokba írt, tankönyveket szerkesztett.

1972-ben, nyugdíjba vonulásakor így búcsúztatta kollégája, jó barátja, **Elek László**: „Nálunk te voltál a legfőbb biztosítéka annak, hogy a szép erkölcsi elvek ne válhassanak üres, könnyen lejártható jelszavakká. Hozzád mentünk jó tanácsért, tőled tanultunk – akaratlanul is tanulnunk kellett – kérlelhetetlen elviséget, benned, a Te lelkeséged tüzeiben ifjult meg gyakorta lankadó hitünk és erőnk. Köszönet érte!

... Az igazságot mindig önmagad lelke mélyén kerestél és találtad fel, de úgy, hogy egyben kemény vallatóra fogtad a tudományok általad megismert és az étellel szembesített elveit. Ez mentett meg attól, hogy belemosódj a pedagógusi tömeglélek alaktalanságába, s ez segített ahhoz, hogy egyéni ízű és karakterű nevelő lehess. Kemény voltál és szigorú? Nem tehetted másként! Önmagaddal szemben is kérlelhetetlen voltál. Elvtelenül nem adtál felmentést saját magadnak sem. Emberi és nevelői hivatásod kényszerítette erre.

... Nem voltál rabja egyéni elveidnek. Nem kívántad soha tőlünk, hogy elvtelenné válva a te gondolataid szócsövei legyünk. Engedted, hogy megőrizzük szellemi szabadságunkat, egyéniségünket.”

Nyugdíjasként is folyamatosan tevékenykedett. A Kner Nyomdánál lektorált szépirodalmi műveket.

A föld, a kertészkedés gyerekkora óta vonzotta. Végre sikerült egy kis hobbikertecskére szert tennie. A szarvasi Macóba bicikliztetett ki a kis veteményest kapálgatni, a természetben elgyönyörködni, a kertszomszédokkal elbeszélgetni.

Rajongásig szerette unokáit. Figyelte cseperedésüket, eszmélésüket a világra, elgyönyörködött bennük. Első unokája nyelvi fejlődését megfigyelve született meg *A kisgyermek anyanyelvi nevelése a családban* című ismeretterjesztő kiadványa. Az unokákkal átélte azokat a boldog pillanatokat, amelyekre annak idején saját három gyerekével a rohanó, gondokkal teli években kevésbé volt lehetősége.

1991 nyarán az akkor nyolcadik osztályt végzett két lányunokáját lepte meg – ballagási ajándékként – balatoni nyaralással. Ezek voltak életének utolsó hetei. Betegen tért haza, egészsége rohamosan romlott. Három hét múlva meghalt.

Sírjánál a kedves kolléga, *Elek László* búcsúzott tőle: „Nemes lelkű homo sapiens volt. Szívében a Vajda Péter-i igazságnak ácsolt házat, amelyet magabiztos hite, sugárzó embersége, tiszta logikája tett megingathatatlanra és időtállóvá. Nem dölyfös fennhéjázással, hanem szerényen és cicomátlanul élt, egyszerű maradt élete végéig. Szeme nem bírta el a nagy fényt és a hiú csillogást. Az egyszerű emberek között érezte jól magát – a természetességet kedvelte.

Az értelem fénye ragyogta be színes óráit és foglalkozásait. Szavai elvtelenül senkit sem dicsértek, akaratlan senkit sem bántottak, de szíve segített mindenkin, esze világított, kedélye melengtetett, igazságossága méltó megértő barátokat és tiszteletet szerzett.

Biztos és csalhatatlan egyénisége tiszteletet érdemelt, mert nem ismert gőgöt és nem igényelt magának sem tekintélyt, sem előnyt.

Mínthogy aranyai nem voltak, szétszította hát egyéb kincseit, a tudást és az emberséget, hogy ne tudhassa megpróbálni a halál.”

Tudományos munkásságának központi témája az anyanyelvi nevelés volt. Ezzel foglalkozott mind az óvónőjelöltek, mind a szülők szemszögéből (pl.: *Az anyanyelv és a környezetismeret módszertana* 1965., *A kisgyermek anyanyelvi nevelése a családban* 1973.).

Kitüntetései:

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1964)
- Miniszteri Dicséret (1972)
- TIT aranykoszorús jelvény (1984)
- Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény (1986)
- Aranydiplomás Pedagógus (1989)

- Brunszvik Teréz emlékérem ezüst fokozata – posztumusz (1991)

Forrás: családi, munkatársi visszaemlékezések.

Gyermekei:

IVÁNYI GERGELY

Csabacsüd,

VARGA LÁSZLÓNÉ IVÁNYI ERZSÉBET

Békésszentandrás

és SZANDA GYÖRGYNÉ IVÁNYI ÉVA

Csongrád

IVÁNYI GERGELYNÉ Sáska Erzsébet (Gyergyószentmiklós [ma Románia], 1921. október 8. – Szarvas, 2007. július 31.): óvónő

Örmény származású édesapja jogi egyetemet végzett, de a trianoni események miatt a doktortust már román egyetemen kellett volna megszereznie, amire nem volt hajlandó. Így inkább kereskedő lett. Háztartásbeli feleségével két gyermeket nevelt. A jómódú polgári család nagy gondot fordított a gyermekek neveltetésére.

Sáska Erzsébet az első négy osztályt a gyergyószentmiklósi római katolikus polgári leányiskolában végezte. Előtte ugyanennek az intézménynek az óvodájába járt. Apácák foglalkoztak a gyermekekkel. 1933-tól 1937-ig a helyi római katolikus gimnáziumban tanult. Tizenhat évesen került a kolozsvári Római Katolikus Marianum Leánygimnáziumba. Az ötödik és a hatodik osztályt végezte itt.

A II. világháborús események miatt hazakerült Gyergyószentmiklóstra. 1940 és 1942 között a Gyergyószentmiklósi Magyar Királyi Állami Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Életének

legfontosabb évei voltak ezek. Legszebb emlékei közé tartozott a magyarok bevonulása Székelyföldre 1940 szeptemberében. A következő évben került a gyergyószentmiklósi gimnáziumba későbbi férje, Iványi Gergely magyartanárnak.

A fiatal lány 1942-ben öccsével együtt sikeres érettségi vizsgát tett.

Ugyanebben az évben szerezte meg édesapjuk a jogi doktori címet, amelyre 20 évet várt – a történelem viharainak köszönhetően mégis magyar pecsét kerülhetett a jogi doktorátust igazoló okmányra.

1943-ban házasságot kötött Iványi Gergellyel. Sajnos mindössze egy esztendő élhetett Gyergyószentmiklóson az ifjú házaspár. A második világháború eseményeinek kedvezőtlen alakulása miatt a menekülést választották. Békés megyében, a hunyai tanyán fogadta be őket férje özvegy édesanyja.

1944 őszén megkeresték Iványi Gergelyt Endrőről, hogy segítsen az iskolai oktatás újrászervezésében. Így került Endrőre a fiatal házaspár, ahol Iványi Gergely az endrői polgári iskola igazgatója lett.

A megélhetési gondok ellenére gyakran élt át a család örömteli pillanatokat, hiszen egymás után születtek meg az Iványi család ifjú tagjai. Igaz, az 1945 márciusában megszületett kislíut egyéves korában elvesztették, de fájdalmukat enyhítették a soron következő gyermekek: 1947-ben Gergely, 1949-ben Erzsébet és 1950-ben Éva.

Az 1950-es év újabb nagy változást hozott. Ekkor nevezték ki Iványi Gergelyt a békéscsabai leánygimnázium igazgatójának. Ez azt jelentette, hogy az ekkor már ötagú családnak **Békéscsabára** kellett költöznie. A fiatalasszony nevelte a gyerekeket, de kicsi kora óta vágyott arra, hogy ő is pedagógus legyen. Álma teljesült, amikor képesítés nélküli óvónőként sikerült elhelyezkednie a **Luther utcai óvodában**.

1956-ban elvégezte Gyulán a dolgozók óvónőképzőjét. Második munkahelye a **Gábor Áron utcai óvoda** volt.

Úgy hozta az élet, hogy a családnak 1959-ben ismét költöznie kellett, mert férjét meghívták a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet frissen formálódó oktatói karába. Szarvason az intézettől lakást és óvónői állást is kaptak.

Iványi Gergelyné 1966-ban a Kecskeméti Óvónőképző Intézet levelező tagozatán szerzett felsőfokú óvónői diplomát.

A következő évben Sopronban került sor a gyakorlóóvodai óvónői vizsgára.

A munka melletti tanulás, gyereknevelés nem volt könnyű feladat. Az óvónő munkája nem merült ki a csoportban végzett teendőkben, sok időt vett igénybe a szemléltető eszközök készítése, illetve az óvónőjelölt hallgatók felkészítése a foglalkozásokra.

Az óvónői testület összetétele időnként változott, de mindig megvolt az összhang. Az oktató-nevelő munkával kapcsolatban jellemző volt az együttgondolkodás, a közös akarat, egymás munkájának segítése. Mindig a tisztelet, a megbecsülés jelének tekintette, hogy kollégái kikérték véleményét.

A hallgatókkal természetes emberi kapcsolatot tudott kialakítani. Gyakran felkeresték otthonában is, ahol egyéni problémáikat is megosztották vele, és segítséget kaptak azok megoldására.

Ő maga is gyakran átment a kollégiumba, hogy beszélgessen a fiatalokkal. Soha nem tartotta tehernek az egyéni és a csoportos társalgást, szívesen meghallgatta őket. Úgy érezte, hogy ha a hallgatók megtisztelik bizalmukkal, akkor neki is ápolnia kell a köztük lévő jó kapcsolatot. Sokkal hosszú időn át levelezett.

Óvónőpárjával, Nagy Sándornéval
a középsősök évváróján 1974-ben

Nyugdíjba vonulásáig dolgozott a **Szarvasi Óvónőképzőben**. Óvónői tevékenységére pályájának utolsó percéig jellemző volt a céltudatosság, az elemző, tervező gondolkodás és a mérhetetlen gyermekszeretet.

Ő maga így vallott erről: „*Én a gyerekekkel való együttlétet tartottam életem legszebb pillanatainak. Az óvónő a gyerekektől kapott ragaszkot*

dással, szeretettel nyeri a legtöbbet, ezzel minden fáradozása meg van fizetve. Mindmáig kísér ez a fizetség, hiszen volt óvodásaim ragaszkodását, azt, hogy megőriztek emlékezetükben, a mindennapi életben nap mint nap, újra és újra megta-pasztalom.”

Hogy ez mennyire így van, az alábbi sorok is igazolják.

„Erzsike néni szerénysége, ember- és gyerekszeretete, a pálya iránti hűsége tanítványaiban tovább él.” (Fajó Andrea)

Tímárné Hunya Tünde visszaemlékezése: „Iványi Erzsike nénit nagyon szerettem! Nála mindig megtaláltam az anyáskodó biztonságot. A jobbik énünket tudta belőlünk kihozni.

Képes volt minket a jóra ösztönözni. A mosolya az, amit sohasem fogok elfelejteni: apró szemei együtt mosolyognak az arca többi részével.”

Kitüntetései:

- Miniszteri dicséret
- Kiváló Óvónő

Forrás:

- Családi visszaemlékezések
- Fajó Andrea szakdolgozata – 1998

Gyermekei:

IVÁNYI GERGELY

Csabacsüd,

VARGA LÁSZLÓNÉ IVÁNYI ERZSÉBET

Békésszentandrás

és SZANDA GYÖRGYNÉ IVÁNYI ÉVA

Csongrád

*„A jó pedagógus törvény nélkül is
helyesen, a gyerek javára dönt,
a rossz pedagóguson viszont
a törvény sem segít.”
(Imre Flóra)*

J

DR. JAKUCS LÁSZLÓ (Sarkad, 1926. január 21. – Szeged, 2001. december 1.): geológus, egyetemi tanár

Édesapja, Jakucs László tanító volt, édesanyja a család két fiát, Lászlót és Pált nevelte. A debreceni Nyilastelepen épült iskola adott otthont a családnak. A fiúk ott végezték az elemi iskolát, majd a Református Főgimnázium diákjai lettek. Jakucs László 1937 szeptemberében Rábold Gábor osztályában kezdte a gimnáziumi éveket.

A sok jóképességű fiú között is kitűnt szorgalmával, tehetségével. Gimnazista korában alakult ki rendkívüli érdeklődése a geológia iránt. Tanára, dr. Hoffer András, aki ekkor már magántanárként az ásvány- és földtan szakelőadója volt az egyetemen, nagyra értékelte a fiatal diák ásványtan iránti érdeklődését, ismereteit, és lehetővé tette, hogy részt vegyen Kárpátalján Nagyszőlős és környéke földtani felmérésében.

A terepen végzett pontos munkája alapján Hoffer András úgy ítélte meg, hogy a továbbiakban is érdemes a támogatásra; a nyári szünetekben az egyetemi hallgatók számára szervezett erdélyi kutatóutakra, a Máramarosi-havasokba és az Északkeleti-Kárpátokba is magával vitte. Ezeken a terepgyakorlatokon megismerkedett a geológiai kutatások módszereivel és szorgalmasan gyűjtötte a különféle ásványokat. Megtanulta a meghatározások módját, és elkezdte gyűjteménye rendezését.

Határozott szakmai érdeklődése nem vonta el a figyelmét iskolai feladataitól. Mindvégig kitűnő eredménnyel zárta a tanéveket. 1945 nyarán kitüntetéses érettségit tett, ősszel pedig beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol földrajz, biológia és kémia szakon készült választott hivatására.

Mint pedagóguscsalád kitűnő tanulmányi eredményeket elért fia, felvételt nyert az Eötvös Kollégiumba, amely ekkor még a hagyományos rend szerint valódi elit-képzőként működött. Nemcsak szállást és ellátást biztosított a hallgatóknak, hanem segítette magas szintű szakmai felkészülésüket is. Gazdag könyvtárával lehetőséget adott a tudományok és művészetek minden területének tanulmányozására. A hely szelleme nagy hatással volt a hallgatók viselkedéskultúrájának alakulására. Az egykori Eötvös Kollégium tagjai szinte kivétel nélkül a hazai tudományos élet meghatározó személyiségei lettek.

Harmadéves korában, amikor megindult az egyetemen a geológusképzés, Jakucs László átváltott

a geológia szakra, és bekapcsolódott a tanszék tudományos munkájába. Első szakmai dolgozatát, amelyet a *hydrotermális karsztok vizsgálatáról* írt, Vásárhelyi Pál-díjjal jutalmazták.

Diákévei alatt szenvedélyes barlangásszá lett. Első barlangját, a Dorog közelében lévő Sátorkő-pusztai hévízforrásos barlangot húszévesen fedezte fel. 1949-ben szerezte meg geológus diplomáját, s még abban az évben az **Állami Földtani Intézet** alkalmazta tudományos kutatóként. A kiváló felkészültségű fiatal geológust felettesei aspirantúrára javasolták.

Rövid moszkvai aspirantúrája után itthon folytatta a karsztjelenségek vizsgálatát. 1952-ben kezdte el a Bükk-hegység barlanghálózatának feltárását, az Aggtelek környéki karsztok intenzív kutatását. Több korábban nem ismert barlangrendszer feltárása fűződik a nevéhez. Országos, sőt nemzetközi hírűvé a mintegy 10 km hosszú Béke-barlang lett. Az aggteleki cseppkőbarlangról és a Béke-barlang felfedezéséről szóló munkái 1953-ban jelentek meg. Munkája nyomán lendületet és támogatást kapott a hazai barlangkutatás. 1953-ban kinevezték az **Aggteleki Cseppkőbarlang** igazgatójának.

Vezetése alatt épült a barlang látogatói számára a biztonságos útrendszer és az elektromos hálózat, amelynek segítségével optimális megvilágítást kaptak a látóvalók. Gondoskodott arról, hogy a barlang látogatói, főleg az iskolás kiránduló csoportok szakszerű vezetéssel járják be a „csodák birodalmát.” Az Aggtelekről forgatott filmje Olaszországban a „világ legjobb barlang-filmje” kitüntető címet nyerte el. Később is filmezett, 1982-ben Rockenbauer Pállal készítették filmet a Béke-barlangról. Ezek az alkotások nemcsak látványosak, hanem kiváló ismeretterjesztő munkák is. A gyakorlati munka mellett számottevő tudományos tevékenységet is folytatott. 1959-ben a KLTE-n Kádár László professzornál doktorált, majd 1961-ben *Általános karsztgenetikai, morfológiai és hidrográfiai problémák vizsgálata az Aggteleki karszton* című értekezésével kandidátusi fokozatot szerzett.

Nehéz döntés elé került 1963-ban, amikor a **szege-di József Attila Tudományegyetem meghívta Természetföldrajzi Tanszékének** megszervezésére és vezetésére. Távol került eddigi munkája helyszínétől, a barlangok világától, de tudományos kutatásai továbbra is a karsztjelenségek

tanulmányozására irányultak. Szegeden egy év alatt megszervezte a tanszéket, amelynek nyugdíjba vonulásáig, 1992-ig vezetője maradt.

Több száz középiskolai tanár és kutató képzése során iskolát teremtett. Munkatársai között úgy osztotta el a természetföldrajzi ismeretek oktatását, hogy ki-ki szakmai felkészültsége legjavát adhassa át a hallgatóságnak. Európa természeti földrajzáról szóló előadásain különösen nagy figyelmet fordított a karsztgeológiának. Hallgatói számára több alkalommal a Dinári-karsztvidékre vezetett terepgyakorlatot, de a világ számos más országába is szervezett tanulmányutakat. Ezeken a terepgyakorlatokon lehetett a legtöbbet tanulni tőle. Nemcsak a szellemi munkában volt fáradhatatlan, kitartó, kemény ember, hanem a sportteljesítményekkel felérő terepgyakorlatokon is.

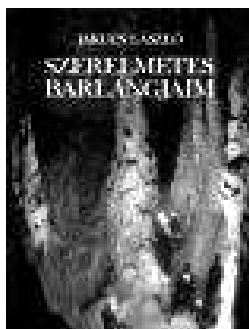
„Egyetemi órái a hallgatók körében legendásan népszerűek voltak” – emlékezett rá egykori tanítványa **Csizmadia Norbert** – akinek megadatott az a szerencse, hogy hallgathatta magával ragadó természetföldrajzi előadásait, élvezhette utánozhatatlan stílusát. Olyan emléket hagyott, hogy hallgatói fölnéztek rá, tisztelték, nem keltett féltelmet, önzetlen ember volt egy nehéz korban.

„Pedagógusként mindig önzetlenül segítette diákjait, tanácsokkal, személyes kapcsolataival, mérhetetlen életbölcsségével... A természet jelenségeit, bonyolult összefüggéseit, kölcsönhatásait mindig szemléletes példákkal világította meg, s eredeti gondolkodóként gyakran ösztönözte tudományos vitákra pályatársait” – idézte emlékeit **dr. Kubassek János**, az érdi Földrajzi Múzeum igazgatója, egykori doktorandusza.

Előadásainak nemcsak tartalmi értékei, hanem árnyalt, igényes stílusa is emlékezetes. Kiválóan használta a magyar nyelvet, ezt tükrözi számtalan publikációja: több mint 120 tudományos dolgozata és önálló kötetei. *Felfedező utakon a föld alatt* című munkáját a barlangászok kézikönyvként használják. Fő műve, az 1971-ben megjelent *A karsztok morfogenetikája*, utóbb angol és orosz nyelven is kiadásra került – ezzel a munkájával elnyerte a földrajztudományok akadémiai doktori címét. Életéről, munkásságáról szépirodalmi szintű vallomása a *Szerelmetes barlangjaim* című 1993-ban megjelent könyve.

Eredményekben gazdag tanári és tudományos munkájához nagy segítséget nyújtott szakmabeli házastársa, Mária asszony, aki harmonikus csa-

ládi háttérrel biztosított számára, és ha a szükség úgy hozta, támogatta az akadályok leküzdésében, mert Jakucs László szakmai tevékenysége sem talált minden esetben megértésre. Ellenvetések, bírálatok őt is érték, de soha nem adta fel, nem csüggedt, következetesen kitartott meggyőződése mellett, vitapartnerei véleményét mérlegelve kristálytiszta érveléssel védte igazságát.

A józan ész és a tudományos eredmények meggyőző ereje iránt fogékony mértékadó szakmai körök megbecsülését mutatja számtalan társadalmi megbízatása és kitüntetése. Örömmel fogadta szülővárosa *Sarkad és Aggtelek díszpolgári* címét, a *Pro Natura és Szent-Györgyi Albert-díjakat*, a *Lóczy Lajos- és Teleki Sámuel-érmeket*, valamint az 1999-ben neki ítelt *Eötvös József-koszorút* és a *Pécsi Egyetem díszdoktori* címét.

Magánemberként sport- és zenekedvelő, segítőkész jóbarát, szenvedélyes világjáró, gyermekeit, unokáit gonddal nevelő, családszerető, kiegyensúlyozott személyiség volt. Gyakran és hálás szívvel említette szüleit, büszke volt Pál öccsére, aki a KLTE jeles professzora volt.

Különös szeretettel szólt egykori tanáráról, Hoffer Andrásról és budapesti professzoráról, Vadász Elemerről; ahogyan ők támogatták pályája kezdetén, úgy egyengette ő is tanítványai útját. Szívesen vállalt tudománypopularizáló előadásokat, jól érezte magát az érdeklődő fiatalok között. Széleskörű nemzetközi ismertségének és kapcsolattrendszerének köszönhetően szinte az egész világot bejárta, és életének utolsó évében még az a vágya is teljesült, hogy eljutott Kubába.

Váratlan távozása mély megdöbbenést váltott ki mindazok körében, akik ismerték „nyílt, határozott, sugárzó egyéniségét és személyiségét. Örizzük szeme villanását, kedves mosolyát, jellegzetes gesztusait és mozdulatait. Kötelességtudat és felelősség: ezek vezérelték életében, aminek terheit különleges szokásai,

kivételes látásmódja, szuggesztív stílusa és gyakran fanyar humora enyhítették” – hangzott el búcsúztatásán a szegedi Belvárosi Temetőben, ahol ezek kísérték utolsó útjára.

Nevét, emlékét tanítványain, tisztelőin kívül a művei és követői is őrzik. Az általa jegyzett tankönyvekből földrajzosok több generációja tanult és tanul most is.

A Szegedi Tudományegyetem évente hirdeti meg a Jakucs Lászlóról elnevezett Nemzetközi Közepiskolai Földrajzversenyt.

Források:

- Buka Adrienne: Karsztok kutatója - Beszélgetés Jakucs Lászlóval=Természet Világa, 1995. május 212-214. l.
- Csizmadia Norbert: In memoriam Jakucs László=<http://www.sulinet.hu>
- Kubassek János: A földrajztudós emlékezete=Érdi Újság, 2001. december 7.
- Érdi Földrajzi Múzeum archívuma

*Felesége, DR. JAKUCS LÁSZLÓNÉ
Szeged
és diáktársa, barátja, ZSIGÓ LÁSZLÓ
Budapest*

DR. JUSTYÁK JÁNOS (Drumheller [Kanada], 1929. február 14. – Budapest, 2012. június 4.): középiskolai és egyetemi tanár

Justyák János Kanadában született. Szüleivel, Justyák Jánossal és Portörő Máriával 1935-ben jöttek haza Magyarországra, Nagylétára (ma: Létavértes).

Tanulmányait Nagylétán és Debrecenben a Piarista és a Fazekas Gimnáziumban végezte, majd

1949-ben felvételt nyert a **Debreceni Tudományegyetemre**, ahol már harmadéves korában mint jeles előmenetelű tanulót Berényi Dénes bevonta a **Meteorológiai Tanszék** munkájába.

1953-ban szerzett történelem-földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet. A Tanszéken maradt Berényi professzor mellett, és az agrometeorológiai és mikroklimatológiai kutató- és oktatómunkát választotta.

1955-től Berényi aspiránsaként végezte kutatásait, ami szakmai fejlődésének igen jelentős szakaszának tekinthető. Ekkor főként a kertészeti növények mikroklimájával foglalkozott, ebből a témából 1958-ban írta egyetemi doktori értekezését. Egyetemi adjunktusi kinevezését ezt követően kapta meg.

1957-ben kötött házasságot Miklós Máriával (jelenleg nyugdíjas tanár). Egy gyermekük született: János 1960-ban.

Érett kutatóként a tokaj-hegyaljai szőlők mikroklimatikus vizsgálatával foglalkozott.

Ezen a területen szerzett eredményeit összegezte 1960-ban, kandidátusi disszertációjában.

1964-ben nevezték ki egyetemi docensnek, Berényi professzor nyugdíjba vonulását követően 1968-ban lett a Meteorológiai Tanszék vezetője.

Az erdő klimatikus vizsgálata, mint számára kedves kutatási terület 1972-től a „Síkfőkút Projekt” produkciós biológiai kutatásba történő bekapcsolódásának volt köszönhető. Jakucs Pál vezetésével közösen terveztek és hoztak létre kutatóállomást Síkfőkúton az erdő produkciós képességének meghatározása céljából. 1978-ban nyert egyetemi tanári kinevezést.

Oktató-nevelő munkája során számos egyetemi jegyzetet írt meteorológiai-klimatológiai témájú alapozó és speciálkollégiumaihoz. Jelentős számú szakdolgozat, TDK-munka és doktori értekezés készült vezetése mellett. Oktató munkájáért kétszer részesült *Miniszteri Dicséretben*, és 1974-ben az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetés is elnyerte.

Számos tudományos szervezetnek volt tagja, vezetője:

- részt vett az *MTA Meteorológiai Tudományos Bizottság* munkájában
- társelnöke volt a *MTA DAB Meteorológiai Munkabizottságának*

- több mint 10 évig volt a *Földtudományi Tanács* csoport, illetve *Intézet* vezetője
- közel 20 éven át volt tagja a *Debreceni Egyetem Természettudományi Kar Tanácsának*
- hosszú éveken át tagja volt a *Magyar Meteorológiai Társaság (MMT) választmányának*
- irányította az *MMT Debreceni csoportjának* munkáját, mely révén a Magyar Meteorológiai Társaság tiszteletbeli tagjává vált.

A Magyar Meteorológiai Társaság 1972-ben és 1998-ban *szakirodalmi nívódíjat*, 1978-ban *Steiner Lajos Emlékérmét* adományozott számára tudományos társadalmi munkája elismeréseként, 1991-ben *Berényi Dénes Emlékdíjjal* jutalmazta.

Tokaj-hegyaljai kutatásai egy 25 éves program részeként zajlottak, amelyet az Országos Szőlészeti Kutató Intézet támogatásával végzett.

Kutatásai során vizsgálta a különböző tőkeművelési módok mikroklimára gyakorolt hatását és a szőlőállomány energia- és vízháztartásának problémáit, új kutatási módszereket dolgozott ki az elmélet és gyakorlat számára. A helyi klíma alaposabb feltárása érdekében Hegyalján 10 meteorológiai állomást létesített.

Az egyik szőlőben elhelyezett meteorológiai mérőállomásonál

A kapott eredmények – kiegészítve a fagykárterképekkel – lehetővé tették a szőlő számára ökológiailag kedvező és kedvezőtlen termőhelyek megkülönböztetését a változatos domborzatú Hegyalján. Kijelölte azokat a lejtőszinteket, amelyek a szőlőtermesztés szempontjából optimálisnak tekinthetők. Ez a mikroklima-optimalizálás a szőlőtermesztés fejlesztésében rendkívüli jelentőségű volt, hozzájárult Hegyalján a na-

gyobb termés hozam és a jobb minőség biztonságosabb eléréséhez.

A tokaj-hegyaljai szőlőültetvények mezo- és mikroklimatikus jellemzőiről szóló akadémiai doktori értekezését 1989-ben írta, 1990-ben védte meg, megszerezve ezzel a földrajztudományok doktora címet.

1990 nyarán kórházba került, betegségéből ugyan felépült, azonban 1991-ben lemondott tanszékezetői tisztségéről. Ekkor a Meteorológiai Tanszék vezetésével járó feladatokat munkatársának, Tar Károlynak adta át.

1992. január elsejétől vonult nyugállományba. 1996-ban kapta meg a *professor emeritus* címet.

A Meteorológiai Tanszék külföldi kapcsolatai Justyák professzor tanszékezetése alatt voltak a legkiterjedtebbek: a kijevi, a lublini és a brnói egyetem megfelelő tanszékeivel volt hasznos tudományos együttműködés. 1988-ban a Szlovák Hidrometeorológiai Társaság emlékéremmel jutalmazta együttműködő tevékenységét. 70. születésnapja alkalmából,

1999-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem és a brnói Masaryk Egyetem rektora Egyetemi emlékéremmel tüntette ki.

1999-ben a hazai meteorológusok számára legnagyobb elismerést jelentő Schenzl Guidó-díjat vehette át az akkori környezetvédelmi minisztertől.

A kilencvenes években még nagyon sokat dolgozott, számos egyetemi jegyzettel bővítette a hazai éghajlattani szakirodalmat. Ezek közül kiemelkedő a kontinensek éghajlatát bemutató jegyzetsorozata: 1994-ben készült el önálló jegyzetként Afrika, Európa, Észak-Amerika és az Észak-sarkvidék éghajlata. 1995-ben jelent meg a sokat forgatott Klímatológia jegyzete, de ekkor írta az Ausztrália és Óceánia éghajlati képét bemutató kötetet is. 1996-ban Antarktisz éghajlata, 1997-ben Közép- és Dél-Amerika éghajlata, Ázsia éghajlata következett, s 1998-ban jelent meg Magyarország éghajlatát bemutató jegyzete. A teljes sorozatért a Magyar Meteorológiai Társaság Szakirodalmi Nívódíjjal tüntette ki 1998-ban. 2001-ben írt közös jegyzetet Szász Gábor professzorral Az éghajlat, a növényzet és a talaj övezetes elrendeződése a Földön címmel. 2003-ban az utolsó jelentősebb munkája egy Terepklíma jegyzet, melyet közösen írt Szegedi Sán-

dorral és az azóta (2013-ban) elhunyt Tőkei Lászlóval. Hazánkban és külföldön megjelent tudományos publikációinak száma száznál több.

Közel négy évtizeden keresztül földrajz szakos hallgatóknak az Általános meteorológia, a Föld éghajlata, Magyarország éghajlata c. tantárgyat tanította. Derűs, közvetlen egyéniség volt. Tanítványai szerették, tisztelték.

Egyik egykori tanítványa így emlékezett róla: „Justyák János óráin a ciklon borultsága után az anticiklon napfénye jött el.”

Jó hangulatúak és a közösséget összekovácsolóak voltak a nyári földrajzos terepgyakorlatok is. Sok évtizedes kiemelkedő oktató és kutató munkáját a Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kara 2006-ben Gyémánt Katedra kitüntetéssel jutalmazta.

Gazdag életpályáját, sajnos, betegsége megtörte. Aktív kapcsolata a Meteorológiai Tanszékkel és Debrecennel emiatt szakadt meg. Szerető családja hosszú éveken át ápolta erőt, fáradságot nem kímélve. Hosszú betegeskedés után 83. évét betöltve Budapesten 2012. június 4-én kora hajnalban távozott örökre.

A Debreceni Egyetem rektora így méltatta munkásságát: „Justyák professzor jegyzeteiből, könyveiből hallgatók generációi tanulhattak. Fáradozásáért, munkásságáért nevét örökre megőrizzzük emlékezetünkben.”

Hozzáteesszük: ez a tanszék egykori és jelenlegi dolgozóira egyként vonatkozik.

Felhasznált irodalom:

- Justyák J., 1980: A szőlőültetvény állományklímája, hő- és vízháztartása. *Kézirat*.
- Justyák J., 1989: A Tokaj-hegyaljai szőlőültetvények mezo- és mikroklimatikus jellemzői. Akadémiai doktori értekezés, Debrecen. 160. o.
- Justyák J., 1992: Szőlőfajták fotoszintetikus produkciójának dinamikája és energiatartalma. Magyar Szőlő- és Borgazdaság II. évfolyam
- Justyák János publikációinak jegyzéke: http://meteor.geo.klte.hu/hu/publications_justyajakj.pdf
- Tar K. 2010: A Debreceni Egyetem Meteorológiai Tanszékének múltja és eredményei. Debreceni Szemle, XVIII. 4. pp. 254-261.
- Tar K. 1991: Dr Justyák János professzor 60 éves. Acta Geographica Debrecina 1989-1990. Tomus XXCIII-XXIX. Debrecen, 1991. pp. 7-15.

- Tar K. és Szilágyi, K.(szerk.) 2004: Földtudományi Tanulmányok. Tiszteletkötet dr. Justyák János 75. születésnapjára. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 254p.
- Tar K. 2012: Justyák János (1929-2012). In: Gál A. (szerk): A Zempléni-hegység tudományos feltárói és gazdaságfejlesztői. Oktatás- és Tudománytörténeti Tanulmányok 4. Nyíregyháza-Szerencs, 2012. pp 123-131.

Felesége,
DR. JUSTYÁK JÁNOSNÉ MIKLÓS MÁRIA
 Budapest,
tanítványa, BÍRÓNÉ DR. KIRCSI ANDREA
és tanszéki munkatársa, DR. TAR KÁROLY
 Debrecen

„Az igazi tanítás nem a tudás átadását jelenti.
Az igazi tanítás arra ösztönzi a tanulót,
hogy maga tegyen szert az ismeretekre.”
(John Milton Gregory)

K

KACSÓ FERENC (Marosvásárhely [ma Románia], 1941. február 22. – Marosvásárhely, 2012. szeptember 24.): középiskolai tanár, tankönyvíró

Gyermekkorát Marosvásárhelyen töltötte, itt végezte az elemi iskoláit a Boross Gábor utcai (ma Horea utca) elemi iskolában. 1956-ban került a Református Kollégiumba (ami először Ranghet József Középiskola, majd Bolyai Farkas Elméleti Líceum). Középiskolai matematikatanára a későbbi akadémikus Kiss Elemér volt, akinek órái lenyűgözők voltak, világosak és érthetők.

IX. osztályos koráig nem érdekelte a matematika. 1957-ben indult meg a kolozsvári *Matematikai és Fizikai Lapok*, amelynek megoldója lett. Ebben szerepet játszott az is, hogy a beküldött feladatok megoldásai a neve alatt jelentek meg és ez önbizalmat adott neki. Középiskolás korában részt vett matematika versenyen, eljutott az országos döntőbe is.

Az írásbelije jól sikerült, de a szóbelin nem tudott érvényesülni gyenge román nyelvi tudása miatt. Középiskolásként, illetve egyetemi évei alatt is több díjat nyert matematikai versenyeken.

Felsőfokú tanulmányait Kolozsváron a Babeş – Bolyai Tudományegyetemen matematika- fizika szakon végezte.

Egyetemi professzorai közül *Balázs Márton*, *Maurer Gyula*, *Orbán Béla* és *Virág Imre* voltak rá nagy hatással. Államvizsga-dolgozatát *Radó Ferenc* professzornál készítette. 1965-ben szerzett tanári diplomát.

Első matematikai cikkét középiskolás korában írta, a kolozsvári *Matematikai Lapok*ban jelent meg 1990-ben. A *Matematikai és Fizikai Lapok*ba, illetve a *Gazeta Matematică* *Seria B* folyóiratokba szerkesztett feladatokat.

Az egyetem elvégzése után először ***Szászrégenben***, majd 1969-1980 között a ***marosvásárhelyi Építészeti Líceumban***, 1980-1988 között a ***marosvásárhelyi Ipari Líceumban***, majd 1988-tól a ***marosvásárhelyi Bolyai Líceumban*** tanított.

Tanítványai először a matematikát alacsonyabb színvonalon tanító iskolákból kerültek ki, ezért kevésbé érdekelte őket a matematika, inkább a gyakorlati mérnöki pályát választották, csak a későbbiekben taníthatta a matematika iránt érdeklődő tanulókat.

A Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyekbe 1995-től, az V.-től kezdve kapcsolódott be, és vele egy időben az Erdélyi Magyar Ma-

tematikai Versenyekbe is. Nagyon hasznosnak tartotta mindkét matematikai versenyt.

Elmes feladatait rendszeresen kitűzték a versenyeken, és mint kitűnő tanár hatékonyan közreműködött a diákok felkészítésében. Szerinte a találkozások értékét a megméretésen, az új tájak megismerésén túl a baráti kapcsolatok létesítése adta.

Kedvenc matematikai feladata:

Bizonyítsuk be, hogy $1992^{1992} + 1$ összetett szám, és határozzuk meg a legkisebb prím osztóját! (megoldás: 17).

Tanárként megoldója volt a magyarországi *Matematika Tanításában* kitűzött feladatoknak és szép eredményt ért el a tanárok versenyében.

Ő maga a kolozsvári MatLapban tűzött ki rendszeresen feladatokat.

Széles körű matematikatankönyv-írói munkásságot fejtett ki. Első matematika-tankönyveit a IX., X. XI. évfolyamok számára írta, mind a humán, mind az emelt szintű osztályok, illetve a szakiskolások részére.

1998-ban merült fel az igény *magyar nyelvű tankönyvek* írására. Az Erdélyi Tankönyvtanács pályázatára írta meg Dáné Károllyal és Mátéfi Istvánnal együtt a reál-szakos 10. osztályos matematika-tankönyvet, amelyet az Ábel Kiadó 2000-ban megjelentetett, azóta több javított kiadása jelent meg. Sor került a 9-es humán tankönyv megírására is (Appendix Kiadó, 2003). Az Ábel Kiadó és az Erdélyi Tankönyvtanács felkérésére készítették el a további köteteket, a 10. és 11. osztályos humán-szakos diákok számára, példatárat a 9. osztály számára, amelyeket szintén a Bolyai Elméleti Líceum matematika katedrájának tagjai írtak.

Kacsó Ferenc és a marosvásárhelyi Bolyai Elméleti Líceum matematika katedrájának tagjai (2011)

Kitüntetése:

A Radó Ferenc Népművelő Társaság és a Farkas Gyula Egyesület a Matematikáért és Informatikáért 2011-ben *Farkas Gyula Emlékéremmel* tüntette ki.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész
Debrecen

KAKUCSI GÉZA (Debrecen-Belsőohat uradalom, 1920. január 31. – Debrecen, 2012. szeptember 27.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató

Kakucs Géza személyisége értékrendjének meghatározó helyszíne Debrecen-Belsőohat és a debreceni Református Kollégium. Belsőohat cselévilága gyermeki lelkében a szociális érzékenységet fejleszti ki. Együtt él az ottani béresek gyermekeivel, megismeri nyomorúságos életüket, s ez benne mély együttérzést vált ki, és természetes módon segítőkészséget.

Ifjúkora helyszíne a Debreceni Református Kollégium. Megéri a Kollégium érzelmi nevelése, különösen a hazaszeretet és magyarságtudat kialakításában. S ez nem csupán érzelmekben nyilvánul meg, hanem nála a szándék cselekvésbe fordul, amikor erre felhívás történik. Kakucs Gézát Belsőohat tette embertársai iránt megértővé, s a Kollégium nevelte magyar néptanítóvá.

Apja, Kakucs Géza uradalmi ispán volt a Debrecen tulajdonát képező ötezer holdas birtokon. Anyja, Szilágyi Julianna a háztartást vezette. Szülei meleg, szerető otthoni légkörben nevelték négy gyermeküket.

Csodálatos emlékező képességgel megírt *Látástól vakulásig* című művében gyermekkorát minősíti egész életét befolyásoló időszaknak.

A cselédek gyermekei között élt, őt idézve:

„A velük való barátkozás, a velük együtt megélt hat hosszú iskolai esztendő és a köztük töltött ifjúságom formálta, alakította - hozzájuk hasonlóvá téve - jó tulajdonságaimat. Olyanná váltam, mint ők voltak. Ez határozta meg egész életemet.”

A társadalom legalacsonyabb, legnyomorúságosabb rétegének megismerése, a velük együtt élés elkötelezte a parasztság mellett.

Az elemi iskola után, 1935-ben – rövid kitérőt téve – a debreceni Református Kollégium tanítóképzőjében folytatja tanulmányait. Vonzalma szerint ugyan erdész szeretett volna lenni, ám szülei anyagi helyzetük miatt ezt a kívánságát nem teljesíthették.

A Kollégiumban szinte egy új világ tárult elé. Megismerte a diák-önkormányzatiságot, szokásává vált az önállóság, a rend, a fegyelem, az egymás segítése. A Kollégium fegyelemre, felelősségtudatra, közösségi életre, hazaszeretetre nevelte növendékeit. Megszilárdította hivatástudatukat.

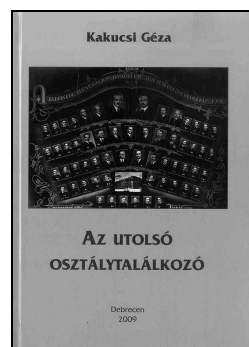
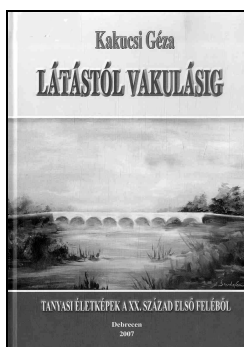
Aki öt évig a Kollégium diákja, az nem vonhatja ki magát ezen intézmény szellemisége alól.

A Kollégium szellemi „ujjnyomatát” viseli minden volt diákja. E szellemiségének egyik meghatározója a műveltség iránti nyitottság, európai tájékozottság s a toleráns nevelés.

A Kollégium szellemisége megnyilvánult az összetartozás érzésének kifejlesztésében is. Kezdeményezésére szervezik meg az osztálytalálkozókat, ám az élet törvénye szerint egyre fogyó létszámmal. Az utolsót, a hatvanötödiket 2005-ben tartják. A találkozó történetét *Az utolsó osztálytalálkozó* című művében írja meg. Ebből megismerhetjük az eleven kollégiumi életet, a tanítói hivatásra való felkészítést, és tanáraik iránti hála kifejezését is. Egykori tanítók üzenete lehet ez a könyv a XX. századnak arról a szakaszáról, amelyben éltek, dolgoztak a nemzet nap-szamosai.

1940. október 15-ével ideiglenes helyettes tanítónak nevezték ki a *Mezőbottyán* (Erdély) nevű település iskolájába. Az állást nagy örömmel és lelkesedéssel foglalta el, de hamar szembesülhetett azzal a ténnyel, hogy 120 tiszta román

nyelvű gyerek közé került, akiknek a szülei is csak törték a magyar nyelvet Kis, Kovács, Tóth, Nagy stb. magyar nevük ellenére.

Közben családot alapított, 1941-ben házasságot kötött Fényi Piroska tanítónővel. Mindkettőjüket Köröskisjenőbe helyezték, ahol a háború miatt meg sem kezdődhetett a tanítás.

1943-ban született első gyermekük, Géza, majd 1946-ban a második, Katalin. Mindketten követték édesapjuk hivatását, ők is a pedagóguspályát választották élethivatásul.

Kakucs Gézát sem kerülte el a II. világháború. Tanítói tevékenységét katonai kiképzés, majd többéves frontszolgálat szakítja meg. Szinte mindig az első vonalban harcol tartalékos tisztként. Felelősséget érez a hozzá beosztott honvédek életéért, amennyire lehetséges, óvja életüket, testi épségüket. Katonai szolgálata 1944-ben ér véget, sebesülése miatt. Becsületos helyállásáért több kitüntetést kap, köztük a *Signum Laudis bronz fokozatát* és a *Tűzkereszt I. fokozatát*.

Katonai szolgálatának eseményeit a *Fel, fel vitézek a csatára* című színvonalas memoárjában örökíti meg. Élvezetes elbeszélő, gördülékeny stílusban, időrendben előre haladva tárja elénk többnyire megrázó katonai élményeit.

Sebesüléséből felépülve 1945. január 1-jén **Bihar** község **református iskolájában** helyezkedtek el feleségével együtt az elmenekült tanítók helyére. Romániában azonban a helyi hatóságok zaklatása miatt tarthatatlanná vált helyzetük, ezért 1946 végén hazatértek Debrecenbe. Mivel itt nem kaptak állást – még tanyán sem –, **Békéssámszonba** kerültek, s tulajdonképpen itt bontakozott ki valószínűleg az analfabetizmussal, az egyszerű emberek igen hiányos iskolázottságával, s itt kötelezte el magát a felnőttoktatással. Az itteni szegénypa-

rasztoz alapműveltségének megszerzése érdekében szervezte iskolai oktatásukat a 7-8. osztályos tananyag elsajátítására. Persze, nem ment ez nehézség nélkül. Sikerre vezető ötlete volt, hogy az ezüstkalászos gazdatanfolyamot is hozzácsatolta az iskolai oktatáshoz, s példát mutatva maga is elvégezte.

Pályájának újabb állomása **Pétfürdő**. Az itt töltött időszak a társadalmi mozgolódás és a forradalmi bontakozás éve volt. Kakucsi Géza nagyon óhajtott egy új, igazságosabb társadalom felépítését. Olyan társadalmi-politikai rendszer megvalósítása lebegett a szeme előtt, amely megszünteti a régi kiváltságos társadalmi rétegek művelődési monopóliumát, s lehetővé teszi mindenki számára, hogy kövesse hajlamait, kibontakoztassa tehetségét.

A felkészítő patinás ősi Kollégium szellemi útravalójából merített, amikor hazaszeretettét tetteiben mutatta ki. A fiatal pedagógusról cikkezett a helyi lap, a felsőbb szervek kitüntetésben részesítették, majd 1955-ben „kiemelték”, s a Hazafias Népfrent munkatársa lett. Nem maradt tétlen az 56-os reménykeltő napokban sem.

Kakucsi Géza mindig visszavágyott szülőföldjére, a Hajdúságba. Az általa szervezett író-olvasó találkozon megismerkedett Szabó Pál íróval, aki kezébe vette a sorsát, és néhány hónap múltán Kakucsi Géza ott találta magát „álmai városában”, **Debrecenben**. Itt azonban nem volt könnyű elhelyezkednie. Szakály István, a **műhelylepi iskola** igazgatója segített, és 1957 novemberében alkalmazta őt, s ezzel kenyeret adott családjának.

Szakály István emberséges segítése miatt Kakucsi Gézában a hála érzése évtizedek múltán sem halványult el. Kezdeményezésére az iskola emlékülésen emlékezett Szakály Istvánra, egy kiválóan felkészült igazgatóra, tisztességes és emberségesen gondolkodó vezetőre.

Debrecenben 1960. augusztus 1-jével a felnőttoktatással foglalkozó tagozatokat összevonták, s a város közoktatási vezetése Kakucsi Gézát bízta meg az önálló **Dolgozók Általános Iskolája** megszervezésével és vezetésével.

Kezdetben az új intézetnek 2 főállású dolgozója (igazgató és helyettese), 100 óraadó tanára és 1500 hallgatója volt, önálló épülettel nem rendelkeztek. A szervezeten új intézetnek a vezetése 2-3 évenként változó befogadó iskolákban

tartózkodott, ezért egyik fő törekvésük egy önálló épület megszerzése volt. Kitartó szervezőmunkával, tanácsi és társadalmi összefogással egy korszerű, a felnőttoktatás igényeinek megfelelő épület felavatása 1974. szeptember 20-21-én, az általa kezdeményezett debreceni Országos Felnőttoktatási Metodikai Szemináriumon történt meg. Pedagógus körökben a felnőttoktatáshoz az első között társítják Kakucsi Géza nevét szerte az országban. Nem véletlenül, mivel elévülhetetlen érdemeket szerzett az iskolarendszerű felnőttoktatás kimunkálásában, fejlesztésében.

1963-ban kinevezték a dolgozók általános iskoláinak megyei és városi szakfelügyelőjévé.

„Munkássága ettől az időtől válik országosan ismertté. Teljes áttekintést szerzett a felnőttoktatás országos helyzetéről és problémáiról. A maga hatáskörében olyan megoldásokat dolgozott ki, amelyek az országos megoldás modelljeivé váltak. Kezdeményező-készségét és nagyvonalú szervezni tudását az aktuális művelődéspolitikai és oktatási feladatok szolgálatába állította: iskolája fontos országos felnőttoktatási tanácskozások színhelye lett.” – írja róla **Csoma Gyula** egyik írásában.

A felnőttoktatás a pedagógia egyik nehéz terepe, hiszen ott a pedagógusnak este kell dolgoznia, ritkábban találkozik a családjával, és – mi tagadás – bizonyos előítéletek szerint a felnőttek tanítása nem túl nagy öröm.

Kakucsi Géza jó vezető volt, tudta, hogy eredményességet csak kedvvel dolgozó kollektívával érhet el. A sikereket nem sajátította ki magának. Vezetőként el tudta magát, munkastílusát és programját fogadtatni a tantestülettel. Így tudta kísérletekre, tudományos munkára megnyerni kartársait. Munkára, kezdeményezésre, kísérletezésre hangolt közösséget hozott létre. Mondhatnánk úgy is, az egész iskolát alkotó műhellyé szervezte. Ebből a „műhelyből” kísérletező, kutató, publikáló, tankönyvíró pedagógusok kerültek ki, és váltak országosan ismertté. Nagy öröm volt számára, hogy amikor nyugdíjba ment, olyan pedagógus követte az igazgatói poszton, aki a testületből nőtt ki, így aztán a munka zavartalanul folytatódott.

Kakucsi Géza figyelme kiterjedt minden munkatársa szakmai fejlődésére és személyiségük alakítására is. Szerinte minden nevelő önálló személyiség a tanórán és a tanári szobában egy-

aránt, következésképpen minden pedagógus fejlődését sajátos módon kell biztosítani. Különösen nagy szükség van a pedagógiai megfontoltságra és tapintatra, hiszen évről évre zömmel azok a fiatalok népesítették be a dolgozók általános iskoláit, akik kimaradtak a nappali tagozatból.

Szinte az egész ország felfigyelt munkájukra.

A kitartó, eredményes munkájuk eredménye az is, hogy a vezetése alatti intézet az OPI kísérleti laboratóriuma és a Debrecenben működő egyetem gyakorlóiskolája lett.

Kakucs Géza húsz évig volt itt igazgató. Emberi, pedagógusi és vezetői minőségben is kevés a hozzá hasonló. Az iskolavezetés bonyolultnak tűnő kérdései előtte egyszerűek, világosak voltak. Gondolatai fogaskereknek módjára kapcsolódnak, a homályos problémákról nyugodt okoskodása letisztítja a ködöt. Lényegtelen dolgokat nem kutat, az egészet nézi nagyvonalúságában vagy a részeket összefüggésükben. Ítéletét megfontolja, érvekkel és lelkiismeretével mérve azt. Alkudozást nem ismer, megmondja a saját véleményét még a népszerűtlenség árán is. Munkatársaival szemben soha nem emelte fel hangját. Csodálatos vezetői képesség rejtezik benne: a munkatársait, tanítókat, tanárokat nevelni tudta. A kezdeményező, törekvő munkatársát mindenben segítette, ösztönözte. Igényes volt, eredményes munkát követelt, de semmiben nem aprólékoskodott és hagyta dolgozni a munkatársait. Kedvelte a humort, a baráti társaságot, de komoly dolgokban nem ismert tréfát, se barátságot, semmit, csak magát az ügyet, amelynek szolgálatába szegődött.

Világnézetének bázisa – magától értetődően – a kálvinizmus, de ezt erősen színezi az előítélettől mentes, felvilágosult gondolkodása, szociális érzéstől áthatott demokratizmusa. Gondolataiban, szavaiban a rend, a szigorú logika az uralkodó, akár tetteiben és egész életében. Élete a családjáé és az iskolájáé volt.

Kakucs Géza 1980-ban történt nyugdíjba vonulása után megírta az intézet két évtizedes történetét. A *Pedagógiai műhely kialakítása és működése a Debreceni Dolgozók Általános Iskolájában 1960-1980* című kötetét 2002-ben a Megyei Pedagógiai Intézet adta ki és terjesztette.

Részlet Csoma Gyula főiskolai tanár búcsúbeszédéből: „[...] A mi életkorunkban már torlódik az idő. Ha ritkán találkozunk, ha ritkán telefonozunk is

egymásnak, ezeket az alkalmakat mégis a tegnap, vagy legfeljebb a tegnapelőtt közeli emlékként hordozzuk magunkban. Jó volt tudni, hogy Géza van, és bármikor megbeszélhetünk egykori közös dolgaink múltját és jelenét. A múltban több mint két évtized történetét, amelyben Kakucs Géza a magyar felnőttoktatás meghatározó személyisége, alkotója volt. Szeretném, ha itt a koporsója mellett emlékeznénk erre.

2001-ben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, együtt az Országos Közoktatási Intézettel, interjúkötetet jelentetett meg, a felnőttoktatás múltjának 12 még élő, olyan szereplőjével, akiknek – a szerkesztői előszó értékelése szerint – kulcsszerepe volt abban, ahogyan a múltban a felnőttoktatás fejlődött, és olyanra vált, amilyennek megismerhettük. Elméleti és gyakorlati munkásságával a 12 között van Kakucs Géza, aki – s ezt ma már, jobbra a tudás átadását is csak szolgáltatásként ismerő, szerviz szemléletű körünkben kevesen értik – szolgálatot végzett. Lehet, hogy patetikus, és időszerűtlenül hangzik, de hite – ma inkább így mondanák: filozófiája – szerint társadalmi, nemzeti ügyet szolgált. Olyan munkát végzett, amely a magyar társadalom hátrányokkal élő részeiben – nem túlzás – az emberek ezreinek befolyásolta mindennapi életét, remény szerint jobbította életminőségét: tágította szellemi, megélhetési és társadalmi mozgásterüket. Azáltal, hogy – a kultuszminiszter Keresztury Dezső írta így 1946-ban, a felnőttoktatás feladatáról – „a szellemi javakból való igazságos részesedés jogának, szabadságának és lehetőségének” megeremtetése szándékával és hitével tudást adott. [...]

Ha megpróbálom valamiképpen summázni: Kakucs Géza munkásságának jelentősége egyrészt minden bizonnyal abban van, hogy a debreceni iskolai felnőttoktatás, az Ő vezetésével és kitűnő nevelői gárdájával, a megyei, majd az egész hazai felnőttoktatás andragógiai műhelyévé vált, és egészen új, tananyagváltozatokat és tanítási eljárásokat tárt fel, dolgozott ki és alkalmazott, – majd tapasztalatait országos fórumok elé vitte. Az iskolai felnőttoktatás előtt álló legnagyobb kihívás – egyébként mind a mai napig – ugyanis az, hogy megtalálja, kidolgozza és alkalmazza azokat a tudástartalmakat és eljárásokat, amelyekkel tanítványait, azok sajátos tanulási feltételeikhez igazodva, eredményesen taníthatja.

Kakucs Gézának folyamatos áttekintése volt a hazai felnőttoktatás aktuális problémáiról, és széles körű, szakszerű megtárgyalásukra független fórumokat szervezett. 1968-ban, 1970-ben és 1982-ben, ezeken az ún. tájérkezleteken tárgyaltunk a felnőttoktatás és a gazdaság, a munkaerő piac kemény ellentmondásairól, a felnőtt társadalom tanulási indítékainak valódi helyzetéről, a felnőttoktatás csökkenő szerepéről a társadalmi mobilitásban, vagy a szellemi érdekvédelemről. És megpróbáltuk befolyásolni, andragógiai szakszerűsége hangolni a művelődéspolitikai döntéseket. Ebben

látom Kakucsi Géza országos hatókörű munkásságának, jelentőségét. [...]”

Kakucsi Gézát 1983-ban fájdalmas vesztés érte, elhunyt felesége, akivel 41 évig boldog házasságban élt. Fájdalmát a múlt idő enyhítette, de a magányt nem tudta elviselni. Szerető társra talált Szegedi Etelka tanárnőben, akivel egymást megértő, boldog házasságban 28 évet élt, gyermekei, unokái és dédunokái szeretetétől övezve.

Aktív és nyugdíjas korában is kiemelkedő szakmai-közéleti tevékenységet fejtett ki.

1949 óta szakszervezeti funkcionárius, tagja volt a Pedagógus Szakszervezet megyei bizottságának, de az országos központban is tevékenykedett. Úgy hangoztatta, hogy ő a szakszervezet neveltje, a mozgalmi tapasztalatok mindig sokat jelentettek számára, s ha egyáltalán jó iskolai vezető volt, azt elsősorban a szakszervezetben szerzett tapasztalatoknak köszönheti. Nyugdíjas-ként megbízással dolgozott az Országos Pedagógiai Intézetnek, a minisztérium számára, a Tankönyvkiadónak.

Alapító tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak, a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek, tagja a Debreceni Nyugdíjas Egyesületnek. A felnőttoktatás témakörében számos országos rendezvény szervezője és szereplője.

Ebben az életformában is rendkívül termékeny alkotó tevékenységet végzett. Sokat publikált, számos országos pedagógiai és irodalmi pályázaton nyert első helyezést, ekkor jelentek meg önálló művei.

Elnökségi tagja volt egyesületünknek. Az egyesület gondozásában megjelenő *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatban kéttucatnyi pályatársáról írt arcképvázlatot.

E műfaj megszabott keretei miatt publikációiból csupán a legfontosabbnak tartottakat tudjuk említeni.

Önálló művei:

- *Pedagógiai műhely kialakítása a debreceni Dolgozók Általános Iskolájában*, H-B Megyei Pedagógiai Intézet, 2002, 140 p.
- *Fel, fel vitézek a csatára...* Debreceni Nyugdíjas Egyesület, 2003, 154 p.
- *Látástól vakulásig*, META-95 Bt, 2007, 144 p.
- *Az utolsó osztálytalálkozó*, META-95 Bt, 2009, 162 p.

Kakucsi Gézának hosszú és gazdag élet adatott. Pedagógiai hitvallása volt, hogy mindig igaz értékeket kell közvetíteni a nevelés folyamatában. Életművét az általa megszervezett intézmény, a Dolgozók Általános Iskolája testesíti meg, amelyben sok ezren pótolhatták hiányos alapképzésüket, szerezhettek általános iskolai végzettséget, hogy ennek birtokában szakmát tanulhassanak az életben való boldogulásukhoz.

Kakucsi Géza pedagógiai munkásságát közel kéttucatnyi *kitüntetéssel, díjjal, oklevéllel* ismerték el, sajnálatunkra ezekből csupán néhányat sorolhatunk fel:

- Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1954
- A Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1976
- SZOT-díj, 1980
- Eötvös József emlékérem, 1992
- MTA Debreceni Akadémiai Bizottság díja
- Karácsony Sándor emlékérem, 2008
- Rubindiploma, 2010

Felhasznált források:

- Személyes emlékek
- Hajdú-Bihari Napló, 1982. július 6.
- Kakucsi Géza írásos anyagai

Pályatársa és barátja, UNGVÁRI JÁNOS
Debrecen

KEREKES KLÁRA (Hajdúszoboszló, 1923. október 31. – Hajdúszoboszló, 2012. október 27.): tanító, általános iskolai tanár

Hajdúszoboszlón született iparoscsalád gyermekeként. Édesapja, Kerekes Gyula asztalosmester, édesanyja, Sarkadi Róza varrónő.

A szülők nagy szeretettel nevelték négy gyermeküket. A családban a munkára, egymás szeretetére, megbecsülésére nevelték őket. Mind a négyüket kitaníttatták.

Elemi és polgári iskoláit szülővárosában végezte. Tanulmányait a Debreceni Dóczy Református Tanítóképző Intézetben folytatta, ahol 1944-ben szerzett népiskolai tanítói oklevelet.

1954-ben az Egri Pedagógiai Főiskola levelező tagozatán szerzett magyar-történelem szakos általános iskolai tanári diplomát.

Pályája első szakasza a legnehezebb időszak volt. 1946. február 15-től 1946. április 15-ig helyettes tanító a **Nyírábrányi Református Népiskolában**. Osztálytársaival került egy tanyára. Itt nagy meglepetés érte őket: megismerték a tetűt és a rühet. Társaival együtt gyógyították egymást. A szülőket is figyelmeztették a védekezésre, a megelőzés fontosságára, sajnos, nem sok eredménnyel.

Ezután 1946. június 22-ig a **Nyíracsaádi Református Népiskolához** került szintén helyettes tanítóként.

1946. október 1-jétől 1949. augusztus 1-jéig K.K.M. kinevezéssel a **Vértesligeti Általános Népiskolához** került. Itt új világ köszöntött rá.

Míntha Móra Ferenc világa elevenedett volna meg körülötte. Ezek az emberek már régen áhítoztak az önálló iskolára, hogy gyermekeiket megkímélhessék a hosszú úttól. Télen a gyerekek egy-egy öl fával érkeztek az iskolába. A legkisebbeket az édesapjuk nagy kendőbe burkolva hozta. Jóindulatú, szorgalmas emberek voltak az itt élők. Mindenben támogatták, segítették, hiszen ő volt az első tanítójuk. Élete sok mindenben megváltozott. Kisasszonynak hívták, tanácsot és segítséget vártak tőle. A fiatalság szórazni vágyott: nyáron aratóünnepséget, télen farsangot szerveztek. A fiatal lányokat főzni, varrni tanította. Az ott élő emberek nagyon vallásosak voltak. A református és a görög katolikus pap hetenként felváltva járt a tanyára. A két felekezet békésen látogatta egymás istentiszteleteit. Hétköznap mindkét vallást tanította. Négy év után vett búcsút kedves tanítványaitól.

1949. augusztus 1-jétől 1953. június 30-ig a **Nagylétei Általános Iskolában** tanított. Nehéz évek következtek. A tsz-szervezési munkában való kötelező részvétel megzavarta a nyugodt emberi kapcsolatokat. A vallás „kitörlése” még nehezebbé tette a tanítói munkát. Az iskolán

küli munkába is be kellett kapcsolódni. Célkitűzése volt a haza megismertetése, a kirándulásokon a természet megszerettetése, a gyermekek tudásának fejlesztése.

1953. július 1-jétől áthelyezését kérte **Hajdúszoboszlóra**, mivel idős szüleinek gondozását is el kellett látnia. A **II. számú Általános Iskolában** dolgozott magyar-történelem szakos tanárként 1984. július 4-ig, nyugdíjazásáig.

Szülővárosába hazakerülve jelentős részt vállalt idős szüleinek anyagi támogatásából, majd később a tágabb család ápolásából, gondozásából.

Unokahúga, Kati így ír ezekről az évekről:

„...jöttek a nehéz, tragédiákkal, megpróbáltatásokkal teli évek. Édesapja 1962-es halála után 1970-ben meghalt sógora, két kiskorú gyermeket hagyva feleségére. A család éppen csak felocsúdott a 12 éves fiú majdnem halálos betegségének átélése után, amikor ez a tragédia is bekövetkezett. Az anya idegileg összeomlott, agyvérzés sújtotta. Két évig szenvedett lebénulva haláláig. Klárika önfeláldozóan ápolta testvérét és öreg, betegeskedő édesanyját. A halál azonban elragadta a drága testvért. Egy 9 éves leány- és egy 14 éves fiúgyermek maradt utána, akiknek gyámságát, további nevelésüket magára vállalta, így megmentette őket az állami gondozástól, elkallódástól. Később mindkettőnek biztosította tanítatását is. Ő indította el őket az életbe.

Nevelt gyermekeinek gyermekeit unokáinak tekintette. Nagy örömet jelentett számára a velük való együttlét. Együtt süttöttek-főztek, mesét olvasott nekik. Később a lecke kikérdezése során átadott tudás megalapozta azt, hogy mindegyikük sikeresen helyállt az iskolában.

Rendkívüli kezűgyessége, csodás mesélő képessége volt. Szabadidejében sem tétlenkedett. Nagyszerűen vezette a háztartást, gyönyörű kézimunkákat, hímzéseket készített, virágait, növényeit gondozta. Élete végéig aktív szellemi életet élt, rövid emlékezéseket, kritikákat fogalmazott, családja történetét dolgozta fel.”

A Hajdúszoboszlói II. számú, majd Thököly Imre Általános Iskolában magyar nyelvet, 1965-től gyakorlati foglalkozást is tanított a lányok számára.

Munkájáról 1965-ben és 1970-ben *igazgatója* minősítéseket készített, amelyekben többek között ezeket írja:

„Vállalt kötelezettségeit maradék nélkül elvégzi. Pedagógiai és szakmai felkészültsége jó. A tantárgy adta világnézeti, hazafias és erkölcsi nevelés eszközeit kihasználja. A gyakorlati munkában jól megállja a helyét. Szorgalmasan, lelkiismeretesen törekszik a jó munkára. Önálló kezdeményezés ritkán jellemzi, de a kapott feladatokat pontosan, határidőre elvégzi. Gondolkodásában haladó, de meglehetősen zárkózott. Ön-

álló állásfoglalása van, néha ki is nyilvánítja. Óráira pontosan, lelkiismeretesen készül. Írásbeli munkáit a pontosság és a határidő betartása jellemzi. A tanulók magyar füzetét gondosan vezették és javítottak.

A tanórákat többnyire hagyományos módszerekkel és szemléltetéssel oldja meg. Az irodalom megszeretésére nevel. A hátrányos helyzetű, gyenge tanulókkal sokat foglalkozik. Különösen nyelvtanórán a gyakorlásnak sok formáját valósítja meg. Munkájának eredményeit igyekszik felmérni. Igen sok családi problémája mellett is részt vállal a dolgozók esti tagozatán való tanításban. A felnőttek nagyon megszerették, sokat tanultak tőle. Különösen jó eredményt ért el a helyesírásuk javításában. Mint osztályfőnök megvalósította a közösségi nevelés célkitűzéseit. Osztályfőnöki munkájának köszönhetően a 8. osztályában nagyon jó a közösségi szellem.

Az iskola úttörőcsapatában aktívan részt vesz mint rajvezető, de mint úttörőtitkár is. A nyári táborozásokon is nagy szakértelemmel segít. A nevelőtestületbe jól beilleszkedett, baráti kapcsolatok is fűzték a tantesület tagjaihoz. Szerény és megfontolt magatartásáért is szeretik. Felszólalásaival erősíti a pedagógiai egységet. Igazán jó felkészültségű, tanári egyéniség.”

Az 1965-ben végzett 8. a osztályának tagjai halála után így emlékeztek osztályfőnökükre:

„Kicsi természetben hatalmas energia lakozott. Határozottan követelő, de szeretetre méltó személyiség volt. Egyszerűség, közvetlenség, de tekintélytisztelő jellemezte. Megtanított bennünket a magyar nyelv és irodalom szépségeire, a helyes és szép írásra. Nagy gondot fordított a lányok öltözködésére, a tanulók modorára, stílusára. Bevezetett a kézimunka rejtelmeibe, szépségeibe. Fontos volt számára tantermünk, környezetünk szépítése. Mosolygós, kedves természetével bizalmas kapcsolatot alakított ki velünk és a szülőkkel. Nagy körültekintéssel irányította pályaválasztásunkat. Örömmel hallgatta beszámolóinkat életünk alakulásáról az 5, 15, 40 éves találkozóinkon.

Együtt a 40 éves találkozónkon

Büszkeség töltötte el mindig, hogy a 36 volt tanítványa megálta a helyét az életben.”

Pályafutása során munkáját rendkívüli feljebbsorolásokkal, törzsgárda- és jubileumi jutalmak-

kal ismerték el. Megkapta az arany-, gyémánt- és vasdiplomát.

2012. október 27-én élete rövid szenvedéssel ért véget. Családján és rokonságán kívül volt kollégái és tanítványai vettek tőle búcsút a hajdúszoboszlói temetőben.

Források:

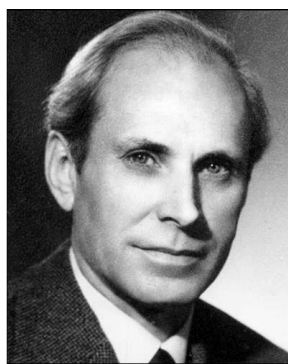
- Családi, munkatársi, tanítványi megemlékezések
- Munkahelyi minősítések (1965-1971)

Volt kollégái:

MÁRTON JÓZSEFNÉ és KISS LAJOSNÉ
Hajdúszoboszló

DR. KESZI KOVÁCS LÁSZLÓ (Polgár-Örvényszögpuszta, 1908. március 3. – Budapest, 2012. augusztus 17.): néprajzkutató, egyetemi tanár

Édesapja, Keszi Kovács Gábor az egri káptalan hortobágyi birtokán dolgozott, katonáskodó felmenői között számon tartották a legendás Kovács ezredest, az amerikai függetlenségi háború hőst. Édesanyja csáti Kovács Borbála, akinek tizenegy gyermeke közül heten maradtak életben. A két legfiatalabb fiú, László és Péter taníttatását édesanyjuk szorgalmazta.

A Tiszacsegére települt család gyermekei a helyi iskolában kezdték a tanulást, majd amikor az I. világháborúba bevonult tanítók távolléte miatt akadozott a tanítás, előbb a csegei zsidó hitközség által fenntartott iskolában, majd Balmazújvároson folytatták. A polgári iskola elvégzése után Debrecenben a négy évfolyamos Felső

Kereskedelmi Fiú Iskola diákja lett előbb László, aztán öccse, Péter is.

Időskori visszaemlékezésében K. Kovács László igen nagy elismeréssel írt erről a tanintézetéről, különös szeretettel földrajztanáráról, Márton Béláról és az őt mindenben segítő, támogató Greiner Mihály igazgatóról. Szívesen idézte debreceni diákéveit, pedig a nagy gazdasági válság idején a szülői segítség kevésnek bizonyult, különböző pénzkereseti forrásokból kellett önfenntartásáról gondoskodnia. A nyári szünetek is munkával teltek. Cserkészvezetői tudták, hogy úgy ismeri a Hortobágyot, mint a tenyerét, ezért őt küldték a pusztá világával ismerkedő festőművészek, Iványi Grünwald Béla és Glatz Oszkár kísérőjének. Az akkor még festőművészi terveket dédelgető diák maga is festegetett a művészek társaságában, de az oda látogató Teleki Pállal való első találkozása új célt adott életének.

1930-ban kitűnő érettségi vizsgát tett a kereskedelmi iskolában, és Budapesten, a József Nádor Közgazdasági Egyetemen folytatta a tanulást, ahol elsősorban Teleki Pál gazdaságföldrajzi előadásait hallgatta. Többirányú érdeklődését követve a Műegyetem kémiai és a Pázmány Péter Tudományegyetem pedagógiai előadásait látogatta. Utóbb Mályusz Elemér és Szekfű Gyula történelemóráira is járt. Időközben Teleki Pál szemináriumának belső tagja lett. Professzora sok olyan feladattal halmozta el, amelyek a vidéki élet tanulmányozásához kapcsolódtak. Ez a szál vezette Györffy Istvánhoz, s rövidesen díjtalan gyakorlonként vett részt Györffy mellett a magyar néprajzi gyűjtemény leltározásában, a tervezett néprajzi kiállítás előkészítésében.

Gyűjtőútjaira is elkíserte Györffy Istvánt, a munkában nagy segítséget jelentett, hogy K. Kovács László gyorsírással tudott jegyzetelni, és pillanatok alatt jó rajzokat készített a fontosnak ítélt látványokról. Amikor Györffy a budapesti egyetem tanáraként megkezdte előadásait – Teleki Pál javaslatára –, öccsével együtt csatlakoztak a néprajzi tanszék munkájához.

„Nekem a néprajz a véremben volt, hiszen abban nőttem fel” – nyilatkozta egy interjújában.

Egyetemi tanulmányai végeztével, 1937-ben bölcsészdoktori címet szerzett. Disszertációjának tárgya a magyar eke és ekés földművelés volt.

Györffy István maga mellett tartotta a *néprajzi tanszéken*, de fizetést csak a *felnőttek esti is-*

kolájának tanáraként kapott. A tehetséges fiatalember további sorsának alakulásában újra Teleki Pál és Györffy István gondoskodásának volt döntő szerepe. 1938/39-ben másfél éves finnországi ösztöndíjra javasolták azzal a feladattal, hogy tanulmányozza a finn néprajzi gyűjtőmunka és filmezés módszereit, eredményeit, és kapcsolódjék be az egyetemi hallgatók bajtársi egyesületének tevékenységébe a finn nyelv elsajátítása érdekében. Ösztöndíjasként egy időt Észtországban is töltött.

Hazatérte után 1939-ben a *Néprajzi Múzeum* alkalmazásába került, ahol tanulmányútja tapasztalatát felhasználva létrehozta a múzeum etnológiai adattárát, film- és fényképezési laboratóriumát. Közreműködött a néprajzi kiállítás korszerűsítésében és a gyűjtemény gyarapításában. A múzeum adott otthont az önkéntes gyűjtők és a határon túli néprajzosok képzésének is, ezt a munkát – Györffy István intencióit követve – öccsével és néhány fiatal régésszel karöltve végezték. Az elméleti előadások mellett a múzeumi tárgyak bemutatásával és a terepen végezhető adatgyűjtő munka módszereivel is megismertették a résztvevőket.

Györffy István halála után egy ideig ő folytatta professzora kollégiumait a *Néprajzi Tanszéken*. Ennek az időszaknak a tanulságai alapján foglalta össze a néprajzi múzeológia elméleti és gyakorlati kérdéseit, ez a munkája a későbbiek során a néprajzi múzeológia tananyaga lett.

Erdély visszacsatolása után, 1940-ben Teleki Páltól kinevezést kapott a *kolozsvári egyetemre* és az *Erdélyi Tudományos Intézet* néprajzi osztályának vezetésére.

A kolozsvári évek alatt írta meg egyik főművét, „A kolozsvári hóstátiak temetkezése”-t. Tevékeny részese volt a több tudományág munkáját egybefogó Borsa-völgyi kutatásoknak. Ebben az időben mélyült el barátsága László Gyulával.

Kolozsváron ismerte meg és vette feleségül Pap Jánossy Magdát. Házasságukból két gyermek született: Imola és László.

1944 őszén Kolozsvár elhagyására kényszerültek, hátrahagyva a Tudományos Intézet gazdag gyűjteményét. Budapesten Tagán Galimdsán lakásában vészték át az ostromot. Az örökös aggodalom, a családját és nemzetet ért veszteségek olyan súllyal neheztedtek rá, hogy hat hét leforgása alatt teljesen megöszült. A tiszacsegei családi

portára visszatérve is a háborús pusztításokkal kellett szembesülnie: levelezése, festményei, tudományos jegyzetei mind megsemmisültek.

A front átvonulását követően Budapesten a **Teleki Pál Tudományos Intézet**, majd annak átszervezése után a **Néptudományi Intézet** munkatársa lett.

Időközben, 1948-ban a Szegedi Tudományegyetemen Bálint Sándor professzornál habilitált, de magántanári előadásait már nem kezdhette meg, mert a minisztérium – szovjet mintára – átalakította az oktatás rendjét, és abban a rendben nem szántak katedrát Teleki Pál és Györffy István tanítványának. Jövője bizonytalanná vált, de voltak, akik világosan látták, hogy tudása, szakértelme nélkülözhetetlen a néprajztudomány területén, így 1949-ben akadémiai státusban a **budapesti egyetem Néprajzi Intézetének** tudományos munkatársa lett.

„Az egyetlen tanár úr voltam a sok elvtárs között” – jegyezte meg fanyar humorával egyik levelében. Jóllehet nem tanári beosztásban volt, de jelenléte állandó tanítási alkalmat kínált számára. Akárcsak mestere, Györffy István, ő is a kötetlen beszélgetéseket szerette. A köréje gyűlt érdeklődő hallgatók számára mindig volt ideje. Maga vallotta, hogy nem szívesen tartott „formális” egyetemi előadásokat, és nem állt szándékában tankönyvet, egyetemi jegyzetet sem írni, az órákon való jegyzetelést viszont a hallgatóság aktív foglalkozásának, lényeglátó képességük fejlesztési lehetőségének tartotta. Az 1950-es évek elejétől múzeológiai kollégiumot vezetett.

„...igyekeztem ezt a stúdiumot úgy kezelni, hogy ne prédikáció legyen egy sereg halott tárgy fölött, hanem ... élővé igyekeztem tenni a tárgyakat. Ehhez pedig atmoszférául fel kellett idéznem a kort, a történelmet... hogy akkor, az akkori viszonyok között hogyan is folyhatott az élet... hogy ezekkel az eszközökkel, tárgyakkal hogyan éltek, hogyan dolgoztak” – emlékezett egy levelében.

A néprajzi fotózásnak és filmezésnek a technikáját is tanította, de elsősorban a szemlélet, a látásmód átadására törekedett. Ő még Görnyei Sándortól és a finnektől tanulta a néprajzi jelenségek rögzítésének modernkori módját, aztán az általa alkalmazott módszereket az etnográfusok újabb generációja vehette át.

Gyakran kísérte az egyetemistákat szakmai kirándulásokra, néprajzi gyűjtőutakra. Sokoldalú tudását ilyenkor csodálhatták a vele tartók: be-

szélt az adott táj vagy település történetéről, földrajzi adottságairól, lakóinak etnikai jellemzőiről. Fontosnak tartotta, hogy a jelenségeket ne elszigetelten, hanem többoldalú megközelítéssel ismertesse. Örült, ha magyarázatait követően kérdések vetődtek fel, ha hallgatói együtt gondolkodtak vele.

A tanári hivatásról megfogalmazott mondatai híven tükrözik azt, ahogyan ő tanított: „*Aki tanít, az teljes énjével, emberségével... ismeretanyagával, a dolgokról alkotott véleményével, tapasztalatával, ítéletével teszi, mondja, amit tanít. És ezt úgy teszi, hogy abban részt vesz a tanított egyén is. Szinte együtt gondolkodnak. A tanító egyik nagyon fontos eleme, hogy a tanító ismerete tárházából abban a pillanatban gondolja ki, hogy mit, miért mond úgy, a gondolatokat, fogalmakat miért úgy és nem másként teszi szóvá. És ez már maga az alkotás, a teremtés! Ha a tanító valóban ezt teszi... akkor a hallgatóit magával ragadja: együtt gondolkodnak. A tanító – tanár, professzor, lényegtelen a minősítési fok – meg lehet elégedve, hiszen maga is tanult.*

... A tanítottak, a hallgatók pedig ismeretük bővítésén kívül részesültek a tanító munkájának, ihletének csodájában is.”

Gazdag életművének, alkotó munkájának jelentős része volt az egyetemi hallgatókkal való foglalkozás, a fiatalabb kollégákkal folytatott beszélgetések, eszmecserek sora és kiterjedt levelezése.

Tudományos munkáival a jövőben is tanító-mestere marad nemcsak az etnográfusoknak, hanem a magyarságtudomány művelőinek is.

A Néptudományi Intézet kiadásában megjelent művei a magyar népi állattartás, földművelés, közlekedés, teherhordás, hír- és jeladás kutatásához adnak vezérfonalat. 1948 és 1963 között sok-sok néprajzi filmet készített, „*én voltam a gyalogfilmes*” – emlékezett azokra az időkre, amikor szinte az utolsó órában tudott autentikus felvételeket csinálni a hagyományos mesterségekről, táncos alkalmakról, körmenetekről.

1963-ban megvédett kandidátusi értekezését a Borsa-völgy népi juhászatáról írta. Foglalkozott a magyar gabonacséplés és tejfeldolgozás hagyományos módszereivel. A magyar néprajzi filmezésről megjelent német nyelvű tanulmányában a népi munkafolyamatok, az eszközök használata

mellett az ünnepi alkalmakat és a hazai népművészetet bemutató alkotásokról is tudósít.

Rendszeresen publikált az 1957-től 1972-ig általa szerkesztett *Ethnographia* c. folyóiratban. 1974-ben itt jelent meg „*Györffy István mint egyetemi tanár*” címmel visszaemlékezése egykori professzorára.

A német és finn szakfolyóiratokban is több tanulmányt publikált. Tagja volt a Finnugor Társaságnak, a Finn Irodalmi Társaságnak. Az 1960-as évek elején kezdte szorgalmazni a finn-magyar kulturális kapcsolatok felélesztését. Nevéhez fűződik a Nemzetközi Finnugor Kongresszusok rendezésének ötlete.

1957-től az **ELTE Tártyi Néprajzi Tanszékének** „társprofesszoraként” folytatta tanári tevékenységét 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig.

A tanszék legendás 25-ös szobája volt az övé, ide zárandokoltak azok, akik az átlagosnál jobban érdeklődtek a dolgok összefüggései és lényege iránt. Leveleiben büszkén emlegette, hogy a magyar etnográfusok több generációját tanította, többek között Andrásfalvy Bertalan professzort és vendéghallgatóként Antall József miniszterelnököt is. Nyugdíjas éveiben sem szakadt meg a kapcsolata az egyetemmel, a Néprajzi Társasággal, egykori kollégáival és tanítványaival. Tovább folytatta tudományos munkáját. Gyűjtőútjainak gazdag feljegyzéseiből, az adatok sokaságából bőven maradt feldolgozni való, erről tanúskodnak cikkei, tanulmányai.

Finnországi tapasztalatainak kimeríthetetlen forrásából újra merített. Az ősi finn mesterségekről írt műve 1984-ben jelent meg. Szívesen tett eleget azoknak a meghívásoknak, ahol beszélhetett és beszélgethetett nemzeti és népi hagyományokról, a családtörténeti kutatások fontosságáról. A szakmai közélet számon tartott, megbecsült tagja maradt: a Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti tagjává választották, elsőként tüntették ki *Györffy István Emlékéremmel* és a magyarság szolgálatában kiemelkedő munkássága elismeréseként vehette át Gödöllőn a Teleki Pál Társaság által alapított *Teleki Pál Emlékérmét*.

Súlyos csapásként élte meg szeretett fia elvesztését 1997-ben. „*Valahogy úgy érzem, bennem is meghalt vele valami. Túl öreg vagyok már ahhoz, hogy ezt a veszteséget kiheverjem. Létezem egyik napról a másikra. Próbálok talpon maradni.*” – írta levelében.

Közben tanítványai, tisztelői 90. születésnapja megünneplésére készültek. Tari János és Koltai Erika portréfilmet készített róla Budajenőn lévő kedves pihenőhelyén – ezt a filmet a Duna TV többször műsorára tűzte. Egy másik interjúban a Néprajzi Múzeum történetéről mesélt. A Néprajzi Társaság által rendezett ünnepség után írt levelek tanúskodtak lehangoltságáról. „*Sok szépet mondtak rólam, de nem sok kedvem volt a köszöntéseket hallgatni.*”

A hozzá hűségesek igyekeztek életkedvét feltámasztani. 2001-ben Tari János és Hoppál Mihály kísérte el a Párizsban rendezett nemzetközi néprajzi filmfesztiválra, ahol több filmjét bemutatták, és felkérték, hogy a párizsi Magyar Intézetben előadást tartson az ezeréves magyar kultúráról. Nagy élményt jelentett számára a párizsi út, és örömmel töltötte el, hogy 90 éves kora fölött is nagy hatással tudott lenni hallgatóságára.

2003-ban újabb pótolhatatlan veszteség érte felesége halálával. Ez a csapás addigi töretlen egészségét is megrendítette. Lassan le kellett mondania budajenői, tartalmas munkával töltött magányáról, ahol emlékezéseit írta, festegetett, élvezte a természet közelségét, utóbb lánya gondoskodó szeretete biztosította az alkotómunkához szükséges nyugalmas környezetet számára.

2004-ben az Európai Folklor Intézet igazgatója, Hoppál Mihály újra megjelentette – az első kiadás 60. évfordulóján – *A kolozsvári hóstátiak temetkezése* című művét. Az új kiadás előkészítésében még tevékenyen részt vett, kiegészítésekkel látta el az eredeti szöveget.

100. születésnapjára ugyancsak az Európai Folklor Intézet kiadásában jelent meg – addig kéziratban lévő – kandidátusi értekezése a Borsa-völgyi juhásatról. Erre az alkalomra készült – Tari János szorgalmazására – az a dupla DVD, amely az általa készített és róla szóló filmeket tartalmazza.

Az ünnepi köszöntőn többen méltatták sokoldalú tevékenységét és a szabadságharc 160. évfordulóján a Parlamentben tartott ünnepségen a köztársasági elnök „...a magyar néprajztudomány, a néprajzi muzeológia és a néprajzi filmezés területén végzett több mint hét évtizedes munkássága elismeréseként” a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével tüntette ki.

105. évében érte a halál, hamvai – végakarátának megfelelően – a Fiumei úti temető szóróparcellájában tértek meg az anyaföldre.

Források:

- Farkas Jánosné: K. Kovács Péter. = Pedagógusok Arcképcsarnoka, XI. köt. - Debrecen, 2012. 172-176. l.
- Hanthy Kinga: Megmerevedett film. - Interjú Keszi Kovács Lászlóval. = Magyar Nemzet, 2008. március 22. 33. l.
- Ifj. Kodolányi János: A kilencvenéves Keszi Kovács László köszöntése. = Néprajzi Hírek, 27.évf. 1998. 1-4.sz. 100-102. l.
- Fejős Zoltán: A százéves Keszi Kovács László köszöntése. = Néprajzi Hírek, 37. évf. 2008. 1. sz. 61-63. l.
- Keszi Kovács László levelei Korompai Gábornéhoz
- Leánya, Kovács Imola kiegészítő adatai
- Személyes emlékek

DR. KOROMPAI GÁBORNÉ ny. könyvtári ov.
Debrecen

KINCSES GYULÁNÉ Hagymássy Ilona
(Lónya, 1928. július 2. – Debrecen, 2012. október 15.): gyógypedagógiai tanár, logopédus, igazgatóhelyettes

A tiszaháti fatornyos Lónyán élő Hagymássy család elsőszülöttje. Édesapja a község és a környékbeli falvak körorvosa, édesanyja öt gyermeke gondozásának, felnevelésének szentelte teljes életét. Iskolába lépve édesapja jóvoltából már ismerte a betűket, örömmel olvasgatott. Testvéreivel esti mesék helyett régi történeteket hallgat-

tak. Így tudták meg, hogy Lónya Bánk bán birtokához tartozott, s ott állt egykori vára, ahová a feldúlt bán haragja elől Melindát és a kicsiny Somát menekítette Tiborc.

Mindezen történetek mellett korán, az elemi iskolai tananyag elsajátításával egy időben megtanulták tisztelni és becsülni embertársaikat, szeretni és továbbadni szülőföldjük szép hagyományait, s magukban megőrizni mindazt, ami lónyai.

Édesapját 1938-ban hivatása a Dunántúlra szólította. Ettől kezdve Ilonka kilenc éven át a zalaegerszegi Miasszonyunk Zárda tanulója volt. Ottani tanáira mindig hálával és szeretettel gondolt, jelmondatukat mindennapi tevékenységében élte: „*Mindenkin segíteni, senkinek nem ártani!*”

Mint református vallású abban a szerencsében részesült, hogy éveken keresztül heti rendszerességgel csak ketten jártak külön hittanórákra. Ezeknek az óráknak meghitt, családi hangulata, hitelménye s vallástörténeti ismeretei arra készítettek, hogy bekapcsolódják a Soli Deo Gloria ifjúsági mozgalom munkájába. Felejtethetlen heteket töltött a balatonszárszói és a gyenesdiási nyári táborokban, ahol a nagytekinélyű Karácsony Sándor professzorral is megismerkedett, akinek reggelente hallott napiparancsa: „*Szolgálj szeretettel!*” élete végéig útravalójává vált.

Az örömteli, békés napjaira mind sötétebb árnyékot vetett a második világháború közeledte. A vérzivataros napokban édesapját frontszolgálatra vezényelték, majd a lengyelországi csatákban fogságba esett és három és fél évre a gulágra hajtották.

A kereső nélkül maradt család a front elvonulása után egyre nehezebben tengette napjait. Ekkor Ilonka kisdíákok korrepetálásával segített előteremteni a holnap költségeit s tanítóképzős tanulmányainak anyagi fedezetét.

Tanítói oklevéllel 1947-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemre kérte felvételt, de mint osztályidegent elutasították. Ezt követően a sérült gyermekek nevelése, tanítása és rehabilitálása szándékával nyújtotta be jelentkezését a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára. Felvétele után a szakma kiválóinak lett tanítványa.

Dr. Bárczi Gusztáv direktornak köszönhetette az egységes gyógypedagógiai szemlélete kialakítását. A súlyosan sérült kicsinyek rehabilitációjába

vetett bizalmaért dr. Pető András főorvosnak, a lélektől lélekig vezető út szüntelen kereséséért dr. Benedek István pszichológusnak tartozott köszönettel.

1950-ben jeles diplomával érkezett a maradandóságáról, puritánságáról híres cívisvárosba, **Debrecenbe, a Siketek Állami Intézetébe.**

Vele együtt kapott kinevezést volt évfolyamtársa, Kincses Gyula, akivel 1951 májusában a debreceni görög katolikus templomban kötöttek házasságot. Mindketten egész életükben elhivatottan küzdöttek a sérült gyermekek sorsának javításáért. Életüket 1952 augusztusában a szeretettel várt Gyula gyermekük tette boldogabbá és teljesebbé. Ő felnövekedve anyai nagyapja nyomdokait követve az orvosi pályát választotta hivatásul.

Az intézetben Ilonkától – mint legfiatalabbtól – az óvodai tagozat vezetését és tanmenetének kidolgozását kérték, mivel a tanterv az ezzel kapcsolatos elvárásokat csupán érintőlegesen tartalmazta. Hasznosítható tanácsért a környékbeli óvodák vezetőihez kopogott be, s a tőlük kapott információkat próbálta meg a 4-5 éves hallássérültek nevelésébe átültetni. De minden hasznosítható tanács mellett a szülői szeretet pótlására volt legnagyobb szükségük a kicsi siketnéma óvodásoknak. Ők esténként az intézet internátusában hajtották álomra fejüket, nélkülözve szüleik simogató tekintetét.

Szülői látogatás csupán a hónap első vasárnapján volt engedélyezett. A családi ház fájdalmaival kísért konzervatív gyakorlat – a szülők és gyermekek nagy öröme – Okos László igazgató irányítása alatt oldódott. Addig, lefekvés után Ilonka gyakran meglátogatta óvodás kicsinyeit, s törölte szárazra könnyes szemeiket.

Abban az időben a siketek intézeteiben még ismeretlen volt a korai hallásnevelést segítő hallókészülék. Így csak a síp, dob, xilofon és egyéb hangkeltő eszközök, valamint az emberi szó maradtak arra a célra, hogy az érzékelhető akusztikai ingert lég- vagy testvezetés segítségével a gyermek hallásközpontjába eljuttassák, s azok tartalmi jelentését is tudatosítsák.

Az előkészítő első osztályában a fonetikai sorrend szigorú betartásával 60, az előkészítő második osztályában pedig 120 alapszó helyes kiajtása, írott és rajzolt képen való felismerése, továbbá hangos szóval történő megnevezése volt

a tantervi elvárás. Ilonka azonban úgy érezte, hogy a két év alatt nem kevés erőfeszítéssel elsajátított szavak mégsem elegendőek a szóbeli kommunikáció kialakításához, mivel valamennyi képzés és ragozás nélküli alapszó volt. Ezt az agrammatizmust – a megjelenő új tanterv szellemében – több szituációt megjelenítő fénykép-sor megnevezésével, hallásneveléssel, valamint a természetes beszédfejlődést segítő út további keresésével és gyakorlásával kívánta feloldani. Ehhez már tankönyvre is szükség volt.

Az 1970-es évek elején meghirdetett tankönyvírási pályázaton megbízást nyert az előkészítő első osztályos tankönyv megírására. Ugyanazon években a Hallássérültek Országos Szövetsége felkérésére a siket és nagyothalló kisgyermekek szülei részére „Hallod?” címmel társszerzőként dr. Spellenberg Sándorral és Flasch Dezsővel nevelési tanácsokat tartalmazó könyvet jelentettek meg. 1983-ban a nyugati országokban alkalmazott pedagógiai módszerek hatására a három évtizedes tapasztalatukat összegezve Tordai Tamásnéval társszerzőként újabb, öt kiadást megért *Anyanyelv és olvasókönyv*et juttathattak el a hallássérültek intézeteibe.

Ezzel egy időben – majdcsak másfél évtizeden át – igazgatóhelyettesként az internátust irányította, ahol a hangos beszédre nevelés mellett a bentlakó növendékek beszéd- és viselkedéskultúrájának fejlesztését, valamint a gyakorlati életre való felkészítésüket tartotta legfontosabb feladatuknak. Ugyanakkor szükségesnek látta – a 19. század oktatási szellemét és reguláját még mindig magában rejtő, kaszárnyarendszerű, 70 ággyal megrakott csupasz falú hálósobákba – a szülői környezetre emlékeztető otthonosság érzetét behozni. Ennek első lépése volt a nagyméretű hálóterem belső átépítése, ahol a kicsik is már a „mienkben” hajtották álomra fejüket. Majd a nagylányok és szülők segítségével valamennyi hálósobát népi hímzésű falvédőkkel és díszpárnákkal látták el. Különleges értéket képviselt az a gyermekek és szüleik segítségével elkészült gyűjtemény, amely országunk valamennyi tájegységének népviseletét mutatta be népviseletbe öltöztetett babákon. A „babázás” nemcsak kulturális ismereteiket gyarapította, hanem magyarságtudatukat is fejlesztette. A babák nemcsak játéktárgyként pihentek a 14-16 éves leányok éjjeliszekrényén, hanem alkalmat adtak arra is,

hogy a babaápolás-csecsemőgondozás alapvető tennivalóiba – ápolónő irányításával – tekintessenek.

Munkahelyi szervezeti, személyi változások és nyugdíjba vonulása miatt 1984-ben új tevékenységi területet találva elköszönt második otthonától, a siketnémák intézetének tanulóitól és munkatársaitól. Ezt követően hivatalos aktív pedagógusi pályáját 1984-től 1989-ig logopédusként folytatta. Ez a szakterület-módosítás már átvezetett szakmai munkájának talán legértékesebb szakaszába: bár formálisan logopédiával foglalkozott, kizárólag problémás eseteket vállalt, ahol nemcsak a hangképzési zavart, hanem valamilyen komplexebb problémából fakadó beszédzavart, megkésett beszédfejlődést, elvesztett önkiszolgálási- és beszédképességet, illetve egész személyiséget kellett korrigálnia.

Ugyanez a terápiás készsége vezette ahhoz a képességéhez, amelynek során számos időskori beszédzavaros betegnek adhatta vissza a kommunikációs lehetőségét, és ezzel együtt az önkiszolgálási-önellátási készségét.

Kivételes képességének, személyiségén és szorgalmi akarásán túli szakmai életének meghatározó forrása volt az, hogy a főiskolai tanulmányai folytatásával párhuzamosan Pető András közvetlen munkatársaként konduktori képesítést is szerzett. Ezzel egy időben szellemi tarsolyát a tanult és megismert módszertani eljárásokkal egész életére maradandóan telerakta. A mozgásterápia elméletének és gyakorlatának megismerése eredményeként a beszédképesség visszaadását már nemcsak hangképzési problémának tekintette, ezért szakmai kezelésében a személyiségfejlesztést és a mozgásterápiát együtt alkalmazta a logopédia és a foniátria hagyományos eszközeivel.

Neve határainkon túl is ismertté vált. Szívesen segített osztrák és ukrán kezeltjein. Két esetben, Németországban élő magyar anyanyelvű agyvérzéses betegeit – utókezeléssel magyar anyanyelvűségüket visszanyerve – az önkiszolgálás, illetve az önellátás szintjére tudta eljuttatni.

Bár életének értelmét alapvetően a mások segítése adta – és ez segítette át saját egyre súlyosabb egészségi problémáinak elviselésében is –, folyamatos vonzalommal, érdeklődéssel fordult az ősi és távoli kultúrák iránt. Kereste a Kap-

padókiában lévő földalatti városok kialakulásának titkát, a csodálatos török mecsetek építőinek inspirációját, s a máltai Kékbarlang hitéletet erősítő hatását. Figyelmét az Őszövétség szeretetén túl Egyiptom múltja ragadta meg. Könyvek sorozatának olvasása után vágyott eljutni a Nílus völgyébe, látni a felséges piramisokat, a titokzatos szfinxet s a Memnón-kolosszusokat. Vágyairól tudva 70. születésnapja alkalmából a nagycsalád egy egyiptomi turistával ajándékozta meg. Kellemes megérkezés után nem győzött betelni Egyiptom múltjának sugallatával, hangulatával és az utókorra hagyott kultikus emlékek gazdagságával. Nílusi hajózásuk során a budapesti születésű arab idegenvezetőnő megkérdezte, „és otthon milyen munkakörben dolgoztál?” Konduktori tevékenységét is megemlítve, másnap már egy nyitott gerinccel született kisiskolás gyermek otthonában további kezelésének szükségességéről és lehetőségéről beszélgettek. A szülők tudtak a Pető Intézetéről. A gyermek előző évben három hónapon át részesült az intézet habilitációs kezelésében. De a család az egyetlen fiúörökös távollétét nehezen viselte. Ezért további gyógyító kezeléséhez Kairóban kívántak egy a Pető Intézethez hasonló intézményt létesíteni, s ennek megszervezésére és vezetésére – módszerének megismerése után – kérték fel Ilonkát. Ő ezt nem vállalta: haza akart jönni itthoni tanítványaihoz, gondozottjaihoz, betegeihez, s nem utolsósorban családjához. A sérült kis kairói gyermek kezelését azonban egy hónapra elvállalta, s ott tartózkodása alatt az arab konduktorokat a Pető-módszerrel megismertette.

A felejtetetlen élményeket nyújtó egyiptomi habilitációs tevékenységét követően Debrecenbe visszatérve a Nagytemplomi Gyülekezet Bibliakörében kapott hitbéli feltöltődését és lelki megerősítését. Így készült másnapi óráira, mert tudta, hogy várják tanítványai.

Egyiptomi útja felerősítette benne szülőfaluja emlékét, szeretetét. LÓNYA „...*Midőn mely bölcsőm ringatá...*” címmel Hagymássy Ilona társszerző és szerkesztő Nagy Ernő tanárral, Kincses Melinda unokájával 2004-ben adják ki a település első helytörténeti könyvét. A kiadvány külhoni magyarság támogatásával 2012-ben második kiadásban is megjelent.

Mintegy három évtizeden keresztül nyári pihenését és az unokáival való együttléti játékos élmé-

nyét, a „vetés és aratás” szépségét bocskaikerti második otthonukban férjével élte meg. Szerette a hatalmas nyírfa árnyékában meghúzódó házacsát, az előtte sorjázó virágokat, a kert mindig friss termését, a fák érett gyümölcsét, azokból a holnapra gondolást. Az ott végzett munka mindig pihenés volt számára. De munkaszeretete mellett is mind gyakrabban érezte hivatása teljesíthetőségének lassúbbodását. És ekkor – családja egyetértésével – 2012 januárjában férjével együtt a Szent Erzsébet Otthonba költöztek, ahol figyelmes és szerető gondozásban részesültek. Néhány tanítványa még ide is ki-kijárt hozzá, noha fájdalmai egyre erőteljesebbek voltak.

Fájdalmai enyhülése után 2012 októberében lelke megtért Teremtőjéhez.

Életéről, munkásságáról önéletrajzában így vall: *„Logopédusi tevékenységemet nyugdíjazásomtól napjainkig örömmel, szeretettel végeztem. Hálás vagyok a Sorsnak, hogy gyógypedagógusként dolgozhattam egy életen át, könnyek helyett mosolyt fakaszthattam, és oly sokszor átéltem az »ELSŐ SZÓ« örömét. Ha újra kezdhetném, csak ugyanezt tenném.”*

Azt, hogy pályakezdését követően több mint fél évszázadon át az *Orando et laborando* szellemében milyen lelkesedéssel, odaadással és szakmai tudással foglalkozott a sérültek beszédfejlesztésével, arról így vallanak tanítványai.

Dr. Kisé dr. Nagy Mária visszaemlékezése:

„Életünk legnagyobb megpróbáltatásának időszakában sietett segítségünkre Ilonka néni.

Férjem egy közúti baleset vetlen szenvedőjeként súlyos koponya- és agysérülést szenvedett. Írni, olvasni és beszélni nem tudott, senkit sem ismert meg. Ilonka néni sokéves tapasztalatával, tudásának minden apró fogásával igyekezett segíteni nekünk. Hosszú éveken keresztül fáradhatatlanul és kifogyhatatlan ötletekkel adott újabb és újabb reményt számunkra: festettünk, verset mondtunk, földgömböt nézegettünk, művészeti albumot készítettünk, vidám fejtörőket gyártottunk, ritmusos gyakorlatokat végeztünk. Hatalmas szerteágazó szakmai tudása, türelme is ámulatba ejtő volt, de ennél talán még többet jelentett a lelki ereje, önzetlensége, szeretete. Csodálatos együttérzéssel ismerte fel a pillanatot, amikor egy-egy kedves szava, mosolya, simogatása, ölelése új erőt adhatott nekünk a megpróbáltatások elviseléséhez. Apró jutalomképei mindig mosolyra fakasztották, jókedvre derítették nagybeteg férjemet. Rendíthetetlen hite a mi lelkünket is megerősítette. Kedves, nyugalmat árasztó hangja, huncutkás humora, vidám dalai, aranyos történetei örökre a fű-

lünkbe csengnek, és szívünkben őrizzük. Nem ismerünk hozzá hasonló jó embert. Ilonka néni segítőkészségének köszönhetően férjem évek óta önkiszolgáló-önellátó, otthonunkban segítő társam és beszélgető partnerem. Nagy boldogság részére az unokáinkkal való találkozás: együtt rajzolnak, festenek, játszanak, beszélgetnek. Városunkban önállóan közlekedik.

Drága Ilonka néni köszönjük, hogy szerethettünk és barátaink lehettünk!”

Kovács Tiborné magyar-ének-zene szakos tanár, c. igazgató visszaemlékezése: „Büszke vagyok arra, ha egy betegség miatt is, de ismerhettem, és tanítványa lehettem Ilonka néni! Örökké megmarad bennem első találkozásunk: sok nehézséget leküzdve, óriási gátlásokkal érkeztem Ilonka nénihez. Ő az első pillanattól kezdve nem úgy kezelte, mint egy beteget, sokkal inkább, mint egy barátot. Észre sem vettem, hogy folyamatosan beszélgetett, együtt kacagtunk és beszélgettünk, s észrevétlen ledőltek a beszédemben keletkezett gátak!

Kacagott és megkérdezte: *»Na, mi is a te problémád?«* És én nem tudtam mit válaszolni, mert csak azt éreztem, szeretnék még sokat beszélgetni Ilonka néniel, aki sugározta a jószágot és az erőt.

Számomra mellette kisütött a nap. Első találkozásunkat még heti rendszerességgel több követte. Sorra vettünk minden beszédhangot, és én minden alkalommal töltöttem Ilonka néni szeretetéből és tudásából. Keze alatt újra gyerekké váltam, izgatottan végeztem a gyakorlatokat és boldog voltam dicséző pillantásától, s szorgalmasan gyűjtöttem a dicséző matricákat. Gyorsan végigértünk a beszédhangokon, s ekkor ő titokzatosan megsúgta, *»akkor, most ápoljuk azt, ami legbelül van!«* S én ma is azt érzem, ahogy megsimogatta a lelkemet. Hihetetlen, de Ilonka néni mindig vidám volt, (pedig voltak derékfájdalmai) és erőt sugárzó. Úgy sugározta maga körül a meleget, mint a tűz, szinte önmaga feláldozásával világított és melegített. Őt akkor éreztem boldognak, ha engem örülni látott. Kapcsolatunk szeretetteljes barátsággá mélyült!”

Régi tanítványaival kapcsolatát hosszú éveken keresztül ápolta. Így volt ez Líviával, első óvodás növendékével is, akinek nagyfokú hallásdeficittel született Imikéje korai hallásnevelése érdekében heti rendszerességgel utazott Nyíregyházára.

A foglalkozás során egyszerű hangkeltő eszközökkel, rövid szavakkal, majd ezek magnetofonszalagról sokszori otthoni lejátszásával igyekeztek a hallási figyelmét, s annak központját kialakítani. Ennek eredményeként Imi általános- és szakmunkásképző iskoláit már nem a siketnémák intézetében, hanem a budapesti nagyothallók iskolájában végezhetette.

Lackó Pálné nagyszülő köszönete: „Nehéz szavakat találni, hogy kifejezzük tanár néni jóságát, szeretetét.”

De talán mind közül a legszebb köszönet az *ötéves Orsika* vigasztaló szava volt: „Anyá! Ne sírj, Ilonka néni nem halt meg, itt van közöttünk!”

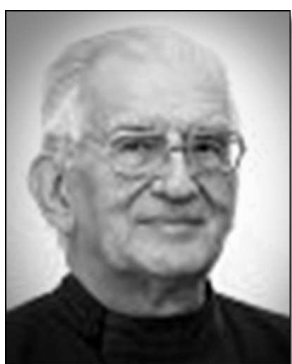
Elismerései:

- SZOT Oklevél, 1970
- Cházár András Emlékérem arany fokozat, Hallássérültek Országos Szövetsége, 1975
- MNK Kiváló Munkáért kitüntető jelvény, 1978
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1984
- Kempelen Farkas Emlékérem arany fokozat, Magyar Fonetikai és Foniátriai Társaság, 1985

Férje, KINCSES GYULA
Debrecen

DR. KISS ANDOR (Budapest, 1930. május 19. – Debrecen, 2011. november 5.): görög katolikus lelkész, hitoktató, parókus, iskolaalapító

Emlékezésemet egy vázlatzerű áttekintéssel kezdem.

Szülei: Dr. Kiss Andor Pál és Vargha Edit

Házastársa: Fodor Katalin – óvónő, hitoktató (Nyírcsaholyban kötöttek házasságot 1955. május 1-jén)

Gyermekei:

Kiss Katalin (1956) – férje dr. Kaulics László

Dr. Kiss Mária (1957) – férje Fekete András

Kiss Andor (1960) – felesége Kondás Mária

Dr. Kiss József (1962) – felesége Mihalovics Judit

Kiss Edit (1967) – férje Endrödi Péter

Kiss Krisztina (1969) – férje Vattamány Sándor

Tanulmányai:

A Budapesti Érseki Katolikus Gimnáziumban érettségizett 1948-ban. Felsőfokú képezését és doktorátusát a Római Katolikus Hittudományi Akadémián szerezte Budapesten, 1954-ben.

Dr. P. Dudás Miklós OSBM megyéspüspök szentelte pappá Debrecenben, 1955. május 15-én.

Állomáshelyei:

- *Nyíregyháza* (1954-1955) – hitoktató
- *Hajdúdorog* és a környező tanyavilág (1955-1968) – segédlelkész és hitoktató
- *Budapest Rózsák tere* (1968-1972) – segédlelkész
- *Budapest* (1972-1976) – észak-pesti szórványlelkész
- *Hajdúdorog* (1976-1993) – parókus, az Egyházmegyei Hitoktatási Bizottság elnöke
- *Újfehértó* (1993-2005) – parókus, tb. főesperes
- 2005-től nyugdíjas
- *Kálmánháza* (2006-2007) – parókus, tb. főesperes
- *Debrecen* (2007-től) – a Bibliakör vezetője

Életútja a következőképpen alakult.

Papi működésének nagy része a megszorításokkal teli, a kommunizmus egyházellenes, a fiatalok vallásos nevelését tiltó időszakokra esett.

Hajdúvidet új filiaként szervezte meg 1956 januárjában. Lakásból kápolnát alakított ki az akkori lehetőségek szerint közfal lebontásával, két szoba egybenyitásával. A templom építéséhez kaptak ugyan telket, de elképzelésük sok akadályba ütközött. A hívek Bodrogkeresztúrtban a terméskövet is megvették, be is hordták a vasúttól, de építési engedélyt nem kaptak, így a templom nem épült meg. A liturgiákat ma is az 1956-ban kialakított kápolnában végzik.

Mint észak-pesti szórványlelkész öt különböző helyen végzett liturgiát: Pestújhelyen mindennap, vasárnaponként Rákospalotán, Dunakeszin, Újpesten és Sashalmon. Havonta egyszer Erdőkerteren, évenként néhányszor Fóton, Hatvanban és több más településen is. A liturgiák után elsőáldozókat, jegyeseket oktatott. Mindenütt egyháztanácsot alakított. Minden évben zárandoklatokat vezetett különböző kegyhelyekre, a legtöbbször Máriapócsra, Máriabesnyőre vagy Mátraverebély – Szentkútra.

Később, már újfelhértői állomáshelyéről híveivel közösen mentek Boldog Romzsa Tódor püspök erekyéi előtt tisztelegni,

Hajdúdorogra történő visszahelyezése után az egyházmegyei Hitoktatási Bizottság elnökének nevezte ki dr. Timkó Imre megyés főpásztor.

Az óvodás hittant az egyházmegyében elsőként szervezte meg a hajdúdorogi parókián. Ezeket az összejöveleteket óvónő és hitoktató felesége vezette elkötelezett hozzáértéssel, akiben nemcsak az élete párját, gyermekei nevelőjét találta meg, hanem haláláig megoszthatta terveit, gondolatait.

Az elnöklete alatt álló Hitoktatási Bizottság az ő javaslatára, rendszeres, kétnapos Egyházi Énekes Ifjúsági Találkozót szervezett Hajdúdorogon 1986-tól liturgikus énekek gyakorlására. Az új kezdeményezés szervezését több állami engedély megszerzése nehezítette, például az Egyházügyi Hivatal (ÁEH) a kiküldhető meghívók számát 100 darabban korlátozta.

Az egyházmegye fennállásának 75. évfordulója alkalmából a névadó egyházközségben jubileumi ünnepségsorozatot szervezett munkatársaival 1987. augusztus 8-án. Fiatalok emlékműsora, valamint kiállítás szerepelt a programban az egyházmegye létrejöttéről. A Tomkins énekegyüttes hangversenyt adott Rachmaninov műveiből. Augusztus 9-én pedig hét diakónust szenteltek papá.

Egyik nagy feladata a székesegyház kifestése és az ikonosztázion felújítása volt. A szentély székőit restauráltatta. Az ikonosztázion rendbehozatala a műemlékvédelem előírásai szerint szűltalanítással kezdődött, majd folytatódott 1990-ben. A székesegyház festése a bizánci egyház szabályai szerint, a műemlékvédelem jóváhagyása és ellenőrzése mellett történt.

Országos lelkigyakorlatokat tartott Leányfalun felkérésre.

1989. szeptember 3-án Hajdúdorogon mint parókus, olyan váratlan lehetőséget ismert fel, amelyre addig esélye sem volt az egyháznak. Alulról jövő kezdeményezéssel egyházi iskolát lehetett visszakeríteni, de csak a hívek aláírásával, általuk benyújtott kérvényekkel. A kérvényeket nem írhatta alá a parókus, sem más egyházi személy. Azonnal kezdeményezte a hívek aláírásgyűjtését és kérvények megírását a hajdúdorogi iskola visszaadásáért. Ennek eredménye-

ként az országban, a 40 évi államosítás után elsőként Hajdúdorogon nyílt meg az első katolikus általános iskola.

Glatz Ferenc művelődési miniszternek írott kérvényt az alábbiakban közöljük.

Tisztelt Miniszter Úr!
Budapest
Szalay u.10-14.

Mi, szeretett szülőföldünkről, Hajdúdorogról elszármazottak, csatlakozva a város lakóinak aláírásaihoz, tisztelettel kérjük, szíveskedjék a segítségünkre lenni abban, hogy az 1951-ben megszüntetett középiskola tovább folytathassa működését Hajdúdorogon.

A hajdúdorogiak több mint egy évszázadon át küzdöttek azért, hogy az egyházilag kötelező ószláv, illetve román nyelv helyett a magyar görög katolikusok részére a magyar nyelvű liturgia kapjon jóváhagyást. Ennek érdekében a reformkorban a Helytartótanács, 1848-ban Eötvös miniszterhez, majd később Ferenc József királyhoz és az egymást követő miniszterelnökökhöz, az 1900. évi római zarándoklat alkalmával pedig a pápához fordultak kérelemmel, hogy magyar nyelven misézhesse nek, mert úgy vélték, hogy ennek bevezetésével nemcsak hitéletüket mélyítik, hanem a nemzetiségek között élő görög katolikus magyarok nemzet tudatát is erősíthetik, bátoríthatják. A küzdelem eredményeként, súlyos mulasztások után, behozhatatlan történelmi késéssel, de végre 1912-ben megszervezték a Hajdúdorogi Magyar Görög Katolikus Püspökséget, 1942-ben pedig megnyitották a Hajdúdorogi Magyar Görög Katolikus Líceum és Tanítóképző Intézetet. Az intézet 200 főn felüli tanulói létszámmal, 20 fős tanári karral a nehéz háborús évek ellenére 1951-ig szép és eredményes munkát végzett. Amikor a Rákosi-rendszer a vallásosság elleni harc során azon elvi alapon, hogy "Hajdúdorog az egyik olyan hely, ahol a klerikális reakció a leg-erősebb..." az intézetet - amely ekkorra már gimnáziummá alakult - megszüntette a következő indoklással: "...A hajdúdorogi líceum és tanítóképző nem teljesítette úgy feladatát, hogy indokolt lenne az intézet további fönntartása. Meg kell mutatni Hajdúdorognak, hogy az iskolát kiérdemelheti..."

Az intézet ezután Hajdúnánáson, majd Hajdúböszörményben folytatta működését. A dorogiai kétségbeesetten próbálták befolyásolni az 1950-es években is a "megváltoztathatatlan". E hangulat érzékeltetésére mellékeljük annak a korabeli levélnek a másolatát, amelyet 1950 augusztusában írtak honfitársaik, és sok száz aláírás csatolásával küldték el dr. Dudás Miklós görög katolikus megyéspüspökhöz, kérve őt, hogy próbálja megmenteni ezt a másfél-két évszázados - sok áldozat árán megszerzett - vívmányt, de legalább a középiskolát. Sajnos ez akkor nem sikerült.

A fentiek szembeütően bizonyítják, hogy az elmúlt évtizedekben uralkodó pártállam egyház és vallásellenes politikája büntetésnek szánva, igazságtalanul fosztotta meg Hajdúdorogot a tanítóképzőtől ill. középiskolától és ezzel több évtizedre a magasabb kulturális fejlődés lehetőségétől is.

Hajdúdorog polgárai, mint eddig, most is minden áldozatra készek középiskolájuk újraszervezéséért, így volt ez pl. a Szent Bazil Rendház építéskor is, amely munkák végzésében az 1930-as években az ott aláírók közül is többen hetekig dolgoztak minden ellenszolgáltatás nélkül.

Tisztelt Miniszter Úr!
Hivatkozva a fenti egyháztörténeti és politikai harcokra, valamint arra a körülményre, hogy Hajdúdorognak saját épülettel, szertárakkal, könyvtárakkal, megfelelő tanulói létszámmal rendelkező középiskolája volt, ismételtel kérjük, szíveskedjék hathatós támogatást és

segítséget nyújtani ahhoz, hogy városunkban a kulturális élet emelése érdekében tanítóképző vagy középiskola újra megkezdhesse működését.

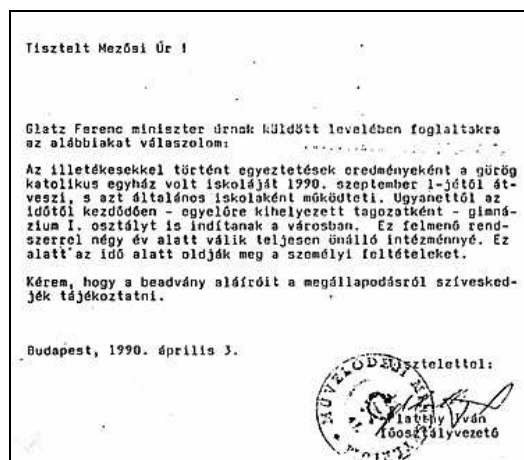
Budapest, 1990. febr. 5.

Görög Imre Mezősi József
az aláírók megbízásából

Mellékelve:

aláírt ívek
levélmásolat 1950-ből

A válasz:

Az iskola fenntartója a dr. Keresztes Szilárd megyéspüspök vezette püspökség lett. Bővebb információ a Szent Bazil Oktatási Központ 20 éves évfordulójára megjelent évkönyvben olvasható.

Dr. Kiss Andor felismerte a közösségek összetartozásának előrevivő szerepét, ezért szervezésükre nagy gondot fordított.

Bazilita Harmad Rendet alakított Hajdúdorogon, majd Újfehértón. Országos találkozokat rendezett részükre évente. Imádkozó közösségben kaptak hívei bátorítást mindennapi gondjaik megoldásához.

Évente kétnapos Nemzetközi Egyházzenei Körutalálkozót szervezett Újfehértón, eperjesi, ungvári és más települések közreműködésével.

A felesége által vezetett csigatészta-készítő kör bevételeit az egyházi javak bővítésére fordították.

Szívügye volt, ezért szorgalmazta a hívek igénye alapján az egyházi iskola visszakérését Újfehértón is 2001-ben. Lépéseket tett a görög katolikus általános iskola újraindítására a püspökséggel és az önkormányzattal folytatott tárgyalásokkal, szülői értekezletekkel, újságcikkkel, szándéknyilatkozatokkal, rádióinterjúkkal, az egyházköz-

ség értesítőjében közölt felhívással. A püspökség az iskola beindítását későbbre halasztotta.

Dr. Kiss Andor sikeresen pályázott a segédlelkeszi lakás és parochia felújítására, amit utódja fejezhetett be.

A társadalmi életbe is aktívan bekapcsolódott.

Újraindítója volt a KALOT mozgalomnak, országos elnöki megbízást kapott.

Felvállalta a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ) helyi csoportjainak szervezését Hajdúdorogon és Újfehértón. A Hajdúdorogi Városvédő Egyesületet 1991-ben alapította. Fontosnak tartotta a Nagycsaládok Egyesületének létrehozását.

Kiterjedt tapasztalatait irodalmi művekben, tanulmányokban tette közre.

Reidl Elemér felkérésére társszerzője a római katolikusokkal közösen megjelent *Elsőáldozók könyvének*, amelyben a görög katolikus részt írta meg. (Bp., 1986 – Szent István Társulat)

Interjúkra kérték fel rádiós, televíziós műsorokba (Magyar Kurír, Magyar Rádió, Szent István Rádió, Nyíregyházi Rádió, Kölcsey Televízió, Görög katolikus félóra, *Egy millió lépés Magyarországon*).

A húsvéti *pászkaszentelésről* osztrák televíziós felvétel készült 1985-ben. Két évvel később erről az eseményről Csongrádi Márta művész fotókat készített, és képeit kiállították a templomban.

Újságcikkei jelentek meg a Hajdúdorogi Újságban, a Görög Katolikus Szemlében, az Újfehértói Újságban. Utolsó írása a 2012-es centenáriumi Görög Katolikus Szemle Kalendáriumában jelent meg *Hogyan működött az egyház a megszorítások évtizedei alatt egyházmegyénk névadó egyházközségében?* címmel

A róla szóló publikációk egész sora örzi kiterjedt munkásságának értékeit:

- *Magyar Hírek*, 1990. 23-24. szám
- *Új Magyar Hírek*, 1992. április
- *Keresztény Élet*, Isten megáldja a nagycsaládokat c. írás, 2008.05.25.
- *Görög Katolikus Szemle Kalendárium* 2001, Magyar András írása a szórványlelkészségről
- *Hajdú-Bihari Napló*, 2009. 03. 24.
- *Keresztény Élet*, 1998. 03. 29.
- *Keresztény Élet*, Imádságos ajándék – 2005. július 3.
- *Újfehértói Krónika* 2005. október

Egyházi kitüntetései:

- Tiszteletbeli esperes – 1976
- Papi mellkereszt – 1980
- Tiszteletbeli főesperes – 1994
- Aranydiploma – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kara – 2004

Világi kitüntetései:

- Hajdúdorog Városért Díj - 1994
- Hajdú-Bihar Megye Önkormányzatának emlékérmé - 2009
- A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje – 2011

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat harmincéves dorogi papi szolgálatát ismerte el 2009-ben. A Hajdúdorogi Bazilikában tartott ünnepségen Szólláth Tibor, a megyei közgyűlés alelnöke adta át számára az emlékérmét. A tiszteletbeli főesperes életútját Tóth Mihály, a megyei közgyűlés tagja méltatta. Elmondta, hogy a kitüntetett mennyire fontosnak tartotta a dorogiai lelki életének gondozása mellett a város kulturális életének felemelkedését. Ennek érdekében hangversenyeket, papcsaládok találkozókat, előadásokat szervezett. Ifjúsági énekkarosok találkozókat indította el. Alapító tagja volt a Városvédő Egyesületnek, a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének, valamint a Bazilita Harmad Rendnek. Aláírásgyűjtésre buzdította a híveket, amelynek eredményeképpen 1990 szeptemberében az országban elsőként indult el Dorogon az egyházi általános iskolai oktatás, amit egy évvel később felmenő rendszerű gimnáziumi oktatás is követte.

Ezt követően a családtagok közül hatodik gyermekük, Vattamányiné Kiss Krisztina hat gyermek édesanyja, és Kürthy Andrásné, énekkal a Máriapócsi Könnyező Szűzanya áldását kérték a 79 éves nyugállományú parókus további életére. Kiss Andor köszönő szavaiban megemlékezett a jó dorogi hívekről, akiknek odaadó segítségével nélkül nem valósulhatott volna meg tevékeny életútja. A rendezvények alkalmával ételmezt és szállást biztosítottak a vendégeknek. A templom mennyezeti seccójának festéséhez pedig az állami és vallási vezetés támogatása mellé anyagiakkal is jelentősen hozzájárultak.

Dr. Kiss Andor életének 82. évében, papságának 57. évében hunyt el. A családcentrikus atyát 6 gyermekének és 21 unokájának lankadatlan imádsága kísérte utolsó óráiban.

A hajdúdorogi székesegyházban rendezett temetési szertartást három püspök végezte, mintegy 80 kispap, diakónus koncelebráló közreműködéssel. Erről a szokatlanul felemelő eseményről dr. Gyulainé dr. Orosz Márta az eseményhez méltó cikket közölt a Görög Katolikus Szemle 2012. januári számában. Kiemelte azokat a maradandó emlékeket, amelyekben az elhunyt által vezetett miséken, lelkigyakorlatokon részesült. Kitörőhatáratlanul örzi Andor bácsi megjelenését, sudár alakját, mosolyát, utánóhatatlan bariton hangját, atyai ölelését.

Felidézi a Katolikus Rádió görög katolikus félórájában elhangzott interjú elemeit, amikor bár beteg, de a töle megszokott hittel, derűvel, tanúságtétellel beszélt 57 éves papi hitvallásáról és szép nagy családjáról, akikre mindig számíthatott abban az időben is, mikor még az összejöveteleket a parókián tartották, és ezekben a feladatokban gyermekei is aktív szerepet vállaltak.

Végakarata szerint földi maradványait Hajdúdorogon helyezték örök nyugalomra, ahol harminc évet dolgozott fáradhatatlan kitartással. Sírja Jaczkovics Mihály volt hajdúdorogi vikárius, püspöki helynök, a család vértanúhalált szenvedett rokonának sírja mellé helyezték el.

Andor atya olyan életet élt, amire az a mondás illik a legjobban: *Nem kellett kopogtatnia a mennyország kapuján, mert kinyitották az ajtót, mikor tudták, hogy jön.*

*Görög katolikus hittestvére, KISS ERZSÉBET
Debrecen*

KISS GYULA TIBOR (Debrecen, 1968. szeptember 19. – Debrecen, 2011. március 6.): matematika-fizika szakos általános iskolai tanár

Monostorpályiban nőtt fel öccsével együtt. Édesapja, Kiss Gyula elnök a helyi termelőszövetkezetben, édesanyja, Fohn Gizella könyvelő.

Az általános iskolát szülőfalujában végezte, ahol Tivadar Andor szeretett vele a matematikát.

Egy általános iskolai osztálytársa, *Pataki Aranka* így emlékszik vissza: „Gyula többször öregbítette az iskola hírnevét, hiszen tanulmányi és sportversenyeken képviselte azt. Tanítóink, tanáraink mindig számíthattak rá. Emlékszem, hogy mindketten matematika tagozatos osztályba jártunk, és szinte kihívás volt egy-egy nehezebb feladat megoldása. Gyuszi nagyon jó logikával bírt, szívesen segített nekünk, elmagyarázta a feladatmegoldás menetét, ha megkértük rá. Visszagondolva mindezekre szinte érthető is, hogy egyenes út vezetett a katedrához.”

Általános iskolai osztályfőnöke, *Szűcs Istvánné* érdeklődő, szorgalmas gyerekként emlékszik rá: „Nyolcadikos korában a megyei versenyeken is nagyon szép eredményeket ért el. Gyuszi az osztály megbízható személyisége volt, a vállalt feladatokat maradéktalanul elvégezte. Korához képest mindig komoly, viszonylag halk szavú gyerek volt. Nemcsak az én tantárgyait tanulta nagyon hamar, hanem minden tantárgyból rövid idő alatt felkészült. A tanulási idő hátralévő részében pedig olvasott.”

Középiskolai éveit a Tóth Árpád Gimnáziumban töltötte. Itt kezdett el versenyszerűen atletizálni, diszkoszvetésben és súlylökésben nemcsak egyénileg, de az iskola színeiben is eredményes volt. Humora és egyéniségének sokszínűsége a közösségi életben is megmutatkozott. Életre szóló barátságok maradtak ebből az időszakból.

1987-ben érettségizett, pár év kihagyása után jelentkezett a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára, ahol 1993-ban matematika-fizika szakos tanári diplomát szerzett.

Erzsike néni, a volt általános iskolai *osztályfőnöke* a következőképpen emlékszik a tanítási gyakorlatára: „...a következő közvetlen kapcsolatunk, találkozásunk akkor volt, mikor negyedéves főiskolásként az egyhónapos szakmai gyakorlatát iskolánkban töltötte el. Zárótanítása kiváló minősítést kapott, már ekkor láttam, hogy jó tanárrá válik, és nagyon büszke voltam rá.”

1993 szeptemberében helyezkedett el a ***Kazinczy Ferenc Általános Iskolában, Debrecenben.***

Kezdetektől fogva tanította mindkét szaktárgyát, osztályfőnöki feladattal is megbízták. Szeretett tanítani, szeretett a diákok között lenni szünetekben, versenyeken, kirándulásokon.

Egy volt tanítványa, *Pindzsuj Bence* így emlékszik vissza rá: „Már majdnem egy év eltelt, mióta elballagtunk, amikor két volt osztálytársammal bementünk a volt iskolánkba meglátogatni Gyula bácsit. Senki sem tudott róla, meg akartuk lepni. Amikor megérkeztünk, még tartott az óra, ezért döntöttünk úgy, hogy a folyosón várjuk meg az óra végét jelző kicsengetést. Nem hangoskodtunk, csak egy-két szót váltottunk egymás közt. Nem is számított ránk, de a beszűrődő hangfoszlányokból egyből tudta, hogy én vagyok az. »*Picikém maradj csendben!*« – hallottam, amint rám szól a zárt teremajtón keresztül. Egytől egyig mindenkit jól ismert az osztályban. Minden évben rendeztünk »százás-bulit« – ezt Gyula bácsi hívta így. Ilyenkor a fejenként beadott százasokból enni- és innivalót vásároltunk, és tanítás után együtt szórakoztunk. A tanórákon viszont megkövetelte a fegyelmet. Nemcsak kiválóan tanított, hanem nevelt is minket az életre. Mai napig, még így az érettségi küszöbén állva is számtalanszor abból a tudásból táplálkozom, amit tőle kaptam. Hivatalos kereteken belül 4 évig az osztályfőnökünk, de valójában a második apánk volt.”

A kollégák tisztelték és szerették. Mindenben megmutatkozott egyenes jelleme, pontossága, maximalizmusa.

A matematika-fizika munkacsoport vezetője, *Pinczésné Uti Katalin* a következőket írja róla:

„...tanári tevékenységével minden kihívásnak meg tudott felelni, jó szervező, fegyelmező és igazságos nevelőként tartottuk számon. A legrosszabb magaviseletű gyereket is megfegyelmezte, a tehetségesek szárnyalhattak mellette. Hamar kitűnt következetességével, szilárd, rendíthetetlen jellemével, tehetségével. Jó kommunikációs készségét, írói vénáját fedezhettük fel

az iskolaújságban olvasható cikkeiben. Önálló rovata nagy érdeklődést keltett, érezhetően kutató, sokoldalú személyiség volt. Egészen fiatalon lett beteg, sokat aggódtunk érte. Betegségét is fegyelmeztetten, türelemmel, kellő humorral viselte. Munkánk során sokszor bevillannak mozdulatai, mondatai, jellegzetes szófordulatai.”

1993-ban házasodott össze középiskolás szerelmével. Két nagyszerű gyereket neveltek együtt, Fannit és Dávidot. Szigorú, következetes apa volt, de tudta azt is, mikor simogasson, mikor dicsérjen. Betegsége már fia születése előtt elkezdődött, ami arra készítette, hogy a dolgok fontosságát átértékelje, mindenben a szépet kereste. Igyekezett az időt jól kihasználni, tudásának minden szegletéből juttatni a családnak; legyen az egy közös barkácsolás, egy olvasmányélmény megbeszélése, egy jól szervezett kirándulás Erdőbényén, egy finom étel elkészítése, vagy egy kézműves sajt felfedezése.

Hiánya pótolhatatlan, mindig emlékezni fogunk rá.

Források: családi okmányok, visszaemlékezések.

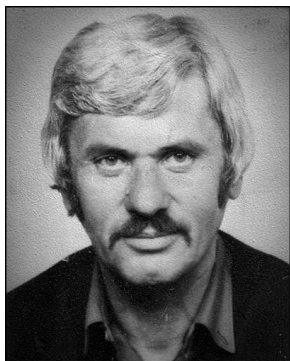
Felesége,

KISSNÉ DR. DANCÓS BEÁTA MARIANNA

Debrecen

KOLOSZÁR ISTVÁN (Iván, 1939. szeptember 9. – Vág, 1986. június 23.): tanító

Nehéz sorsú családban nőtt fel, 5 gyermek közül csak ketten érték meg a kisgyermekkorot. A testvéreket az akkori gyilkos kór, a torokgyík vitte el, ugyanis a gyógyszerek beszerzése csak a kiváltságosoknak adatott meg. Koloszári József, az édesapa 1945-ben meghalt a háborúban. Édes-

anyja, Gazdag Rozália két gyermekét hadiárva-ként nevelte fel sok szeretettel, nagyon nehéz körülmények között. Korán szembesülnie kellett tehát a nincstelenséggel.

Ivánban kezdte meg elemi iskolai tanulmányait. Anyai nagynénje akkoriban ismerkedett a pedagóguspálya rejtelmeivel. Az ő példája, valamint a gyermekek szeretete indította el őt is a pedagóguspálya felé.

A féltő környezettől 1953. szeptember 1-jén búcsúzott, amikor a soproni Állami Tanítóképző Intézetbe került elsős kisdiaákként. 38-an kezdték meg a tanulmányaikat az első osztályban.

Kollégista társa, *Gaál Ferenc* így emlékezik: „Az iskolai napok, hónapok múlásával kialakultak az új barátságok. Ismertté váltak azok az emberi tulajdonságok, amelyek meghatározták egymáshoz való viszonyukat, így derült ki Pista jó zenéi adottsága. Szabadidőben, társas összejöveteleken, kirándulások alkalmával nagyszerűen szólt kezében a tangóharmonika. Kiderült, hogy szereti a sportot, labdarúgást. A »Soproni Kinizsi«, majd a »Fáklya« futballcsapatának tehetséges kapusa volt. Derűje, életöröme, segítőkészsége későbbi munkahelyein is megnyilvánult, melyért tiszteletet, megbecsülést, szeretetet kapott tanítványaitól és a felnőtt lakosságtól.”

Legénykori barátja, későbbi pedagógus és népművelő kollégája, *Tőreki Imre* így emlékszik vissza az akkori időkre: „1957 szeptemberében híre ment, hogy új, fiatal tanító érkezik **Vágra**, a kis rábaközi faluba. Nem várta díszkapu (mint régen), csak úgy egyszerűen megérkezett. Baráti körömhöz tartozó fiatalok szüleinél talált alberletet, ahol aztán családalapításáig családtagként élt. Akkoriban a civil közösség életének a kocsmá, a kultúrház és a futballpálya nyújtott cselekvési teret. Néhány nap után találkoztam vele a „Kultúrban”. Koloszári Pista vagyok – mutatkozott be – és már szárba is szökkent haláláig tartó barátságunk. Lelkesedtem új terveikért, hiszen az első pillanatban kiderült azonos érdeklődésünk, lelki alkatunk. Szerencsés kapcsoltteremtő képességével egyre bővült körülötte a lelkes fiatalok tábora. Új, nyitott, egyéniségére szabott módszerekkel ötvözve továbbvitte a régi »lámpási értékeket«. Egyszerre akart »első legény« és néptanító lenni. A látszólag céltalan szórakozásaink – ma kocsmázásnak hívnánk – értelmes beszélgetések, tervek, tanulságos anekdotázások hosszú sorát képezték. Már egy pohár borban is nóta volt.

Gyönyörűen énekelt. Bármilyen hangszert vett a kezébe, azonnal játszott rajta. Szinte családtag lett nálunk is. Édesanyám a legtöbb alkalommal kedvenc ételével, krumplis pogácsával várta. Harmonikája ilyenkor is hű társa volt. Ha ketten voltunk is, kis nádfedeles házunk

pitvarában százával énekeltük a szebbnél szebb népdalokat, nótákat.

Felújította a szülőfalura emberemlékezet óta jellemző népi színjátszást. Bőségesen tudott válogatni szereplőket rajongó, fiatal és idősebb baráti köréből. Rendezése nyomán kelt életre sok-sok népszínmű, de a János vitéz, a Gül Baba színpompás jelenetei és dalai is. Jártuk vele a vidéket, a környékről újabb és újabb barátokat, lelkes támogatókat szereztve.

Egy-egy sikeres színdarab után felejthetetlen kirándulásainkon Budapest, Eger szépségeiben gyönyörködtünk, melyet az együttlét öröme még felejthetetlenébbé tett.

Tevékenységehez nélkülözhetetlen háttérrel biztosított a »Jászai-iskola«, melyhez mindketten tartoztunk. Jászai Laci bácsi, az iskola igazgatója, az utolsó falusi polihisztorok egyike megteremtette ehhez a terepet. Mindenen szerette kipróbálni magát, testi-lelki erejét. Talán motivációjának egyike, hogy szomjazta az elismerést. Nem félt a fizikai munkától sem. A nyári szünetben velem együtt aratni, »masinányi« állt – nem félve a tanítói »tekintélyvesztéstől« – melyekre, persze, az anyagi kényszer is sarkallt minket. A faluközösség elismerése volt ezért is a jutalma.

Ma sem értem, hogy fért bele Pista barátom idejébe a tanítás, a kulturális tevékenység mellett a sport, ezen belül elsősorban a labdarúgás, amit mindketten szerettünk. De hamar kiderült, hogy én csak szerettem, ő pedig tudott is futballozni; úgyhogy én a pálya szélére szorulva, partjelzőként – nosztalgizva gondolok rá, akkor »taccsbírónak« nevezték – vagy botcsinálta bíróként csodáltam kapustehetségét. Utazásaik közben messze hangzott a futballisták jókedvű nótája.

A vági futball történetében legsikeresebb korszakot teremtette meg.

Az általa szervezett néptáncsoport lányai egymással versengve igyekeztek »kegyeibe férközni«. Mind-egyikkel kedves, barátságos volt. Mégis örültem, hogy feleséget közvetlen baráti körömből választott. Ahogy pályánk más-más területre szólított bennünket, ez a kapocs, a néptánc továbbra sem hagyott elszakadni egymástól. Sikeres táncsoportot életett egészen haláláig Vágon. Boldog volt, hogy gyönyörű lányai is a csoportban táncoltak. Ment táncot tanítani Beledbe, Nickre, Bósárkányba, Egyedre.”

A Nicki Fergeteg együttes elődje 1974 októberében Koloszár István tanár úr vezetésével alakult Nicki Táncsoport néven. Az akkoriban már regionális szerepet betöltő néptáncsoport nem csupán a még alig több mint 500 főt számláló Nick községből szerveződött, hanem a környező falvak (Uraiújfalu, Répcelak, Beled) táncosai is tagjai voltak, átjárhatóságot biztosítva az együttes művészeti vezetője által irányított néptánc-csoportok között. A Nicki Táncsoport rendsze-

res szereplője volt az évente megrendezett kör-mendi májusfa-kitáncolásnak, melynek elismeréseként elnyerték a Megye Kiváló Együttese címet. Az együttest fennállásának 12 éve alatt a Nyugat-Dunántúli régióban megismerték Kaposvártól Győrig, sőt az 1979. évben meghívást kapott egy lengyelországi turnéra is.

A helyi népdaléneklési kultúra felelevenítésére hosszú, 17 éves szünet után akkor nyílt Vágon ismét alkalom, amikor Koloszár István tanítóban tudatossá vált a felismerés a vágiak éneklésbeli tehetségéről és szeretetéről. 1963-ban született meg a vegyeskar, ami az anyagi háttér miatt sajnos csak 1965-ig működött. Koloszár István pihenni nem tudó, az éneklés mindent megszépítő erejébe vetett hite 12 éves szünetet tört meg, amikor 1977 őszén ismét tagokat toborzott, és megalakította a jelenleg (2010) is működő Rábakört. Épp az iránta való kegyeletből, szeretetből is érzi itt mindenki szinte kötelességének az éneklés folytatását. A természetlen csendet most ismét a vidám, örömteli ének, a közösségi összefogás dalban kifejezett alkotó korszaka váltotta fel. A siker nem váratott sokáig magára. Budapesten, a Páva-körök 1978. évi országos vetélkedőjén a vágiak mutatták be a televízióban a legszebb rábaközi regruta-dalokat.

Utolsó fellépésén 1985 augusztusában

Az 1980-as években megkezdődött a kiemelkedő színvonal elismerését tanúsító kitüntetések kor-

szaka. Az 1986-os Rábaközi Napok rendezvényei között a tv-közvetítések által ismert vági énekeseket, a Rábakör tagjait láthatta, hallhatta az ország. Segítette, mentorálta a Rábakör fellépését. Még egyszer szeretett volna az élükre állni, vezényelni, de halálos betegsége miatt már nem bírta. Így óvta az énekes közösséget: „Széjjel ne menjetek!”

A dalolás ügyéért az utolsó leheletéig lelkesedő, fáradozó vezetőtl, Koloszár Istvántól 1986. június 25-én megtört szívvel búcsúzott a vági énekkar. Cigányzenével, táncosai sorfala között kísérték utolsó útjára.

Nem tudjuk, mit szól most az égi színpadokon állva a szépséges, de egyre zsugorodó kis falu közéletéhez. Talán reménykedik ő is, hogy lesz méltó utód, aki nótával, dallal, tánccal reményt ad, és tovább őrzi a lángot. Mi pedig reménykedünk, hogy példája, teremtett értékei a vágiak emlékezetében a jövő csíráiként élnek tovább.

Pálfi Imre egykori tanítvány, későbbi kolléga visszaemlékezése: „Egykori osztályfőnökömről, későbbi kollégámról, Koloszár Istvánról csak kevesen tudják, hogy szenvedélyes sportszeretetének volt egy izgalmas területe: a kerékpározás. Már az általános iskola ideje alatt olyan kisebb-nagyobb túrákat, kirándulásokat szervezett, amire az emberek akkoriban felkapták a fejüket. Elbicikliztünk Sopronba, megkerültük a Balatont.

Az igazi nagy túrákra az 1970-es évek végétől az 1980-as évek közepéig került sor. Két alkalommal voltunk Mohácson a Nemzeti Parkban, ezen kívül Kisköröshön, Kecskeméten, Szegeden.

Legemlékezetesebb vállalkozásunk egy romániai túra volt, még a diktatúra ideje alatt. Eljutottunk Aradra, Nagyváradra és a világosi fegyverletétel helyére is.

A hosszú túrák alatt csak egy-egy alkalommal szálltunk meg kempingben, a többi éjszakát Isten szent ege alatt töltöttük. Sokszor olyan fáradtak voltunk, hogy a sátrat sem állítottuk fel, hanem beállva egy fasorba vagy erdőbe, pléddel beburkolózva hajtottuk álomra a fejünket. Nem volt ritka a napi 10-12 óra a kerékpár nyergén, s ha még hozzá vesszük, hogy ezek a »drótszamarak« nem versenygépek voltak, hanem 30-40 éves öreg Csepel vagy Puch kerékpárok, akkor ezek a teljesítmények utólag is figyelemre méltók.

Emlékeim a mai napig inspirálnak, hogy én is hasonló módon tudjam átadni tanítványaimnak azt a töretlen erőt, akarást, ami Koloszár István tanítomat és barátomat jellemezte.”

Linte Tibor iváni polgármester emlékei: „Pisti kitűnő tanító, népművelő, elkötelezett, mélyen érző,

nyitott közösségi ember volt. Az 1970-es évek végétől ismertem személyesen. Több generációnak volt nagyszerű tanítója, aki olyan világot nyitott meg a rábízottak számára, ahova nélküle azok csak nehezen juthattak volna el.

Neki köszönhető, hogy a három település: Vág, Rábakecöl, Iván – kezdetben a futballpályán –, majd az élet más területén is egymásra talált. A távolságok ellenére igaz barátságok alakultak, olyan emberek fogtak össze, akik nélküle talán soha nem is találkoztak volna. Olyan volt, mint az igazi utazó, tudta, honnan jött, és hová fog tartani. Vallotta, hogy csak úgy van értelme életünknek, ha olyat is cselekszünk, ami kicsit feljebb való mindennapi dolgainknál. Álma valóra vált. A tiszteletére alapított és évente megrendezett »Koloszár Kupán« mindig közöttünk van.

Megtiszteltetés számomra, hogy felidézhetem kedves emlékét. Nekünk, tanítványoknak azt a szellemiséget kell őriznünk, ápolnunk és továbbadnunk, ami életéből, munkájából ma is hat közösségünkre.”

Mikrokörnyezetének kései tisztelői ma is emlékeznek rá. Halálának évfordulóján Iván, Rábakecöl és Vág községek sportolójának részvételével minden évben megrendezik a róla elnevezett »Koloszár István Emléktornát“. Sportvezetők, volt tanítványok, barátok állítanak egykori sporttársuknak emléket, s elevenítik fel egy-egy történettel Koloszár István alakját, sportolói és sportszervezői tevékenységét.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléki!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Lánya, KOLOSZÁR SAROLTA
Csorna
és barátja, kollégája, TÖREKI IMRE
Szany

DR. KOMORÓCZY GYÖRGYNÉ Bisitzky Mária (Budapest, 1909. március 7. – Budapest, 1988. január 25.): történelem-földrajz szakos középiskolai tanár, szakfelügyelő, vezetőtanár

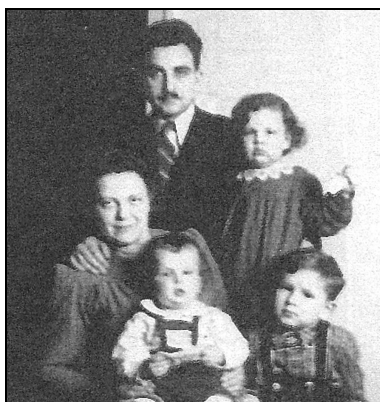

*„Nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik”
(Arany János)*

Négygyermekes tisztviselőcsalád elsőszülött gyermeke. Édesapja, Bisitzky Sándor hivatalnok, édesanyja, Barabics Rozália háztartásbeli. Két húga még kisgyerekként meghalt; ő és a legkisebb, Karola hosszú életet élt. A család fontosnak tartotta, hogy mindkét lányuk tanuljon. Mária – akkor még ritka kivételként – a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, történelem-földrajz szakon szerzett tanári diplomát színjeles eredménnyel (1932), húga a budai tanítóképzőt végezte el.

Az akkori ínséges gazdasági helyzetben, amikor az állástalan diplomások tömege keresett munkahelyet, édesanyám az egyik lánygimnáziumban kapott óraadóként állást; még ebben az évben házasságot kötött volt Eötvös-kollégista évfolyamtársával, akinek levéltári gyakornokként sikerült elhelyezkednie, s az ő szüleinél laktak 1939-ig (Komoróczy Péter, az árvaház igazgatója, ugyancsak diplomát adott mind az öt gyereke kezébe). Közben férje fél-féléves bécsi (1934), majd krakói (1935) ösztöndíjat kapott levéltári kutatásaihoz, ezekre az utakra felesége is mindig elkísérte. Első fiuk (Geyza) 1937 augusztusában született; lányuk (Emőke) 1939 áprilisában. Édesapámat – akinek ekkor már jelentős tudományos munkásság állt a háta mögött – 1940 januárjában kinevezték Abaúj-Torna vármegye főlevéltárosának, így a család Kassára költözött. Öcsém, György már ott született 1940 szeptemberében. A kassai

években édesanyám természetesen otthon volt a három gyerekkel, így nem állt módjában hivatását gyakorolni.

A család Kassán 1942-ben

Édesapámat 1944-ben mint tartalékos zászlóst behívták katonának; csapatteste szinte azonnal orosz fogságba esett; a Kaukázusban volt hadifogoly, 1947 őszén térhetett csak haza. Természetesen nem Kassára, hiszen a családot időközben kitelepítették; 1945 őszén – több száz magyar tisztviselővel együtt – marhavagonokban Hidasnémetinél áttoloncolták a határon. A család **Göncruszkára** került; ott vártuk be édesapám hazaérkezését. Édesanyám a falu **református, osztatlan elemi iskolájában** állást kapott, így a családnak megvolt a „betevő falatja”; ezenkívül sok magántanítványt is vállalt, akiket érettségire, főiskolára készített elő. Soha nem sérelmezte, hogy ő, a magasan kvalifikált tanárnő, elemistákat kénytelen tanítani; szeretettel foglalkozott tanítványaival, s minket is – akik ugyancsak ott kezdtünk iskolába járni – arra nevelt, hogy természetes módon „elvegyüljünk” a falusi gyerekek között. Idősebb tanítványai is nagyon szerették, még évek múlva is ragaszkodtak hozzá; felteresték gondjaikkal-bajaikkal, hiszen intelligens, szeretetre méltó, kedves egyéniségével mindenkinben bizalmat ébresztett. Kitűnő bizonyítványunkkal mi is örömet szerezünk neki. Mikor édesapánk a hadifogságból hazaérkezett, azonnal szolgálattételre jelentkezett Szikszón, ahova a kassai levéltár Abaúj megyei részlegét áthelyezték. 1949-ben megpályázta a Debrecenben épp akkor megüresedő levéltári állást, amit – tekintettel kiváló szakmai múltjára és jelentős tudományos tevékenységére – el is nyert. 1950 nyarán a család **Debrecenbe** költözött. Végre

édesanyám is tanári álláshoz jutott – átmenetileg az **egyik általános iskolában** tanított, de itt már legalább a szaktárgyait. Részt vett különböző szaktanfolyamokon, 1952/53-ban feljárt Pestre a Pedagógus Továbbképző Intézetbe, ahol pedagógiai-filozófiai tanulmányait szintén „kiválóan” végezte. 1952 őszén a **Megyei Tanács Oktatási Osztályára** került mint a történelem tantárgy szakfelügyelője, 1954 őszén pedig a **Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium** tanára lett. 1955-ben elnyerte az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” címet, s kinevezték a történelem gyakorlóvezető tanárává. Munkáját nagyon szerette, sokat foglalkozott tanítványaival a kötelező órákon kívül is; nagy tudásáért, lelkiismeretes, kiváló munkájáért őt is sokan szerették, becsülték. Óráit szinte „tudósi” felkészültséggel, rengeteg szemléltető anyaggal, kulturális- és művelődéstörténeti háttérbe ágyazva tartotta, úgyhogy tanárjelöltjei nemcsak „szaktudást”, hanem széleskörű műveltségi alapot is kaptak tőle. Volt diákjai sokáig vissza-visszajártak hozzá, s ő tanácsaival, tapasztalataival, eligazító szavaival segítette életbeli elhelyezkedésüket. Hatalmas műveltsége, szaktudása, tanítványai iránti sugárzó szeretete bennünket (a bátyámat és engem is) arra ösztönzött, hogy hivatásul a tanári pályát válasszuk. 1965-ben ment nyugdíjba, de még éveken át foglalkozott fiatalabb kollégáival, a latint, a művészettörténetet, a görög mitológiát stb. megismertetve velük, egyiket-másikat a doktorátus megszerzésére inspirálva. Precíz és széles látókörrrel készített óravázlatait még én is nagy haszonnal forgattam kezdőtanár koromban. A művészetek iránti szeretetet tőle „örökölttem”, ezért választottam az irodalmat szaktárgyammul.

Mi, gyerekei, „kirajzottunk” Debrecenből. A két fiú Pesten végezte már az egyetemet is; én a KLTE-n Debrecenben; s utána férjemmel együtt Győrbe mentünk tanítani (később aztán mi is felköltöztünk Pestre). Bátyám ókortörténész lett, csakhamar nemzetközileg ismert tudós; később tanszékvezető professzor; jelenleg professor emeritus. Öcsém, aki kiváló közgazdász volt, tervmatematikus, sajnos, 1974-ben – pályája csúcán – hirtelen meghalt; ez nagy fájdalmat okozott az egész családnak. Két fia felnevelésében szüleink nagyon sokat segítettek a feleségemnek. Mindannyian rendszeresen hazajártunk Debrecenbe, nyaranta vittük az unokákat, és ők sokat foglalkoztak velük. Mondhatnánk: szellemileg ők

nyitották rá szemüket a világra. Azóta mind a hatan szép pályát futottak be – többségük az oktatás körein belül.

1981-ben meghalt édesapánk, s még abban az évben felköltöztettük édesanyánkat Pestre, hogy családjá, unokái körében tölthesse idős napjait. Édesapánkkal együtt a Farkasréti temetőben nyugszanak, sírjukat gyakorta látogatjuk – most már nemcsak unokáik, hanem dédunokáik is szeretettel, kegyelettel őrzik emléküket.

Lánya,

GÓDÉNY ENDRÉNÉ DR. KOMORÓCZY EMŐKE
Budapest

Talán nem lesz tanulság nélkül való, ha – szokásunktól eltérően – egy másik utód nézőpontjából is felidézzük ennek a kiváló tanárnőnek az alakját. (A szerkesztő)

NAGYMAMA

„...az ember csak akkor hal meg,
amikor elfelejtik...”
(Molnár Ferenc)

Árnyjáték a falon – ráadás esti mese. A tévémaci már elköszönt, s mi hárman (akkor még csak annyian voltunk unokák), a későbbi „nagylányok” (a húgom és az unokatestvérem), hajónyi méretű ágyban kucorogva nézzük a falat, amire Nyanyuka keze vetít árnyakat. Mert így hívtuk őt mindannyian: *Nyanyuka*. Ahogy nagyapa Atyuka volt. Szüleinktől örököltük a megszólítást. Ha jól emlékszem a „családi legendáriumból” a megnevezések eredetére, a legidősebb gyerektől, Geyzától származik az elnevezés, aki a beszédhangok birtokbavételéért küzdve így „torzította” anyukát, apukát...

Nyanyuka mesél hát, fejből mondván a történeteket, mesét, mondát, mítoszt vegyesen (akkor az nekünk mind mesének tűnt), s megtudjuk, mit rejtegetett a trójai faló; hogy járt a magát pukkadásig fújó béka, aki az ökörrrel versenyre kelt; a vadgalamb, aki egyre csak hajtogatta: *túúúdom, túúúdom*, bár fogalma sem volt a fészeképítésről; hogy készített szárnyakat Dédalosz, s hogyan zuhant tengerbe a fia – a szülői fájdalom oly érzéketlenül szólt a hangján, hogy máig fülemben cseng.

A nyaralások alatt észrevétlenül belénk épült az egész görög-római mitológia, az összes klasszikus fabula és a bibliai történetek – az évek alatt elhangzott a zsidó-keresztény kultúrkör minden, gyerekek számára mesélhető története. Sokáig

nem voltam tudatában, mekkora kincset kaptam útravalóul. Évek múlva, az iskolában ugyan feltűnt, hogy nem mindenki ismeri, amit én, s hogy mennyivel könnyebben látom át a mitológiai rendszereket, mint a többiek; de a kincs mértékét felbecsülni csak jóval később tudtam. Nem a sztorik, istenek és hősök ismerete volt a leglényegesebb eleme a nagymamától kapott szellemi batyunak, hanem az az ön- és világertelmezési gyakorlat, amit a mesék hallgatásával szereztünk. Pedig nagymamánk nem magyarázott, csak mesélt és mesélt – nem vont le tanulságot, nem volt didaktikus, nem nyaggatott minket, hogy értjük-e ezt vagy azt a történetet. Hagyta, hogy hasson a szöveg; s tudta, hogy évek keltenek, míg hatását kifejti.

Ő tapasztaltatta meg velünk azt is, hogy más nyelven is lehet beszélni, gondolkodni. Szeretett latinul és görögül idézni (ilyenkor mindig elmondta a magyar jelentést), és megtanított minket németül csalogatni az egeret a házából – ma is az ő hangján hallom: *Maus, Maus, komm heraus*. Világokat nyitott meg előttünk, térben és időben egyaránt. Hogy mekkora hatást tett ránk, ma tudom csak igazán.

Akkoriban, gyerekkorunkban az árnyjátékos esti meséken és a közös étkezéseken kívül alig volt vele kapcsolatunk: mindig fájta a lába, pihennie kellett, nagyapánk csönddel vette körül, óvta, vigyázta kényelmét, nyugalmát. Atyuka a nyaraló unokákat strandra vitte, sétálni, boltba mentünk vele; s mire hazaértünk, nagymama finom ételei és süteményei vártak. Mértékkel ehettünk mindenből. Rendre és (ön)fegyelemre szoktattak még a nyaralás alatt is. Vajon tudták, hogy míg ők délután lepihennek, mi be-besurranunk a kamrába egy-két „golyót” (hamis marcipánt) csenni, vaníliás kiflit és „malomkereket” (cukros dióval szórt baracklekváros linzert), no meg néhány „ostyát” (grillázssal töltött ostyaszeletet)? Úgy vélem, tudták, de sosem tették szövé. Jellemző volt rájuk ez a nagyvonalúság.

A nagymamánk ételei és süteményei legendások voltak ugyan, de ő nem a konyhai tudományára volt büszke. Amire valóban büszke volt, azt a kisszoba üveges könyvszekrénye rejtette. Ebben őrizte a család kincseit: szellemi termékeit. Ma is hallom a szeretetteljes ellágyulást hangjában, amint mutatja: ezek itt Apu művei (így hívta nagyapát), ezek Gingucámé, itt Gyuricámé

(nagybátyáim), Emókéé (édesanyám), Bandié (édesapám) – s ilyenkor mosoly ömlött el az arcán. Máskor ritkán mosolygott, inkább örökös aggodalom áradt belőle; de ha mesélt, vagy a könyvszekrényre nézett, feloldódott benne a feszültség. Szerencsére sokat mesélt. Nem csak irodalmat meg történelmet. Családtörténetet.

A gyerekkoráról, édesmamáról, a Szekfű-szeminariumról, ahova nagyapával együtt járt, a neves professzor kitüntető dicséretéről – nem sok lány járt akkoriban egyetemre, még kevesebben tanultak latint-görögöt, de a nagymamánk nem csak őket főzte le, a professzor szerint férfi kollégákat megszégyenítő ésszel és tudással rendelkezett.

Tudása később is lenyűgözte környezetét, ezt édesapám húgától tudom, aki tanárjelöltként tanítványa volt a Kossuth Gyakorlóban. Lebilincselő óráit diákjai pissenés nélkül hallgatták, akárcsak mi, unokák, a történeteit. Már akkoriban a szemléltető oktatás híve volt, hóna alatt ezer könyvvel rohangu, káprázatos művelődéstörténeti anyagot közvetített, képzőművészeti jártassága pedig mindenkit elképesztett. Koncentrálta és integrálta a tantárgyakat és tananyagot, ahogy ma mondanánk. Kiemelkedő tudása és korszerű módszertani kultúrája mellett szerény volt és kedves, ám mérhetetlenül igényes, ugyanakkor emberséges – ilyennek látták gimnazista és egyetemista diákjai.

Ma már tudom, hogy része volt a bennem formálódó tanáreszménynek, bár tanárként én nem láttam soha. Azokban az években, amikor férje halálát követően már gyerekei, unokái közelében, Budapesten élt, s én szerencsés lehettem együtt lakni vele, sokszor mesélt tanítási módszeréről. Talán azért is került szóba a téma annyiszor, mert én is tanárjelölt voltam akkoriban, majd kezdő tanár. Elbeszélései elvegyültek bennem a gyerekkori élményekkel s a keresztanyám megrajzolta képpel, így alakult ki bennem az elképzelés, milyen is egy jó tanár. Mert az volt ő bizonyosan. Az iskolában is, és azon kívül is. Tanár a szó szűk és tág értelmében egyaránt. Kultúrát közvetített és értéktiszteletre nevelt. Nem üres szavakkal, hanem történetekkel. És életmodelljével.

Együttlakásunk éveiben került igazán közel hozzám. Kiderült, hogy a gyerekkoromban kicsit megközelíthetetlennek tűnő, inkább csak a történetmesélések idején oldott nagymamám mennyire emberi és életközeli. Megtudtam, amit koráb-

ban sose gondoltam volna: milyen jókat lehet vele nevetni, s tapasztaltam ekkor is, mint régen: mennyire megértő és nagyvonalú.

Megismertem az egész „családi legendáriumot” s egy küzdelmes életet, mely korántsem csak az átélt két világháború és a kitelepítés miatt volt nehéz. Magasan kvalifikált, dolgozó értelmiségi nőként feleségként és háromgyerekes anyaként helytállni – önmagában ez sem volt kevés. De ki kellett bírnia, hogy eltemeti egy fiát, majd a férjét. Sosem gondoltuk, hogy ilyen erős, ennyire életerős. Többször élet-halál között lebegett, egész akkori élete örök betegeskedés volt, de amikor az életét tartó erős kar, nagypapa karja kicsúszott alóla, a maga lábára állt, és megtartotta önmagát. Volt benne gyakorlata. A kitelepítés után, nagypapa hadifogsága idején Göncruszán meghúzódva három gyerekével is megtartotta mindannyiójukat. Aztán meg a fogságból harminc kilósan hazaérkező nagypapát, s végre elindulhatott az új életük, a debreceni életük, amit később mi, unokák is megismerhettünk.

Ma is látom a debreceni lakás minden szegletét, s betölt az érzés, milyen jó is volt ott önfeledten játszani. Látom az árnyjátékot a falon, s hallom Nyanyuka hangján a mesét, látom nagymamám alakját az erkélyes kilépőn, amint a szünidő végén távozóik után int, s hallom könnyesen búcsúzó hangját: *megérem-e a következő jöveteleteket?* Érzem az ételei ízét a számban, s ha mesét mondok vagy olvasok, megszólal bennem az Ő hangján a történet.

Jó tudni, hogy nem csak én vagyok ezzel így. Amikor évente egyszer nagybátyáméknál összegyűlünk Nyanyukáékra emlékezve, mindig kiderül, mennyi és milyen mély nyomot hagytak ők ketten mindannyiunkban, s minden unokatestvéremnek valami hasonlót jelentettek, mint nekem. Mindenki másra és másképp emlékszik egy kicsit, máshova teszi a hangsúlyokat, de a lényegben megegyezünk: nagyszerű mintát és csodás élményeket adtak nekünk.

Unokája,
GAJDÓNÉ DR. GÓDÉNY ANDREA
Budapest

DR. KÓNYA ISTVÁN (Karcag, 1923. március 1. – Debrecen, 2004. szeptember 7.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, tanszékvezető egyetemi tanár, rektor

Karcagon született, háromgyermekes építőmunkás család középső gyermekeként. Szülei nagy szeretettel, gondoskodással nevelték mindhárom gyermeküket, szerény vagyoni helyzetükben mindent megadtak nekik, amit csak lehetett, amire képesek voltak. Csendes, nádfedeles házban nőtt fel, kora iskolás korától kezdve tudta, hogy csak a tanulás fogja előre vinni az életben, ennek érdekében mindent meg is tett.

A negyedik elemi elvégzése után szülei nem tudták gimnáziumba adni, így az ötödik és hatodik osztályt is elvégezte, hátha akkorra sikerül a családnak összegyűjteni az első félévi gimnáziumi 30 pengős tandíját és a 40 pengős beíratási díjat. A család azonban csak a tandíjat tudta előteremteni, a beíratási díjat Bod tanító úr adta. Így került be a karcagi Református Nagykun Gimnáziumba. Tudta, hogy csak akkor végezheti el a gimnáziumot, ha nem kell tandíjat fizetnie, mert szülei nem tudták volna ezt megadni neki később sem, hiszen édesapja többnyire munkanélküli volt, és ha akadt munkája, az sem Karcagon, hanem Budapesten és általában áprilistól októberig, az építkezési időszakban adódott. Ezért hallatlan szorgalommal, kitartással tanult mindig. Kedvenc tanulóhelye a ház hátuljának támasztott, a padlásra felvezető létra harmadik foka volt, ahol mindent megtanult, amit kellett a kitűnőséghez. Maga is hozzájárult a család anyagi terheinek enyhítéséhez, kezdettől fogva jómódú családok gyermekeit tanította.

Kitüntetéses érettségije után jelentkezett a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára matema-

tika-fizika szakos tanári képzésre az 1943-44-es tanévben. A német megszállás után azonban az egyetemet bezárták, az indexébe bebélyezték, hogy a félév érvényes, és visszatért Karcagra. Ott érte a háború vége. Ekkor folytatta tanulmányait az egyetemen. A sors érdekessége, hogy abban a kollégiumban lakott, amelyre később – 46 éven keresztül – a lakása dolgozószobájának ablaka nyílt.

Diplomamunkáját matematikából „*A felületelmélet Gauss-féle Theorema egregiuma*” címmel, fizikából „*A geometriai fénytán alapvonalai különös tekintettel a prizmákra*” címmel írta.

Utolsó évesként már tanított egykori iskolájában, **Karcagon**, és 26 évesen, az iskola államosítása-kor kinevezték igazgatónak. Nagy megtiszteltetés érte ezzel, ugyanakkor hallatlanul nehéz feladatot kapott szakmailag és lélektanilag is, hiszen azoknak lett a vezetője, akiknek óráin pár évvel korábban még diákként vett részt.

Bekapcsolódott a NÉKOSZ mozgalomba is, és ennek a mozgalomnak a belső képzési rendszerén belül találkozott a marxizmussal, amely későbbi életútja meghatározó ideológiája lett. Az 1950-es évek elején többször Budapestre rendelték három hónapos tanfolyamok vezetésére, ezek elsősorban ideológiai jellegű képzések voltak, később kétéves pártfőiskolát végzett. Ezután már nem került vissza Karcagra, hanem 1954-től a **debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem marxizmus tanszékének** vezetését bízták rá, amely tisztséget a törvényben megszabott legvégső ideig, 65 éves koráig töltött be. A tanszék előbb tanszékcsoportháza, majd intézet alakult, bővült, de bármilyen szervezeti formában is létezett, a vezetője mindig ő volt.

A kor elvárásai alapján kezdetben főleg a szervezőmunka dandárját végezte, majd később, amikor ideje és energiája engedte, egyre inkább a tudományos munkája került előtérbe. Ennek első megnyilvánulása a doktori disszertáció elkészítése volt, amelynek eredményeképpen 1958-ban egyetemi doktorrá fogadták.

Már ebből a disszertációból kiderült, hogy érdeklődése a vallás, a valláselmélet és a valláskritika felé fordult. A későbbi évek folyamán egyre inkább a protestantizmust, azon belül is a kálvinizmust tekintette elsődleges kutatási területének, a kálvinista ideológia elemzése és marxista-

materialista nézőpontból történő kritikája tette ki tudományos munkásságának döntő részét.

A választását két tényező befolyásolta az érdeklődési területén túl: az egyik, hogy abban az időben ez a tudományterület eléggé feltáratlan és feldolgozatlan volt marxista-materialista szempontból és megközelítésben, a másik pedig a hely, Debrecen, a kálvinista Róma.

Kutatási területének megfelelően szoros kapcsolatot épített ki a református egyház akkori vezetőivel, egyikükkel-másikkal az ideológiai különbségük ellenére és annak fenntartásával baráti viszonyt is ápolt. Sosem tüntette fel magát ellenségnek, mint ahogy az egyház képviselőit sem tekintette annak, a vallás kritikáját ideológiai, elvi alapon végezte.

Az egyetem életében is egyre meghatározóbb szerepet játszott. 1957 és 1959 között, majd 1966 és 1972 között rektorhelyettes volt.

A második vezetői ciklus lejárta után azt a feladatot kapta, hogy készítse el akadémiai doktori értekezését, folytatva az 1963-ban megszerzett filozófiai tudományok kandidátusa fokozatot. 1975-re elkészült a doktori értekezése, és ebben az évben a filozófiai tudományok doktora lett. Disszertációja később az Akadémiai Kiadó gondozásában meg is jelent „*Kálvinizmus és társadalomelmélet*” címmel, 1979-ben. 1975 és 1981 között két cikluson keresztül az egyetem rektori méltóságát töltötte be.

Az 1960-as évektől kezdődően fokozott figyelmet fordított szűkebb szakterületére, később pedig az egyetem külkapcsolatainak fejlesztésére. Az ő munkásságának is köszönhetően szoros együttműködés alakult ki a KLTE, valamint a jyvaskylei, rostocki, jénai, kijevei, lublini, bukaresti, krakkói és plovdivi egyetemek között. 1976-ban a kijevei Sevcsenko Egyetem díszdoktora lett.

Tudományos munkássága révén nemcsak az akkori szocialista országok többségébe jutott el vendégprofesszorként, hanem az akkor nyugati világnak nevezett országok közül is sok helyre hívták szakmai konferenciák résztvevője- és előadójaként.

„*Én magam szándékom szerint soha nem akartam több lenni, mint matematika-fizika szakos tanár.*” – mondotta egy vele készült interjú során. A kor, amelyben alkotóerejének zömét kifejtette, a kor eszmerendszere azonban másként

rendelkezett, ennek is köszönhető, hogy csak kevés ideig taníthatta a matematikát és a fizikát. Tanítani azonban mindig nagyon szeretett, a legelfoglaltabb időszakában is a lehető legtöbb órája volt, amelyeket a hallgatók nagy számban vettek fel.

A társadalmi változások idején, 1990-ben, 67 évesen már nem volt tanszék- vagy intézetvezető, de az egyetem akkori rektora tiszteletből engedélyezte neki, hogy mindaddig, amíg tényleges nyugdíjba nem vonul, tarthasson órákat. Ezt meg is tette, 1993-ig minden tanulmányi félévben hirdetett speciálkollégiumokat, amelyeket sok-sok hallgató látogatott.

Egykori tanítványa, később munkatársa, dr. Mihálydeák Tamás így emlékezik:

„Dr. Kónya Istvánt a Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető professzoraként ismertem meg. Egyetemi hallgatóként részt vehettem néhány nagy sikerű kurzusán. Kiváló előadó volt. Műveltsége, szakmai felkészültsége azzal is párosult, hogy előadásain nemcsak a tényanyag átadására törekedett, hanem megpróbálta tudományos álláspontjáról meggyőzni hallgatóságát. Személyes kapcsolatunk 1979 tavaszán kezdődött, amikor matematikusként való végzésem előtt néhány hónappal megkeresett, és dolgozni hívott a Filozófia Tanszékre. Feladatként a logika oktatását és művelést jelölte meg számomra. Közel 10 évig tanszékvezetőként irányította munkámat. Irányította? Igen, a maga módján irányította. S ebben az irányításban az ő egész egyénisége benne volt. Zárkózott, magához szigorú, sokat dolgozó és sohasem panaszkodó ember volt. Zárkózott volt abban az értelemben, hogy közvetlen munkatársait sem terhelte saját egyéni problémáival. Ebben a zárkózottságban is egy mély, tevékenységét átható tisztelet nyilvánult meg. Tisztelet munkatársai iránt, tisztelet az elvégzett munka iránt. Zárkózottsága azonban csak egyirányú volt, és nem jelentett megközelíthetlenséget. Mindig odafigyelt kollégáira, apró, néha szinte alig észrevehető jelzésekkel adta tudunkra, hogy őrá mindig számíthatunk, az ajtaja mindig és mindenki előtt nyitva állt. Vezetőként arra törekedett, hogy minél jobb lehetőségeket teremtsen kollégái számára, akiket mindig partnerként kezelte, akiket hagyott dolgozni, akikkel együtt örült az elért sikereknek, akiknek sikereit sohasem sajátította ki.”

Nyugdíjba vonulása után már nem járt vissza az egyetemre. A rendszer átalakulását külső szemlélőként élte végig, benyomásairól, az általa is elképzelt világ összeomlásáról, arról, hogy ezt a lelkében hogyan élte át, csak nagyon keveset beszélt.

Hobbija sosem volt. Mindig az olvasást, a könyvek szeretetét, a tanítást tekintette munkájában testet öltött hobbijának, kedvenc időtöltésének.

Munkásságát több ízben állami kitüntetésekkel ismerték el. Legbüszkébb az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetésére volt.

Megjelent könyvei:

- A magyar református egyház felső vezetésének politikai ideológiája a Horthy-korszakban. (Akadémiai Kiadó, 1967.)
- Tanulmányok a kálvinizmusról (Akadémiai Kiadó, 1975.)
- Kálvinizmus és társadalomelmélet (Akadémiai Kiadó, 1979.)
- A marxizmus valláselmélete és a hallgatók világnézeti nevelése (nemzetközi tanulmánykötet, melynek szerkesztőbizottsági elnöke volt, megjelent 1985-ben, Debrecenben)
- A „keskeny úton” a „szolgáló egyház” felé (Akadémiai Kiadó, 1988.)

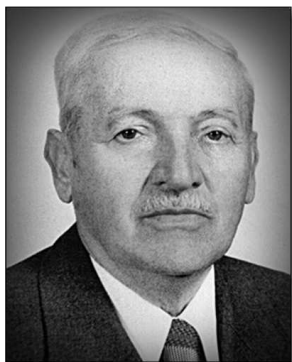
Megjelent jelentősebb tanulmányai:

- A matematika tárgya és helye a tudományok rendszerében (1965)
- A fasiszta fajelmélet lényege és cáfolata (1973)
- A kálvini dogmatika központi kérdése (1973)
- Kálvin János élete, tevékenysége, harcai (1975)
- A kálvinizmus-kutatás néhány időszerű problémája (1976)
- Szociáletika vagy társadalomelmélet (1978)

Fia, KÓNYA ISTVÁN
Debrecen

KOÓS FERENC (Nagyszalonta [ma Románia], 1911. május 18. – Szigetszentmiklós, 1995. május 12.); református kántortanító, iskolaigazgató, tanító, napközis nevelő

Maga az „oó”-val írt családnév felvidéki, délre költöző vagyontalan kisnemesre utal. Az általunk ismert ős a 19. században Túrkevről vándorolt Nagyszalontára kovácsinasként. Fiát, Eleket a románok vasúti tisztként tették kényszernyugdíjba Trianon után. Koós Eleknek hat fia volt, valamennyi református kántortanító lett. Az idősebb három – Elek, János, Lajos – Debrecenben, a fiatalabbak – Gyula, Zoltán és Ferenc – Nagynyedenen végeztek.

(Koós Elek felesége, Farkas Mária sok szegény gyermek keresztanyja volt, ezek egyike volt Sinka István, a költő.)

Apám a nagyszalontai Arany János Gimnáziumban végezte az első négy osztályt, ez után ment Enyedre, ahol is Fejes Áron rektorprofesszortól azonnal fél ösztöndíjat kapott a neve miatt. (A névrokon Koós Ferenc volt a bukaresti magyarság szellemi vezetője 1849 után.) Szobafőnöke a végzés előtt álló Zoltán testvére volt. A második évtől már teljes ösztöndíjas, tanulmányi eredménye egyre jobb, végül „preses kántor”, vagyis a diák istentiszteletek kántora és „ifjúsági elnök.” (Másik elnevezése: senior.) Az utolsó két évben legátus, egy alkalommal „specifikáltak”, vagyis egy nagyobb gyülekezet – Árpád – soron kívül hívta meg legátusnak, kizárva ezzel a jól fizető gyülekezetet választó más teológust. Fejes Áron temetésén a diákság nevében ő búcsúztatta.

Kántortanítói oklevelét 1929-ben szerezte, s **Kiskolcsra** – 5 pályázó közül – választották meg. Fizetése 20 magyar hold föld, (20 x 1200 négy-

szögöl) s egyéb naturáliák mellett 2 évig járó sorkoszt, „perpetua coquia” volt. (Minden nap más család vitte neki az ebédet.) Fizetéséhez bizonyos mennyiségű „forspont”, ingyen fuvar is tartozott. 1932-33 között katona az ókirályságban. „Pertlije” volt, vagyis karpaszománya. Rangot viszont magyar nem kaphatott.

Kántortanítói munkájáról így írt *Gacsályi Zsigmond* lelkész: „Elsőrendű orgonista kántor, kiváló énekkarvezető, bátor szervező egyéniség.” (Jellemző a korra, hogy a kiváló, azóta emléktáblával megjelölt lelkész nem tartotta fontosnak a tantermi munkáról írni.)

1933-ban – távollétében – 10 pályázó közül választotta meg rendes tanítónak a **nagyszalontai** református egyház. Tanterme és lakása a **Kálvin utcai iskola** volt. 1936-ban nősült, felesége kollégája húga, Bödi Juliánna lett, akivel 53 évig segítették egymást a nagyobbbrészt embert próbáló időkben.

1940-ben a második bécsi döntéssel Nagyszalonta is visszatért az anyaországhoz. Atyámat is hazaengedték a munkaszolgálatból (a tárgyalások előtt a románok a magyar értelmiséget erdőirtásra hívták be).

Koós Ferenc 1940-ben

1941. március 17-én kelt a VKM levele Hóman miniszter aláírásával, mely szerint „Tekintetes Koós Ferenc ref. tanító urat” állásába kinevezi a magyar kormány. Nagy erkölcsi elismerés volt ez, a visszatért országrész tanítósága is megkapta a tekintetes címet. (A hadseregnél ez századossal bezárólag járt a tiszteknek.)

Ezután szülővárosunk egyik politikai vezetője is lett, politikai és egyéb tevékenysége nyomon követhető a város újságjában. Politikai cikkek írása mellett írt filmkritikát, tartott előadásokat, ünnepi beszédek, helyettesítette a betegeskedő kántort, a zeneszerző Vasváry Bélát, s tanított az ipariskolában.

1944-ben orosz betörést követő menekülés után preoráns lett **Benkepatonyban**. (Leányegyház vezetője, van iskolája, temploma, prédikál, temet, de palástot nem viselhet, nem eskethet, nem keresztelhet és nem szolgáltatathat ki úrvacsorát.)

1945 telén **Biharugrán** állami tanító; millpengős világ, éhezés. Tíz mázsa búzáért kántortanító **Körösszegapátiban**. Az iskolák államosítása után az összevont iskolák igazgatója, 1948. március 15-én a község ünnepi szónoka. Később **Sápon**, majd **Bakonszege**n lett igazgató.

Harmadik és negyedik osztályosok körében
Körösszegapátiban 1947-ben

A **körzeti iskolafelügyelő** 1947 júniusában a körösszegapáti iskolában tett látogatása után felvett jegyzőkönyvben a következőket írja:

„III-IV o. vezeti Koós Ferenc tanító. Az anyagot ő is elvégezte. A tanulók mindkét osztályban igen jól olvasnak. A tanult költeményeket szépen, átérezve adják elő. A nyelvtani anyaggal tisztában vannak és helyesen tudják alkalmazni.

Fogalmazásuk látogatásom óta sokat javult. Látszik a gondos javítás hatása Minden írásbeli munkájuk csinos és rendes. Számolás és mérésnél élénken gondolkodnak. A mértékeket ismerik. Becs értékük fejlett.

A feladott gyakorlati példákat könnyedén oldják meg. A rajzirkák rendesek. Éneklésüknél meglátszik, hogy a tanító kedveli az énektanítást. Az elért eredmény szép. Jövőre a hangjegy utáni énektanítás is bevezetendő.

Általánosságban megjegyezni kívánom, hogy a nehézségek ellenére a tanító igen szép eredményt ért el. Különösen kiemelem szeretetteljes bánásmódját.

Nagyszerűen fegyelmez, bele tud a gyermeki lélekbe kapcsolódni. A gyermekek csillámló tekintete elárulja, hogy szeretik tanítójukat s örömmel jönnek iskolába.”

Két év után leváltják, megbízhatatlan, legalábbis másra nem gondolhatunk. (Leváltásához az is hozzájárult, hogy gratuláló levelet írt az egykori nagyszalontai katolikus segédlelkésznek, a Dunántúlon püspökké lett Bánáss Lászlónak, s a püspök válaszolt.) Tanyai iskolába száműzik, **Csőkmő-Körösszigetre**, itt a felső tagozat négy osztályának valamennyi tárgyát tanítja az ún. „Mjelnikov-módszer” szerint. Óráira rendkívül lelkiismeretesen készült, két fiát is tanította két, illetve három évig.

A nyolcadik osztály után 1956-ban Szeghalmon lettem gimnazista és kollégista. Kollégiumi igazgatóm szakszervezeti vezető is volt, segítségével került át apám – megyeváltással – **Kótpusztára**. Az iskola hol Vésztőhöz, hol Körösújfaluhoz tartozott. Itt is a felső tagozatot tanította, de szervezett dolgozók esti iskoláját is, két 11-es lámpa mellett. (Villany csak az állami gazdaság tehénistállójában volt.) A vizsgálónök az OPI egyik vezetője, Csoma Gyula volt. Ez után kapta meg apám „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” miniszteri kitüntetés.

Mi, a gyermekei felsőfokú tanulmányokat folytattunk, diplomás emberek lettünk. Én 1965-ben végeztem a debreceni egyetem bölcsészkarán, majd doktorátust szereztem, pedagógiai szakíró, iskolaigazgató lettem; jelenleg – már nyugdíjban – folytatatom pedagógiatörténeti kutatásaimat. Szabolcs öcsém egyetemi oktató, tankönyvíró, kiváló szakembernek számít a statisztika tudományában.

A kótpusztai iskola megszűnése után apám **Vésztőn** vállalt állást, „kisegítő” osztályokat tanítva. Ő ezen a területen is otthon volt, több fizetést kapott, ami nem volt mindegy nyugdíj előtt. Igaz, nyugdíj után is több tanévet tanított. Aztán megvásárolta az iskolaépületet, 1981. májusában eladta, és **Szigetszentmiklóson** vásárolt lakást. Tanítói gyémántdiplomáját lakásán vette át, s a járás tanügyi vezetői felkérték, legyen napközis nevelő. Vállalta, így még évekig tovább tanított, s a városi újságban tucatnyi cikke jelent meg a nevelésről. Vasdiplomáját már csak postán kapta meg.

1993-ban, 56 évi házasság után meghalt felesége, hűséges társa. Apám nem írt többet, de élénk figyelemmel és sok jó tanáccsal segített engem, a nyolcosztályos Batthyány Kázmér Gimnázium alapító igazgatóját. Két év múlva, néhány nappal 84. születésnapja előtt ő is követte anyánkat.

Most pedig vessünk rövid pillantást apámra, a *közéleti emberre*. 1940-ben filmkritikája jelent meg a nagyszalontai városi újságban a Rákosi Viktor regényéből készült „*Elnémult harangok*” című filmről.

1941. június 11-én volt olvasható a „*Nyugodt mérlegelés*” című írása, melyben kifejti: „*tanuljuk meg elhallgattatni az ént ott, ahol beszélni már csak a közérdeknek van joga...*”

Augusztus 12-én ő köszöntötte a Nagyszalontára látogató ruszin tanítók énekkarát, s beszélt az egy hazában élő testvérepekről, azok énekeiről. Június 28-án az újságban hív fel adakozásra Szatmárpálfalva templomának építésére. (Az ottani preorás Zoltán bátyja volt.)

1941. szeptember 27-én adott hírt arról a városi újság, hogy a kultúresten „*A múlt és jelen egysége*” címmel tartott előadást. Egy idézet: „Csak az egység ereje szerezhet érvényt a munka tisztességének, csak az veheti ki az élőködők kezéből a gazdasági élet kulcspozícióit.”

1942. március 15-én a város központi ünnepségének szónoka, de tartott megemlékezést Lovassy Lászlóról, a reformkor szalontai születésű mártírjáról is.

Következő gondolkörünk címe: *a gondolkodó tanító* lehetne. 26 évesen, 1937. május 8-án tartott előadást a nagyszalontai és máshonnan jött tanítók előtt *A szeretet fontossága a gyermeknevelésben* címmel. A tekintetes tanítói értekezlet számára ezeket mondta:

„*Az a tanító, aki szereti növendékeit, az szereti hivatását is... sokszor önmagát szeretné felülmúlni... és a szép szándékokért vívódó küzdelemben igazi tanítónak válik.*”

A nevelés fontosságára később is visszatért, idős napközis nevelőként írta *Ifjúságvédelem* címen gondolatait a Miklósi Újság számára. „*Védni csak olyat kell, ami fenyegetve van.*” Az ifjúság a múlt és a jövő összekötője Baj, „*hogy nem ismeri múltunkat... Nincs világos és határozott véleménye a család fontosságáról.*” E témához kapcsolódik még az ugyanitt, 1991-ben megjelent, A

család fontosságáról című három részes cikksorozata.

Ezek mellett külön fontossággal bír az 1954-ben készült *Betűtanítás, olvasás* című dolgozata, melyben a különböző módszereket tekinti át, állást foglalva a szóképoltvasás módszerének alkalmatlanságáról. Ezt kibővítve újraírja 1983-ban. 1982-ben díjat nyert a pedagógusok számára az *Emlékek, küzdelmek, tapasztalatok* címen kiírt pályázaton, a jelige „*Nagyenyed*” volt. Ebben az erdélyi kisebbségi tanítói sorsot mutatta be.

A tananyag túlzásúfolttsága ellen tiltakozik a *Tanévnyitó elé* című cikkében 1990 után.

A méltatlanul félreállított és halálában is mellőzött Ravasz László püspök mellett áll ki *Gyermeki bizonyágtevés* című írásában, mely a Reformáció című egyházkerületi folyóirat 1994. 2-3. számában jelent meg.

Interjút is ad Oláh Zoltán induló költőnek. A cím: *Só és gyertya*. A mondanivaló szerint ilyen az igazi pedagógus, hiszen a só akkor tölti be hivatását, ha önmagát odaadva környezetét teszi élvezetessé, a gyertya pedig önmagát elégetve szolgál.

A cikk a Miklósi Újságban jelent meg, de később a Magyar Fórum 1991. június 27-i száma is hozta.

Az utolsó években folyamatosan ír a városi újságba. 1991-ben, november 8-án *Halottak napja*, december 20-án *Idézet karácsonyra* című írása jelenik meg, 1992. január 22-dikén *Igaz szívvel* ír cikket, február 5-dikén pedig *A műveltség és a magatartás kapcsolata* címen fejt ki véleményét a két összetartozó fogalomról.

Megemlíthető még két, nyugugalomba vonuláskor elmondott és kéziratban maradt beszéde, az első Vésztőn, a második Szigetszentmiklóson hangzott el.

1993 után már nem ír a nyilvánosságnak. Megírja felesége temetési beszédét, melyből a lelkész csak részleteket használt fel. Ez után elkészíti a sajátját, ezt azonban nem bízza idegenre. Nagyszalontán – többek között – egyházmegyei jegyző is volt, ezért – véleménye szerint – járt neki, hogy három palástos pap temesse. Ez a családból került ki. Zoltán bátyja kisebbik fia, nagytiszteletű Koós Csaba és két lelkész fia, ifj. Csaba és Lóránt végezték a temetést. A kántor Csaba felesége, Sárika volt, a zsoltárokat és dicséreteket ugyancsak apám írta elő.

Elismerések:

- Az arany-, gyémánt- és vasdiploma mellett különböző elismerő oklevelek a Pedagógus Szakszervezettől és Vésztő nagyközségtől
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1963)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1976)
- Elismerő oklevél az „Emlékek, küzdelmek, tapasztalatok” című pályázat „Nagyenyed” jelígyével beküldött munkáért (1980)

Források:

- Koós Mária Réka: *Egy pedagógus – Koós Ferenc tanító – életútja és munkássága* (Tanítói szakdolgozat 1998)
- Családi irattár
- Családi visszaemlékezések

Fia, DR. KOÓS FERENC
Szigetszentmiklós

KOVÁCS BÉLA (Miskolc, 1913. április 30. – Szarvas, 1982. október 30.): középiskolai testnevelő tanár

A feltörekvő, felelősséggel élő, értelmiségivé váló Kovács és Gödri család történetét a 19. század elejéig tudjuk visszavezetni. Dédszülei tanúi voltak a polgári forradalom és a szabadságharc korának, nagyszülei a kiegyezés utáni hatalmas gazdasági és társadalmi fejlődésnek. Szüleinek meghatározó élménye volt az első világháború. Kovács Béla élete a két háború közötti időszakban, a második világháborúban és az azt követő küzdelmes évtizedekben telt el.

Polgárosodott, értelmiségi családba született. Apai nagyapja kántortanító, anyai nagyapja gyógyszerész. Leszármazottja volt és rokonság-

ban állt a Jamriska, a Hebrony, az Ábrányi családokkal, ahonnan evangélikus lelkész, író, zeneszerző, országgyűlési képviselő került ki.

Édesapja, Kovács Béla (1892-1960) banktisztviselő, festőművész, édesanyja, Gödri Anna (1893-1979) óvónői oklevelet szerzett. Két testvére volt: Ella (1914-2004) tisztviselő, Radnai Ferenc mérnök felesége, Géza (1916-1999) Testnevelési Főiskolát végzett, a munkaképességgondozó pedagógia megteremtője.

1942-ben vette feleségül édesanyánkat, Tóth Klára (1921-2006) tanítónőt, aki érettségi után a szarvasi Luther Tanítónőképzőben kapott oklevelet. Négy ma is élő gyermekük – Béla László, Hajnalka, Klára és Erzsébet – született.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, 1931-ben érettségizett a miskolci Hunfalvy János Reálgymnáziumban, később görög és latin nyelvből külön vizsgát tett. Önként jelentkezett a honvédséghez, kis idő múlva azonban váltott, beiratkozott a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolára. Nagy élményként tartotta számon, hogy 1936-ban a berlini olimpia megnyitóján a magyar tornászcsapat tagjaként ő is szerepelt a stadionban. Szorgalmasan tanult, 1937-ben szerezte meg középiskolai testnevelő tanári diplomáját. Ezzel egyidejűleg két tanév alatt levente főoktatói minősítést is nyert.

Első munkahelye a **budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium**, ahol egy tanévet oktatott, majd 1938-ban érkezett meg a **szarvasi Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumba**. Az idők folyamán más helyi iskolákban is vállalt munkát, tanított az **evangélikus általános iskolában**, a **Luther Tanítóképző Intézetben**, a **Mezőgazdasági Szakiskolában** és a **Szaktanítóképző Intézetben** is.

1975-ös nyugdíjba vonulásáig a **Vajda Péter Gimnázium** tanára volt, azután három évig, 65 esztendőig koráig tanított.

Szarvason a neves testnevelő, Oláh Miklós nyomdokaiba lépett. Fő feladata a napi gimnáziumi oktatás volt, az elsős gimnazistától kezdve a nyolcadikos tanulóig mindenkit tanított. Az Oláh Miklós Testgyakorló Kör elnöke volt, a testnevelési szertár őre. A sportkör vezetőjeként évtizedekig irányította a Vajda Péter Gimnázium iskolai testnevelését és sportját. Arra törekedett, hogy tanítványai foglalkozzanak egészségük megőrzésével, testi és lelki fejlődésükkel, elsajá-

títsák az alapvető egészségtani ismereteket. Legyen állóképességük, erőnlétük, váljanak edzett, tenni akaró, kiegyensúlyozott emberré, hogy elviseljék az élet pszichés és fizikai terhelésének nehézségeit. Igyekezett teljesíteni a tantervi követelményeket. A nevelési feladatokhoz rendelte az általa megválasztott célokat. Az atlétika és a torna mellett megkedveltette tanítványaival a labdajátékokat is. Felkészítette versenyzőit a városi, a megyei és országos ifjúsági, középiskolai bajnokságokra. Egész megjelenésével, jellemével, sokoldalú tájékozottságával tanítványai példaképévé vált. Állandó készenlétben élt, munkájában igényes volt, hivatásának tartotta.

Egész életén át figyelemmel kísérte a szakirodalmat, fejlesztette elméleti pedagógiai és gyakorlati ismereteit. Széles körű műveltsége volt, rendszeresen olvasta a világirodalom klasszikusait, a jelentősebb történelmi munkákat.

Az évtizedek alatt igényesen válogatott könyvtárat szedegetett össze. Levelezett, társalgási szinten beszélt németül és franciául. Gyakran forgatta német nyelvű Bibliáját. Többször szavalt gimnáziumi és városi ünnepségeken, szívesen részt vett a diák-színielőadásokon, színészként is. A reneszánsz embertípus volt az ideálja. Igyekezett e szerint élni.

1940-ben írt a *Testnevelő Tanárok Lapjába*, a Vajda Péter Gimnázium 1948 előtti és utáni évkönyveiben beszámolt a sportkör munkájáról. A *Szarvasi Közlönynek*, a *Szarvasi Újságnak*, más helyi és megyei lapoknak kisebb-nagyobb cikkeket írt, tudósításokat küldött különböző sporteseményekről.

Hagyatékából néhány kitüntetés, plakett, elismerő oklevél:

- Traktor Sport Egyesület Országos Elnökségének elismerő oklevele (1952)
- III. Országos Alapfokú Tornász csapatbajnokság I. helyezés (Bp., 1953)
- Békés megyei középiskolai kézilabda villám-torna megszervezéséért (1953)
- Békés megyei kézilabdasporthoz oktatásáért (1954)
- Békés megyei középiskolai kosárlabda-bajnokság szervezéséért (1954)
- Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója, kitüntető jelvény (1961)
- Magyar Honvédelmi Sportszövetség elismerő oklevele (1966)

- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1975)
- Szarvas város sakkéletében kifejtett munkájáért (1981)
- Szarvas Város Sportjáért – serleg (posztumusz), 2013

Fentiekén kívül még több elismerő és díszoklevelet kapott eredményes testnevelői és edzői munkásságáért.

Egész életére szóló útravalót kapott a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán. Szeretettel emlékezett legendás hírű tanáira: dr. Szukováthy Imre orvostól lett igazgatójára, a kiváló edzőre, dr. Misángyi Ottóra, aki több olimpián atlétikai versenybíró volt, Berti Lászlóra, az olimpiai bajnok kardcsapat tagjára, Kmetykó Jánosra, Záborszky Sándorra és másokra.

Olyan évfolyamtársai voltak, mint Várszegi József olimpiai bronzérmes gerelyhajító és Kárpáti Károly, olimpiai bajnok birkózó. Többször emlegette, hogy a már Európa-bajnok Kárpáti gyakran megkérte, legyen edzőpartnere. Tudjuk azt, hogy a vele együtt végzett Kardos Alajossal és Tari Jánossal haláláig tartotta a kapcsolatot.

A 40. házassági évfordulót ünneplő nagy család
(□-gel megjelölve az arcképvázlat szerzője)

Megszerette Szarvast, élete végéig ott maradt. Régi gimnáziumi évkönyvekben olvashatjuk, hogy a MOVE Sportegyesület alelnöke, a Szarvasi Levente Egyesület választmányi tagja, a Tessedik Evangélikus Népfőiskola iskolai bizottságának tagja, levente főoktató. Előadásokat tartott a Keresztény Ifjúsági Egyesületben, a népfőiskolai tanfolyamokon, a Szarvasi Tudomány és Művészetpártoló Asztaltársaságban. Az 1940-es évek elején ott volt a szarvasi kézilabdasporthoz bizottságjánál, mint annak alelnöke. 1944. október 6-án bevonult katonának, néhány

napra rá születtem én, akit csak németországi hadifogságból való hazatérte után, 1 éves koromban látott először.

1948-ban a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban az alábbi sportköröket tartotta életben: atlétika, labdarúgás, kosárlabda, kézilabda, röplabda, asztalitenisz, úszás. Jelen volt a település minden népi és nemzeti ünnepségének munkájában, az akkor alakult népi sportbizottság mozgékony tagja. Egyik alapítója a szarvasi röplabdaéletnek, a Fáklya Klubban játékosként is szerepelt. Tevékenyen részt vett a helyi sakkéletben is.

A Vajda Péter Gimnáziumban a testnevelés mellett egészségtant is tanított, néhányszor volt osztályfőnök, vezette a sportdélutánokat, hétvégén a versenyzőkkel járta az országot. Évtizedekig otthona volt a gimnázium tornaterme, a sportudvar, a közeli liget melletti sportpálya. Az 1940-es, 50-es, 60-as években minden városi sportünnepély szervezésében és lebonyolításában vezető szerepet játszott.

Az 1960/61-es gimnáziumi évkönyv szerint a sportkör munkája elsősorban a torna, az atlétika, a kézilabda és a kosárlabda szakosztályokban valósult meg. Különböző versenyeken indultak a diákok sakk, úszás és asztalitenisz sportágakban is. Évente vezetett osztályokat tanulmányi kirándulásokra, építőtáborokba.

Nem szándékozott mindenáron versenysportolókat nevelni, elsősorban az utánpótlás nevelésével foglalkozott. Az iskola tehetséges sportolót kiválasztotta, átadta a helyi egyesületeknek, majd később az egyetemi városok sportklubjainak. Természetesen büszke volt országosan ismertté vált versenyzőire: Gulyás Mihály távolugróra, Hevesi Sándor súlylökőre, Holub Sándor 11-szeres magyar bajnok csapattag súlylökőre, diszkoszvetőre és másokra, akiknek kezdeti lépéseinél bábáskodott. Szép számú tanítványa között több olyan testnevelő volt, akiket ő indított el a szarvasi gimnáziumból. Tisztelte tanítványait, a szarvasiakat. Őt is tisztelték és szerették, népszerű, tekintélyes ember volt. Olyan legendás hírű tanárrá emelkedett, mint az egykor vele tanító dr. Nádor Jenő, dr. Hanzó Lajos, Gasztonyi József, Gyarmati András, dr. Pálos György, dr. Vajda Aurél, Szőnyi Sándor, Deme Dezső, Margócsy Gyula.

Még hatévesek sem voltunk, mindnyájunkat megtanított úszni, vállába kapaszkodva úsztunk a

Körös vizében. Biztonságban éreztük magunkat. Télen korcsolyázni tanított bennünket, ő maga síelt, még nyugdíjas korában is teniszezett. Mind a négy gyermekét tanította a gimnáziumban. Beállt közénk, bemutatta a tornagyakorlatokat, kötélmászásban és függeszkedésben versenyre kelt diákjaival.

1956-ban a forradalom mellé állt, a bukás után többször kihallgatták, állandóan szemmel tartották. Tantestületi értekezleteken az iskolai pártvezetés néhányszor figyelmeztette, ne járjon templomba. Ráérő idejében előbb a helyi reformátusokhoz, majd Mezőtúrra és Orosházára jött át vasárnap délelőtti istentiszteletekre. Életének utolsó évtizedében presbiteri tisztséget vállalt a Szarvas-Ótemplomi Evangélikus Egyházközségnél, haláláig felügyelő volt.

Teljesen váratlanul távozott. Halála napján dél előtt még a fürdőben járt és saját bejegyzése szerint 52 hosszát úszott. Ebéd után lepihent, hirtelen szívinfarktus végzett vele. Hamvasztás és a szarvasi egyházi szertartást követően az orosházi Alvégi-temetőben helyezték örök nyugalomra. Felesége visszaköltözött Orosházára. 2006-ban, 24 évi özvegység után követte férjét.

Gyermekei nyugdíjasok: Béla László (1943) építőmérnök Budapesten, Hajnalka (1944) óvodapedagógus Orosházán, Klára (1947) tanár Oroslányban, Erzsébet (1948) operaénekes, szintén Budapesten lakik. Hét unokájának örülhetett, figyelemmel kísérhette testi és szellemi fejlődésüket.

Boldog és elégedett ember volt. Családja, tanártársai, tanítványai szeretettel emlékeznek rá.

Lánya,
KOSZORÚS OSZKÁRNÉ KOVÁCS HAJNALKA
Orosháza

KOVÁCS GÁBOR (Újszász, 1931. június 24. – Debrecen, 2012. november 27.): középiskolai tanár, igazgató

Újszászon született a család első gyermekeként. Édesapja, Kovács Gábor pályaoárként dolgozott, édesanyja, Nagy Mária a háztartást vezette. Tizenkét évvel fiatalabb húga akkor született, mikor a szülők fiukat a meleg családi otthontól távoli iskolába, a szatmárnémeti bentlakásos, két tannyelvű gimnáziumba írtatták. A háború idején Szolnokra került, itt folytatta gimnáziumi tanulmányait.

A fegyverek elhallgatása után, az iskolai élet újraindulásához tanárookra, tanítókra volt szükség. Ekkor érettségire épülő, egyéves tanítási gyakorlat után, tanítói oklevelet kaptak a tanulók. Ezen időre esett Gábor tanulmánya a jászberényi tanítóképzőben. Gyakorló évét **Kláratelepen**, egy **osztatlan tanyasi iskolában** töltötte.

Az oklevél megszerzése után felvételizett az ELTE matematika tanári szakára. A sikeres felvételi eredménye alapján a Debreceni Egyetemre nyert felvételt. Itt végzett 1955-ben matematika-fizika szakos tanárként.

Egyetemi gyakorló évében ismerkedett meg későbbi feleségével, Nagy Pálmával, akivel 1957-ben házasságot kötött, s aki egész életében hűséges segítőtársa volt mind a magánéletében, mind a pedagógusi pályáján.

Tanári munkáját a **nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnázium Kollégiumában** kezdte, ahol 1957-től igazgatóhelyettesként dolgozott. 1959-től a **debreceni Móra Ferenc Kollégium** igazgatóhelyetteseként tevékenykedett.

1960-ban érkezett pályája meghatározó középiskolájába, a **debreceni Mechwart András Gépipari Technikumba**. Ettől kezdve élete össze-

fonódik az iskolával. 1962-ben az intézmény helyettes igazgatója lett.

Egy évtizedet meghaladó igazgatóhelyettesi tevékenység után, 1973-tól 18 éven át az iskola igazgatójaként viselhette gondját a rábízott közösségnek. Közel harminc esztendőt töltött az iskolavezetői szolgálatban. Nagy idő ez, az évek számát tekintve a több mint százéves iskola létének közel egyharmada. De nagy idő ez az iskola emelkedésének vonulatában is. Közben fenntartók, oktatási-nevelési elvek, elvárások, szakmák változtak. Igazgató úr és segítő társai odaadó munkája, lankadatlan utánjárása eredményeként épülhetett az iskolai méretekben ma is korszerűnek számító tornacsarnok s a hozzá kapcsolódó több tantermet magába foglaló épületegyüttes. Hosszú küzdelem után újraindulhatott az iskolában a sok embernek kenyérkereső foglalkozást nyújtó technikusképzés. Az ennek nyomán megnövekedett tanulólétszám már a bővített épületben is szűkösen mozgott. Újabb igazgatói és munkatársi kezdeményezés következett, s a két híradásipari tagozat új épületbe költözhetett. Néhány év múlva az így indított kezdeményezés nyomán új iskola született Debrecenben, a mai Gábor Dénes Szakközépiskola. Bizony méltán emlékezünk úgy a Mechwartban igazgató úrra, mint építkező, iskolát alapító vezetőre.

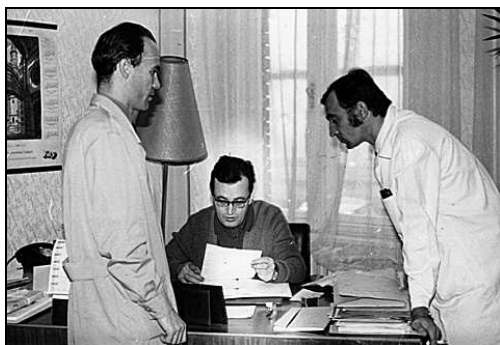
Az oktatási reformok forгатagában, az iskolaépítés küzdelmei közepette mindig akart és tudott az emberre figyelni. Szerette a tanulókat, sokukat név szerint ismerte. Mindenkit ismerni akart.

Munkatársaival, a nevelőtestület tagjaival közvetlen kapcsolatot alakított ki. Köztük, köztünk élt. A késő estébe hajló levelezőórák szünetében gyakran betért a tanári szobába, s az egész napos zsongás, s ki tudja hány tárgyalás, megbeszélés után még mindig volt ereje felőlünk, a családuknak, a gyerekek felől őszintén érdeklődni. Szerette, segítette, támogatta a fiatal tanárokat.

Miközben folyamatosan munkálkodott azon, hogy a rábízott iskola a tanulmányi eredménye alapján a legjobbak között lehessen, nagyon fontosnak tartotta az iskolai testnevelést is. Lelkesen támogatta a sportéletet. Aligha múlhatott el iskolai sportrendezvény az ő részvétele nélkül. Így – munkatársaival együtt – a kiváló országos szakmai tanulmányi versenyeredmények, az egyetemek, a vállalatok tanulókról alkotott elismerő véleménye mellett az iskola országos baj-

nok kézilabdacsapatának és kiváló iskolai labdarugócsapatának is örülhetett.

Közel harmincéves iskolavezetői tevékenysége alatt átélte sok előnyös és előnytelen oktatási reformot, profilváltást. Mindig arra törekedett, hogy az általa vezetett és féltett iskola közössége a lehető legelőnyösebb módon kerüljön ki a változások sodrásából.

Két kollégával konzultál

Pályafutása nem volt kalandos, bár sorsszerű véletlenek és szerencsés fordulatok kísérték. Elégedett volt sorsával, sohasem vált elbizakodottá, az önteltség távol állt tőle. Nem felejtette el, honnan indult, és hová jutott. A hasonló sorsú tanulókat és tanártársait empátiával kezelte, segítette.

Nem az elméleti kutatómunkája, hanem a gyakorlati tevékenysége emelte ki. Iskolaépítő, a modern oktatás irányába mutató szervező munkája és ezt a törekvést segíteni tudó munkatársak megnyerése, támogatók felkutatása tette őt elismertté. A mindig forráshiánnyal küzdő oktatási rendszerben is képes volt ily módon biztosítani a kor követelményeinek megfelelő műszaki képzést az iskolában.

Sikerült a nehéz években is megőrizni az iskola több évtizedes rangját, tekintélyét. Az iskolát elhagyó tanulók olyan tudással és műszaki ismeretekkel gazdagodtak tanulóéveik alatt, melyek továbbra is biztosították az intézmény helyét a város, a megye, sőt az ország műszaki középiskoláinak élvonalában.

1991-ben, 60 évesen vonult nyugdíjba. Nyugdíjas éveiben kis kertjét gondozta, unokáit nevelte. Ekkor több időt tölthetett családjával körében. Büszke volt a családjára, különösen fiára, Gáborra, aki folytatta a szülei hivatását: tanár lett.

Szeretett iskolája – a Mechwart – iránti érdeklődése ekkor is megmaradt. Amíg egészsége engedte, a ballagási, szalagavatói meghívásoknak örömmel tett eleget. Mindig őszinte érdeklődéssel látogatott vissza pályája meghatározó színpadára, s a nevelőtestület tagjai mindig szeretettel várták és fogadták őt.

2008-ban egészsége megromlott. Óriási akaraterővel próbált úrrá lenni betegségén. 2012. november 27-én halt meg.

Iskolája – a debreceni Mechwart András Gépipari és Informatikai Szakközépiskola –, melynek fejlődéséért életpályájának meghatározó éveiben vezetőhelyettesként, majd vezetőként közel harminc éven át fáradozott, tisztelettel őrzi egykori igazgatója emlékét.

Kitüntetései az iskolaközösség sokrétű tevékenységi körének sikeres irányításához kötődtek:

- Honvédelmi Érdemérem ezüst és arany fokozata
- Gróf Eszterházy Miksa Emlékérem
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- Kiváló Tanár

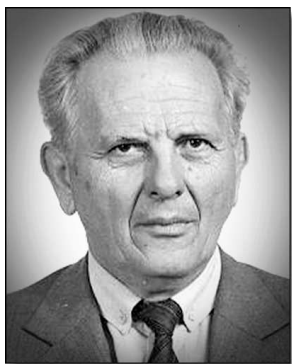
Forrás:

- Felesége, Nagy Pálma visszaemlékezése
- Iskolai évkönyvek
- Kollégái visszaemlékezései

Tanítványa, később kollégája,
DR. BARCSA LAJOS
Debrecen

DR. KOVÁCS GYÖRGY (Hajdúböszörmény, 1928. január 21. – 2007. március 10.): főigazgató, tanszékvezető főiskolai tanár, kandidátus

Nyolcgyermekes nagycsalád második gyermekeként született Hajdúböszörményben. Nehéz gyermekkorra volt, melyben hamar megmutatkozott erős akarata, tudásszomja és tehetsége.

Alapfokú tanulmányait Hajdúböszörményben végezte, majd a második világháború időszakában a család nehéz körülményei miatt 15 évesen tanulmányai megszakítására kényszerülve munkát vállalt. Leventeként, öccséért is aggódva, 16 évesen élte át a drezdai bombázást. Három tanulmányi évet veszített, de mindenképpen tanulni akart. Ekkor került távol a szülői háztól, Abaújszántóra, keresztszüleihez. A nehéz sorban átélt, s az anyai szeretetet nélkülöző időszak érzelmi veszteségének hatása további életében is felismerhető volt. Helyzete sokat javult, amikor 3. osztályban felvették a népi kollégiumba, s a kereskedelmi középiskolában érettségi bizonyítványt szerzett.

Kitartása, céltudatossága vezérelte a **Debreceni Egyetem** magyar-történelem szakára. Tudós professzorok, kiváló tanárok hatására kezdett érdeklődni pedagógiai kérdések iránt. Tanárai, többek között Jausz Béla és Karácsony Sándor felismerték tehetségét, elhivatottságát, és már III. éves korában demonstrátor volt a **Neveléstudományi Tanszéken**.

Az egyetemi tanulmányok befejezését követően, 1953-ban tanársegédi kinevezést kapott, majd elkészítette, megvédte bölcsészdoktori disszertációját (1959), melynek témája – *Óvodások erkölcsi nevelése* – már jelzi a pedagógia speciális területe, az óvodáskorú gyermekek nevelése felé fordulását. Ez lett szakmai életútjának fő

vezérfonalává. Az anyaggyűjtés, kutatás és a tanítás érdekében úgy döntött, hogy elhagyja az egyetemet, s Hajdúböszörményben a középfokú óvóképzés mellett kötelezte el magát. Ez az időszak az 1950-es évek közepe, amikor csak néhány hazai szakember foglalkozott a pszichológiai alapokra épülő óvodapedagógiával. Hermann Alíz, a gyermekközponitú óvodapedagógia támogatója felfigyelt a tehetséges, elhivatott szakemberre, és dr. Kovács Györgyöt felkérte a **Szarvasi Felsőfokú Óvóképző** beindításának segítésére.

Szakmai életútjának két meghatározó szakasza következett. Szarvason 1959-1970 között oktató és a gyakorlati képzés vezetője, 1971-től pedig alapító igazgatója, tanszékvezető főiskolai tanára a **Hajdúböszörményi Óvóképző Intézetnek**, majd **Főiskolának** egészen az 1988-ban bekövetkező nyugdíjazásáig. Szellemi aktivitása teljében ezt korainak tartotta, még szeretett volna tanítani.

Kovács György életművének főbb mérföldköveit követve első állomás az óvóképzésre és óvodai nevelésre vonatkozó tapasztalatszerzés a hajdúböszörményi középfokú képzésben. Mindig nagy elismeréssel és hálával emlegette a képzésben résztvevő óvónőket, akik nagyban hozzájárultak gondolatai formálódásához. Itt rögzült életre szóló elkötelezettsége az óvóképzés és az óvodai nevelés iránt.

Hermann Alízhez fűződő szakmai kapcsolatának és elismerésének köszönhetően a már elnyert bölcsészdoktori címmel és a hajdúböszörményi középfokú óvónőképzőben szerzett értékes tapasztalataival érkezett Szarvasra 1959-ben.

A középfokú képzés tartalmát, módszereit jól ismerő tanárként kezdhette meg az akkor szerveződő és induló, felsőfokúra emelt óvónőképzésben munkáját. Vele együtt Baka János és Oláh Emőd, volt böszörményi kollégái is magukkal hozták a középfokú óvónőképzés átörökíthető értékeit.

Iskolaalapítók lettek az évszázados szarvasi óvótanítóképzés hagyományaira épülő új felsőoktatási szintű óvónőképzésben. Kovács György már akkor a pedagógia elismert szakembereként dolgozta ki az elméleti és a gyakorlati képzés szintézisét megteremtő rendszert. Részes volt a „képzős oktatókat” felkészítő programoknak. Különösen az óvodai gyakorlati képzés, az óvodai nevelés – mint életkorpedagógia és a játék-

munka – tartoztak érdeklődési körébe, s alapozták meg későbbi kutatásainak irányát.

Vallotta, hogy az óvónőképzés legértékesebb színtere a gyakorlóóvoda. Napjait – mint a terület irányításáért felelős vezető tanár – az épület földszintjén működő „mintaóvodában” kezdte. Az óvónőktől korszerű elméleti ismeretek gyakorlatban történő megvalósítását, magas szintű módszertani kulturáltságot várt el. A bemutató foglalkozások tervezeteit együtt készítette az óvónőkkel.

A hallgatói foglalkozások bírálatát az általa kidolgozott elemzési, megfigyelési szempontok tették tudatossá. Szigorúan megkövetelte a pontosságot, az igényességet, a gyermekismeretet és a feltétel nélküli gyermekszeretetet óvónőtől, hallgatótól egyaránt. Az óvodai nevelés megújulását jelentő óvodai nevelési programok kísérleti munkálatai Szarvason az ő irányításával folytak, a 60-as évek közepétől. Az „újszerű” kiscsoportban a kezdeményezések hogyanjainak színes skáláját dolgozták ki, és tették közkincsé országos bemutatók tartásával. A játékban megvalósuló tanulás az ő kutatásai alapján vált ismertté, elfogadottá a hazai óvodai nevelésben.

A munka mint óvodai tevékenység az önkiszolgálásban, a közösségért végzett tevékenységben szerveződött a tanár úr útmutatásai alapján. A kerti munka nevelő erejének nagy jelentőséget tulajdonított. A szinte „micsurini” igényességgel virágzó gyakorlókertben a gyermekek méreteinek megfelelő kerti eszközökkel szívesen dolgoztak az óvodások, de mi, hallgatók is örömmel vállaltunk részt a munkából és végeztük a megfigyeléseket.

A pedagógia diszciplínáit oktató, a gyakorlati képzést irányító vezetőtanár példaértékűen valószínűsítette meg az elméleti és gyakorlati szakemberek együttműködését az általa életrehívott Módszertani Kabinetben.

Az Óvónőképző Intézetek Tudományos Ülésszakain előadóként adott számot az óvodapedagógia és a játék területén végzett kutatási eredményeiről. Elindította, szerkesztette az *Óvónők modern kiskönyvtára* sorozatot, mely által a koragyermekkori kutatásokat, az új szakmai eredményeket kívánta terjeszteni.

Hazavágyott – örömmel fogadta a megtisztelő felkérést a hajdúböszörményi óvóképzés alapító igazgatói feladataira. A nagyteknétyű, óvoda-

pedagógiát alkotó tanár megteremtette életművét – az ország negyedik önálló felsőfokú óvónőképző intézetét.

Szarvason befejezte megkezdett munkáját, még egy évig tanított, és folyamatosan adta át utódainak tapasztalatait. Hajdúböszörményből visszavisszalátogatva segítette, támogatta a szakmai életútját meghatározó Körös-parti intézményt.

A harmadik, s egyben leghosszabb pályaszakasz Hajdúböszörményhez kötődik. 1971-ben valóra vált dédelgetett álma, amikor kitartó előkészítő munkája és Hajdúböszörmény város vezetésének szándéka létrehozta az óvóképzőt szülővárosában, a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola kihelyezett intézeteként. Elszántságára jellemzően az sem tántorította el, hogy a város az átadott épületet általános iskolának és tanyasi kollégiumnak szánta. Várható volt a helyi pedagógusok kezdeti távolságtartása. Kezdeményezése végigvitelének és eltökéltségének okáról így nyilatkozott:

„...felelősséget éreztem a kallódó kisgyermekek iránt.”

Az intézet 10 oktatóval, 9 óvónővel és 90 hallgatóval indult. Karizmatikus egyéniségére jellemző, hogy néhány szarvasi kollégáját sikerült magával hozni és megnyerni az új feladatnak. Munkatársait nagyon jó érzékkel, emberismerettel és szakmai igényességgel választotta ki, akik a következő évtizedekben a testület szilárd magját jelentették. Munkássága alatt fluktuáció alig volt, összetartó, közösségépítő erejének köszönhetően. Az állandóan változó társadalmi körülmények közepette is megőrizte az intézményt, változó formában ugyan, de harcolva a fennmaradásért. 1974 és 86 között önálló óvónőképző intézetként felsőfokú képzés folyt, 1986 és 90 között a Debreceni Tanítóképző Főiskolához tartozott, majd 1990-ben vált önálló főiskolává. 17 éves intézmény- és tanszékvezetői tevékenysége alatt a munkatársai jelentős sikereket értek el, előkelő helyet foglaltak el az országos szakmai közéletben. A gyakorlóóvoda három épületében igényes, innovatív és modellértékű programok születtek.

Dr. Kovács György képzési koncepciójában – a szarvasihoz hasonlóan, a hajdúböszörményi képzésben is – nagy hangsúlyt kapott a szakmai gyakorlat, a gyermekekkel kialakított közvetlen kapcsolat, a sokszínű tapasztalat, a gyakorlatvezető óvodapedagógus szakmai felkészültsége.

Az intézmény rövid idő alatt elérte, hogy vonzotta a továbbképzéseire a szakembereket. Munkatársait állandóan gondolkodásra, új utak keresésére ösztönözte, ezeket a törekvéseket támogatta, ebben maga is élen járt.

1981-ben a testület irányításával részt vett a pedagógusképzés távlati fejlesztésére irányuló munkálatokban, a 2+1 éves kísérleti képzési program kidolgozásában. Kezdetben az ő hite, előrelátása volt a motiváló erő, amelynek eredménye a hároméves főiskolai képzés megalapozása. Ez azonban – az ő szavaival élve – igen cikcakkos, bizonytalan, akadályokkal teli út volt. Találó gondolata szerint „...a távolságot sohasem csak a kilométerekben és időben mérhetjük, hanem az utat keresztező akadályok nagyságában és mennyiségében.”

Ő csapatával legyőzte ezeket az akadályokat. „...az ember szorult helyzetében képes igazán nagy erőfeszítésekre. Akkor, amikor a bizonyítás idejét éljük, felerősödnek az összetartozás érzései, előjönnek a szunnyadó tartalékok, erőltetettebb menetben vagyunk képesek haladni a célunk felé.”

Az intézményvezetés mellett teljesedett ki óvodapedagógiai munkássága, a hazai óvoda és játékpedagógia elméletének korszerű, tudományos megalapozása. 1958-tól az általa írt óvodapedagógia szakkönyv már tankönyvként épült be az országos óvóképzésbe, és megteremtette az óvodapedagógia önálló tudományágát, a játékpedagógiát. Ezt erősítette meg az 1982-ben védett kandidátusi disszertációja is, melynek témájáról az óvodások szerepjátékának vizsgálatát választotta. 1985-ben indította el az első Nemzetközi Játékpedagógiai Fórumot, amely éveken át vonzotta a hazai és nemzetközi szakembereket. Ez a hagyománnyá váló rendezvény szellemi műhelylé vált. Alaptétele volt, hogy a gyermek egyenlő a játékkal, hogy a gyermek lényege a játék. Inspirációi mindig újító gondolatokat ébresztettek; amelyek hatottak a hallgatókra, oktatókra, óvodapedagógusokra. Ösztönözte a TDK-munkát, a pályázatok írását, a személyes tudományos tevékenységet, a publikálást, a szakmai kapcsolatok építését, alternatívák kezelését, az óvóképzés megújítását, új szak megindítását.

1988-ban a legnagyobb szakmai elismerésben részesült, amikor megkapta az *Apáczai Csere János-díjat*. Szülővárosa a településért végzett

tevékenységét ismerte el ugyanebben az évben a *„Hajdúböszörményért” Díjjal*. A képző szervesen beépült a város szellemi, művészeti és kulturális életébe, mintát adott az értelmiségi létezésnek.

Munka közben

Több száz publikációja és szakkönyve jelent meg, melynek témái felölelik az óvóképzés, óvodapedagógia, az óvodai nevelés gyakorlatának széles skáláját. Legjelentősebbek az óvodapedagógiai és a játékpedagógiai szakkönyvek. Problémaérzékenységgel, több évtizedes tapasztalatával és rendszerező elméleti műveivel segítette a korábbi szakközépiskolai, majd főiskolai képzést és a régiókban dolgozó óvodapedagógusokat. Kiemelkedő szaktekintély volt. Tankönyvek, jegyzetek, cikkek jelzik gazdag életútját. Művei az Óvodai Nevelés szaklaptól kezdve évkönyvekben, a Játékpedagógiai Fórum kiadványaiban, módszertani jegyzetekben, az Óvodapedagógiai Nyári Egyetem sorozataiban, továbbképzési intézetek szakmai anyagaiban jelentek meg. Nemzetközi fórumokon elhangzott előadásainak gondolataival, problémafelvetéseivel külföldi szakemberek is megismerkedhettek. Ma már több generáció mondhatja el, hogy elsősorban tőle tanulta meg az óvodás korú gyermekek nevelésének elméletét és gyakorlatát, a játék meghatározó szerepét.

Az elmúlt évtizedekben nagy segítséget kapott feleségétől, dr. Bakosi Évától. Különösen az óvodapedagógus szerepének értelmezéséhez. Módszertanukat arra a gondolatra építették fel, hogy *„Játszani hagyni, de nem magára hagyni kell a gyermeket.”* Hozzájárultak a komplex játék fogalmi tisztázásához, egyes játékfajták mélyebb megismeréséhez (mint pl. a dramatikus játék), az

udvari játék vizsgálatához, a társadalmi változások hatásának feltárásához. Utóbbi munkáikat már közösen jelentették meg. Munkásságuk nemzetközi ismertsége is egyre jelentősebbé vált.

Nemzetközi konferenciák (Portugália, Németország, Horvátország, Lengyelország) és nemzetközi projektek adtak ehhez háttérrel. A Vidámság Háza Óvodai Program is kettőjük koncepciójára épülve közös szakmai eredménnyel.

Dr. Kovács György szakmai-közéleti tevékenységével is az óvóképzés, a kisgyermeknevelés ügyét szolgálta: többek között a Művelődési Minisztérium Módszertani Szakbizottságának tagja, a Kisgyermeknevelési Szakbizottság elnöke, az Óvodai Nevelés folyóirat szerkesztőbizottsági tagja, a DAB Neveléstudományi Munkacsoportjának tagja. Eredményes együttműködés valósult meg személyes közreműködésének köszönhetően a Kossuth Lajos Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékével.

Munkatársainak, tanítványainak, a szakma jövő nemzedékének életpályájával az alábbiakat üzeni:

- *a szegénységben is születik érték,*
- *a nagy célok kellő akarattal és kitartással elérhetők,*
- *az ember több az őt körülvevők által,*
- *a tisztességet, emberséget nehéz időkben is meg lehet őrizni,*
- *az egyéni siker mit sem ér, ha másokért nem cselekszünk,*
- *a nagy alkotások sem pótolják a tiszteletet, szeretetet, amit csak a személyiség vívhat ki magának,*
- *nem érdemes lélektelenül, érdektelenül, rutintól dolgozni, keresni kell az új, előrevivő gondolatokat, utakat, ez ad igazi élményt, értelmet a munkának, s végül:*
- *mindig érezni kell a felelősséget a ránk bízottakért, legyen az kisgyermek, tanítvány, munkatárs.*

Dr. Kovács György ebben évben – 2013-ban – lett volna 85 éves. Születésnapján emlékezünk kivételes emberi és szakmai örökségére.

Források:

- Dr. Kovács György. Visszaemlékezésem. A Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskola Jubileumi Évkönyve 1971-1996. Hajdúböszörmény, 1996.

- Hajdú-Bihari Napló 1998. január 21.
- Vidámság Háza Óvodai Program. Hajdúböszörmény, 1999.
- Személyes emlékek

Volt tanítványai, kollégái:
DR. DELINÉ DR. FRÁTER KATALIN
Hajdúböszörmény
és SZAKÁCS MIHÁLYNÉ DR.
Szarvas

KOVÁCS JÓZSEF (Hatvan, 1950. június 21. – Szolnok, 2013. február 12.): néptáncpedagógus

*„Öreg fának kidőlt törzse,
sok szép hajtás nőtt belőle.
Új hajtások szép virága
emlékeztet a vén fára...”*
(Ismeretlen szerző)

Kovács József, akit ezen a néven senki sem szólított, mert mindenkinek Jóska vagy Jóska bácsi volt, 1950-ben született Hatvan városában.

Iskoláit is ebben a városban és Budapesten végezte. A néptáncal már általános iskolás korában megismerkedett, de tanítani 1973-ban, a boldogi kultúrház igazgatójának felkérésére kezdett.

Először Egerben elvégezte a „C kategóriás” néptáncoktatói tanfolyamot, majd több szakmai képzésen bővítette ismereteit.

1977-ig tanított **Boldogon**, megházasodott, majd fia születése után családjával Szolnokra költözött.

Ezen időszakban marósként dolgozott Szolnokon, a Mezőgépnél.

Mellette 1978-80-ig **Martfűn** tanított, majd 1981-től 10 évig a **Tallinn Körzeti Általános Iskola** néptáncsoportjának művészeti vezetője lett.

Szandaszőlőstre, az iskolába 1991-ben került, ahol 2003-ig dolgozott néptáncpedagógusként. Ezzel párhuzamosan 1992-től 2003-ig **Rákóczi-falván** az **általános iskolában** szakköri keretek közt kezdte feleségével tanítani a néptánc alapjait 25 lelkes tanulónak.

Közben 2002-ben, 52 évesen diplomát szerzett Szombathelyen, a Magyar Táncművészeti Főiskola táncpedagógusi szakán. Bárki megirigyelhette volna azt a kitartást, mellyel munka mellett tanult, hogy megszerezze a néptáncpedagógusi végzettséget.

Évekig szorgalmazta Rákóczi-falván egy művészetoktatási intézmény létrejöttét, néptánc tanszakkal. Álma hamarosan teljesült, így 2003 szeptemberétől főállású táncpedagógusként dolgozhatott nyugdíjazásáig **Rákóczi-falván**, a **II. Rákóczi Ferenc Általános és Alapfokú Művészetoktatási Intézményben**.

Szakmai munkájának eredményeként 2007-ben a tanszak „Kiválóra Minősített Alapfokú Művészetoktatási Intézmény” címet kapott.

Alapító tagja volt a Boldog, Martfű, Tallinka, Vadvirág és Rákóczi Néptáncgyüttesnek, melyek a mai napig aktívan működnek. Utóbbinak kezdettől fogva művészeti vezetője és haláláig vezetőségi tagja.

Munkáját élete során többször elismerték:

- *Miniszeri Dicséretet* vehetett át a Parlamentben 1986-ban
- 1996-ban *Népművelésért Díjat* kapott
- 2009-ben Rákóczi-falva polgármestere *Elismerő Oklevéllel* köszönte meg tevékenységét
- nyugdíjba vonulásakor a *Rákóczi-falváért Díj* büszke tulajdonosa lett

Az elmúlt 4 évtized alatt gyermekek és fiatalok százaival ismertette meg a néptánc szépségét. Megtanította őket a népzene befogadására, néphagyományaink és kultúránk tiszteletére, ápolására és mindenek felett: emberségre.

Volt tanítványai közül ma többen hivatásos vagy amatőr néptáncgyüttesek tagjai. Néhányan közülük – talán az ő hatására – a néptáncpedagógusi pályát választották.

Elhivatottsága, szakmai tudása, teherbírása példaértékű volt.

Tanítványai rajongva szerették. Mindig volt ideje rájuk. Figyelemmel kísérte életüket, meghallgatta gondolataikat, és szükség esetén jó tanácsokat adott. Diákjai tartották vele a kapcsolatot nyugdíjba vonulása után is.

Barátai, munkatársai becsülték hivatásszeretetét, segítőkészségét, jószívűségét. Számíthattak rá.

63 év nem túl hosszú idő, de az ő élete bővelkedett eseményekben. Tanítványai, barátai, kollégái soha nem felejtik a külföldi utakat, fesztiválokat és fellépéseket, melyeken együtt vettek részt vele. A fergeteges táncházakat, ahol büszkén figyelte tanítványai táncát. A nyári táborok semmihez sem hasonlítható hangulatát. Egyedi humorát és már-már szállóigévé vált szlogenjeit.

Egy bölcs mondás úgy tartja: *valójában az ember addig él, amíg gondolkodik rá.*

Amennyiben ez igaz, ő nagyon hosszú életű lesz.

2013. február 22-én több száz tanítványa, kollégája és barátja kísérte utolsó útjára Szolnokon.

Forrás: kollégák és tanítványok visszaemlékezése, személyes ismeretség.

Kollégája, **HÖNYINÉ NAGY ERZSÉBET**
Rákóczi-falva

KOVÁCS TIBORNÉ FÁBIÁN MARGIT (Kaba, 1913. március 6. – Debrecen, 1981. július 9.):
tanító, általános iskolai tanár

Ötgyermekes pedagógus család gyermeke. Édesapja népiskolai tanító, később igazgató (névcikke a Pedagógusok arcképcsarnoka 2010. évi kiad-

ványban olvasható), édesanyja, Lengyel Margit Földesről került Kabára. Az I. világháborút követő időszakban nagy terhet rótt a családra a gyermekek taníttatása. A legidősebb fiú – István – még édesapja igazgatása alatt kezdte meg tanítói pályáját, majd énektanárként, zeneszerzőként is hírnevet szerzett. (Névcikke a 2005. évi Pedagógusok arcképcsarnoka kiadványban olvasható.) A testvérek közül ők ketten érték meg a felnőttkort.

Margit, ismert nevén Gingi az apja és bátyja nyomdokain járva a polgári iskolai tanulmányokat követően a debreceni Dóczi Gedeon Református Tanítóképzőben szerzett tanítói képesítést 1932-ben. Kezdetben szülőhelyén ingyen helyettesített a református iskolában, közben tanfolyamokat végzett, ápolónői szakképzettséget és kórházi gyakorlatot szerzett. 1935-től a **Kabai Református Általános Iskolában** tanított, 1943-ban kapott rendes felekezeti tanítói besorolást. Saját visszaemlékezésében írja, hogy 1944 telén későbbi igazgatójával a gyerekek és szülők által összehordott deszka, ajtó, ablak és felszerelés mellett fűtöttek, takarítottak és tanítottak.

Ekkor már férjnél volt. Férje Kovács Tibor, kabai adóügyi jegyző. Házasságából két lánya született. 1948-tól a **kabai állami általános iskola** tanítójaként folytatta munkáját. A felső tagozaton is kapott órákat, ahol természettani tárgyakat tanított, és vezette a beszélgetés-órákat. Különösen a leányosztályokkal tudott jó eredményt elérni, ahol nemcsak ismereteket, hanem hasznos gyakorlati útmutatást is adott. Irodalmi alkotások, történelmi események megismertetésével követhető példát adott a serdülőknek. Erőssége volt a hazafiságra nevelés, valamint az esztétikai nevelés. Az értelem mellett az érzelmekre is hatott. 1952-ben az Egri Pedagógiai Főiskolán magyar-történelem szakos tanári diplomát szerzett. Ettől kezdve nyugdíjazásáig szaktanárként, osztályfőnökként, rajvezetőként ért el szép eredményeket a 10-14 éves korosztály nevelésében. Tevékenységközpontúság jellemezte. Tanítványaival albumokat, kiállítási anyagokat készített, szemléltető anyagokat állított elő. Aktív volt az olvasómozgalom kiterjesztésében, órái lendületesek, változatosak voltak. Az értő olvasás, a szép beszéd, a dramatikus megjelenítő képesség sok tanítványában kifejlődött. A 60-as években munkaközösség-vezető is volt, a szakfelügyelet meg-

bízásából kísérleti tankönyv kipróbálásában is részt vett, tapasztalatairól írásban adott számot.

A Püspökladányi Járás Oktatási Osztálya szakmai továbbképzésekbe is bevonta, a lírai művek elemzéséről tartott előadást, vezette az „A” szakos munkaközösség tanácskozásait.

Sári Gusztáv, majd *Nyilas Viktor* igazgatók rendszeresen értékelték, jutalmazták munkáját.

Részletek Kovács Tiborné minősítéseiből:

„Alapos, tudatos felkészülő munkával tervezi meg óráit, a pedagógia új eredményeit is hasznosítja az oktató-nevelő munkában. Egyéni tapasztalatait rendszeresen pályadolgozatokban is rögzíti.”

„Fáradhatatlan az egyéni bánásmód gyümölcsöző kihasználásában. Osztályfőnökként figyelemmel kíséri a tanulók fejlődését, törődik velük.”

„Az iskolareform megvalósításában a kartársnő munkájára – mint sok jó tapasztalattal, jó képességekkel, újat kereső, kutató készséggel rendelkező nevelőre – számítunk.”

„A rendszeres felméréseket gondosan kidolgozott terv alapján irányította. Erről konkrét, a gyakorlatot tükröző beszámolót készített a szakfelügyelet számára.”

Vasné Husi Magdolna gyógypedagógus, egykori tanítvány egy jellemző példával idézte fel Gingi néni empátiás nevelőegyenységét.

„Egyik osztálytársunk mezítláb járt iskolába, ezért csúfolták a gyerekek. A fiú szégyellte, hogy nincs cipője. Szünetben hangos volt a folyosó a gúnyos kacajtól. Gingi néni – aki mindig pedáns, kifogástalan öltözkézkben járt – elmarasztalta az osztályt a csúfolódásért, majd az óra kezdetén kifejtette, hogy mennyire egészséges mezítláb járni, hiszen megerősödik a lábboltozat. Tanítás után a fiúk lehúzták a cipőjüket és mezítláb indultak haza, maguk mellé fogva az addig kigúnyolt osztálytársunkat.”

Iskolán kívüli tevékenysége is számottevő volt. Részt vett az ismeretterjesztésben, segítette a termelőszövetkezet kultúracsoportjának működését.

Népművelési, társadalmi, irodalmi, nőtanácsai és szakszervezeti szakmaközi munkákat is végzek – vallja önéletrészében, 1969-ben.

E mellett természetes volt számára a saját gyermekeivel való törődés, tanulmányaik, magánéletük figyelemmel kísérése. Erika lánya vegyipari szervező üzemmérnök képesítést szerzett, Judit agrármérnök lett.

Nyugdíjba vonulását követően gyermekei, unokái közelébe költözött, Debrecenbe. Négy unokáját nagy szeretettel vette körül, közös programok és nyaralások jellemezték szoros kapcsolatukat a drága Gingi mamával. Közéleti aktivitása sem

lankadt, évekig dolgozott a Pedagógusok Szakszervezete Bethlen utcai székházában.

Tanítványai ma már édesanyák, nagymamák, visszaemlékezéseikben él tovább a mindig példás, önmagától és másoktól is pontos munkát elváró Gingi néni.

Forrás:

- A Kabai Sári Gusztáv Általános Iskola irattári dokumentumai
- Családi iratok
- Emlékek

KÁLMÁN ANTALNÉ a család ismerője
Debrecen

DR. KOZARÓCZY GYULÁNÉ Tótfalusi Mariann (Budapest, 1936. augusztus 7. – Sátoraljaújhely, 2010. szeptember 11.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató

Édesanyja tanítónő, édesapja pénzügyi tisztviselő volt Budapesten, de a családi gyökerek mindketőjüket Zemplénhez kötötték.

Tótfalusi Mariann néven anyakönyvezték, de kisgyermekként megtetszett neki a Katica név, valamilyen ezen a néven ismertük meg. Hatéves koráig Budapesten élt, majd a második világháború ideje alatt Miskolcra költöztek, hogy közelebb kerüljenek a támogatásukra szoruló rokonokhoz. Kicsi korától kezdve szüleitől az elesettek, gyengék segítségét, gyámolítását látta, cselekedeteit ez vezette egész életén át. Szüleinek egyedüli gyermeke volt, de Miskolcra költözve megismerkedett Malyáta Ilonával, aki a szomszédban lakott – egy nap híján egyidősek voltak –, osztálytársak,

barátnők lettek, élete végéig testvérként szerették egymást.

A miskolci Városház téri általános iskolába járt, majd 1954-ben a Vámos Ilona (ma Zrínyi Ilona) Leánygimnáziumban érettségizett. A felsőoktatásba vezető útja göröngyösre sikerült, kétszer jelentkezett az orvosi egyetemre, de kitűnő tanulmányi eredménye ellenére sem nyert felvételt, helyhiányra való hivatkozással utasították el.

1956-tól az egri tanárképző főiskola biológia-földrajz szakos hallgatója lett, ahonnan az 56-os eseményekben való részvételéért eltanácsolták.

1958-ban kötött házasságot dr. Kozaróczy Gyulával, közös életük **Tiszakesziben**, a Zsóri-kasztélyban kialakított szolgálati lakásban indult.

Városi fiatalasszony falun: petróleumlámpa, őszi szel térdig érő sár, télen hófúvás, járhatatlan utak. Mindezek ellenére nagy lelkesedéssel kezdett az új helyzet adta feladatokhoz, szeptembertől már **a helyi általános iskolában** tanított.

Indíttatásáról az Iskolai múzeum archívumában található dokumentumban a következőket írta:

„Családomban, őseim körében több pedagógus volt, de legmeghatározóbb édesanyám, akinek mindennapos tanítói munkája előttem zajlott. Azal indított el pályámon, hogy a gyerekekkel mindig szeretettel bánjak, nagy türelemmel, körülbe ideges, hangosabb sohase legyek, tettelegesen se bántsam őket. Örülök, hogy ezt meg tudtam tartani, s nagyon sok szeretetet és barátságot kaptam viszonzásul.”

Munkája mellett, levelező tagozaton tanult, Sárospatakon szerzett először tanítói, majd az egri főiskolán biológia-földrajz szakos tanári diplomát.

Két gyermekük született, 1960-ban Kornél és 1961-ben Gábor. Szülés közben trombózt kapott, mely egész életében végigkísérte, bár aktivitását a legkisebb mértékben sem befolyásolta.

Az iskolában végzett munkája mellett gyakran látogatott a tanyasi gyermekek kollégiumába (1965 és 1979 között működött a településen), melynek én is lakója voltam. Mindig derűs, vidám egyéniségevel hamar belopta magát a családi fészek melegéből kilépő gyermekek szívébe, segítette beilleszkedésünket a számunkra szokatlan, idegen környezetbe. Iskolai előmenetelünkre is figyelt, szívesen jártunk az általa vezetett biológia és elsősegélynyújtó szakkörbe.

1968-ban elveszítette imádott édesapját, családjá és gyermekei szeretete segítette a lelki sebek gyógyításában. Munkájában is vigaszt talált, lelkesen, nagy hozzáértéssel, türelemmel tanított, közben kialakította a biológiai szaktantermet, amely megyei szinten is kiemelkedő jelentőségű volt. Rendszeresen patronálta a pályakezdő fiatal kollégákat. Érettségi után, 1972 szeptemberétől kezdtem tanítani az iskolában, több hónapon keresztül segített felkészülni a tanórákra, a kollégiumi foglalkozásokra.

A pályakezdés első évére így emlékszik dr. *Senánszkyé Lazanyi Anna*:

„Kozaróczy Gyulánéval 1975-ben ismerkedtem meg – tanárjelöltként kerültem a tiszakeszi iskolába –, ekkor a 8. b osztályfőnöke volt, s osztályában kaptam meg többek között a matematika, kémia órákat. Mivel nem egy munkaközösségben voltunk, így kapcsolatunk az osztálynak nevelési, oktatási problémáival összefüggő megbeszélésekre szorítkoztak. Egész pályafutásom egyik legkedvesebb osztálya volt ez a csoport, fegyelmezettek, motiváltak voltak, nekem soha nem volt velük gondom. Katica szeretetteljes, következetes irányítása azonban a háttérben mindenhol nyomon követhető volt.”

A mezőcsáti Járási Hivatal vezetője 1978-ban felkérte a Tiszakeszi Általános Iskola igazgatói feladatának ellátására, mely nehéz választás elé állította, vívódásáról így vall:

„Hosszú belső tépelődés után fogadtam el a megbízatást, mivel nagyon szerettem tanítani, osztályfőnöki feladatokat ellátni, s tudtam, új munkakörömmel más feladatok kerülnek előtérbe. Döntésem meghozatalában főleg az segített, hogy éreztem a kollégáim bizalmát, és tudtam, hogy én is támaszkodhatom rájuk további terveink megvalósításában.”

Vállalta a vezetői feladatot, három cikluson keresztül látta el az igazgatói teendőket Tiszakeszi-ben. Ebben az időszakban én már Tiszacsegén tanítottam, a tanórai munkám mellett vezettem biológia és elsősegélynyújtó szakkört, osztályfőnökként is igyekeztem a töle tanultakat megvalósítani.

Ismételten dr. *Senánszkyé Lazanyi Annát* idézem, aki 15 éven át igazgatóhelyettesi munkakörben közvetlen munkatársa, vezetőtársa, évek során őszinte, igaz barátja lett:

„Amikor átvettük az iskolavezetést, minden tekintetben önállóak voltunk. A legtöbb gondot a gazdálkodás jelentette számunkra. Nekem pénzügyi végzettségem is van, de a gyakorlat teljesen más volt, mint amit az

iskolában tanultunk, több alkalommal vettünk igénybe külső segítséget. Megszállottak voltunk a munkában, nem volt ritka, hogy este 8-9 óráig dolgoztunk.

Munkamódszerét az jellemezte, hogy mindenbe bevont engem is. A beszámolókat, jegyzőkönyveket, pályázatokot együtt írtuk, a mondatokat közösen fogalmaztuk, egymás ötleteit kiegészítettük, tovább vittük. Úgy gondolta, bármi történik vele, én mindenben tudjam helyettesíteni, hisz mindenről tájékozott vagyok. A 15 év alatt néhányszor egyedül kellett ellátnom az iskola irányítását, mert a trombózisveszély mindig fennállt, s ha jelentkezett a probléma, fekdünie kellett, ilyenkor naponta felkerestem otthonában és beszámoltam neki a történetekről, megbeszéltük a teendőket.

Lételeme volt, hogy mindig tegyen valamit az iskoláért, a faluért. Legtöbbször éjszaka jöttek az ötletei, ilyenkor reggel felvillanyozva érkezett az iskolába, tele energiával – hiába nem aludt –, s azonnal elkezdett intézkedni.

Mennyi programot szervezett, bonyolított le a tizenöt év alatt, össze se tudnánk számolni, a nyílt szakköri foglalkozásoktól a kihelyezett országos pedagógiai konferencián át az új iskola átadásáig.

Vezetése alatt soha nem tapasztalható mértékben gyarapodott az iskola létesítményeinek száma.

A 4 tantermes új iskola, a napközi otthon udvarán a KRESZ-park, a mezőcsáti strand mellett a KAMILA faház megépítése, berendezése, a felvonulási épülethől úttörőház létrehozása, az új iskola átalakításával könyvtárszoba, számítástechnikai szaktanterem kialakítása.

Katica nemcsak a gyerekeket, de a kollégákat is nagyon tudta motiválni a célok megvalósítása érdekében. Azt a rengeteg programot, építkezést, rendezvényt nem is tudta volna egyedül – vagy néhány emberrel – végrehajtani. Úgy tudott lelkesedni, örülni, hogy az előbbutóbb másokra is átragadt. Ki ne állt volna mellé, amikor mindenki megtapasztalta jó szándékát, a törődését, a sikerén érzett örömet!

Őt mindenki szerette a faluban, reggelente alig tudott időre beérni az iskolába, mert annyian megállították, hol a problémákkal, hol csupán egy jó szóért. Nagyon értett az egyszerű emberek nyelvén, számtalan időskorúnak el tudta intézni, hogy kapjon nyugdíjat, segélyt stb. Jöttek is hozzá az emberek bizalommal, tisztelettel, szeretettel, nem sajnálta az időt tőlük, inkább dolgozott este tovább, de nem tagadta meg a segítségét.

Nem tudott senkire haragudni, előfordult, hogy néha őt is érte csalódás egy-egy ember miatt, de mindenki számíthatott megbocsátására. Néhányan ezt vezetői gyengeségének tartották, de nem az volt. Az ő mély hite, vallásos neveltetése, Isten és az emberek iránti szeretete, mások szolgálata motiválta cselekedeteit. Nem látam környezetemben rajta kívül olyan embert, aki

életének minden rezdülését az isteni gondviselésként élte meg.”

Igazgatóként továbbra is intenzíven foglalkozott a gyermekekkel, diákjai részt vettek szinte valamennyi területi, megyei, országos kezdeményezésben, versenyeken, amelyek a tanulók előrehaladását szolgálták. Az iskola elsősegélynyújtó csapatával 1977-ben országos második helyezést ért el, 1978-ban pedig az első helyen végeztek. A Herman Ottó biológiai szakkörrel minden évben részt vett a „Hazánk mezőgazdasága diákszemmel” című pályázaton, ahol szép eredményeket értek el, több alkalommal vehettek át értékes díjat tanítványai a budapesti Mezőgazdasági Múzeumban.

Több éven keresztül önkormányzati képviselőként dolgozott, ahol az iskola és a falu fejlesztésén munkálkodott.

Támogatója volt a pedagógiai újításoknak, vezetése alatt került kidolgozásra, bevezetésre a Minőségirányítási Program, a Tolnay- és a Zsolnai-féle módszer, évente vagy másodévente egy-két pedagógiai vagy módszertani pályázaton való részvétel a kollégákkal közösen. A „Kihívások Napja” (Challenge Day) sportprogram indítását, a tornaünnepélyek, nyári táboroztatások megszervezését, az úszásoktatást nagy lelkesedéssel végezte.

Testvérkapcsolatot épített határon túli települések közösségeivel, a szlovákiai nagyidai és az erdélyi mezőpaniti magyar iskolával.

A tiszakeszi tantestület 1984-ben

Nemcsak tanárként és vezetőként volt kiváló, más területeken végzett munkáját is dicsérik a 35 év kitüntetései. Megkapta a *Művelődési Minisztérium Dicséretét*, az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* címet, a *Vöröskeresztes Munkáért*

arany fokozatot, a *Magyar Úttörők Országos Elnökségének Dicsérő Oklevelét*, a *Hazafias Népfront Országos Elnökségének kitüntetését*, az *Úttörővezetői Érdemérmét*, az *Erdélyi János Pedagógiai Díjat*.

Számtalan hivatalos és önként vállalt feladata mellett nagy szeretetben nevelte gyermekeit. Kornél a Budapesti Műszaki Egyetemen, villamosmérnöki szakon végzett, később a munkájához szükséges munkavédelmi és világítástechnikai szakmérnöki képesítést is megszerezte. Tervező mérnökként dolgozik, 1985-ben alapított családot, felesége, Enikő gyógypedagógus, logopédus, az évek során öt gyermekkel örvendeztettek meg a családot.

Gábor édesapja nyomdokaiba lépve az állatorvosi hivatást választotta, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kormányhivatalnál hatósági főállatorvos, sikeres szakmai előmenetele nagy örömet jelentett szüleinek, egy lánya van.

Kati mama – ahogy a család ifjabb tagjai szólították – rajongással szerette unokáit, ahogy ők is viszonzták a szeretetét. Felejtethetetlen családi összejöveteleket szervezett, fiai felnőttként is mindig, minden segítséget megkaptak édesanyjuktól problémáik megoldásához.

Munkássága alatt két kiadványa jelent meg a szívéhez oly közel álló településről, 1982-ben *Keszi története*, 1993-ban *Tiszakeszi évszázadai* címmel. Mindkettővel megajándékozott, ekkor már én is igazgatóként dolgoztam, és kollégáimmal túl voltunk az első publikációk megírásán, melyhez az alapötletet Katicától kaptam.

1993 novemberében megalapította a Tiszakeszi Karitászi Szeretetszolgálatot, melynek céljai között szerepelt az ifjúság összefogása, az idős, beteg emberek látogatása, illetve a szegényebb családok, rászorulóknak támogatása, segítése.

Ebben az évben Harsányi György Lajos festőművész emlékére kiállítást szervezett. Az ország egész területéről érkeztek festmények, melyeket kitartó munkával kutatót fel és gyűjtött egybe. Létrehozott egy Kulturális Alapítványt is a nagybányai festőiskolában tanult művész hagyatékának ápolására, gondozására.

Édesanyja 1995-ben halt meg, az utolsó éveiben lányához költözött, Katica nagy szeretettel gondoskodott róla.

Nyugdíjba vonulása után, 1995-ben férjével Sátoraljaújhelybe költöztek a szülői házba, de továbbra is szoros kapcsolatot ápolt Tiszakeszi lakóival, örömmel látogatott vissza a településre régi kollégáihoz, a barátokhoz, jó ismerősökhöz.

2000-ben a Tiszakeszi Községi Önkormányzat képviselő-testülete a településen végzett munkájának elismeréseként „Tiszakesziért” kitüntető díjban részesítette. 2001-ben felkérték a milleniumi zászló átadása alkalmából rendezett ünnepségen a „zászlóanya” megtisztelő feladatra, melyet örömmel vállalt.

A Sátoraljaújhelyben töltött évek alatt bekapcsolódott a helyi közéletbe. Aktív tagja lett a Katolikus Egyházközségnek, a Máltai Szeretetszolgálatnál vállalt karitatív munkát, árva és szegény gyermekeket segített. Tagja lett a Magyarok Világszövetsége Zempléni Tagozatának is, ahol 2010. augusztus 20-án oklevéllel ismerték el kiemelkedő munkáját.

Családi kirándulásunk központi eseménye volt a Kozaróczy családnál tett látogatás, órákig beszélgettünk, felidéztük Katicával életünk közös történeteit. Ekkor meséltem el, hogy iskolás koromtól a szüleim mellett titokban ő volt a példaképem, és tetteimben, életem nagy és sorsfordító eseményei során a tőle tanultakból merítettem erőt. Vallomásom könnyekig meghatotta, arcán szelíd mosollyal mondott köszönetet szavaimért.

Katica és fiai felmenőjük emlékére és tiszteletére – elfogadva a Vitézi Rend szabályait és hagyományait – ünnepélyes keretek között tett fogadalmukkal a Vitézi Rend tagjai lettek.

Élete során a legnehezebb időszakban is nyíltan vállalta és gyakorolta vallását. Házasságuk 50 éves évfordulóján a budapesti Rózsák tere templomában – az eredeti helyszínen – ünnepélyesen megújították házassági fogadalmukat szeretett családjuk körében.

Egészsége az évek folyamán az érrendszeri problémái miatt többször került válságos helyzetbe. 2010. szeptember 10-én hunyt el, a sárospataki temetőben helyezték örök nyugalomra.

Katica sokat tett a keszi emberekért, generációk tanultak és nőttek fel a keze alatt, a település lakói a mai napig jó szívvel és hálával gondolnak rá. 2011-ben *posztumusz díszpolgári* címmel emlékeztek meg múlhatatlan érdemeiről.

Forrás:

- A családtagok, barátok, kollégák emlékezései
- Személyesen megélt közös események, élmények
- A tiszakeszi iskola és helytörténeti múzeum dokumentumai

Volt tanítványa, FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege

KULCSÁR GYULA (Berettyóújfalu, 1956. augusztus. 11. – Debrecen, 1988. szeptember 15.): általános iskolai tanár, úttörő csapatvezető, igazgatóhelyettes

Szüleivel a magyar-román határszélen lévő Ártánd településen élt. Édesanyja, Bereczki Irén odahaza dolgozott, édesapja, Kulcsár Gyula a helyi termelőszövetkezetben a tehenészetben tevékenykedett.

Egyedüli gyermek volt, testvére nem született. Az óvodát és az általános iskola alsó tagozatát Ártándon végezte el. Miután az akkori döntések szerint felszámolták (körzetesítették) a kis iskolák egy részét, ez történt az ártándi iskola felső tagozatával is, Gyula ezért az általános iskola felső tagozatát már Biharkeresztesen, a Bocskai István Állami Általános Iskolában és Gimnáziumban fejezte be.

Jó tanuló volt, az iskolai követelményeket könnyedén teljesítette. Szinte természetes volt, hogy továbbtanul. Középiskolai tanulmányait a hajdúszoboszlói Högyes Endre Gimnázium kémia tagozatán kezdte el, ahol 1974-ben sikeres érettségi vizsgát tett. A középiskolában a reá bízott

feladatokat igyekezett legjobb tudása szerint végezni. A közösségi munkában elért sikeres tevékenységek az irányba terelték, hogy a későbbiek folyamán is gyerekekkel foglalkozzék.

Szerencséje is volt, mert **Mezősason** szükség volt az általános iskolában nevelőre. Oda jelentkezett, sikerült is elhelyezkednie.

1974 szeptemberében már mint képesítés nélküli pedagógus dolgozott. Nem volt könnyű pedagógusi munkája. Szerencsére idősebb kollégái segítettek neki. Több alkalommal ő is kérte segítségüket egy-egy pedagógiai helyzet eredményes megoldásához. Egy év elegendő volt ahhoz, hogy korábbi elhatározását megerősítve elhatározza: pedagógus pályán kíván hosszú éveken át dolgozni.

Hamarosan jelentkezett a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola biológia-mezőgazdasági ismeretek szakára.

A vizsgakövetelményeknek sikeresen eleget tett, így első diplomáját hamarosan megszerezte. Ezután már mint szaktanár tanította a biológiát és a mezőgazdasági ismereteket és gyakorlatokat.

Az iskola vezetése egyre több feladattal bízta meg, melyeket sikeresen teljesített. Tantárgyi vetélkedők, különböző iskolai és községi ünnepek, megemlékezések megszervezője és lebonyolítója volt.

Előbb mint rajvezető dolgozott az úttörő mozgalomban. Tevékenyen részt vett az iskolavezetésben. 1978-ban az iskolavezetés javaslatára a helyi úttörőcsapat vezetője lett.

Csapatvezetőként nyaranta vándortáborokat szervezett. A gyerekekkel országos kerékpár-(KRESZ-) versenyt nyertek. Több megyei szintű versenyen is részt vett diákjaival (asztalitenisz, tanulmányi versenyek).

1985-ben vezetése alatt az úttörőcsapat az Országos Úttörőszövetség kitüntetését érdemelte ki. Ezt a megtisztelő címet azzal nyerték el, hogy igyekezett eredményesen bevonni pedagógus kollégáit a gyermekek tanításidőn kívüli hasznos időtöltésének szervezésébe.

Magánéletében is jelentős változás történt, amikor 1981-ben megnősült. Felesége Lázár Ilona. Őt Mezősason ismerte meg. Ilona ott járt iskolába, majd középiskolai tanulmányainak befejezése után a debreceni tanítóképzőben szerzett tanítói oklevelet, Mezősason kezdett tanítani.

Egybekelésük után a községben szolgálati lakást kaptak, melyet igyekeztek szépen, ízlésüknek megfelelően berendezni.

Kulcsár Gyula tanítványaival 1982-ben

Kulcsár Gyula úgy érezte, hogy további munkavégzése még eredményesebb lesz és további elképzelése még jobban teljesülhet, ha még egy diplomát szerez, ezért beiratkozott a nyíregyházi főiskola földrajz szakára. Második diplomáját is sikeresen megszerezte.

Az iskola vezetése és az óráit látogató szakfelügyelet munkájával meg voltak elégedve, több esetben ismerték el jó munkáját pénzjutalommal.

1987-ben az iskola igazgatóhelyettesévé nevezték ki. Munkája is más lett, amit igyekezett nagy odafigyeléssel és körültekintéssel elvégezni. Ekkor már több alkalommal panaszkodott egészségére. Eleinte megváltozott életritmusára, változó körülményeire gondolt. De később már kórházba is került, különböző kezeléseket kapott. Olyan betegséget állapítottak meg nála, melyet szervezete nem tudott legyőzni. 1988. szeptember 15-én halt meg Debrecenben a klinikán.

Ártándon helyezték örök nyugalomra, utolsó útjára több százan kísérték. Halálával egy tehetséges, ígéretes fiatal élet tört derékba. Halála után majd negyed század elmúltával is sírján az emlékezés virágai láthatók.

Kulcsár Gyuláról *Bereczki Gyuláné* volt kolléganője a következőket írta:

„Tizennégy évig dolgozott az iskolában. Közvetlenül az érettségi után került hozzánk képesítés nélküli nevelőként, ami a vidéki iskolákban abban az időben nem volt szokatlan. Munka mellett biológia, gyakorlati foglalkozás (most technika), később földrajz szakon végezte el a főiskolát.

Először albérletben lakott, majd házassága révén letelepedett a községben. Empatikus készségével hamar beilleszkedett a tantestületbe, a falu közösségébe. Szerették tanítványai, a szülők, munkatársai.

Mint pedagógus meghatározó, példamutató egyéniség volt a falu közösségének életében. Jó példát vehettek róla tanítványai, de az iskolát végzett fiatalok is. Olyan családból jött, hogy a fizikai munka sem állt távol tőle. Mindenkihez volt egy kedves szava. Ezzel elnyerte az emberek szeretetét.

Munkáját komolyan vette, a tanórákra jól felkészült, határozott, következetes munka jellemezte. Tanórákon kívül is sokat tett a gyermekközösségért. Sok versenyre készítette fel őket. Vezetése alatt éveken keresztül sikeresen szerepeltek a megyei KRESZ-versenyeken is. Egy alkalommal országos versenyt is nyertek, aminek eredményeként jó pár kerékpárt kapott az iskola. Mint az úttörőcsapat vezetője tevékenyen kivette részét az iskolai rendezvények megszervezéséből, amihez a szülők segítségét is sikerült megnyernie. Emlékezetek maradtak a jól sikerült farsangok. Kollégái számára is felejthetetlenek a vándortáborok, ahol szívesen vettünk részt.

Személyében olyan kiváló pedagógust, kollégát, barátot veszítettünk, akinek emléke még 25 év után sem halványul.”

Kulcsár Gyula tanárnak kevés idő adatott arra, hogy kiteljesedjen. Harminckét évet élt, tizennégy évet tanított. Tanítványai nagyon szerették, emlékét megőrizték.

Forrás:

- Felesége visszaemlékezése
- Kollégája, Bereczki Gyuláné írása
- Családi dokumentumok

*Volt kollégája, szakfelügyelője,
VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti*

DR. KUN ÁKOS (Debrecen, 1927. január 16. – Szolnok, 2006. február 18.): sebészorvos, egészségügyi szaktanár

Édesapja, dr. Kun Sándor a debreceni Református Főgimnázium igazgatója volt. Édesanyja Nánássy Rozália. A családban két gyermek nevelkedett, az idősebb Ákos és fiatalabb leánytestvére, Judit.

Az alsóbb osztályok elvégzése után, 1937-ben Kun Ákos a Református Főgimnázium diákja lett. Édesapja, a szigorú iskolaigazgató Rábold Gábor osztályába osztotta be, ahol az apa kívánságára és az iskola hagyományos rendje szerint semmiféle előnyt nem élvezhetett, de nem is volt szüksége kivételezettségre, hiszen mindig kitűnő tanuló és társait segítő jó barát volt. Nemcsak a tanulmányi feladatok végzésében tűnt ki szorgalmával, tehetségével, de cserkészként is példamutató volt bajtársias viselkedése a kirándulásokon, táborozáskor és teljesítmény-versenyeken. A Református Főgimnáziumban folyó oktatás rendjét a háborús években a fiatalabb tanárok hadba vonulása, majd a gimnáziumi épületből való kiköltöztetés zavarta meg. A nehézségek ellenére kiváló orvosok, tanárok, mérnökök kerültek ki a fiúk közül.

Kun Ákos édesapját 1944-ben tankerületi főigazgatóvá nevezték ki, ez fia életében is változást hozott, mert a szovjet invázió elől a magasabb rangú városi tisztviselőket, Kun Ákost is, családjával együtt nyugatra menekítették, így az érettségi előtt álló fiatalember messzire került az alma materétől. A menekülésből visszatérve sem folytathatta régi iskolájában a tanulást, mert édesapja nemkívánatosná vált, ezért Budapesten, rokonoknál meghúzódva fejezte be a gimnáziumot, és szerezte meg az érettségi bizonyítványát.

A nagy nélkülözések között sem adta fel életcélját. 1946-ban beiratkozott a budapesti egyetem orvostudományi karára. Édesapja 1947-ben meghalt, így megélhetését a kiváló tanulmányi eredményeit honoráló kedvezmények és juttatások biztosították. A nyári szünetek idején katonáskodott. Abban az időben az orvostanhallgatók a nyári tanulmányi szünetben kapták a katonai kiképzést, és egészségügyi szolgálatot is teljesítettek a hadseregben.

1952-ben avatták orvosdoktorrá. Első munkahelye is a honvédséghez kapcsolódott: a **győri Honvédkórház** alkalmazta hadnagyi rendfokozatban sebészorvosként. Rövid ideig a herendi nyári táborban dolgozott, a következő évben **Nyíregyházára** vezényelték, aztán a **szolnoki Honvédkórház** sebésze lett, 1956-ban szerelt le.

Szolnokon alapított családot, felesége gyógyszerésznő, Sárkány Kitty. Házasságukból egy leányuk született, Andrea.

A továbbiakban a **szolnoki megyei kórház** alkalmazta, amely később vette fel a **Hetényi Géza Kórház** nevet. 1957 és 1963 között a 3. sz. sebészeti osztályvezető főorvosa volt. Orvosi munkája mellett csakhamar részt kellett vállalnia az intézmény vezetésében. Mint helyettes igazgató ő bonyolította le a 400 ágyasra bővített kórház építkezési beruházását.

Mindezekről az *Egy ember fontosabb, mint az egész világ* című, Nemes András által szerkesztett 2011-es kiadású kórház történeti album is tanúskodik.

Vezetői munkakörében szembesült azzal, hogy milyen fontos az egészségügyi szakdolgozók magas szintű felkészítése hivatásukra. Minden bizonnyal édesapja és tanárainak példája is ösztönözte arra, hogy részt vállaljon a **Szolnoki Egészségügyi Szakközépiskola** oktatói munkájában. A nővérképzés és továbbképzés szívügyévé vált. Az intézmény tanáraként nemcsak szakismeretekről tartott elméleti előadásokat, hanem a betegekkel való foglalkozás etikai kérdéseiről, az orvos- és ápolószemélyzet harmonikus együttműködésének fontosságáról és az egészségmegővés, egészségügyi felvilágosító munka szükségességéről is. Az iskola növendékeivel a kórházi gyakorlatukon is találkozott, ahol alkalma volt megismerni képességeiket, számon tarthatta irányműveltségüket, és ennek alapján segíthette őket

céljaik elérésében. Tanári munkája alapot nyújtott ahhoz, hogy az általa vezetett kórház osztályai és a szintén igazgatása alatt működő Szolnoki Vérellátó Központ számára a megfelelő szakalkalmazottakat választhassa ki.

Az ápolószemélyzet végzettségét csak alapnak tekintette. Szervezett és spontán módon gondoskodott továbbképzésükről, arról, hogy a hagyományosan bevált módszerek mellett ismerjék meg a legújabb lehetőségeket és sajátítsák el azok alkalmazását.

Amikor a szolnoki kórház a **szegedi egyetem oktató kórháza** volt, komoly szerepet vállalt a medikus hallgatók kórházi gyakorlatának szervezésében, irányításában és az ifjúság körülményeinek patronálásában.

A szolnoki egészségügyi szakközépiskolások oktatásában – tehát a közoktatásban – és a szegedi orvostanhallgatók szolnoki kötelező szakmai gyakorlatain – tehát a felsőoktatásban – fontos szerepet tulajdonított annak, hogy pszichológusok bevonásával magatartás- és viselkedéstant is tanítsanak az orvostanhallgatóknak, mert szerinte a helyes orvos-beteg kapcsolat kialakítására a leendő orvosokat tanítani kell. Erről maga írt is Pedagógiai kérdések az orvos-beteg kapcsolatban címmel (Felsőoktatási Szemle 1975/9.).

Igazgató-főorvosi és tanári munkáját úgy fejezhette be 1994-ben, nyugdíjba vonulása idején, hogy mind a kórházban, mind a szakiskolában kiváló munkatársi gárdát hozott létre, és ezáltal olyan helyzetet teremtett, amelyre a továbbiakban is építeni lehet.

Nyugdíjas éveiben az aktív pihenést választotta: kertészkedett, családjával bejárta Európát, rendszeres kapcsolatot tartott egykori diáktársaival.

Váratlanul támadta meg korunk alattomos betegsége, a rák, és néhány hónapos küzdelem után végzett azzal a kiváló orvossal, akire halála után is hálás szeretettel gondolnak mindazok, akik neki köszönhetik gyógyulásukat, meg azok is, akiket ő tanított, és az ő humánus példáját követve gyakorolják hivatásukat.

Felesége, DR. KUN ÁKOSNÉ
Szolnok
és diáktársa, barátja, ZSIGÓ LÁSZLÓ
Budapest

KUNOS (Schmithzófer) ANDRÁS (Galgóc [ma Szlovákia], 1912. november 20. – Szarvas, 2006. október 29.): gimnáziumi tanár

Szülei: Schmithzhófer János és Grünwald Erzsébet, akiknek András az 5. gyermekük. Az édesapa postás volt, az édesanya otthon nevelte a gyermekeket. Az alsó osztályokat, valamint a gimnáziumot Mosonmagyaróváron végezte, ugyanis a család Galgócról Mosonmagyaróvárra költözött. Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1938-ban fejezte be tanulmányait matematika-fizika középiskolai tanári szakon. Ekkor vette fel a Kunos nevet István bátyjával együtt.

Első munkahelye a **rimaszombati gimnázium** volt. Innen vitték nyaranként felkészítő, majd tényleges katonai szolgálatra. Első osztálya Rimaszombatban 1943-ban érettségizett, tanítványaival élete végéig szoros kapcsolatot tartott.

A frontszolgálatot nem kerülhette el. Fejlővést kapott. A golyó súrolta az agyhártyát, kis híján meghalt. Úgy menekült meg 1944. október 29-én, hogy halottnak tette magát. Megpróbáltatásai ezzel nem értek véget. Szovjet fogságba esett, és csak két év múlva, 1947-ben térhetett haza.

A háborúban történelekről, a sebesülésről, az életben maradásról, a fogságban töltött évekről osztályfőnöki órán több alkalommal mesélt. Az az ember, aki átélte hasonló borzalmakat és hazatért, annak szemlélete, attitűdje megváltozik, és ha még ráadásul pedagógus is, akkor az a tanítványaihoz való viszonyában is érzékelhető.

A hadifoglyokat szállító vonat első magyarországi állomásán találkozott valakivel, aki egy volt kollégájának mesélte el, hogy Kunos András él. Ez a kolléga, akit Margócsi Gyulának hívtak időközben a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumba került tanítani. Margócsi Gyula levélben értesítette

Kunos Andrást a gimnáziumban megüresedett matematika-fizika szakos tanári állásról. Így került 1947. szeptember 1-jétől a **szarvasi Vajda Péter Evangélikus Főgimnáziumba**. Hosszantartó, töretlen tanári pályafutása tulajdonképpen ekkor kezdődik. Ez az iskola az evangélikus egyház fenntartásában működött, valamint a helybeli kegyúr jóvoltából birtokot is kapott (ma is gimnáziumi sornak hívják), amely egyrészt pluszjövedelmet adott a tanároknak, de az intézmény működéséhez is hozzájárult. Országosan iskolázhatta be tanulóit felekezeti hozzátartozás nélkül.

A gimnázium névadója, Vajda Péter 1843. október 26-án igazgatói székfoglalójában mondta a következőket:

„Keresni és hirdetni fogom az igazat, terjeszteni a jogot, a jogszeretetet ápolni, mint hű kertész az erkölcsösséget...a hazaszeretetre neveltem fiaimat. Álmaim legszebbikéhez tartozik, hogy a nemzet valaha az értelmesség, az igazság, a jog világánál egészen egyesülni fog. Míg e szép idők bekövetkeznének, a mi feladatunk megtenni hozzá az első lépéseket, megvetni a biztos alapot.” (A XIX. században több szarvasi tanár is tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának.)

A genius loci beköltözött az iskola falai közé, áthatotta a tanári kart, a diákságot. Ilyen szellemiségű tanári karba került Kunos András is. Természetesen az 50-es évek a magyar közoktatást sem hagyták érintetlenül. 1948. június 30-án államosították a szarvasi gimnáziumot is. Elvesztette főgimnáziumi rangját, a korábbi országos beiskolázási körzete beszűkült. A nyolc évfolyamos képzés helyett négy évfolyamos képzés indult.

Ebben az időszakban a köztudatban egy gimnáziumi érettségi egzisztenciális kitörést jelentett.

Kunos András tanár úrral 1955. szeptember elején találkoztam először az I/c osztály osztályfőnökeként. Az első találkozás örök életre szóló élmény, ami az emlékek sorában, az álmokban ma is előjön. Megjelent egy fekete hajú, jávorbajszos, szúrós tekintetű ember, aki megjelenésével is tiszteletet parancsolt.

Első szavaira még most is emlékszem:

– *Az érettségivel bárhová el lehet jutni.*

– *Ha valaki utcaseprő lesz, a seprűt is másképpen fogja. Első dolga megnézni, merről fúj a szél, és úgy kezd a munkájához.*

– Zsebre tett kézzel nem illik felnőttek köszönni. Aki így köszön, és meglátom, bevarratom a zsebeit.
– Lányoknak az utcán nem illik dohányozni.

Abban az időben a mozi második előadására 20 órától csak írásos szülői engedéllyel lehetett menni. Ennek betartását ellenőrizte.

Nevelőmunkájában következetes volt. Nem kivételezett, minden tanulót munkája és magatartása alapján ítelt meg. (Megjegyzem, hogy az első évben 43 tanuló volt. A második évfolyamot 33-an kezdtük).

1949-ben házasságot kötött Sikari Kovács Margittal, a szarvasi tanítónőképző testnevelő tanárával. András fiuk 1954-ben született. Nagy szeretettel nevelték, aki szintén pedagógus.

Az iskolák államosítása, a Rákosi rendszer gazdasági, politikai hatása minden pedagógust valamilyen mértékben érintett. Kunos András tanár úr a szaktárgyainak élő pedagógus volt. Reggeltől estig bent volt az iskolában, demonstrációs eszközöket készített, bővíttve ezzel a fizikai szertárt. Nem késett az órákról, nem emlékszem arra, hogy hiányzott volna az iskolából.

Az osztályunk humán tagozatos volt, ennek ellenére a matematikát, fizikát úgy adta elő, mintha reátagozatosok lennénk. Általában minden órán 2-3 tanuló felelt. A szerzett érdemjegyek alapján értékelte a tanulókat. Félévkor szigorúbb volt, ösztönözve ezzel mindenkit a tanulásra. Ennek köszönhető, hogy a második osztálytól az érettségig nem morzsolódott le senki.

Hozzá kell tennem, hogy az iskola teljes tanári karára is jellemző volt a szigorúság. Az egyetemi, főiskolai felvételeknél a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban szerzett érettségi már fél siker volt.

Kunos Andrást pedagóguspályája, a háború, a fogság élményanyaga távol tartotta a politikától, a közélettől. A tanítás volt a mindene.

Munkájának elismerését jelentették *kitüntetései*:

- 1950-ben A *Közsoktatás Kiváló Dolgozója* kitüntetésben részesült, ami abban az időben jelentős elismerés volt.
- 1977-ben *Kiváló Tanár* kitüntetést kapott.
- 1983-ban Szarvas Város Barátainak Köre neki ítélte a *Pedagógiai Díjat*

1977-ben nyugállományba vonult. Szerződéssel, majd óraadóként még néhány évig tanított a helyi szakmunkásképzőben. 90 éves koráig magántanítványok sokaságát készítette fel érettségire.

94 éves korában csendesen távozott az élők sorából.

Tanítványai emlékezetében jelen van, tovább él. Szerencsések azok, akiket tanított.

Tanítványai között a 45 éves érettségi találkozón (2004)

Nagyon örülök annak, hogy Kunos Andrásról, osztályfőnökömről a fentieket leírhattam. Jómagam is, mint pedagógus, munkám során hasznosítottam a pedagógiai módszereit és a tanítványokhoz, kollégáimhoz való emberi hozzáállást.

Források: családi dokumentum, tanítványai visszaemlékezései.

Egykori tanítvány, KOSZTI PÁL
Szarvas

KUNOS ANDRÁSNÉ Sikari Kovács Margit
(Kecskemét, 1919. július 18. – Szarvas, 2012. március 28.): intézeti tanár

„...A szellem világában ugyanaz az igazság járja, ami az eszményi társadalomban: csak az a tied, amiért megfáradtál.”
(Illyés Gyula)

Kecskeméten született Sikari Kovács József és Garzó Julianna hetedik gyermekeként. Édesapja köztisztviselő, édesanyja háztartásbeli volt.

Az általános iskolát és a középiskolát is Kecskeméten végezte. Ezt követően a Testnevelési Főiskolán, Budapesten folytatta tanulmányait, ahol 1942-ben szerzett oklevelet. A tanulás mellett több sportágban (torna, atlétika, kosárlabda) is eredményesen szerepelt a TF színeiben.

Tanulmányai végeztével Szarvasra került, ahol a **Szarvasi Evangélikus Leánylíceum és Tanítóképző** tanára lett.

1949-ben kötött házasságot Kunos András gimnáziumi tanárral, akivel annak haláláig, 2006-ig boldog házasságban élt. 1954-ben fiúgyermekük született, aki folytatja családi örökségként és követendő példaként a pedagógusi pályát.

Kimagasló szakmai tevékenysége alatt olyan sportolókat nevelt, akik az országos versenyeken atlétikában több éven át az élvonalban szerepeltek. Az érmek és az elismerések mellett emberi értékeit jellemzi, hogy a tanítóképzőben végzett sportolóival a haláláig szoros kapcsolatban állt.

1959-ben a **sarvasi** tanítóképzést felváltotta a felsőfokú óvónőképzés. Az **óvónőképzésbe** történő átlépése szakmai tevékenységének teljes kibontakozását jelentette. Az itt eltöltött 17 év alatt a testgyakorlati ágak versenyeire készítette fel a hallgatókat atlétikában, kosár-, kézi- és röplabdában. Az ugró-, futó- és dobószámokban értek el országos helyezéseket, továbbá a Pedagógusjelöltek Országos Szpartakiádján, a Magyar Főiskolai és Egyetemi Sportszövetség által rendezett országos versenyeken szerepeltek eredményesen.

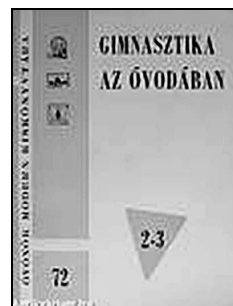
A jelentős sportteljesítmények elérése mellett nagyon fontos szerepet tulajdonított életében a szakmai-tudományos munkának is. Az óvóképzés felsőfokúvá válása óta az óvodáskorú gyermekek testi és motoros fejlődésének vizsgálata lett érdeklődésének középpontja. Munkájának egyik legnagyobb értéke, hogy a 3-6 éves korú gyermekek körében végzett kutatási eredményeket gyakorlatközelbe hozta, amely a gyermekek mozgástevékenységének célirányos tervezésével a mozgásfejlesztés megbízható alapjául szolgált. Ezzel sikerült a testnevelés és sportkutatás kiválóságainak – Bakonyi Ferencnek, Nádori Lászlónak – a figyelmét az óvodáskorú gyermekek vizsgálatára irányítani. Kutatási eredményeit mutatták be publikációi, amelyek között tanulmányok, szakkönyvek és főiskolai jegyzetek

is találhatók. Gyakran voltak szerzőtársai, elsősorban a magyarországi óvóképző intézetek szakemberei. Az Országos Testnevelési Szakbizottság óvóképző intézetek albizottságának elnöke volt. Munkássága alatt sikerült az óvóképzők testnevelésének elméletét és gyakorlatát közel egységessé tenni a rendszeres közös tevékenységek és programok szervezése által. Nagyban segítette a szakbizottság munkáját állásfoglalások, képzési követelmények közreadásával.

1977-ben vonult nyugdíjba. Aktív szellemi és fizikai munkáját továbbra is folytatta. Újabb szakkönyvek és tanulmányok elkészítésével és további vizsgálatok szervezésével és lebonyolításával tartotta fenn kapcsolatát a szakmával. Szakmai tekintélyét növelte a pedagógiai gyakorlat számára készített testnevelési program, valamint az aktív oktatói tevékenysége során készített találmánya, a „meserács”, amely még napjainkban is fellelhető tornaszer.

Szakkönyvírói tevékenysége megismeréséhez önálló kötetei szolgálhatnak alapul:

- *Az óvodai testnevelés oktatásának módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1971.
- *Gimnasztika az óvodában*. Óvónők Modern Kiskönyvtára, Kecskemét, 1971.
- *Az óvodai testnevelési foglalkozások módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.
- *Az óvodai testnevelés mozgásrendszere és feldolgozása*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
- *A mindennapos testnevelés szervezése*. MTE Közleményei, Budapest, 1991.
- *Testnevelési játékok anyaga és tervezése az óvodában*. Brunsvik Teréz Főiskola, Szarvas, 1996.

Munkásságának elismeréseként több alkalommal kitüntették:

- Testnevelés és Sport Kiváló dolgozója, 1958
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1972

- Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1977
- Tanuló Ifjúság Testi Neveléséért Emlékplakett, 1988
- Németh László-díj, 1999
- Matolai Elek Emlékérem, 1999

Tudományos és szakmai közéleti tevékenységének hatása a szűkebb és tágabb értelemben vett pedagógusképzésre előremutató volt. Munkásságának közel 30 évig meghatározó szerepe volt az óvodai testnevelés tartalmi és formai kérdéseinek megválaszolásában. Megteremtette a hazai óvodai testnevelés elméletét, s meghatározóan irányította annak gyakorlatát.

Mint tanítványa, sportolója, kollégája és szerzőtársa örökké hálásan gondolok a „Mesteremre”. Közel 40 évet dolgoztam vele és mellette. Megtanulhattam a szakma iránti alázatosságot, az emberséget, szorgalmat és a kitartást. Alakította szakmai arculatomat, rendre és önmagammal szembeni igényességre nevelt, neki köszönhetem szakmai sikereimet. Tanácsai, intelmei a mai napig is meghatározzák és alakítják attitűdömet a szakmához és az emberekhez. Büszkeséggel tölt el, hogy én lehettem szakmai hagyatékának folytatója azzal, hogy felemelt magához, és átadta tudásának legjavát.

A pedagógusképzésben végzett 35 év alatt nagyon sok tanítványt készített fel a testnevelés tanítására, elkötelezve magát az egészséges élettel való tudó, mozgást szerető gyermekek felelősséggel történő nevelésének.

Tanítása, embersége követendő példaként állítható mindenki számára, aki tenni akar valamit a testnevelés és sport, valamint a pedagógusképzés javára a jelenben és a jövőben is.

Források:

- Családi és főiskolai dokumentumok
- 45 éves szakmai és emberi ismeretség, közös tevékenység

*Tanítványa, munka- és szerzőtársa,
GAÁL SÁNDORNÉ
Szarvas*

KUTAS PÁL (Szarvas, 1910. október 8. – Szarvas, 1998. február 26.): agrármérnök, főiskolai adjunktus

1910-ben született egy nyolcgyermekes (hat fiú, két lány) iparoscsalád negyedik gyermekeként. Édesapja, Kapusza János csizmadia, édesanyja Fábri Mária. Pál az édesapjának második házasságából született első gyermeke, ezért őt szánta mestersége folytatójának. Az elemi és az ipariskolát is Szarvason végezte, letette a segédvizsgát, de nem akart csizmadia lenni. Kitanulta a borbélymesterséget is, és fővárosban lett borbélysegéd. (Az első házasságából származó elsőszülött fiú kérésére – aki saját erejéből orvosnak tanult – a család 1936-ban vette fel a Kutas családnevet.) Rövid megszakítással Pál 1939-ig dolgozott borbélysegédként.

A Kapusza család 1915-ben

Fizetését kevesellte, mestere be sem jelentette, ezért biztosabb foglalkozás után nézett: villamoskalauz, később villamosvezető lett. A főváros ostromát megelőzően visszatért Szarvasra.

Itt öccse keksz- és cukorkaüzemében dolgozott. A háború befejezése után „feketézéssel” próbál-

kozott, de minden spórolt pénzét elvesztette. Beállt parafamunkásnak, majd cipészként helyezkedett el, először Budapesten, később hazatért Szarvasra. Itt társaival megalakította a cipésszövetkezetet.

1946-ban alapított családot, felesége Magyar Judit. 1947-ben született meg egyetlen gyermekük, Éva, aki tanárnőnek tanult.

Betegsége miatt abba kellett hagynia a cipésmesterséget, könyvelőként dolgozott egy pékségben. Személyes okokból megvált az üzemtől, és beállt a bikazugi állami gazdaságba gyalogmunkásnak. Itt figyelt fel rá Oroszlány István, az öntözés országos hírű szakembere, a szarvasi Öntözési Kutató Intézet egyik alapítója, aki mentora lett. Biztatására esti tagozaton fejezte be az általános iskola 7-8. osztályát, s a helyi gimnáziumot. Debrecenben – levelező tagozaton – agrármérnöki, majd 1960-ban szakmérnöki diplomát szerzett.

Közben családi házat épített, családtagjainak Szarvason volt állása. Magánszorgalomból megtanult szőlőoltványokat készíteni, és megtanulta a méhészetet is. „Fénykorában” száz családot vándoroltatott, és anyaneveléssel is foglalkozott. Munkahelyén Oroszlány István kutatásaiban vett részt, először szakmunkásként, később segédkutatóként. 1960-ban az akkor már Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanszékvezetőjeként dolgozó Oroszlány meghívta tanszékére mérnöktanárnak. Mivel egzisztenciája **Szarvashoz** kötötte, nem fogadta el a meghívást, hanem a közben létrejött **Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum** tanára lett, az öntözési szakcsoportban oktatta az öntözés elméleti és gyakorlati ismereteit, valamint a tangazdaságban vezette a gyakorlatokat, építette ki az öntözőrendszereket. 1972-ben az időközben főiskolává minősített intézmény adjunktusaként ment nyugdíjba.

Rendkívül aktív nyugdíjas volt. Az addig kedvtelésből üzött szőlőművelést és méhészetet magas szintre fejlesztette, a Szarvasi Méhészek Baráti Körének elnöke lett.

Időközben felesége elhunyt. Ismét megnősült, életében, munkájában jó társra talált. Élete utolsó évéig – fokozatosan csökkentve a munka intenzitását, a méhcsaládok számát – folytatta ezeket a tevékenységeket, noha közben súlyos betegségen esett át. 1998-ban ismét megbetegedett, kórházban hunyt el.

Lányának, Kutas Évának emlékei:

„Édesapám 1960-ban végzett az agráregyetemen, 1972-ben ment nyugdíjba. Ebben a 12 éves időszakban tanította a kultúrtechnikának nevezett tantárgyat: szintezést, tereprendezést, csatornakészítést, rézsűszámolást. Ezek a tárgyak egymásra épülnek. Akkoriban heti 10-12 órában tanítottak. Mivel az előző évtizedeket ezzel a munkával töltötte, és végigjárta – az iskolák mellett – a gyakorlat iskoláját is, nagy tudású embernek számított. Ismereteit azonban soha nem öntötte írásos formába, a gyakorlat embere volt.

Főleg gyakorlatokat vezetett. Járt ki a terepre előkészíteni: Rózsásra, Galambosba – ezek kísérleti telepek voltak. Nyáron a termelő gazdaságokba jártak gyakorlatra a hallgatók, rendszeresen ment ellenőrizni a munkavégzésüket. Sok hallgató szakdolgozatánál volt témavezető. Év közben dolgozatokat íratott, ellenőrzött. Szigorú, következő tanár volt, fegyelmet követelt. A 60-as évek végén a minisztérium végzett valamilyen nagy látogatást az egész főiskolán, az ő munkáját kiemelték. Ezt sokszor emlegette, mert számára részben »dicsőség«, részben azonban kellemetlen volt. (Elsősorban a kollégák rivalizálása miatt.)

Nyugdíjasként állandóan tevékenykedett. Télen kaptárakat épített, szőlőoltványokkal foglalkozott. Minden év nagy eseménye volt a méhek vándoroltatása, majd a pergetés. Ahogy közeledett a 90. év felé, fokozatosan építette le ezeket a tevékenységeket, végül, röviddel halála előtt, méhészetét eladta.”

Forrás: Tíznel több mestersége volt (interjú). Megjelent Kutas Ferenc Emberközelben c. interjúkötetében (Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 2. kötete, Szarvas, 1996)

*Unokaöccse, KUTAS FERENC
Szarvas*

„A nevelés egyet jelent azzal,
hogy segítsünk a gyermeknek
valóra váltani lehetőségeit!”
(Kosztolányi Dezső)

L

LAZÁNYI LAJOS (Püspökladány, 1931. február 9. – Berettyóújfalu, 2003. december 28.): középiskolai tanár, igazgató

Népes családba született, hatan voltak testvérek, ő volt az ötödik. Édesapja vasutas volt, édesanyja háztartásbeli. Általános iskolai tanulmányait Püspökladányban fejezte be, majd érettségi vizsgát Szegeden tett. Felvételt nyert Debrecenbe, a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakára, ahol sikeresen diplomát szerzett 1955. november 15-én.

Az útja Biharban folytatódott, **Berettyószentmártonban** kezdett tanítani, aminek nagyon örült, mert erre vágyott, tanítani akart, megosztani tudását minden tanítványával. Ekkor kapott lehetőséget arra, hogy óraadóként bekapcsolódjon a nagy múltú szakmunkásképzésbe. Erre is büszke volt, mert a szülői házból hozta magával a „tisztes iparos” megbecsülését.

Azt vallotta, hogy csak biztos alapképzéssel rendelkező tanulókból válhat biztos kezű mesterember. Szentmártonból **Berettyóújfaluba** helyezték át, az **1. sz. Fiúiskolába**, majd a koedukáció bevezetése után a **2. sz. Általános Iskolában** folytatta oktató-nevelő munkáját. Óraadói tevékenységét az iparosképzésben mindvégig megtartotta.

Közben 1958. augusztus 23-án házasságot kötött Kocsis Mária matematika-fizika szakos tanárnővel. Házasságukból 2 gyermek született: Ildikó, aki matematika-fizika-informatika szakos középiskolai tanár lett, Tibor pedig matematikus. Nagy szeretettel és gondoskodással nevelték őket, és örültek, hogy mindketten sikeres felnőttek lettek.

Az 1970-es években folyamatosan fejlődött az ipar Berettyóújfaluban, ez szakemberigényt támasztott. Az iparostanonc-iskola saját épülettel nem rendelkezett, igazgatásilag a megyei feladatokat ellátó 109. sz. Ipari Szakmunkásképzőhöz tartozott, majd elindult az önállósodás. 1972-ben Lazányi Lajost nevezték ki a **126. sz. Ipari Szakmunkásképző** igazgatójának. Óriási iskolaszervező munkába kezdett. Először csak hét főállású tanára volt, de biztos kézzel bővítette a tantestületet.

Kereste a közismereti tanárokat, jó szakembereket, szakoktatókat, és hitt abban, hogy a pedagógiai munka egyre hatékonyabb lesz. 1973-ban elérte, hogy az iskola tanügyileg önálló lett, 1974. január elsejétől pedig teljes függetlenséget élvezett. Közben tárgyalta, leve-

lezett, kilincsel, mert még önálló iskolaépület nem volt, délután folyt a tanítás az 1. sz. Iskola tantermeiben. Álma valóra vált: 1976. április 27-én vette át az új iskolaépületet, amely 460 szakmunkástanuló számára biztosított kedvező feltételeket. Ez csak az első lépés volt, tovább folytatta az „építkezést”, újabb 4 tanterem, tornaterem és egy nyolcvanfős kollégium is épült.

Örült, de sosem dicsekedett. Várta a jó eredményeket, mert fontosnak tartotta, hogy a megújult környezetben mindenki többet tegyen le az asztalra: a kollégák és a diákok is.

Az elméleti ismereteket, a gyakorlati tudást mindenkيتől meg kell követelni, mert csak így lesznek jó szakemberek – hangsúlyozta több értekezleten. Iskolateremtő tevékenysége mellett egyetlen tanóráját sem hagyta el sosem, valójában tanítani szeretett, a tanulók között érezte jól magát. Szigorú volt; rendet, fegyelmet, tudást, emberséget követelt. Kollegiális volt, de nem nézte el a hibákat. Világosan megfogalmazta, mit kell javítani, hogyan kell más módszerekkel még eredményesebbé tenni a tanítást. A kezdőkre különösen figyelt, segítette őket, elismerte munkájukat.

Személyes példamutatással ösztönözte a rendszeres továbbképzéseken való részvételt: látogatta a szakmunkásképző-iskolai vezetők esztergomi képzéseit (1974, 1980 stb.), a Szegedi Nyári Egyetem pedagógiai tagozatának programjait (1974, 1979 stb.).

Az új dolgokat mindig megosztotta a tantestületével és számon is kérte az alkalmazásukat. Mondhatjuk, hogy meghatározó szerepet töltött be az intézmény életében, szellemiségében.

Az 1974-ben végzett növendékek tablóján

Munkájáért nem várt *kitüntetés*, de örült minden elismerésnek.

- Kétszer kapott *Társadalmi Munkáért* elismerést a Hajdú-Bihar Megyei Tanácstól, illetve a Hazafias Népfronttól
- 1979-ben a *Berettyóújfalui városért* kitüntetést vehette át, amellyel iskolateremtő munkáját ismerték el
- 1983-ban *Kiváló Munkáért* kitüntetés birtoka lett
- 1990-ben *Pedagógus Szolgálati Emlékérmét* kapott

1991-ben fejezte be az aktív oktató-nevelő munkát, február elsején nyugdíjba vonult 36 év szolgálat után. Berettyóújfalut nagyon megszerette, ezt tekintette kedves otthonának. Ezután is tevékeny életet élt. Többet tudott játszani imádott unokáival (akik ekkor már négyen voltak), több ideje maradt a sportközvetítésekre, a kirándulásokra. Sokszor elmondta, hogy jól választott életpályát: „*ha újra kezdeném, újra ezt választanám alázattal, boldogan*”.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy 1972-ben kiválasztott közismeretis tanárnak, és vele dolgozhattam végig a legnehezebb és egyben legeredményesebb iskolateremtő másfél évtizedet. Rendet, fegyelmet, világosan megfogalmazott elvárásokat, a jól végzett munka elismerését, a feltétlen gyermekszeretetet, a jó humor sok mindenben átsegítő erejét, a szülők és kollégák tiszteletét, a közös gondolkodás vívőerejét tanulhattam, tanulhattuk tőle. Munkája örökké része marad Bihar oktatástörténetének.

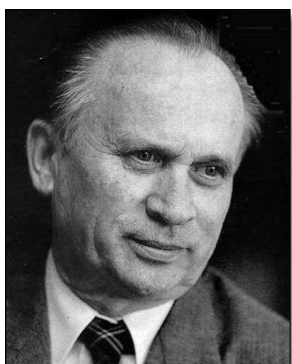
Források:

- Felesége által elmondott és rendelkezésre bocsátott életrajzi adatok
- Portörő Miklós kegyeleti beszéde
- 100 éves a berettyóújfalui szakmunkásképzés 1885-1985 című kiadvány

Volt kollégája, **GYULA FERENCNÉ**
Berettyóújfalui

DR. LIPTÁK ANDRÁS (Székely, 1935. november 6. – Debrecen, 2012. június 11.): vegyész, egyetemi tanár, akadémikus

Édesapja Lipták András. Ősei a felvidéki Zólyom vagy Trencsén megyéből kerültek Székelybe még az 1700-as évek elején. Édesanyja, Szini Erzsébet református papi családból származott a beregi Mátyus községből.

A Lipták család gazdálkodással foglalkozott 80-100 hold földön.

Elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában és Nyíregyházán végezte. Középiskolai diákéveit a nagymúltú debreceni Református Kollégium falai között tölthette, ahol tandíjmentességet és ingyenes kollégiumi ellátást kapott.

1954-ben kitűnő eredménnyel érettségizett.

A gimnáziumi években kiváló kémia tanárának – dr. Kulcsár Lászlónak – is köszönhetően vegyész, ill. vegyészmérnök akart lenni.

A Veszprémi Vegyipari Egyetemen sikeres felvételi vizsgát tett, de osztályidegen származása miatt felvételét megsemmisítették.

Egy évig Nyíregyházán a Vegyipari Nagykereskedelmi Vállalatnál irodai munkát végzett. 1955-ben behívták Nyírtelekre katonának.

1957 februárjában a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán meghirdetett pótfelvételt tett. Soron kívül leszerelték, és március 17-én kémia-fizika szakon megkezdhette egyetemi tanulmányait. 1958-ban kérvényezte átjelentkezését vegyész szakra. 1961-ben egyedüli vegyészként szerzett okleveles vegyész diplomát.

Egyetemi hallgatóként Bognár Rezső és Nánási Pál tanítványa lett a **KLTE Szerves Kémiai Tanszékén**. Kutatási tevékenységét a szénhidrátkémia területén végezte. Korán meg-

választott szakterületén folytathatta pályafutását mint a tanszék oktatója és kutatója. Oktatói munkássága tantermi előadás, szeminárium, laboratóriumi gyakorlat, diplomamunkások iránítása volt elsősorban vegyészhallgatóknak.

Egyetemi doktori értekezését 1966-ban nyújtotta be „*Optikai forgatóképességi vizsgálatok analóg szerkezetű O- és N-glikozidok körében*” címmel.

1967-ben a Szerves Kémiai Tanszékből kiválva Jodál Ildikóval és Nánási Pál tanár úrral megalakították a Növénytan Tanszék keretein belül a Biokémiai Részleget, amely 1970-ben önálló **Biokémiai Tanszékké** alakult. Az új tanszék megalakulása megnövekedett oktatási feladatok ellátásával járt: biokémia tantárgy és gyakorlat, speciálkollégiumok tartása biológus, biológia-kémia, biológia-földrajz és vegyész szakos hallgatóknak. Kutatási területük továbbra is a szénhidrátok kémiája maradt: mikrobiális és állati eredetű poliszacharidok izolálása, kémiai és enzimológiai szerkezetvizsgálata, szerkezeti modifikálása és gyakorlati felhasználási lehetőségük kutatása. Érdeklődését a biológiailag aktív glikolipidek, oligoszacharidok szintézis-módszereinek tanulmányozása kötötte le.

Nemzetközi érdeklődést kiváltó eredményeket ért el a 4,6-O-benzilidén-acetátok sztereoselektív hidrogenolízisével. Első publikációja ezen a területen úttörő jelentőségű és a következő években is meghatározó volt. Olyan kiemelkedő eredményeket ért el, melyek nevét a nemzetközi szénhidrát-kémiai társaság körében ismertté tették.

1971-ben benyújtotta kandidátusi értekezését: „*Új eljárás kidolgozása poliszacharidok szerkezetvizsgálatára és alkalmazása dextránok esetében*”.

1982-ben folyamodott a Magyar Tudományos Akadémiához a kémiai tudományok doktora cím elnyeréséért „*Regio-, sztereo- és kemo-szelektív reakciók a benzilidén acetátok körében és felhasználásuk oligoszacharidok szintézisére*” című dolgozatával.

Egyetemi beosztásai és tudományos fokozatai: 1962. egyetemi tanársegéd, 1970. egyetemi adjunktus, 1974. a kémiai tudományok kandidátusa, 1976. egyetemi docens, 1983. a kémiai tudományok doktora. 1984. egyetemi tanári

kinevezést kapott a KLTE Biokémia Tanszékére, melynek 1988-tól 1998-ig vezetője volt.

Tudományos munkásságát külföldi elismerések kísérik: 1989-ben tagjai sorába választotta a Carbohydrates in Europa, valamint az International Carbohydrate Organization (ICO), és tagja lett az Európai Akadémiának. 1990-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1998-ban rendes tagjává választották.

Kutatási és oktatásszervezői tevékenységére az egyetemi vezetés is felfigyelt. 1987-88-ban a KLTE TTK dékánhelyettese, az 1989-90-es években tudományos rektorhelyettes, majd 1990 és 1993 között a KLTE első szabadon választott rektora. A rendszerváltás legkritikusabb időszakában vállalta a KLTE rektori megbízatását, s gondoskodott arról, hogy az átalakulás minél kevesebb zökkenővel menjen. Elkötelezett szerepe volt az egységes Debreceni Egyetem létrehozásának elindításában, a legfontosabb feladatok megfogalmazásában. Raktorként mindent meg tett a jogászképzés visszaállításáért, a gyógyszerész- és közgazdász képzés elindításáért. E munkák eredményeként néhány évvel később mindhárom képzés elindult.

Oroszlánrészt vállalt a PhD-képzés megszervezésében és a Kémiai Doktori Iskola első vezetőjeként meghatározó szerepe volt arculatának formálásában. Ő maga 16 PhD hallgató munkáját irányította, és elindította őket a tudományos kutatói pályán.

Szerepet vállalt az egyetem falain kívül a hazai tudományos közéletben. Éveken át volt az MTA Szénhidrátkémiai Munkabizottságának elnöke.

1993-ban a Magyar Rektori Konferencia ajánlása alapján felkérést kapott az OTKA (Országos Tudományos Kutatási Alapprogram) alelnöki pozíció betöltésére, majd 1997-től 2003-ig az OTKA elnökeként a magyar tudomány egészét szolgáló pályázati rendszer működtetése és fejlesztése érdekében tevékenykedett.

1996-ban megválasztották három évre az MTA Kémiai Tudományok Osztálya elnökének. Elnöksége idején visszaállította az előadói ülések gyakorlatának rendjét, szorgalmazta és megvalósította a kihelyezett osztályülések tartását.

1996-ban lehetőséget kapott az MTA-KLTE Szénhidrátkémiai Kutatócsoport megalakításá-

ra az egyetem Biokémiai Tanszéken, melynek vezetője volt 2005-ig.

Kutatásukat az oligoszacharidok szintézise területén végezték. Jelentős eredményeket értek el mesterséges antigének előállítása terén és az irodalomban új kutatási területként jelentkező cukor C-szulfonsavak és metilénszulfonsavak előállítására általánosan alkalmazható módszerek kidolgozásával.

Óriási jelentőségűek a heparin-analóg oligoszacharidok szintézise területén végzett kutatások.

2002 és 2005 között a Debreceni Református Kollégium Baráti Körének elnöke.

2005. december elsején a Debreceni Egyetem professor emeritus címet adományozott neki. Még ebben az évben elvállalta a Debreceni Akadémiai Bizottság (DAB) elnöki tisztségét három évre. Elnökként irányította és koordinálta a Kelet-Magyarországi Régió tudományos tevékenységét (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).

A DAB fontosnak tartotta a határon túli magyarokkal való kapcsolattartást is. A DAB Ukrajnával és romániai Észak-Erdély magyarságával tartott szoros kapcsolatot. Együttműködés alakult ki a DAB és a Nagyváradai Egyetem, valamint a Kolozsvári Akadémiai Bizottság között.

Igen sok helyen megfordult a világban, a nyugat- és kelet-európai országokon túl az USA-ban, Japánban, Ausztráliában. Előadásokat tartott nemzetközi konferenciákon, szemináriumot tartott külföldi doktoranduszoknak.

2000-ben a japán kutatók által alapított Ritka Cukrok Nemzetközi Bizottságának tagjai sorába választották.

Számos *kitüntetés* birtokosa:

- Zemplén Géza-fődíj (1989)
- Szent-Györgyi Albert-díj (1993)
- Széchenyi-díj (1995)
- Hatvani István-díj (1999)
- Szilárd Leó professzori ösztöndíj (2000)
- Kerekes Ferenc-díj (2000)
- Debrecen város díszpolgára (2001)
- Ipolyi Arnold-díj (2003)
- Tankó Béla-díj (2004)
- Pázmány Péter Felsőoktatási díj (2007) stb.

Rendszerető, rendszeres munkát végző ember volt. Tele volt tervekkel, ötletekkel. Diákjait,

kollégáit szerette és tudta lelkesíteni. Laboratóriumi munkáját igényesség, alaposág, magas színvonal jellemezte. Életében a biokémia oktatása és a tudományos munka játszotta a legfontosabb szerepet.

Sokoldalú tevékenységét híven tükrözi a 220 rangos folyóiratban megjelent közlemény, 15 szabadalom, három könyv, több könyvfejezet, az oligoszacharid adatbank, a magyar, angol és német nyelven tartott szakmai és nem szakmai előadások.

Hazánk felemelkedése és a tudomány fejlődése érdekében kifejtett tevékenysége, e nagy ívű életút 2012. június 11-én bekövetkezett halálával ért véget.

Felesége,

DR. LIPTÁK ANDRÁS NÉ DR. TÓKÉS ADRIENNE
Debrecen

DR. LUKÁCS GÁSPÁR (Mezőkövesd, 1908. július 20. – Mezőkövesd, 1986. október 22.): magyar-német francia, orosz szakos tanár, igazgatóhelyettes

Mezőkövesden született tősgyökeres matyó családból. Szüleinek ő volt az utolsó, a 8. gyereke. Édesapja Lukács János banktisztviselő, édesanyja Nyitrai Teréz. A tanár úr 1671-ig vezette vissza a családfáját. A gimnáziumot szülőválásában végezte el, végig kitűnő rendű volt a bizonyítványa, miként az érettségije is 1926-ban. Nyolcadikos gimnazistaként az önképzőkör elnöke lett (1925/26).

A Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar-német szakon

végzett 1932-ben. 1932/33-ban katonai idejét töltötte (Sopron), ezalatt autodidaktaként egy francia-német szótár segítségével franciául tanult, nyelvtan nélkül. Paul Verlaine versei szolgáltak neki tananyagul.

1933-ban óraadó tanár lett **Mezőkövesden**, egykori nevelő **gimnáziumában**, a **Szent Lászlóban**, a konviktusban pedig felügyelő. Távhallgató volt a PPTE-n francia nyelvből, előtte saját költségén Dijonba ment nyáron két hónapra nyelvtáborba. Itthon letette a francia alap- és szakvizsgát, így elnyerte a francia nyelvtanári képesítést is. Tulajdonképpen a tanításban ezt az új szakját hasznosította legelőször, ugyanis ilyen végzettségű tanárra volt szükség. 1934-ben megszerezte a bölcsészdoktori címet – summa cum laude –, amire még Budapesten készült fel, de a szigorlatot Mezőkövesdről tette le. Disszertációjának címe: *A magyar társadalmi dráma története*.

1937 júniusában megnősült, felesége, Búzás Erzsébet tanítónő volt. Éva leánya 1938-ban, Géza fia 1941-ben született. 1937-től 25 évig vezette a gimnázium vegyeskarát Gaál István főkántor és középiskolai énektanár elhunytá után, minden zenei előképzettség nélkül.

1938-ban jelent meg *Mezőkövesd* című munkája, vallomása a szülőföldről.

1939-ben igazgatóhelyettes lett, 19 évig töltötte be ezt a tisztséget.

1936-ban ötödmagával kérte a cserkészcsapathoz való igazolást. Bizonyára azért döntött így, mert a cserkészek között sok tanuló volt a szavalókórus vagy az énekkar tagja. E két együttes több rendezvényen is szerepelt, és a rendet egy cserkészparancsnok jobban fenn tudta tartani. 1936-tól az önképzőkör vezetője lett és tanárértekezleti jegyző. E sok munka már hárommembre 1933 és 37 között. De bírta, mert fűtötte a kötelességtudat, a pedagógus elhivatottság, a Matyóföld és népe szeretete.

1937/38-ban előadást tartott „*A magyar népdalról*” címmel, áprilisban megrendezték a Dalos ünnepet, az oroszlánrész ismét tanár úré volt. Tanulmánya jelent meg a *Vigiliában*, a *Magyar Kultúrában*, a *Katolikus Szemlében*, cikket írt a *Mezőkövesdi Újságba*, a *Könyvtárak Diáriuma*ba.

1938-41-ben Dalosünnepet szervezett, egyházzenei hangversenyt a plébániatemplomban

(’41-ben 300 tagú kórusal). 1940 júniusában a Dalosünnepen részt vett Bárdos Lajos zeneszerző-karnagy, aki gratulált a kórusok felkészítéséhez és a szerepléshez.

1940/41-ben kétszer katonai szolgálatba rendelték: két hónapig, ill. közel egy hónapra. Az 1942/43-as tanévben frontszolgálaton volt a Don-kanyarban. Ott is megszervezett egy kórust, mely a tábori misén énekelt.

1948/49-ben tanulmányi felügyelő volt. 1949-től négyévnyi nyári tanfolyam elvégzésével megszerezte oroszból is a tanári képesítést, de közben tanította is a nyelvet. 1947-ben az ő vezetésével és betanításában a gimnázium diákjai előadták Kodály Hány Jánosát 6 alkalommal, óriási közönségsikerrel.

1956-tól 15 évig latint is tanított, saját maga által összeállított „sűrített”, azaz könnyített grammatikával.

1958-60: **az egri Dobó István Gimnáziumban** tanított magyart, orosz, a diákokthonban korrepetált latinból és matematikából). Az egri 2 év elteltével visszament a mezőkövesdi gimnáziumba. 1961-ben lemondott az énekkar vezetéséről, 24 év munkája után anyagi-erkölcsi megbecsülést soha nem kapott, noha több száz sikeres fellépésen vezette a kórust.

1949-től gyakorlatilag nem publikált a megváltozott politikai helyzetben.

1962/63-ban javasolta speciális osztályok beindítását. Később a fizika, majd a matematika tagozatos osztályok létre is jöttek. 1965-ben a helyesírási normák felújítását szorgalmazta.

1967/68-ban matematikát tanított – közmegelegedésre. Ugyanebben az évben szakszervezeti továbbképzésen kellett részt vennie mint szakszervezeti vezetőnek. Igazgatói dicséretet kapott a hangversenybérletek népszerűsítéséért, a magas bérletszám eléréseért.

A könyvesboltban hanglemezek segítségével ismeretterjesztő, komolyzenei előadásokat tartott több éven át. Az ismert operákat vette sorra. 1969-ben nyugdíjba ment, de nem a pihenés éveit követtek életében. Elvállalta a **Matyó Múzeum** igazgatói tisztét. (Előtte, még aktív korában filmklub megalapítását javasolta, de ez csak terv maradt.) 1974-től 81-ig vezette a Matyó Múzeumot, melynek látogatottsága látványosan emelkedett. Három nyelven tartott idegenvezetést a tárlatokon. Közben

autodidakta néprajzos lett. 1980-ban tanulmánya jelent meg Matyóföldről: *Ki a „matyó”, mi a „matyó”* címmel.

1981-ben egészségi okok miatt (szívinfarktusok) megvált a múzeumtól.

Pedagógiai elvei:

- önévelés: tanulni mindig azt, amit szeretünk
- többoldalúság: az öncélú szakosodás csapdájának elkerülése
- helytállás: a hivatásnak élni (nem pedig a foglalkozásnak).

A zenével kapcsolatos hármas célja: egyéni érdeklődésének kiélése, a zene mint nevelési eszköz alkalmazása, hathatóságának kihasználása és vallásos felfogásának kiélése.

Kitüntetései:

- Hadidíszítményes tűzkereszt (1944)
- Felvidéki, Erdélyi, Délvidéki emlékérem és emléklap
- Szocialista Kultúráért kitüntető cím (1981)
- Pro Urbe Mezőkövesd (1982).

Elhunyt 1986. október 22-én újabb szívinfarktusban.

A város a gimnázium közelében utcát nevezett el róla. Síremlékét 1987. november 1-jén avatták fel a mezőkövesdi temetőben. A Szent László Gimnázium aulájában helyezték el 2008-ban bronz domborműportréját, ami ott is hirdeti kiváló pedagógusi mivoltát, az ifjúság iránt elkötelezett hivatását.

Publikációi: 66 recenzió, 8 elemzés, 6 évkönyvi írás, 19 Mezőkövesddel foglalkozó tanulmány.

Lukács Gáspárról öt megemlékezést írtak.

Egri osztálya érettségi zárónapján bejött a Dobóba. Az utolsó 3-4 érettségiző feleletét meghallgatta, ott volt az eredményhirdetésen is. Kíváncsi volt arra, hogy szeretett „humánus” fiai miként szerepelnek a megmérettetésen. Nem hoztak rá szégyent, mert a 32 diákból kilencen kitűnő, hárman jeles érettségit szereztek.

Mikor elbúcsúzott növendékeitől, azt mondta:

– *Találkozunk még az élet barikádjain!*

Dr. Molnár Dezső (érettségizett 1950-ben a mezőkövesdi gimnáziumban) így emlékezett 2011. május 13-án írt levelében: „Lukács Tanár Úr egy páratlanul zseniális polihisztor volt, amit ma

már elképzelni sem tudunk, rengeteget segített nekünk nyelvekből, matekból stb. Ma bronz dombormű jelzi alma materünk aulájában szellemi nagyságát egykori igazgatónkéval (Papp Zoltánnal) együtt.”

Kápolnai Iván írja: „1945 után (...) Lukács Gáspár tudomásul vette a radikális politikai és ideológiai változásokat, de nem fűtötte olyan becsvágy, hogy korábbi irodalomszemlélete és világnézete megtagadása árán próbáljon alkalmazkodni az új viszonyokhoz.”

A művészetekkel kiszélesítette szellemi horizontját, a festészet iránti vonzódását mutatja, hogy „A Matyó Múzeum fejlesztésén kívül szívügye volt a Mezőkövesdi Városi Galéria létrehozása. (...) Közreműködött egykori gimnáziumi iskolatársa, Takács István festőművész gyűjteményes kiállításának megrendezésében.” Meggyőződéssel vallotta a Tanár úr, hogy: „A nemzeti öntudat alapjául a nemzeti műveltség szolgál, ezen belül a magyar irodalom, és különösen a zene.

(...)*A magyar dal nem évszázadok, hanem évezredek összesűrített lelke.*”

Megállapította azt is, hogy „pillanatnyi sikereket lehet építeni hazugságra, de történelem csak az erkölcsi törvényekre építhető.”

Lukács tanár úr sokoldalú munkásságával kitörölhetetlen nyomot hagyott Mezőkövesd történetében.

Források:

- Dr. Lukács Géza: *Matyóföld első polihisztorja* (Debrecen, 2008)
 - Viga Gyula-Viszóczy Ilona (szerk.): *Egy matyó értelmiségi életútja* (Miskolc, 2008)
- [E munkák tanár úr születésének centenáriuma-ra jelentek meg.]

Tanítványa, Havas-Horváth István
Eger

„Az iskola nem tudásgyár,
de kincsesbánya, ahol megpróbáljuk
a gyerekekben rejlő tehetséget kibányászni.”
(Marton József)

M

MAKLÁRY PAP ERNŐ (Nemesbikk, 1908. október 29. – Hajdúbagos, 1973. július 28.): tanító

Ősi református lelkész-pedagógusi családból származik. A Pap ragadványnevet nagyapja, Maklár Mór kapta a hajdúszovátiaktól, akinek munkásságát Diószegi Lajos helytörténeti írásai méltatják. A *Pedagógusok arcképcsarnoka* első kötetében olvasható, hogy a rektortanító áldásos tevékenységének emlékére mellszobrot állítottak a szováti templomkertben, utcát neveztek el róla, szülőházát, otthonát emléktáblával jelölték meg, a helyi honismereti szakkör az ő nevét viseli.

Édesapja, Maklár Pap Ernő református lelkész, Nemesbikken teljesített szolgálatot. Három gyermeke itt született, köztük Ernő fia is. Súlyos cukorbetegsége miatt elveszítette látását, hamar nyugdíjba kényszerült.

Édesanyja, Gyürky Vilma erdélyi grófi család sarja, aki 10 évvel férje halála után visszatért Székelyudvarhelyre és ott nyugszik a református temetőben.

Ernő fiuk a miskolci Evangélikus Tanítóképzőben nyert tanítói képesítést 1927-ben.

A tanítói képesítés megszerzését követően a **hajdúbagosi** presbiteri testület elfogadta pályázatát, és itt kezdte meg működését, majd folytatta haláláig. Adottságainál fogva az életvidám, nyílt-szívű, barátságos természetű, fiatal kántortanítót egyhamar megszerették, szívükbe zárták. Csodálták orgonajátékát, dicsérték szép énekhangját.

Nevelési elvei jórészt megegyeztek a nagyapjával. Legfontosabbnak azt tartotta, hogy a gyerekeket megtanítsa helyesen írni, szépen olvasni, pontosan számolni, de mindenekelőtt tisztességesen viselkedni. Szívesen meghallgatta a későbbiekben is a modern oktatási módszerekről szóló előadásokat, de igazán nem hitt bennük.

Víg kedélyű, jó humorú, vendégszerető társasági ember volt, aki kollégáit is maga köré gyűjtötte és őszinte baráti kapcsolatokat épített. Tisztelték, becsülték és nagyon szerették a kollégái és a község lakossága. Őszinte baráti kapcsolatokat ápolt a hajdúbagosi értelmiséggel, de a szomszédos települések pedagógusaival és más szellemi foglalkozásúakkal is. Élénk társadalmi életet élt. Emberi kapcsolataiban azonban nem tett különbséget gazdag és szegény, más vallású vagy cigány között. Utóbbiakat különös szeretettel dédelgette.

A sport, a mozgás szeretetét tanítványaiiba is átoltotta. Még a kicsiket is nemes, játékos vetélkedőkre készítette, és emiatt különösen kedvelték kicsiny tanítványai.

Eszköztárának kétségtelenül kelléke volt a fegyelmező pálca is. Utóbbit gyakran használta fiúknál, ha szükség volt rá, kevésbé a lányoknál, de ezeknél sem tűrte a cicomát. A keményebb módszereket demokratikusan alkalmazta. Nem tett kivételt a saját gyermekeivel sem. Kemény módszereiért soha semmiféle vád nem érte a szülők részéről sem. (Nem helyeselhető – A szerk.)

1934-ben házasságot kötött a hajdúbagosi Papp Vilmával. Két gyermeket neveltek (Magdolna gyógytornász, Ernő fogtechnikus). A családi élet szentség volt számára. Egy életen át tartó példamutatással tanítványait is erre készítette.

Az iskola szomszédságában lévő tanítói lakást és annak udvarát varázslatossá tette, gyönyörű virágokkal, díszcserjékkel és nemesített gyümölcsfákkal telepítette be, és erre biztatta a környezetét is. A tisztaságot megkövetelte tanítványaitól is. Ügylet a ruházatukra, a testi tisztaságra, a szép beszédre, amit külön értékelt. Ha nem így történt, akkor elmarasztalta az illetékest vagy a szüleit.

Kollégái, korábbi tanítványai mondják, hogy az óráközi szünetben, kinn az udvaron, akár az utcán is, körberajongták, fogták a kezét, ruháját, figyelték szavát, nevettek mókáin. Ebben láthatóan neki is sok öröme telt. Szerette, ha tanítványai az ő udvarában játszottak a saját gyerekeivel. Mindig gondoskodott megfelelő programról.

Élénk kulturális életet alakított ki a községben. Színdarabokat tanított be, előadásokat tartottak, egyházi dalárdát szervezett és vezényelt. Mozgásigénye, a sport szeretete folytán járási versenyeket szervezett az iskolásoknak. Oktatói és szervezői készségének köszönhetően leveleoktatói megbízást kapott. Ebben a tevékenységében a katonás nevelésen túl mindenekelőtt a haza rendületlen szeretetére, embertársi szeretetre oktatta növendékeit. Csapatával rendszeresen részt vett a maga által szervezett járási, területi vetélkedőkön, ahol nemegyszer sikeresen szerepeltek. Neveltjeiből tisztességes emberek, nagyszerű katonák, hazafiak lettek. A leveleoktatói múltból megmentette a fontosabb relikviákat, melyeket

családja máig őriz és a hazaszeretet drága jelképeinek tekint.

Ismerte a tisztességes élet örömeit. Élmény volt számára egy-egy szüret, betakarítás, disznóölés, keresztelők, lakodalmok, melyekre családjával együtt rendre meghívást kapott. Nem riadt vissza a kemény földművelő munkától sem, és ha ideje engedte, örömmel végezte ezeket is.

Életében a döntő fordulatot a háború hozta.

A front közeledtével az értelmiségiek – egy-két kivétellel – elhagyták a községet. A nyugtalanító hírek miatt saját családját is elküldte volna, de ők, miután kiderült, hogy ő maga nem hagyja el a faluját, leszálltak a fuvaroszekérről és együtt maradtak. A templomot a nehéz lövegek rommá lőtték. Lelkész hiányában ő maga vezette az istentiszteleteket a Népházban, látta el a kántori feladatokat, prédikált, amit a falu népe a háború okozta gyötrelmek súlya alatt sírva hallgatott. Végezte a keresztelést, a temetési szertartásokat. Az iskolaépületeket előbb német, majd orosz és román katonák szállták meg és rendezték itt be főhadiszállásukat. A tanítás egy éven át szünetelt. Családjával a szülőkhöz költözött. Feleségét és gyermekeit a front átvonulásakor a megszálló csapatok elől egy melléképület padlásán rejtette el, és nem árulta el helyüket a halálos fenyegetés ellenére sem.

Alig néhány héttel a front elvonulása után fekete bőrkabátos emberek jelentek meg otthonában, és kiragadták a felesége és megrémült síró gyermekei karjaiból. Minden sírás és könnyörgés ellenére elvitték, mint később kiderült, büntető táborba, a bagaméri erdőbe. Amikor a faluban megtudták, hogy tanítójukat internálták, aláírásgyűjtés indult megmentésére. Mindhiába. Fél éven át tartották ott kegyetlen körülmények között testi és lelki fájdalomnak kitéve, amikről soha nem beszélhetett. Hat hónapos „kemény” munkával kiderítették, hogy nem háborús bűnös, nem vett részt a zsidóüldözésben, senkit nem bántott. A „bűne” a leveleoktatói múltja volt. Soha nem értette meg, mivel szolgált rá a kegyetlen bánásmódra. Nem tudhatta, hogy a politikai kurzusváltás erről szól. Hat hónap után csont-bőrre lefogyva, lélekben összetörve került haza, hónapokig az ágyat nyomta. Felesége szerető gondoskodásával, a falubeliek szeretetével felépült, és egy év után visszaállt a munkába. Időközben vagyonától megfosztották, lakását államosították, apósát is

internálták a Hortobágyra, kuláknak minősítették. Az őt és családját ért méltatlan fájdalomért sem ő, sem gyermekei soha kártérítést nem kértek, nem követeltek, pedig erre már lett volna mód.

A nincstelenné vált tanító családja segítségével részletekben visszavásárolta családi otthonát.

A megtört ember évek alatt valamelyest visszanyerte alkotó kedvét, és lassan-lassan a hajdúbagosi nevelői gárda egyik motorjává vált. Soha nem tudta azonban feldolgozni, hogy a koholt vádak gyermekei „káderlapján” is megjelennek, és alapvetően befolyásolják továbbtanulási lehetőségeiket. Bűnösnek soha nem tartotta magát, és azokkal is korrekt kapcsolatokat tartott, akik hivatalból ellenségei voltak, akik talán egy-egy barátinak tűnő látogatást követően másnap már házkutatóként jelentkeztek, és alaptalan vádakkal illették (arany- és fegyverrejtegetés, Szabad Európa Rádió hallgatása stb.). Szinte gyermeki naivitással hitt az emberi tisztességben.

Maklár Pap Ernő tanító 2. osztálya 1955-ben

Elve volt, hogy tehetséges tanítványait mindenáron továbbtanulásra készítse. Sok közülük komoly szakmai, egy-egy pedig politikai karriert csinált. Büszke volt rájuk, a tanítványok pedig hálásak.

Utolsó éveiben egyre sűrűbben jelentkeztek a magas vérnyomással és a cukorbetegségével összefüggő panaszai. Sokszor szorult kórházi kezelésre. Nyugdíjas évei kezdetén szélütés érte, és napokon belül meghalt. Közös hant alatt nyugszik feleségével, fiával és édesapjával a hajdúbagosi temetőben.

A következőkben egy tanítvány és egy volt munkatárs gondolatait idézzük.

Fórizsné Kulifai Erzsébet, egykori tanítvány így emlékezik: „Sokoldalú, nagyszerű ember volt. Még sokan vannak közösségünkben, akiket hazaszeretetre nevelt. Szerettük, becsültük szorgalmas odaadásáért, ön-

zetlen szeretetért, mások iránti tiszteletadásáért. Az önzetlen szeretetet a családjának is átadta. Az Isten áldja meg tanító urat és a családját is.”

Ugyanő meg is fogadta azt a sok szépet és jót, amit a tanító úrtól tanult.

A tanítványok máig is megkoszorúzzák szeretett tanítójuk sírját.

Kiss Lajosné Vágó Erzsébet, hajdani kolléganője, későbbi iskolaigazgató így nyilatkozik róla: „Ő tisztelte a bagosiakat, a szülőket, mindig szót értett velük, jól ismerte életüket. A tantestület fontos tagja volt. Derűt és hangulatot hozott köznénk. Áhítattal hallgattuk történeteit. Sokat tréfálkozott velünk, a fiatalokkal is, de becsülte munkánkat.

Most, 60 év távlatából is emlegetik a volt tanítványok, akik már 70-80 évesek. Mondják, emlegetve a nevét, Ernő bácsi kellene ide, és lenne rend, fegyelem, tisztelet. Talán a mai fiatalok többit olvasnának, mozognának, segítenének a szüleiknek is a munkában. Az a tanító, akit ilyen tisztelettel, becsülettel emlegetnek halála után 40 évvel is, az nem hal meg, mert az emberek szívében tovább él a neve és munkája.”

Mi, az utódok, a család tagjai büszkék vagyunk rá. Emelt fővel vállaljuk életművét, és pótolni szeretnénk ezzel a megemlékezéssel mindazt, amit példamutató emberi, szakmai életpályája után megérdemelt volna, de sosem kapott meg.

Forrás:

Családunk köszönettel tartozik Németh Vilmos tanár úrnak, a hajdúbagosi iskola igazgatójának az adatok összegyűjtésében nyújtott szíves segítségért.

Lánya,

DR. ARANYOSI JÁNOSNÉ MAKLÁRY PAP MAGDOLNA
Debrecen

MEGYERI GYÖRGY (Szarvas, 1912 – Szarvas, 1999): tanító, magyar-történelem szakos tanár, óvónőképző intézeti tanár

1912. augusztus 11-én született Szarvason, szegényparaszti családban. Édesapja, Medvegy György napszámos volt a Schwartz-uradalomban. 1914-ben bevonult katonának, 1918-ban tért csak haza. Politizáló ember volt, szociáldemokrata. Meggyőződésből állt be a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregébe, és a románok ellen harcolt a Tanácsköztársaság bukásáig. Felesége, Furár Erzsébet ezalatt egyedül nevelte egyetlen gyermekét.

Lakásuk nem volt, a nagyszülőknél laktak egy piciny szobában. A ház Szarvas határában, a siratói szőlőkben volt, Megyeri György ott töltötte gyerekkorát, itt kezdte iskoláit is. A siratói iskola osztatlan iskola volt. 70 gyerek tanult egy teremben elsőől hatodik osztályig. Lipták Mihály tanító egyedül tanított, a nagyobb gyerekek voltak segítségére. Édesapjának előrelátó tervei voltak. Megbeszélte a tanítóval, hogy a jól tanuló gyereket középiskolába adják. De tervét korai halála miatt ő már nem tudta megvalósítani.

1923-ban felvételizett a gimnáziumba. Siratóból rajta kívül csak egy gyerek iratkozott a középiskolába. Siratóból – mintegy öt kilométerről – járt be naponta gyalog a mai 44-es műúton.

Negyedikes gimnazista korában, 1926-ban, hogy minél előbb kereső pályára jusson, barátjával együtt jelentkezett a Miskolcra áthelyezett eperjesi középiskola tanítóképző tagozatára. 14 éves volt akkor. Mivel társát nem vették fel, ő is vizsgátért a szarvasi gimnáziumba.

A jól tanuló, érdeklődő gyereket szerették és támogatták tanárai. Könyvekkel látták el, sokat

olvasott, pótolta a tanyai iskola okozta hiányosságokat. Az iskola 20 pengő ösztöndíjjal segítette, a könyvtárból pedig megkapta használatra a tankönyveket. Nyáron, hogy a taníttatás költségeihez hozzájáruljon, a mezőgazdaságban dolgozott. Aratást vállaltak, ő kaszált, édesanyja volt a marokszedő.

1931-ben leérettségizett, de – barátjával együtt – ismét jelentkezett a miskolci tanítóképzőbe. Érettségi után egy évig jártak tanítóképzőbe. Csak pedagógiai tárgyakat kellett tanulniuk. Egy év után oklevelet kaptak. Sikeresen képesítőzött, és megszerezte a kántori oklevelet is.

Amikor hazajött Miskolcra mint végzett tanító, 19 éves volt. Éppen megüresedett az **örményzugi iskola** tanítói állása. Akkoriban a tanítói állást meg kellett pályázni. Az evangélikus hívek választották meg a tanítót. Az Ótemplomban zajlott a választás. Egy szlovák és egy magyar nyelvű egyházi ének eléneklése után megválasztották. Édesanyjával együtt elfoglalták a tanítói lakást is. Ekkoriban vette fel a *Megyeri* családnevet.

Az örményzugi parasztok maguk építették fel az iskolát. A nagy távolság miatt nem volt arra lehetőség, hogy a gyermekeket máshol oktassák.

„Nagyon szerettem a tanyasi gyerekeket. 70-nél több tanuló járt a hat osztályba. Mindig pontosan, rendszeren jöttek. Ha nagyon rossz volt az idő, egy-egy fogattal rendelkező szülő összeszedte a gyerekeket a dűlőből, és behozta az iskolába. Ha szánkóút volt, akkor szánkóval. Hat osztály tanult együtt és a hároméves ismétlő iskola. Ezen kívül a leventeoktatás is a feladatom volt. Minden második vasárnap istentiszteletet kellett tartanom. A későbbiek során egy harmóniumot vettem. A fújtatót a gyerekek hajtották, mert ez levegővel működött. Ezzel kísértem az éneket. Először énekeltek, azután én elmondtam az előírt prédikációt, utána megint énekeltek, aztán mindenki szépen hazament. ...Szerettem a parasztembereket is. 19 éves koromban már násznagy voltam. Tapasztalatlanul. Csak később tudtam meg tanító kollégáimtól, mik a teendői egy násznagynak...

Akkoriban Szarvasra rettenetes volt az út. A berényi út csak 9 km-en át volt kövesút, esős időben tengelyig ért a sár. Ezért inkább Kondoros felé jártam haza. Az már akkor is köves volt. Havonként egyszer jött össze a tantestület, akkor vettük fel a fizetést is. Ha másként nem ment, akkor fogtam a kerékpárt, és az endrőd-kon-

dorosi kövesútig mentem, közel két kilométeren át a vállamon vittem. Aztán bekerekkeztem Endrődre, és onnan jutottam el a városba.

...Három évet töltöttem az örményzugi iskolában. Szívesen fogadtak, szívesen is dolgoztam ott.” – mondta többek között egy vele készült interjúban, 1998-ban.

1935-ben megüresedett a Szarvastól 6 km-re fekvő **ezüstszőlői iskola**, így közelebb kerülhetett a városhoz. 1941-ig tanított itt, évente 100-120 gyereket osztatlan, 1-6. osztályban. A katonai szolgálat és később a közmunkák alól a tanítók felmentést kaptak, így a háborút és az azt követő időszakot baj nélkül átvészelte.

1941-ben megkezdődött a nyolc évfolyamos általános iskola megszervezése. Mivel a fiatal tanító korábban részt vett Székesfehérváron az új tanterv előkészítő tanfolyamán, 1941-ben ő kezdhette meg **Szarvason** az átszervezés előkészületeit. Így került be a városba, az akkori Árvaház épületébe a 7. és a 8. osztály tanítására. Az új intézmény 1944-ben átköltözött a volt központi iskola épületébe. 1946-ban jött a rendelkezés, hogy igazgatót kell választani az új iskola élére. A tantestület őt választotta igazgatónak.

A nyolc évfolyamos iskolában kevés volt a szakos tanár, sok volt a tanító. A tanítók kapva kaptak a lehetőségen, hogy főiskolát végezzenek. Ekkor iratkozott be ő is a főiskolára, és magyar-történelem szakos tanári oklevelet szerzett 1952-ben. Még ugyanebben az évben beiratkozott az egyetem bölcsészettudományi karára, pedagógia-pszichológia szakra.

1948-ban az iskolákat államosították. Iskolája felvette a **2. számú Általános Iskola** nevet. Ennek 1957-ig volt az igazgatója.

Az iskola 8. osztályával 1952-ben

1956-ban, a forradalmi napokban megválasztották a Nemzeti Tanács tagjává. A forradalom le-

verése után – bár Szarvason a forradalom békésen zajlott le – itt is megtörtént a megtorlás. Megyeri Györgyöt felmentették igazgatói állásából, a gimnáziumban és a kifutóban lévő **tanítóképzőben** kapott órákat. 1959-ig a **gimnáziumban** tanított, közben újabb képesítéseket szerzett. 1959-ben az újonnan létrejött **Felsőfokú Óvónőképző Intézet** tanára lett, pedagógiát és logikát tanított. A szakszervezeti bizottság elnöke is volt, de – mivel a szakszervezetek munkáját formálisnak tartotta – lemondott tisztségéről. Minisztériumi megbízással a továbbképző tanfolyamok vezető tanára lett. 1976-ban vonult nyugdíjba.

1936-ban alapított családot. Házasságot kötött Pataki János ny. igazgató lányával, Évával. 1937-ben megszületett Éva lánya. Ekkor már beköltöztek a városba, és önálló házat vásároltak. Második leányuk, Gabriella 1943-ban született. Mindketten a pedagóguspályát választották. Éva tanítóképzőt, Ella óvónőképzőt végzett. Évát felvették az ELTE-re, de abbahagyta a tanulást, és férjhez ment Görbe János Kossuth-díjas színművészhez. Lányuk, Görbe Nóra is színésznő lett. Két gyermeke van, Anna és Marci. Ella egy csepeli óvodában volt vezető óvónő. 1970-ben született Gábor nevű fia. Ella 1980-ban, 39 éves korában hirtelen meghalt. Férje már korábban, balesetben hunyt el. Ezért a kiskorú Gábort a nagyszülők magukhoz vették és felnevelték.

Megyeri György nyugdíjas éveire tudatosan készült. Korábban szerzett mezőgazdasági ismereteit hasznosítva kertjébe szőlőt és gyümölcsöst telepített, és mintaszerű ültetvényt hozott létre. Az 1990-es évek végén betegségek támadták meg. Egyensúlyzavara a lakásához kötötte, majd tolószékre kényszerült. Élénk szellemét mindvégig megőrizte: olvasott, rádiózott. Ekkor tudta elolvasni eddig olvasatlan könyveit. Végigolvasa az Erdélyi Szépmíves Céh kötetait. Felidézte azokat a verseket, amelyeket annak idején meg kellett tanulnia. Figyelemmel kísérte a világ dolgait, és a helyi dolgokat is. Járatta a *Mai Napot*, a *Békés Megyei Napot*, a *Szarvas és Vidékét*, a *Nők Lapját*.

Fizikai állapota azonban fokozatosan romlott, ágyhoz kötött lett, ezért a szarvasi ápolási osztályra került. 1999-ben hunyt el.

Volt tanítványaként emlékeimet felidézve elmondhatom, hogy életemnek három különböző

szakaszában kerültem kapcsolatba vele. Kisdíáként még egyházi iskolában kezdtem a tanulást a város különböző pontjain épült, egytantermes iskolákban. Ezekben régen osztatlan tanítás folyt, de a gyermeklétszám növekedése lehetővé tette az osztálykeretekben történő oktatást. Az iskolákat az ott tanító pedagógusokról nevezték el az emberek. Így volt többek közt Jánovszki-, Rohoska-, Csatai-, Rohony-iskola.

Amikor államosították az iskolákat, ezekből tagiskolák lettek. Így kerültem a 2. sz. iskolába, amelynek Megyeri György volt az igazgatója. Minket, gyerekeket ez nem érintett. Arról, hogy igazgatók is vannak, csak a tanév végén vettünk tudomást, amikor a bizonyítványunkban megláttuk az aláírását. Megyeri György kalligrafikus aláírásában a vezetéknev „gy” betűjében a g-nek nem volt alsó szára, ezért Menyerinek olvastuk, és jót mulattunk rajta. 4. osztályban a volt központi iskola épületébe kerültünk, itt volt az igazgatói iroda is. Az igazgató félelmetes ember volt. Jellegzetes, kerek, drótkeretes szemüvege villogott, amikor közénk jött. Az addig hangos társaság az ő jelenlétében nyikanni sem mert. Akkor már volt hangosanbeszélő a tantermekben. A mi termünk éppen az iroda fölött helyezkedett el, így a dübörgést az igazgató azonnal meghallotta. Ha észrevettük, hogy kattán a hangszóró, hanyatt-homlok kirohantunk a teremből, mert tudtuk, hogy a hetest hívja, és következik a számonkérés. Egy alkalommal név szerint hívott le négyünket az irodába. Számon kérte rajtunk, hogy bántjuk a szomszéd lányiskola hazafelé tartó lányait. Persze mindent tagadtunk. Ekkor a fogason lévő kabátok mögül előhívta az érintett lányokat. Megrendítő élmény volt. Az is, amit utána kapunk.

Későbbi feleségem, aki lányának, Gabriellának volt a barátnője, elmesélte, hogy nővére házassága nagyon megviselte az édesapjukat. Ezután vasszigora az otthon maradt Gabriellára zúdult: szórakozni szinte sehova nem járhatott, barátnőket otthonukban nem fogadhatott.

Érettségi után egyéves átképzésre a megszűnőfélben lévő tanítóképző utolsó osztályába kerültem. Akkor már ott tanított, és ő lett az osztályfőnökünk. A külseje mit sem változott, de egy másik ember rejtőzött mögötte. A villogó szemüveg mögül mosolygó szemek néztek ránk, számonkérésről szó sem volt, barátságos viszonyt alakított

ki tanítványaival, és sokat tréfálkozott. Ami szintén teljesen új volt: különös, szinte harlekines mimikával és hanglejtéssel kísérte mondandóját. Az osztálytársaim hitetlenkedve hallgatták általános iskolás élményeimet.

Amikor súlyos betegség támadta meg, döbbenet láttuk, hogy az utcán úgy közlekedik, mintha ittas lenne. Hamarosan el is tűnt az emberek szeme elől. Éva lánya költözött haza, ő ápolta. Akkor már dolgoztam a helyi hetilapnak, rendszeresen jelentek meg interjúim. Megkérdeztem, vállalja-e a beszélgetést. Örömmel fogadta a kérést.

Egy fizikailag összetört, lelkileg is megroppant ember fogadott. Ekkor lett számomra Gyurka bácsi. Nyoma sem volt rajta sem szigorinak, sem magabiztosságnak. Végtelen hálával, tisztelettel, majdhogynem alázattal fogadott. Számomra ez végtelenül kinos volt, hiszen tiszteletem töretlen volt iránta. Hosszú beszélgetésfolyam kezdődött. Lenyűgözött a memóriája, őszintesége, meglepett a feltárulkozó, számomra eddig ismeretlen egyénisége, világa. Az interjú befejezése után is eljártam hozzá beszélgetni. Éreztem, szüksége van erre. Őt részletben jelent meg az interjú. Eseményekben gazdag, tanulságos életútja forrásértékű elemeket tartalmaz.

Utolsó találkozásunk megrendítő volt. Éva lánya szólított meg. Elmondta, hogy édesapja az ápolási osztályra került. Kért, hogy látogassam meg.

– Tudja, Feri, hogy mit jelentett maga a számára – mondta. Nem tudtam. Azonnal bementünk hozzá. Megtörtén, mozdulatlanul feküdt, teljesen tiszta tudattal. Nem panaszkodott, nem búcsúzkodott. Rólam, a családom egészségéről érdeklődött. Csodáltam lelkierjét.

Másnap ért utol a halálhíre.

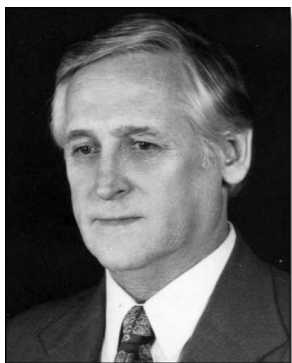
Forrás:

- *Sorsok és emberek* 1-9. – sorozat, *Szarvas és Vidéke* 1998/8-16. szám
- *Egy élet az ifjúságért*–Megyeri György életútja (interjú)

*Volt tanítványa, DR. KUTAS FERENC
Szarvas*

DR. MÉHES JÓZSEF (Torda [ma Románia], 1920. október 24. – Szentendre, 2009. október 8.): gyermekgyógyász szakorvos, tanszékvezető főiskolai tanár, gyógypedagógiai tanár

Tordán született kispolgári családban. Nagyenyeden a Bethlen Gábor Tanítóképzőben, majd Kolozsvárott a tanítóképzőben végzett 1939-ben. Tanulmányait Magyarországon folytatta: 1949-ben végzett a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, majd 1957-ben „summa cum laude” szerzett diplomát az Orvostudományi Egyetemen, 1962-ben pedig gyermekszakorvosi vizsgát tett.

1945-ben a *Nyomorék Gyermek Otthonában Budapesten*, (mai nevén: *Mozgásjavító Általános Iskola, Szakközépiskola Egységes Gyógypedagógiai Intézmény és Kollégium*) kezdetben nevelőként, majd igazgatóhelyettesként dolgozott.

1949-ben kötött házasságot, felesége Péter Zsuzsanna. A házasságból két gyermek született: ifj. dr. Méhes József (gyógypedagógus tanár, később ügyvéd) és dr. Méhes Pál, (szájsebész szakorvos).

1950 és 1985 között – 35 éven keresztül – a *Vakok Országos Nevelőintézetének* igazgatója. Igazgatása alatt az intézmény neve a Vakok Általános Iskolája és Nevelőotthonára változott. (mai nevén: *Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona*.)

1950-től 1972-ig a *Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola* témavezető oktatója, 1972-től 1986-ig pedig tanszékvezető főiskolai tanára volt.

Tudományos munkássága a gyógypedagógiára, ezen belül a látássérültek pedagógiájára irányult. A tiflopedagógiának (vagyis a látássérültek pedagógiájának) egyik legjelentősebb, széles látókörű és nagy műveltségű képviselője volt.

Kutatási témái: a látássérült gyermekek diagnózis és a vizuális teljesítmény szerinti csoportosítása, (az úgynevezett szelekciós tan), a tapintásos és vizuális olvasási képességek defektusainak korrekciós lehetőségei, valamint a koraszülöttség és látássérülés összefüggései.

Eredményei itthon és külföldön is felkeltették a szakma figyelmét, könyvei, tanulmányai a jövő gyógypedagógusainak képzésében fontos szerepet kaptak.

A Vakok Országos Nevelőintézetében még 1950-ben is az 1905-ben készült általános iskolai tanterv alapján folyt az oktatás. Dr. Méhes József az iskola igazgatójaként 1955-ben új tantervet szerkeszt. Ennek alapját a látássérült iskolások szemészeti diagnózis és vizuális teljesítmény szerinti csoportosítása jelentette. Ebben a szelekciós tanban a Luzsa professzor közreműködésével végzett vizsgálatok gyógypedagógiai konzekvenciái összegződtek. Az új koncepció tartalmazta a pedagógiai értelemben vett vakság, aliglátás (és annak típusai) pontos és kórtani alapokra épített definícióját, meghatározta a gyengénlátás fogalmát. Ennek jegyében alakították ki az egyes szelekciós csoportok számára leginkább megfelelő tanítási módszereket: a hallásra és tapintásra (akusztiko-taktilis) valamint a látásra és hallásra épülő (optiko-akusztikus) oktatást.

A tanterv filozófiája is teljesen új, és gyógypedagógiai szemléletet tükrözött: a vakságból adódóan a megismerési folyamatok akadályozottak, tehát a gyógypedagógia sajátos eszközeivel kell segíteni látássérült tanulóinkat a külvilág megismerésében. E segítség célja a látássérülésből származó kognitív deficitiek kiegyenlítése, azaz kompenzációja.

1956-ban a tapintó olvasás fiziológiájával kapcsolatos kutatásokat végzett, melynek eredményei alapján kidolgozta az olvasási teljesítmény mérésére szolgáló *legogram* tesztet, valamint az intenzív akcelerációs fejlesztő tréninget, kutatásainak gyakorlati jelentősége túlmutatott a vakok pedagógiáján.

1958-ban a Magyar Tudományos Akadémián *A gyógypedagógia, mint elméleti és gyakorlati*

diszciplína címmel tartott előadása – melynek szövegét a Gyermekgyógyászat és a Gyógypedagógia c. szakfolyóiratban is közölte – egyértelműen állást foglalt a gyógypedagógia gyógyító-nevelési irányzata mellett.

1962-ben – korábbi tudományos munkásságának összegzéseként jelentette meg *Ophthalmodefektologia* c. könyvét, mely évekig tartó szakmai vitát robbantott ki a gyógypedagógiai irányzatok különböző képviselői közt. Könyvében a dr. Ranschburg Pál, dr. Vértes O. József, dr. Tóth Zoltán, dr. Szondi Lipót, majd dr. Bárczi Gusztáv nyomán a gyógyító nevelés és az interdiszciplinaritás elvét hangsúlyozta, szemben egy új, deklaráltan szocialista „speciálpedagógiai” irányzattal. A Tudományos Tanács a Főiskola KISZ-titkárát, a Marxizmus-Leninizmus Tanszék tanársegédét és a Gyógypedagógiai Pszichológiai Tanszéket kérte fel a bíráló elkészítésére.

Dr. Méhes József a bíráló 44 oldalas, minden részletre kiterjedő válaszában utasította vissza. Ennek ellenére a speciálpedagógiai irányzat átmenetileg teret nyert, az 1970-es évektől viszont a komplex szemléletű gyógypedagógia újra fejlődésnek indulhatott.

Az *Ophthalmodefektologia* részletes adatokat közölt a tanulók szemészeti diagnózisainak gyakoriságáról, majd 1972-ben a megismételt felmérés eredményeként képet kaphattunk a kórtani struktúrák változásairól az iskoláskorú látássérült populációban. A 1972-es felmérés azért jelentős, mert az újdélhi WHO által elfogadott nomenklatúrához igazodott, így nemzetközileg is összehasonlíthatóvá váltak a kórképek előfordulási gyakoriságai és változásai. Az 1982-ben készült felmérés pedig arra hívta fel figyelmünket, hogy az elmúlt tíz évben a retrolentális fibroplázia RLF (ma ROP) százalékos arányszáma 3%-ról 30%-ra nőtt. (A dr. Méhes József által felvázolt tendencia tartósan bizonyult: a ROP 1994-ben már 65% volt a vizsgált populációban, de az óvodás csoportban 74%-os volt e kórkép etiológiai aránya)

1985-ben az *Ophthalmodefektologia* c. könyvének átszerkesztésével és a tudományterület legújabb kutatásaival kiegészítve készült el a *Tiflopedagógia* című tankönyve a főiskolai hallgatók számára.

Dr. Méhes József számos cikk írója és könyv szerkesztője. Az 1959-ben, majd 1963-ban ös-

szehívott I., illetve II. Országos Gyógypedagógiai Kongresszus előadásait is ő rendezte sajtó alá.

Több könyv társszerzője, dr. Göllesz Viktor szerkesztésében *A gyógypedagógia alapproblémái* (1976), *Gyógypedagógiai iskola-egészségtan* (1984), *Gyógypedagógiai rehabilitáció* (1986), *Gyógypedagógiai kórtan* (1990).

Közéleti tevékenysége szakterületéhez kötődik.

- 1972-1997: a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete alapító tagja, a látás-fogyatékosági szak vezetője, elnökségi tag

- 1990-1999: a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének elnöke

Kitüntetései:

1980-ban megkapta a *Munka Érdemrend arany fokozatát*, valamint – több állami és szakmai kitüntetés mellett – megkapta az *Apáczai Csere János díjat* is.

Dr. Méhes József 35 évig volt a Vakok Általános Iskolája és Diákotthona igazgatója. Érdemeit, tudományos munkásságát, nemzetközi elismertségét, nagyhatású kutatásait, a gyógypedagógia egészét átfogó elméleti erőfeszítéseit, valamint a MAGYE elnökeként kifejtett tevékenységét a szakma elismerése övezte. Dr. Méhes József orvos-igazgató, tanszékvezető főiskolai tanár tudós munkásságát, pedagógiai hivatását mindvégig a *Nil nocere!* (ártani tilos!) alapelv vezérelte.

Igazgatása alatt a Vakok Általános Iskolája és Diákotthona a „béke szigete” volt: az 50-es, 60-as évek társadalmi, ideológiai, politikai viharait sikerült a falakon kívül tartani. Az iskola autonóm szakmai műhelyként tevékenykedett, soha annyi publikáció nem jelent meg a testület tolárból, mint az ő vezetése alatt. Jelentős azoknak a később kiváló és elismert gyógypedagógusoknak a száma, akik sikeres szakmai pályafutásukat Méhes József igazgató úr irányításával kezdték el egy olyan iskolában, ahol humanista értékek mentén, magas szinten folyt a vak növendékek oktatása, nevelése, önálló életre való felkészítése.

Forrás:

■ Csocsán Emmy – Szaffner Gyula: *Interjú dr. Méhes Józseffel*. In: Bánfalvy Csaba – Szauder Erik – Zászkaliczky Péter (szerkesztésben): *Gyógypedagógus-történetek – Beszélgetések a magyar gyógypedagógia félmúltjáról* (ELTE

Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2006. p. 323 DVD melléklettel)

- Gordosné dr. Szabó Anna: *Dr. Méhes József szakmai munkásságának méltatása 80. születésnapján*. Előadás, kézirat (Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája és Diákotthona, Nádor Terem 2000. október 27.
- Szilágyi Vera: *Az iskoláskorú látássérültek szemészeti diagnosztikájának és a csatlakozó foglalkozások összefüggésének elemzése*. Gyógypedagógiai Szemle XXIII. évf. 1995/4. sz. 241-249.p.
- Szöllősi Ferenc (szerk.): *180 éves Magyarországon a vak gyermekek oktatása, 1825–2005*. Évkönyv. Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Diákotthona és Gyermekotthona, Budapest, 2005.
- Szöllősi Ferenc: *180 éves a magyarországi vakok oktatása – igazgatói arcképvázlatok 1825–2005*. In: Gyógypedagógiai szemle, 4, 2007. p. 316–317.

Tanítványa, kollégája, SZILÁGYI VERA
Budapest

DR. MÉHESES ZOLTÁNNÉ Fekete Margit (Hajdúszoboszló, 1925. február 9. – Debrecen, 2010. december 3.): tanító, általános iskolai tanár

Édesapja, Fekete Pál gazdálkodó, aki Hajdúszoboszló országgyűlési képviselője volt a Kiszegapárt részéről. Édesanyja, K. Tóth Margit, a háztartást vezette. Egyetlen gyermeke volt szüleinek.

Az elemi iskolát a helyi Református Leányiskolában, a polgári iskolát szintén Szoboszlón végezte. A tanítóképzőt Nyíregyházán a Kálvineumban kezdte el, majd Debrecenben a Dóczi Tanítóképzőben fejezte be.

1944. május 6-án népiskolai tanítói oklevelet kapott.

Hajdúszoboszlóra, a Református Népiskolába 1946-ban kapott kinevezést a minisztériumból. Itt tanított 1948. december 31-ig. Innen származása miatt **Hajdúdorogra** helyezték, ahol 1954. december 31-ig tanított, majd 1955 és 1957 között **Püspökladányban**. Végül 1957-ben **Hajdúszoboszlóra** került. Tanított a **Leányiskolában**, a **Fiúiskolában** és a **4. sz. Állami Általános Iskolában**.

1962-ben férjhez ment dr. Méhes Zoltánhoz, és **Budapestre** költözött. Ott a **XIV. kerület Május 1. utca 23. sz. alatti iskolában** tanított. Négyévi házasság után elvált. Visszatért szülővárosába, a 4. sz. Állami Általános Iskolába, itt tanított 1962 és 1965 között. Végül a **2. sz. Állami Általános Iskolába** került, ahol nyugdíjazásáig, 1980. szeptember 30-ig tanított.

Közben 1951-ben beiratkozott az egri Pedagógiai Főiskola ének szakára. Háromévi tanulás után 1954. október 31-én kapta meg az énektanári oklevelet. Ettől kezdve éneket tanított nyugdíjazásáig.

Szilágyi László igazgató (1. sz. iskola) így értékelte munkáját:

„Az éneklő tagozatos osztályban tanít. A szakmai munkaközösségnek tevékeny tagja. Tanmeneteinek tervezése pontos, lelkiismeretes munkára vall. Kiváló szakmunkás. Kiemelkedő eredményeket ért el, tanítványai tisztán, pontosan énekelnek. Munkáját alapos szemléltetéssel teszi eredményesebbé. Erkölcsei, esztétikai nevelés terén igen jó eredménnyel értékesíti a tantárgy adta lehetőségeket. A szülőkkel nagyon jó kapcsolatot tart fenn. A közösségi munkából is kiveszi részét. Tanítványaival jól sikerült előadásokat rendez. Sikeresen vett részt az énekkarával a járási és megyei Tótfalusi Kulturversenyen. A pedagógus énekkar tevékeny tagja. Kiváló szakmai felkészültsége, a közösségi munkába való öntevékeny bekapcsolódása nevelő testületünk értékes tagjává teszi.”

Hallay Gyula, a zenetagozatos, 4. sz. iskola igazgatójának véleménye:

„A szakfelügyelet megállapítása alapján jó úton halad. Munkáját dicséri a bevezetett furulya is, melyet a tanulókkal is sikerült megszerettetni. Testületen belüli ma-

gatatartása kifogástalan. Ötleteivel, kezdeményezéseivel kivívta a tantestület és a vezetés megbecsülését.”

Szathmári Antal, a 2. sz. iskola igazgatója így minősítette tevékenységét:

„Vállalt kötelességeit nem csak a tanításban, hanem a társadalmi munkában is maradék nélkül ellátja. Az iskola öröskeresztes tanár-elnöke. Toborozza a véradókat. A szakszervezet vezetőségének tagja. Az énektantárgy adta hazafias és világnézeti nevelési lehetőségeit kihasználja. Szorgalmasan, lelkiismeretesen törekszik a jó munkára. Pedagógiai tudását mint osztályfőnök is jól hasznosítja. Jó közösséget sikerült kialakítani egy elhanyagolt osztályból. Gondolkodásában haladó, önálló állásfoglalása van. A hátrányos helyzetű tanulók ügyeivel igen sokat foglalkozik. Öröskeresztes munkájáért kitüntetésben részesült. A nevelőtestület népszerű tagja, kartársnőihez baráti viszony fűzi. Szerény és megfontolt.”

Papp Attiláné kolléganője így méltatta:

„Ismeretségünk régi, leánykorunkra nyúlik vissza. Amikor friss diplomásként kerültem a Leányiskolába tanítani, Margitkával mint régi ismerőssel üdvözöltük egymást. Hamar jó barátságba kerültünk, annál is inkább, mert énekszakos érdeklődésünk azonos volt. Munkáját nagy szakmai szeretettel végezte. A Kodály-módszertan alapján tanított, melynek elkötelezett híve volt. A szolmizálást, a tiszta éneklést fontosnak tartotta, melyet tanítványaitól is megkövetelt. Több esetben is tartott szakmai bemutatót az iskolánkban, a szakfelügyelő és a szakmabeliek elismerését kiváltva. Zene-szeretetét az is mutatja, hogy otthonában zongoraleckét is adott. A gyerekek szívesen jártak Margitka nénihez zongorázni. Ő is tagja volt a Városi és Pedagógus Énekkarnak, szoprán hangjával erősítve a szót. Kórustagként sok szép közös élményünk volt, melyekre mindig szívesen emlékszem vissza. Margitka személyiségét tekintve vidám kedvű, barátságos és jó kolléga volt, mindenki szerette. Szeretettel szolgált mindenkinek. Neki a tanítás is szolgálat volt. A következő életelvet vallotta: »Használni akartam, nem tündökölni.« Temetésén tanítványainak sokasága hozta el búcsúzóul a szeretet virágait.”

Temetésén **Páll Ferencné** kolléganő búcsúzott:

„A pályatársak, az egykori kollégák búcsúszavait hoztam el Hozzád. Elkészönök Tőled mindazok nevében, akikkel együtt dolgoztál az öreg iskola, a nagyiskola falai között. Tanári pályafutásod legnagyobb részét töltötted közöttünk. Tanúi lehettünk hittel, szeretettel végzett embernevelő munkád hétköznapijainak és ünnepei pillanatainak is. Tudtad, hogy a zene csodákra képes. Tanítási óráidon ennek a csodának a segítségével terelgetted kis tanítványaid szívét és lelkét a szeretet, a jószág irányába. Közülük jó néhányan a Te példád nyomán és a Te segítségével választották a zenei pályát. Minket, kollégáidat is sok mindenre megtanít-

tottál. A szerényen, hivatkozás nélkül, de nagy szakmai hozzáértéssel végzett munka követendő példa volt számunkra. Mindenkihez volt jó szavad, okos tanácsod, segíteni kész megnyilvánulásod. Annak a pedagógus nemzedéknek voltál és maradsz képviselője, aki le tudott hajolni a csetlő-botló, bátorításra váróhoz – csendben és észrevétlenül –, legyen az gyermek vagy felnőtt. Mert volt hited, volt szeretet és békesség a lelkedben. Ezért voltál és maradsz számunkra példa, és így őrizzük meg emlékedet.”

Forrásanyag: igazgatók, kollégák és a család emlékezései.

Volt kollégája, **KISS LAJOSNÉ**
Hajdúszoboszló

MIHÁLY JÁNOSNÉ Tóth Ilona (Büdszentmihály [ma Tiszavasvári], 1923. január 14. – Hajdúböszörmény, 1980. augusztus 21.): tanár, igazgatóhelyettes, szakmai oktató

Kisiparos, illetve szegény paraszti családban született. Édesapja borbélymester volt Büdszentmihályon, édesanyja, mint a család anyja tagja sokat betegeskedett, s fiatalon, 32 éves korában halt meg tbc-ben. Ekkor került legidősebb testvérként Hajdúböszörménybe keresztszüleihez, akik gyermektelen házaspár lévén sajátjukként, szeretettel nevelték és tanították.

Iskoláit Hajdúböszörményben végezte, s itt is érettségizett a Bocskai István Gimnáziumban, 1941-ben. 1942-ben felvételt nyert a Szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola magyartörténelem szakára. Tanulmányai befejezését a II. világháború megnehezítette. Anyagi támogatást sem édesapja – akinek még két kiskorú gyermekről kellett gondoskodnia –, sem nevelőszülei nem

tudtak adni. Kézimunkázással igyekezett a kiadásait fedezni. Könnyebbséget jelentett, hogy később ingyenes kollégiumi ellátást kapott. 1946 decemberében szerzett tanári oklevelet.

1947. szeptember 1-jétől a **hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium** alsó tagozatában (ami akkor általános iskolaként működött) alkalmazta az iskolatanács óradíjasként. Az államosítás során véglegesítették az állását és a **Bocskai téri Leányiskolában** tanított 1952-ig, majd a **tanító- illetve óvónőképzőben** dolgozott igazgatóhelyettesként. Az intézet megszűnése után a gimnáziumban alkalmazták, ahol nyugdíjba vonulásáig, 1978-ig tanított.

1952-ben megszerezte orosz nyelv és irodalomból is az általános iskolai tanári képesítést. Később női szabó mestervizsgát tett, és évekig vezette a gimnáziumban a szabás-varrás gyakorlati foglalkozást. A tanulókkal tartott jó munkakapcsolata, szakmai ötletessége, emberséges szigorúsága eredményeként tanítványai – akiknek kezdetben olykor még a gyűszű használata is szokatlan volt – nemcsak a különféle kézi és gépi varrásfajtákat sajátították el, hanem a saját méretükre készített szabásminta alapján szoknyát, blúzt, kosztümet is varrtak.

Tanítványait igényességre, gondos munkára nevelte. Biztos szemmel vette észre, ha nem voltak egyenletesek az öltések, hullámos volt a varrásvonal, nem szakszerűen voltak levasalva a szűkítő varrások. Azt is megtanította, hogyan lehet a hibákat kijavítani, és meg is követelte e munkálatok elvégzését. Volt tanítványai ma is a tőle tanult igényességgel vesznek ollót, tűt a kezükbe vagy ülnek le a varrógép mellé. Sokan gondolnak hálával és tisztelettel rá, mert a tőle tanultakat a mai napig használják. Nem egy tanítványa ruhátára legtöbb darabját saját maga varrja. Diákjai érdeklődését több iskolai kiállítás ízléses, szép ruhadarabjai, önszorgalomból készített népi motívumos hírmzései, s egyéb kézimunkái is bizonyították. Volt olyan osztálya is, ahol a lányok maguk varrták a ballagó ruhájukat is: királykék ruha matrőzgallérral, sokan még ma is őrzik.

1973 óta – több mint 10 éves szünet után – ismét magyart tanított a gimnáziumban. A tárgy tanításának gyakorlatában bekövetkezett kiesést rendkívüli igényességgel pótolta.

Óráira lelkiismeretesen, pontosan készült, alaposan tájékozódott a tananyag tudományos irodalmában. Irodalomóráin a szép meglátására, az emberi értékek megbecsülésére, cselekvési motívummá mélyítésére nevelt. Nyelvtanórán a helyes és szép magyar beszédet ötletek és módszerek gazdag variációjával tanította. Diákjaitól megkívánta az önálló ismeretszerző munkát, az ismeretek rendszerezését, kapcsolatteremtésének igényét. Tanítványait a teljesítményképes, biztos tudás jellemezte.

Az iskola apróbb-nagyobb feladatainak elvégzésében mindig lehetett számítani a segítségére. Évekig végezte – nagyon pontosan és megbízhatóan – az iskola statisztikusi feladatait.

Szenvedélyesen érdeklődött a népművészet, a népi hírmzések, viseletek iránt. Igazi kincsestárat gyűjtött össze ebben a témában. A városból is sokan fordultak hozzá, ha eredeti hírmzsmintákra volt szükségük. Jó ízléssel tudta megkülönböztetni a valóban értékes eredeti népi motívumokat a giccses utánzástól. Szabadidejében maga is rengeteg gyönyörű hírmzést készített, varrta a maga és lánya ruháit. Húsvétkor saját kezűleg egy-egy tájegység motívumaival díszített, művészi tojásokkal lepte meg a locsolókat.

Othonában meghitt családi légkört teremtett.

Ez a kiegyensúlyozott háttér nyújtott biztonságot családtagjainak, lányának és férjének, Mihály Jánosnak, aki évtizedekig igazgatta a Bocskai István Gimnáziumot, és akivel 1950-ben kötött házasságot.

Mindig szerény, halk szavú kedvességére, önzetlen segítőkészségére ma is sokan emlékeznek. Szeretetét nem szavakkal, hanem tettekkel mutatta. Tárgyi és élő környezetünk, embertársaink, de ugyanúgy az állatok és a növények megbecsülésére, óvására is nevelt, amikor gyűjtötte és továbbadta a népművészet értékeit, emberileg és szakmailag is segített a fiatalabb kollégáknak, vagy befogadott egy gazdtalan állatot. Soha nem szerette a feltűnést, munkáját csendben, de nagy felkészültséggel, igényességgel végezte, mellyel kivívta kollégái szeretetét és tiszteletét is.

Eredményes, sokoldalú és példamutató lelkiismeretességgel végzett oktató-nevelő munkáját az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetéssel és *Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel* is elismerték.

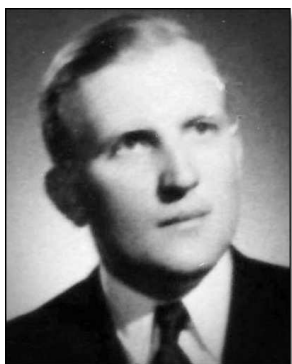
Források:

- Önéletrajz
- Iskolai dokumentumok
- Volt tanítványok, Nagyné Varga Katalin, Németh Józsefné Kardos Erzsébet visszaemlékezései

Lánya, MIHÁLY ANNA
Hajdúböszörmény

DR. MIKÓ SÁNDOR (Sopron, 1921. október 21. – Budapest, 1998. december 8.): magyar-görög-latin-országi szakos középiskolai tanár, egyetemi docens

Nagylőzsi szülőktől Sopronban született. Középiskolai tanulmányait a soproni, majd a győri Bencés Gimnáziumban végezte, ez utóbiban érettségizett 1939-ben. Ezután a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre nyert felvételt, és magyar-görög-latin szakon végzett. Le is doktorált, disszertációjának címe: *A magyar humanizmus görög kapcsolatai* (1946).

Doktori értekezésének megvédése során az ataxiára, a klasszikus görög és latin sztoikus bölcsék tanítására hivatkozott a tanár úr.

1946-ban került Egerbe a ciszterciek **Szent Bernát Gimnáziumába** pályázat útján. Magyarot sohasem tanított; az idegen nyelvek oktatásának szentelte életét. Az iskolák államosítását követően a **Dobó István Gimnáziumban** tanított tovább 1949-től. Többször viselt osztályfőnöki megbízatást. Az 1950-es évek elején megszerezte az orosz tanári képesítést is levelező úton.

1948-ban alapított családot, felesége Nagy Ilona tanítónő volt. 1949-ben született meg Sándor, 1954-ben Zoltán fia.

A tanár úr nagy figyelmet fordított arra, hogy diákjai iskolán kívüli életükben, sőt az érettségi után is gyakorolják azt a humanista szellemiséget, melyet a latin nyelv sugárzott feléjük. Szerette a sportot, különösen a futball és a vízipóló érdekelte. Az Egri Dózsa úszóversenyein a fiai is részt vettek mint tehetséges sportolók.

Szabad idejében sokat volt együtt tanítványaival, szívesen korrepetálta a felzárkózásra szorulókat. Esetenként kirándulásokra is ment diákjaival, akikkel haláláig tartotta a kapcsolatot. A Dobó Gimnáziumban 1964-ig tanított, ahol a felügyeleti rend vezetője volt.

Egerből Budapestre távozott: a mellőzéseket már nem viselte el tovább. A klerikális bélyeget ütötték rá a Dobóban. A fővárosban a **Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium (MÉM) Mérnök- és Vezetőtovábbképző Intézetében** kapott állást mint egyetemi docens. 1991-ben ment nyugdíjba. Ezt követően az **Állatorvostudományi Egyetemen** tanította latinra a hallgatóit. Nagy kedvvel foglalkozott az agrártörténettel. Közel három évtizedes kutatómunka eredményeként írta meg Nagylőzs történetét, mely munkája halála évében lett kész. 1998. december 8-án halt meg Budapesten, de szeretett származási helyén temették el. Sírjára rákerült a „Nagylőzs krónikása” felirat is.

1962-ben jelent meg hosszú idő után a Dobó István Gimnázium Értesítője. Ebbe több tanár is írt cikket. Az Értesítő jelentős részét elfoglalta az akkor oly divatos polittechnikai oktatás taglalása. Így Mikó tanár úr dolgozata „nem fért bele” a kiadványba. Egyébként Vitkovics Mihály egyik versének a Horatiuséval (Ad Thaliarcem, azaz Thaliarchushoz) való összehasonlítása volt írásának témája...

„Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.”

Nyersfordításban:

Látod, hogyan áll a magas hótól fehér
Soracte-hegy, már nem tartják fenn a terhet
A küszködő erdők, és a metsző
Fagytól a folyók befagytak.

Vitkovics az Egedet (Eger legmagasabb hegye, melyen a legjobb vörösbor terem) említi fordítás-versében: Imréhez (Szedliczky Imre, aki Vitkovits Mihály barátja és jogásztársa volt)

*Nézd, mint fejezlik hóval Eged hegye
Milyen teherrel földte be bérceit
A tél, s malomhajtó folyónknak
kis teteit bepadolta a jég.*

A gimnázium aulájában, 2009-ben portréjával díszített márványtáblát állított emlékére az 1959-ben végzett IV. B osztály. Neve szerepel egy 2007-ben állított emléktáblán is – több tanártársával együtt – az 1956-ban végzett IV. B osztály hálájának jeléül.

Nagy meghatottsággal vett részt a jezsuitaként induló Ciszteri Gimnázium megalapításának 300. évfordulójára tartott ünnepi, megemlékező szentmisén, 1989. május 27-én. E gimnáziumban kezdte tanári pályafutását.

Elhunytá után az emlékező és engesztelő szentmisét Budapesten, a Thököly úti Domonkos-templom kápolnájában mutatták be. A családtagokon, ismerősökön kívül sok tanítványa is ott volt, köztük Marczis Demeter operaénekes. A kiváló művész gyönyörű hangjával búcsúzott tanártól: az ő emlékére énekelt.

Kitüntetései:

- Kiváló Dolgozó
- Magyar Agrártudományi Egyesület Emlékérem

Publikációival kapcsolatban elmondható, hogy elsősorban agrártörténeti témákban publikált. Írásainak – melyek száma közel 20-ra tehető – java része az *Agrártörténeti Szemlében* és a *Soproni Szemlében* jelent meg.

Külön meg kell említeni az *Egy Sopron környéki község, Nagylózs* (1986); *A nagylózsi iskola múltjából* (1993) és a *Nagylózs, egy Sopron környéki falu története* (1998) című írásait.

Várallyay Iván volt tanítványa így emlékezett rá: „Az egri Dobó István Gimnázium IV. osztályában érettségiztem 1955-ben. Osztályfőnökünk dr. Mikó Sándor volt... Nagyszerű osztályközösséget teremtett. Jó érzés volt ebbe az orosz tagozatos osztályba járni. Mikó Sándor meghatározó szerepet játszott életem alakulásában... A villamosmérnöki karra jelentkeztem. Akkoriban az volt a »divat«, hogy az értelmiségi származásúaknak csak kis százalékát vették fel az egyetemre. Különösen rontotta a felvételi esélyeket, ha még a »klerikális reakció« hatása alatt is állt a jelentkező. Esetemben ez a kettős hátrány érvényesült. »Helyhiány

miatt« nem vettek fel. Bár a dékáni hivatal mindenben segített, hogy a fellebbezésem sikeres legyen, mégis elutasították. Utolsó lehetőségként maradt a minisztériumi fellebbezés. Ezt személyesen vittem fel a minisztériumba Jóboru Magda miniszterhelyettesnek. Kalandos körülmények között jutottam be hozzá. Vittem a tanár úr által aláírt jutalomkönyvet is, amelyet a Rákosi Mátyás Tanulmányi Versenyen (ma OKTV) elért helyezésemért kaptam. Nem hatódott meg különösebben. Annyit mondott, hogy egy iskolai ajánlás hasznos lehetne a fellebbezésem elbírálásához. Tájékoztattam erről osztályfőnökömet, és fizikatanáromat, Lengyel Gábor tanár urat, akit szintén tiszteltem és szerettem. Úgy döntöttek, hogy felutaznak a minisztériumba fellebbezésem személyes támogatására. Másnap már ott tárgyaltak az érdekekben. (Szüleimtől az útiköltségük megtérítését sem fogadták el.) Szeptember végén – amikor már javában folytak az előadások – kaptam meg a minisztériumi értesítést, hogy felvettek. Tanulmányaim és szakmai pályafutásom során végig motivált az, hogy megfeleljek tanáraim megtisztelő bizalmának és kockázatvállalásuknak. Mert bizony kockázatot vállaltak azzal, hogy kiálltak egy értelmiségi származású, a »klerikális reakció« hatása alatt álló diákjuk mellett. Nekik köszönhetem, hogy olyan munkát végezhettem életem során, ami egyúttal a hobbim is volt.”

Heti 9 órában találkozott vele az 1962-ben érettségizett A osztály: 6 orosz- és 3 latinórán. Jobban ismert bennünket, mint az osztályfőnökeink. Igen jól sikerült bemutatóórát tartott velünk egy alkalommal az egri és Heves megyei oroszstanároknak, egyszer pedig a Leningrádból (Szentpétervárról) érkezett pedagógusküldöttség előtt. Ha valaki beszekundázott nála, a következő órán csak villant a szemüvege, és a „pubi” már ment is ki felelni. Jól megforgatta az előző és aznapi leckéből is (szótárismeret, fordítás, ragozások, memoriterek – latinból mondat- és esettan). Érettségi előtt az egész osztályt lefeleltette ezzel a módszerrel a teljes évi anyagból. Az akkor kapott osztályzat meghatározta a bizonyítványba kerülő jegyet. Az eljárás különben elég régi; a váci piarista gimnáziumban pl. 1892-ben már alkalmazták.

Nem az volt a fontos, hány egyese van valakinek, hanem az, hogy tudjon mindenki. Hányszor elmondta: Hic vobis vel vincendum, vel moriendum est! (Itt győznötök, vagy halnotok kell! – Zrínyi Miklós: A török áfium ellen való orvosság)

Ovidius a *Metamorphoses* VIII.-ban írta meg Daedalus és Icarus történetét. Párás lett a tanár úr

szeme, mikor olvasta Icarus tengerbe zuhanását. Ezt mondta: – *Most még nem értitek, de ha majd apák lesztek...!!* Ő maga szeretettel és nagyapái büszkeséggel emlegette cserkész unokáit.

Források:

- Dr. Mikó Zoltán visszaemlékezése
- Dobós Értesítő (1962)
- Dobós Centenárium Évkönyv (1990)

Tanítványa, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN
Eger

MJAZOVSZKY ALBERT (Marosvásárhely [ma Románia], 1913. augusztus 17. – Eger, 1991. május 28.): magyar-francia-orosz szakos középiskolai tanár, főiskolai lektor

Apja, Mjazovszky Géza szintén pedagógus (anyai nagyapja, Szaniszló ezredes, végigharcolta az I. világháborút). A család a háború után Székesfehérvárra költözött Erdélyből.

Az édesanya korán, 1920-ban meghalt. Ekkor özvegy apja elhunyt felesége hűgát vette el nőül. Így nevelték az öt gyereket, miközben Budafokra költöztek. 1928-ban édesapja is meghalt.

Az elemi iskolát Székesfehérvárott végezte, majd nyilván nagyapja révén Kőszegre került középiskolába (Géza bátyját követve), ahol az I-IV. osztályt a Magyar Királyi Hunyadi Mátyás katonai reáliskolai nevelőintézetben töltötte 1923-tól 27-ig.

A pécsi Magyar Királyi Zrínyi Miklós reáliskolai nevelőintézetben járta ki az V-VI. osztályt, a VII-VIII-at a budapesti Központi Eötvös József reáliskolában. Így vett más irányt élete: nem a Ludovikán folytatta felsőfokú tanulmányait, hanem a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter

Tudományegyetemen magyar-francia szakon. Középiskolai tanárként itt végzett 1936-ban.

Diplomázása után házitanítószkodott egy évig, így töltött kétszer két hónapot az olasz tengerparton. 1939-ben került **Egerbe** helyettes tanárnak a **Dobó Gimnáziumba**. 1942-ben véglegesítették, és lett „rendes tanár”.

1941. december 30-án kötött házasságot Szügyi Trajtler Ilona tanítónővel. (Az ő édesapja volt Szügyi Trajtler Géza, ki Egerben szerzett tanítói oklevelet. 1927-től az Egri Érseki Tanítóképző Intézet gyakorlóiskolájában tanított, 1932-től az Országos Katolikus Tanügyi Tanács tagjának nevezte ki a hercegprímás. Szakirodalmi munkássága mellett szépirodalommal is foglalkozott: verseskötetei jelentek meg.)

Három gyermekük született: Géza (1943), Gyula (1947), Mária (1949).

Részt vett a II. világháborúban – főleg irodai munkát végzett mint törzsszázlós. A csapattal nyugatra sodródott, és Ausztriában, Weissensteinben angol fogságba került. Az ott töltött időt is felhasználta nyelvtanulásra. 1945 októberében szabadult a fogságból; a szokásos procedura (ellenőrzés, igazolás) után a Komáromban felállított táborból engedték el. Visszakerült a Dobóba, és 1949 után megszerezte az orosztanári képesítést levelező úton, de egy fél évig Moszkvában is tanulta a nyelvet.

A tantestület jegyzője volt és az orosz szakkör vezetője. Tanított a honvéd levelező tagozaton is. Az 1962-ben megjelent Dobós Értesítő szerkesztőbizottsági tagja volt. Nagyszerű nyelvérzéke volt: németül, finnül, latinul és némileg olaszul is tudott, helyettesítette a katonának behívott olasztanárt. 1963-ban – 25 év gimnáziumi tanárkodás után – megvált a Dobótól, és az **Egri Tanárképző Főiskola Idegennyelvi lektorátusára** ment. Nyugdíjba vonulásáig (1975) orosz tanított, de itt alkalma volt foglalkozni a némettel és a finn nyelvvel is külföldi delegációk fogadásakor.

Finn nyelvismeretére még nagyobb szükség volt, mint német tudására. Az idegenforgalom jóvoltából sokat használhatta a franciát is.

Szeretett utazni, több országban járt tolmácsként és utazóként is.

Kitüntetése:

„Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” – miniszteri oklevél 1973. jan. 3.

Megkapta az ELTE-től az aranydiplomát (1986).

Tankönyvet írt Légrádi Gyulával közösen: *Orosz szakszöveggyűjtemény*, Tankönyvkiadó, Bp., 1975.

Ott volt az ünneplők között, mikor a jezsuitaként indult Ciszterci Gimnázium 300 éves fönnállására emlékeztek 1989. május 26-28-án.

Meghalt Egerben, 1991. május 28-án, sírja a Kisasszony temetőben van.

A gimnázium aulájában márványtablát állított emlékére az 1952-ben végzett IV. B osztály.

Egy emlékezetes eset a régi időkből.

A tanár úr matematikája:

Osztályfőnöki órán így szólt hozzánk:

– Mennyi 3×2 ?

– Hat! – feleltük.

– És 2×3 ?

– Ugyanannyi!

– Dehogy! Mikor mentek együtt a keskeny egri járdákon, mindig 3×2 diák haladjon, ne 2×3 , hogy mások is elférjenek...!

Egyik találkozáson így búcsúzott tőlünk:

– Tartalmas életet éljetekek...!

A tanár úrral interjút készítettek (1979, Jubileumi Évkönyv), és ő így nyilatkozott:

„A szükség úgy hozta magával, hogy a betegeket és a távollévőket helyettesíteni kellett hosszabb ideig is. Tanítottam még éneket is – habár botfülű vagyok – de csak helyettesítésképpen. Felállítottam a legjobban éneklő tanulót, és elénekeltettem vele a leckét, de én magam nem énekeltem soha. Tanítottam azonkívül testnevelést is az első évben, a saját, az akkori V. osztályomban; akkor még kézen tudtam járni, végig tudtam menni a tornatermen a legjobb tornásszal. (...)

Tanítottam történelmet is egy hónapig; sőt, amikor elvitték katonának az olasztanárt, még olaszra is befogtak, mert valamikor kétszer két hónapot töltöttem az olasz tengerparton házitanítóként.

45-ben nem voltam itt, mert katona voltam, angol fogságba kerültem Ausztria területén. Októberben jöttem haza. Sok tanár volt itt, nehéz körülmények között kellett dolgoznunk, és nehéz volt a pedagógusnak az élete, mint mindenkié az infláció idején. (...) Akkor nem havonta adták a fizetést, hanem először kéthetenként, azután hetenként, s a növekvő árak miatt már minden héten kétszer kaptunk fizetést. De ha ezt a fizetést nem költöttük el még aznap, akkor a következő nap már jóval kevesebbet ért a pénz: így mihelyt megkaptuk (...) a lyukasórában rohantunk ki a piacra, hogy olajat, sőt, vagy nyulat vegyünk (csirkére nem futotta a pénzünkből). 1946. augusztus 1-jén köszöntött be a jó forint. Két nappal előtte bementem [a városba] még a régi millpengőmmel cipőfűzőt venni. A kereskedő már átszámította a leendő jó forintba az árat, hát az egész fizetésemből nem tudtam volna megvenni azt a cipőfűzőt. (...) Fiatalkoromtól mostanáig – és remélem, hátralevő napjaimban is – ápoltam magamban a legfontosabb érzést: a lelkesedést. Mindig szerettem azokat, akik teljes szívvel, lelkesen dolgoztak valamiért, függetlenül az elismeréstől, legyen az erkölcsi, legyen az anyagi. (...) akik nem csak érdekből viszik tovább a munkát, az életet.”

Források:

- Farkasné Mjazovszky Mária visszaemlékezése
- Dobós Értésítő (1962)
- Dobós Centenárium Évkönyv (1990)
- Ráskay P.-Szabó Z.: A kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola története 1856-1918-1945 (1995)

Tanítványa, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN

Eger

„Azt tanítod a legjobban,
amit magadnak kell leginkább megtanulnod.”
(Richard Bach)

N-Ny

DR. NAGY IMRE (Dés [ma Románia], 1919. május 23. – Debrecen, 1981. január 28.): katonatiszt, középiskolai tanár, igazgató

„Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múlt.”
(Arany János)

Désen született, a nagyhírű kolozsvári Unitárius Főgimnázium nevelte. Édesapját, Szolnok-Doboka vármegye vámügyi főbiztosát, 1928-ban veszítette el. Édesanyja igen nehéz körülmények között nevelte és iskoláztatta négy gyermekét.

1940-ben érettségizett. Olyan kiváló tanárok oktatták, mint Ferenczi Sándor, Márkus Albert, Hadházi Sándor és Pozsonyi Szentmártoni Kálmán. A dési kisdíák tanár akart lenni, de a történelem más irányba sodorta. Észak-Erdély visszatérése után magyar érettségit tett, majd az Unitárius Egyház támogatásával a Ludovika Katonai Akadémia növendéke lett.

1944 májusában Kassára vezényelték, de a front-ra indulás előtt megsebesült. A szombathelyi hadikórházba került, ahol átvészelt egy hastífuszt.

A nyugatra hurcolás elől egy Papiu nevezetű román főhadnagy mentette meg, aki hazavitte Désre. Felgyógyulása után Debrecenben élő nagybátyjához költözött, és beiratkozott a jogi karra. Vizsgáit már nem tehette le. Jelentkezett a Magyar Néphadseregbe. Bár régi katonatisztnek számított, igazolások után a hadsereg átvette, és hadnagyi rangban Záhonyba, a határportyázó őrshez került.

1946-ban megnősült.

1948-ban **Budapestre** vezényelték a **Dózsa György Tiszti Iskolába**, ahol mint lökésképzési tanár oktatott. Később a **pécsi**, majd a **szegedi egyetem Katonai Tanszékének** vezetőtanára lett. 1952-ben került vezetőként a **debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Katonai Tanszékére**.

1956-ban leszerelt, majd beiratkozott az egyetem történelem-latin szakára. Három év alatt kiváló tanulmányi eredménnyel, népköztársasági ösztöndíjasként diplomázott. Családját – ekkor már két gyermeke volt – ebből tartotta el.

Végzése után a **debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumba** került, ahol rövidesen igazgatóhelyettes lett. 1963-ban a **„Kiskossuth” (Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Általános Iskolája)** igazgatójává nevezték ki. Tizenhét évig vezette az iskolát.

Dr. Kondrai Lászlóné Aranyász Judit, az iskola volt tanulója dr. Nagy Imrére emlékezve a következőket írja: „1973 júniusában fejeztem be a KLTE Gyakorló Általános Iskola 8. osztályát Debrecenben. Mindig nagy szeretettel gondolok vissza azokra az évekre. Emlékszem, szerettünk iskolába járni, mert nagyon jó légkör volt. Színvonalas oktatás, magasan kvalifikált tanári kar, s az élén a kedves igazgató bácsi, akit mindnyájan szerettünk. Egyrészt fegyelmet, tekintélyt parancsoló komoly arca, másrészt mosolygós, barátságos tekintete rémlik fel. Néhány kép még ma is élénken előttem van, ahogy a tanévnyitó ünnepségen beszélt a mikrofonba, ahogy átadta az okleveleket a tanulmányi vagy sporteredményekért, amint szigorúan helyére tetette az iskolatáskánkat, amikor az akadályverseny után beszélgetett velünk, vagy amint éppen a stadionban nyakkendőt kötött az új kisdobosoknak és úttörőknek. Kijevei csereutazás alkalmával egyszer segédtolmácsa lehettem. Csak hallomásból tudom, hogy évfolyamtársaim szerették az óráit. Szigorú, de emberséges volt.

Ma én is pedagógus vagyok. Biztosan tudom, hogy nagymértékben az ő vezetése alatt álló tantestületnek, a „kis Kossuth” szellemének köszönhetem, hogy ezt a hivatást választottam. S egy iskola szellemisége sok tekintetben a vezetőn múlik.

Köszönöm, hogy az ő iskolájának tanulója lehettem.”

A KLTE Gyakorló Általános Iskola
1973-ban végzett 8. C osztálya

1970-ben kiváló eredménnyel bölcsészdoktori címet szerzett. Tudományos tevékenységet szeretett volna végezni, amikor kiderült, hogy a háború alatti hastífusz nem múlt el nyomtalanul. Többször kezelték gyomorvérzéssel, ami hozzájárult 1981-ben bekövetkezett hirtelen halálához.

Milyen ember volt?

Egész életében ragaszkodott elhatározásaihoz, döntéseihez. Tanár akart lenni, és az is lett.

Pályafutása alatt végig nagy önfegyelemmel, a tanítványok, gyerekek iránt érzett nagy szeretettel és felelősségérzettel dolgozott. Precizitás, rendszeret, bajtársiasság – mind katonás voná-

sok, melyek haláláig megmaradtak. Volt tartása, s ezt elvárta másoktól is. Az állandó önképzés mellett hatalmas energiával dolgozott az iskolai élet minden területén. Többéves megfeszített munkával az ő vezetése alatt sikerült az iskola újjáépítése, újjászervezése, egy új intézmény létesítése. Kiváló vezetői egyéniség, sok-sok gyermek nevelője, oktatója volt. Tanulói érezték törődését, szeretetét. Munkatársait tisztelte, jobbat akaró szándékait támogatta, segítette.

Imádták unokáit, gyermekeit, feleségét, akivel harmincöt éves, szeretetben eltöltött házasságban élt.

Demeter Józsefné, egykori kollégája így emlékezik: „Nagy tekintélyű, szigorú igazgatónak ismertük meg. Úgy végeztük a munkánkat, mintha mindig rajtunk lenne a szeme. Mikor azonban jobban megismertük, kiderült, hogy kollégái mellett mindenkor kiállt, a szigorúság mögött nagyon barátságos, segítő szándékú ember volt. Következésképpen, keményen irányította az iskolát, ami mindenképpen hozzájárult a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskola jó hírnevéhez. Kellemes emlékeket őrzünk vele kapcsolatban.”

Évtizedeken át tehetséggel, becsülettel szolgálta a magyar oktatás ügyét. Számos tanulmánya, több magas kitüntetése bizonyította munkája eredményességét.

Egy pedagógus minden szava, mozdulata a legtermékenyebb talajba, a gyermeki lélekbe, értelembbe hull, ezért voltaképpen egy igazi tanár sohasem hal meg. Az 1981-ben, hatvankét éves korában elhunyt, város- és országszerte elismert pedagógus nevét nem tudományos dolgozatok, hanem tanítványok százai fogják éltetni.

Édesapánk emlékére ajánljuk ezt a pár sort, szeretettel és hálával.

Gyermekei:

DR. NAGY IMRE

Szolnok

és KISS JÓZSEFNÉ NAGY GABRIELLA

Debrecen

NAGY KATALIN (Nagyvárad [ma Románia]
1943. november 14. – Debrecen, 2011. május 8.):
óvónő

Kétgyermekes, vallásos, tisztviselő családba született második gyermekként.

Az általános iskola 8 osztályát a hajdúszoboszlói leányiskolában végezte, majd ugyancsak a hajdúszoboszlói Högyes Endre Gimnáziumban tanult tovább. Itt érettségizett 1962-ben, és felvételt nyert a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetbe. 1964-ben óvónői diplomát szerzett.

Első munkahelye a **kállósemjéni óvoda** volt, ahová 1964. augusztus 1-jén nevezték ki. Onnan – saját kérésére – 1965. szeptember 1-jén a **hajdúszoboszlói 5. sz. Napközi Otthonos Óvodába** helyezték át, ahol 1973. augusztus 31-ig dolgozott. 1973. szeptember 1-jétől a **3. sz. Napközi Otthonos Óvodában** 2 fő óvónői állás megüresedett, és az intézmény vezetésével engem (Molnár Anikó szerző) bízott meg a Városi Tanács Művelődési Osztálya, a másik álláshelyre Katikát nevezték ki. Ő ebben az óvodában folytatta óvodapedagógusi tevékenységét – 25 éven át – nyugállományba vonulásáig.

Az óvónői pálya iránti vonzalma már gyermekkorában megmutatkozott. Nagyon szerette a kisgyermeket, ezért a pályaválasztáskor elhatározta, hogy óvónő lesz.

Az óvónőképző által nyújtott alapos elméleti felkészültséggel kezdte meg munkáját a kallósemjéni óvodában. Az itt végzett – egyéves – tevékenységről az intézmény vezetője pozitív minősítést adott.

Katona Lászlóné kolléganője így emlékezik Katikára: „1971-ben kerültem a Vadas utcai óvodába, mint képesítés nélküli óvónő. Először itt találkoztam Katikával, az ő nagycsoportjában dolgoztam délutános

beosztásban. Az együtt töltött egy tanév alatt nagyon kedvesnek, segítőkésznek ismertem meg. 1972-ben elbúcsúztunk egymástól, mivel a Törökdomb utcai óvodában kaptam állást. Szerencsére a sors újra összehozott Katikával. 1975-ben a Rákóczi u. 14. sz. alatti óvodába neveztek ki, ahol vele a nyugdíjba vonulásáig együtt dolgozhattam. Nekem mint friss diplomásnak, szinte pályakezdő óvónőnek sokat segített abban, hogy a szakmai-pedagógiai ismereteimet a gyakorlati munkámhoz hatékonyan tudjam alkalmazni.

A közöttünk kialakult jó munkatársi, baráti kapcsolat nemcsak kedvességének, segítőkészségének, de őszinte, vidám természetének is köszönhető. Sok közös tevékenységben vettünk részt a napi munka során (ünnepek, ünnepélyek, bemutató foglalkozások stb.).

Az ezen alkalmakra való felkészülés, részvétel olyan kellemes, maradandó élményt nyújtott számomra, amire ma is szívesen emlékezem.

A közöttünk kialakult, évtizedeken át tartó barátság és szeretet a Katika nyugdíjba vonulása után is, haláláig megmaradt. Emlékét tisztelettel megőrzöm.”

Én (Molnár Anikó) 1968-ban kerültem az 5. sz. Napközi Otthonos Óvodába, s ott lettem a Katika kolléganője. Akkor nyílt alkalmam arra, hogy személyiségét, nevelő-oktató munkáját közvetlenül megismerjem. Kedves, segítőkész egyéniségének köszönhetően rövid idő alatt jó munka- és baráti kapcsolat alakult ki közöttünk. A napi rendszerességű megbeszéléseink során tapasztaltam meg a szakmai felkészültségét, nevelési elveit.

A harmadik állomáshelyén, a 3. sz. Napközi Otthonos Óvoda Rákóczi u. 14. sz. alatti 2 csoportos egységben 25 éven át volt csoportvezető óvónő. A nevelési-oktatói feladatait mindig cél tudatosan tervezte, az ahhoz szükséges szervezési feladatokat is körültekintően határozta meg.

A csoportmunkában alapvető feladatának tartotta a gyermekek személyiségének alapos megismerését, s ebből kiindulva a készségek, képességek fejlesztését. Nevelő-oktató munkájában szerves egységben, eredményesen alkalmazta az egyéni bánásmód és a közösségi nevelés elvét.

Részben osztott csoportjaiban és a két korosztályú gyermekek egymás mellett élésében nagy körültekintéssel differenciálta és hangolta össze a nevelési, oktatási és szervezési feladatokat. Igyekezett minél jobban kihasználni a két korcsoport egymásra hatásából adódó pozitív lehetőségeket.

A csoportjaiban a nyugodt, derűs, családias légkör kialakítására törekedett, amelyet a gyerme-

kek életkori sajátosságának megfelelő szokás- és szabályrendszer kialakításával ért el.

Az ismeretszerzés, a készségek és a képességek fejlesztési területének a játékot tartotta. Az eredmények eléréséhez a legcélravezetőbb módszernek a játékossgot alkalmazta.

A séták, kirándulások alkalmával az egyéni tapasztalatszerzés, az ok-okozati összefüggések felismerése, a gyermeki őszinte rácsodálkozás élménye vezetett eredményre.

Az évek során azt tapasztalta, hogy az óvodai foglalkozások kötelező jellege még a nagycsoportosok számára sem a legmegfelelőbb, ezért azokat a 90-es évektől kötetlen formában, önkéntes részvételi alapon szervezte mindkét korcsoportban. Ez a módszer igen hatékony volt, mivel a legtöbb gyermek szívesen és aktívan vett részt a felkínált alkalmakon.

Munkájának fokmérője az volt, amikor a csoportjába járó gyermekek 6-7 éves korukra megfelelő iskolakészültségi szintet értek el. Ő a gyermekek életútját az iskolában is figyelemmel kísérte. Jóleső érzéssel töltötte el, hogy a gyermekek felkészültségéről a tanítónők elismeréssel nyilatkoztak. A 4. sz. Általános Iskolával, majd a Gönczy Pál Általános Iskolával évtizedeken át tervszerű munkakapcsolatot alakított ki.

Az 1980-as évek elején mentoróvónőként is működött. A városi óvodai szaktanácsadó felkérésére három alkalommal töltötték csoportjában a Hajdúböszörményi Óvóképző Intézet utolsó éves hallgatói 1 hónapos szakmai gyakorlatukat, s tettek gyakorlatból államvizsgát. Katika szívesen vállalta, és nagy felelősséggel teljesítette ezt a megbízást is. A munkáját mind az intézet gyakorlatvezető tanára, mind a szaktanácsadó és a hallgatók elismeréssel köszönték meg.

A kolléganő a szakmai-pedagógiai ismereteinek bővítése céljából érdeklődéssel kapcsolódott be a továbbképzésekbe. Rendszeresen részt vett a városban szervezett „Nevelőtestületi vitacsoport”, valamint a helyi szakmai munkaközösségek munkájában.

Az 1977-es évben elvégezte a megyei szervezésű komplex szemináriumot. „A munkára nevelés az óvoda nagycsoportjában” témájú záródolgozata „Jól megfelelt” minősítést kapott.

Mindig nyitott volt az óvodai életben bekövetkezett szervezeti és tartalmi változások befogadására, az új pedagógiai módszertani eljárások

kipróbálására. Munkája során szükségesnek tartotta, hogy az ismereteit önképzéssel bővítse, tudását fejlessze.

A gyermekek eredményes nevelése érdekében igen fontosnak tartotta a családokkal való hatékony együttműködést. Ennek megteremtése céljából törekedett a szülők alapos megismerésére, jó munkakapcsolat kialakítására. Örömmel töltötte el, amikor sikeresen meg tudta nyerni a szülőket a munkája támogatására. A szülők nagy többsége mindig elismerően nyilatkozott tevékenységéről, közülük többen is az óvodásai voltak, és egyéni választás alapján adták az ő csoportjába gyermekeiket.

Nagy Katalin kolléganő a csoportban végzett nevelő-oktató munkája mellett több évtizeden át nagy felelősséggel látta el az intézmény munka- és balesetvédelmi megbízotti feladatát, továbbá pontosan végezte az óvoda szakszervezeti alapszervezetében a gazdaságvezetői teendőket.

Dicséretes az a munkatársi kapcsolat, amit az óvoda technikai dolgozóival alakított ki. A tisztelőten és megbecsülésen alapuló viszonyban úgy tudta irányítani azok munkáját, hogy – az akkor még szakképzetlen dajkák – érdemi segítségét nyújtottak a gyermekek gondozásában, nevelésében. Legtöbbjük a mai napig szeretettel emlékezik Katikára, szívesen emlékeznek az együtt töltött évekre.

A 34 év során nevelt-oktatótt több száz kisgyermek közül az alábbiakban emlékezik Katika óvó nénire, az utolsó, részben osztott nagycsoportjából Szakács Péter:

„Három évig jártam a Rákóczi u. 14. sz. alatti óvodának abba a csoportjába, amelyikben az egyik óvó néni Katika néni volt. A gyermekkoromnak arra az időszakára 19 év elteltével is jó érzés visszaemlékezni. Katika nénihez az óvodába lépésemről kezdve ragaszkodtam, nagyon megszerettem őt. Amikor napközben megsimogatta az arcom, vagy amikor magához ölelt, tudtam, hogy ő is szeret engem.

A csoportban kedvesen, halkan beszélt, sokat mosolygott. Néha az is előfordult, hogy haragudott, amikor rendetlenkedtünk, de olyankor sem emelte fel a hangját, nyugodt, jóságos volt. Amikor azt szerettem volna, hogy mindnyájan rá figyeljünk mindig azt mondta: »Nézzetek rám! Szeretném látni a csillogó szemeket!« Amikor velünk volt, mindig nagyon figyelt ránk, törődött velünk. Észrevette, ha valami miatt szomorúak voltunk, vagy nem éreztük jól magunkat. Ilyenkor igyekezett hamar megvigasztalni s a bajainkat orvosolni.

Azoknak a feladatoknak az elvégzésében, amit még nem tudtunk önállóan elvégezni, ő mindig segített, türelmesen tanítgatott és nagyon sokszor dicsért minket. Amikor viszont vita támadt közöttünk, mindig igazságosan igyekezett megoldani a problémát. Nagyon vidám, derűs volt az óvodai élet, ezért is éreztem jól magam én is a csoportban, s szerettem oda járni.

Katika néni mindig közöttünk volt, sokat játszott velünk. A foglalkozásokon szívesen vettem részt, pedig nem volt kötelező. Érdekes dologgal ismertetett meg bennünket a csoportszobában és a séták, kirándulások alkalmával is. Minden foglalkozás érdekelt, mivel azokon sok sikerélményben volt részem.

Az évek során többször felidézem magamban az óvodai ünnepélyeket is. Kellemesen emlékszem vissza azok hangulatára. Az akkor készült fényképeket, videófelvételeket is szoktam nézegetni. Akkor Katika néni még boldogabb volt, mint máskor, és nagyon büszke volt ránk.

A nagycsoportos évzáró ünnepélyen két csoporttársammal a következő Osváth Erzsébet-verssel búcsúztunk el tőle:

»Meséltél és meséltél

Velem voltál örömben. / Velem voltál bajban. / Velem voltál, ha sírtam, / velem, ha kacagtam.

Meséltél és meséltél / igazakat, szépet. / Kívántam, hogy a meséd / Sose érjen véget.

Mit adtam én cserébe?! / Te azt sosem kérted. / De talán a két szemem / Elárulta néked.«

Akkor bizony nagyon sajnáltam, hogy el kell válnunk egymástól, és el is érzékenyültem. Katika néni azzal vigasztalt, hogy annak kell örülni, amiért ügyes, iskoláért gyerekek lettünk. Szeptember 1-jén büszkén kísért ő is bennünket a Gönczy Pál Általános Iskola tanérvnyitő ünnepélyére.

A jó kapcsolatunk később is megmaradt. Többször meglátogatott az 1. osztályban, s a további években is érdeklődött az életem alakulásáról. Örömmel vett részt a 8. osztályos ballagási ünnepélyemen, s elégedetten gratulált a szakközépiskolában szerzett képesítesemhez. A halálának híre nagyon megdöbbsentett, őszintén sajnáltam őt. A temetésén szomorúan álltam a koporsóját nézve, és azt mondogattam magamban: Mindent köszönök, Katika óvó néni. Szeretettel és tisztelettel emlékezem reá.”

1998. november 15-én Katika elbúcsúzott az óvodától, nyugállományba vonult. Lezárult számára egy szép, sikeres óvónői pálya. A 34 év során magas kitüntetések nem kaptott, viszont többször részesült rendkívüli feljebbsorolásban, pénzjutalomban. Ezek az elismerések is jól estek neki, de az igazi örömet számára a gyermekek őszinte szeretete, ragaszkodása, a szülők felé

áradó tisztelete és a kollégák megbecsülése okozta.

Az utolsó, részben osztott nagycsoportja az évzáró ünnepségen 1994-ben

Nyugdíjas éveinek első felét idős édesanyjának ápolása töltötte ki, amelyet nagy gyermeki szeretettel és odaadással végzett. Az igaz baráti kapcsolatunk azonban továbbra is töretlen maradt. Sok közös élményben volt részünk, több szabadidőt töltöttünk együtt, mint korábban.

2010 szeptemberében egészsége megromlott, de rövid időn belül felgyógyult. 2011 áprilisában váratlanul kórházba került, és hamarosan kiderült, hogy gyógyíthatatlan beteg. Megrendülten fogadtuk a lesújtó hírt. Katika a fájdalmakat végtelen türelemmel, önuralommal viselte. Mivel buzgó vallásos életet élt, nem panaszkodott, nem zúgolódott a reá mért súlyos megpróbáltatás miatt. Amilyen szelíd, szerény egyéniség volt életében, olyan békében, csendben távozott el közülünk.

Kosztolányi Dezső soraival búcsúztunk:

„Nem volt nagy és kiváló, / csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.”

Források:

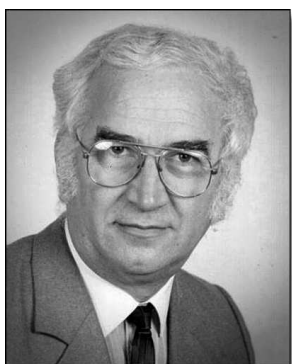
- Családi okmányok
- Testvére, dr. Nagy László emlékei
- Intézményvezetői minősítések, vélemények
- Volt kollégái, óvodásai és azok szüleinek visszaemlékezései.

Kollégái:

*MOLNÁR ANIKÓ MÁRIA
és IMRE OTTÓNÉ
Hajdúszoboszló*

NAGY MIKLÓS (Hajdúdorog, 1934. november 14. – Berettyóújfalu, 2012. április 24.): középiskolai tanár, igazgató

A régi dorogi történetekben szerepel bizonyos Tóth Imre, aki hol „amerikás” Tóthnak, hol „zarándok” Tóthnak van említve, ő volt a nagypapa, aki megteremtette a parasztgazdaság nagy részét, a Böszörményi úton házat épített és földeket is vásárolt. Leányát, Erzsébetet 1923-ban vette el Nagy Gábor, aki megjárta az I. világháborút, még 18 éves sem volt, amikor besorozták. Összekommendálták a fiatalokat, akik az esküvő után a szállásföldi tanyán kezdték el a közös életet. 11 év alatt hét gyermekük született, Miklós volt a legfiatalabb. Édesanyja – bár csak egy „fél elemije” volt – erős kézzel irányította a gazdálkodás jó részét és a gyerekek sorsát is.

Két fiú: Sándor és Miklós tanult csak tovább, előbb a tanyasi iskolába jártak, majd Dorogon fejezték be a nyolcadik osztályt. Miklós a hajdúnánási gimnáziumban érettségizett. A tanulás mellett rendszeresen és örömmel segített a családi gazdaságban, ezt a paraszti életforma természetes velejárójának tekintette. A gimnáziumból gyakran gyalog ment ki a tanyára és csinálta az éppen soron következő mezőgazdasági munkát: répa-egyelést, tengeritörést stb.

Sokat és szívesen mesélt ezekről az évekről.

Érettségi után – helyhiány miatt – Debrecenben nem vették fel az egyetemre, így beadta a jelentkezését a pótfelvételre Szegedre, történelem-magyar szakra. A kévehordást kellett otthagynia azért, hogy este elinduljon vonattal Szegedre, csak reggel 6 órára ért oda, de így is sikeres felvételt tett. Nagyon megszerette Szegedet.

A diploma megszerzése után 1957-től 1960-ig **Biharnagybajomban** tanított az általános isko-

labán. A tudását szerette volna megosztani a középiskolás korosztállyal is, és 1960-ban **Berettyóújfaluban**, az **Arany János Gimnáziumban** kezdte a tanétet, ahol 1965-től felnőttoktatási tagozatvezető is lett.

Óráira mindig alaposan felkészült, színes, érdekes, anekdotákkal tarkított előadásait máig is emlegetik tanítványai. Mindig elegáns volt, udvarias és kifogástalan modorú. Csodálatosan táncolt, szerette a művészeteket, rengeteget olvasott és szívesen járt kirándulni. Ma azt mondhatjuk róla, hogy igazi européer volt!

1968-tól 1971-ig az **Arany János Kollégiumot**, majd 1971-től 1980-ig a **Szabó Pál Kollégiumot** igazgatta. Ezt is nagy szeretettel és empátiával végezte. „*Tanyasi, porosfülű fiúként*” – ahogy magát nevezte – mélyen átérezte a 14-15 éves gyerekek helyzetét, akik egy hónapban egyszer mehettek haza, egyszer láthatták a szülőket, testvéreket. Mindig szerette és segítette, bátorította őket, és embert faragott még a leggyámoltalanabból is. A kötelező órákon túl is sokat volt közöttük, eligazította a konfliktusokat, helyrerakta az értékrendeket, de ezt mindig tapintattal, mély emberséggel tette. A „nagy generáció” tagjaként emlegették, akik hivatásként gyakorolták a tanítás nem könnyű mesterségét. Megkövetelte a gyerekektől, hogy szép magyarsággal, biztos tényismeretekkel, logikusan építsék fel feleleteiket, legyen szó bármelyik tantárgyról is. Ezzel is tisztelték meg tanáraikat és önmagukat is. Sokszor emlegette Kosztolányi Dezső írását, miszerint „*Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, magyarul beszélek, írok, gondolkodok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható*”. Tudása lenyűgöző volt, hű szövetségesei voltak a könyvek, melyek mindig megnyugtatták és elszórakoztatták.

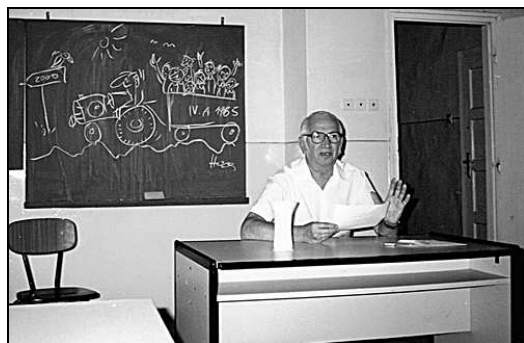
Közben 1972. december 23-án házasságot kötött dr. Csanády Ilona fogszakorvossal. Házasságukból két gyermek született: Gábor, aki szervízvezető és Anna, aki édesapja hivatását folytatja középiskolai tanárként.

1979-ben megkapta a **Berettyóújfalu városért** kitüntetést és hozzá egy gyönyörű, új feladatot, a **Bessenyei György Szakközépiskola** (korábban Zalka Máté Szakközépiskola) vezetését.

Töretlen lelkesedéssel kezdett ehhez a munkához is. Kiváló vezető volt, úgy tudott dicsérni, mint senki más, kevés szóval, előremutatóan, inspirál-

va az újra és igényességre. Mindig érezte, hogy bízik a kollégákban, felkarolta a jó ötleteket, segítette azok megvalósítását. Humorral, önfegyelmel, szeretettel tolta az iskola nehéz terhekké megrakott szekerét, és amikor egyre jobban lépdelt felfelé az iskola az országos ranglétrán, boldog volt, de nem elbizakodott. Világosan elmondta, hol és miben kell még javítani, de a dicséret is kéznél volt. A mértéket mindig tudta, és bennünk is tudatosította. Sosem láttuk rajta az otthoni gondokat, pedig felesége nagybeteg volt, majd az elvesztése után egyedül nevelte tovább két imádott gyermekét. Munkáját rendíthetetlen energiával végezte, nem is tudtuk, honnan volt annyi lelkiereje. Minden tantestületi kirándulásra, iskolai rendezvényre eljött, ha kellett, idegenvezető volt (különösen Szegeden), megtáncoltatta a lányokat, örömmel koccintott a fiúkkal.

1994-ben nyugdíjba vonult, a Magyar Köztársaság Művelődési és Köznevelési minisztere *Pedagógus Szolgálati Érdeméremmel* ismerte el közel 40 éves pedagógusi életművét. 1997-ben a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlése a megyében végzett kiemelkedő tanári és igazgatói tevékenységéért valamint a Megyei Kollégiumi Munkaközösség vezetéséért (1975-1980) *Maróthy György-díjjal* tüntette ki.

Névsort olvas a '65-ben érettségizettek
40 éves találkozáján

1994 és 2001 között nyugdíjas óraadó tanárként tevékenykedett, de egészségi állapota nem volt kifogástalan. Óriási örömmel érte meg négy unokája születését, és 2007-ben Szegeden boldogan vette át az *aranydiplomát*, illetve Berettyóújfalu-ban a *Bihari Alma Materért-díjat*.

Sajnos, betegsége elhatalmasodott, a szerető család ereje sem tudott már rajta segíteni. A Hajdúság szülte itt, Biharban alussza örök álmát. Utolsó útjára 2012-ben Szilágyi Domokos soraival kísértük el:

*„A levelek fölött
álmodozó fények úsznak,
az álmok fölragyognak,
a fények elalussznak.
Aludj fényekkel együtt,
ragyogj álmokkal együtt.”*

Források:

- Nagy Anna jegyzetei, amit édesapja mondott tollba
- Visszaemlékezések
- Önéletrajz

*Volt kollégája, igazgatóhelyettese,
GYULA FERENCNÉ
Berettyóújfalu*

NÁNAY BÉLA (Székesfehérvár, 1886. szeptember 1. – Debrecen, 1953. augusztus 7.): gimnáziumi tanár, igazgató, református lelkész, egyetemi könyvtáros

Szülei Nánay Mihály ipari munkás és Bihari Mária voltak. Teológiai tanulmányait 1904 és 1908 között a budapesti Református Teológiai Akadémián végezte, majd 1910-től vallásitanárként működött **Kiskunhalason**. Itt kötött házasságot 1910-ben Pethő Vilmával, a debreceni tanítóképző gyakorlóiskolájának későbbi neves tanítónőjével; s egy év múlva kisfia, Zoltán születésének örülhetett.

Már családapaként iratkozott be a budapesti bölcsészkarra, ahol magyar és latin szakos stúdiumokat folytatott. Középiskolai tanári oklevelét 1915-ben szerezte meg. 1914 szeptemberétől a **kunszentmiklósi református főgimnáziumban** tanított, innen 1916-ban került át Debrecenbe, a **Református Leánygimnáziumba (Dóczy)**, ahol 1935 augusztusáig volt alkalmazásban. Közben 1925-ben a dijoni, 1928-ban a grenoblei egyetemen is gyarapította ismereteit.

Ezután néhány évig teljes egészében a pedagógiai szakírói tevékenységnek szentelte magát, nyugdíjasként.

Az 1933/34-es tabló

A második világháború alatt újra katedrára állt: 1942 októberétől 1944. október 6-ig az **esztergomi községi gimnáziumban** tanított, 1945-46-ban pedig a Debreceni Tankerület középiskolai előadójaként vett részt a háborús károk rendbehozatalában, az iskolák normális életének újraindításában. 1946. augusztus elsejével bízták meg a **debreceni egyetemi tanárképző intézeti gyakorlógimnázium** igazgatói tisztével. Iskola-vezetői munkáját nehéz időkben látta el, egészen az addigi tanárképzés átalakításáig, ami az egyetemi tanárképző intézet és a hozzájuk kapcsolódó gyakorlógimnázium megszüntetésével járt. Igazgatói állásából 1949. január 23-i dátummal mentették fel. Mint jónéhány más, egzisztencia nélkül maradt tanárnak és értelmiséginek, itt is a minisztériumból kitett, de szerencsére az Egyetemi Könyvtár igazgatójának kinevezett Kovács Máté segített: 1952-ben felvette az **Egyetemi Könyvtárba** szakozónak, majd pár hónap múlva, októberben könyvtári főmunkaerő státuszt szerzett neki. Ez azonban már túl sok volt az akkori hatalomnak, nem hagyhatták, hogy „reakciós ele-

mek” legyenek tudományos pozícióban az egyetemen, ezért 1953 márciusában lefokozták az akkoriban kitalált segédkönyvtáros munkakörbe. Ezt a megaláztatást azonban Nánay nem sokáig viselte el, augusztus 7-én hunyt el szívkoszorúérlemeszesedésben.

Nánay Béla tanári karakteréről elsősorban leánygimnáziumi tanítványainak visszaemlékezéseiből értesülhetünk.

Szabó Magda író nő több interjúban is elmondta, milyen módon ébresztette fel benne az osztályukban latint tanító Nánay a tanári pálya iránti kedvet, a nevelői szenvedélyt. Az egyik beszélgetésben, amelyet Kabdebó Lóránt készített vele a *Mondják meg Zsófikának* c. regény kapcsán, a következőképpen idézte fel egykori tanára alakját a latin nyelv és kultúra szépségeire gyermekkorától fogékony író nő: „Nekem egészen kitűnő nevelőim voltak az Abigél Matulájában, a valóságosnál némileg élesebb kontúrokkal ábrázolt intézetemben, a Debreceni Református Leánygimnáziumban, volt kiket megfigyelnem. Most elsősorban Nánay tanár úrra utalok, aki például azzal tisztelte meg legjobb tanítványait, hogy havonta egyszer katedrára engedte őket, megadva előre a tanítandó módszeres egységet, rábízva a kiválasztottakra a felkészülés módját. Ehhez fogható stimulust nem kaptam életem során senkitől. Az első, diákként levezetett latinóra eldöntötte az irányt, amely felé indulni szándékoztam, bizonyos volt, hogy bölcsészetre iratkozom érettségi után.”

Szabó Magda felidézett emléke eszünkbe juttathatja egy másik jelentős magyar tanáregyeniség, Vajthó László pedagógiáját, amelynek egyik fontos eleme éppen a tanulók tanításba való bevonása volt. A diákokkal megtartott órákat sok nevelő túl nagy kockázatnak tartotta, de Vajthó módszere ismertetésekor minden alkalommal leszögezte, hogy diákjai végtelenül lelkiismeretesen, alaposan felkészültek az előadni vállalt témákból, hiszen az osztály szigorú bírő volt, és senki sem szeretett volna szegényben maradni a társai előtt. Nánay – talán éppen Vajthó kezdeményezésének eredményeiről értesülve, hiszen a pesti irodalomtanár az Országos Középiskolai Tanáregyesületben is beszámolt merész újításáról – szintén kipróbálta és sikerrel alkalmazta a tanuló munkáltatásnak ezt a különös formáját. Amellett, hogy ez a módszer lehetőséget adott a tehetségesebb növendékeknek a tanári szerepbe való belehelyezkedésre, rávezette a tanórát tartó diá-

kokat a pedagógusmunka felelősségének átérté-
sére is.

Nánayról őszinte tisztelettel és mély hálával írt emlékezéseiben Kis Margit nyíregyházi tanárnő is, aki 1919 és 1923 között tanult a Dócziban.

A *viharedzett nő* c. mindmáig publikálatlan memoár lapjain egy korát megelőzően gyermekközpontúan gondolkodó, szuggesztív, magas színvonalon oktató pedagógus portréját rajzolta meg a nyíregyházi magyar-német-ország szakos tanárnő egykori mestere jellemzésekor. Kis Margit sorainak hitelességét – többek között – az is alátámasztja, hogy ötödiktől nyolcadikig Nánay tanította az osztályukban a két legnagyobb heti óraszámú tantárgyat, a magyart és a latint, sőt, a középiskola utolsó két évében ő lett az osztályfőnökük is. A visszaemlékező tanárnő precíz, pedáns, lelkiismeretes tanárnak ábrázolta Nánayt, aki üldözte a lustaságot, és szigorú volt a tanultak számonkérésekor is. Ugyanakkor sokat és szívesen foglalkozott a tanítványaival, sokszor még a tízperces szüneteket is velük töltötte, megbeszélte az osztállyal a problémákat. Ebben nyilván alapos pszichológiai műveltsége, tájékozottsága is segítségére volt, nem véletlen, hogy a nyolcadikos lélektan tanításával is őt bízták meg.

Kis Margit számára mégis egykori osztályfőnöke irodalomórái maradtak a legemlékezetesebbek.

Leginkább modern felfogásáért becsülte Nánayt, és azért volt hálás neki, mert szenvedélyes olvasókká, versbarátokká nevelte őket. Tanára különleges – és pedagóguskörökben akkor még némileg szokatlan – nyitottságát, érzékenységét a modern irodalom iránt a memoár alábbi sorai is alátámasztják: „Már Ady Endréről tanított oly korban, amikor még csak a neve sem szerepelt a költőóriásnak az irodalomtörténetünkben. Midőn erősen támadták és vitatták lírájának értékeit, mi már akkor behatóan foglalkoztunk Ady újszerű költészetével. (...) Valósággal megrészegített bennünket ez a költészet. De mi lelkesedéssel szívtuk magunkba e különös költészet édes mérgét, kesernyés illatát, elkábított bennünket csodás varázsa. (...) Ilyen mély hatással tudott lenni Nánay osztályunkra a modern költészet beható ismertetésével, sajátos egyéni módszerével. Mikor a hetedikben átvette a magyar nyelv tanítását Koncz Aurélné igazgatónőtől, megkérdezte az osztályunktól: »Élő vagy holt irodalmat akarnak-e tanulni?« Mi kórusban zengtük, hogy élő irodalmat. Modern tanár volt abban is, [hogya] mindent megbeszélte velünk. Nohát, ha az élő irodalmat óhajtják, akkor vállalniuk kell azt is, hogy a soron lévő írók, költők műveit nem-

csak az irodalomtörténetből ismerik meg, hanem el is olvassák azokat, és jegyzeteket készítenek róluk. Így mellőzhetik a Beöthy-irodalomtörténetet. Nekünk valóban nem is kellett bevágnunk a tankönyv anyagát. Aki éppen akarta, elolvashatta az őt érdeklő részeket abból is. De az óráinkon nagy figyelemmel hallgattuk Nánay tanár úr magyarázatát, valósággal egyetemi színvonalú előadások voltak ezek. Otthon az olvasott költői művekből idézetekkel egészítettük ki a jegyzeteinket, ki-ki a tetszése szerint, szinte versenyeztünk egymással, hogy melyikünk tud érdekesebb szemelvénnel beszámolni. A feleletek így nagyon egyéniek, színesek voltak, és mindnyájan nagy érdeklődéssel hallgattuk a felelőket, akiket a tanár nem zavart meg kérdéseivel, azt mondta el az illető, amit tudott.”

A volt tanítvány tollából származó leírásból egyértelműen kiderül, hogy Nánay a tanulói öntevékenység (vagy ahogy akkoriban emlegették: önmunkásság) bátorításának, kibontakoztatásának elvét tartotta szem előtt az irodalomóráin. Az önmunkásság elvén alapuló ismeretszerzés nem volt elterjedt a korszak iskoláiban, inkább csak a progresszív pedagógiai irányzatokat követő (nagy részt magániskolaként működő) oktatási intézményekben.

Nánay mind oktatási módszereiben, mind pedig a növendékekre való odafigyelésben tudatosan követte az akkori haladó pedagógiai mozgalmakat, a reformpedagógia legjelentősebb képviselőit.

Úgy gondolta, vége annak a korszaknak, amikor a tanár csupán „közlő tanszemély” volt. Vélekedése szerint a XX. század teljesen más nevelői szerepmegvalósítást követel: ez a szerep pedig összetettebb, nagyobb pedagógiai rátermettséget és érzékenységet igényel a korábbi idők tanárszerepeinél. Ezt a meggyőződését az alábbi gondolatmenetben foglalta össze egy 1933-as rövid írásában, amely a *Protestáns Tanügyi Szemle* hasábjain látott napvilágot:

„A közlő tanár kereső tanárrá lesz, aki vizsgálja a tanári és gyermeklélek törvényeit, közös munkájuk feltételeit és lehetőségeit. Ez kategorikus imperativus a tanárságra, mert a deformáló társadalom helyett újat kell építeni. Ehhez intellektuálisan, erkölcsileg és szociálisan értéke-
sebb generáció szükséges, mint mi vagyunk. Jobb nemzedéket pedig jobb nevelő nevelhet.”

Ugyanebben az írásban ironizál Nánay azon, hogy a korábbi korszak tanárai sokszor szaktudósként, szépíróként vagy művészként akartak érvényesülni (iskolai munkájuk kárára). Nem

kevés malíciával jegyzi meg, hogy amikor az iskolai értesítőben felsorolták a tanárok szakírói, társadalmi és művészeti munkásságát, tulajdonképpen azt demonstrálták, hogy mennyi külső dolog akadályozta meg a tanárt abban, hogy tanár legyen. Érdekes ezt a kijelentést éppen Nánaytól olvasni, akinek szakírói tevékenysége roppant széles körű volt. Nánay valóban a legtermékenyebb pedagógiai írók közé tartozott a két világháború közötti években, bár az utókor jobbára csak a Wellsről írt könyvét ismeri. Pedig írásain végigtekintve a kései olvasó csak ámul az elébe táruló tematikai gazdagságon: egyértelműen azt árulják el szerzőjükről ezek a publikációk, hogy érdeklődése sokfelé irányult, és több tudományterületen is magabiztosan mozgott.

Az 1910-es években elsősorban egyháztörténeti tárgyú tanulmányai jelentek meg, majd egyre inkább a pedagógia kötötte le a figyelmét. Az 1920-as és 30-as években a Debreceni Szemlében, az ugyancsak debreceni kötődésű Protestáns Tanügyi Szemlében, a kolozsvári Korunkban, a Magyar Kultúrában és a Magyar Szemlében jelentek meg gondolatgazdag irodalmi és pedagógiai témájú tanulmányai, recenziói, 1945 után pedig az *Embernevelés* közölte néhány írását. Már első pedagógiai vonatkozású cikkeivel, amelyeknek még a *Magyar Paedagogia* c. folyóirat biztosított helyet az 1910-es évek második felében, megdöbbentette kortársait. A kötelező háborús lelkesedés és a hamisan hazafiaskodó szövegek idején Nánay határozottan hitet tett a pacifizmus mellett, és az iskola legfőbb feladatainak egyikeként jelölte meg a békére nevelést.

Elképzelték, milyen fogadtatása lehetett bátor szavainak akkor, amikor egyes pedagógusok erőnek erejével próbálták bizonygatni a háborús pedagógia pozitív hatásait és minél közvetlenebb kapcsolatot kerestek a háború és az iskola között. Nánay bátran szembement a vezető politikai köröket támogató oktatáspolitikusokkal és nevelőkkel: mélységesen elítélte az iskolákban folyó direkt és indirekt katonai előkészítést. „*A művelődés feltétele a béke – írja egyik 1917-es tanulmányában –, kell, hogy a művelődés műhelyében ezen dolgozzanak. Szép, emberi feladata: gyűlöletet oltani, haragot oldani, nyugalmat teremteni, az emberiség alkotó munkájában részt venni. Politika ez? Sokkal kevésbé, mint a katonai előkészítés. (...) Ha az állam szempontjából vizsgáljuk a kérdést, úgy találjuk, hogy számára értéke-*

sebb lesz az így nevelt polgár. Az állam elsősorban nem hadakozó szervezet, hanem kultúrközösség. Polgárai pedig nem katonának, hanem embernek születnek. Tehát az államnak is érdeke, hogy emberi feladatakra nevelje őket.”

Az igazi humanista nevelő nemes idealizmusát, emelkedett erkölcsiségét tükrözi a fent idézett tanulmány minden sora. Nánay hű is maradt egész életében ehhez a nemes idealizmushoz, a humanizmus által körvonalazott értékrendhez.

Talán éppen ez az elköteleződése tette fogékonnyá a reformpedagógia különböző irányzatai iránt is. Bár nem volt tagja a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak, szívesen látogatta az új pedagógia jegyében létrejött iskolákat. Nem véletlen, hogy az ő tollából született az első magyar nyelvű ismertetés Freinet pedagógiájáról (ez az írása *A Jövő Útjain* c. folyóiratban jelent meg), de a külföldi pedagógiai újítások mellett a magyar iskolareformerek tevékenységét is figyelemmel kísérte. A Protestáns Tanügyi Szemlében számolt be azokról az értékes impressziókról, tapasztalatokról, amelyeket a Domokos Lászlóné alapította Új Iskolában szerzett. A sok folyóiratban publikáló pedagógiai szakíró barátaival, Kemény Gáborral és Ballai Károllyal együtt egy új nevelésügyi lap létrehozásáról is álmodozott az 1930-as évek közepén. A folyóiratnak a Duna-völgyi Pedagógia címet adták volna, és Nánay el is kezdte a potenciális szerzők és terjesztők beszervezését. A Merkantil Kiadó azonban, amely a folyóirat elindításáról tárgyaltak, más módon képzelte el a lap külső kiállítását és előfizetési árát, mint a három szerkesztőjelölt, így a szöveget végül elejtették. Csak sejthetjük, mennyi kiváló cikkel lett szegényebb pedagógiai irodalmunk azáltal, hogy a tervezett lap sosem született meg.

Nánay Béláról kollégái és tanítványai egyaránt elismerő szavakkal nyilatkoztak. A fent említett *Kemény Gábor* egyik levelében, amelyet Krammer Jenőhöz írt, a következő értékelést adta kollégájáról: „Elárulhatom Neked, hogy Nánay Béla egyike a legképzettebb magyar pedagógusoknak...”

A már idézett Kis Margit pedig fél évszázad távlatából is habozás nélkül Nánayt nevezte meg legnagyobb hatású tanáráként, noha a Dóczi Leánygimnázium akkori testületében több kimagasló tanáregyenlőség is volt. Egy tanár sikerességét leginkább az mutatja meg, hogy tanítványai a

tőle nyert tudással kiválóan boldogulnak az életben. Nánay esetében erre is találunk utalást, még-hozzá éppen *Kis Margit* visszaemlékezéseiben. Első egyetemi irodalomvizsgája ugyanis a következőképpen zajlott a konzervatívizmusról ismert Pap Károlynál: „Nagy lelkesedés, mély átérzés, tárgyismeret, költészet iránti rajongás szötte át a beszámolómat. Pap Károly professzor nagy figyelemmel hallgatott, és nem szakított félbe aprólékos kérdésekkel. (...) Végül megkérdezte tőlem: Hol érettségizett kegyed? Ki volt a magyarirodalom-tanára? Nánay Béla tanár úr – felelém – Debrecenben, a Dóczi Lánynevelő intézetben. Nagy elismerést és dicsőséget aratott most már tanár és tanítvány. Boldog voltam, hálával gondoltam rá. Első nagy sikeremet az egyetemen neki köszönhettem.”

Nánay pályája – bár gazdag és tartalmas pedagóguséletet élt – nem volt mentes a küzdelmektől, kudarcoktól sem. Tipikus XX. századi pedagógussors az övé; a kibontakozást kereső tehetség és a kibontakozás lehetőségét korlátozó körülmények folyamatos konfliktusa figyelhető meg pályafutása alakulásában.

Forrás:

- Szolgálati táblázatok
- Kiss Margit: *A viharedzett nő*. Önéletrajzi feljegyzések. MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára, XIV./49., 5. doboz
- Nánay Béla: *A békére való nevelés*. Magyar Paedagogia, 1917, 10-21.
- Nánay Béla: *Az új tanár*. Protestáns Tanügyi Szemle, 1933, 325-329.

MUDRÁK JÓZSEF egyetemtörténész
és VINCZE TAMÁS főiskolai adjunktus
Debrecen

NEMES GYULÁNÉ Megyesi Erzsébet (Hajdúdorog, 1932. december 16. – Nyíregyháza, 2012. június 10.): tanító, általános iskolai tanár

Az elemi iskola első osztályát szülővárosában, 1939-ben kezdte. A 4 elemi után 1944-ben polgári iskolába iratkozott be. Ennek elvégzése után 1948-ban felvételt nyert a hajdúdorogi liceum első osztályába. Mivel Hajdúdorogon megszűnt a tanítóképző, a Debreceni Tanítóképző Intézetben szerezte meg a tanítói oklevelet 1952-ben.

1951. szeptember 14-én a hajdúnánási fiúiskolában mint képesítés nélküli nevelő kezdte meg hosszú és sikerekben gazdag pedagógusi pályafutását.

1953-ban ment férjhez Nemes Gyulához, házasságukból két gyermek született (Gyula gépészmérnök, Judit tanári diplomát szerzett).

5 évig a **fürjhalmi tanyasi iskola** nehézsorsú pedagógusi életét élte, de kárpótolta őket a csillogó tekintetű, a tudást szomjazó gyermekek ragaszkodása, szeretete.

1958-tól 1962-ig – beköltözve a városba, **Hajdúnánásra** – ismét az **I. sz. Általános Iskola** alkalmazottja lett, és alsó tagozatos gyermekotthonos gyerekeket tanított.

1962-től egészen nyugdíjba vonulásáig, 1994-ig a Polgári úti **III. sz. Általános Iskolában** dolgozott.

1967-ben tanári képesítést szerzett az egri Tanárképző Főiskola mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakán.

1971-ben megszerezte a háztartási ismeretek és gyakorlatok képesítését is.

Tanítványai sok szép helyezéssel örvendeztették meg, különböző szintű tanulmányi versenyeken, vetélkedőkön. Ezek közül is kiemelkedik a me-

zögzdászok országos versenyén tanulói által elért 3. helyezés.

Kiemelkedően végzett, magas színvonalú pedagógiai tevékenységének köszönhetően több éven keresztül volt az osztályfőnöki munkaközösség elismert és megbecsült vezetője.

A tantestület és a Városi Pedagógus Énekkar lelkes, aktív és segítőkész közösségi tagja volt.

A pedagógiai tevékenysége nemcsak a tanítási órákra korlátozódott. A szabadidős foglalkozások, kirándulások, nyári táborozások megszervezésében, lebonyolításában központi szerepet vállalt magára, amit szakértelmének, lelkiismeretes hozzáállásának köszönhetően magas szinten oldott meg.

Pedagógiai munkássága során fontosnak tartotta, hogy a gyerekek az alapvető erkölcsi normák szerint viselkedjenek. Felkészítette őket a tisztesség, becsületes, dolgozó életre. Tanítványait mindig szilárd alapismeretekkel engedte ki szárnyai alól, akik a mai napig hálás szívvel idézik fel a vele töltött órákat és szabadidős foglalkozásokat.

Kimagasló szakmai munkáját 1975-ben *Miniszteri Dicsérettel* ismerték el.

A könyörtelen idő és betegség megakadályozta abban, hogy személyesen vehesse át 2012. június 6-án a pedagógus napon a Polgármesteri Elismerő Címet.

Már nem maradt idő, csöngtetett az égi pedellus, és 2012. június 10-én elment egy másik világba.

A tanítványokban, kollégákban még sokáig fátylaként villan fel emléke.

Forrás:

- Iskolai dokumentumok
- Szakmai életrajz
- Hajdúnánási Újság 2012. szeptember 6. In memoriam
- Személyes emlékek
- Magánarchívum

Barátnője, kollégája, FEKETE IMRÉNE
Hajdúnánás

DR. NYÍRI ANTAL (Szentés, 1907. március 9. – Szeged, 2000. december 13.): egyetemi tanár, nyelvész, a nyelvtudományok doktora

Régi szentesi szántóvető, iparos családban született a Felsőpárton. Apja, Nyíri Antal kovácmester, aki Szentesen, Csepelen és Diósgyőrben is dolgozott, anyja Balog Szabó Mária, aki 1912-ben, ötéves korában elhagyta családját. Ezután nagyszülei nevelik, akikről később is szeretettel emlékezik meg.

Felesége Lakos Sára Krisztina, gyermekei közül Antal és Szabolcs korán elhunytak, Zsuzsa lánya főiskolai adjunktus, Zsolt fia középiskolai tanár, menyje Balog Zsófia tanítónő, unokája, Nyíri Zsolt Szabolcs gépészmérnök lett.

Elemi iskoláit Szentesen, a Református (Elemi) Népiskolában végezte, tanulmányait a szentesi Horváth Mihály Gimnáziumban folytatta, ahol 1926-ban érettségizett. A gimnáziumi évek alatt nyáron mindig dolgozott, a Zsoldos Rt.-nél kőművesek mellett, majd az Ármentesítő Társulatnál a szivattyútelep építésénél kubikos munkát végzett. Érdeklődése a humán tárgyak, elsősorban a magyar nyelv és irodalom felé fordult, melyet gimnáziumi tanárai: Zolnay Dezső, Molecz Béla és Bárdos Dezső alapoztak meg. Mindig szeretettel gondolt nagyszüeleire, sokszor emlegette: „*nagyon sokat köszönhetek nekik, nélkülük talán az érettségim sem lenne meg*”.

Hálával gondolt vissza a Szentesen sokak által „kétszer Papp”-ként emlegetett református tiszteletesre, Papp Lajosra.

Egy alkalommal a matematikatanár megsértette az érzékeny fiút, a történetek utáni napokban nem ment iskolába. A nagymama megoldást keresve egy szövőmesterhez akarta inasnak adni. Ekkor a neve és hivatása szerint is Papp tiszteletes úr

felkereste a családot, és kérte, hogy ne vegyék ki ezt a gyereket a gimnáziumból. Ezután folytatta gimnáziumi tanulmányait, és így tett sikeres érettségi vizsgát szülővárosában.

1926 őszén beiratkozott a szegedi egyetem magyar-német szakára. Szülővárosa, Szentes ízes nyelvhasználatát vitte magával az egyetemre. Tanulmányai kezdetén az irodalom iránti érdeklődése volt a meghatározó, de a finnugor nyelvészet professzora, Mészöly Gedeon nagy hatással volt rá, és így került a nyelvészet vonzásába, érdeklődése a magyar nyelv és a nyelvtörténet felé fordult. A német szakot Goethe és Schiller költészetét megszeretve választotta.

A második évfolyamot (1927/28) Csongrád vármegye ösztöndíjasaként a müncheni egyetemen végezte el, ahová a német nyelv tökéletes elsajátítása végett iratkozott be.

„Nem volt protektorom az akkori dzsentrí szellemű megyeházán. Ajánlólevélként a szegedi egyetemi leckekönyvem szolgált; az első év után csak jeles, szorgalmas és dicséretes minősítés szerepelt. Ennek alapján támogatott Kövér Imre főjegyző” – emlékezett vissza apám.

A harmadik tanévet (1928/29) ismét Szegeden, a negyedik évet pedig Mészöly Gedeon ajánlatára a bécsi Collegium Hungaricumban töltötte állami ösztöndíjaként. Professzora tanácsára kezdett foglalkozni a nyelvemlékek feldolgozásával. Ennek eredményeként született meg 1933-ban egyik korai fontos műve: *A Winkler-kódex hangtana és szótana*, amely egyben bölcsészdoktori értekezése lett. A tanári alapvizsgát 1929 májusában, a tanári szakvizsgát 1932 februárjában tette le.

1931-ben Tiszasáson házitanító volt, utána az Országos Ösztöndíj Tanácsához került gyakorlonoknak havi 75 pengő fizetéssel.

Első munkahelye *Úszegeden a Vakok Intézetében* volt, ahol felügyelő tanárként dolgozhatott étkezés és szállás fejében, mert fizetést nem kapott. 1934 őszétől egy sikeres pályázat következtében a *csurgói Csokonai Gimnáziumban* tanított magyar és német nyelvet, irodalmat és bölcséletet, emellett a Csokonai Önképzőkör nevelőtanára, a nagykönyvtár és a tanári kézikönyvtár őre volt. Az itt töltött nyolc év alatt egy osztálynak elsőtől nyolcadikig osztályfőnöke lehetett, ami pedagógiai tevékenységének jelentős állomásává vált.

A második bécsi döntés (1942) után professzora, Mészöly Gedeon hívására a *Kolozsvári Bolyai Egyetem gyakorlógimnáziumában* tanított, mellette *az egyetemen* heti 2 órában a Nyelvemlékek c. kollégiumot vezette. 1944-ben fizetés nélküli tanársegéd lett a Mészöly-tanszéken. 1944 nyarán a háború miatt családjával visszaköltözött Szentesre. Majd a kolozsváriak hívására újból elment, de rövid idő múlva végleg visszajött Magyarországra, Szentesre a családjához.

1944 novemberében a *Szentesi Polgári Fiúiskolában*, majd rövid ideig a gimnáziumban tanított. 1945-től 47-ig a *Békéscsabai Evangélikus Gimnáziumban* alkalmazták. Utóbbi helyen barátja és kollégája volt Féja Géza. Beszélgetéseik során vált bizonyossá az a meggyőződése, hogy a magyarság megújulásának letéteményese a paraszti társadalom.

1947 augusztusában ismét kedves professzora, Mészöly Gedeon hívására került *Szegedre*.

A *Baross Gimnáziumban* kapott állást, majd *az egyetemen* nyelvtörténeti órákat vezetett. 1950-ben a *Pedagógiai Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének* vezetője lett. Két jegyzetet írt a két év alatt: „A mellérendelő mondatok” és „Szókincs” címmel.

1952 őszén került a *szegedi egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékére*, ahol három évig docensként dolgozott, ebben az évben kapta meg a kandidátusi fokozatot. 1956. február 1-jén nevezték ki egyetemi tanárrá. Egyetemi vezetői tisztségei: 1955-től 1977-ig a Magyar Nyelvészeti Tanszék vezetője, 1955/56, 1956/57-ben dékán, 1957/58-ban dékánhelyettes, 1958-tól 1963-ig tanárképzési rektorhelyettes volt.

Mint dékán vonult fel s élte át 1956. október 26-án a Takaréktár utcai sortűzet Baróti Dezső rektorral, Korpássy Béla orvoskari dékánnal és Perbír József jogászprofesszorral.

Már nyugdíjas volt, amikor 1989-ben megszerezte az akadémiai doktori fokozatot. Tudományos munkásságát természetesen nyugalomba vonulása után is folytatta. A három szegedi nyelvész sorozat befejező, 3. része Nyíri Antal munkásságát ismerteti (Néprajz és Nyelvtudomány 1977), amelyben gazdag életmű tárul elénk.

Utolsó éveiben betegségekkel küszködve visszavonultan élt Vasas Szent Péter utcai otthonában. Nagy örömet szerzett neki, hogy szülővá-

rosa 1997-ben díszpolgárává avatta. 2000. december 13-án hunyt el. Tragikusan elhunyt Zsuzsa lányával együtt búcsúztunk el tőle a szegedi református temetőben december 20-án.

Családját és szakmáját szerető puritán ember volt. Kissé zárkózott, de szűkebb családi-szakmai-baráti körben közvetlen, jó humorú és segítőkész emberként emlékezünk rá. Szülővárosára mindig hálával emlékezett. Igazi egyénisége a szakmájában, tudományos munkásságában bontakozott ki.

Kutatási területei:

A nyelvjáráskutatás és a nyelvművelés tárgyában jelentős műveket alkotott, mégis elsősorban kitűnő nyelvtörténész volt (magyar hangalak- és mondattörténet, nyelvjárások, szófejtések, szövegkritika és nyelvművelés).

Legjelentősebb munkái:

- *A Winkler-kódex hangtana és szótana* (1933) címen írta meg doktori értekezését. Bírálói a korszak két kiváló nyelvtudósa, Horger Antal és Mészöly Gedeon voltak.
- Csurgói tanárként írta 1939-ben *A zselicségi Szenna és vidéke magyar nyelvjárása* munkáját, amelyet a szakma elismerő kritikával fogadott. Horger Antal így emlékezett: „Nyíri Antal úr megajándékozott bennünket egy szokatlanul gazdag tanulmánnyal, és merem állítani, hogy az ő munkája a legértékesebb magyar nyelvjárási tanulmányok sorába tartozik.”
- *A kihalt szentesi vízi élet néprajzi és népnyelvi maradványai* (Alföldi Tudományos Gyűjtemény 1948) című munkáját a néprajz szakos hallgatók évtizedeken át tankönyvként használták. Ajánló soraiban nagyon szépen emlékezik meg nagyanyjáról: „*Tanulmányaim írásakor az ő elröppent szavai csengettek a fülembé, a Szentek múltjáról közölt szóbeli adatok közül nem egy az ő hagyománya.*”
- *A Münchener Kódex* (Akadémiai Kiadó, 1971) *komplexitás és magyar nyelvtörténet kritikai szövegkiadása* (Akadémiai doktori értekezés, Szeged, 1989).
- *A Münchener Kódex magyar-latin szótára* (Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993)
- *Szófejtések és nyelvtörténeti tanulmányok* (Szeged, 2004)
- *Tanulmánykötetének* megjelenését Nyíri Antal nem érthette meg, mert halála után négy évvel látott napvilágot a könyv. E kötetben lényegé-

ben munkásságának életművi összefoglalása, legjelentősebb tanulmányai, munkái jelentek meg. A kötet megjelenését, szerkesztését dr. Szabó József magyar nyelvész, egyetemi tanárnak és dr. Szűcs Judit néprajzkutatónak köszönhetjük.

Kitüntetései:

- Klebelsberg Kunó emlékérem (1932)
- A Felsőoktatás Kiváló Dolgozója (1953)
- Munka Érdemrend (1960)
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1971)
- Honismeretért emlékérem (1974)
- Szocialista Kultúráért (1976)
- Munka Érdemrend arany fokozata (1977)
- Révai Miklós-díj (1997)
- Szentés város díszpolgára (1997)

Tanulmányútjai: Finnország (1963, 1965), München (1963), Vajdaság (1966), Szovjetunió (1970)

Szakmai közéleti tevékenység:

- 1930-tól a Magyar Nyelvtudományi Társaság tagja, a szegedi csoport elnöke
- Finnugor Társaság
- Az MTA Magyar Nyelvészeti Bizottságának tagja
- Magyar Nyelv szerkesztőbizottsági tag
- Néprajz és Nyelvtudomány c. sorozat társszerkesztője
- Az 1960-as évek elejétől 1974-ig a Csongrád Megyei Honismereti Bizottság elnöke.

Személyes kapcsolatai szakmai-baráti vonalon alakultak ki, a teljesség igénye nélkül az ide kíváncsozó nevek: Bálint Sándor, Deme László, Dienes Erzsébet, Fenyvesi István, Hajdú Péter, Ilia Mihály, Inczeff Géza, Juhász Antal, Károly Sándor, Mátyás Sándor, Palásti László, Szabó József, Szathmáry István, Szigeti István, Szűcs Judit, Vajda László, Végh József, Velcsov Mártonné, Zsíros Katalin. Barátai és kollégái a nyelvészet, néprajz, irodalom és földrajz kiemelkedő művelői voltak egyetemeken és középiskolákban.

Dr. Szabó József egyetemi tanár, egykori tanítvány így emlékezik: „Nyíri professzor urat előadásai és szemináriumai alapján igazi tudósnak tekintettük, aki olyan magával ragadó lelkesedéssel tudott belefeledkezni egy-egy nyelvészeti probléma tárgyalásába, hogy a figyelme olykor elterelődött arról, hogy véget ért az óra. Lelkes magyarázatai következtében a diákok egy része nemegyszer érezte úgy, hogy tanóráin szinte

elröppent az idő, szívesen hallgatta volna még tovább is a professzor úr fejtegetéseit, melyekbe – többnyire egy-egy tájnyelvi adat iránt érdeklődve – időnként a hallgatóságot is bevonta. Nyíri professzor úr 22 évig tevékenykedett tanszékvezetőként, az ő irányításával vált a tanszék jó hírű nyelvtörténeti tudományos műhelyé és összetartó, igazán jó közösséggé, amely elsődleges feladatának a hallgatóknak a tanári pályára való felkészítését, a színvonalas oktató-nevelő munkát tekintette.”

Ugyancsak tanítványa volt *dr. Szabó József*né főiskolai tanár, aki a következőket idézi fel: „Nyíri Antal professzor a főiskolán töltött két év alatt két jegyzetet írt, amelyet aztán sok évig használtak az oktatásban. Az egyik jegyzet a mellérendelő mondatok, a másik pedig a Szókincs című. Szívéhez talán közelebb állt az utóbbi jegyzet, melyben külön fejezetet szentelt a magyar szólások tanulságainak. Ily módon igyekezett kialakítani a hallgatók nyelvtörténeti szemléletét. A főiskolánkon töltött két év során folytatta a nyelvemlékek vizsgálatát. Ezekre az évekre esik a had és a szer szavak szófejtése és magyarázata. Munkáira jellemző az alaposág, a nyelvi adatok néprajzi és művelődéstörténeti háttérének részletes, sokoldalú feltárása, fejtegetéseinek világos, logikus gondolatmenete.”

Unokahúga, *dr. Szűcs Judit* néprajzkutató emlékei: „Rokonom és tanárom is volt. Soha nem kényszerítette rám véleményét, nem oktatott ki és nem szabta meg, hogyan döntsék továbbtanulás, később foglalkozásválasztás kérdésében. De példát adott a természetes viselkedésre, őszinte véleménynyilvánításra, a szülőföld szeretetére. Majd terelgetett a magyar nyelv és irodalom szak választása és az egyetemen továbbtanulás felé. Később a népelet iránti érdeklődésemet örömmel véve, felkészített az első néprajzi gyűjtésekre. A kutatómunka kezdeti szakaszában, doktori disszertációm írása közben már hetvenedik évét betöltve, nyugdíjasan sokszor fogadott. Ilyenkor sokszor összeültünk néprajzi-nyelvjárási-stilisztikai házi szeminárium beszélgetésekre. Tettük ezt mindkettőnk nagy öröme. Összefoglalóan a magyar nyelvészet oktatása közben, szakdolgozókkal, nyelvészekkel, néprajzosokkal foglalkozva – köztük az én munkámat is irányítva, segítve –, tárgyszerűsége, az adatok tiszteltetére, a gondolatok egyszerű, világos kifejezésére és a szakma szenvedélyes szeretetére nevelt.”

Zsiros Katalin, egykori tanítvány emlékei:

„1952-ben lettem a Szegedi Tudományegyetem hallgatója. Irodalmi érdeklődésem miatt bölcsésznek jelentkeztem. Középiskolás koromban a magyar nyelvtant a szükséges megtanulandók közé soroltam. Így gondoltam az egyetemen is. Azonban Mészöly Gedeon nyelvészprofesszor nyelvtörténeti előadásaira figyeltem. Soha nem hallottam addig, hogy a nyelvészet, a

nyelvtörténet tudománya mennyi érdekességet tartogat. A legizgalmasabb volt számomra, hogy milyen szerepe van a népnyelvnek és néprajznak a nyelvtörténet kutatásában. Ennek felismerésében a szentesi születésű Nyíri Antal nyelvészprofesszorom segített, ugyanis A magyar nyelvjáráskutatás kérdései című előadássorozata hatására a magammal vitt, holtak tűnt ismeret, tudás megelevenedett. Speciálkollégiumi foglalkozásain – mint szintén szentesi – hamar komoly feladatokat kaptam: »Foglalkozzon az ételfélékkel, először is: kenyérrel, tarhonyával. Gyűjtsön!«

Egy év múlva, 1956-ban már ott voltam a II. Országos Tudományos Diákköri Konferencián »A tarhonya története és a tarhonya szó eredete« című dolgozatommal (I. díj). A diplomadolgozatom »A lebbencs szavunk eredete« volt. Nyíri Antal professzoromra emlékezve fontosnak tartottam mindezeket elmondani, hiszen régóta tudom, hogy nélküle sokkal hosszabb utat kellett volna megtennem, hogy azt az értékvilágot vigyem, vállaljam, amibe beleszülettem. Indítatásomból következett, hogy az 1960-as években bekapcsolódtam a honismereti munkába. 1969-ben megalakult a Megyei Honismereti Bizottság, amelynek elnöke Nyíri Antal egyetemi tanár lett. A bizottság egyik legfontosabb feladatának a földrajzinév-gyűjtést tartotta. Nyíri Antal számára és számomra is természetes volt, hogy a szentesi földrajzinév-gyűjtés az én feladatom. A névanyag a Tanulmányok Csongrád Megye Története XVI. Kötetében jelent meg Szentes földrajzi nevei címen. A tanulmányt Szentes város különnyomatban is kiadta (1990). Ez a névanyag Nyíri Antal közbenjárása, odafigyelése, segítségével nélkül valószínűleg ma is a fiókban lapulna. Nyíri Antal sohasem szakadt el szülővárosától, hiszen a rokonság is idekötötte. Mindig szívesen vállalt előadásokat. A 70-es években a szentesi honismereti napokon két igen jelentős előadása hangzott el: *Szentes nyelvi sajátosságai és az irodalmi nyelv* (1975) és *Szentes régi arculata* (1977).

Örömmel jött egy-egy alkalomra, különösen azokra, amelyeket jelentősnek tartott a város szempontjából. 1986-ban egy emléktábla felavatását vállalta, amely már az Árpád-korban élő Bódi-rév nevét, egyik helyét jelölte meg. Ezt a nevet a professzor úr egyik jelentős munkája is megőrizte: *A kihalt szentesi vízi élet néprajzi és népnyelvi maradványai* (1948).

Szentes város is méltányolta munkásságát, hűségét: 90 éves születésnapján Szentes Város Díszpolgára címmel üdvözölte. Születése 100. évfordulóját pedig DVD lemezzel tisztelte meg a város és a tanítványok. A DVD Nyíri Antal címen olvasható az Interneten.

Nyíri Antal »íz-ig-vérig« tanár volt (így mondják ezt nálunk). Tanítványaival közvetlen volt, és bíztott bennük. Akik a speciálkollégiumban dolgoztak, szabadon bejárhattak könyvtárába, ahol figyelemmel kísérte a hallgatók munkáját. Én itt sajátítottam el a tudományos munka fortélyait, itt tanultam meg tisztelni a »forrást«;

és azt, hogy hol vannak vagy miben rejlenek a tudományos munka veszélyei, korlátai.

Nekem, középiskolai tanárnak is örök példa maradt: a tanár. »Az igazi pedagógus – mondja Németh László – tanítványaiban a lappangó lehetőségekre figyel, ezeknek felfedezője, továbbálmodója, serkentője.«

Édesapám emléke, személyisége máig példaértékű számomra. Felidéződnek a régi emlékek. Életem első futballmeccsére, Újszegedre egy régi május elsején kisgyerekként vitt ki. Azután ez többször is megismétlődött, persze a mérkőzéseket mindig megbeszéltük. Így igazi baráti apa-fiú kapcsolat alakult ki közöttünk. Megértő egyénisége sokat segített gyerek- és fiatalkori problémáim megoldásában. Később gyakran mesélt a szentesi tájról, a halászsokorról, pákászsokorról. Szavai nyomán bennem kialakult a természet, a földrajz iránti érdeklődés, szeretet. Nagyszerű történeteket mesélt a híres magyar földrajztudósokról, ami elindított engem szeretetett tárgyam, a földrajz irányába.

Irodalom:

- Nyíri Antal: *A zselicségi Szenna és vidéke magyar nyelvjárása* (Kaposvár, 1939)
- Nyíri Antal: *A kihalt szentesi víziélet néprajzi és néprajzi maradványai* (Alföldi Tud. Gyűjtemény, Szeged, 1948)
- *Nyíri Antal 90 éves* (Szerkesztette: Büky László, Szeged, 1997)
- *Magyar Nyelvész Pályaképek és önvallomások* (ELTE Fonetikai Tanszék, 1999)
- *Szófejtések és nyelvtörténeti tanulmányok* (Szerkesztette: Szabó József és Szűcs Judit, Szeged, 2004)
- *A Baross Gábor Gyakorlógimnázium tanárai* (Szerkesztette: Haján Bertalan és Molnár Imre, Szeged, 2006)
- Nyíri Antal önéletrajza

Fia, NYÍRI ZSOLT
Szeged

„Rájöttem, hogy nem én magam vagyok a fény,
még csak nem is a fényforrás.
De a fény – az igazság, a megértés, a tudás – létezik,
és sok sötét helyen csak akkor fog fényleni, ha én odatükrözöm.”
(Robert Fulghum)

O

OLÁH GYÖRGY (Komáromszentpéter [ma Szlovákia], 1940. május 10. – Fonyód, 2012. június 30.): Beke-díjas matematikatanár, a felvidéki magyar matematikai tehetséggondozás apostola

Oláh György elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában, a felvidéki Szentpéterszegen végezte, utána a Komáromi Magyar Gimnáziumban folytatta. Ebben a középiskolában Somogyi István tanár úr közvetítésével szerzett tudomást a Bolyaiak munkásságáról. A matematika iránti töretlen vonzalmának meghatározó tényezője Czókoly Béla tanár úrral való találkozása volt.

Tőle tanulta meg a szigorú, következetes munkát. 1957-ben érettségizett, majd főiskolai tanulmányait a pozsonyi Pedagógiai Főiskolán folytatta, ahol 1961-ben matematika-földrajz szakos tanári oklevelet szerzett.

Pedagógusi pályafutását a felvidéki **Ekecsen** kezdte, majd 1964-től 1970-ig a **Komáromi Ma-**

gyar Gimnázium tanára volt. 1970 és 1978 között a Nyitrai Pedagógiai Főiskola adjunktusaként dolgozott. 1978-ban a **Komáromi Ipari Középiskola** tanára lett, ahol 2000-ig – nyugdíjba vonulásáig – tanított. Ekkor meghívták a **komáromi Marianum Egyházi Gimnáziumba**, ahol három évig működött tanárként.

Szakmai publikációs tevékenysége is rendkívül termékeny volt, hiszen az 1960-as évek közepétől publikált a különböző felvidéki, erdélyi és magyarországi szaklapokban. Számos matematikai tehetséggondozással és szakköri munkával kapcsolatos cikke jelent meg, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a magyar tehetséggondozás megújulásához. Szakcikkein túl több mint egy tucat tankönyvet, segédtankönyvet, illetve feladatgyűjteményt fordított cseh és szlovák nyelvről magyar nyelvre.

Termékeny és gazdag tanári pályafutása negyvenkét éve alatt mozgalmas és hatékony szakköri életet valósított meg a Felvidéken. Tanítványai kimagasló eredményeket értek el a szlovákiai és a nemzetközi versenyeken, a Matematikai Olimpián, a Nemzetközi Magyar Matematika Versenyen, és egyéb szlovákiai és külföldi versenyeken is az élvonalba kerültek. Másfél évtizedig szervezte és koordinálta a Felvidéki Magyar Matematika Versenyt.

A Felvidéken elsőként kapcsolta be tanítványait a világhírű magyarországi **Középiskolai Matematikai Lapok** és a prágai **Matematikai és Fizikai Szemle** (Rozhledy) című folyóiratok pontversenyeibe, ahol kiemelkedő eredményeket és helye-

zéseket értek el. Emellett kitűnő eredményeket értek el a szegedi *Polygon* című lap pályázatán is az innovációs versenyen, valamint a *Természet Világa* című szaklap pályázatán. Az 1997-es *Természet-Tudomány Diákpályázatán* az amerikai Martin Gardnerről elnevezett díjat az ő tanítványa nyerte el.

Kezdeményezője volt Komáromban a *Gidró Bonifác Matematikai és Fizikai Napoknak* is. Az említett matematikaversenyeken számos feladatot tűzött ki. Feladatainak általában több megoldása volt, amivel motiválta a diákokat és felkészítő tanáraikat a kreatív gondolkodásra, a feladatmegoldások több szempontból történő megközelítésének lehetőségére.

Magyarországi szakmai rendezvények, pl. a Rátz László Vándorgyűlés rendszeres résztvevője és előadója volt. Előadó volt Balatonberényben, illetve a későbbiekben Fonyódon a matematikai táborban, ahol a Kárpát-medence tehetséges fiatal magyar matematikusainak tartott foglalkozásokat. Itt következett be hirtelen és váratlan halála. 2012. június 29-én még részt vett Urbán János temetésén, és másnap hajnalban befejezte földi pályafutását.

1990-ben kezdeményezője és alapítója volt a *Nagy Károly Matematikai Diáktalálkozó*nak, amelyen minden évben mintegy negyven tanár és háromszáz diák vett részt Magyarországról és az elszakított magyar nemzetrészek középiskolaiból. Ezt a találkozósorozatot 20 évig minden évben megszervezte, utoljára 2010 novemberében.

A 10. évfordulóra írt, *A Nagy Károly Matematikai Diáktalálkozó egy évtizede (1991-2000) dokumentumokban* című kiadványban kiemelte, hogy „a diáktalálkozókon az a cél vezérelt bennünket, hogy folytassuk azokat a magyar hagyományokat, amelyeket a rév-komáromi születésű magyar matematikus Nagy Károly (a diáktalálkozók névadója) és kortársai tűztek ki a matematikai ismeretek bővítése és elmélyítése terén, hogy ezeket a hagyományokat végiggondolják a jelen nevezetes szakemberei, s azt tovább adják kiváló tanítványaik egész sorának.”

Két könyv is megjelent a diáktalálkozókról: a *Talentumok* és a *SZÁM-VETÉS*.

1991-ben Bencze Mihály brassói tanárral együtt vetették fel az egész Kárpát-medencére kiterjedő matematikaverseny szervezését, és 1992-ben Ko-

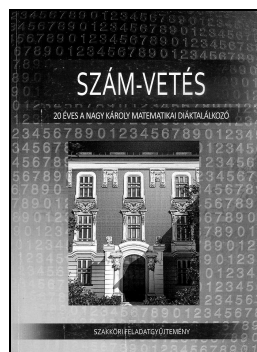
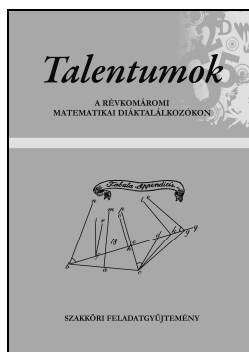
máromban Oláh György szervezte meg az első *Nemzetközi Magyar Matematikaversenyt*.

Elindítója, majd szervezője volt ennek a magyar matematikatanításban rendkívül fontos versenynek, és a felvidéki csapat régióvezetője 2011-ig. Koordinálta azt a csapatot, amelyik évente képviselte ezen a fórumon a felvidéki magyar középiskolákat. A versenyeken mindig az egyik évfolyam zsűrielnöke volt. Az egyes versenyekre számos feladatot küldött be, amelyekből a zsűri sokat ki is tűzött.

2011-ben a Nemzeti Erőforrás Minisztériumától elismerő oklevelet vehetett át kiemelkedő színvonalú tanári és matematikai tantárgy-népszerűsítő, valamint szervező tevékenységért a Bonyhádi XX. Nemzetközi Magyar Matematikaverseny alkalmából.

Kitüntetései:

- a Bolyai János Matematikai Társulat a kiváló matematikaoktató és -népszerűsítő munkásságáért 1985-ben a Beke Manó Emlékdíj II.
- 2010-ben 70. születésnapja alkalmából a Beke Manó Emlékdíj I. fokozatában részesítette
- megkapta Komárom város Polgármesteri Díját (2002)
- a Felvidéki Magyar Pedagógus-díjat (2005)
- a Matematikai Olimpiák szervezési és felkészítői munkásságáért több alkalommal minisztériumi és kerületi elismerésben részesült Szlovákiában
- a *Pedagógiai felolvasás* pályázatain két kerületi és egy országos díjat kapott

Tarics Péter újságíró, egykori tanítványa a következőket írta róla 70. születésnapj köszöntése alkalmából:

„Tevékenysége túlnőtte a Felvidék és Magyarország határait. Nemcsak a matematikát kedvelő és művelő közösségekben ismerik el szervezőmunkáját, hanem

szerte a Kárpát-medencében. Oláh György ugyanis szakmai tevékenységét, matematika iránti elkötelezettségét, valamint a tehetséggondozást mindig összekötötte a magyarság- és nemzettudat ápolásával, népszerűsítésével. A kisebbségi lét kettős hátrányát úgy tudta áthidalni saját és tanítványai életében, hogy rendszeres alkotómunkára buzdított, minőségi munkát követelt, szellemi csatákra ösztönzött, továbbtanulásra és állandó önképzésre inspirált.

Ars poeticája:

„A jó tanár a lehetőséget mutatja tanítványainak. A könyvtár és a kutatás irányába tereli az érdeklődést, önálló véleményalkotásra és munkára ösztönöz, ugyanakkor tudásban, gondolkodásban, az anyanyelvhez, a hagyományokhoz való ragaszkodásban a tevékeny, művelt ember mintaképe.”

„Ha egy tanárnak nincs személyes tapasztalata a szellemi alkotó munka valamelyik formájáról, akkor bajosan lehet elvárni, hogy ösztönözzé, vezesse, vagy akár csak felismerje a diák alkotó tevékenységét.”

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szervezetének külső munkatársa volt, de dolgozott a Csemadokban, a komáromi Múzeumbarátok Körében, a Széchenyi István Polgári Társulásban és tagja volt a komáromi Selye János Gimnázium mellett működő Öregdiákok Baráti Körének. 1999-ben az ő szerkesztésében jelent meg Budapesten a Typotex Kiadónál a *Határon túli matematika-versenyek* című könyv és Komáromban a Honismereti Kiskönyvtár sorozatban *Szentpéter* című kis füzet. Kutatója volt a komáromi születésű Nagy Károly akadémikus (1797-1868) életének.

Szülőfaluja híres szülöttének, Kossányi József tanár-költőnek nagy tisztelője és a *Kossányi-hagyományok* hatékony ápolója volt.

Annak ellenére, hogy „egyszemélyes intézményként” óriási szellemi teljesítményt nyújtott az elmúlt négy évtized alatt, mindig közösségi emberként tevékenykedett, ami egyértelműen tükröződött egyetemes értékeket képviselő munkájában. Bevallotta azt is, hogy számos szakmai elismerés ellenére tanári pályája során a legnagyobb örömet a diákjai által elért sikerek jelentették számára.

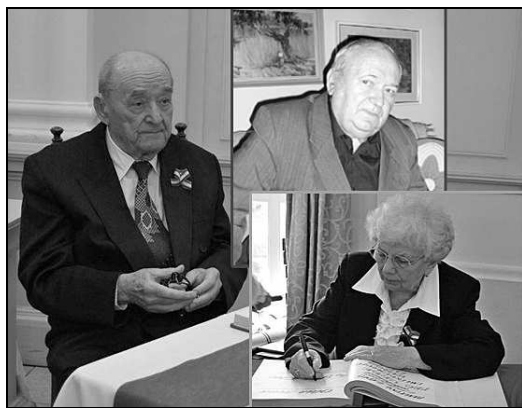
A matematika tanítását mindig összekötötte a magyarságtudat erősítésével. Azt tartotta, hogy *nem létezhetünk az anyaországból érkező egye-*

temes magyar gondolkodás és kultúra tiszta forrása nélkül.

Példaképe bátyja, Oláh Imre volt, aki szintén matematikatanár volt Révkomáromban a Selye János Gimnáziumban.

A diákok szeretetét még a szentpéteri iskolai évek alakították ki benne. Erről 2012-ben így nyilatkozott volt tanítványának, Tarics Péter újságírónak:

„A szentpéteri iskolai évek alatt kitűnő osztályközösséget alkottunk. Olyan pedagógusok tanítottak és szerettettek meg velem a matematikát, akiknek az életművét – úgy éreztem – tovább kell vinnem. Nem volt nehéz, hiszen Imre bátyám itt tanított a komáromi gimnáziumban, láttam, miként készül az órákra. Magával ragadott. Az a tudat, hogy a felvidéki magyar diákoknak többet tudást kell adni, annak érdekében is, hogy idegen nyelvű főiskolákon is megállják a helyüket, meghatározó tényező volt. Ezekkel a tanítványaimmal sokkal emberibb, közvetlenebb kapcsolatot alakítottam ki. Nemcsak matematikáról, a szakmáról beszélgettünk, hanem az élet nagy dolgairól is. A foglalkozások nagy hatást gyakoroltak rájuk és rám egyaránt. Sokat jártam velük Erdélybe és a történelmi Magyarország több vidékére, ott is matematikáról beszélgettünk. Egy tanárnak elsősorban ezért érdemes élnie.”

Oláh Imre, Oláh György és Oláh Ilona

A *FELVIDÉK.ma* az első szlovákiai magyar hírportál 2013. március 22-i számában a következő tudósítás jelent meg:

„Magyar Örökség-díj a komáromi Oláh családnak 2013. március 23-án, a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében adják át a Magyar Örökség-díjakat. Az idén ezt a rangos kitüntetést kapja – többek

között – a komáromi Oláh család, nevezetesen Oláh Imréné Domonkos Ilona, Oláh Imre és Oláh György.

A díjat a Magyar Örökség és Európa Egyesület által felkért bírálóbizottság azoknak ítél oda, akik korunkban, valamint a második világháborút megelőző időszakban kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, és ezzel öregbítették a magyarság hírnevét. Az Oláh család »több évtizedes matematika- és fizikatanári, valamint a magyar kultúra megőrzése érdekében végzett munkásságáért« részesül elismerésben. A laudációt dr. Gazda István tudománytörténész ismerteti az ünnepségen.

A család két férfitagja, Imre és György – a komáromi gimnázium, illetve ipari szakközépiskola legendás tanárai – már nincsenek az élők sorában. Oláh Imre tavaly márciusban, öccse, György júniusban hunyt el; az előbbi 80, az utóbbi 72 éves korában.

A harmadik díjazott Imre özvegye, Oláh Ilona, aki 1958-tól az 1990-es évek derekáig, nyugdíjba vonulásáig tanított matematikát és fizikát.”

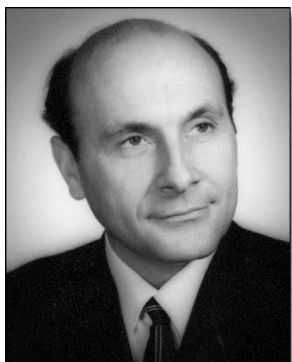
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész
Debrecen

„Lehet a gyermeket könyvből nevelni,
de minden gyermekhez más könyv kell!”
(Thomas Gordon)

P

PALÁSTI JÓZSEF (Sátoraljaújhely, 1934. március 19. – Sátoraljaújhely, 2010. június 24.): középiskolai tanár

Sátoraljaújhelyben iparoscsaládba, második gyermekként született. Édesapja kádármester, édesanyja háztartásbeli volt. A szülők válása után a két fiúgyermek nevelőapja Palásti György lett. Örökbe fogadtak egy kislányt, így a család öttagúvá gyarapodott. Az idősebb fivért, Ödönt a háború alatt „málenkij robotra” hurcolták el, ahonnan soha nem tért vissza, nyoma veszett.

A háborút követő évek nehéz körülményei ellenére Józsefet az elemi és polgári iskolai tanulmányok után a sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnáziumba írták be.

Jó tanárai voltak, akik felébresztették benne a pedagógusi hivatástudatot, akiktől szakmai iránultságát is kapta.

Közülük is meghatottan és hálával emlékezett meg volt osztályfőnökéről, későbbi kollégájáról, Bobula Ferenc tanár úrról: *„Sokat tanultam tőle az óráközi szünetekben, baráti összejövetelekkor, bölcs borozgatásokkor. Szakmai segítségemre sietett, amikor a második világháborúról kellett szólnom diákjaimnak. Katonai és háborús élményeit életszerűen és kritikusan tárta fel. Mérték-tartó politikai megnyilatkozása, emberi magatartása, szakmai tudása mindenkor példaként állt előttem.”*

Palásti József Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett 1953 és 57 között magyar-történelem szakon diplomát. Tanári pályáját **Ózdon** kezdte, ahol egy évig tanított a **közgazdasági technikumban**.

1958-ban sikerült visszatérnie szülővárosába, **Sátoraljaújhelybe, az alma materbe**. A gimnázium tanári karában az ötvenes évek végén, a hatvanas években igen jó kollegiális légkör uralkodott. A kollégákká avanszált egykori diákok – Kemecei Miklós, Páricsi Viktor, Rozovlyán József, Konstantin József, Bocsor István, Bocsor Istvánné, Kerényi Istvánné, Sebestyén Ágnes, Dobó Józsefné – tisztelettel vették át az idősebbek tapasztalatait; az egészséges lokálpatriotizmus szelleme könnyűvé, természetessé tette számukra egyszerre több feladat elvégzését, az iskola Kossuth-hagyományainak ápolását.

A fiatal tanárok megítésként tartották az osztályfőnöki megbízást.

Pályakezdként Palásti József is osztályfőnök lett, ami pályája során 10 alkalommal ismétlődött

meg a nappali tagozaton az időközben egészségügyi, majd idegenforgalmi szakközépiskolává bővített gimnáziumban.

Szorgalmas és szigorú szaktanár volt. Szigorát csak felesége, kolléganője értette meg, akivel 1968-ban kötött házasságot. Szerinte férje azért volt szigorú, mert tapasztalatból tudta, hogy csak szorgalommal, tanulással lehet becsületesen elérni jó célokat.

Óraadó tanárként többször vállalt feladatot testvérintézményekben. Az esti és levelező oktatás törzstagjai közé tartozott. Tanított a **gépipari, ruhaipari technikumok** és a gimnáziumi levelező oktatás kihelyezett tagozatain: Újhelyben, **Ricsén, Pálházán és Hollóházán**.

Ő volt az ország első civil tanára, aki osztályfőnök szaktanárként sikeresen eljuttatta a **Büntetés-végrehajtási Intézetben** fogva tartott, arra érdemesnek minősített és jobb sorsra vágyó elítélteket az érettségi vizsgáig.

A reggeltől késő estebe nyúló tanítás nemcsak a kétgyermekes család megélhetéséhez szükséges kenyérkereseti lehetőség volt, hanem becsvágyának kiteljesítője is. Szívesen dolgozott. Éveken át vezette a magyar szaktárgyi munkaközösséget is. Nemcsak felvételi előkészítőket, de korrepetálást is vállalt.

A gimnázium 1999-es évkönyvében többek között ezeket írja: „A visszatekintés, az emlékezés az emberben mindig összetett, vegyes érzéseket, gondolatokat vált ki, és kiváltképpen, ha az az »alma materhez« kétszeresen is kötődik. Emlékezem és kötődöm is az újhelyi gimnáziumhoz, mely mint egykori diáknak, később mint tanárnak olyan élményt, programot, életformát jelentett, melyet egy életen át elraktároz az ember.

Szeretettel és hálával gondolok vissza azokra a tanárokról, akiktől nemcsak tartalmas ismereteket kaptam, de meghatározó élményt is, mely a tanári pályára irányította figyelmemet. Megtanítottak a kötelességre, következetességre, értékrend-kialakításra, az önismeretre...

Kellemes visszaemlékezmem azért is, mert az 1950-es évek politikai viharait elkerülve az iskola gazdag és változatos diákeletet biztosított: a táborozások, túrák, tanár-diák sportvetélkedők igazi élményt jelentettek, az iskola diákjait családi közösséggé formálták.

Szívesen és gazdag emlékekkel tekintek vissza több évtizedes tanári pályámra is, a kezdettől –

1958-ban visszatértem az iskolához mint tanár – egészen a jelen pillanatig, amikor is mint nyugdíjas tanár tovább dolgozhatok, és részt vehetek talán egy szép, új világ alakításában is. Kétségtelen, hogy voltak buktatói is – mint minden pályának –, de a »világmegváltó« korszakot átélvélve igyekeztem mindazt kamatoztatni, amit a tanároktól, az élettől kaptam. Az ő szellemük vezetett, adott erőt, hogy a tanári pálya ezernyi problémáival megküzdjek, tanítványaim tudatformálásában, jellemük alakításában részt vegyek.

Szeretettel gondolok vissza azokra a diákokra – és ez nem is kevés – akik munkámat értékelik, a tőlem nyert ismereteket életük folyamán hasznosították. Megelégedéssel veszem tudomásul az érettségi találkozókra, hogy munkámnak eredménye, haszna volt, amely a tanári szigor és az emberség sajátos ötvözetéből született meg. Nemzedékeket bocsátottam útra, akik a tehetségük és a szorgalmuk alapján mind a fizikai és a szellemi élet területén helytálltak és állnak, de leginkább arra vagyok büszke, hogy »kiművelt emberfők« lettek a tanítványaim, megtanulták azt az iskolától és a tanároktól, hogy csak szorgalmas és következetes munkával lehetnek a nemzet alkotói, sőt olykor még »sikeremberek« is.

Mostohán bánnék az emlékekkel, ha nem szólnék azokról a tartalmas kiselőadásokról, melyeket az iskola vagy osztály keretén belül rendeztünk, a szavalóversenyekről, történelmi vetélkedőkről, országos versenyekről, klubdelutánokról, kirándulásokról, tanár-diák kosárlabda mérkőzésekről, melyek a közösségek számára maradandó élményt nyújtottak, és most felnőtt korukban is szívesen beszélnek róluk, sőt gyerekeik előtt példaként emlegetik.

Örülök annak, hogy ebben a neves iskolában tanár lehettem, és én is felfedezhettem tanítványaim világában, hogy az életnek két oldala van: a munka, az eredményesség, emberi világ, szépség, játék, ahogy erre József Attila is rávilágított abban a korban, mikor az értékek csorbat szenvedtek: »Jó szóval oktasd, játszani is enged szép, komoly fiadat.«

Sok tanítványából lett magyar-történelem szakos tanár, óvónő, jogász, közgazdász és újságíró.

1972-től 2009-ig tevékenykedett az anyanyelvi mozgalomban. Szakmai kihívásnak tekintette az

Édes Anyanyelvünk Verseny Országos döntője írásbeli bírálóbizottságának tagjakénti megbízást. Büszke volt tanítványainak a győri Kazinczy- és a sátorlajújhelyi anyanyelvi versenyeken elért sikereire.

Eredményes magyartanári munkájának elismeréseként 2002-ben *Széphalom Emléklakettet*, 2007-ben *Péchy Blanka-díjat* kapott.

Ünnepség Széphalomban a Kazinczy Mauzóleum előtt

Az elismerések közül azonban leginkább az 1994-ben, iskolája tanulóifjúsága és nevelőtestülete által adományozott *Pro Alma Mater-díj*nak örült. Ez lendítette tovább abban, hogy az 57 éves korában elszenvedett infarktus után is aktív életet éljen.

Négy évtizedes eredményes nevelő-oktató munkáját 2006-ban Sátorlajújhely Önkormányzata a *Nevelői Díj* odaítélésével ismerte el. Ezt a kitüntetést a Magyar Kultúra Napján adták át. Ő volt az ünnepség szónoka, és bár nem szívesen szerepelt nagy nyilvánosság előtt, ezt a feladatot megtisztelőnek tartotta.

A szokványos értelemben vett közélettől, politikától távol tartotta magát, de megbízható háttérrel biztosított felesége számára, aki 2 cikluson át, 1975 és 85 között volt országgyűlési képviselő, az országgyűlés kulturális bizottságának tagja, megyei és városi tanácsag.

Palásti tanár úr az édesanya közéleti teendői miatt távolléte alatt is gondos, jó apának bizonyult. Családapaként megelégedéssel figyelte és élvezte gyermekeik fejlődését, sikereit.

Mindkét gyermek a jogi pályát választotta: Péter ügyvéd, Júlia ügyész lett. Gyermekeik házasságából öt unoka született, akik a nagypapa életét is bearanyozták. Az ő kedvességük, tehetségük

büszke örömmel töltötte el a nagyapává szelődült „szigorú” tanárt.

Kollégája, igazgatója megértéssel emlékezett meg szigoráról: „Nem lehetett konfliktusok nélkül megértetni a gyerekekkel, hogy a szép magyar beszédhez, az élőszóban történő logikus megszólaláshoz sokat kell olvasni, egy kultúrembernek illik helyesen írni, a helyesírás szabályait meg kell tanulni, a történelem változásait kiváltó összefüggéseket pedig meg kell érteni.”

A fiatal magyar-történelem szakos tanár az iskolaiújságban megjelent írásában így fogalmazott: „Csak annyit kérek vissza tanítványaimtól, amennyit én magam is adok. Ha ezt megkapom, akkor mindenkinek egyenes az útja az érettségiig s a felsőfokú tanulmányok megkezdéséig.”

József Attilát gyakran idézte, s talán nem túlzás azt állítani, hogy mindig is ez a gondolat vezette: „...dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.”

Felesége, PALÁSTI JÓZSEFNÉ
Miskolc

DR. PÁLFFY ISTVÁN (Debrecen, 1929. augusztus 14. – Debrecen, 2001. november 10.): középiskolai és egyetemi tanár

Édesapja, Pálffy József az 1910-es évek elejétől kezdve Debrecenben újságíróskodott, ez időben az ellenzéki, polgári baloldali beállítottságú *Debreczen-Keletmagyarországi Napló* felelős szerkesztője volt; e posztját a lap 1944. március 21-i betiltásáig, illetve újraindulásától (1945. február) nyugalmába vonulásáig (1948 márciusa) tartotta.

Az 1981-ben Debrecen városában elhunyt édesanyja, lánynevén Wessely Milada, cseh-morva származású volt, aki az első világháború idején mint nevelő és házvezető került Magyarországra. 1919-ben találkozott és kötött házasságot Pálffy Józseffel.

Pálffy Istvánnak egy testvére volt, dr. Pálffy József hírlapíró, aki leginkább mint külpolitikai rádiós-televíziós kommentátor, valamint a *Magyarország* című hetilap főszerkesztője volt közismert.

Pálffy István felesége, Orbán Katalin magyar-orosz-német szakos középiskolai tanár és szakfelügyelő volt. A tanárházaspár két gyermeke: ifj. Pálffy István napjainkban parlamenti képviselő, öccse, Pálffy András sebészorvos évek óta Nagy-Britanniában praktizál.

Pálffy István nagy ívű életpályát futott be, amely a szegedi kezdő évek nyelvi lektorságától a debreceni középiskolai tanárságon át az egyetemi professzorság felé haladt, miközben a magyarországi anglisztika elismert művelője és a nemzetközi tudományosság ismert képviselője lett.

Középiskolai tanulmányait a debreceni piaristáknál végezte, majd 1947-től négy éven át a Debreceni Tudományegyetem hallgatója volt.

Bár magyar-angol-orosz szakra iratkozott be, a „nyugati” nyelvszakok oktatását felfüggesztő minisztériumi döntésből (1949) és a szakpárosítások irracionális szabályozásából adódóan – pl. a magyar szakot nem lehetett párosítani az oroszral – csak orosz szakjából kaphatott tanári diplomát (1951). Ugyanebben az évben gyakoronoki, majd 1952 januárjában tanársegédi kinevezést nyert a **Szegedi Tudományegyetem Orosz Tanszékén**, ahonnan 1952 áprilisában mindmáig érthetetlen vádak alapján fegyelmi eljárással elbocsátották. Az év szeptemberében a **Debreceni Orvostudományi Egyetem** ajánlata alapján orosz lektori megbízást kapott az egyetem idegen nyelvi lektorátusán. (Figyelemre méltó adalék, hogy a szóban forgó állást ugyanakkor Orbán Katalin tanárnőnek – Pálffy István későbbi feleségének – is felajánlották, s ő, anélkül, hogy egyáltalán ismerte volna majdani férjét, lemondott Pálffy javára a felajánlott állásról. Ezzel lehetőséget adott Pálffynak, hogy Debrecenben folytassa nyelvpedagógusi munkáját.)

Egy tanéven át tanított itt orosz nyelvet, és kétségtelen, hogy alaposan megdolgoztatták. „Heti

28-30 órában tanítottam hallgatókat – emlékezett vissza később – órakereten kívül vezettem az V. évesek konzultációit, valamint a Kórbonctani Intézet tansegédszemélyzetének orosz nyelvi oktatását.”

De hamarosan megérkezett a felmentés: amikor 1953-ban a **debreceni Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium** orosz szakos vezetőtanárt keresett, a választás Pálffyra esett. Nyolc éven át tanított itt orosz tagozatos osztályokban, és volt szakfelügyelő is. Közben megszakadt angol nyelvi stúdiumait is befejezhette az 1957-ben a tanszék akkori vezetője, Országh László professzor által újra felépített debreceni egyetem angol tanszékén. Ilyen módon, bár némi megkésettiséggel, Pálffy angolból is középiskolai tanári diplomát szerezhetett.

1961-ben egyetemi doktori fokozatot szerzett. Ugyanebben az évben a KLTE tanárképzési vezetősége angol szakos vezetőtanárnak hívta meg a Kossuth Gimnáziumba, azzal a felkéréssel, hogy szervezze meg és biztosítsa az angol szakos hallgatók gyakorlati tanárképzését. Mindezeket megelőzően Pálffy István már két éve tevékenykedett a **KLTE** keretein belül mint az angol nyelvoktatás szakmódszertanának megbízott előadója és mint a tanszék másodállásban foglalkoztatott munkatársa.

1965-ben Országh László hívására a tanszék teljes állású munkatársa lett, adjunktusi beosztásban. 1967-ben az angol-magyar kulturális csereprogram keretében magyar lektori megbízást kapott a Londoni Egyetem School of Slavonic and East European Studies (Szláv és Kelet-Európai Tanulmányok Kara) nevű intézményében. Ezt a munkakört három éven át töltötte be, s röviddel hazatérte után (1975) kandidátusi fokozatot szerzett. Így 1976-ban mint tanszékvezető docens került az **Angol Tanszék** élére.

Személyisége évtizedekre meghatározta a tanszék légkörét és munkáját: humánus és toleráns hozzáállásának, demokratikus gondolkodásának, jó értelemben vett „lezserségének” és nagyvonalúságának köszönhetően az angol tanszék életében ez az egyébként személyi okokból és politikailag köztudottan terhes korszak a csendes, nyugodt, viharoktól mentes gyarapodásé volt. De a tanszék sebezhetősége továbbra is megmaradt. A kívülállók szemével túlzottnak látott szakmai-

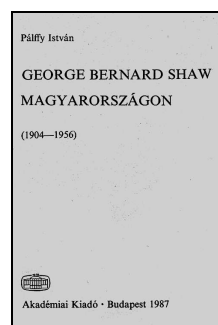
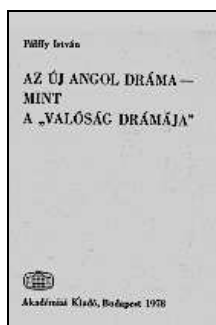
tudományos igényesség, a magas tanulmányi követelmények, az angliai (pl. a Londoni Egyetem) és USA-beli (pl. az Indiana University) egyetemekkel, hivatalos szervekkel, diplomáciai képviselőkkel fenntartott kapcsolatok miatt a tanszéket számos politikailag motivált támadás – például az angломánia vádja – érte. Mindezek ellenére a tetemes kultúrdiplomáciai érzékkel megáldott új tanszékvezetőnek sikerült helyreállítania a tanszék helyi és hazai tekintélyét és megbízhatóságát. Meggyőzően igazolódott mindez többek között az 1978-ban a tanszék alapításának 40. évfordulója alkalmából szervezett nemzetközi konferencián. Pálffy indítványai mind keleti, mind nyugati irányban sikeresnek bizonyultak, és a nemzetközi egyetemi kapcsolatok is egyre inkább normalizálódhattak. Amikor az 1980-as évek végén rektorhelyettesként a debreceni egyetem külkapcsolatait is felügyelte, kitűnt azzal a meggyőződéssel, hogy az egyetemnek az európai értelemben vett „universitas” kebelébe való visszavezetése kívánatos és – a nemzetközi kapcsolatok megszilárdítása révén – lehetséges.

Közben életpályája az 1970-es és '80-as években egyre feljebb ívelt. 1978-ban a **KLTE Bölcsészettudományi Karának** oktatási dékánhelyettese (később a szabadságon levő dékán teljes hatáskörű helyettese) lett. 1979-ben a nagy múltú **debreceni Nyári Egyetem** igazgatójává nevezték ki. Ebben a funkciójában több mint egy évtizeden át eredményesen munkálkodott az intézmény korábbi nemzetközi presztízsének visszaállítása érdekében. 1979 és 1990 között szerkesztette az Angol Tanszék Országgh László által 1963-ban elindított, évenként megjelenő szakmai-tudományos kiadványát, a *Hungarian Studies in English – Angol Filológiai Tanulmányok* című kötetet. Közben 1986-ban megszerezte az irodalomtudomány doktora akadémiai fokozatot.

Publikációi közül kiemelkednek a brit kultúrát és az angol dráma fejlődéstörténetét vizsgáló egyetemi jegyzetei és a brit színház és dráma kérdéseit tárgyaló monográfiái. Visszatekintésben ő maga így nyilatkozott fő szakmai-tudományos érdeklődésének tematikai irányairól: „*Bölcsészdoktori címet 1961-ben szereztem G. B. Shaw magyarországi fogadtatása, 1903–1919. című értekezésem alapján, mely induló színház- és drámatörténeti kutatásaim első összegezése volt. [...] (Az értekezés bővített, monografikus kiad-*

sának címe ez lett: George Bernard Shaw Magyarországon [1904–1956].)

Londoni éveim alatt tovább folytattam kutatásaimat a kortárs angol dráma területén. 1975-ben megvédtem Az új angol dráma – mint a valóság drámája című kandidátusi értekezést. [...] Kutatómunkámat ezekben az években terjesztettem ki az angol drámatörténet korábbi periódusaira, elsősorban a 17. századi dráma történetére. A kutatási eredményeimet tartalmazó Színház, dráma és politika a Stuartok Angliájában című [akadémiai] doktori dolgozatomat 1985 szeptemberében nyújtottam be a Tudományos Minősítő Bizottsághoz.”

Mint látható, az itt említett értekezések mind-egyikéből könyv lett.

Szóljunk még egy könyvről is, amely 2001-ben látott napvilágot Pálffy tollából *Volt egyszer egy Dongó Színpad* címmel. Ez a 155 oldalas kiadvány Debrecenben jelent meg, ahol biztos, hogy a hatvan felőtti nemzedék emlékszik még az 1964-ig több mint egy évtizeden át aktív és páratlanul népszerű szórakoztató szatirikus együttesre, mely Dongó Színpad néven lett a város egyik emblematisz szórakoztató fóruma és kulturális exportja, mivel sikerük csúcsán bejutottak a Magyar Rádió és a tévé legnépszerűbb műsoraiba is. A dongósok „önkiszolgálók” voltak abban az értelemben, hogy saját maguk írták, rendezték és játszották műsoraikat. Az utca embere kedvelte a szatirikus kabaré-együttest, a fullánkos, csipkelődő hibavadászokat. A népszerűség egyik magyarázata feltehetően az előadások „dongós” hangulata volt: a szóviccek, a rafinált poénok, tréfás rímek, villámtréfák, megzenésített szövszenetek áradása, de még inkább a kedvezőtlen politikai klímában a közönséggel való összekacsintás, egyfajta családi közvetlenség, valami pajkos játékosság. A 6-7 főből álló Dongó Szín-

pad tíz év alatt 18 különböző műsorról, több mint ezer alkalommal lépett fel. Pálffy István, aki egyike volt a hajdani alapítóknak, mindvégig megmaradt stabil dongós mindenestül. Könyvével pedig az együttes krónikásává lépett elő.

Pálffy István életének ez az epizódja is mutatja, hogy olyan szakember volt, aki nem zárkózott be a tudományosságba. 1991-ben például ő lett a megyei sakkbajnok. A legjobb értelemben vett, három idegen nyelven beszélő (az angol és az orosz mellett a német nyelvben is jártas volt), nagy műveltségű, emberséges és szellemes értelmiségi és kultúrdiplomata volt, aki egyetemi munkáját és kötelezettségeit mindvégig köztisztviselői hivatásnak tekintette. Mindezeket túl verbeli pedagógusként és kiemelkedően eredményes előadóként tartották számon: a szavak embere volt és a performancia mesteri művelője.

A Fazekas Gimnázium tanáráként a *Légy jó mindhalálig*-ban ő játszotta Valkay tanár úr szerepét.

Emlékezetét többek között azzal tartotta karban, hogy rendszeresen tanult memoriterra kiszemelt szövegeket. Amikor 1958-ban a Fazekas Gimnázium március 15-i ünnepségén kiállt és emlékeztetből elmondta Kossuth egyik beszédét, a taps nem akart szünni.

Az 1990-es évek elején Pálffy professzor minden tisztségéről lemondott, hogy idejét az oktatómunkának és kutatómunkának szentelhesse. Amikor azonban 1992-ben felkérték, hogy segítsen a *Miskolci Egyetem Angol Tanszékének* felépítésében, nem tudott nemet mondani, és tanszékvezető egyetemi tanárként újra részt vállalt a felsőoktatás szervezésében. De kapcsolata a debreceni tanszékkal nem szakadt meg: tudományos tanácsadóként segítette volt tanszéke munkáját.

Szerette volna még az angol tanszék történetéről szóló munkáját is befejezni, amit a megemlékezést író társszerzőként fejezett be.

Életművét az tette teljessé, hogy több alkalommal részt vállalt az egyetemvezetésben is: a KLTE Nyugati Nyelvek és Irodalmak Intézetének igazgatója (1984–1987), tanárképzési rektorhelyettes (1887–1990), oktatás- és tudomány-szervező (szakmai konferenciák szervezője és angol tantárgyi reformok aktív alakítója).

Kitüntetései és elismerései közül külön figyelmet érdemel a 2002-ben elnyert *Országgh László-díj*, valamint a Miskolci Egyetem által adományozott *professor emeritus* cím (1999).

Tanítványa, kollégája, szerzőtársa,
DR. VIRÁGOS ZSOLT
Debrecen

DR. PAPP FERENC (Berencs [ma Szlovákia], 1886. augusztus 23. – Debrecen, 1966. június 11.): lelkész, magyar-német szakos középiskolai tanár, igazgató

Az Abaúj-Torna vármegyei Berencsen született. 1911-ben lelkészi oklevelet, 1914-ben a debreceni Magyar Királyi Tudományegyetemen magyar-német szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett.

1911-1914 között a *Református Kollégium tanítóképző* intézetében volt helyettes tanár, 1914-ben lett a *debreceni református leánynevelő intézet leánygimnáziumának* tanára.

A leánygimnázium tanári kara és növendékei 1915-ben

Magyart, németet, vallást és lélektan tanított. 1914-től több éven keresztül vezette a gimnázium önképzőkörét. Feletteseinek szerint diákjai kellemes és bő irodalmi tájékozottságról tettek tanúbizonyságot, s a német nyelv elsajátításában is jó

eredményeket mutattak. Ahogy a szakfelügyelet megjegyezte németoktatási módszeréről: „irodalomtörténetből németül feleltek, a fordítás könnyen és folyamatosan ment, a kiejtés a jobbak közé tartozik”.

1916-ban megnősült, feleségül vette Balogh Ilonát. Házasságukból két leány és egy fiú született.

1919-ben doktorált német filológiából, cum laude minősítéssel. 1923-ban a leánynevelő intézet tanítónőképzőjének igazgatójává választották. Itt az igazgatói feladatok ellátása mellett logikát, etikát, neveléstörténetet, huzamosabb ideig lélektant és német nyelvet oktatott, valamint a tanítási gyakorlatokat vezette az egyik végzős osztályban.

Koncz Aurélné nyugalomba vonulása után, 1936-ban nevezték ki a leánygimnázium igazgatójává. Az iskolát anyai gondoskodással vezető Koncz Aurélné után szigorú, merev igazgatója lett a leánygimnáziumnak, akit azonban diákjai kiváló, különleges kisugárzással rendelkező tanárnak ismertek.

Számos közéleti, egyházi tisztséget töltött be:

- egyházkerületi tanügyi főtanácsos
- tanügyi felügyelő
- az Egyetemes Konvent középiskolai szakelőadója
- 1924-től 1931-ig az ORTE (Országos Református Tanáregyesület) főtitkára, 1931-től 1945-ig alelnöke, 1946 és 1950 között utolsó elnöke a feloszlatás előtt
- az Országos Középiskolai Tanáregyesület debreceni körének elnöke
- a Felsőoktatási Tanács, az Országos Köznevelési Tanács, a Debreceni Magyar Királyi Tanárvizsgáló Bizottság tagja
- Debrecen város népművelési bizottságának tagja
- a Csokonai-kör és a Patronage Egyesület választmányi tagja
- az Országos Protestáns Tankönyvkiadó Bizottság elnöke
- az Országos Zsinat tanügyi előadója, egyházkerületi tanácsbíró és közgyűlési tag, valamint presbiter volt.

Ő maga gimnáziumi igazgatói kinevezése után már nem végzett oktatómunkát, ezért az iskola vezetését Péterffy László helyettes igazgató, majd 1945-től Kopányi Mária megbízott igazgató gyakorolta 1938-ban, a Dóczi fennállásának 100

éves jubileumán így fogalmazta meg az Intézet küldetését: *„Intézetünk nevelésének egyik lényeges vonása tehát, hogy a közösség, a vérszerinti közösség, a nemzet javára nevel, amely közösségben, és csak e közösség életében szolgálhatjuk az egyetemes humánus, az emberiség nagy érdekeit is. E tágabb életformán kívül két otthonra mutat a református leánynevelés, közelebbről a Dóczi-intézet nevelése a múltban és a múltnál is mindjobban a jelenben: két otthonra, amely nem csak a női léleknek, hanem minden magyar ifjúnak igazán otthona kell, hogy legyen, az egyházzal és családdal...Dóczi-intézetünk nevelése a család, egyház, nemzet hármasság pillérén nyugszik. E nevelés célja egyszersmind e hármasság: család, egyház, nemzet építése.”*

Számos szakmai írása jelent meg különböző lapokban; a *Protestáns Tanügyi Szemlében*, a *Magyar Tanítóképzőben*, a *Debreceni Protestáns Lapban*, a *Vasárnapban*.

Ezek mellett több önálló munkája is napvilágot látott:

- Középiskolai reformok (1927)
- Az osztrák népoktatás (1931)
- A református keresztyén pedagógia alapelvei (1934)
- A német középiskolai oktatás reformja (1938)
- A magyar gimnázium új hármaskönyve (1939)
- Szerkesztette az ORTE évkönyveit.

A II. világháború idején, a front közeledtével el kellett hagynia Debrecen, de 1946-ban már ismét elfoglalta állomáshelyét. Határozottan kiállt az iskolák államosítása ellen. 1948-ban, az állam és a református egyház közti „tárgyalásokon” próbálta megmenteni az önálló református leánynevelést, megtartani a megmaradó iskolák internátusait, de sikra szállt olyan elvi kérdésekben is a keresztyén értékek védelmében, mint hogy a hittanoktatás megkövetelhető része maradjon a gimnáziumi tananyagnak, valamint a növendékek istentiszteleteken való részvétele. Többször levélben hívta fel az illetékesek figyelmét a Dóczi Intézet államosítása körüli törvényteleniségekre.

1949-ben politikai nyomásra nyugdíjazták. Az egyház azonban nem akart lemondani hitéhez hű, szilárd jellemű, egyenes kiállású, nagy teherbírási munkásságáról, így mindent elkövettek, hogy megfelelő alkalmazást találjanak számára a *Kollegium* kötelékében. A *Nagykönyvtár* élére nyert kinevezést, és a teológián taníthatott német nyel-

vet. Előbbi igazgatásától 1958-ban visszavonult, de az oktatói munkát szinte haláláig folytatta. Egész életében a református egyházat szolgálta, öregségében, ahogy ereje fogyatkozott, egyre szűkebb körben, de töretlen hűséggel. Élete alkonnyán a Debrecen-Nagyerdei Egyházközség főgondnoka és presbitere volt. Életének 80. évében, 1966. június 11-én, hosszú szenvedés után halt meg.

Források:

- Gyászjelentése
- A Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár
- A Dóczi Leánynevelő Intézet értesítői

FOGARASSY ZOLTÁN
a DRK Dóczy Gimnázium könyvtárosa
Debrecen

PÉTERFFY LÁSZLÓ (Marosbél [ma Románia], 1891. április 12. – Győr, 1971. július 11.): magyar-német nyelv és irodalom szakos tanár, igazgatóhelyettes, címzetes igazgató

Szülei földbérlelésből tartották el tisztes szegénységben nyolc gyermeküket.

Középiskoláit Bánffyhunyon, majd a kolozsvári református főgimnáziumban végezte.

V. gimnazista korától dolgozott, maga teremtette elő tandíját. A debreceni kollégium bölcsészettudományi főiskolai karán kezdte felsőfokú tanulmányait, majd a debreceni tudományegyetemen szerzett diplomát 1915-ben. Magyar-német nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet 1918-ban kapott.

Egyetemi hallgatóként a finnugor nyelvészettel is behatóan foglalkozott, szakdolgozatát is e területről írta *Lapp határozók* címmel. Német nyelvtudása elmélyítésére már tanárként kétszer is volt német nyelvterületen tanulmányúton, Bécsben másfél hónapot, Münchenben három hetet tanult.

1914. szeptember 1-jén foglalta el első tanári állását, a **debreceni református kollégium tanítóképző intézetének** helyettes tanára lett.

1917-ben megnősült, feleségül vette Hamzsa Irmát. Két gyermekük született, 1918-ban László, 1919-ben Lili.

1923 szeptemberétől a **debreceni református leánygimnázium** magyar-német szakos tanárává választották. Szaktárgyai mellett latint, történelmet és filozófiát is tanított. Ahogy a Dócziból való távozásakor írták róla, „Péterffy Lászlót az Isten is tanármak teremtette. Széles körű szak- és általános műveltség, sokrétű tudományos érdeklődés, a dolgok mélyébe látó, finom elemzésekre és szerves összefoglalásokra képes és iskolázott elme, lelkes fogékonyság a szép, az esztétikum iránt, emberi vonatkozásban önmagával szemben megalkuvást nem ismerő szigorúság, másokkal szemben megbocsátás” jellemezte pedagógusi munkáját. Emberi tartását az a kálvinista őseitől örökölt fegyelmezetttség határozta meg, amelyet alapítói a Dóczi Intézet nevelési rendjéül és módjául is szántak.

Ebből származhatott az, hogy méltatói ahhoz a felismeréshez: „Péterffy Lászlót az Isten is tanármak teremtette”, hozzátették: „mégpedig leányiskolai tanármak teremtette”, holott nem sokkal több időt töltött el a leányoktatásban, mint a fiúiskolák különböző színhelyein. A kiváló, felkészült tanárt felettesei örömmel támogatták a már említett külföldi tanulmányútjainak megvalósításában. Tanári munkáját mindig a legnagyobb lelkiismeretességgel végezte. Nem érezte nyűgnek, hanem örömmel tett eleget annak a kötelezettségnek, hogy kollégái óráit látogassa, s ezáltal maga is szert tegyen újabb és újabb pedagógia ismeretekre, tanári fogásokra. A szakfelügyelők rendszeresen a legnagyobb elismeréssel szóltak tanári működéséről. Munkájában az irodalmi olvasmányok tárgyalását a magyar stílustanítás leghatékonyabb eszközévé tette, nemcsak a szóbeli előadás, hanem a fogalmazási készség elsajátítása során is. Újszerű módszereket is kipróbált és eredménnyel alkalmazott a magyaroktatás terén. A szokásos olvasmánytartalmi fogalmazások mellett élményelbeszéléseket kért és természet-

tudományos tételeket is kiadott feldolgozásra, nemegyszer a két világháború közti időszakban újdonságnak számító iskolai mozgóképes előadásokra támaszkodva. A választható témafelvetések (szabad választású történelmi téma, illetve egy etika-pszichológiai vagy egy földrajzi-etnográfiai tétel), az egyes szám első személyben kért előadásmód mind a diákok kreativitásának növelését, mind a személyesség élményének fokozását jelentették az oktatásban. Mindezek a legjobb magyartanárok közé emelték.

A később Kossuth-díjas írónővé lett *Szabó Magda* is meghatottan emlékezett „irodalomórái örök esztétikai élményére”. Intenzív és eredményes módszerei a német nyelv oktatásában szintén elismerést váltottak ki. Mind magyarból, mind német nyelvből vezetőtanára volt az egyetem női tanárjelölt hallgatóinak, akik a Dóczyban töltötték gyakorlóévüket. Precíz és sikeres oktatói munkája mellett jó kedélyét is megőrizte kollégái és diákjai között.

Előbbire jó példa az a versike, melyben kollégáit veszi sorra karikatúraszerűen a tanári szobában tett sétája során, utóbbira az a jó néhány kedves anekdota, ami volt diákjai visszaemlékezéseiben maradt fent.

Az egykori dóczista lányok mint nagy tudású és udvarias tanárra emlékeznek, aki néha a tanítás alatt pecsétgyűrűje kocogtatásával intette tanítványait: „*Lányok, kérem, figyelmezzünk!*”

Oktatói munkája mellett számos cikke jelent meg az intézet évkönyveiben és pedagógiai szaklapokban. (Babérlevelek – Katona József, Kazinczy Ferenc, Herczeg Ferenc. Debrecen, 1936; Irodalmi séta Debrecenben. A Dóczy Gimnázium 1937–38-as Értesítőjében és különnyomatban; Miért lehet Arany János a magyar ifjúság örök eszménye? – az általa szerkesztett Papp Károly emlékkönyvben, Debrecen, 1939; Toldi-magyarzatok a gimnáziumok és leánygimnáziumok IV. osztálya számára – Nagy J. Béla közreműködésével. A Franklin Társulat tankönyvsorozatában, Budapest, 1940; Jókai Mór: Följegyzések I–II. Sajtó alá rendezte Péter Zoltánnal. Akadémiai Kiadó 1967.)

Írt iskolai felhasználásra színdarabokat is, és ő rendezte a Dóczy 1924-es Csokonai ünnepélyén bemutatott Dorottyát is.

1934-től a **Kollégium tanárképző intézetében** is tanított, ahol a következő előadásokat tartotta:

A magyar hangsúlyos verselés története, A reneszánsz és humanizmus irodalma, Régi irodalmunk áttekintése a XVIII. század végéig, A magyar regény mesterei.

Tevékenyen részt vett az Országos Református Tanáregyesület (ORTE) munkájában, 1935-ben az egyesület balatonboglári üdülőtelepének gondnoka is volt. 1936-ban, Koncz Aurélné gimnáziumigazgató nyugalomba vonulása után a számos egyéb hivatalos megbízással rendelkező Papp Ferenc mellett lett a Leánygimnázium helyettes igazgatója 1944-ig és az internátus gazdasági ügyeinek vezetője. Ez utóbbi feladatkörét a Dóczy Intézet kötelekéből való távozása után is hűséggel vállalta és végezte.

1938-ban címzetes igazgatói ranggal tüntették ki. 1944-ben, a front közeledtével családját menekítve Ausztriába távozott, de hamarosan visszatért Debrecenbe, ahol igazolták, és folytathatta a tanári munkát. Fiát azonban elvesztette. A keleti fronton szovjet hadifogságba került, s nem tért többé haza. 1948 szeptemberéig tanított a Dóczyban, ekkor állásáról lemondott, és a Kollégium tanárképző intézetének főállású magyar irodalom szakvezető tanára lett 1952-ig, az intézet megszűnéséig. Ezután, 1962-es nyugdíjazásáig a **Kossuth Lajos Tudományegyetemen**, az egyetemi könyvtár tudományos munkatársaként dolgozott.

1946-ban belépett a pedagógus szakszervezetbe, de pártnak nem volt tagja, soha nem tudták rávenni világnézetétől idegen politikai állásfoglalásra. Nyugalomba vonulása után, 1965-ben Lili lánya családjához, Győrbe költözött, és ott halt meg 1971-ben.

Források:

- Családi dokumentumok, a dédunoka, Erdélyi Balázs közlései
- A Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár vonatkozó iratai
- A Dóczy Leánynevelő Intézet értesítői

FOGARASSY ZOLTÁN
a DRK Dóczy Gimnázium könyvtárosa
Debrecen

PETKES GERGELY (Szilágyszér [ma Románia], 1946. november 4. – Nagykároly [Románia], 2007. január 25.): középiskolai tanár, matematikai szakellenőr, presbiter

Az általános iskolát szülőfalujában, a középiskolát Szilágycsehben végezte.

A kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem matematika szakán szerzett diplomát, és mindvégig *Nagykárolyban* tanított, 1969-1990 között az *1-es számú Ipari Líceumban*, majd 1990-től az *Elméleti Líceumban*.

A számok bűvöletében élt, sokat emlegetett mondása volt: „*Szeretem a számokat, nagyon szeretem a számokat...*”

Szerény, egyszerű ember volt, hatalmas tudásával nem hivatkozott – a diákok eredményei beszélnek helyette. Tehetséges matematikus és lelkes pedagógus volt, matematikából jól felkészített osztályokat bocsátott útjára, sok diákját „fertőzte” meg tantárgya szeretetével.

Személyes példájával bizonyította, hogy tudást csak kitartó, következetes munkával és alázattal lehet szerezni. Fegyelmeyessége, lelkiismeretessége, önmaga és mások iránti igényessége, munkabírása közismert volt. Tanári pályafutása 38 éve alatt nagyon sok matematikatanárt, informatikust, közgazdászt, mérnököt indított el az úton.

Diákjai a megyei, országos és nemzetközi versenyeken egyaránt sikeresen szerepeltek. Városa körzetében ő végezte a magyar nyelven tanító matematikatanárok szakellenőrzését, ő foglalkozott a pályatársak szakmai képzésével, irányításával. Jelentős szerepet vállalt a tájegység magyar közoktatási és műszaki értelmiségének kialakításában. Diákjait emellett magyarságtudatuk

megőrzésére nevelte, ő maga is sokat tett a magyarságért.

Hatalmas tudását, tapasztalatát tanártársaival is megosztotta. Pedagógiai tanácskozásokon színvonalas előadásokat tartott, nyílt óráin pedig a matematikatanítás eredményes módszereivel ismertette meg kollégáit.

Szakmai és módszertani írásokat közölt a *Matlapban* és *A matematika tanítása* című folyóiratban. Írásaiban a középiskolai matematikatanítás elméleti és gyakorlati kérdéseiben jelentkező hiányosságokra hívta fel a figyelmet és javasolt megoldást. Egy időben a *Nagykároly és vidéke* című helyi lapban a logikai fejtörők rovatát szerkesztette.

Igazi közösségi ember volt, aki az iskolai munkán kívül felvállalta a város és a református egyházköztség gondjait is. Ha tenni kellett valamit a város magyar közösségéért, rá mindig és mindenben lehetett számítani.

Közvetlensége, egyszerűsége, nyíltsága folytán kitűnő kapcsolatot alakított ki tanártársaival és diákjaival. Tanítványai tisztelték tudását, emberiségét, lelkiismeretességét, egyenességét, a megye matematikatanárai példaképüknek tekintették a „Mestert”.

Életének 61. esztendejében rövid szenvedés után hunyt el. Korai távozása mindenkit megrendített. Munkáját egykori tanítványai vették át. Tiszteletére az Elméleti Líceum 2007-től – halála évétől – kezdve minden év novemberének első hétvégéjén (a tanár úr születésnapjához legközelebb eső szombaton) megszervezi a *Petkes Gergely Matematika Emlékversenyt*, amire egyre több diák jelentkezik megverszte. A verseny legmeghittebb pillanata, amikor a tanár úr özvegyének kíséretében Szatmár megye szinte minden matematika szakos tanára lerója tiszteletét a Mester sírjánál a nagykárolyi református temetőben.

A NAGYKÁROLYI ELMÉLETI LÍCEUM
TANÁRI KÖZÖSSÉGE

POKKER MIHÁLY (Fertőszéplak, 1887. szeptember 29. – Sopron, 1951. április 27.): kántortanító

A Pokker ősök 1753-ban érkeztek a Fertő-tó külső szögletében lévő Széplakra a német-holland határvidékről. Egy, a hansági ingoványon át vezető, cölöpökkel, vesszővel megerősített út kiépítésére kaptak felkérést az akkori Eszterháza irányából Ausztria felé. A legenda szerint ezen az úton érkezett Mária Terézia fényes kísérettel a magyar Versailles-ba.

Mihály édesapja, ifj. Pokker János (1849-1938) az ács szakmát bécsi mesterektől tanulta. Rendszeresen építőmunkája mellett a falu bíróját is volt negyedszázadon át. A környék számtalan középületét, templomát építette három építőmester fiával. 1904-ben épült Széplakon a ma is iskolaként használt középület, mely az építő család szaktudását, szorgalmát dicséri.

Pokker János családjában 16 gyermek született, érkezésüket egy-egy fenyőfa ültetésével tették emlékeztetéssé. Ám a történelem viharai, a világháborúk minden – egykor büszke – fenyőt ki döntöttek már. Az egyre népesebb családba Mihály negyedik gyermekként érkezett.

A szülői házban, az akkori faluszélen, a „Gyöpszőrön” a „bírók földje” mellett egyre több gyerek nevelkedett, talán innen ered Pokker Mihály gyermekek iránti szeretete, érzéke. Sokszor játszott kisebb testvéreivel „iskolásdit”, ahol természetesen mindig ő volt a „tanítóbácsika”. Szerető szigorral nevelte, tanította kishúgait, kisöccseit.

A jól tanuló, szorgalmas Mihály az osztatlan széplaki osztályokban is kistanítóként tevékenykedett, és mint eminens tanuló később a tanítói hivatást választotta. 1908-ban elnyerte az

akkori **Boldogasszonyban** a kántortanítói állást, mivel anyanyelvi szinten beszélt németül is.

A századfordulón nem Csíksomlyóra, hanem Boldogasszonyba zárandokoltak a környék falvainak hívei, így a széplakiak is. Hetekig dicsérték a bíró fiának csodálatos orgonajátékát, amit áhítattal, a falubéliek jogos büszkeségével hallgattak.

Az Osztrák-Magyar Monarchia az első világháború előtti utolsó boldog békeévet élte ekkor. Mire is gondolhatott a fiatal, tehetséges, egészséges kántortanító: családot alapítani, boldogasszonyi lakos lenni. Feleségül kérte hát a városka egyik elit családjának lányát, Milián Anna Teréziát, akivel 1913. augusztus 26-án örök hűséget esküdtek a boldogasszonyi székesegyházban.

A nászindulót ezúttal a segédkantort játszotta a négy manuális csodaorgonán.

Az ifjú házaspár boldog napjai azonban nem tartottak sokáig. Sőtét fellegek tornyosultak dél felől, a sarajevói merénylet villámként csapott le. Meg is lett a következménye: Pokker Mihályt 1914 nyárutóján már „nagy gyakorlatra” hívták Győrbe, majd a Frigyes-laktanyából Sopronba, a 76-os gyalogezredbe. Érsek Imre tanítóval ún. „póttartalékosként” harcolták végig Szerbia, Galícia, Doberdó dicső harctérnek elnevezett poklokat. 1919 zűrzavaros nyarán indultak hazafelé Odessza felől az első hadifogoly-szállító vagonok. Először a súlyos sebesültek, csonkolt végtagokkal rendelkezők, aztán a golyó ütötte sebekből vérzők érkeztek a vérzivataros háborúból az őszi forradalom viharába.

E sorok írója kisgyermekként mindig ámulattal hallgatta nagybátyja hazakerülésének történetét:

Amikor a Hazatelepítési Bizottság előtt megkérdezték Pokkert, hogy hová akar hazamenni, természetesen azt válaszolta, hogy boldogasszonyi orgonájához, iskolájához.

– Tehát Ausztriába? – így a kérdező.

– Nem, kérem, az Osztrák-Magyar Monarchiába

– Az bizony 1918-ban megszűnt! – jött a nyers katonás válasz. (Úgy látszik, hogy Muszkaföldön már akkor is lassan járt a posta...)

– Akkor hogyan legyen?

Ekkor Miska főtanító úr Pósa Lajos versének egy versszakát kezdte szavalni: „Magyar vagyok, magyar, magyarnak születtem, / Magyar nótát dalolt a dajka felettem. / Magyarul tanított imád-

kozni anyám / És téged szeretni gyönyörű szép Hazám!”

Értetlenül néztek össze a bizottság tagjai. Erre szinte szinkron-tolmácsolással, németül is elszavalta a hazafias verset. Az orosz tisztekből álló bizottság természetesen ezt sem érthette. Ekkor hangzott el a döntő kijelentés:

– Magyarországra szeretnék hazamenni, közel a szülőfalumhoz, ahol van orgona a templomban.

Ezt a kívánságát már le tudta fordítani a hivatalos tolmács is.

Az 1919-es esztendő hátralevő hónapjai Pokker Mihály számára lassú testi gyógyulást, felépülést hoztak a legyengült sebesültnek, ám lelki sérüléseit élete végéig hordozta.

Betegágán olvasgatta a Soproni Hírlap 52. számát, ahol feltűnt neki **Sarród** község kántortanítói állás pályázata. Erre adta be kérelmét 12. pályázóként. A sarródi iskolaszéki jegyzőkönyv szerint a legtöbb (nyolc) szavazatot Pokker Mihály kapta. Hamarosan már az 1920-1921. tanév előkészítő munkáit is megkezdhetette. A hivatalos iskolai munkák mellett a testi-lelki beteg tanítóra várt a faluban a Trianon okozta sebek gyógyítása is. Lelki, elterelni a figyelmet, nemes célt kitűzni, a jövőben bízni, ez volt legfőbb törekvése. A sarródi legényeket bevonta az 1920-as évek végén helytörténeti kutatásokba, melynek eredményeként a bronzkor első részében élt ember zsugorított csontvázát találták a faluban. A számtalan színdarab betanítása, a gyékényfonás mesterségének megtanítása, a rengeteg családlátogatás mind-mind ezt a nemes célt szolgálta.

A biztató jövőre utalnak alábbi buzdító gondolatai: „Ha minden kis magyar falunak csak egyetlen egy tanult fia foglalkozna saját községével, akkor a falu megismerése, gondozása és vezetése a magyar jövő kiépítésében az első helyre kerülne. Lelkiismeretetekhez szólok, ti, akik a faluról elkerültetek, jöjjetek lélekben újra vissza a szülőfalutokhoz, hogy segítségére lehessetek azoknak, akik még dolgozni is akarnak a falutokért és annak népéért!”

A Kisalföld megsárgult példányában bukkantam Ferenczi Józsefné képeire, amelyen Katalin tanító asszony a „Sarród Díszpolgára” címet veszi át. Megrohantak a gyermekkori emlékek, amikor a cikkben Pokker Mihály nagybátyámra emlékezett. Ez indította, ébresztette fel bennem az emlékezés kötelességét.

Felkerestem Katica nénit. A hosszas, meghitt beszélgetés arról győzött meg, hogy a sarródiak Miska bácsija, a „főtanító úr” kiérdemelte a sarródi emberek tiszteletét, szeretetét.

Az aggódo biztonság arra készítette *Ferenczi Józsefnét*, hogy a beszélgetést kiegészítse írásos visszaemlékezésével: „Két-három éves lehettem, amikor megismertem a »Főtanító« Urat, ugyanis a mi családunk jó kapcsolatban volt Miska bácsival, többször ellátogatott hozzánk. Mint kisgyermek, szívesen rajzolgattam a konyhánkban található falvédőket. Apám megmutatta a színes rajzokat a főtanító úrnak. Miska bácsi megdicsért, hogy ügyes vagyok, és biztatózott. Ötéves voltam, amikor már felvett az iskolába, hatodik osztályig jártam hozzá. Gyakran szerepeltetett. Akkor is én énekeltem, amikor Horváth József fertőszéplaki esperes úr látogatott iskolánkba. Még ma is jól emlékszem, hogy a *Gyenge violának letört az ága* c. dalt énekeltem el tiszteletére. A hatodik osztály után elkerültem Sopronba az állami polgári iskolába. Ezt követően beiratkoztam a soproni Szent Orsolya Rendi Tanítóképzőbe. 1948. június 23-án kaptam meg diplomámat, és Vas megyében, Alsóújlakon kaptam osztálytanítói állást. Itt tudtam meg, hogy falunk másodtanítója, Csapó Imre meghalt, Pokker Miska bácsit nyugdíjba küldték, így Sarród tanító nélkül maradt.

A kultuszminisztériumtól kapott áthelyezési rendelet alapján azonnali hatállyal falumba, Sarródra kerültem. Megérkezésem után izgatottan jelentkeztem Miska bácsinál, aki nagyon kedvesen fogadott, s csak annyit mondott: »Megjósoltam ugye, hogy tanító lesz belőled, hát Isten hozott!« Miska bácsi egész életem során példaképként állt előttem. Türelmes, kedves, mosolygós ember volt, akiből csak jó szándék és szeretet áradt. Három évtizeden át Miska bácsi igazi lámpása volt falunknak. Átvéve örökségét, 20 évig tanítottam a sarródi iskolában, a 3-4. osztályban. Pokker Miska bácsi jóslata az volt, hogy híres ember lesz majd belőlem. Hát híres éppen nem, de példája nyomán pályámat, hivatásomat nagyon szerető pedagógus lettem.

1951. évi halála mélységesen megrendített, meglepett. Sokat imádkoztam érte, kérve a jó Istent, hogy küzdelmes élete végén adjon neki örök nyugodalmat!”

Barcza Erzsébet, egykori tanítvány így emlékezik: „Pokker Mihály főtanító úr 1929-től, első osztályos koromtól tanított a 6. osztály befejezéséig, majd az akkor még működő ún. »ismétlő iskolában« három éven keresztül hetente egyszer. Az ismétlő iskola célja az volt, hogy a hat elemi sikeresen elvégző, falusi gazdaságban maradt fiatalok fejlesszék tovább ismereteiket. Most is el tudom szavalni fejből azt a versikét, melyet Pokker Mihály főtanító írt Csapó Imre tanító úr névnapjára. A verset követően, a virág átadásakor minden gyerek felállt és »Éljen, éljen!«-t kiáltott.

A község lakói és az egykori tanítványok számára ma is lelkesítő, hogy a volt iskolájával egybeépített ún. tanítólakás falán – ahol a Pokker házaspár évtizedekig lakott – emléktábla mond neki köszönetet.

Ez is bizonyítja, hogy az önzetlen ember emléke a hálás tanítványok, az utókor és a túlélők szívében ilyen sokáig megmaradhat. A sors úgy akarta, hogy Pokker János fertőszéplaki ács fiai – Mihály és István – után a közel negyven unoka közül többen is késztetést éreztek a pedagógusi hivatáshoz.

Emlékét a sarródi katolikus templom is őrzi. Esténként orgonasípokra emlékeztető, négy reflektor fényében virraszt a kis falu kicsiny temploma, hadd lássák a csillagok...

A nemrég elhunyt sarródi költő, *Fekete József*, Sarród díszpolgára így emlékezik kedves tanítójára:

„A negyedik osztálytól már az áldott emlékü Pokker Mihály tanító úr keze alatt fejlődtem. Miután látta, mennyire érdekel a magyar nyelv, a költészet, az országban és világban történő események, újságokat, könyveket kölcsönzött számomra még a saját könyvtárából is. Tőle mindent megkaptam, amivel tudásszomjamat olthattam (...)

Gyermekéveimnek legszebb emlékei az iskola, a templom és a temető közötti részhez, a »kedves vég«-hez fűződnek. A tanító úr arcképét, minden mozdulatát, minden kis emlékét a szívemben őrzöm: *Arca évről évre fényesebben ragyog / Példás életének követője vagyok.*”

Feleségével közös sírjukon közel hat évtized után ma is mindig friss virág van. A soproni Szent Mihály temetőben alusszák örök álmukat.

A hárfaszerű gyertyatartó a kántort, a gyertya a messzire is fényt sugárzó pedagógust, a könyv a tudós embert, a tintásüveg és a toll a népies költő emlékét idézi fel síremlékén.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Unokaöccse, MIKLÓS HORVÁTH ISTVÁN
Sopron

POMÁZI GYULA (Munkács [ma Ukrajna], 1910. október. 25. – Nagyréde, 1980. november 20.): tanító, tanár, igazgató

Édesapja, Pomázi Pál vasúti alkalmazott, édesanyja, Bencze Ilona háztartásbeli. Öten voltak testvérek, három fiú és két lány (Gyula, József, Ilona, Jolánka, László)

Édesapja balesetben elveszítette az egyik lábát, ekkor kerültek át Munkácsról Kótaj községbe.

Általános iskolai tanulmányait már itt kezdte és fejezte be.

Nyíregyházára kerül a Jókai Mór Polgári Fiúiskolába, majd a tanítóképzőbe, ahol 1931-ben szerez tanítói oklevelet.

Állást nem kap. Fizetés nélkül helyettesít, tanít a falujában, majd kinevezik a **kótaji Elemi Népis-kolába**, ahol 5. és 6. osztályosokat oktat minden tantárgyból.

Aktívan bekapcsolódik a falu kulturális életébe. Szerepel színdarabokban, résztvevője a szüreti felvonulásoknak, zenekari tag az iskolai tornavizsgákon.

Sorköteles katonai szolgálata után oktatóként vesz részt a levették képzésében helyben és a szomszédos településen, Nyírszőlősen.

1941-ben feleségül veszi Párkányi (Pleyer) Margit tanítónőt, akivel egy tantestületben tanított. (Pedagógusok arcképcsarnoka 2011.)

Három gyermekük születik: Katalin, Mária és Sándor.

A háború borzalmait őket sem kímélik. Behívják katonai szolgálatra. Bevonulása előtt családját (feleségét és Katalin lányát) a Dunántúlon élő szülőkhöz menekíti. Őt a háború befejezése a nyugati fronton éri.

Elsők között jönnek vissza a faluba, s mint tősgyökeres kótaji tanítók bekapcsolódnak az oktató-nevelő munkába.

1946-ban megszervezi a **Dolgozók Polgári Iskoláját** azok részére, akik tovább szeretnének tanulni. (A Nyíregyházi Jókai Polgári Iskola kihegyezett tagozata.) Sok jó képességű fiú és lány tesz sikeres vizsgát nyíregyházi tanárokkal kiegészült vizsgabizottság előtt.

1950-től fizikát tanítva jelentkezik az Egri Tanárképző Főiskola levelező tagozatára. 1956-ban államvizsgázik, mely szerint képesítése általános iskolai matematika-fizika szakos tanár.

1957. szeptember 1-jétől nevezik ki a **kótaji Állami Általános Iskola** igazgatójának, ezt a tisztséget nyugdíjazásáig, 1971. augusztus 31-ig tölti be.

Az 1958-ban végzett 8. osztály

Az ő esetükben a nyugdíjba vonulás költözéssel is jár. Itthagyják a falut, amelyhez oly sok munka és emlék köti. 1971 szeptemberében költöznek Nagyrédére Kati lányukhoz, aki folytatva a szülői hagyományt a pedagógusi hivatást választotta. Visszavonultan, csendesen, az unokákat dédelgetve élnek. Volt kollégák, falubeliek gyakran felkeresik őket, ha arrafelé járnak. Kedvenc unokája hirtelen halálát nem tudja feldolgozni. Búskomorsága, szomorúsága kikezdi az egészségét, és 1980-ban meghal.

Egykori tanítványa, **Orosz Pál** emlékeiben így „él” volt tanítója: „Emlékezni öt-hat évtized távlatából személyekre, esetekre nem egyszerű dolog. Más a helyzet, ha olyan valakiről van szó, mint Pomázi Gyula tanító úr és a vele kapcsolatos egy-egy esemény. Neve említésekor máris előttem van churchilli alakja, amint a hóna alatt az osztálynaplóval s a számtan oktatásához elengedhetetlen eszközökkel belép a zsbongó osztályterembe, ahol természetesen azonnal »síri« csend lesz. A szokásos óra eleji »ceremónia« után történt a következő dolog.

Házi feladatok ellenőrzése során derült ki, hogy néhányan elfeledtek ennek elkészítéséről. Ezt felelős-

ségre vonás (néhány körmös) követte. A tanító úr elővette zsebkését és odaadta az egyik mulasztó fiúnak, hogy hozzon az udvari bokorról egy suhogós pálcát. Diáktársunk ravasz mosollyal távozott, hogy végrehajtsa a feladatot. Néhány perc elmúltával visszajött és átadta tanítónknak a pálcát. Ő, amikor átvette, néhány suhintást végzett vele a levegőben, de az az osztály legnagyobb derűtsége közepette darabokra hullott. Osztálytársunk, akit megbízott a behozattal – remélve, hogy elmarad a körmösosztás – bevagdalta a pálcát. Ekkor ért bennünket az igazi meglepetés!

A tanító úr a katedrára lépett, elővette saját kis pálcáját az eszközök közül, és minden mulasztó – köztük én is –, akinek nem volt kész a házi feladata, megkapta a jutalmat: a körmösöket.”

Személyéhez a sok emlék közül kettő él elevenen bennem. Az egyik mosolyt fakasztó, a másik fájdalmasabb.

Tanítás közben ritkán ült a nevelői asztalnál. Talán csak addig, míg beírta a naplóba a tananyagot. Kezével a zsebében sétált a padsorok között. Egy ilyen alkalommal mellettem állt, amikor hirtelen kirántotta az „órás kezét”, hogy megnézzé a pontos időt. A mozdulatot észlelve félrekaptam a fejemet, mert azt hittem nyakleves következik. Ő elmosolyodott, megsimogatta a fejemet és így szólt: „ – Soha nem ütném meg egyetlen tanítványomat sem.”

Szüleimnek, akik az iskola hivatalsegédei voltak, gyakran besegítettünk húgommal a tantermek takarításában. Néha veszekedtünk, vitatkoztunk, nem tudtunk egyezsége jutni. Nem vettük észre, hogy ennek fültanúja volt, mert nyitva maradt az igazgatói szoba ajtaja. Szólt édesanyánknak, hogy hangoskodásunkkal zavarjuk a munkáját. Anyánk az első keze ügyébe akadt akácfaággal verte el csupasz lábszárunkat. Se előtte, se utána soha nem kaptunk ki tőle – de akkor igen. Sírva szedegettük egymás lábaiból a tüskéket, amelyek az akácfaággyalról belénk fúródtak, s mindezt neki köszönhattuk, aki „árulkodott” rólunk az édesanyánknak.

Forrás:

- Dobránszky Sándor visszaemlékezése
- Volt tanítvány emlékezése
- Személyes ismeretség

Volt tanítványa,
LUPSA JÓZSEFNÉ GÁL MÁRIA
Kótaj

DR. POSTÁS SÁNDORNÉ Horváth Piroska (Hencida, 1938. október 25. – Debrecen, 2012. szeptember 1.): óvónő, vezető óvónő, óvodai szakfelügyelő, szaktanácsadó

Négygyermekes földműves család legfiatalabb gyermekeként látta meg a napvilágot. Két lány és egy fiútestvére volt. Édesapja a termelőszövetkezet tagja, édesanyja, Csire Piroska a háztartást vezette. Szüleihez, testvéreihez meleg szeretet fűzte, ez a szoros kapcsolat egész életében végigkísérte, támogatta szüleit, testvéreit, azok gyermekeit.

Általános iskoláit szülőfalujában végezte jó eredménnyel, amely alkalmassá tette a továbbtanulásra. 1953 szeptemberében felvételt nyert a Püspökladányi Állami Óvónőképzőbe. Otthonról hozott nagy munkabírása, keménysége, szigorú erkölcsi normái, helytállása, igényessége a feladatok teljesítésében jellemző volt rá. Derűs világlátása, jó humora kedvelté tette az iskolai közösségben. Oklevele minősítése „jól megfelelt”, nevelési ismeretek, óvodai foglalkozás, énekzene, kézimunka tantárgyakból jeles képesítő vizsgát tett, mely eredmények előre vetítették életpályája kiteljesedését.

1959-ben házasságot kötött dr. Postás Sándor agrármérnökkel. Házasságukból két leánygyermek született, akik két-két fiúunokával ajándékozták meg szüleiket.

Pirike családszerető, megértő, segítő, gondoskodó feleség, anya és szeretett kedves nagymamája volt négy fiúunokájának. „Ajándék” volt családjá számára, és az tudott lenni mások számára, akinek szüksége volt rá.

Óvodai munkáját 1956. október 14-én kezdte **Debrecen** város akkor legszebb, legjobb óvodájában a **Temető Utcai 100-as Típusú Gyakorló-**

óvodában. Fiatal, pályakezdő óvónőként nehéz és szép feladatokat kapott: bemutató foglalkozásokat tartott, szakmai gyakorlatra kihelyezett hallgatók képzésében vett részt. 1963. július 1-jéig dolgozott itt, majd 1965. január 1-jéig a **Babits Utcai Óvodában.** Megbízható, szorgalmas, tudatos szakmai munkájáért 1965. február 1-jétől a **Böszörményi Úti Óvodában** kapott vezető óvónői kinevezést.

Elkötelezettsége, hivatástudata vezérelte, amikor szakmai megújulása érdekében az 1966-67-es tanévben a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképzőben mintaóvónői vizsgát tett.

Vezető óvónői feladatát kiemelkedő szakmai tudással és érzékkel, gyermekszerető, lelkes és becsületes hozzáállással végezte, melynek eredményeként 1973-tól 1976. augusztus 15-ig a **Debrecen Megyei Jogú Városi Tanács Művelődési Osztályán** az óvodai szakfelügyelői munkát látta el. Segítette, irányította, szervezte és ellenőrizte a városban működő óvodák szakmai munkáját, kapcsolatot tartva a megyei és az országos óvodai szakfelügyelettel.

A Debrecen város Művelődési Osztályának akkori vezetője **dr. Tar Károly** így emlékezik rá:

„Határozott, szakmailag jól felkészült, érdeklődő, érzelmekben gazdag, nyílt szívű egyéniség volt, akinek minden adottsága megvolt ahhoz, hogy a gyermeki lelket formálja, gazdagítsa, hogy a gyermekekkel foglalkozó óvónők munkáját segítse, szakmai tevékenységüket alakítsa, tökéletesítse. Megbízható, nagy munkabírású pedagógus volt, akivel jó volt együtt dolgozni, akinek mint óvodai felügyelőnek jelentős érdemei vannak Debrecen óvodafejlesztési terveinek, több ezer óvodai férőhely megvalósításában, az óvodákban folyó magas színvonalú nevelési program megszervezésében, majd később mint szakfelügyelő a szakmai munka irányításában, az óvónők képzésében és továbbképzésében.

Közösségben és közösséggel jól együttműködő, alkotó típusú pedagógus volt, aki nyitott szívvel figyelt a világ dolgaira, a körülötte zajló eseményekre, szakmai kihívásokra. Segítette a tehetségek kibontakozását, figyelő és féltő gonddal fordult a gyengébbek, a hátrányokkal küzdők felé, együtt élt munkájával és munkatársaival. Ez a tulajdonsága, határozott egyénisége, kisugárzása tette alkalmassá vezetésre, vezetői feladatok ellátására, közösségek formálására, irányítására.”

Óvodát álmodott és lehetősége adódott rá, hogy 1976 augusztusától 1994-ig, nyugdíjba vonulásáig irányíthassa Debrecen legszebb fekvésű,

akkor **Pallagi Útinak**, jelenleg **Nagyerdei Óvodának** nevezett gyermekintézményt.

Volt munkatársai **dr. Belle Lászlóné, Elek Andra, Kurta Viktorné, dr. Balla Györgyné** így emlékeznek rá:

„1976-ban az óvoda építésétől a berendezésig minden fontos feladatban részt vett, alakította, formálta az új óvoda arculatát. Minden – abban a társadalmi környezetben lehetséges – segítséget felkutatott, igénybe vett, hogy korszerű, jól felszerelt óvodát alakítsa ki.

Pallagi úti óvodáscsoport 1979

Szakmai felkészültsége, hivatástudata, elkötelezettsége, a gyermekek iránti szeretete, tisztelete, munkabírása példaértékű volt a munkatársai előtt. Sok pályakezdő óvodapedagógussal indította az új óvoda életét, munkafegyelmet, a munka szeretetét tanítva és elvárva. Az óvodaügy iránt elkötelezett, szakmáját magas színvonalon ismerő és gyakorló pedagógus volt, vezetőként beosztottjaitól is ezt követelte meg, ezzel segítve fejlődésüket. Mottója: „Követek, mert tisztellek.” Tisztelte az egyéniséget, de egy sokszínű, az óvodáért együtt dolgozni képes közösséget kovácsolt össze.

A szakmai, emberi problémákra határozottan, gyorsan reagált, ami biztonságot, nyugalmat, derűs légkört jelentett. Egyszeri, megismételhetetlen egyéniség volt, büszkén viselte ennek minden előnyét és hátrányát. Következetesen képviselte álláspontját, vitakozott, érvelt, de tiszteletben tartotta a vitapartner nézeteit is. Szakmai érvekkel meg lehetett győzni, véleménye megváltoztatására is képes volt.

Fogékony volt az új szakmai irányzatokra, az ő vezetésével alkotta meg a Pallagi Úti Óvoda Innovációs Munkacsoportja: a környezetismereti nevelés többéves tematikáját, a környezeti témák, feladatok anyag- és eszközzrendszerét, ajánlás szintén.

Felfogásában is újnak számított: akkor még senki nem beszélt környezettudatos magatartásra nevelésről, nem volt még komplex anyagfeldolgozás, de az ajánlás ezt a szellemiséget sugallta, és a Nagyerdei Óvoda mai nevelési programja tükrözi, illetve folytatja ezt a korszerű munkát. A folyamatos tízóraiztatás bevezetésében is úttörő szerepet vállalt, segítve, biztatva munkatársait a gyakorlati kipróbálásra; a tanítás változatos

szervezeti kereteinek alkalmazását, a tapasztalatok gyakorlatban történő hasznosítását is szorgalmazta.

Az óvóképzős hallgatók szakmai gyakorlati képzését felvállalta, bevonva ebbe pedagógustársait, biztosította a feltételeket a magas színvonalú óvónői munkához (eszközök, továbbképzések). Nagy figyelmet fordított a szülőkkel való kapcsolattartásra, az „együtt nevelés” gyakorlatára, bevonva a szülőket az óvoda környezetének szépítésébe.

Minden lehetőséget megragadott, hogy a munkatársi közösségnek programokat szervezzon. Az óvodában tartott ünnepségeken túl utazásokon való részvételüket is segítette.

Az ő személyisége meghatározó volt az óvoda jó hírnevének elterjedésében, ami túlnőtt a város határain is. Nyitott személyiségét, jó kommunikációs képességét felhasználva képes volt a város óvodái közötti kapcsolatépítésre. Szorgalmazta a városi munkaközösségek működését, szakmai továbbképzésüket.”

Óvodavezetői munkája mellett 1978. január 1-jétől 1988. november 30-ig szakfelügyelője, illetve szaktanácsadója volt a Debrecen város II. kerületében lévő óvodáknak.

Rozsos Ferencné, az akkori óvodai referens így emlékezik együttműködésükre:

„Mintegy 10 óvoda pedagógiai munkáját ellenőrizte, támogatta, fejlesztette. Segítette az óvodavezetők elemző, értékelő tevékenységét, támogatta őket abban, hogy tanügy-igazgatási, munkáltatói, pedagógiai feladataikat is minél jobban lássák el. Mindezt humanusan, az adott óvoda, óvodavezető szakmaiságának, egyéniségének figyelembevételével tette.

Elemzései építő jellegűek voltak, mindig több alternatívát mutatott fel a hibák kijavítására.

Ugyanakkor biztosította a módszertani szabadságot is. Összefogta, segítette a területéhez tartozó óvodák együttműködését, sokat tett a szakmai tapasztalatok, a jó gyakorlat elterjesztéséért. Fontosnak tartotta, hogy a szakirodalmat és a továbbképzéseken szerzett tudást az óvodapedagógusok eredményesen hasznosítsák. Figyelemmel kísérte a területén dolgozó középvezetőket, támogatta és menedzselte vezetővé válásukat.

A szakfelügyelet szakértői hálózattá szervezése után szemléletében megújult, és az ellenőrzés helyett a szakmai képességek fejlesztését helyezte előtérbe. A szakértői közösségben is tekintélyre tett szert tudása, munkája, emberi kvalitásai alapján.”

Kitüntetései:

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1971)
- Kiváló Pedagógus (1981)

1994. július 31-el nyugdíjba ment, de továbbra is tartotta a kapcsolatot munkatársaival, belátogatott

az óvodába, érdekelte, merre tart az általa alapított óvoda szakmai munkája.

Büszke volt arra, hogy az óvoda megtartotta jó hírnevét, hogy továbbvitték szakmai igényességét, a gyermekek tisztetét, a hivatásszeretetet, hisz ezek az értékek számára mindig fontosak voltak.

„Az óvónői hivatás és gyermekszeretet, az emberekkel való jó kapcsolat, a közösséghez fűződő érzelmi kötődés fiatalon tartja a nyugdíjas embertársainkat” – gondolta friss nyugdíjasként, és motiváló erővé vált benne, hogy a nyugdíjas óvónők részére alapít egy olyan szervezetet, klubot, ahol rendszeresen találkozhatnak. A pályán eltöltött sok szép élményre emlékezve és a régi jó közösségi kapcsolatokat felidézve kezdte el a szervezőmunkát. 1996. június 5-én, pedagógusnapon a Táncsics Mihály Úti Óvodában, Pirike és 19 nyugdíjas óvónő megalakította a Nyugdíjas Óvónők Klubját Debrecenben. A klub jelenleg is működik.

A Nyugdíjas Óvónői Klub törekvése: szép hivatásunk, szakmai, pedagógiai érdeklődésünk megtartása, a kultúra és egészségvédelem elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozni.

A Nyugdíjas Óvónői Klub tagjai közül *Hajdu Béláné Égerházi Irén* alapító tag így ír:

„Pirike biztosan ismerte azt a kínai közmondást, hogy »nevelj szívedben zöldellő fát, s talán majd a daloló madárka is rászáll«, mert 16 évig vezette szeretettel ezt a nyugdíjas közösséget, második családjaként. Emlékeztet óvodai foglalkozásokat, ünnepeket, kirándulásokat, kulturális programokon való részvételt szervezett. Példamutató, szeretetet sugárzó egyéniségéből sokat tanulva, emlékéit őrizzuk a klub további életében.”

Aranyoklevelét három klubtagunkkal együtt vette át 2006. október 14-én.

Daróczi Lajosné alapító klubtag, volt osztály- és pályatárs így ír:

„Aranydiplománk átvételekor számadást tarthattunk a hivatásunkkal kapcsolatban, visszatekinthettünk munkás éveinkre, de előre is tudunk innen nézni, mert tudjuk, vannak még vágyaink, céljaink, melyek mentén tudunk előre haladni és bizalommal a jövőbe tekinteni. Szépek azok az ünnepek, ahol az ajándékozó szeretetet annyiszor átélhetjük a köszöntő versekben, egy-egy szál rózsában, énekes köszöntésben. »Karmesterünk«, Pirike irányításával fáradhatatlan, mindig derűt, jókedvet, nyugalmat adó közreműködésével élhetjük át azt a sok szép élményt, amit az évek során kaptunk.”

Sándorné Soós Judit véleménye:

„Mindig szerettem volna közetek tartozni, mert olyan nyugalmat árasztottatok. Eljött ez az idő, köztetek a helyem. Számomra példa nélküli az az összefogás, megbecsülés, figyelem, feltétel nélküli elfogadás, ami ezt a kis közösséget jellemzi. Pirike mindig, mindenre gondol, következetes és határozott, jó szellemű vezető, akire rábízhatja magát az ember, a közösség. Itt hasznosnak érezheti magát mindenki, tartozol egy klubhoz, ahol számon tartanak, feladatod van, ha más nem, legalább az, hogy jelen legyél és jól érezd magad.”

Klubvezetői munkája mellett a **Regionális Képző Központ** tanára volt öt éven át, az Óvodai dajkaképzési programhoz kidolgozta a „Gondozási és nevelési feladatok az óvodai dajka tevékenységben – Pszichológiai alapismeretek alkalmazása a gyakorlatban” című almodul füzetet, melyet a képzés során használtak a hallgatók, és vizsgáztak belőle.

E gazdag életút végén szeretettel őrizzuk emléket: a Nyugdíjas Óvónői Klub tagjai, volt munkatársai és pályatársai, volt óvodásai és azok szülei.

Kígyós Istvánné, volt osztálytársa, pályatársa így emlékezik:

„Történelmi időszakot hagyott maga mögött, 1956-tól – oklevéltárvételtől – haláláig.

Szovjet pedagógiát, lélektan tanultunk. »Nevelőmunka az óvodában« címmel a szürke kézikönyv alaptana és nevelési terve volt az óvodáknak. A megújulás 1978-ban az ONEP-pel vette kezdetét. Óvónői, vezetői, tanfelügyelői munkáját együtt művelte. Felkészültségére, gyors reagáló képességére hamar felfigyeltek, és e hármas feladatot, megbízást helyes rálátással, magabiztosan végezte. Bázis volt a személye, a munkája. Tudása, követelménye, gyakorlata értékpiramis volt. Óvodája, a Pallagi úti bázisjellegűen működött, remek körülménye, szülői társadalma is vonzó, húzóerőként hatott az általa vezetett területi munka színvonalára. Különösen említésre méltó az egészségnevelési és környezetismereti szakmai munkaközössége. Számátalan országos jellegű, megyei és városi továbbképzésnek színhelye volt óvodája, ahol a kitűnő friss gyakorlat bemutatása igazolta az óvónők felkészültségét. Igazodási pont volt személye, vezetői elvárása, színvonala munkájában és életében. Szívós egyénisége, kreatív gondolkodása, kitartása a feladatvállalásban, az óvodák szakmai kompetenciájának kidolgozásában bizonyítottan eredményes volt a Megyei Pedagógiai Intézet számított évtizedes tapasztalataira. Korszerűen gondolkodó vezető, szaktanácsadó volt a Hajdúböszörményi Óvónőképzővel való kitűnő kapcsolata, mentori munkája kibővítette a hallgatók és tanárok szemléletét.

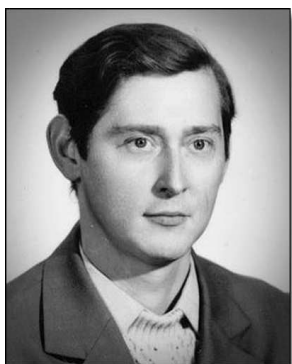
Nyugdíjasként is dolgozott. Az Óvónőképző 1956-os időszakától minden ötödik évben megrendezett találkozón részt vett, segített. Kellemes volt tudni, hallani elért eredményeiről. Hiteles volt minden időben és alkalmon. Emlékeinkben így él ma is kollégánk, osztálytársunk, kinek szellemisége Hajdú-Bihar megyén túl is ismertté vált.”

Források: a család által átadott személyi anyag, a volt vezető-, osztály-, munka- és pályatársak, klubtagok visszaemlékezései.

Pályatársa, barátja, HAMZA GÁBORNÉ
Debrecen

PREZNÁNSZKY GYÖRGY AURÉL (Budapest, 1940. augusztus 14. – Hajdúszoboszló, 2010. február 7.): gordonka szakos zeneiskolai tanár

Értelmiségi család sarja. Az édesapja orvosként dolgozott, feleségével – aki asszisztensi feladatokat is ellátott – négy gyermeket neveltek. György harmadiknak született.

A családban nagy hagyománya volt a művészeteknek: a könyv, zene, képzőművészet szeretete alapozta meg a gyermekek életét.

Az általános iskolát Bánhorvátiban végezte, érettségét pedig Sátoraljaújhelyben, a Kossuth Lajos Gimnáziumban tett 1959-ben.

Zenei tanulmányait viszonylag későn kezdte, 1962-ban a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskolájában.

1963-tól a hajdúszoboszlói zeneiskolában tanított 1965-ig mint óraadó tanár.

Molnár Árpádné zeneiskolai igazgató így emlékszik vissza:

„Preznánszky György 1963 szeptemberétől 1965. június 30-ig a **Hajdúszoboszlói Állami Zeneiskola**

gordonkatanára volt. Munkáját a lehető legnagyobb szorgalommal, odaadással, lelkiismeretesen végezte. Szakmai vonatkozásban kívánnivalót nem hagyott maga után egyetlen tanítási órája sem. Pedagógiai munkája mellett azonban a másik, szinte sokkal nagyobb érdeme, hogy a gordonka tanszakot ő alapította iskolánkban. Aktív szervező munkájának eredménye, hogy a kezdeti akadályokat, nehézségeket leküzdve, fáradságot nem ismerve, létrehozott egy olyan tanszakot, mely mindmáig a Zeneiskola legjobbjá.

Az iskolán kívül állandó jelleggel részese volt Hajdúszoboszló városi zenei életének is, részben aktív szerepléssel, részben pedig különféle zenei rendezvények, hangversenyek, ismeretterjesztő, bemutató előadások, tapasztalatcsere-látogatások szervezésével, rendezésével, irányításával. Személyében szerencsésen találkozunk a jó szakmai felkészültségű pedagógus az aktív, fáradhatatlan szervezővel.”

1965-től családi okok miatt abbahagyta zenei tanulmányait és a tanítást is. Munkája közel nyolc évig a zenétől távol állt: a Tigáznál volt csoportvezető 1973-ig.

1967-ben kötött házasságot Bikki Gabriellával, aki a hajdúszoboszlói zeneiskolában volt zongora-szolfézs szakos tanárnő, illetve igazgató. Házasságukból két fiúgyermek született: György és László.

1972-ben kérvényezte a korábban megszakított zenei tanulmányainak folytatását, amit 1973-ban fejezett be.

Ebben az évben került vissza a városi zeneiskolába mint gordonka szakos tanár. Párhuzamosan a **balmazújvárosi fiók-zeneiskolában** cselló-szolfézs szakon tanított. Később **Nagyhegyesre** is kijárt tanítani.

Felesége, Bikki Gabriella betegsége, majd halála után fáradságot nem ismerve dolgozott, igyekezett helytállni otthon és a munkahelyen is. Nem volt könnyű, hiszen két kisgyerekekkel maradt egyedül.

1980-ban újránősült, neje a szintén pedagógus Szilágyi Erzsébet lett. Ebből a házasságából egy leánygyermek született.

1983 júliusában hagyta abba végleg a tanítást a zeneiskolában.

Nyugodt, csendes embernek ismerték, aki sohasem beszélt fölöslegesen. Tanárként szigorú és pedáns volt, aki komolyan vette a munkáját.

Ugyanakkor nagyon szerette a gyerekeket, igyekezett és tudott is kedvet csinálni a zenéhez. Személyéből sugárzott a hivatása iránti elkötele-

zetsége. Nagy türelemmel és kitartással tanította diákjait is a muzsika szeretetére, a hangszer iránti alázatra. Fáradtságot nem ismerve foglalkozott velük, biztatta őket, ha elakadtak, mindig volt egy-két megnyugtató szava, bármikor lehetett hozzá kérdésekkel fordulni, szívesen segített. Vonzódása a művészetekhez a tanári pálya elhagyása után is megmaradt, a zene mellett a festészet volt a másik kedvelt elfoglaltsága. Több tucat kép őrzi keze munkáját. De készített subából faliszőnyegeket, szőnyeget is. Sokoldalú, a szó szoros értelmében művészember volt.

Az élet azonban rákényszerítette a „prózaibb” feladatokra is. Nagyszerűen helytállt, amikor egyedül maradt árváival, vagy amikor fizikai munkát kellett végeznie, hogy az immáron ötagú családot el tudja tartani.

Szeretete hangszere iránt élete végéig megmaradt. Utolsó pillanatig gyakorolt csellóján. Még akkor is játszott, amikor – betegségéből adódóan – már a lélegzés is nehezebbé esett.

2008-ban – 10 évvel műtétje után – újból foltot találtak a tüdején. Állapota minden igyekezete ellenére rohamosan romlott. Egyre nehezebben vette a levegőt, egyre inkább bezárkózott. Családja, barátai tartották benne az erőt. 2010. február 7-én távozott el örökre. Azóta hallgat a cselló...

Forrás: családi és munkahelyi adatok.

Leánya, JUHÁSNÉ PREZNÁNSZKY ZSUZSA
Hajdúszoboszló

PREZNÁNSZKYNÉ SZILÁGYI ERZSÉBET
(Hajdúszoboszló, 1943. január 26. – Hajdúszoboszló, 2011. május 19.): általános iskolai tanár

Tősgyökeres szoboszlói gazdálkodó családba született. Szüleitől tanulta a kitartást, szorgalmat, a munka szeretetét. Jó kedélyű, emberszerető, társaságkedvelő ember volt, aki szeretett segíteni másokon.

1961-ben érettségizett, de származása miatt nem tanulhatott tovább pedagógusnak, pedig gyermekori álma volt a tanári pálya. Könyvtárosi vizsgát tett, és a helyi könyvtárnál helyezkedett el mint fiókkönyvtár-vezető.

1962-től **Püspökladányban a Petritelep Általános Iskolában** lett képesítés nélküli nevelő 1971-ig. Itt főként napközis feladatokat látott el. A kilenc év alatt naponta megtette a Püspökladány-Hajdúszoboszló utat, volt, hogy biciklivel. Szeretettel vette körül a gyerekeket, sugárzó, mindig vidám természete átragadt a környezetére is. A diákok rajongtak a fiatal, energikus tanár néniért. Versek, levelek, képeslapok árulkodnak szeretetükről.

1965-ben kezdte főiskolai tanulmányait Nyíregyházán. Az akkori rendszer azzal a feltétellel járult hozzá a továbbtanuláshoz, ha édesapja belép a tsz-be. A magyar-történelem szakot levelező tagozaton végezte, munka mellett.

1971-ben, kilenc év után került „haza” **Hajdúszoboszlóra, és a IV-es számú általános iskolában** lett diákotthoni nevelő közel két évig. Itt teljesedett ki nevelői pályája. Nem tanítani kellett, hanem anyai melegséggel, kedves szóval körülvenni a gyerekeket, otthonossá tenni a diákotthoni körülményeket.

1973-tól lett a IV-es számú általános iskola magyar-történelem szakos tanára. Nagy örömmel és lelkesedéssel kezdett el Szoboszlón tanítani.

11-14 éves gyerekeket tanított: a különböző korosztály más igényt és más módszert követelt meg a fiatal pedagógustól.

Kezdő tanár létére a diákokkal hamar szót értett, le tudta kötni figyelmüket, magyarázatai mindig tiszták, világosak voltak. Az iskola könyvtári feladatait is ő látta el. Állandó felügyelő tanára volt a nyári gyermektáboroknak, honismereti táborokat, kirándulásokat szervezett.

1980-ban ment férjhez Preznánszky Györgyhez, aki már két gyermek édesapja volt. Nemcsak feleségnek kellett lennie, hanem édesanyává is kellett válnia. A 11 és 12 éves fiúk rögtön szívükbe zárták.

Nem volt egyszerű az új szerepben való helytállás, de mint mindig mindenben, itt is a lelkesedés, a hatalmas szeretet és segítőkészség lendítette át a nehézségeken. 1981-ben született közös gyermekük, és vált teljessé a család.

1989-ben családi okok miatt kényszerült munkahelyet váltani. A **Thököly Imre Általános Iskolában** kezdett el dolgozni és innen ment nyugdíjba 2001-ben.

1989-ben tanítványai között több Romániából menekült is volt. Pedagógusként kötelességének érezte, hogy családjával együtt segítse az Erdélyből jötteket. Szívügyévé vált az ő boldogulásuk, gyakran tanítási időn kívül is szánt rájuk energiát.

Szerette a munkáját, büszke volt arra, amit csinál. Következetes és szigorú volt, de az óráin nem „drákói” szigorral teremtett rendet; képes volt a gyermekek érdeklődését felkelteni, figyelmüket lekötni. Őszinte, nyitott személyiség volt, aki mindig kész volt segíteni a rászorulóknak.

Vidámsága gyakran átragadt a környezetére. Kitaró, erős, bölcs és szerető szívű ember volt, aki többre becsülte a belső értékeket, mint a külső cicomát. *Eredményes Munkáért oklevéllel és Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel* ismerték el munkáját.

2010-től egészsége rohamosan romlott, férje halála nehezítette a gyógyulást. Másfél évig tűrte hősiesen betegségét.

A sok fájdalom és szenvedés ellenére sem panaszkodott, próbált erőt meríteni a családjából, környezetéből.

2011. május 19-én távozott el, csendben.

Lánya, JUHÁSNÉ PREZNÁNSZKY ZSUZSA

Hajdúszoboszló

PUSKÁS ÁLMOS (Budapest, 1911. január 6. – Hajdúböszörmény, 1981. augusztus 18.): katonatiszt, általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes

Lófő székely család gyermekeként született a főváros IX. kerületében. Édesapja ditrói Puskás Álmós magyar királyi főhadnagy. Édesanyja: Seibriger Margit. A nemesi előnév viselésére az atyát és gyermekét a 31871/1931. BM. számú rendelet jogosította fel.

A gyermek Puskás Álmós a Ferenc körút 28. alóli szülői házból került hadapródiskolába. Ezt követően a Ludovika Akadémia hallgatója lett. Katonatisztként szolgált egészen a II. világháború befejezéséig. A nagy világgést követően a demokratikus hadsereg is átvette, igazolta.

Később azonban az új rendszer mégis kivetette magából. Kutatásom alapján az is kiderült, hogy a negyvenes évek végén került Hajdúböszörménybe. Nincs információnk arról, miért éppen ide.

Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Tóth Ilona Mária (Szatmárnémeti, 1916. szeptember 1. – Hajdúböszörmény, 1997. május 7.) tanítónővel. Házasságkötésük idején, 1950. február 25-én az anyakönyv tanúsága szerint Puskás Álmós még tisztviselőként dolgozott.

Böszörményben lépett pedagóguspályára: matematikát, fizikát és kémiát tanított. Feleségével együtt először a jelenlegi **Bocskai István Általános Iskolában** tanított. Később átkerült a **6. sz. Általános Iskolába** (ma Eötvös József Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény). Szabados Sándor igazgató mellett a helyettesi teendőket látta el, egészen 1956-ig. A forradalom leverése után visszakerült az iskolába, de már „csak” tanárként, illetve osztályfőnökként dolgozhatott tovább.

Kiss Zsigmond az 1958/59-es tanévben volt ötödik osztályos tanuló. Osztályfőnökére, Puskás Álmossa, így emlékezik:

„A számtan-mértan tantárgyat tanította. Mi gyermekként azt hallottuk, hogy katonai pályáról került tanárnak. Az óráin igen nagy fegyelmet tartott, csendben és figyelmesen hallgattuk előadásait. Puskás Álmos érthetően és részletesen adta le az adott tanóra tárgyát. Éppen ezért, akit érdekelt a tantárgy, nagyon könnyen elsajátíthatta a tananyagot. Osztályfőnökként gondja volt minden tanítványára. Számon tartotta tanulmányi előmenetelünket, illetve azt, hogy kivel milyen probléma van. Egy komoly, szigorú, de igazságos tanárt ismertem meg benne. Ötvenöt esztendő távlatából is tisztelettel emlékezem rá. Emberséget és tiszteletet lehetett tőle tanulni.”

Az Eötvös iskola tantestülete az 1954/55-ös tanévben

Az évek folyamán azonban nem csak Böszörményben szerzett magának elismerést. A megyében is sokan ismerték. Ungvári János, a *Pedagógusok arcképcsarnoka* című kötet sorozat megálmodója és megvalósítója – aki immár 11 kötet szerkesztését tudja maga mögött – is személyes kapcsolatot ápolott vele.

Ungvári János a '60-as évek második felében egy kétéves szaktanfolyamon ismerkedett meg Puskás Álmossal. Ezen a természettudományos

tantárgyak nevelési, s ezen belül világgép-alakító hatásával foglalkoztak a megye minden részéből érkezett pedagógusok, elsősorban a személyes tanítási tapasztalatokra támaszkodva. Fél évszázad távlatából is elevenen emlékszik arra, hogy Puskás kolléga már az első alkalommal kitűnt társai közül. Aktivitása, ugyanakkor pedáns, fegyelmezett magatartása figyelmet felkeltő volt.

Ungvári János ekként emlékezik:

„Minden foglalkozásra lelkiismeretesen felkészült. Mondanivalója széles körű és kiemelkedő általános műveltséget sejtetett. Mindenkivel szemben udvarias, a vitában érvelő volt. Puskás Álmos mindenkor vállalta önmagát és véleményét. Ez megmutatkozott záródolgozatában is, amikor annak bevezető részében rámutatott, ami a hittanbeíratással volt tapasztalható egyes településeken. Lévéen hívó római katolikus, egyértelműsítette: a világnézet nem szűkíthető le a vallás kérdésére.

Puskás Álmos nevelési elvei közül a legfontosabb volt, hogy tanítványainak a társadalmi és természeti környezetről kialakult képzei, fogalmai a valóságnak megfelelőek legyenek. Pedagógiai felfogása szerint a természettudományos tantárgyak fontos szerepet töltenek be a tanulók korszerű, tudományos világgépének alakításában. Ezzel azonban csak a jó felkészültséggel rendelkező tanár tud »operálni«. Nem hallgatta el azonban kritikai véleményét a sematikus leegyszerűsítő, differenciálatlan, az árnyalt értelmezést elkerülő központi tananyagról és tankönyvekről. Ezt különösen a biológia vonatkozásában hangoztatta. Puskás Álmos folyamatosan fejlesztette pedagógiai felkészültségét. Egyéni módszerének kimunkálásában korszerű pszichikai és ismeretelméleti tudásra támaszkodott. Véleménye szerint a világgép kialakításában különleges fontosságot kell kapnia a logikus gondolkodásnak, a vitakészség fejlesztésének, a kérdések, problémák sokoldalú megközelítésének. Véleménye szerint az iskolai nevelési gyakorlat túlságosan racionalissá, az intellektuális képzést egyoldalúan előtérbe helyezővé vált. Ezért a nevelés elsődlegességét deklaráló központi elvárás a gyakorlatban nem realizálódott eléggé. Meggyőződése és hangoztatott véleménye volt, hogy jogos a pedagógusok sürgető igénye: kevesebbet, de jobban, mélyebben, alaposabban szükséges tanítani.

Puskás Álmos elismerte, hogy az iskolából kikerülő fiatalok ismeretei sokkal szélesebbek, mint korábban, többet tudnak a világról, természetről, társadalomról. Másfelől azonban az is tapasztalható, hogy ezek az ismeretek nem eléggé szilárdak, az iskolafokozat utolsó osztályaiban sem állnak össze egységes világgéppé. A nevelés szempontjából fontosnak tartotta az iskola légkörét, belső viszonyainak minőségét. Szerinte az iskolák belső élete az utóbbi években kedvezően változott: ha nem is a kívánatos mértékben, de növekvő a

pedagógusok önállósága. Szilárd meggyőződése volt, hogy a joggyakorlás alapja csak a felelősséggel elvégzett munka lehet.”

Puskás Álmos, mint a fentiekből is kiderül, komoly, széles látókörrel rendelkező pedagógus volt.

Az egykoron szintén pedagógusként dolgozó *Biri Gáborné Szőcs Piroksa* így emlékezett férje volt kollégájára:

„Egy munkaközösségben dolgoztak, hiszen a férjem is természettudományos tárgyakat oktatott. Én sajnos nem ismertem közelebről, de annyit tudok elmondani róla, hogy talpig úriember volt. Nagy műveltségű, jól felkészült pedagógusként lehet jellemezni. Munkájában alapos és precíz volt. A férjem 1971-től a Hajdúszági Múzeum fotótárát is vezette pedagógusi munkája mellett. Ebben az időszakban került oda Puskás Álmos, aki pedig a múzeum gazdasági ügyeit intézte a tőle megszokott pontossággal.”

Tanítványa, *Szabóné Cserép Erzsébet* is nagy szeretettel emlékszik vissza kedves tanárára. Mai napig elevenen él benne a mértanórák hangulata, az ott tanult ismeretek örökre megmaradtak benne. Lényegre törő, logikus magyarázata, gondolatmenete egyértelműen azt tükrözte, hogy egy kiváló pedagógussal hozta össze a sors. Álmos bácsi pedáns ember volt. Ez nemcsak a külsejében mutatkozott meg, sugárzott belőle a harmónia. Olyan ember volt, aki tudatosan, elvek mentén éli az életét. A tanítási órákon kívül is megtalálták a gyerekek, szívesen keresték a társaságát, s vették körül. A tanulók közötti konfliktust beszélgetéssel igyekezett feloldani. Ezeknek általában az lett a vége, hogy a vitatkozó felek kezét fogták, és megölelték egymást.

Sohasem kiabált a gyerekekre, csendesesen is fegyelmet tudott tartani.

Eddig inkább a pedagógus Puskás Álmos jellemzőiről írtunk. A róla alkotott kép nem lenne hiteles, ha nem említenénk meg, hogy egész életében mélyen hívő, istenfélő ember volt. Római katolikus családba született, a hitét megtartotta élete végéig. Ez azonban nem volt mindig könnyű, hiszen sokan nem nézték jó szemmel, hogy feleségével együtt rendszeresen templomba jár. Szenes József, nyugalmazott római katolikus plébános emlékei szerint Puskás Álmos főként az esti miséket látogatta. Határozott, megnyerő modorú emberként emlékszik vissza rá Szenes atya.

Egyenes ági leszármazójáról nem tudunk. Életműve, szellemi hagyatéka az enyészeté lett. Leginkább csak néhány fénykép őrzi arcát, alakját az utókor számára.

Egy vargabetűkkel tűzdelt életpályát maga mögött hagyva, 1981. augusztus 18-án hunyt el Hajdúböszörményben.

Források:

- Anyakönyvek
- Puskás Álmos *Matematika és a valóság* című záródolgozata (1966)
- Biri Gáborné, Kiss Zsigmond, Szabóné Cserép Erzsébet, Szenes József, Ungvári János visszaemlékezései

GARGYA IMRE *pedagógus*
Hajdúböszörmény

„A jó iskola kérdése nem az, hogy ’lássuk, mit nem tudsz’,
hanem, hogy ’mit tudsz’, a te sajátos képességeid
(és az intelligenciák legalább nyolcféle formája) szerint.”
(Vekerdy Tamás)

R

RÓZSA IMRE (Hatvan, 1925. június 29. – Újszász, 1990. augusztus 20.): középiskolai tanár, igazgató

Szülei Rózsa Alajos gazdálkodó és Bihary Mária háztartásbeli voltak. Frigyükből három gyermek született: Imre (tanár), Mária (könyvtáros) és Attila (agronómus). A testvérek gyermekkoruk nem volt könnyű. Esetenként megélhetési gondjaik is voltak.

Rózsa Imre 1940-ben került Jászberénybe, a tanítóképzőbe. Diplomáját 1945-ben szerezte meg. Minden vágya az volt, hogy tanító legyen.

A tanítói képesítést megszerezve, volt osztályfőnöke biztatására Szegeden, a Pedagógiai Főiskolán folytatta tanulmányait. Örömmel és igyekezettel tanult, pedig elég mostoha körülmények között lakott, télen egy fűtetlen szobában, két évfolyamtársával.

1949-ben a tanári diploma megszerzése után kötött házasságot Szentkirályi Tóth Klára taní-

tónővel 1949. szeptember 6-án. Két gyermekük született: Gábor (1950) és György (1953). Gábor doktorált, Győrben, a Széchenyi István Egyetemen docens; György 1996-tól Újszászon a Gimnázium és Szakközépiskola igazgatója, a rendszerváltozás óta – megszakítás nélkül – a városi önkormányzat képviselő-testületének tagja. Négy unoka (Judit, György, Gábor és Péter), valamint egy dédunoka (Panna) örzi, viszi tovább a veretes Rózsa vezetéknévét.

Rózsa Imrét 1949-ben Egerbe helyezték. Mivel feleségének nem tudtak tanítói állást biztosítani, **Szajolban** telepedtek le. Ott tanítottak négy évig. A tanár úr színes, gazdag óráira többen felfigyeltek, így a tanulmányi felügyelők is. Kimagasló tudására, felkészültségére, tanítványaival való jó kapcsolatára figyelemmel javasolták: fogadja el áthelyezését **Szolnokra**, a **Közgazdasági Technikumba**. Nehezen vállalta, mert akkor született második gyermekük. Attól tartott, feleségét – munkája mellett – túlterheli a két gyermekkel való foglalatosság. Felesége biztatására 1953-ban a technikumban kezdte a tanítást. Szajol jó képességű diákjai követték oda. Kölcsönös bizalom alakult ki a tanár úr és tanítványai között. Megyei, országos pályázaton számtalan elismeréssel gazdagították a technikum hírnevét.

Közben Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen történelem szakos középiskolai diplomát szerzett. 10 éven keresztül tanított a Kemény László elismert, nagy tudású direktor által irányított technikumban úgy, hogy naponta vonattal ingázott Szajolból Szolnokra.

1963-ban az akkori Megyei Tanács Oktatási Osztályának középiskolai tanulmányi felügyelője, Páldi János – volt jászberényi osztálytársa – tájékoztatta, hogy **Újszászon gimnáziumot** szeretnének létrehozni az értelmes falusi gyerekek felkarolására, elkallódásuk megelőzésére, és ennek az igazgatására őt kérik fel. Ismét nehéz volt döntenie, hiszen szerette a technikum diákjait, tanártársait, és nem vágyott igazgatói pozícióra. Nagy valószínűség szerint azért mondott igent, mert felkeltette érdeklődését, milyen erő is rejlik egy olyan iskolai komplexumban, ahol az óvodától az érettségig egy intézményben tanulhatnak a gyerekek. Alapított tehát egy nem is akármilyen középiskolát.

Az 1963-ban két osztállyal induló gimnáziumot 600-700 diákot befogadó sokoldalú intézménnyé fejlesztette kiváló tanárkollégákkal együtt.

A tanítás az általános iskola termeiben folyt. 1967-ben érettségiztek az első osztályok szép eredménnyel. Egyetemekre, főiskolákra, felsőfokú intézményekbe eredményesen felvételiztek. Rózsa Imre minden erejével azon volt, hogy a kinőtt általános iskolai épület helyett a gimnázium önálló épületben folytathassa munkáját. Az egyre növekvő feladatok miatt célszerűnek látszott az óvoda, az általános iskola és a gimnázium különválása. Sok küzdelem, harc után 1973-ban, az iskola fennállásának 10. évfordulóján birtokba vehette a tanulói ifjúság az új épületet. Az első időkben a bejáró diákok externátusban laktak. Az új épületben az igazgatói, tanári s egyéb nélkülözhető helyiségeket kollégiumi férőhelyekké alakította, hogy a megye diákjai ott kapjanak elhelyezést, tanulásukhoz szakszerű tanári támogatást.

Mivel hamarosan kevésnek bizonyult a hely, kollégium megépítését vette tervbe. Személyes jó kapcsolatait felhasználva, a Volán Vállalat és a MÁV Vezérigazgatóság 30 millió Ft-tal támogatta a kollégium építését. Mindezt a lelkes hozzáállást a Szolnok Megyei Tanács 35 millióval egészítette ki. (Örülök, hogy a megyei tanács dolgozójaként Rózsa Imre tanár úr törekvéseit magam is segíthettem.)

Végül is kitaró, szívós munkája eredményeként 1989-ben a kollégium is elkészült. Igazgató úr az egyik beszélgetés során olyan kifejezéssel élt: „*csak a lusta ember tart igényt, hogy szorgalmáért dicsérjék!*” E bölcs szavai jelmondatba

illőek, ma is időtállóak. Szívügye volt a szegény, egyszerű gyerekek felzárkóztatása.

Ezért hajlandó volt kemény vitákat, szócsatákat vívni a járási, megyei szervekkel csak azért, hogy a sok gyereknek jól felszerelt, modern kollégiuma legyen. Tárgyalási módszereire jellemző volt, hogy értelemmel, tudatosan uralkodott az érzelmein.

Megszervezte a felnőttoktatást is. Több ezer felnőtt neki köszönheti Szolnok (később Jász-Nagykun-Szolnok) megyében, hogy ha késve is, de megszerezte az érettségit. Minden jó ügy mellett bábáskodott, meggyőzően érvelt. Igyekezett tanárainak lakást szerezni, túlórákat biztosítani. Számtalan bizottságnak volt tagja, elnöke, és ezekben hasznos munkát végzett, mindig megkeresve, rámutatva a legsürgősebb, legfontosabb tennivalókra. Volt idő, amikor a népképviselőket a Szolnok Megyei Tanács, illetve az Újszász Községi Tanács választott tagjaként gyakorolta.

Elismerésként ő is iskolája számos kitüntetésben részesült. 27 évig igazgatta az intézményt. Meggyőződésem, hogy a középiskola létrehozásával, igényes működtetésével Újszász várossá nyilvánításához (1997) is jelentősen hozzájárult. Sajnálatos, hogy a település várossá nyilvánítását már nem érthette meg, de 2000 szeptemberében *posztumusz Pro Urbe Újszász Díjban* részesült.

Rózsa Imre igazgató urat mindenki szerette, tisztelte, még az is, aki nem mindig értett vele egyet, mert ő volt Imre bácsi, akinek neve örökre egybeforrott Újszászsal, a gimnáziummal és kollégiummal. Akkor volt boldog, ha segíthetett másokon, ha jó híreket hallott diákjairól, ha az osztálytalálkozásokon sikerekről, az életben való becsületes helytállásukról számoltak be az iskola volt diákjai. Nagy gonddal, körültekintéssel készítette elő a tanulói ifjúság többnapos bel- és külföldi kirándulásait.

Örült, hogy a kirándulások gazdagították, gyarapították a diákok ismereteit, évek múltán is szívesen emlékeztek az együtt töltött szép napokra. Hosszú éveken keresztül a tanulmányi versenyek győztesei, az érmes kamarakórus tagjai, a torna és egyéb sportversenyeken, rendezvényeken jeleskedők, a kimagasló tanulmányi munkát elérők jutalomüdvözlésben vettek részt többnyire Balaton-szepezden, az Ifjúsági Üdülőtáborban. Hitte, vállalta, egy nevelőtestület akkor jó és eredményes,

ha szabadidejükben nemcsak munkatársak, hanem barátok is. Megragadott minden alkalmat, hogy testületét eggyé kovácsolja. Örömmel készült a közös névnapokra, a vidám Mikulás estekre. Nem tudta elképzelni azt a szeptemberi csengőszót, amely őt már nem hívja munkára szeretett ifjúságához, tisztelt tanártársaihoz, munkatársaihoz.

1990. szeptember 20-án, a testületi értekezlet első napján csendben távozott. Nagy részvétnyilvánítás mellett helyezték örök nyugalomra az újszászi temetőben.

A középiskola tantestülete „Rózsa Imre alapítványt” hozott létre 1991-ben. Az alapítvány célja volt: méltó emléket állítani iskolájuk alapító igazgatójának tiszteletére. Az alapító okiratban vállalták, hogy továbbviszik szellemiségét, erősítik az iskola hírnevét, és növelik a felsőfokú végzettséget szerző diákjaik létszámát. Az alapítvány eredményesen működik. Bevételeiből számos olyan feladatot oldottak meg, amelyekre a költségvetés nem tudott volna fedezetet nyújtani.

A tanár úr szerencsés ember volt. Évtizedeken át mindig azt tehette, amit szeretett: a gyerekek között, a gyerekekért tett, dolgozott. Hit, remény, szeretet, lelkiismeretes, következetes munka volt az életeszménye. Hitt a gyerekek nevelhetőségében, jóságában, őszinteségében. Reménykedett abban, hogy a befektetett munka mindig, vagy legtöbbször meghozza gyümölcsét.

A szeretettel, türelemmel körülvett gyermek pedig szívesen teljesít. Igazi tanárember volt, szigorral, türelemmel és jó humorral. Móra Ferenc szavai híven tükrözik az emberségét, jelesül azt: „A csillag még lefutva is világít.”

Rózsa Imre igazgató úr több ízben részesült kitüntetésben. Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, a Felnőttoktatás Kiváló Dolgozója, a Szolnok Megyei Tanács Pedagógiai Díj birtokosa.

Kálmán Antal, nyugalmazott MÁV főtanácsos visszaemlékezése:

„Rózsa Imre igazgatóval munkaköri feladataim során gyakran kellett az iskolával és az igazgatósággal összefüggő feladatok miatt találkoznom. A közös tennivalókkal kapcsolatos megbeszélések mindig sikeresek voltak. Az első találkozásunk sok szempontból fontos volt, és bennem ma is szép emlékeket ébreszt. Ez az esemény 1984 februárjában volt, amikor a Debreceni Vasútigazgatóság képviselőjében a vezérigazgatóság osztályvezetőjével együtt vettem részt a szakközép-

iskolában szervezett tárgyaláson *Vasútforgalmi szak indítása az Újszászi Gimnázium és Szakközépiskolában* témáról.

Rózsa Imre igazgató fogadott bennünket. Elmondta az iskola történetét, és meggyőzően ecsetelte az iskola jövőjével kapcsolatos terveit. Ebben megkülönböztetett helyet kapott a vasútforgalmi szak 1985/86. tanévtől való indítása és az iskolához kapcsolódó kollégium építése. Figyelni kellett minden szavára, éreztük elhivatottságát. Az a lelkesedés, ahogyan felvázolta az iskola jövőképét, lenyűgöző volt, de nekem a szakmai tantárgyak oktatásával kapcsolatban fenntartásaim voltak, melyeket érvekkel alátámasztva mondtam el.

Valamennyi vasútirányú szakképző intézmény igazgatósági székhelyen – illetve nagyobb vasúti csomóponton – működik, ahol a szakmai tantárgyak oktatására, a gyakorlatvezetői feladatok ellátására könnyen lehet biztosítani a megfelelő iskolai végzettséggel és szakmai képesítéssel rendelkező óraadókat. Ezzel szemben Újszász nem jelentős vasúti csomópont. Az állomáson a szakmai tárgyak oktatására legfeljebb 2 munkatársunk lehet alkalmas óraadóként. Szolnok aránylag messze van, de a frekvenciát munkakörökben létszámgondokkal küzdenek. A szakmai képzés színvonala pedig a személyi feltételektől függ.

Imre bácsi – mert ma már csak így tartom emlékezetben – kidolgozott koncepcióval bizonyította, hogy nagyon fontos számára és az iskola jövője szempontjából a vasútforgalmi szak indítása. Úgy felkészült a tárgyalásra, mintha olvasott volna a gondolatainkban. Ekkor mondta el, hogy a szakmai tárgyak oktatását főállású tanárokkal kívánja megoldani. Ennek érdekében már két aktív, vezető beosztású kollégával tárgyalt, akik vállalták, hogy főállású tanárként dolgoznak az iskolában. A Győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Vasútüzemi szakán végző 2 hallgatót pedig mérnök-tanárként fog alkalmazni a következő tanévtől kezdődően. Megalapozott terveit, a profilbővítés reális előkészítése meggyőző volt, így a javára dönt el hozzáállásunk a vasútforgalmi szak indításával kapcsolatban. A kollégium építéséhez 10 millió Ft támogatást kért és kapott a MÁV-tól, amit a Vezérigazgatóság biztosított. A vasútüzemi szakon 1985 szeptemberében elkezdődött a képzés. Az itt végzett fiatalok megfelelő színvonalú szakmai ismeretekkel kezdték vasutas pályafutásukat. Néhány év után az intézmény beiskolázási közege kibővült. Az iskolában folyó képzés színvonala alapján jogot szerzett a vasútüzemi technikusképzés beindítására is.

Az iskola eredményeit az internet segítségével figyelemmel kísérem. Örömmel tölt el, hogy ma is hasonló profillal működik az intézmény, Rózsa Imre pedagógusi tevékenységét, emlékét az őt megillető kegyelettel őrzi az általa alapított iskola, amely 2012 októberétől a nevét viseli.”

Rózsa Imre, az újszászi középiskola alapítója, első igazgatója, a közösségteremtés és a minőségi oktatás megalapozója. Egész lényével újszászi lett, felbecsülhetetlen érték, amit Újszászon, Újszászéért és a jövő ifjúságáért tett.

VARGA FERENC Újszász díszpolgára
Szolnok

ROZSONITS GÉZA (Fertőszentmiklós, 1939. március 16. – Sopron, 1996. július 16.): tanító, tanár, helytörténész

Édesapja, Rozsonits Géza vasutas volt, édesanyja, Teimel Irma háztartásbeli. Élete első éveit Sopronban élte, ott járt óvodába. A háború miatt hazaköltöztek Fertőszentmiklóssra, ahol az általános iskolát végezte. Szorgalmas, a szépre nyitott, eleven kisfiú volt. Szerette hallgatni a nagyapja cipésműhelyében mesélő felnőttek elbeszéléseit a falu régmúltjáról, nagyapja orosz fogságban töltött éveinek történetét.

Édesanyja szerette a népdalokat, kisfiát ölébe fogva sokat énekeltek. Tanárai közül Rozmann Sándor énekkari órái, Horváth Istvánné tanárnő helytörténeti szakkörei meghatározó hatással voltak rá. Luczu Gyula tanító úr komoly, igazságos szigorával szintén példaként állt előtte. Mikor egykori tanítója idősen, betegen egyedül maradt, Egyed Mária osztálytársával naponta látogatták, segítségére voltak haláláig.

Emberszeretete, szorgalma, sokirányú tehetsége a pedagóguspálya felé irányította. Tanulmányait Sopronban, a Tanítóképző Intézetben folytatta. 1957-ben szerzett tanítói diplomát. A képző után a Pécsi Pedagógiai Főiskola ének-történelem

szakán tanult tovább, és 1960-ban diplomát és karvezetői képesítést szerzett.

Alapító tagja volt a mai is működő Pécsi Pedagógus Kórusnak, melyet fiatal tanára, Tillai Aurél szervezett és vezetett. Diplomamunkájával – *Joseph Haydn, Eszterháza muzsikusa* – országos pályázat második helyezését nyerte el.

1960. augusztus 1-jén a **Beledi Általános Iskola** tanárává nevezték ki. Az ének és a történelem tantárgyak tanítása mellett az énekkart is vezette. A helyi Művelődési Ház megbízott igazgatója, a helyi amatőr színjátszó kör aktív tagja volt. Kar-nagya lett a helyi Cementművek kórusának.

1963. augusztus 1-jén kinevezték a **szanyi Művelődési Ház** igazgatójává, s mellette a **helyi gimnáziumban** történelmet tanított. Részt vett a Bokréta együttes újjászervezésében. Ugyanebben az évben megszerezte a budapesti Tárogató úti SZOT-iskola népművelő képesítését.

1966. július 1-jétől történelem-ének szakos tanárként folytatta pályáját **Kapuváron**. Közben elvégezte az ELTE történelem szakát.

Tőreki Imre néptáncpedagógus visszaemlékezése a barátára, kollégára: „Ének szakos tanárként került a Rábaköz leggazdagabb hagyományú községébe, **Szanyba**. Kapcsolatteremtő képessége révén könnyen megismerte a gazdasági és a helyi lakosság adta társadalmi környezetet. Új irányt szabott a helyi közművelődésnek. Szakmai munkája elévülhetetlen a *Szanyi Bokréta* mai sikereiben. Mint zene- és dalkedvelő ember a klasszikus zene- és népzene-kincs mellett szeretettel fordult a gazdag hagyományokkal rendelkező helyi cigányzene felé is. Szakmai tanácsaival igyekezett a helyi népdalkincs felé fordítani az akkor még főállásban dolgozó cigányzenekar primásának figyelmét. Csonka Gyula, az akkor már nemzetközi hírű primás élt e szakmai segítséggel. Emberi kapcsolatairól építése során megtalálta mindig a »kulcsembereket« a község gazdasági, politikai vezetői között is. Szerény, de mégis biztos fenntartói háttérrel tudott biztosítani ezekkel a kapcsolatokkal. A már létező énekkar »csírát« körütekintő szervezéssel valódi, szélesebb szakmai körökben is ismert művészeti együttesé alakította. Így nyílt lehetőség arra, hogy az akkor még ún. baráti országokba való utazás nehézségei ellenére is eljuthatott az énekkar a néptánc együttesel együtt Csehszlovákia különféle kulturális rendezvényeire. Ez a kölcsönös kapcsolat a mai napig – táplálkozva az ott kötött egyéni és kollektív barátságokból – élő, működő, fejlődő.”

Volt tanítványai és kollégái is szeretettel emlékeznek pedagógiai munkájára.

Horváth Tibor így emlékezik: „1968-ban hazakerült szülőfalujába, **Fertőszentmiklósr**a, ahol az általános iskolában és a helyi gimnáziumban történelmet és ének-zenét tanított. Tanítványok százai köszönhetik neki Magyarország történelmének és a világtörténelemnek alapos megismerését. Mint osztályfőnök és szaktanár a kirándulások szervezésénél hazánk történelmi és kulturális értékeinek megismertetésére törekedett. Mindig lelkesen és örömmel beszélt az út menti keresztekről, szobrokról, történelmi eseményekről a hozzá fordulóknak. A történelem tanítása során számos tanítványt készített fel a sikeres tantárgyi versenyekre, vetélkedőkre. Az énekkar és kamarakórus vezetésével sikereket ért el. 1993-ban a pedagóguspályát népművelői pályára cserélte, amelyet szívvel-lélekkel végzett. A helytörténeti kutatás során feldolgozta Fertőszentmiklós monográfiáját, melynek eredményeként a nagyközségi önkormányzat anyagi támogatásával kiadta *Adalékok Fertőszentmiklós történetéhez* című könyvét. A helyi Községvédő és Szépítő Egyesületben is munkálkodott. Honismereti szakkört vezetett. Munkájával és tenni akarásával példát mutatott. Szikár termete, karcos hangja – kezében hol hangvilla, hol cigaretta – egy őszinte, melegszívű embert takart, így él a mai napig emlékezetemben.”

Szántó Zoltán pedig így emlékezik: „Géza bácsit nagyfokú türelem és empátia jellemezte. Szakmai felkészültsége nagyon széleskörű és példamutató volt. Érdekesítő történelemórái mellett igazi lokálpatriótaként helytörténetet kutatott, minket is arra nevelt. Úgy gondolom, hogy a történelem iránti szeretetemet elsősorban Géza bácsinak köszönhettem. Olyan szilárd alapokat teremtett számomra, amelyekre nyugodtan lehetett építeni. Az »évszámkártyás feleltetések« máig is örök emlékek számomra. Az ismeretek elsajátíttatása mellett osztályfőnökként nagy gondot fordított arra, hogy becsületes, tisztességes emberré neveljen bennünket. Felejthetetlen élményeim közé tartoznak az általa szervezett osztálykirándulások, a honismereti fakultációk, a rengeteg közösen eltöltött szabadidős program is. Felnőttként, pedagógusként törekszem arra, hogy mindent, amit tőle kaptam, legalább részben tudjam továbbadni tanítványaimnak. A rendszeresen megrendezett osztálytalálkozóinkon nagy szeretettel emlékezünk rá.”

Vámos Katalin a következőket idézi fel: „Énekzenét tanított, legkedvesebb tanárom volt. Szerettem a mosolyát, mindig vidámságot csalt arcomra. Rekedtes mély hangjában bujkált a kedvesség, erő, szeretet. Általa jutottunk el kórusversenyekre. Nem féltünk a fellépésektől, mert olyan tudást és tapasztalatot adott át nekünk, amely számtalan nehéz versenyhelyzeten segített át bennünket. Fantasztikus volt, amikor vezényelt. Velünk szemben állva határozott, erős vezénylese átváltott; majd a lágyan, kedvesen suttogó, mosolyt

fakasztó embert láthattuk. Arcmimikája, kezének, fejének mozdulatai igazi karnaggyá tették. Felejthetetlen élmény volt, mikor országos kórustalálkozón, az Országházban a kórustagokkal együtt énekeltük Verdi Nabuccójából a rabszolgák kórusának énekét: »*Mint a fecske, repülj messze földre. (...)*« Neki köszönhetjük, hogy ott voltunk. Kitartásra, tökéletességre nevelt bennünket, ugyanakkor megtanított arra is, ha hibázol, hogyan javítsd ki. Nem engedte meg a legkisebb trehányságot sem. Szigorúság jellemezte derűvel fűszerezve. Bármit alkotott, aprólékos, részletekre ügyelő munkával végezte. Becsülte a kottát. *Kottára nem firkálunk még ceruzával sem!* – mondta. Tisztelt bennünket, gyerekeket.”

Egy másik tanítvány, **Horváth Johanna** visszaemlékezik: „Osztályfőnököm volt, aki mindig gondunkat viselte. Vidéki osztály lévén – petőházi, röjtökmuzsaji, ebergöci, csapodi bejáró gyerekek – kissé idegennek éreztük magunkat az első évben, de egy biztató szava, egy pillantása, egy mosoly, egy grimasz – ha nem sikerült valami – mindig átgépett a gondokon bennünket. Nemcsak osztályunkat, hanem évfolyamokat kovácsolt össze a zene, számtalan énekverseny, az *Éneklő Ifjúság* verseny emléke él bennünk, amit neki köszönhetünk. Nem felejtjük a vándortábor gyönyörű élményeit, amit az akkori évfolyamoknak szervezett és túrázott végig családjával együtt. Fantasztikus volt! A vele töltött órák emléke, a hétköznapiak, az ünnepek, az énekkari foglalkozások – melyeket nagyon vártam – egész életemet elkísérték. Hatalmas önbizalmat adott. Felnőttként ma is énekelek soha nem szűnő lelkesedéssel.”

Vámos Ferencné, egykori kollégája is szeretettel emlékszik: „Kedves kollégám ének-zene és történelemtanár volt. Azt írtam, történelemtanár, de valójában történész, akit éppen annyira foglalkoztatott Fertőszentmiklós szunnyadó múltja – vagy talán még jobban –, mint a magyar vagy az egyetemes történelem. Eszembe jutnak az előadásai, cikkei, az általa szervezett történészkongresszus neves előadóival. Fertőszentmiklósról írott könyve azt hirdeti, hogy az idők változásainak sodrában az egyedüli stabilitás, biztonság a múltunk sugallta állandóság, amelyhez hozzájárul a vidék kitűnő természeti adottsága, az itt élt és élő emberek szorgalma, szaktudása és szülőföldszeretete.

A hagyományok őrzése, ápolása az életet szebbé, értelmesebbé teszi. Az általa szerkesztett újságban mindig helyet szentelt egy-egy népszokás bemutatásának. Ismerte értékeit, mégis alázattal fogadott minden bírálatot, nyelvi megoldási javaslatot, ötletet. Számkra mégis ének-zene tanárként legendás. Számos tevékenysége közül talán a Pedagógus Nőikar létrehozása a legnagyoszerűbb. A karácsonyi hangverseny, amely azóta is a december legcsodálatosabb eseménye, az ő nevét juttatja eszünkbe. A kórus igazi csoport-

munka volt a keze alatt. A próbákat vidám szigorúság jellemezte. Tudta, hogy a játék euforizál. Játékos, vidám lényének köszönhetően az énekkari próbák a jókedv irányába tereltek a kórustagokat.

Tudatosította, hogy a fellépés nem »mese« még akkor sem, ha annak látszik, hanem pillanatnyi helyzet. „*Akkor kell megfelelned, amikor a színpadon állsz, a teljesítményed megismételhetetlen!*” – vallotta.

Szeretett vidám lenni. Kedvelte a humort, de nem a másik embert sebző ironiát. A humor segített sok mindent elviselnie.

Mint népművelő tudta, hogy a gyermekekre fordított idő, energia a leginkább megtérülő és a leghosszabban gyümölcsöző befektetés. Véleménye szerint, ha a gyerekek, fiatalok jó helyen, jó programokkal, biztonságban együtt vannak, akkor nagyon komolyan és felelősen fejlődik személyiségük is. A jóra, szépre nyitott, értekeiket képviselni tudó emberek könnyebben megtalálják helyüket az életben. Szakkörök, vetélkedők, énekkar, felvételi előkészítők segítettek a gyerekek fejlődését.

Kirándulásokat, színházlátogatásokat, vetélkedőket szervezett. Szinte életprogramnak tekintette az igaz de-rűt, örömet, a társadalmi-közösségi térben azt a könnyedséget, amely nem nélkülözi azt a figyelmességet, hogy szeretném, ha a társam is jól érezné magát. Szerette a növényeket, virágokat, hitt a környezet személyiséget formáló szerepében. Nem különlegességekkel, látványos dolgokkal hatott, hanem belső eltökéltséggel. S ha kellett, kemény helytállással, az igazságot kimondva akkor is, ha ez a környezet nemtetszését vonta maga után.

Könnyed, érdekesítő óráit ma is emlegetik diákjai. Igazi tanár volt. Bármit tanított, az anyagon túl hozzátett ezt is, azt is, összefüggésekre, kapcsolatokra mutatott rá, amelyek különben rejtve maradhattak volna. Segített diákjainak ajtót nyitni a világra. Példás családapa volt, aki bokros teendők között is a családját sorolta az első helyre. Igaz ember volt, akire szívesen emlékezünk.”

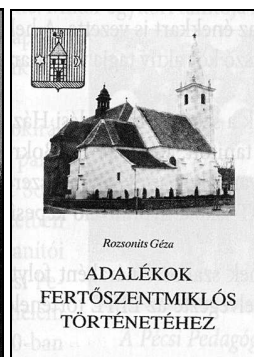
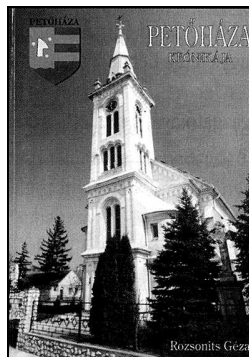
Gyermekkora óta szenvedélyesen érdeklődött szülőfaluja múltja iránt. Nemcsak történeteket, tárgyi emlékeket is gyűjtött, tanítványaival is igyekezett a helytörténetet megismertetni és megszerettetni. Példaképének tartotta a valaha Fertőszentmiklóson élt Szalay Lajos igazgató-tanítót. Munkáira levéltári kutatásai során bukkant, s ezek útmutatást nyújtottak számára.

A Magyar Történelmi Társulat Soproni Csoportjának lelkes tagja volt. Egyetemi szakdolgozatában az 1847-es országgyűlési választások soproni és Sopron megyei eredményeit taglalta a korabeli sajtó alapján. A *Szülőföldünk honismereti, helytörténeti és néprajzi pályázat* állandó

résztvevője volt. Elindította és megszervezte a *Fertőszentmiklósi Napok* rendezvényét, amivel a településnek hagyományt teremtett és elismerést szerzett. 1996 májusában az ő szervezésében zajlott a Bezerédj-konferencia, amelyen kiváló történészek: Fried István, Gergely András, Kállay István, Pajkossy Gábor és Szögi László előadásai hangzottak el. Sajnos, az anyag emlékkönyvbe szerkesztését már nem valósíthatta meg. Tevékeny, állandó izzásban égő életet élt. Mindent alárendelt a munkának. Ahogy mondani szokás, két végén égette a gyertyát.

Főbb munkái a teljesség igénye nélkül:

- *Fertőszentmiklós nagyközség látnivalói*. Fertőszentmiklós, 1995.
- *Fertőszentmiklós nagyközség fejlődése, 1969-1984*. Fertőszentmiklós, 1985. 58 ol.
- *Útmenti emlékkeresztek, fészületek és emlékoszlopok Fertőszentmiklóson* 1990.
- *Iskolám története: a fertőszentmiklósi „Iliás Ferenc” Általános Iskola*. Fertőszentmiklós, 1987.
- *A halállal és a temetéssel kapcsolatos szokások Fertőszentmiklóson*. Fertőszentmiklós, 1992.
- *Szent István kultusza Sopronban és környékén*. = Honismeret, 22. évf. 4. sz. (1994.) p. 8-9.
- *Emlékkönyv: Bezerédj István születésének 200. évfordulóján*. Sopron: Edutech Kiadó, 1996. 124 p.
- *Petőháza krónikája*. Sopron: Edutech Kiadó, [1997]. 105 p., [24] t,

Kezdeményezésére 1990. március 15-én avatták fel a nagyközségben a Községvédő és Szépítő Egyesület általi gyűjtésből készített Petőfi-szobrot.

Lukinich Mihály, az 1848-as népképviselési országgyűlés követe és 1848-1949-es kormánybiztos lakóházának falára is emléktáblát készíttetett.

A Bezerédj kastély elé emlékoszlopot állíttatott. Kutatásai eredményeként került az általános iskola falára a Felsőbüki Nagy Pál emléktábla, miszerint ezen a helyen született a nagy reformkori politikus.

Tagja volt a Magyar Történeti Társaságnak.

1992-ben a helyi Művelődési Ház igazgatójává nevezték ki. Szerteágazó ismereteit itt még intenzívebben tudta kamatoztatni.

Rozsonits Géza 1994-ben Göncz Árpád köztársasági elnököt kérte fel a Szentmiklósi Napok szónokául. Az elnök kedves levélben válaszolt:

„Kedves Barátom! Szívből köszönöm jókívánságait. Végtelenül sajnálom, de államfői teendőim miatt meghívásának nem tehetek eleget. Örülök, hogy hagyományait ápolják, s őrzik múltunk emlékeit. Örömem nemcsak a nemzeti hagyományaink ápolásának, hanem az együtt ünneplésnek is szól. Öszintén remélem, hogy az összetartozás tudata vezérli tetteiket, nemcsak a megemlékezésben, hanem a mindennapi feladatok végrehajtásában is. Budapest, 1994. június 10. szeptember 1. Barátsággal: Göncz Árpád”

A fertőszentmiklósi Pedagógus Nőikar 1993. május 2-án alakult meg a kórust alkotó pedagógusok lelkes hozzáállásával, szervezésével.

A helyi egyházi és állami ünnepek szerepléseikkel még nívósabbá váltak. Karnagynak Rozsonits Géza tanár urat kérték fel. Céljuk volt, hogy aktívan részt vegyenek a község ünnepein és rendezvényein.

Egyed Márta, jelenlegi karnagy a következőket nyilatkozta: „Mindig csodáltam benne az alkotni vágyás tüzét. 1986-tól mint kollégája kezdettem el tanári hivatásomat. Kiválóan tudtunk együtt dolgozni nemcsak az iskolában, hanem az 1993-ban megalakult Pedagógus Nőikar Egyesületben is. Olyan lelkesedéssel és kitartással tudott dolgozni, ami csak keveseknek adatik meg. Mindkettőnknek szívügye lett ez a kórus, így aztán Géza bácsi halála után úgy éreztem, folytatnom kell a félbehagyott munkáját. Átvettem a kórus irányítását, és a mai napig – őrizve alapítónk emlékét – együtt énekelünk.”

Nagy gyakorisággal publikált. Rendszeresen jelent meg cikke a *Kisalföld*, a *Soproni Szemle*, a *Történelemtanítás* című lapokban.

Sokrétű kutatómunkájának, kitaró szorgalmának köszönhetően sikerült a Nemzeti Múzeumban rábukkannia Fertőszentmiklós hiteles címerére. 1990. március 15-re az egyesület elkészíttette a község régi címeres zászlaját. Kimondhatatlan

büszkeség töltötte el, amikor a falu ünnepein a címerrel ellátott zászlót lengette a szél.

A Bezerédj konferencia anyagát halálos ágyán szerkesztette. Félbe maradt „*Petőháza krónikája*” című könyve is. Mindkét munka befejezéséről Tamás fia gondoskodott.

Végül, de nem utolsósorban szerető férj, családapa és nagyapa volt. Tanítónő feleségével harmincnégy és fél évet élt boldog házasságban. Szerette az otthonát, a kertjét. Azonban mindenél jobban szerette gyermekeit és unokáit, menyét és vejét. Egész családja őrzi, viszi tovább a szülőföld zeneszeretétét, fáradhatatlan munkatempóját, szorgalmát.

Jászberényi Ferencné, a megyei honismereti egyesület elnöke emléksoraiban így méltatja munkásságát: „Rozsonits Géza egy volt azok közül, akik »morzsánként« szedték össze hazánk történetét, és ezzel hazaszeretetre neveltek. Azon kedves embertársaink közé tartozott, akik nem törődve gyenge fizikai állapotukkal, fájdalmaikkal, gyarlóságaikkal, tették a dolgukat. Tanítottak, kutattak, a feltárt anyagot formába öntötték, hogy a jövő generációjának is megmutathassák elődeink, őseink példamutató életútját, a településük kialakulását, fejlődését és kincseit: a műemlékeket és emlékműveket. Most, hogy az ő sírja is már egy ilyen emlékmű, nem tudjuk, lesz-e majd utódja, követője, aki hasonló lelkes szívvel kutatja és tárja eléink Fertőszentmiklós történetének fehér foltjait, gyászos és örömteli szakaszait.”

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléki!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

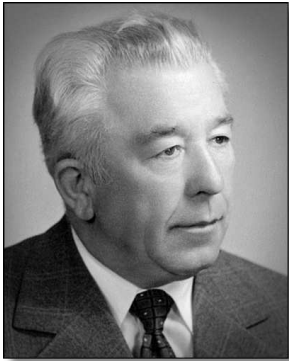
Felesége, ROZSONITS GÉZÁNÉ
Sopron,
lánya, *VILÁGOSNÉ ROZSONITS ÉRIKA*
Csorna
és unokája, *IFJ. VILÁGOS ISTVÁN*
Csorna

„Szép dolog kifaragni egy szobrot
és életet adni neki;
de még szebb kiformálni egy emberi lelket
és megtölteni igazsággal.”
(Victor Hugo)

S-SZ

SÁROSI LAJOS (Pinnyéd, 1921. június 3. – Mosonszentmiklós, 1994. január 24.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató

A családi emlékezet szerint őseik, a Schwenzbergerek Svájcban származnak.

Édesapja, Schwenzberger Imre Károly a MÁV-nál asztalosként dolgozott. 1934-ben Sárosira magyarosított. Édesanyja, Stibinger Terézia, akinek kilenc gyermekről kellett gondoskodnia, s mellette nagy hozzáértéssel művelte kevés földjüket és a ház körüli kertet. Mivel kellett a pénz, az ép gyümölcs, zöldség a piacra került, otthon csak az maradt, amit nem lehetett eladni. Lajos bácsi ezt úgy megszokta, hogy még idős korában is csak a hibás gyümölcsöt fogyasztotta, a szépet elajándékozta vagy eladta.

A család igazi példa volt az összetartásban, egymás segítésében. Mivel idősebb testvérei már dolgoztak, vállalták a kisebbek segítését.

Lajos volt az első a családban, aki számára lehetővé vált a továbbtanulás. Őt követte József, aki kereskedelmi osztályvezető lett. Mindketten rászolgáltak szorgalmukkal, kitartásukkal családjuk bizalmára.

Az elemi népiskolát szülőfalujában végezte. Életének meghatározó állomása volt az első iskola, hisz már itt eldőlt, hogy többre vágyik. Tanítója, Finta József felfigyelt az okos, talpraesett, szösze kisfiúra. Egyre több feladattal bízta meg: az osztatlan iskolában többek között leckét kérdezett, felvigyázott.

A Gárdonyi Géza Polgári Iskola elvégzése után a Győri Kir. Kath. Tanítóképző következett.

1941. június 19-én kapta meg tanítói oklevelét.

Nem véletlen, hogy a mosonszentmiklósi állást pályázta meg. Az élet furcsa játéka, hogy első tanítója, Finta József 1911 és 15 között osztálytanító volt **Mosonszentmiklóson**. Jó szívvel ajánlotta kedves tanítványának a miklósi iskolát, ahol az üres álláshelyre pályázatot írtak ki. A bemutatkozó látogatásra el is kísérte. Az egyházmegyének három jelöltje volt, az egyik közülük Sárosi Lajos. Azon szerencsések közé tartozott, akinek elfogadták a jelentkezését.

Alighogy elkezdődött az új tanév, 1942 őszén megérkezett a katonai behívó. Végigharcolta a háborút, majd fogságba esett. Tbilisizben volt fogolytáborban. A három és fél év alatt megtanult oroszul, aminek később nagy hasznát vette. 1948. július 12-én érkezett haza, s munkára jelentkezett az iskola akkori igazgatójánál.

1948-ban államosították a felekezeti iskolákat.

A mosonszentmiklósi tantestület létszáma ekkor 8 fő volt. Ebben a tanévben 7 tanulócsoporthoz tartozott, egyedül az I-II. osztály összevont, a többi osztottan működött. Sárosi Lajos a 4. osztályt tanította. A következő tanévben már ő lett az igazgató.

1950-ben feleségül vette a mosonszentmiklósi születésű Takács Katalin tanítónőt, aki már 1947 óta az iskolában tanított. Szolgálati lakásba költöztek, s megkezdődtek közös éveik. Felesége a biztos háttérrel nyújtotta számára, szakmai elképzeléseit támogatta.

Saját gyermekeik, sajnos nem születtek, helyette minden tanulót egy kicsit a magukénak tekintettek.

A 28 éves fiatalember számára az igazgatói megbízás nagy kihívást jelentett. Éjt nappallá téve dolgozott. 1949-1950-ben az iskolában 269 gyermek tanult 8 tanulócsoporthoz. A tantestület létszáma 9 fő volt. A tanítás már szakosítottan folyt, bár még tanári képesítéssel rendelkező nevelő nem volt. Az 1949-1950-es tanévben teljesen osztott lett az iskola. Az egyes tantárgyak tanítását a pedagógusok úgy vállalták el, hogy közben főiskolára jártak, majd diplomáztak.

Az igazgató jó példával járt elől. A főiskola befejezése után az iskola a következő értesítést kapta: „Hivatalosan igazolom, hogy Sárosi Lajos Mosonszentmiklós, általános iskolai nevelő a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán a keltezés napján államvizsgáit sikeresen befejezte, s ennek alapján a keltezést követő hó elsejétől megilleti a főiskolai végzettségű munkakörbe való besorolása. Budapest, 1954. okt. 22. Dr. József László”

A mosonszentmiklósi iskola nevelő-oktató munkája színvonalas volt. Több alkalommal elnyerte „A járás legjobb iskolája” címet. A mulasztások számát sikerült a betegségekre korlátozni, bár sok gyermek küzdött cipőhiánnyal. Ezen a Vándorbakancs-mozgalommal segítettek. A szülői munkaközösség pénzéből és adakozásból az iskola vásárolt 20-25 pár cipőt. Ha valakié elszakadt, a javítás idejére cserecipőt kapott.

A tanulmányi eredmény javítása érdekében 14 és 16 óra között tartott a kötelező tanulási idő.

A diákok szükség esetén egymást segítették, tanulópárok jöttek létre. Az osztályfőnökök a tanulási idő betartását ellenőrizték.

Sárosi Lajos 1954. június 6-án „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntető cím birtokosa lett.

Az 1955-56-os tanévben váratlanul érte, hogy „szolgálati érdekből” Dunakilitire helyezték.

A család végül úgy döntött, hogy nem fogadja el ezt az állást. Szerencsére Lébényből jött a kérdés, vállalnák-e ott a tanítást. Igent mondtak. **Lébényben** igazgatóhelyettesként dolgozott, felesége az alsó tagozatban tanított.

1962. szeptember 1-jén helyezték vissza Mosonszentmiklóstra. Beosztott nevelőként szaktárgyait tanította és a délutáni sportfoglalkozásokat vezette. Amíg Lébényben tanítottak, Miklóson építkezni kezdtek. Hazatérésükkor már saját házukba költöztek. 1964-től nyugdíjazásáig ismét a mosonszentmiklósi iskola igazgatója volt.

Az igazgató bácsi – a faluban mindenki így szólította – kiemelt feladatának tartotta a szabadidő hasznos eltöltésének biztosítását. Odafigyelt arra, hogy a miklósi gyerekek sokoldalú műveltséget szerezzenek, mindenki kapjon lehetőséget képességei kibontakoztatására. Igyekezett olyan körülményeket teremteni, hogy a tanulók megtalálják azt a területet, ahol sikeresek lehetnek. Célul tűzte ki, hogy minden gyerek sportoljon, egészségesen éljen.

A sport iránti érdeklődése gyermekkorából származott. Testvéreivel annak idején ő is sokat focizott Pinnyéden, ahol Finta tanító úr oltotta belé a labdarúgás szeretetét.

Az általa irányított iskolai labdarúgócsapat sokszor nyert kis- és nagypályás járási, sőt megyei bajnokságot is. A falu „kispályáján” tavasztól őszig az ő irányítása alatt rúgták a „bört” a gyerekek. A tanítványok közül többen bekerültek az ETO ifjúsági-, illetve serdülő csapatába. Munkáját a faluban élők és felettesei is nagyra értékelték, elismerték. 1977-ben Győr város rendezte meg a XIII. Úttörő olimpiát. Ide az iskola 6 tanulója jutott be eredményei alapján.

Pályafutásának egyik legnagyobb sikere volt a „Mindent bele!” Sportvetélkedő, melyet a Magyar Televízió Gyermeosztálya hirdetett meg. Bár nem ő volt a testnevelő tanár, minden délután kint volt a kispályán. Lelkesen buzdította, tanácsokkal segítette a versenyzőket. 1977. november 10-én került sor a megmérettetésre a Győri Sportcsarnokban.

A befektetett munka megtérült. A vetélkedőt az iskola csapata nyerte, megelőzve a mosonma-

gyaróvári és győri iskolák sportolóit. A győzelem után az ország különböző részeiről érkeztek gratuláló sorok. Volt tanítványok, ismerős kollégák, igazgatók fejezték ki elismerésüket.

A sporton kívül a zenei nevelés is szívügye volt. Kezdő tanítóként maga is énekkart vezetett, tudta, hogy a közös éneklésnek milyen fontos szerepe van a személyiség fejlődésében.

A tanórán kívüli hangszeres zeneoktatás 1952-ben egy 100 tagú úttörőzenekar létrehozásával kezdődött. A szakirányítást Tóth Antal, a tanítóképző tanára, a gyakorlást és a zenekart Hécz János helybéli pedagógus vezette. A legnagyobb siker az a rádiófelvétel volt, amit 1978. október 8-án közvetített a Petőfi adó. A zenekar nagy népszerűségnek örvendett.

Sajnos, 1956-ban a zenekar megszűnt. Sárosi Lajos ekkor már Lébényben tanított, és Hécz Jánost is elhelyezték a faluból – az akkori gyakorlatnak megfelelően „népgazdasági érdekből”.

Taletovics Márton művészeti nivódíjas karmesterrel összefogva 1974-ben sikerült ismét megszerveznie a zeneoktatást. 1975-ben már három zenekar is működött: fúvós-, furulya- és citerazenekar. A fúvószenekar alapító tagjainak nagy része még ma is együtt muzsikál. A zeneoktatás napjainkban is szerves része az iskolai munkának.

A tehetséggondozás a szakkörökben folyt. A TIT keretében működő „Kis Matematikusok Baráti Köre” az ő irányításával, Fülöp Viktorné tanárnő és Tóth Terézia tanítónő közreműködésével több mint tíz éven át sok sikert hozott. Negyedik osztálytól nyolcadikig minden évfolyamnak külön-külön tartották a tehetségfejlesztő foglalkozásokat. Ezért a munkáért 1982-ben kitüntetést is kaptak.

Igazgatósága alatt az úttörőcsapat is jól működött. A gyerekeknek a délutáni rendszeres, szervezett sportolási lehetőségeken túl kirándulási, olcsó táborozási lehetőségeket is biztosított a szülők és a falu nagy meglepedésére. A tartalmasság munkáért, a kiváló tanulmányi- és sporteredményekért megkapta az iskola az „Úttörőszövetség Selyem Zászlaját”. Ebben az időben az iskola több nevelője és Sárosi Lajos igazgató is részesült szakmai és mozgalmi kitüntetésben.

Nagyon jó szervező volt. Lelkesedése, kitartása magával ragadta tanítványait, maga mellé állí-

totta a község vezetőit, lakosait, szülőket, pedagógusokat. Az iskolai és közösségi rendezvényekkel egy életre meghatározó élményhez juttatta a tanulókat.

Az iskola Mosonszentmiklóson 1775 óta a templom mellett helyezkedett el. Így volt ez természetes, hisz katolikus községről van szó. 1906-ban megépült a négy tantermes, tanítói lakással ellátott iskola. Itt folyt az oktatás egészen 1954-ig.

Az iskolában két műszakban tanítottak. A szakköri, zene- és úttörő-foglalkozások kora reggelre, késő estére estek. Sárosi Lajos ekkor úgy döntött, eljött az ideje az iskolabővítésnek. Kilincsel, szervezett, aminek meg is lett az eredménye. 1954. november 7-én birtokba vehették a gyerekek a két új tantermet. Szolgálati szoba is készült a „kisiskolában”, amit az ő fáradhatatlan szervezése nyomán szinte a falu minden lakosa épített. 1962-ben a tanulólétszám növekedése szükségessé tette a „nagyiskola” bővítését is. A régi négy nagyteremből öt kisebbet alakítottak ki. Az állami támogatás mellett itt is jelentős volt a lakosság összefogása, a társadalmi munka. 1964-ben a politechnikai oktatás bevezetése állította új kihívás elé az igazgatót. Ismét építeni, bővíteni kellett. Megint példaértékű volt az összefogás: mozgósította a szülőket, nevelőket, gyerekeket. 1966. november 7-én a tanulók birtokba vehették a két műhelyt (később az egyik fizika-kémia szaktanterem lett), két új tantermet és egy zsibongót. Kezdő tanítóként egy 4 tantermes iskola fogadta. Az iskolaépítés és -bővítés eredményeként – amikor nyugdíjba ment – 11 tanteremtől, egy műhelytől, egy szaktanteremtől, két nevelői és egy igazgatói irodától búcsúzott.

Sárosi Lajos igazgató számára mindig a legfontosabb volt a tanítás színvonalának emelése, a tanulmányi eredmények javítása. A cél érdekében sok apró „trükköt” is bevetett. A 25, 50, 75, 100 ötöst elért tanulókat a szülői munkaközösség által vásárolt ceruzával, vonalzóval, tollal, könyvvel jutalmazta. Nagy becsben tartották a kapott ajándékokat a tanulók. Az alsósok nagy-szünetben mentek át a megérdemelt jutalomért a „kisiskolából” a „nagyiskolába”. Minden gyerekkel kezecskét fogott, gratulált, legyen az alsós vagy felsős. A kicsik visszafelé büszkén „vonultak”, lehetőleg úgy tartva kezükben a kapott ajándékot, hogy a falu minden lakója láthassa.

A testületben igyekezett meghonosítani az új, korszerű pedagógiai módszereket, nevelőit is innovatív megoldásokra ösztönözte. Évről évre gyarapította az audiovizuális eszközök, a lemezjátszók, magnetofonok, diavetítők, írásvetítők számát. Az első két televíziót és egy magnetofont a takarékosági versenyen elért II. helyért kapta az iskola.

7. osztályosok körében 1976-ban

Kiválóan tanított. Tanítványai ma is hálások a felejthetetlen matematika- és oroszórákért. Óráira alaposan felkészült, semmit sem bízott a véletlenre. Még nyugdíjazása előtt is készített emlékeztető vázlatokat, amelyekből kezdő és gyakorló tanár ma is sikeresen taníthatna.

Fontos volt számára, hogy a gyerekek tisztességesen viselkedjenek a felnőttekkel, szüleikkel szemben. Azok a szülők, akiknek gondjaik voltak gyermekük nevelésével, mindig bizalommal fordulhattak hozzá. Meghallgatta, tanáccsal látta el őket, ha szükséges volt, a neveletlen csemetéket tekintélyével fegyelmezte. A hazaszeretetre, becsületes helytállásra nevelés egész pályafutása alatt szívügye volt. Utolsó tanévzáró ünnepélyén is a szerető, összetartó család, a szorgalmas, kitartó munka, az igényes olvasás, a becsületesség, a kulturált viselkedés, az értékek felismerése és a hazaszeretet köré építette fel búcsúbeszédét. Felhívta a tanulók figyelmét arra is, hogy becsüljék meg tanáraikat, hisz értük dolgoznak, fáradoznak.

Meggyőződése volt, hogy az igazi tanító hivatásbeli kötelessége a közéletben való részvétel. Jó kapcsolatot kívánt fenntartani a gazdasági, társadalmi szervezetekkel. Igazgatósága alatt a Nőtanács, Vöröskereszt, ÁFESZ, MESE stb. legtöbb vezetője és segítője pedagógus volt.

Társadalmi megbízatásai: hosszú ideig tanácsstag, VB tag, 1980-1981-ig a Nagyközségi Közös Tanács (Lébénymiklós) elnökhelyettese. 1954-

1988-ig a Hazafias Népfrent titkára, majd elnöke. A Pedagógusok Szakszervezete járási bizottságának elnöke. A mosonszentmiklói Hegyközség „Szőlő-gyümölcstermesztő szakcsoport” elnöke. Otthonról hozta a kert, a természet szeretetét. Az ő kezdeményezésére virágozott fel az elhanyagolt, gazdátlan „Csepete szőlő”, a Hegyközség, amely ma is működik, a miklói borok kiválóak.

Kevés szabadidejében hobbijának hódolt. Kutatta a falu múltját. Maradandó emléket akart állítani azoknak, akik innen indultak. A település neki köszönheti első köztéri szobrát.

1981-ben nyugdíjba vonult. Tervezte, hogy az évek során összegyűjtött helytörténeti anyagot nyugdíjba vonulása után rendszerezi, könyv formájában kiadja. Sajnos, nem volt már rá ideje. Jegyzetei alapján azonban sok pályamunka született. 1988-ban beteg lett. Szívelégtelenséget állapítottak meg az orvosok, műtétet nem javasoltak. Hogy kímélje magát, lemondott közéleti tisztségeiről. Az iskola nagyon hiányzott neki. Amint jobban lett, óráközi szünetekben elsétált az iskola felé, hogy hallja a gyerekek zsviját. Útközben megállt, elbeszélgetett egy kicsit az arra járó emberekkel. Jó időben kiült a diófa alá, s nézte a kertet, hallgatta a madarak énekét. 1994. január 24-én fáradt szíve megszűnt dobogni.

Novits László a temetésen elhangzott beszédében így méltatta: „Ismét kialudt egy lámpás, meghalt Sárosi Lajos tanító úr. (...) Nem közönséges, mindennapi lámpás volt, de fénye most is látszik, benne van a falu minden lakójának lelkében. Varázslatos lámpás volt, s fényével együtt melege is velünk marad. Ezt a meleget szeretetnek hívjuk. Benne van az egész életünkben: szüleink, testvéreink iránt érzett szeretetünkben, barátságainkban, szerelmeinkben. (...) Mindnyájunk feladata, hogy a Tőle kapott fényt mi is adjuk tovább utódainknak.”

Fenyvesi Irén volt tanítvány a Hírmondóban megjelent cikkéből idézve: „Gyönyörű hivatását alázattal és felelősséggel művelte. Tanítványai sokat kaptak tőle. Akiket elindított a pályán, megállták helyüket. Mi, utódai hálások vagyunk, hogy tanítványai lehettünk, hogy kollégaként maga köré gyűjtött bennünket. Köszönjük a példát, a hitet, a segítséget, amit nyújtott szép hivatásunkhoz! Amit tőle kaptunk, soha nem feledjük, szellemiségét továbbvisszük, emlékét megőrizzük.”

2008. október 23-án Sárosi Lajos igazgatót Mosonszentmiklós díszpolgárává avatták. Tiszte-

letére 1995-ben Sárosi Lajos özvegye és a mosonszentmiklósi iskola alapítványt hoztak létre.

A Sárosi Lajos Alapítvány díjában minden tanév végén azok a sokgyermekes családban élő tanulók részesülhetnek, akik kiemelkednek társaik közül szorgalmukkal, tehetségükkel; továbbá azok a felnőttek, akik lelkiismeretesen dolgoznak, és közéleti tevékenységükkel bekapcsolódnak a falu életébe. 1995 és 2009 között összesen 15 tanuló és 17 felnőtt részesült e megtisztelő díjban, melyet minden évben Sárosi Lajosné adott át.

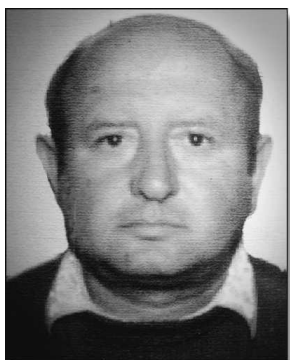
Mosonszentmiklós Község Önkormányzata és sportvezetése „Sárosi Lajos Emléknep” keretében évenként egész napos futballtalálkozót szervez, melyen az óvodásoktól az öregfiúkig pályára lépnek a helyi csapatok és három vendégcsapat. A sportvezetők az emléknep végén megkoszorúzzák Sárosi Lajos sírját.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Volt kollégája, MÓD LÁSZLÓÉ
Mosonszentmiklós

SIPOS LÁSZLÓ (Bogdánd [ma Románia], 1948. június 14. – Bogdánd, 1999. december 9.): középiskolai tanár, iskolaigazgató

Édesanyja Sipos Julianna. László a nagyszülőknél nevelkedett, ahol már kora gyermekkorában közel kerül egy mezőgazdaságból élő család mindennapi munkájához, megéli a nagyszülők kol-

lektívbe lépésének vívódásait, melyeket az iskolából hozott dicséretnek enyhítenek. Eredményei középiskolai továbbtanulásra jogosítják, amit a nagyszülők szívesen támogatnak. Főleg a humán tárgyakat kedvelte. 1966-ban érettségizik a szilágycsehi líceumban. Erre alapozva már kora ifjúságában elhatározza, hogy szülőfaluja „lám-pása” lesz, és ezért beiratkozik a Marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskolára, ahol 1971-ben mint román-magyar szakos tanár szerez diplomát. Az elhelyezés során a szülőfaluhoz közeli **Leleében** kap állást, majd pár hét után **Bogdánd iskolájában** folytatja az oktató-nevelő munkát.

Még középiskolás, mikor közeli viszonyba kerül a hadadnádasi Kaszta család Mária nevű lányával, aki érettségi után mint asszisztensnő Bogdándra kerül. László biztosnak látva jövőjét még főiskolásként 1970. szeptember 6-án házasságra lép régi szerelmével, akitől 1971-ben megszületik leánygyermekük, Éva.

Ambícióját, tudásvágyát mi sem mutatja jobban, mint hogy a tanítás mellett beiratkozik a Bukaresti Tudományegyetem filológia-romanisztika szakára, s mint levelező 1976-ban egy újabb felsőfokú diplomát nyer. Az iskolai munka, valamint a családi gondok mellett a falu művelődési életébe is egyre jobban bekapcsolódik, de nemcsak azért, mert egy pedagógusnak ilyesmi is hozzátartozott a munkájához, hanem azért is, mert belső késztetést érzett Bogdánd kulturális felemelkedésének elősegítésére, az egyre jobban bomlásnak indult faluközösség hagyományainak megőrzésére, a népi élet még fellelhető értékeinek összegyűjtésére. Ezért 1979-ben Nagy Erzsébet kolléganőjével egy felnőtt tánccsoportot alakítanak, a református tiszteletes felesége, Márkus Erzsébet pedig utánpótlás nevelésére az iskola diákjainak sorából verbuvál egy hasonló együttesre valót. Céljuk a Tövishát sajátos, még élő magyar néptánc-elemeinek megőrzése és megismertetése a szűkebb és szélesebb pátriában. Hogy növeljék a csoport ismeretségét, népszerűségét, a táj kedvelt, illatos, lakodalmi virágának, a rozmarying nevére keresztelték táji elnevezéssel, így lett a csoport Rozsmalint Néptánc Együttes. Ez az autentikus, helyi gyökerekből táplálkozó koreográfiát hozó, helyi népviseletben bemutatott tánc mindig elismerést érdemelt ki. A 70-80-as évek *Megéneklünk Románia* megyei és országos folklórversenyein, 1990 után pedig számos ma-

gyarországi fesztiválról is díjjal tértek haza (1990, 1994 Vásárosnamény, 1994 Baja, több évben Szentendre, 1995 Nagyszőlős, Ukrajna). Tanársága mellett, feleségével maga Sipos László tanár úr is alkotó tagja volt az együttesnek, hisz a népi élet mindig is közel állt lelki világához. Ezért is kezdett 1982-től tárgyi néprajzzal foglalkozni, gyűjtve a Tövishát még fellelhető népi eszközeit, népviseletét, textíliáit, melyeket az első években a tasnádi múzeum fogadott be megőrzésre. Már a 70-80-as évek fordulóján felvetődött egy magyar tájház létesítésének gondolata. Ezt Cordea Márta a Megyei Művelődési Felügyelőség részéről támogatta, s így 1981-ben egy 1880 és 85 között épült, módosabb gazda jellegzetes, elől és oldalt tornácos házát sikerült megvásárolni a megyei múzeum anyagi támogatásával. Az épület rendbetétele, berendezése, illetve megnyitása igen elhúzódott, csak 1997. június 27-én került sor a szalag elvágására.

A gyűjtemény több mint 300 tárgyát a háromosztatú épületben igen szakszerűen helyezték el. A pitarban helytörténeti tárlat nyílt, míg az utcára néző helyiség, az úgynevezett nagyház a módosabb gazdákra jellemző, értékesebb bútorzattal, tárgyakkal lett berendezve, itt fogadta a család a vendégeket, ebben a helyiségben töltötte az ünnepeket, míg az udvar felőli kisházban a mindennapi életéhez kötődő tárgyak kaptak helyet.

Mindemellett tanügyi munkáját sem hanyagolta el, 1991-ben első fokozatú vizsgát tett Kolozsváron. 1984-ben az iskola vezetésével bízzák meg, amit haláláig végzett, s egyben a művelődési otthon igazgatója is volt. Tánccsoportjuk látogatásai révén széleskörű kapcsolatot sikerült kiépítenie, s így kezdeményezhette, hogy szervezzék meg Szatmár megyében a Nemzetiségi Néptánc Találkozót, melyre elsőként 1990 őszén került sor, s azóta is, mint egész napos rendezvény a megye egyik kiemelkedő művelődési eseménye és Bogdánd ünnepe.

1989-ben Sipos László tanár úr számára is megnyílt az út a civil szervezeti életbe való bekapcsolódásba. Tagja lett a Kriza János Néprajzi Társaságnak, a Zilahi Szilágyság Alapítványnak, 1994-től a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaságnak. Ezen társaságok nagyban ambicionálták néprajzi, helytörténeti kutatásait, melyeknek eredményeként több cikket közzölt a *Szatmári Friss Újságban*, a *Szilágyság-*

ban, a *Művelődésben*, a *Partiumban*, ugyanakkor társasági konferenciákon be is mutatta ezeket az anyagokat. Leírta a bogdándi lakodalmas koreográfiáját, a temetkezési szokásokat, társszerzője az *Otthonom Szatmár megye* sorozatban megjelent *Szatmár megye magyar népi építészete* kötetnek, valamint a *Szilágysági magyarságnak*, melyben ő írta a Tövishátról szóló fejezetet, monografikusan bemutatva 10 falut. 1999. szeptember 24 és 26 között megszervezte Bogdándon a Kelemen Lajos Műemlékvédő, valamint a már említett Kriza János és Partiumi Társaság közös konferenciáját *Falusi tájházak, múzeumi gyűjtemények fejlesztése* címmel.

Sipos László emléktáblája a tájház falán

Munkásságának elismeréseként

- 1994-ben *Szentgyörgyi Albert-díjat* kapott a hasonnevű szatmári egyesülettől
- a tájház létrehozásáért az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) 1997-ben *Bányai János-díjjal* tüntette ki. *Pozsony Ferenc*, a Kriza János Néprajzi Társaság elnöke által mondott laudációból egy mondatot kiemelve mindent elmondhatunk a kitüntetésről: „Bogdánd neve a hazai értelmiségi köztudatban már évtizedek óta összefonódott a Sipos házaspár tevékenységével”
- A Partiumi Társaságtól 2000-ben a Szilágysomlyói Konferencián posztumusz *Fényes Elek-díjat* kapott, melyet felesége vett át
- 2004-ben a Szatmár Megyei Tanács *Diploma de excelent díjjal* ismerte el munkásságát.

1989 után bekapcsolódott a politikai életbe, elvállalva az RMDSZ körzeti megbízottja feladatát. Segítette felesége polgármesteri munkáját, aki 1996 és 2000 között RMDSZ színekben volt a falu első embere.

1999 decemberének elején futótűzként terjedt a hír: meghalt a Tövishát tudós tanárembere, a művelődésszervező, a bogdándi faluközösség egyik pillére, Sipos László. 11-én tömegek kísérték utolsó útjára a falu szilágysági gombfás temetőjébe. Mindössze 51 évet élt. A Szilágyság Alapítvány részéről Kovács Kurucz János kezdeményezésére a tájház falára 2003-ban Sipos László arcképével domborműves emléktáblát helyeztek, majd a létesítmény felvette a Sipos László Bogdándi Magyar Tájház nevet, melynek ma hű gondnoka kedves felesége, Mária asszony és leánya, Éva.

Sipos László tanár úr tevékeny életével kiérdemelte, hogy nemzedékről nemzedékre emlékezzenek rá.

Források:

- Romániai Magyar Ki kicsoda 1997, Kolozsvár 518. old.
- Sipos László: Tövishát, In. Szatmár megye magyar népi építésze, Szatmár 1995
- Magyar Múzeum Bogdándon. A Partiumi Közlöny melléklete, 1997. október
- Sipos László: Népi építkezés a Tövisháton, In Szilágysági magyarság, Bukarest-Kolozsvár 1999, 284-287 old.
- Dukrét Géza: Sipos László, 1948. június 14.-1999. december 9. Partium, a Partiumi Közlöny melléklete 2000. augusztus
- Családtagok közlése

Kollégája, civilszervezeti tagtársa,
FAZEKAS LÓRÁND
Szatmárnémeti

SULYOK IVÁNNÉ Molnár Klára Csitárka (Kunhegyes, 1944. augusztus 22. – Debrecen, 2012. március 1.): gyógypedagógiai tanár, igazgatóhelyettes

Pedagógus családból származik, anyai nagyszülei köztisztviselőként álló tanítók voltak Poroszlón; édesapja, Molnár Miklós és édesanyja, Csont Irma szintén tanítók voltak. Apai nagyszülei Nádudvaron éltek, ezért szülei is itt alapítottak családot. Vettek egy házat a főutcán, édesapja tanított, édesanyja pedig a gyerekeket nevelte. Hárman voltak testvérek, két bátyja volt, Miklós (1938) és Attila (1939). Sajnos, a háború az ő családjuk számára is tragédiát hozott: édesapját tartalékos hadnagyként behívták frontszolgálatra, és Klári születését követően 1944 őszén Nagyvárad közelében hősi halált halt. A debreceni Honvédtemetőben temették el.

Édesanyja egyedül maradt három gyermekével. A háború után munkát kellett keresnie, hogy az árván maradt gyermekeit el tudja tartani. Nádudvaron nem kapott végzettségének megfelelő munkát, Poroszlón viszont elnyert egy tanítói állást, ezért Molnár nagyapa segítségével visszaköltöztek a Csont nagyszülők házába. Budapest bombázása során meghalt nagynénje és annak családja, élve maradt 16 éves unokatestvérért, Karcsit Klára édesanyja negyedik gyereként befogadta a poroszlói házába.

A háború után igen szűkös körülmények között élt a család a tanítói fizetésből. Azért, hogy legyen mit enni, önellátásra kellett berendezkedniük. Molnár nagyapa gyalog elhajtott egy tehenet Nádudvarról Poroszlóra, és azt mondta „Tudod, kislányom, a tehenet ellátja az egész családot ennivalóval”. Az udvaron mindenféle baromfit tartottak, így nem éhezett a család. Édesanyja na-

gyon nagy szeretettel és türelemmel tanította az első osztályos gyerekeket, ezért a faluban nagy tisztelettel emlékeznek rá.

Klárinak a nehéz körülményei ellenére nagyon boldog és kiegyensúlyozott gyermekkorra volt.

Az általános iskolát Poroszlón végezte, majd bátyjait követve ő is Egerbe ment gimnáziumba. A szerető édesanyja mellől új környezetbe került, kollégista lett. Az egri Gárdonyi Géza Gimnáziumban nagy szorgalommal tanult, kezdetben a városi iskolákból érkezett osztálytársaihoz képest voltak lemaradásai, különösen az orosz nyelv terén, de rövid idő alatt felzárkózott, majd osztályelső lett. A gimnáziumot 1962-ben, kitűnő eredménnyel fejezte be.

Kiváló képességei miatt tanárai javasolták neki, hogy egyetemen folytassa a tanulmányait, de ennek ellenére – hogy édesanyját segítse – úgy döntött, hogy tanítóképzőbe jelentkezik, mivel az csak 3 éves, és így hamarabb keresőképesé válik. Édesanyja ez időre már a fizikai és lelki energiáinak a végére ért, két bátyja, unokatestvére orvosi egyetemi tanulmányai nagyon megterhelték.

1962-ben jelentkezett és felvételt nyert a Debreceni Tanítóképző Főiskolára. Itt ismét kollégista lett, folytatta a tőle megszokott lendülettel a tanulást, minek eredményeként az első évet kimagasló eredménnyel fejezte be. Az ösztöndíj a tanulmányi eredménytől függött, ezért tanárai javaslatára megpályázta a Népköztársasági Ösztöndíjat, amit el is nyert.

A második év költségeit az akkor igen kedvező 700 Ft-os havi díjból fedezte. A kollégiumi díj mindössze 200 Ft volt, így még az orvosira járó Miklós bátyját is tudta támogatni. Igazi közösségi ember lett belőle, nagyon népszerű volt társai között, ezért kollégiumi titkárnak választották.

A tanítóképző gólyabálján, 1962 őszén megismerkedett Sulyok Ivánnal, a miskolci egyetem negyedéves gépészmérnök hallgatójával, aki fél-éves gyakorlatát töltötte Debrecenben, a Műanyaggyár ösztöndíjasaként. Gyakorlatilag ettől kezdve elválaszthatatlanok voltak.

Az utolsó év második félévét vidéki iskolában, tanítási gyakorlattal kellett végezni januártól-júniusig. **Tiszacsegét** választotta, mivel ez viszonylag közel volt Poroszlóhoz és Debrecenhez is. A 65-ös tél nagyon hideg és havas volt, ráadásul kitört a száj- és körömfájás járvány, amiért a

falut több hónapra karanténba zárták. Volt olyan időszak, amikor még levelet sem lehetett küldeni a faluból. Keserves időszak volt.

1965. április 18-án, húsvétkor megtartották az eljegyzést. Közeledett a főiskola befejezésének időpontja, ezért gondolkozniuk kellett a munkalehetőségről. Leendő férjét munkája Debrecenhez kötötte, de itt abban az időben pedagógusállást kapni nem lehetett.

A környéken is nehezen lehetett találni, nyomós indok kellett ahhoz, hogy valaki illet meg tudjon pályázni, ezért 1965. április 30-án, pénteken, szűk családi körben megtartották az esküvőt. Egy nap szabadságot kapott az esküvő napjára, ezért a nászút csak két napos budapesti kirándulás volt, május 1-jén és 2-án. Hétfőn reggel folytatta a tanítást Tiszacsegén. Ekkor még a szombat fél napos munkaidő volt, így az ifjú férje csak szombat délután tudott motorbiciklivel érte menni, hogy a hétvégét Poroszlón együtt tudják tölteni. Ez így ment a tanév végéig.

Idézet az emlékiratából:

*„... júniusban államvizsgáztam. 64-en végeztünk, és én voltam az egyetlen »vörösdiplomás«. Ez nekem nem volt különös öröm, de a család öregjei igen büszkéek voltak. Az állaspályázatra sikerült egy jó »kijáró helyet« kapni. **Balmazújvárosra** kerültem, a **Központi Iskolába**, ahol feladatként a kisegítő osztályok egyikét kaptam, meg egy 3-5. összevont osztályt. 9 cigány és 2 magyar gyerekből állt az osztály, 12-től 16 évesig voltak benne. Az összes negyvenhét kilométerrel igen kemény gyakorlat volt.*

Miklós bátyám Sarudra került körzeti orvosnak. Nyáron én már többnyire Debrecenben voltam. A hét végén férjemmel felkaptunk a kis motorra és mentünk Poroszlóra, a Bükkbe és ahova csak tudtunk.

Anyósoméék befogadtak minket, a belső szobát adták nekünk. Vettünk egy 2 személyes kihúzható rekamiét két fotellal és egy dohányzóasztalt. Így indultunk, ennyink volt és a ruha, ami rajtunk volt, meg a szatyorban, de nagyon boldogok voltunk. Jött az ősz, elkezdődött az iskola. Ha délelőtti voltam, reggel 5-kor indult a vonat és 2-3 óra lett, mire hazaértem. Ha délutános voltam, rosszabb volt, mert de. 10-kor indult a vonat és este 9 lett, mire hazaértem, de az állomáson mindig várt valaki. Ez volt a »jó kijáróhely«. Körülbelül 40-en jártunk ki Debrecenből Balmazújvá-

rosra, csupa fiatal általános iskolai tanító, tanár és középiskolai tanár. Visszagondolva csak kellemes emlékem van ebből az időből. Fiatalok voltunk, jókedvűek, csacsogók. Bár én csak 2 évig jártam ki, ezek az emberek, bárhol találkoztam velük (később mindenki Debrecenbe került), megmaradtak nagyon jó ismerősöknek, barátoknak.

1966 tavaszán jelentkeztem a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára, felvettek levelezőnek. Mivel az általános pedagógiai tantárgyak szigorlatait, vizsgáit elfogadták a TK-ból, csak a speciális tantárgyakat kellett felvennem, így 2 évre összevonhattam ezeket. 1968-ban átvehettem az »értelmi fogyatékosok és hibás beszédűek tanítására jogosító« oklevelet.

1967. januárban megkaptuk a »mi lakásunkat«, a Dienes János utcán. Ez egy 58 négyzetméteres, két és fél szobás lakás volt. Férjem a műanyaggyár segítségével a gyári lakáskeretből kapta. Ez maga volt a csoda...

1967 szeptemberétől a **debreceni Siketek Általános Iskolájába** sikerült bekerülnöm. Még egy év hátra volt a főiskolából. Nagyon új volt minden. A kijáráshoz viszonyítva, sokkal jobbak lettek a körülmények, de a kollégákkal meg kellett vívnom a kis csatáimat. Fiatal voltam, tele a fejem mindenféle »tudománnyal«, ötlettel. Be kellett látnom, hogy az idősebbek ezt nem mindig díjazták."

1972 nyarán megszületett Ágnes lányuk, 1975-ben pedig Zoltán fiuk. 1977. szeptembertől visszament tanítani, a gyerekek pedig óvodába mentek.

Idézet az emlékiratából:

„...1978 szeptemberében a leánykánk első osztályos lett. A mi iskolánkban is nagy változás történt, nyugdíjba ment az igazgató. Helyette egy fiatal, velem egyidős nő, Litauszkiné Margó lett az igazgató, aki családjával ekkor költözött Debrecenbe Mezőkovácsházáról. Talpraesett, határozott, ügyes nő volt, de hallássérültekről és a mi tantestületünkről nem tudott semmit. A fiatal »húzó mag«-hoz fordult segítségért, egy igazgatóhelyettes kiválasztásáért. A mai napig nem tudom, hogy miért esett rám a választás. Hosszú ideig agitáltak, hogy vállaljam el. Nem akartam, hiszen tudtam, hogy az egyik gyerekem ovis, a másik elsős, szerettem volna maximális segítséget nyújtani, minél többet velük lenni. Biztattak a kollégák, biztatott Margó is (neki is volt két kisis-

kolás fia), biztatott a család és legfőképpen férjem, hogy mind segítenek. Végül beadtam a derekammat. Így 1978-tól 1993-ig, 15 éven keresztül dolgoztam helyettesként. Sokszor eszembe jut, jól tettem-e? Talán igen. Szerettem a munkámat, és azt gondolom, engem is szerettek. A hallássérültek oktatásának olyan időszakában lettem szakmai vezető, ami tele volt csodával, újítással. '78-tól itt is új tantervvel dolgoztunk. A módszerek is megújultak. Hangos beszédre beszédmintával tanítottuk a gyerekeket. Úgy, ahogy egy ép hallású kisgyerek az édesanyjától tanulja meg a beszédet. Ehhez azonban a technikának is hozzá kellett járulni. Egyre jobb hallókészülékek segítettek a munkánkat, és fantasztikus volt látni, hogy a gyerekek hogyan nyílnak ki. A másik nagy dolog volt, hogy elkezdtük a korai fejlesztést, vagyis a legkorábbi életkortól foglalkoztunk a gyerekekkel és a szüleikkel. Kemény munka volt, kívülről csak játszadozásnak tűnt, de egy kétévest 45 percig, célirányos feladatokkal lekötni, úgy, hogy ő is akarja csinálni, nem könnyű. Viszont nagyon szép munka. 1983-ban Magyarországról, kilencedmagammal részt vettem egy svájci tanulmányúton. Ott akkor már a legmodernebb készülékekkel dolgoztak – amiket mi még akkor nem ismertünk – és gyönyörű eredményeik voltak. Néhány évvel később itt is megjelentek ezek a készülékek (PHONAK). Nagy lelkesedéssel próbáltam én is az új utakat. A másik nagy dolog, hogy a 90-es években itthon is elkezdték műteni a súlyos hallássérülteket. Beültettek a középfülbe egy implantátumot, és egy külső beszédprocesszorral juttatták el a gyerekekhez a hangokat. Az elsők között műtötték meg egy kis tanítványomat, és vele meg a mamájával éltem át a csodát, hogy a suttogó hangot is érzékelt, felfogta. Azóta széles körben, minden klinikán végzik ezeket a műtéteket, s ezek a gyerekek már nem speciális iskolába járnak, hanem integrálva, általános iskolába."

1993-ban tumort diagnosztizáltak a szervezetében, amit júniusban megoperáltak. Úgy tűnt, hogy a műtét sikeres volt. Azt gondolta, hogy a 15 év után nem vállalja tovább az igazgatóhelyettesi megbízást. Ezt követően a korai fejlesztéssel, tanácsadással foglalkozott.

1999-ben, 55. életévét betöltve, 38 év szolgálat után nyugdíjba vonult, de heti 9,5 órában tovább tanított mindaddig, amíg ezt egészsége engedte.

A munkája mellett nagy energiát fordított a szűkebb és tágabb család összefogására. A családi események, karácsonyi, húsvéti ünnepek mindig kellemes hangulatban folytak. A család minden nyáron nyaralni ment, sokszor voltak a Balatonnál, a Tiszánál, külföldön.

Lánya, Ágnes 1996-ban a Kossuth egyetemen, Zoltán 1999-ben az orvosi egyetemen szerzett diplomát. Lánya Németországba ment férjhez, két fiúgyermek született. Fia házasságából egyelőre egy fiúgyermek született. Nagyon büszke volt unokáira. Az 1995-ben a Tisza-parton épített családi nyaralóban örömmel fogadta gyermekeit családjaikkal együtt minden nyáron.

Vértessyné Agárdi Anikó kolléga visszaemlékezése: „Pályakezdő pedagógusként 1979-ben lettem a debreceni Siketek Általános Iskolája tantestületének tagja. Klári igazgatóhelyettesként a szakmai munka közvetlen irányítója volt, s mint ilyen, a tanárokkal napi közvetlen kapcsolatban állt. Főnként türelmes, segítőkész, bátorító, odafigyelő, kisebb mulasztásokat szelíden elnéző és talán éppen ezért még jobb teljesítményre ösztönző volt. Támogatta, gyakran segítette a fiatalos kezdeményezéseket. A tantestületet segítő útmutatással vezette egy olyan időszakban, amikor teljes tantervi és módszertani reform jellemezte a hallássérültek oktatását. Mindeközben az alma mater felújítása zajlott, és az oktatás-nevelés feltételeit ideiglenes helyen kellett megteremteni, kialakítani az új tantárgyak tanítását lehetővé tévő helyiségeket. Vezetői munkája mellett szeretettel és igényes felkészültséggel látta el az óvodáskort még el nem érő hallássérült kisgyermek korai gondozását, és segítette az édesanyjukat szakszerű tanácssal, útmutatással.

Igényelte a szakmai továbbképzéseket, amit akkor is vállalt, ha az több napra elszórlította a családja mellől. Két kisgyermek nevelő anyukaként mégis mindig jelen volt és mindenütt teljességgel volt jelen. Tágabb családjában is az összetartó erőt képviselte. Sokoldalúságát és hihetetlen munkabírását csodáltuk, amikor a maga varrta csinos kosztümjeiben – biztatást adva az arra fogékonyaknak a követésre – megjelent.

Klári – a főiskolai tanárom mellett – második meghatározó személyiség lett szakmai életem alakulásában. Kilenc évig igazgatóhelyettesként segítette pályakezdemésem, majd munkaközösség-vezetői elképzeléseim megvalósulását. Sokat beszélgettünk, szakmai és morális tekintetben is közel álltunk egymáshoz. Éreztem az elfogadását irányomban. Ennek ellenére váratlanul ért a kérése, hogy vállaljam el az igazgatói megbízást. A váltás kényszerűsége egy törvényi változás miatt következett be, nehéz helyzet elé állítva ezzel a tantestületet. A vívódásaim ellenére az igen válaszom mellett a legfontosabb érv az öbelőle áradó felelősség-

éretet a tanulókért, a tantestületért, munkatársakért, az intézményért, és a bizalom, amit felém sugárzott. Bíztam abban, hogy mellette és vele megbirkózom a feladattal.

Az összekapaszkodásunkra szükség is volt, hiszen 1988-89-et írtunk akkor. Tizenöt évig volt igazgatóhelyettes. Hitvallása: *»Vezetőként sem szabad elfelejteni, hogy a tanári kar tagjai voltunk, vagyunk.«* Úgy tudott vezető lenni, hogy mindig érezhettük a mellettünk állását, az értünk való kiállást. Ebből a tizenöt évből öt évet vezetőtársakként töltöttünk együtt.

A könnyűnek nem nevezhető évekből mégis az eredmények, a közös munka erő adó élménye maradt meg. Minden feladatot teljes szellemi és fizikai erejével végzett. Igazgatóhelyettesként hiba nélkül, nagy önállósággal dolgozott, ami igazgatói feladataim ellátásában nagy biztonságot jelentett. Továbbra is ellátta, akkor még egy személyben a korai fejlesztést, és szívügyének tekintette, hogy a gyerekek megkapják az egyre inkább megjelenő korszerű nagyteljesítményű hallókészülékeket.

Intézményünk 90 éves jubileumát már az új oktatási törvénytervezet ismeretében ünnepeltük. Egy évvel később – élve a törvény adta lehetőséggel – pedagógiai szakszolgálatként végeztük a korai gondozást, tanácsadást ismét kollégákként. Lelkesítő, szép kihívás volt létrehozni, felépíteni egy új ellátási formát, ami mindkettőnk szívügye volt. Ebben is, mint mindig, segítette az elképzeléseim megvalósulását. Szelíd nyugalmával úgy gömbölyítette impulzivitásomat, hogy nem lelassított, hanem megerősített. A cochleáris implantációt követő szurdopedagógiai hallás-beszéd rehabilitációt egy, a szívéhez közelálló, öt egyéves korától fejlesztő tanítványával élte meg. Az új terápiás eljárásokat ismertető szakirodalomban elmélyülve vezette végig tanítványát a hallani tudás élményén.

Korai fejlesztés Fruzsínával 1995-ben

2000-ben indult a két éves Soros pályázat a Hallássérültek Pedagógiája Tanszék vezetésével a cochleáris

implantáltak rehabilitációjának országos modellje kidolgozására. Ilyen távra már nem szeretett volna elköteleződni, ezért engem kért meg, hogy vegyem át a tanítványát, akihez nyolc év kölcsönös szeretetkapcsolat kötötte. Elfogadtam, megértettem a döntését, de nagy felelősség és kihívás volt őt követni.

Már nyugdíjas volt, amikor két kolléganőmmel meglátogattuk őt. Nem hagyta, hogy suta szemérmességgel érdeklődjünk a hogyléte iránt. Ő kezdeményezett. Tárgyilagosan, természetesen beszélt az állapotáról, és derűs bizakodással szólt egy új terápiáról, ami még kezdeti stádiumban volt, de ő reménnyel áll elébe. Elköszönésünk után saját „világfájdalmunkat” szégyellve csöndben mondtuk ki: Ismét Klári adott erőt, derűt nekünk.

2012. márciusban hajtottunk fejet a ravatala előtt. Szellemissége, embersége sokunkban él.”

Férje, *SULYOK IVÁN*
Debrecen

SÜLE SÁNDOR (Kerta, 1908. október 13. – Révfülöp, 1996. december 12.): tanító, iskolaigazgató, helytörténész, szakíró

Édesapja, id. Süle Sándor (1876-1967) 1895-től 1929-ig Kerta (Veszprém megye) evangélikus tanítója volt, aki hat osztályt tanított, s tevékenyen részt vett a község kulturális életében. Munkásságát 1927-ben igazgatói cím adományozásával ismerték el.

Fia, a családi hagyományt követve, tanító lett: először a pápai állami, majd a soproni evangélikus tanítóképzőben tanult. Az 1928-29-es tanévben – tanfelügyelői javaslatra – a Zichy grófok falujában, *Nagyvázsonyban* kezdte pályáját. Itt a grófi kastély levéltárát tanulmányozva (amely során számos, Kertával kapcsolatos iratot talált)

kötelezte el magát az élete végéig tartó helytörténeti kutatással és írással, amely pedagógiai munkásságával társulva országos elismerést szerzett számára.

1929-től 1948-ig édesapja utódként az egytanítós *kertai* evangélikus, majd a helyi katolikus iskolával együtt *államosított iskola* tanítója és igazgatója lett nyugdíjazásáig, 1972-ig. 43 éven át nevelte, tanította a helyi és a környékbeli gyermekeket, s olyan körzeti iskolát hozott létre, amely az 1960-as években országos minta lett: számos tantestület, pedagógus szakértők, politikusok, tanácsi vezetők szereztek tapasztalatot arról, hogy egy iskola hogyan integrálhatja a modern nevelést-oktatást a mezőgazdasági pályára előkészítéssel, a helyi történelmi és néphagyományok tanórai keretek között történő megismertetésével.

Süle Sándor elsősorban gyakorlati ember volt, s bár tevékenységének elveit nem foglalta össze teoretikus műben, pedagógiai és helytörténeti munkássága, könyvei, tanulmányai, több tucatnyi néprajzi pályamunkája az elméleti megalapozottság és a gyakorlat szoros kapcsolatát mutatják. Életútját végig az a hármasság jellemezte, amelyben a tanítás (iskolavezetés), a helytörténeti kutatás és az írás egyenrangúsága figyelhető meg.

A kertai körzeti iskola mellett még három község (Kamond, Karakószörcsök és Nagy László költő faluja, Iszkáz) alsó tagozatos tanintézménye tartozott irányítás alá, amelyek szintén eredményesen működtek. Országosan is mintaszerű mezőgazdasági gyakorlókeretet és jól felszerelt politéchnikai műhelyt hozott létre, ahol a tanulók jelentős része az oktatás és a termelőmunka összekapcsolásával megalapozhatta azt az életpályáját, amely a Somló környékén tradicionálisan a mezőgazdasági tevékenységhez kötődött. A gyakorlati életre nevelésről számos fórumon tartott előadást, ami akkor, a termelőszövetkezetek szervezése, majd a megerősödésükre tett állam intézkedések időszakában fontos pedagógiai érdek volt. Iskolafejlesztésének egyik kiemelkedő eseménye lett egy új iskola építése és avatása 1963-ban, amely magába fogadta a négy község felső tagozatos tanulóit. Ebben alakította ki a helytörténeti gyűjteményt, amelyet élete végéig gyarapított, rendszerezett és adatolt. Ez nagymértékben segítette a tanulókat a szülőföld múltjának megismerésében.

résében, s a helyi értékek megbecsülésére és a hagyományok megőrzésére ösztönzött.

Iskolalátogatásait (egy időben úgy is mint körzeti iskolafelügyelő), mindig összekapcsolta a néprajzi gyűjtéssel, s ez vezetett el ahhoz, hogy a Somló-vidék hagyományainak országosan elismert gyűjtője, kutatója és tanulmányírója lett.

A néphagyományok minden területe érdekelte: a hagyományos szőlőtermelés és borkészítés, a népi gyermekjátékok, a népdalok, az állattartási és kalendáris szokások, a népi vallásosság, a falvak földrajzi nevei, a történeti és aktuális rendkívüli időjárási jelenségek, a növények és az állatok népi megnevezése, a szerelmi jóslások, a boszorkánysággal kapcsolatos hiedelmek stb.

Kutató- és gyűjtőmunkájának eredményei: számos megyei és országos díj a néprajzi pályázatokon, előadások konferenciákon, s természetesen, publikációk megyei és országos lapokban, folyóiratokban és önálló kötetekben. Munkája nyomán a Somló környéke néprajzi szempontból az egyik legjobban feltárt táj lett, ahol az ő gyűjtései alapján újra felelevenedtek a már-már elfeledett szokások. (A rendkívüli időjárási adatok gyűjtése mellett több évtizeden át volt az Országos Meteorológiai Szolgálat helyi időjárási megfigyelője, amely feladata napi többszöri adatfeljegyzést igényelt. Az OMSz az egyik legpontosabb megfigyelési munkát végző munkatársának tartotta.)

Vezette a falu kulturális munkáját: 1945 előtt is foglalkozott a fiatalokkal, megtartottak minden vallásos, állami és helyi hagyományokon alapuló ünnepséget, s 1945 után – már más politikai feltételek közepette –, tovább folytatta népművelői munkáját.

Ennek minőségéről *Páldy Róbert* Veszprém megyei szabadművelődési felügyelő a következőt írta: „...példaként ki kell emelnem a kívánatos művelődési színvonal megközelítése, a közös művelődési mozgalmak, falujárások, ifjúsági együttműködés szervezése és megvalósítása terén elért eredményeik alapján a következő munkatársakat: ifj. Süle Sándor kertai ügyvezetőt arányos, teljes, részleteiben és egészében kiemelkedő művelődési szervező munkájáért...”

A hatvanas években az iskola igazgatása mellett megbízásként a művelődési otthon, az ifjúsági klub, a különböző tanfolyamok vezetésével folytathatta az iskolai nevelőmunkát, s adott hasznos programot a fiatalok és a felnőttek kulturális tevékenységéhez.

Közeleti szerepvállalásai közül néhány: 1948-ig alelnöke volt a 19. század második felében alapított Somlóvidéki Evangélikus Tanítóegyesületnek, tagja lett a helyi és a megyei tanácsnak, vezetője a megyei tanács művelődésügyi állandó bizottságának, a pedagógus szakszervezet járási csoportjának, tagja a megyei múzeumbarát körnek, a Néprajzi Társaságnak, alapító tagja a Magyar Pedagógiai Társaság Veszprém megyei tagozatának és a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaságnak. Ez utóbbiak rendezvényein számos iskolatörténeti előadást tartott, főképpen a Somló környéki evangélikus iskolák múltjából és tanítóik életútjáról.

Évtizedeken át naplót vezetett (még frontkatonai időszaka alatt is), s a több ezer oldalnyi kézirat, valamint a nem publikált, ugyancsak kötetek sokaságát kitevő néprajzi és más anyagai feltárássra, bemutatásra várnak.

Munkásságát számos *kitüntetéssel* ismerték el:

- Wodiáner-díj (1948)
- az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1954)
- Veszprém megyéért érdemérem arany fokozata (1965)
- Úttörővezetői érdemérem (1972)
- és számos más, tömegszervezeti és szakmai díj, oklevél.

1972-ben, nyugdíjba vonulásakor, a Balaton partjára, Révfülöpre, felesége egykori falujába költöztek. Negyed századon át ott folytatta néprajzi gyűjtését, elkészítette a környék falvai földrajzi neveinek kataszterét, meteorológiai megfigyeléseket végzett, és jelentette meg írásait. Számos róla szóló, vele kapcsolatos cikk méltatta, amelyek mindig kiemelték a hivatás iránti elkötelezettségét, fáradhatatlan munkavégzését, a pedagógia és a helytörténet kölcsönös vonzásában élő rokonszenves személyiségét.

Két önálló kiadvány jelent meg életútjáról.

Az utóbbi (*Süle Sándor 1908-1996 pedagógiai és közeleti munkássága*) abból az alkalomból, ami-

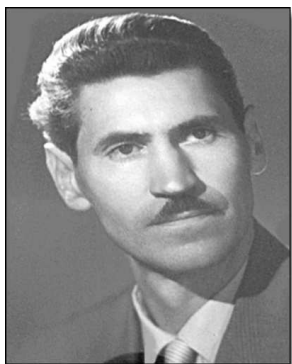
kor születése 100. évfordulóján Kertán, egykori iskolája falán ünnepség keretében avatták fel emléktábláját.

Néhány főbb műve: *Iskolai munka Kertán és filiáiban a XVIII. század végén és a XIX. század közepén* (1939), *Kerta község monográfiája* (1954), *A felszabadult Kerta 10 éve* (1955), *Révfülöp nagyközség. Káli-medence útikalauz* (1976), *Kertai tájszótár* (1978), *Néphiedelem, babona, gyógyítás* (1983), *Révfülöp földrajzi nevei* (2008).

Szakmai munkatársa, TÖLGYESI JÓZSEF
Veszprém

SZABÓ JENŐ (Nagykörös, 1917. november 5. – Magyarhomorog, 1999. december 21.) tanító, igazgató

Nagyszülei apai és anyai ágon is iparos emberek voltak. Édesapja, Szabó Jenő református iskolai tanító, már 1911-től 1949-ig Biharnagybajomban az iskolában dolgozott. Édesanyja, Szűcs Mária a háztartást vezette, gondozta a három gyermekét, mert még két lánytestvére is volt Jenőnek.

A négy elemi iskolát Biharnagybajomban végezte el, a gimnáziumot Nagykörösön az Arany János Gimnáziumban. Az ötéves tanítóképzőt pedig Debrecenben járta, melyet 1939-ben fejezett be.

Tanítói állást akkor nem kapott. 1939. október 1-jén kezdődött a folyamatos munkaviszonya, a **biharnagybajomi községi közigazgatásnál** mint iskolai kiegészítő dolgozott.

1940. december 2-től a 16. tábori tüzérsztyályhoz tényleges katonai szolgálatra vonult be Szolnokra. 1943. október 1-jén szerelt le hadapródőrmesterként.

1943. október 10-én már munkába állt **Biharon a Református Egyházi Népiskolánál**. Tanítónak és kántorhelyettesnek választották meg.

Nagy szó volt ez akkoriban, de öröme nem tartott sokáig. A második világháború eseményei őt sem kerültk el. 1944. február 15-én behívták katonának. 1945. április 15-ig teljesített szolgálatot. Csapatával lengyel területre kényszerült, Felső-Ausztriában esett fogságba, ahonnan szerencséjére nemsokára Magyarországra távozhatott.

Hazatérése után 1945. október 16-án Biharnagybajomba jelentkezett a Katonai Kirendeltségen, ahol igazolták eddigi tevékenységét. 1946. február 23-i kezdettel a berettyóújfalui Tanfelügyelőség **Biharnagybajomba** helyezte tanítói munkakörbe. Ez azonban nem volt végleges.

1947. szeptember 1-jétől az **esztári iskolához** osztották be. A tanítás mellett abban az időben nagyon sok gyűlésen vettek részt a pedagógusok. Ott neki állandó feladata volt mint tantestületi jegyzőnek. E községbeli alig két éves munkavégzés után újra települést változtatott.

1949. augusztus 1-jétől a biharnagybajomi emberek kívánságára visszahívták tanítónak, majd 1950-ben az iskola igazgatójának nevezték ki.

Családi életében is változás történt. Megnősült, 1951-ben feleségül vette Hampek Anna magyar-történelem-német szakos tanárnőt. 1952-ben kislányuk született. Sajnos, a gyermekük születésekor sérült, így nagyfokú gondozásra szorult.

A szülők gondoskodásának köszönhetően harminc évet élt.

Szabó Jenő mint iskolavezető igyekezett munkáját nagy odafigyeléssel, alaposan végezni, ami nem volt könnyű abban az időben. Több esetben előfordult, hogy az iskolás gyermekeket és a pedagógusokat különböző politikai kampányokra akarták felhasználni. Ő ezt, amint tehetette, minimálisra igyekezett mérsékelni, a tanuló feladata a tanulás, a pedagógusé a tanítás.

Felettesei megelégedéssel tapasztalták pedagógiai és iskolavezetői tevékenységét, ezért 1955. augusztus 1-jétől kinevezték a **földesi Általános Iskolához** népgazdasági érdekből.

1958-tól már újabb feladat várt rá. Megkezdődött a dolgozók általános iskolájának a szervezése. Az alakulóban lévő felnőtt oktatás megszervezését, beindítását rábízta. A felnőttoktatás igazgatója lett.

1961-ben véget ért vándorló élete a családnak. Abban az évben az akkori biharkeresztesi járás **magyarhomorogi Általános Iskolájába** került. Előbb mint beosztott nevelő, később, 1962-ben igazgatóhelyettes, végül 1967-től mint iskolaigazgató tevékenykedett. A településen dolgozott 1978. március 31-ig, amikor nyugdíjba vonult.

Pedagógiai tevékenysége mellett közéleti és társadalmi munkavégzése is figyelemre méltó volt. Tagja a MADISZ szervezetnek. Ott mint tanult ember a település fiataljait fogta össze. Előadásokat tartott, mint sportfelelős a fiatalok szabadidős tevékenységét irányította. Az akkor tevékenykedő 48-as Ifjúsági Bizottság jegyzőjeként is tevékenykedett.

Kevesen emlékeznek már az akkori MHK sportmozgalomra. Biharnagybajomban ő szervezte és irányította az iskola felső tagozatos és iskolát hagyott fiatalok sporttevékenységét 1949-ben.

1950-ben már Csillebércen úttörővezető-képző táborban vett részt. Alighogy megszervezte a helyi úttörőcsapatot, átadta a vezetői feladatokat más pedagógusnak, miután az iskola vezetésével bízták meg.

Az iskola igazgatójának, mint a falu egyik vezetőjének számtalan esetben népművelő kisgyűléseket kellett tartania.

Földesen az iskolai szakszervezet elnökeként tevékenykedett. Magyarhomorogon mint fiatal pedagógus a helyi sportkör elnöke, a községben működő Hazafias Népfront vezetőségének tagja lett.

Volt három olyan feladata, melyet örömmel és nagyon szívesen végzett évtizedekig. Az MHSZ keretében repülőmodellező alap- és középfokú szakkört, valamint bélyeggyűjtő szakkört vezetett.

A gyermekek nagyon szerették a repülőgépek készítését, látták azt, hogy munkájuknak meglett az eredménye. A szakkörökön pontos, precíz munkát kellett végezniük, mert ha nem ezt tették, az elkészült modelleknél megmutatkozott a hiba. Tudták ezt a szakkör tagjai is. Nehéz volt a szakkör tagjának lenni a túljelentkezés miatt.

Hasonlóan eredményes tevékenységet fejtett ki az általa irányított bélyeggyűjtőszakkörben is. A gyermekszakkör mellett felnőttszakkört is vezetett.

Tanítványaival Bélapátfalván

Már egész fiatal pedagógus korában kedvenc szórakozása volt a fényképezés. Szinte elgondolkodtató, hogy ennyi iskolán kívüli (társadalmi) munkavégzés mellett hogyan volt ideje az általa készített képek kidolgozásához. Több ezer megmaradt film bizonyítja azt a sok-sok szerteágazó munkát, amit ő és felesége végzett. Az eseményekről fényképfelvételeket készített.

Miután befejezte a tanítást, tovább folytatta legkedvesebb munkáját, a fényképezést. Lehetőségük adódott arra, hogy feleségével olyan helyekre kirándulhassanak, ahol gyermekük betegsége és sok-sok elfoglaltságuk miatt nem járhattak.

A pedagógus közösségek szívesen hívták magukkal kirándulásokra, ahol nagyon szép felvételekkel örökítette meg az ottani látnivalókat. Jenő bácsi (mert így nevezte mindenki) Magyarhomorogon, de a környék településein élőkhez is szívesen ment. Az általa készített képeket a kirándulók megvették, és ez alapja volt a következő kirándulás költségeinek.

1999. december 21-én halt meg. Temetésén sokan megjelentek, így fejezve ki megbecsülésüket és tiszteletüket Szabó Jenő igazgató úr iránt. A község vezetői díszsírhely adományozásával ismerték el volt iskolaigazgatójuk munkásságát.

Munkájának elismerését *emléklapok, oklevelek, kitüntetések* igazolják:

- MHSZ elismerő oklevél, a kitüntetés ezüst fokozata

- 1975-ben Kiváló Úttörővezető kitüntetés
- 1976-ban a hazafias és honvédelmi nevelés terén kifejtett tevékenységéért elismerő oklevél
- 1978-ban Pedagógus Szolgálati Emlékérem
- 1984-ben a magyar modellező sport 75. évfordulója alkalmából emléklapoktetet kap a Magyar Modellező Szövetségtől
- 1984-ben Honvédelmi Érdemérem a honvédelmi minisztertől húszéves aktív és eredményes munkavégzés után
- 1988-ban a Magyar Honvédelmi Szövetségben kifejtett eredményes tevékenységéért Emléklapoktetet

Forrás:

- Szabó Jenő saját kezűleg 1953, 1955, 1968-ban írt önéletrajza
- Amberboyné Ignác Irma tanárnő (volt tanítvány) visszaemlékezése.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF nyugdíjas tanár
Körösszegapáti

SZABÓ JENŐNÉ Hámpek Anna Emília (Budapest, 1921. január 3. – Berettyóújfalu, 1991. február 27.): általános iskolai tanár

Jómódú családba született. Édesapja, dr. Hámpek Béla járásbíró Mezőtúron, édesanyja, Bellusai Shmilliár Anna a háztartást vezette.

Életének alakulását nagymértékben befolyásolta, hogy 1934 februárjában az országban tomboló járvány következtében elvesztette szüleit. Attól az időtől kezdve bátyja, Hámpek Ernő (később magyarosította nevét Vámos Ernőre), fővárosi bíró gondoskodott róla.

Anna elemi és középiskoláit Mezőtúron végezte el. A híres Teleki Blanka Leánylíceumban 1939-ben kapta meg jó eredményű érettségi bizonyítványát. Miután már tudta, hogy a későbbiek folyamán a saját lábán kell állnia, s további boldogulásához tanulni kell, beiratkozott a Szegedi Tanárképző Főiskola magyar-történelem-német szakára. Tanulmányait a főiskolán 1942-ben fejezte be jó eredménnyel.

Szerencsére hamar kapott állást **Apatin** település (ma Szerbia) **Polgári Fiú- és Lányiskolájában**. Itt mint helyettes tanár dolgozhatott egy évig, majd kinevezték rendes tanárnak.

1944-ben a háborús események miatt a települést kiürítették. Ekkor bátyjához költözött Budapestre. A háborús eseményeket ott vészelte át.

Miután a háború befejeződött, **Bihartordán** a **Református Általános Iskolában** kezdte tanári tevékenységét. Ott tanított 1948-ig. Ez az időszak sem volt békés számára, de más pedagógus számára sem. Igaz, a háború viharai elcsitulak, de a társadalmi átalakulásból az iskola sem maradt ki. Az államosítási hivatalos rendelkezések, az azokkal járó kellemetlenségek a kis településeket sem kímélték. Olyan feladatok végzésével bízták meg a pedagógusokat, amelyek igen távol álltak feladataiktól.

1948 tavaszán mint sokoldalúan képzett fiatal pedagógust népgazdasági érdekből a **Bihartordán** megszervezett **népfőiskola** tanárává nevezték ki. Ez a munka is különleges feladatokat rótt rá. Az akkori elképzeléseknek megfelelően a Nemzeti Parasztpárt szervezésében az ottani Mártonffy-kastély épületében összegyűjtötték a bihari térség településeiről az értelmes lányokat és fiúkat. A tanárok feladata volt felkészíteni ezeket a fiatalokat arra, hogy majd tovább tanulhassanak. A népfőiskola megszűnése után a helyi általános iskolában tanított 1949-ig.

Biharnagybajomban 1951-ben már az úttörőcsapat vezetője lett. Családi életében is változás történt, férjhez ment Szabó Jenő általános iskolai tanítóhoz. 1952-ben lánygyermekük született, aki születése óta ágyban fekvő volt, állandó ápolásra szorult. Édesanyja egész életében megmutatkozott az anyai szeretet legmagasabb formája. Gyermekét harminc éven át ápolta, gondozta.

1955-ben férjével együtt **Földes** településre kerültek, ahol 1961-ig tanítottak. 1956. június 29-én

Orbán Gyuláné iskolaigazgató értékelte 1955/56 évi munkáját. Tevékenységéről, amit az oktató-nevelő munka területén végzett, csak elismerően szólt. Külön hangsúlyozta, hogy a helyi Petőfi termelészövetkezetben betanította az ott dolgozó fiataloknak a *Sári bíró* c. színdarabot. Ezzel a megyei versenyen első helyezést értek el.

1959. június 26-án Ort Istvánné iskolaigazgató készítette róla minősítést, ebből idézünk: „Szakmai képzettsége kiváló, óráira rendszeresen, lelkiismeretesen felkészül. Óráin mintaszerű a tanulók fegyelme. Irodalmi szakkört vezet, betanulták a *Csipkerózsika* című mesedarabot. Előadásuknak igen szép erkölcsi és anyagi sikere volt.”

1961 augusztusában kerültek **Magyarhomorog-ra**, ahol végleg letelepedtek, megszűnt vándorlásuk.

Az új munkahelyén magyar nyelv és irodalom, valamint történelem tantárgyakat tanított. Nagy lelkesedéssel dolgozott. Több esetben kérte fel a tantárgyakat ellenőrző szakfelügyelet bemutató-órák tartására. Kollégái elismeréssel szóltak az órán látottakról.

Nagy sikerrel szerepeltek tanítványai az irodalmi, színjátszó szakkörben. A Szabó Jenőné tanárnő által betanított mesedarabok: a *Kőműves Kelemenné*, a *Csipkerózsika* nagy sikert arattak a településen, de több esetben a környező falvakban is. Szerepeltek az április 4-i ünnepségen, május első vasárnapján anyák napján, vagy pedagógusnapon, nagy sikerrel. Több tanítványa ezekre a fellépésekre készülve szerette meg a magyar irodalmat vagy a magyar történelmet.

Egy idő után a helyi úttörőcsapat vezetésével bízták meg. Férjével minden évben több alkalommal kirándulni, táborozni vitték a gyerekeket. A településen élő felnőtt emberek szívesen emlegetik a tanár néni által szervezett váci, siklósi táborozásokat, szegedi kirándulásokat.

Később a járási úttörő elnökség, tapasztalva kiváló, eredményes munkáját a mozgalomban, a vezetőképzési szakbizottság vezetőjének választotta meg. Feladata a járás területén a kisdobos és úttörő őrsvezetők képzése. Ennek helye a berettyóújfalui járási tanács által felépített **úttörőtáborban, Belpátfalván** volt. Az éveken keresztül végzett vezetői munka által sok-sok gyermek ismerte meg a tábor vezetőjeként Panni nénit (mindenki így hívta), aki emberséges, közvetlen vezetője volt ezeknek a táboroknak.

1964. június 26-án Veres János iskolaigazgató minősítésében így ír Szabó Jenőné tanárnő munkavégzéséről: „Szakmai képzettsége igen jó, nevelési adottságai kiválóak, ismereteit bővíti szakmai lapok olvasásával. Nevelői munkájának eredményességi fokai: eredményei igen jók, a tanulók készség szintje, alapkü jártassága igen jó. Egyéni bánásmódja példamutató, tanulói az óráin igen aktívak. Alkalmazza munkavégzése során a korszerű nevelési eljárásokat. Sokat szemléltet.

Adminisztratív jellegű feladatok végrehajtásában példamutató. Tanmenetei, vázlatai mintaszerűek.

Iskolán kívüli tevékenysége: megfelelő mértékben veszi ki a részét az úttörőélet szervezéséből. A családlátogatásokra is gondot fordít. A gyenge tanulókat segíti, velük külön foglalkozik.”

Csapatvezetőként egy kiránduláson

Érdeklődéssel fordult tanítványaival együtt a régészet felé. Abban az időben fedezték fel Magyarhomorog határában a Kónya-dombon a temetkezési helyeket. Az ott folyó munkálatokat tanítványaival együtt figyelemmel kísérte. Kapcsolatban állt Szűcs Sándor néprajzkutatóval, akivel még a népfőiskolai időkben ismerkedett meg.

Amberboyné Ignácz Irma, a magyarhomorogi iskola igazgatóhelyettese, magyar történelem szakos tanárnő, egykori tanítvány így emlékszik vissza Szabó Jenőné Pannikára: „Pedagógusként is sok szeretettel és hálával gondolok vissza Panni néniére, aki Magyarhomorogon magyart és történelmet tanított nekem az 1960-as években, meg csapatvezetőm is volt. Szerény falusi kislánként csodálattal adóztam értelmiségi életformájának, tőle tanultam meg a könyvek szeretetét, s felébresztette, ébren tartotta bennem a tudásvágyat is, vetélkedőkre küldött és jutalomtáborozásokra, sőt megnyitotta előttem otthonát is. Kimgaslóan oktatta a történelem tantárgyat. A történelmi változások az ő magánéletét is kedvezőtlenül befolyásolták, de erre soha nem panaszkodott, hanem példamutatóan nyitott volt a változásokra.

Nem véletlen, hogy én is magyar-történelem szakos tanár lettem, s pályakezdőként szülőfalumban egy tantestületben dolgozhattam vele nyugdíjazásáig.

Férjem révén rokonságba kerültem vele, férjével, így nemcsak szellemi hagyatékának, hanem könyvgyűjteményének, személyes tárgyainak is örököse lettem.”

1980. január 1-jén 37 év szolgálati idővel vonult nyugdíjba, de még 1984-ig mint óraadó tanár dolgozott. A saját elképzelése, vágya szerinti kirándulásokat, utakat csak ezután tudta megvalósítani. Szívesen vett részt a pedagógusok által szervezett országjárásokon, külföldi utakon férjével együtt, akinek fényképezőgépe sorra örököltette meg az ott történt eseményeket.

Kitüntetései:

- Úttörővezetői Érdemérem (1972)
- az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
- KISZ Érdemérem (1978. áprilisa 4.)

Nagyon szerényen éltek. Hobbija a minikönyvek gyűjtése. Vagyonuk nem volt, mindvégig szolgálati lakásban éltek.

Aztán egyre többet betegeskedett, orvosai többször óvták egészségét, mert igen szenvedélyes dohányos volt. Többször szorult kórházi ápolásra.

1991. február 27-én a berettyóújfalui kórházban hunyt el. A magyarhomorogi temetőben díszsírhelyen nyugszik férjével együtt. Sírjukon mindig van virág vagy koszorú. Életük nem múlt el nyomtalanul. A településen élő idősebb emberek szeretettel emlékeznek volt igazgatójukra, Jenő bácsira, valamint feleségére, Pannika néniére.

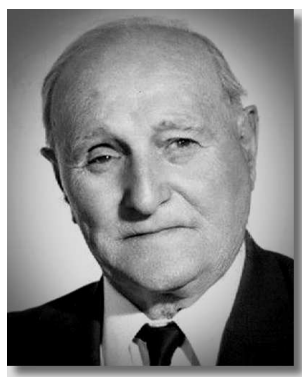
Forrás:

- Szabó Jenőné 1974-ben saját kezűleg írt önéletrajza
- Orbán Gyuláné iskolaigazgató (Földes) 1956-ban írt minősítése
- Ort Istvánné iskolaigazgató (Földes) 1959-ben írt minősítése
- Veres János iskolaigazgató (Magyarhomorog) 1964-ben írt minősítése
- Amberboyné Ignác Irma tanárnő (volt tanítvány) visszaemlékezése

*VMIRJÁNCKI JÓZSEF nyugdíjas tanár
Körösszegapáti*

SZABÓ JÓZSEF (Szatmárnémeti 1900. február 16. – Karcag, 1990. április 3.): középiskolai testnevelő tanár

Sokan azt hittük, hogy a tanár úr tősgyökeres debreceni, de kiderült, hogy Szatmárnémetiben született, ahol édesapja bíró volt, a bíróságon dolgozott. Hatan voltak testvérek (5 fiú, 1 leány), akiket szüleik szeretetben neveltek. Édesanyja, Misztótfalusi lány, háztartásbeli, főleg ő nevelte a gyerekeket. Kiskorában a Jóska nevet „Dota”-ként ejtette ki. Így maradt rajta a Dotya név, egész életére. Nem szerette, ha nyilvánosan így hívták. Sokan voltak, akik nem is tudták a becsületes nevét. Így eshetett meg, hogy egyszer valamelyik diáktársam szüleivel akart beszélni, és behívatta őket az iskolába. A mama jött, és gyanútlanul beállított a tanáriba, – Dotya tanár urat keresem! – Ő éppen nem volt ott. Az elképedt tanárok aztán elmagyarázták neki, hogy mi a helyzet... Pedig a Dotya nem gúnynév, csúfondáros megnevezés volt, hanem tisztelettel, szeretettel hangzott el mindenkitől: Dotya tanár úr! Így ismerték őt városszerte, Debrecen összes iskolájában. Kivételes kitüntetés volt egy diákja számára, ha – tekintettel kiváló sporteredményére, mellyel iskolájának dicsőséget szerzett – megengedte, hogy Dotya bácsinak szólítsa, de hozzátette, természetesen csak szigorúan négy-szemközt, magánemberként!

Kicsi gyerek korában elesett, és egy vas lábtörőbe megütötte a szemét. Azóta csak egyik szemére látott. A háború után ismét megütötte a szemét, de ekkor már meg kellett műteni, és azóta viselt üvegszemet. Az üvegszem rengeteg mulatságos történetnek, adomának lett alapja, melyeket ő maga is szívesen terjesztett, mesélt.

(Pl.: *Fiam, mit rendetlenkedsz? Vigyázz, mert hozzád vágom a fél szememet!*)

Kilencéves koráig iskoláit is Szatmárnémetiben végezte. Ekkor édesapját Debrecenbe helyezték át táblabírói tanácselnöknek. Így ő is Debrecenbe került, középiskoláit itt végezte. Első nagy debreceni élménye a Református Kollégium.

1923-ban végezte el a Kollégiumban a tanítóképzőt, s egy évig **Kisújszállason** tanított. 1924-ben beiratkozott Budapesten az egyéves tornatanári tanfolyamra. Itt 1925-ben végzett, és a **kereskedelmi iskolába** került tornatanárnak. Tíz évig volt óraadó, vagyis a nyári két hónapra nem kapott fizetést, noha a kereskedőtársulat mindig ígérte, hogy „jövőre” kinevezik.

1929-ben megnősült, ekkor a minisztérium testnevelési ügyosztályának vezetője, Felicidesz Román kinevezte rendes tanárnak a **kisvárdai Besenyei Gimnáziumba**. Egy évet töltött ott, 1936-ban került a **debreceni Fazekas Mihály Reál-gimnáziumba**, ahol egy év után véglegesítették. 1937 és 1960 között testnevelő tanárként tanított itt. (Egy időben a Fazekas is gyakorlógimnázium volt.)

Nyugdíjba vonulása után még egy pár évig tanított mint helyettes, pl. a debreceni Református Gimnáziumban, a Fűvészkerti Általános Iskolában, a Közgazdasági Szakközépiskolában.

Felesége, Pető Róza régi debreceni civis családból származott. Két gyermekük született, Pál és Katalin. Az édesanya otthon nevelte a gyerekeket, és közben az Egyetemi Ref. Templom Nőszövetségében mint Makkai Sándorné Margit néni helyettese segítette az egyház építését.

(Makkai Sándor akkor Debrecenben az egyetem Református Hittudományi Karának professzora volt.)

Férjével együtt Istenben hívő emberek, később is a református gyülekezet kedves és fontos tagjai voltak. Lányuk testnevelő tanár lett, Sántha József karcagi orvoshoz ment férjhez, ott is laknak. Fiuk erdőmérnök, a gúti erdőszet vezetője volt. Ő megörökölte a családban a Dotya nevet (ő lett a „kis Dotya”). Korán, 53 évesen meghalt.

Szabó József 1929 óta sestakerti lakos volt. 1941-ben építette tanári munkája megtakarított pénzéből az impozáns, gyönyörű házát. Itt élt a család három nemzedéke, és csak élete vége felé költöztek ki lányáékhoz Karcagra, amikor fia

meghalt. Karcagon is halt meg 90 éves korában. A debreceni Köztemetőben nyugszik, édesapjával együtt.

A kis Szabó József izgó-mozgó, természetszerető fiú volt. Sok sportágot művelt: szertornász, birkózó, labdarúgó, vívó volt. Úszásban sem volt rossz: már hatéves korában átúszta a nagyobb fiúkkal a Szamost, hogy a túlsó partról dinnyét csenjen. A kosárlabda és atlétika is vonzotta. A sportszeretetet édesapjától örökölte, az iskolában is ösztönzést kapott. Hat évig volt a DTE (Debreceni Tornaegylet) focikapusa, ott is tornászott, birkózott, vívómester is volt. Később a DTE háznagya lett, Naszbaum Jenő elnök nagyon kedvelte. Leginkább a tornát szerette. Az 1936-os berlini olimpiát a helyszínen végignézte.

A Fazekasban olyan nagy emberekkel együtt volt tanár, mint az író Oláh Gábor, a nyelvész Papp István, a későbbi fizikaprofesszor, Tóth Lajos.

A tanári kar mindössze 18-20 fős volt. Szép tanáréletet éltek, baráti, családias hangulatban. Oláh Gábor és Papp István egyszer jókedvében birokra is kelt egymással.

A diákokat szerette, és tudta, hogy azok viszont-szeretik. Dotya bácsi néha érdesen, sőt szinte durván szólt a diákokkal, de sosem volt egy csipetnyi rosszindulat sem benne, beszédével is inkább „jópofa” módon, hatékonyan irányította a diákokat a helyes tornázásra, sportolásra és viselkedésre.

Néhány az ilyen mondásai közül:

– *Engem bosszantasz, fiam? Odamegyek, kiemellek a sorból, és úgy a falhoz mázollak, hogy tizenkét kőműves sem vakar le róla!*

– *Fiam, hátrálj a falig, állj, pihenj!*

– *Fiam, hát hallom, hogy mit csináltatok tegnap a klubdelutánon. Az egyik ajtón be, a másikon ki, és senki sem táncolt! Fiam, hát már az is valami, hogy táncolni? Derékon kapod a kislányt, lötyögtek össze-vissza, csak arra kell vigyázni, hogy amikor belevágnak a nagydobba, akkor ugorj egy nagyot!*

A diákokat nemcsak kedvesen szerette, hanem nagyon ügyesen, kellemesen és sikeresen tanította is tornázni és sportolni őket, és ezzel az egészségüket, jókedvüket és munkavégzésüket segítette. A kötelező, de élvezetes tornaórákon kívül a diákok még – önkéntes alapon – sokszor bemehettek tornázni, sportolni a Fazekas Gimnáziumba.

ziumba. A diákok „önkéntes” sportolásukat, tornázásukat sokszor Szabó József tanár úr javaslatára és az ő kedves és hasznos szakmai segítségével végezték, és számosan kisebb vagy akár nagyon jelentős sportversenyzés sikeres aktív résztvevőivé is váltak.

Az 50-es években az iskolák május1-jén gúlabemutatóval szerepeltek a nagyerdei stadionban. Ezekre felkészíteni a tanulókat a testnevelő tanár feladata volt. Övé volt a felelősség, nehogy összedőljön a gúla, mert az szabotázsnek minősült.

1953 nyarán Szabó József tanár úr irányította a tornaterem és a hozzá tartozó részek fejlesztését, javítását. Erre azért is emlékszünk, mert akkor a mi osztályunk éppen gimnáziumi első osztályba készült, és ebből is néhányat behívott augusztusban, hogy a tornaterem javításában munkával segítsenek. Akik akkor ott voltak és emlékeznek a munkára, azok erre ma is büszkék.

A Sestakert utcai házat szőlő és gyümölcsös vette körül. Dotya bácsi a tanórák után szeretett itt dolgozni. Diákjai is szerettek hozzá menni gyümölcsöt szedni, szüretelni, mustot csinálni. Saját készítésű itókái voltak. Másik nagy szenvedélye a vadászat volt, már 16 éves korától. Félpszemével is jól célzott. Még 88 éves korában is fácánt lőtt!

Elégedett emberként élt, mert mindig dolgozott, s azt csinálta, amit a legjobban szeretett. Lánya szerint csodálatos édesapa volt!

Dotya bácsit a diákjain kívül a Sestakert utcai házához közel lakók is nagyon szerették és nagyra becsülték, és nemcsak őt, hanem az egész családját is. Osztályunknak volt olyan tagja, aki Dotya bácsiékhoz közeli helyeken lakott már négy évvel a Fazekas Gimnáziumba való felvétele előtt, és még akkor is, amikor Dotya bácsiék Karcagra költöztek. Ez a fiú határozottan úgy emlékszik, hogy csodálatos és aranyos, kedves és nagyon segítőkész volt nemcsak Dotya bácsi, de a felesége, a leánya és fia, sőt még a közelben lakó rokonai is. Dotya bácsi feleségének testvére kitűnő német nyelvtanár volt és sokszor bennünket is kedvesen tanított németre abban az időben is, amikor az iskolákban csak egyetlen (orosz) idegen nyelvet „kedveltek”.

Olyan diákok is laktak náluk a Sestakert utcán, akik már diákkorukban is nagyszerű emberek voltak, később pedig nagyon magas színvonalú,

híres emberek lettek. Itt csak kettőt említek közülük.

A Fazekas Gimnázium diákjaként Szabó József tanár úrék házában lakott *Csikos Sándor*, aki ma a debreceni Csokonai Színház egyik meghatározó, nagytekintélyű színművésze, és ott lakott egyetemista éveiben *Lipták András* is, a KLTE későbbi professzora, rektora.

(Lipták Andrásról csak egy rövid történet: 1972-ben a Münchener Egyetemen dolgozott Humboldt ösztöndíjjal. Egyszer kapott egy olyan kémiai feladatot, aminek az eredményét az ottani professzor szerint körülbelül egy bő hét alatt lehetett elérni; Lipták András ezt másfél nap alatt sikerrel, tökéletesen elvégezte.)

Milyen tanár volt Szabó József? Mint már említettük, nagyon szerette a sportot, annak minden formáját, változatát. Szerette az ifjúságot, s nagyon igyekezett az ifjúsággal megszerettetni a sportot. Szép eredményeket ért el tanítványaival a különböző versenyeken, bajnokságokon; különösen tornában, vívásban, birkózásban, atlétikában. Ilyenkor rendkívül büszke és boldog volt, ilyenkor „Dotya bácsi” volt a diáknak, természetesen szigorúan négy szemközt. Még olyan sportágban is lett első osztályú tanítványa, amiről Dotya bácsi csak keveset hallhatott: tájfutásban. Mégpedig olyan gyerek, aki sokáig felmentett volt tornából. Kezdeményezésére a Honvéd birkózóival, az iskola diákjaival, azok szüleivel és természetesen a tanári karral bontott anyagból „önerőből” viszonylag rövid idő alatt felépült a Fazekas Gimnázium teremsportokra alkalmas tornacsarnoka öltözőkkel, mosdókkal, mellékhelyiségekkel. Így lehetett az iskola tanulóinak tornaórai foglalkozása télen is, rossz időben is, és edzést végezhettek a Honvéd kiváló birkózói is.

Tanár úr rendszeresen szervezett nyári kirándulásokat, téli sítúrákat, sítáborokat (pl. Volócra, Óradnára), gyantaszedő tábor, év végén pedig színvonalas tornavizsgai ünnepségeket. Egyszer elvitt a Hutákra egy csomó srácot sítáborba. Felment az öreg a rét felső részére, és nekiindult a lejtőnek. Jött egy romos kerítés, és Dotya bácsi a lába közé kapta az egyik oszlopot. – *Látod fiam, így csináljátok ti!* – mondta a felsegítésére siető fiuknak. A teljességhez hozzátartozik az is, hogy mint testnevelő tanár a két világháború közt részt vett a cserkészek (ő vezette a cserkészcsapatot) és levették testedzésében is. De ott volt ő

a diákokkal egy sátorban az önkéntes munkatáborokban is: a hansági láp lecsapolásánál, vagy a mohácsi árvízkárok rendbehozatalánál.

Tehát milyen tanár is volt Szabó József? Hogyan él emlékezetünkben Dotya bácsi így 56 év után? Erre a következőket válaszolhatjuk: az 1957-ben érettségizett IV. a humán tagozatos osztály 30 éve alapítványt hozott létre kiváló tanárai emlékének megörökítésére. Évente néhány diákot díjban részesítenek.

A Szabó József-díj átadásakor a következőket mondtuk-írtuk: „Szabó tanár úr, a mindenki által szeretett és tisztelt Dotya bácsi testnevelő tanárunk volt 1957-ig. Igazi, a szó nemes értelmében vett »testnevelő«, aki az »ép testben ép lélek« elvét vallotta és követte. Testnevelői munkáját szolgálatnak tekintette, amely során egészséges, becsületes, tisztalelkű fiatalembereket faragott belőlünk fáradhatatlan lendülettel. Megszerettette velünk a tornát, a testedzést, az egészséges életmódot s a sportszerű versengést. Nagy létszámú osztályunkban nem volt felmentett. Bimbózó férfiaságunk nem viselte volna el, hogy Szabó tanár úr alkalmatlannak találjon bárkit is. Ő, aki jóval túl az 50. életén is civil ruhában, szokásos kockás flanelingében és bakancsában biztonsággal mutatta be nyújtón a »halálforgást«, miközben vastag zakója zsebéből nehéz kulcsomók repkedtek szerteszét, komolyan veszélyeztetve a szájátva bámuló diákság egészségét, majd a gyakorlat végén úgy állt bele a leugrásba, mint a cövek.”

Díjunkkal Szabó tanár úr emlékét szándékozunk megőrizni, s egyben példaként állítani a jelen s jövő ifjúsága és testnevelő tanárai elé.

Hát ilyen tanár volt Szabó József, a mi Dotya bácsink!

Felhasznált források:

- Bakó Endre írása a Hajdú-Bihari Napló 1982. okt. 22-i számában.
- Az 1957-ben a Fazekasban végzett IV/A tanulóinak (főleg Kerekes Antal, Jakab Attila, Kovács Péter) visszaemlékezései
- Lányának, Szabó Katalin testnevelő tanárnak emlékezései.

Köszönet az emlékezőknek a segítségért.

Külön említést érdemel Kornya László 1955-ben végzett IV. d-s, aki kitartóan szorgalmazta a visszaemlékezés megírását.

Egykori tanítványa, TÖRÖK ISTVÁN
Debrecen

SZABÓ JÓZSEF (Debrecen, 1934. november 21. – Furtai, 2002. augusztus 3.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató

Édesapja molnár volt, édesanyja a háztartást vezette.

A család anyagi nehézségekkel küzdött, ennek ellenére a szülők biztosították a továbbtanulás feltételeit mind az ő, mind Gizi húga számára, aki szintén a tanítói pályát választotta.

Általános iskolai tanulmányait Sárándon az 1941/42. tanévben kezdte meg, majd ötödik osztálytól a Debreceni Református Kollégium Polgári Fiúiskolájában folytatta és 1950-ben fejezte be. 1950-től 1954-ig Debrecenben az Állami Tanítóképzőben tanult, érettségi vizsgát tett.

1954. június 12-től gyakorló tanítójelölt, gyakorlati kötelezettsége egy évet a **Furtai Általános Iskolában** töltötte le.

Ez után, 1955. június 30-án megkapta tanítói oklevelét. A letöltött gyakorlóév után munkájára továbbra is számítottak, így Furtára kapta meg tanítói kinevezését.

Az első években az alsó tagozatos osztályokban tanított, később a faluhoz közeli **perespusztai tagiskolába** helyezték, ahol egy évig osztatlan osztályban tanított 8 gyereket (1-8. osztály).

Mivel ez az iskolakörzetesítés miatt megszűnt, újra a Furtai Általános Iskolában folytatta a munkát napközi otthonos tanítóként. Csoportokban és egyénileg is segítette a gyerekek másnapra való felkészülését, ellenőrizte a házi feladatok megírását. Gyakran vitte el tanulóit kirándulni, biciklizni, de rendszeresen tartott klubdelutánokat, lövészversenyeket, akadályversenyeket, főzőversenyeket is. E kezdeményezései később hagyományaivá váltak iskoláinknak.

Már fiatal pályakezdőként aktívan bekapcsolódott a falu életébe. Megszervezte a labdarúgást, kulturális programokat szervezett, színjátszó csoportot vezetett, biztosítva ezzel a fiatalok közösségi fórumait, az összetartozási élményét.

A környező településeken való szerepléseket mindig izgalmas várakozás előzte meg, és a történetek sokáig a beszélgetések fő témái voltak a falu lakossága körében.

A pályakezdés magánéletében is nagy változásokat hozott. 1955-ben megismerkedett Nemes Máriával, aki óvónőként az intézményben dolgozott (az óvoda abban az időben az iskolához tartozott). 1956-ban kötötték házasságot, két gyermekük született: József és László. A gyermekeit is szigorúan, de szeretettel, odafigyeléssel nevelte, hasonlóan tanítványaihoz.

A napközis évek után a felső tagozaton testnevelést, éneket és technikát tanított. Legendások voltak a gyakorlókerti munkák, a tornavizsgák. Abban az időben nem fogadtuk kitörő lelkesedéssel a földmunkákat vagy a tanítási órák utáni, rekkenő melegben zajló összpórákat, de felnőttként értékeljük áldásos hatását a munkához való hozzáállásban és az állóképesség fejlesztésében. Énekkart is vezetett. Tanítványaival megismertette a népdalokat, a népzene. Kiemelt figyelmet fordított a bihari népdalok tanítására, megszerettetésére.

Sokrétű tevékenysége mellett az egri Ho Si Minh (ma Eszterházy Károly) Tanárképző Főiskolán testnevelés szakos tanári oklevelet szerzett 1977-ben.

12 évig igazgatóhelyettese, 10 évig igazgatója volt az intézménynek. Tanítványai közül négyen a munkatársai lehettünk. Több éven át dolgoztunk együtt. A legnagyobb segítséget az óralátogatásai után tett megbeszélések építő, fejlesztő kritikái és dicséretei jelentették.

Tanácsait, észrevételeit mindig szívesen fogadtuk és a gyakorlatban alkalmaztuk.

Oktató-nevelő és vezetői munkája során megkövetelte a fegyelmet, ennek ellenére kiváló kapcsolatot épített ki a munkatársaival, szülőkkel, gyerekekkel.

Egykori tanítványa, *Juhász Sándorné Papp Mária*, aki szintén a pedagógiai munka elhívatottja, így gondol rá: „Emlékezés egy »tanító bácsira«

Alig 10 éves kori emlékképeimben egy fiatal, vidám, mosolygós, »lóden kabátos« tanító bácsi él, aki együtt

játszik velünk, focizik a fiúkkal, versenyt fut, ha úgy alakul a helyzet, mindenkinek van egy kedves szava.

S ahogy teltek az évek, a tanítóból jó barát, kolléga majd igazgató kolléga lett.

Minden helyzetben a közvetlenség, a nyitottság, a segíteni akarás, emberség és empátia jellemezte. Nem volt soha kioktató, csak elmondta a véleményét, mesélt helyzetekről, pedagógiai szituációkról, útkereséséről, kételyeiről, hogy adott helyzetekben a legmegfelelőbbben cselekedett-e.

Mivel 18 éves koromig otthon laktam Furtán, részese voltam a falu kulturális életének, amelyben Jóskának, a többi kollégájával együtt, alakító, formáló szerepe volt. Az általa vezetett énekkari foglalkozásokra gimnazistaként is visszajártam, jó közösséget szervezett, szeretünk oda járni.

Emlékszem a május 1-jei felvonulásokra, amikor dalolva jártuk be a falut, gyalogosan és lovas szekéren. Ha erre gondolok, most is vidámság tölt el.

Később már ritkábban találkoztunk. Egy balatoni nyári táborban, ahová nyári pedagógiai gyakorlatomat töltve kerültem, láthattam ismét a régi »tanító bácsit«, aki nagy szeretettel és féltéssel vigyázta a táborozó furtai kisiskolások nyaralását.

Amikor tanár lettem, pedagógiai kérdésekkel foglalkoztunk, ha összefutottunk, vele mindig lehetett jóízűt beszélgetni, minden érdekelt, mindenre odafigyelt.

Örülök, hogy ismertem, ismerhettem őt.

Gazdagított tudásban, emberségben, amit ő tett a furtai kislakban a faluért, én is próbáltam tovább vinni azt.”

Kiváló pedagógiai munkásságának, a falu közössége és a személye közötti bizalom, a sikeres, kiegyensúlyozott együttműködés titkát a következőkben látom: magával ragadó lelkesedés, öröm és hit, amellyel a napi feladatait végezte tanítványaiért; kifogyhatatlan energiája az iskola, a falu lakosainak, az együttese problémáinak megoldására, a sikerek eléréséhez. Nem törekedett múltó, felkapott nevelési irányzatok követésére, de szakmailag felkészülten, jó pedagógiai érzéssel, hatásosan tudta átadni az ismereteket. Egész személyiségével vett részt a számára legfontosabb élettereken: a tanórákon, a sportversenyeken, a gyakorlókertben, a vezetői székben, a családban és a hétköznapiakban. A legtöbb, amit adott azoknak, akik ismerték és figyeltek rá: a belső lehetőségeink, a belső korlátaink felismerése, valamint a változó világban való tájékozódás készségének, képességének fejlesztése, alakítása egy saját értékrend alapján.

Márai Sándornak az embermódon való élésről szóló írása összefoglalja, kiválóan példázza Szabó József életének, munkásságának üzenetét:

„Az életnek értéket csak a szolgálat adhat, amellyel az emberek ügye felé fordulunk... Ember vagy, tehát embermódra és az emberek között kell élned. Ember módra élsz, ha igazságosan élsz. Ha minden cselekedeted alján a szándék van: nem ártani az embereknek. Néha csak azzal, hogy nem hallgatod el az egyszerű igazságot. Néha csak azzal, hogy nem mondd tovább, amit mások hazudnak. Néha csak azzal, hogy nem mondsz igent, mikor mindenki kiabál: Igen, Igen! Egy életen át, következetesen, nem beleegyezni abba, ami az emberek hazugsága, nagyobb hősiesség, mint alkalmilag, hangosan és mellveregetve tiltakozni ellene.”

Környezete és a felsőbb szervek is elfogadták, megbecsülték munkáját.

Több alkalommal kapott kitüntetést:

- 1965-ben a „Testnevelés és Sport Érdemes Dolgozója”
- 1975-ben a kulturális miniszter eredményes munkájáért dicséretben részesítette
- 1981-ben az Országos Úttörő Szövetségtől „Kiváló Úttörővezető” kitüntetést kapott
- 1984-ben a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa „Kiváló Munkáért” kitüntető jelvényt viselésére jogosítja
- 1989-ben a Művelődési Minisztérium a közművelődésben végzett kiváló munkáját a „Szocialista Kultúráért” kitüntető jelvénnel ismerte el
- 1995-ben Pedagógus Szolgálati Érdeméremmel vonult nyugdíjba.

Nyugdíjba vonulása után is úgy intézte dolgait, hogy találkozhasson volt munkatársaival, és a gyerekekkel, a falu lakosaival.

28 évig vezette a Furtai Citera Együttest. Számos sikert ért el itthon és külföldön egyaránt. Nevük összekapcsolódott a furtai hímzéssel is. Az együttes öltözete a szép, régi furtai hagyományos férfi népviselet volt.

A közéletben és a zenekarban végzett kitartó, önzetlen munkájáért a furtai képviselő testület 1999-ben a „FURTÁÉRT” aranygyűrűt adományozta számára.

40 évig Furtán volt az első és utolsó, egyetlen munkahelye.

Debrecen-Sáránd-Furta életének főbb állomásai. Számára mindegyik helyszín kedves volt, de az volt a kérése: „akárhol halok meg, Furtán temessenek el”.

Kívánsága szerint történt.

A méltósággal és nagy türelemmel viselt, hét évig tartó súlyos betegségéből nem gyógyult meg, 2002. augusztus 3-án elhunyt.

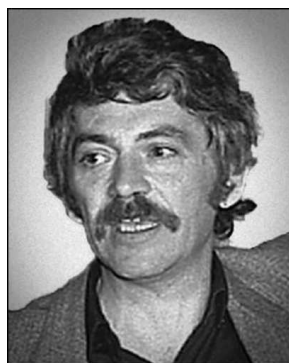
2002. augusztus 8-án a Furtai Köztemető díszsírhelyébe helyezték örök nyugalomba.

Felhasznált források: dokumentumok, személyes élmények.

*Volt tanítványa, munkatársa,
VADÁSZ LEVENTÉNÉ BALOGH OLGA
Furta*

SZABÓ LÁSZLÓ (Debrecen, 1943. december 19. – Nyíregyháza, 1993. december 21.): grafikusművész, tanár, főiskolai docens

Debrecenben töltötte gyermek- és kamaszéveit, melynek színtere a régi városrész, a Bundi utca környéke volt. Az egykori utcatáblát a lakásában őrizte felszelve az előszoba falára. Ma az elöregedett fasor emlékeztet bennünket az egykor kertes és vidékies Debrecenre.

Az általános iskola elvégzése után a Fazekas Mihály Gimnáziumban érettségizett 1962-ben. Érdeklődésként érdemes megjegyezni, hogy néhány kiváló grafikus is itt tanult a gimnázium falai között, így például Móré Mihály korábban, vagy kortársa, Szilágyi Imre, a ma élő grafikus-nemzedék kiválósága, aztán később még mások is.

1967-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészkarán latin-történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Egyetemi éveit az önkifejezés módját kereső fiatalként maga sem emlékezett már hogyan, de rátalált a kép-

zöművészetre, vagy talán egyszerűbben fogalmazva, a rajzra. Még egyetemi hallgatóként készítette azokat a grafikákat, melyekkel az első kollektív kiállításon, az országos Grafikai Biennálén szerepelt 1965-ben. A kezdeti sikerek arra predesztinálták, hogy a tanári pályát a művészi pályával cserélje fel. 1969-ben grafikai lapok ajánlásával felvételt nyert a Művészeti Alapba. Később egy alkalommal azt mondta nekem, hogy ez olyan, mint a diplomaszerezés, egyszer kell megtenni – így biztatott engem a nyolcvanas évek közepén a felvételem előtt. Gyakran jutott eszembe később is rá gondolva, hogy milyen laconikus egyszerűséggel tudott igazságokat, szentenciákat mondani az élet dolgairól, művészetről, tanításról.

1969-ben házasságot kötött Lőrinc Mária magyar-történelem szakos középiskolai tanárral. Két fiúgyermekük született, Lacika és Andris, ahogyan napjainkban is emlegeti őket Marika, az özvegy, csillogó és könnyező tekintettel. Az ő lelkesedésének köszönhető, hogy a Szabó László művészeti hagyatéka egyben van, ugyanis napjainkban gondos ápolója és őrzője e tekintélyes grafikai munkásságnak. Férje 1969-től 1978-ig tagja a Fiala Képzőművészek Stúdiójának. Még mindig 1969-nél maradván, ettől az évtől kezdődően 1971-ig az *Alföldi Nyomda* esztétikai tanácsadója és gyártás-előkészítője. 1972-től 1988-ig szabadúszó művészként éli az életét, ugyanakkor művészi feladatokat lát el *Nyírbátorban*, ahol a *Rajztanári Stúdiót és Képzőművészeti Kör*t vezeti, majd ezt követően az *ÁÉV Képzőművészeti Körét* bízzák rá *Debrecenben*. Mozgalmas életet él ekkortájt, hiszen munkája mellett folyamatosan készít grafikákat, s az Alföld folyóirat képszerkesztője. 1977-ben felvételt nyer a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségébe, s művészeti titkára a Képző- és Iparművészek Kelet-Magyarországi Szervezetének.

A nyolcvanas évek elején a Bíró Lajos festőművész nevével fémjelzett és többszörösen kitüntetett *Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Kör és Szabadiskola* korrigáló tanára. Ez nagyon termékeny időszaka életének, hiszen tanári feladatokat, szervező tevékenységet lát el, folyamatosan készít grafikai lapokat, kiállításokon vesz részt, díjakat nyer, s a nyári művésztelepi munkákba is bekapcsolódik a grafikát oktatva.

Kiállítás a Volán könyvtárban 1983 márciusában

A berettyóújfalui amatőr művésztelepen teljesedik ki tanári és művészi tevékenysége. Nagyon szép éveket tölt el a fiatal és tehetséges művészpalánták között. 1989-ben alapítója és elnöke a Debreceni Képző- és Iparművészek Alkotóközösségének. Közéleti munkája mellett egy évet tanít az *Újkerti Általános Művelődési Központ általános iskolájában* felesége, Marika személyes közelségében, kollégájaként.

Élete utolsó szakaszában bekapcsolódik a *Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Rajz Tanszékének* életébe és munkájába, az oktatói feladatok ellátásába. 1988 szeptemberétől haláláig a főiskola adjunktusa, majd docense. 1992-től a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének választmányi tagja. Elméleti munkásságát a „Kortársunk a grafika” című könyvében jelentette meg ugyanebben az évben. E munka mind a mai napig megállja helyét a szakma berkeiben, bár készültek már azóta e tárgykörben hasonló művek. 1993. december 21-én, egy vizsgáztatás alkalmával munkahelyén érte a váratlan halál.

Szabó László egész életében öntudatos debreceninek vallotta magát. A szülővárosában szerzett élmények, utcarészletek képei, az oromfalak – melyek mára már teljesen eltűntek – jelentették az első grafikai lapok témáit. Azon a részen nevelkedett és töltötte gyermekkorát, ahol a jeles múzeumigazgató és tudós, Zoltai Lajos is élt.

A középiskolás évek alatt ismerkedett meg az 1800-as évek elején 15 éven át működő rézmetező diákok áldásos tevékenységével. Munkásságuk fennmaradt emlékeit, feljegyzéseit vélhetően könyvekben, albumokban, esetleg a Debreceni Református Kollégium kiállításain láthatta. Hozzájuk hasonlóan a rézmetészt választotta az önkifejezés személyes módjának más műfajok

mellett. A rézmetszés feszes műfaj, nagyfokú odafigyelést, kemény munkát jelent az anyag megmunkálása. A végeredmény a lapok nyomtatása után válik izgalmassá. Ennek a műfajnak olyan mestere volt évszázadokkal ezelőtt, mint Albrecht Dürer. Minden túlzás nélkül mondhatjuk, hogy Szabó László hidat képezett a régi, a debreceni rézmetszők és a kortárs, a ma élő művészek között.

A rézmetsző diákok után e nehéz és fáradságos műfajt senki nem művelte, és Szabó Lászlót követően sem találunk rá példát. A kezdeti grafikai munkái után érkezett el e műfaj alapos ismeretéhez. E technika szűkebb teret, intimebb műfajt jelent az alkotó számára. A mikrovilágot helyezte az alkotás tárgyává, illetve színterévé, hiszen a kis és apró részletek váltak izgalmassá, mintegy nagyítón át szemlélve a világot, nagyméretű grafikai lapokon megjelenítve.

„A körülöttem élő vibráló, változó, megújuló és elmúló világunkat próbálom megörökíteni grafikáimban.” E különös ráérzés aztán nemcsak a rézmetszésben, a mélynyomás technikájában, hanem a magasnyomásban, a fametszésben és linómetszésben is felsejlik a későbbi grafikai alkotásokban. A fekete és fehér foltok, az érzékeny vastag és vékony vonalak, a pontozott felületekkel való játékok bámulatosan szépen szöttek egy-egybe a lapokat számtalan grafikája során. Formabontó művész volt abban a tekintetben is, hogy változatos méreteken a kör- és az ovális formákat is használatba állította művészetében. Grafikai olykor intimek, máskor pedig monumentális erejűek a mérettől függetlenül.

Számtalan díjban és elismerésben volt része élete során. Tanulmányutakat tett külföldön, többek között egy európai múzeumi körutat, melyről éveken át meséltek Bíró Lajos tanár úrral a nyári művésztelepi kurzusok alkalmával. Felhívták figyelmünket ezzel az utazással, a világlátás jelentőségére művészeti tekintetben. Alkotásai múzeumok kincsei, illetve magánszemélyek birtokolják őket féltve.

Közéleti szerepvállalása legendás volt, hiszen különböző alkotóközösségek életét szervezte és irányította egyidőben. Különös gonddal kezelte a fiatal művészek ügyes-bajos dolgait, amit magam is megtapasztaltam. Műtermét is megosztotta olykor másokkal, ha a szükség úgy hozta. Ma azt a műtermet bérlem, melyet egykoron ő használt,

s amikor eljött onnan, nekem szeretne volna átadni. A sors fintora, hogy második pályázatom húsz évvel később lett sikeres, és két évvel ezelőtt lettem bérelője egykori műtermének.

Baráti hangulatú estéket szervezett itt kollégáinak és ismerőseinek, s ilyenkor a művészetről, életéről, családról és minden egyébéről szó esett.

A földön ülve beszélgettünk ilyenkor, hiszen a közvetlenség híve volt. A teljes életre törekedett művészetében és emberi kapcsolataiban egyaránt. Még ma is hiányzik egyénisége, jellegzetes mosolya, puritán személyisége.

Egykori művésztársa, barátja,
TAMUS ISTVÁN
Debrecen

DR. SZABÓ LÁSZLÓ (Mátészalka, 1939. szeptember 27. – Szolnok, 2012. július 8.): néprajzkutató, muzeológus, egyetemi tanár

Édesapja, dr. Szabó László okleveles közgazda, banktisztviselő volt, édesanyja, Kávássy Róza a család három fiúgyermekét nevelte.

1950-ig Fehérgyarmaton éltek, Szabó László ott kezdte el az általános iskolát, Debrecenbe költözésük után a Fűvészkert utcai általános iskola tanulója lett. Sokoldalú tehetségét, érdeklődését követve zenei tanulmányokat folytatott a Zenede klarinét tanszakán, és aktív részese volt a debreceni úszóspornak; sok-sok serleg, arany- és ezüstérem fémjelzi elért eredményeit. 1958-ban a Tóth Árpád Gimnáziumban érettségizett, majd sikeres felvételi vizsga után magyar-történelem szakon kezdte egyetemi tanulmányait a KLTE bölcsészkarán.

Már az első félévben vendéghallgatóként csatlakozott a Néprajzi Intézet munkájához. Néprajzi érdeklődését részben gyermekkori falusi élményei motiválták, de még azoknál is erősebb hatással volt rá osztályfőnöke-történelemtanára, dr. Varga Gyula, aki a debreceni néptáncmozgalom ismert személyisége és a történeti néprajz aktív kutatója volt.

Egyetemi tanulmányai idején érdeklődése egyre jobban a harmadik szakként felvett néprajz felé fordult: diákköri munkája, első publikációja és szakdolgozata is ehhez a tudományághoz kapcsolódott.

Gyors befogadó és rendszerező készsége, lényeglátása, kiváló memóriája, szabatos előadásmódja nemcsak tanárai, de hallgatótársai körében is elismertté tették a rendkívül segítőkész, szellemes fiatalembert. Intézeti estek, kirándulások, néprajzi gyűjtőutak sok-sok kedves emléke fűződik tette kész, vidám személyiségéhez, pedig nem volt könnyű sorsa, hiszen a három testvér (István, utóbb történész, muzeológus, Sándor irodalmár, könyvtáros) taníttatása abban az időben is nagy terhet rótt a szülőkre. A család gondjain enyhítendő, Szabó László minden nyáron úszómesteri munkát vállalt a nagyerdei strandon. Év közben zenélni járt, statisztált a színházban, és ha a szükség úgy hozta, színpadon is állt.

1963-ban mint magyar-történelem szakos középiskolai tanár, etnográfus a **szolnoki Damjanich János Múzeum** munkatársaként kezdte a pályát. Előbb az intézmény történészeként dolgozott, majd a néprajzi gyűjtemény gondozását vette át. Életének legboldogabb szakasza volt, amikor teljes munkaidejét választott tudományterülete kutatásának szentelhette. 1967-re megírta és megvédte doktori értekezését (*Munkaszervezet és termelékenység a magyar parasztságnál a XIX. és XX. században*).

Sok-sok néprajzi gyűjtőutat tett közeli és távolabbi településekre. Elsősorban a paraszti társadalom kutatásával foglalkozott, de ezt a témakört olyan széleskörűen értelmezte, hogy a gazdálkodás, a vagyoni helyzet, a tárgyi kultúra, a társasmunkák, a rokoni kapcsolatok vizsgálata mellett a szokásrendet, az etnikai jellegzetességeket és a hozzájuk kapcsolódó folklór-jelenségeket is kutatása tárgyává tette. Módszerének része volt, hogy

témáit mindig történeti aspektusból közelítette meg.

A munka öröme mellett a családi élet örömeiben is része lehetett. Nagy Mária magyar-német szakos tanárnővel még debreceni diákéveiben ismerkedtek meg, házasságukból két leány született: Ágnes és Zsuzsa. Felesége és az időközben Szolnokra került testvéröccse, István közreműködésével sikerült megszerkesztenie és közreadnia 1974-ben *Szolnok megye néprajzi atlaszá*nak első két kötetét. Ez a hatalmas munka sok-sok önkéntes gyűjtő – jórészt vidéki pedagógusok – bevonásával készülhetett el.

A szervező és szerkesztői tevékenység során Szabó László addig is gazdag kapcsolatrendszere tovább bővült. Nyári kutatótáborai, a köréje gyűlt fiatalok a legendás falukutató munka jellemző vonásait idézték.

Aki megélte azt az időszakot, nem csodálkozhat, hogy Szabó Lászlót is gyanakvással figyelte a hatalom. Eredményes munkája, népszerű személyisége megvédte a keményebb atrocitásoktól, de sajnos, még szakmai körökben is úrrá lett a bizonytalanság, ezzel magyarázható, hogy a népi társadalom kutatásában elért eredményeit – lényegében a néprajztudomány harmadik alapvető részének elvi megalapozását – szinte észrevétlenül hagyták, mert veszélyesnek látszott az önálló utat kereső, nem marxista alapon építkező fiatal tudós munkájának értékelése. Az érdektelenség nem szegte kedvét, a biztos családi háttér, a múzeum nyújtotta munkakörülmények, baráti körének és a néprajztudomány mértékadó személyiségeinek bizalma további kitartó munkára ösztönözte.

1974-ben kandidátusi fokozatot szerzett a jász etnikumról írt dolgozatával, és 1978-ban meghívást kapott alma materétől, a **KLTE Néprajzi Tanszékétől**, hogy vendégelőadóként a társadalomnéprajz témaköréből előadásokat tartson.

Pályájának e sikeres, felívelő szakaszában, 1977-ben tragikus veszteség érte családját: gyógyíthatatlan betegségben elhunyt a szeretett feleség és szerető édesanya, magára hagyva Szabó Lászlót két kicsi leányával. A reá nehezedő felelősség és gondok súlyát munkatársai, barátai segítsége enyhítette. Ebben a nehéz helyzetben állt mellé fiatal munkatársnője, dr. Gulyás Éva, aki a KLTE-n szerzett magyar-latin szakos tanári és etnográfusi képesítést.

Önzetlen szeretettel vállalta magára a leánykák nevelésével járó tennivalókat, mentesítvén szeretett és tisztelt kollégáját a számára nehezen megoldható feladatokról.

A Gulyás Évával kötött házasság és a munka gyógyító ereje adta vissza életkedvét. Újult erővel járta a falvakat, írta tudományos munkáit, rendezett nagysikerű kiállításokat és tanította az egyetemi hallgatókat. A Néprajzi Tanszék kiadványsorozatában jelentek meg egyetemi jegyzetként is használható írásai a társadalomnéprajz alapvető kérdéseiről, a magyar rokonsági rendszerről, a társadalom, az etnikum és identitás tárgyköeiről, a munka néprajzáról.

Tudományos munkásságáról egykori tanára, dr. Ujvári Zoltán írt részletes, szakszerű méltatást és jelölte ki Szabó László helyét a magyar néprajztudományban.

Az alkotó tudós, hazai és nemzetközi konferenciák legendás előadója iskolateremtő tanár is volt: 1991-től címzetes docens, majd 1993-tól a Néprajzi Tanszék docenseként folytatta a tanítást. Óráit a néprajz szakon hagyományként továbbélő rendszerben, több évfolyam összevont hallgatósága előtt tartotta. Szabadon adott elő, csak a fontosabb szempontok szerepeltek feljegyzésein. Az általa vezetett szemináriumi foglalkozásokon a kölcsönös eszmecserék, beszélgetések – jó humorával fűszerezve – szolgálták a hallgatók szellemi épülését. A hivatalos program után szívesen folytatta a diákokkal való együttlétet: néhány alkalommal „kihelyezett tanszéki értekezletet” tartott a Nagyerdőn. Ilyen alkalmakkor szervezte az egyetemisták számára rendkívül hasznos és élményekben gazdag gyűjtőutakat, ahol a gyakorlatban láthatták és leshették el módszereit. Megbeszélték a tanulságokat, összejeleket, konferenciákat terveztek, készítettek elő, ahol a hallgatók is szerepet kaphattak. Ösztönözte kutató és alkotó munkájukat, elősegítette szakmai érvényesülésüket.

1994-ben a KLTE-n habilitált, 1997-ben megvédte a társadalomnéprajzról írt akadémiai doktori értekezését, s ezt követően egyetemi tanári kinevezést kapott.

Jelen volt a szakmai közéletben mint a Magyar Néprajzi Társaság választmányi tagja és a Társadalomnéprajzi Szakosztály elnöke, az „Ethnographia” szerkesztőbizottságának tagja, a DAB el-

nökségi tagja, valamint több más egyesület és szervezet tevékeny résztvevője. És ami a legfontosabb: mindig az maradt, aki volt: jó barát, segítőkész kolléga, népszerű tanár, közvetlen, jó humorú, hittel élő ember, aki egy fiúgyermekkel gyarapodott boldog családban élhetett.

Tanári tevékenysége tovább bővült, amikor a *Jászberényi Tanítóképző Főiskolától* felkérést kapott a néprajzi ismeretek oktatásának megalapozására, ahol az 1990-es években két muzeológus kolléga bevonásával honosította meg a néprajzi stúdiumok tanítását.

Egyetemi és főiskolai tanítványaiból baráti, munkatársi kör alakult körülötte, velük karöltve szervezte meg az MTA Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tudományos Egyesületét, melynek elnökévé választották. Hosszú éveken át szerkesztette az Egyesület folyóiratát.

Az általa szerkesztett „*Jáskunság*” nyitva állt a fiatalok előtt, ott közölt írásaik híven tükrözik azt a szellemiséget és igényességet, amely tanáruk hatására alakult ki.

A rendszerváltozás után nagyobb lehetősége volt a határon túli magyarság népi kultúrájának tanulmányozására. A jász etnikum kutatásában alkalma nyílt az oszétokhoz vezető szálakkal a helyszínen ismerkedni. Szinte fáradhatatlannak tűnt szerteágazó és sok helyen végzett munkájában.

„Szabó László tanár úr a munka professzora volt” – írta róla tanítványa, *Gecse Annabella*.

Nemcsak a munkafolyamatok társadalmi szerepével foglalkozott, hanem a munkavégzésnek erkölcsi szempontból is döntő jelentőséget tulajdonított, közéleti megnyilvánulásainak is ez állt a középpontjában.

Egészsége romlásában a túlfeszített munkának nem tulajdonított jelentőséget, nyugdíjba vonulása után is rendszeresen dolgozott. A korábbi években rengeteg feldolgozásra váró adatot gyűjtött, számtalan megvalósítandó terve volt. Kéziratban maradt munkáit felesége rendezi sajtó alá. Közel húsz önálló kötet, mintegy háromszáz tanulmány, szócikk mellett számtalan kisebb közleményben és újságcikkben irányította népünk hagyományaira a figyelmet.

Idővel a világháló jelentette számára a külvilággal való kapcsolatot, széleskörű levelezést folytatót kollégáival, barátaival, tanítványaival.

Egykori tanítványa, *Lovas Kiss Antal* így emlékezett rá: „Nekünk Szabó László neve védjegy volt. Ha az ő tollából született írást olvastunk, ha az ő előadásait hallgattuk óráin és konferenciákon, biztosak lehettünk benne, hogy minden leírt gondolat, minden kimondott szó mögött komoly kutatómunka áll. Diákként tapasztaltam önzetlen segítőkészségét. Hozzá mindig lehetett fordulni tanácsért, segítségért, és biztosak lehettünk benne, hogy hatalmas élettapasztalatából valami gyakorlatias tanácsot is kapunk a precíz szakmai eligazítás mellé.

Laci bácsi óráihoz nem kellett kivétítő vagy filmbejátszás, nála elevenebbul, érdekesebben kevés ember tartott órát. Hatalmas kutatói tapasztalatából minden tudományos témához volt egy-egy szemléletes példája. Nála a hétköznapi történetei is beilleszkedtek a tudományos gondolat építményébe, és a legszárazabb tudomány is pillanatok alatt emberközelivé és megragadhatóvá vált...

Az ember addig él, amíg emlékeznek rá, így aztán mi a Néprajzi Tanszéken minden nap találkozunk Laci bácsival, mert tanítjuk a gondolatait, felidézzük példait, tovább éltetjük szellemiségét... ott lesz minden társadalomnéprajz óránom.”

Nem áhítozott kitüntetések után, mégis sok elismerést kapott: a társadalmi és szakmai megbecsülés jeleként megkapta a muzeológusok legmagasabb kitüntetését, a *Móra Ferenc-díjat*. Több alkalommal *miniszteriumi nívódíjban* részesült, Szolnok város *Ezüst Pelikán-díjban* részesítette, a jászok *Jászságért-díjjal* ismerték el munkásságát, a DAB-tól *Pro Scientia-díjat* kapott, majd kitüntették a *Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével* is.

Eredményekben gazdag életútja során nemcsak elismerésben volt része, de találkozott szakmai féltékenységből fakadó rosszindulattal, és a sors igazságtalansága is kemény megpróbáltatásokat mért rá, amikor meg kellett érnie fiatalabb leánya és két testvéröccse elvesztését.

Utolsó éveiben örömet lelte unokáiban, családjában, a baráti kör és a tanítványok feléje áradó szeretetében. 2012 nyarán még néhány napot fiatal kollégáival a Balatonnál töltött.

Benedek Csaba emlékezése szerint az ország sorsa foglalkoztatta: „a munka becsületének visszaállításában, a termőföldek hasznosításában, a falu felemelkedésében látta a magyarság megmentésének zálogát. Úgy gondolta, hogy egy szegény, de gazdálkodó faluban is meg lehet valósítani, hogy ne legyenek éhezők, fázók. Ahol viszont... csak segélyre váró... dologtalan kezek vannak, ott nem lesz felemelkedés soha.”

Szerette az életet, bízott a jövőben, távozása mélyen megrendített valamennyiönket. Sok százan kísértük utolsó útjára. Szolnok város temetőjében díszsírhelyen kapott örök nyughelyet.

Felhasznált források:

- Ujvári Zoltán: *Szabó László hatvan éves.* = Ünnepi kötet Szabó László tiszteletére. – Debrecen, 1999. Ethnica. 7-33.l.
- Bereczki Ibolya-Horváth László-Lovas Kiss Antal-H. Bathó Edit: *Elment Szabó László, a társadalomnéprajz kiemelkedő kutatója.* = Jászkunság, 2012. 355-361.l.
- Gecse Annabella: *Az egészutca. In memoriam Szabó László – A néprajztudós, aki nem gyűjtött, hanem beszélgetett.* = Magyar Nemzet, 2012. aug. 25. 34.l.
- *Ethnica* – A DE Néprajzi Intézet időszaki kiadványának 2012. évi 4. Szabó László emlékének szentelt száma.
- Személyes emlékek

Évfolyamtárs,

DR. KOROMPAI GÁBORNÉ DR. SZALACSI RÁCS MÁRIA
Debrecen

SZABÓ LÁSZLÓNÉ Nagymáthé Margit
(Tiszacsege, 1932. december 21. – Debrecen, 2012. október 18.): matematika-fizika szakos gimnáziumi tanár

Édesapja, Nagymáthé László református lelkész, édesanyja, Janó Margit tanítónő volt. Szülei őt és három öccsét: Lászlót, Sándort és Istvánt nagy gonddal és lelkiismerettel nevelték. Az elemi iskolát Tiszacsegén kezdte, majd tanulmányait Bakóháton, egy tanyai iskolában folytatta. Ezután

Nyíregyházára került polgári iskolába. Egy év elvégzése után magánúton folytatta tanulmányait. A következő három év vizsgáit Polgáron tette le. Ezt követően a Nyíregyházi Kálvineumba került. A líceumot és a tanítóképzőt itt végezte el. 1951-ben érettségizett.

Érettségi után felvették a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának matematika-fizika szakára. Önéletrajzában írja: „Szüleim részéről ez nagy áldozatvállalás volt, mivel rajtam kívül még három öcsémet is taníttatni kellett, és származásom miatt csak tanulmányi ösztöndíjat kaphattam.” 1955-ben itt szerzett középiskolai tanári diplomát.

Ebben az évben állást kapott a **hajdúszoboszlói Irinyi János Állami Gimnáziumban** (a jelenlegi Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola elődjében). Az első időkben mindkét tárgyat tanította, később csak a matematikát.

1956. december 22-én házasságot kötött karásával, Szabó László testnevelő tanárral. Két gyermekük született: László, 1961-ben, aki testnevelő tanárként dolgozik és Judit 1963-ban, aki kutatóorvos a Debreceni Egyetemen.

Több mint húsz évig vezetője volt a matematika munkaközösségnek, és alapos szakmai felkészültsége alapján megtartott mintaszerű óráival példát mutatott kartársainak. Szívesen segített kezdő kollégáinak gazdag tapasztalataival, jó ötleteivel a színvonalasabb tanítás érdekében, a tanári kollektívába való beilleszkedésben. Mindig volt szakköre, amelyben a tehetséges tanulókat felkészítette a tanulmányi versenyekre. Lelkiismeretesen foglalkozott a hátrányos helyzetű diákokkal is, nemcsak az iskolában, hanem a kollégiumban is. Évtizedekig oktatott a levelező tagozaton. Hosszú pályafutása alatt sok tanítványnak nyújtott segítséget, akik ma is hálásan gondolnak rá. Ötszöri osztályfőnöksége idején gondosan és következetesen nevelte osztályait. Gyakran részt vett férjével együtt érettségi találkozókon, melyeken én is ott voltam, és hallhatam volt tanítványaik köszönetét és hálás visszamemlékezésüket a tőlük kapott tudásért és erkölcsi értékekért, melyekkel felkészítették őket az életre, az emberi helytállásra.

Pedagógiai tevékenysége mellett jutott ideje és energiája társadalmi munkára is. A Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkarnak férjével együtt alapító tagja volt. 52 éven keresztül rendszeresen

jártak próbákra, és részt vettek a kórus hazai és külföldi szereplésein. A férje szép hangjával többször szólóéneklést is vállalt. Mindketten lelkiismeretesen készültek a fellépésekre. Igényességükre jellemző volt, hogy emlékezetből tudták az előadott kórusműveket. Rájuk érvényes volt az egykori karnagy mondása: „A jó dalosnak fejében van a kotta és nem a feje a kottában”. Ezt a szellemes mondatot a szólamvezetőnkől hallottam. Én is tagja voltam a városi énekkarnak több mint húsz évig. A Pedagógus Szakszervezetben is vállalt feladatokat, amiért 1986-ban szakszervezeti kitüntetésben részesítették. Áldozatos tevékenységét az állami szervek is jutalmazták. Így kapta meg a *Kiváló Munkáért* kitüntetést 1979-ben és 1987-ben. 1993-ban nyugdíjba vonulása alkalmából megkapta a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmét*. A Debreceni Egyetem 2005-ben *arany díszoklevelet* adományozott neki.

Nyugdíjas éveiben még több időt fordított szeretett családjára, mint korábban. Férjével együtt évekig járt be Debrecenbe, ahol Judit lányának gyermekeit, Mátét és Palkót nagy figyelmességgel gondozta, nevelte, felügyelt rájuk, és sokat segített nekik tanulmányaikban is. Margitka önzetlenségére és jó szívére jellemző volt, hogy az utóbbi években beteg nyugdíjas kartársnőjének a gyógyfürdőben történt kezelésénél többször is segédkezett.

Oktató-nevelő munkáját értékelve abból kell kiindulnunk, hogy az egyetemen szerzett ismereteit rendszeresen tovább bővítette.

Önéletrajzában írja:

„Szakmai továbbképzéseken állandóan fejlesztem tudásomat. Komplex továbbképzésen 2-2 évet matematikából és fizikából megyei szinten, majd 1 éves komplex továbbképzést az egyetemen végeztem.”

Ezt az igényességét Gál Géza igazgató 1979-es minősítése is megállapítja:

„Önképzésére gondot fordít, a minősítési időszakban a fizika komplex, s az új matematika tankönyvfelkészítő tanfolyamot végezte el. A tanultakat munkájában, a munkaközösség tagjainak segítségével hasznosítja, részt vesz más továbbképzési rendezvényeken is.”

Az igazgató ugyanitt írja:

„Tanóráin és tanórán kívül szakköri tevékenységével, tanulószobai és kollégiumi korrepetálásával jól segíti a gyengébb, de a jobb tanulók előrehaladását is. Ezen időszakban egy tanítványa kiemelkedő eredményeket ért el a KÖMAL feladatmegoldásban, illetve megyei

versenyen.” (Ez 1975-ben a Borsod megyei matematika versenyen történt.)

Barbócz László igazgató 1984-es minősítésében írja Margitkáról:

„Az 1979-es kiegészítő minősítése óta munkája töretlen és magas szintű. Tervszerű és tudatos a matematika munkaközösség tevékenységének irányítása. Munkaközösség-vezetői feladatát példamutatóan látja el. Az egységes követelményrendszer kialakításában, a tehetséggondozásban a matematika tanításának hatékonyabbá tétele érdekében végzett módszertani fejlesztésben, önképzésben kiemelkedő munkát végzett. Sokirányú oktató-nevelő munkáját lelkiismeretes osztályfőnöki tevékenysége is gazdagítja.”

Oláh Józsefné Sallai Piroska matematika-fizika szakos volt kartársnőjének vallomása összhangban áll az igazgatók értékelésével:

„Szabó Lászlóné Margitkával 1985 szeptemberében találkoztam először a Högyesben. Ettől a tanévtől kezdtem a gimnáziumban matematikát és fizikát tanítani. Szerencsém volt, mert véletlenül Margitka mellett is volt a tanári szobában egy »szabad hely«, és én azt elfoglaltam, odaültem. 1985-től 1993-ig ő volt a matematika munkaközösség-vezető. Mivel mellette ült, így segítő szándékát mindennap megtapasztaltam. (Soha nem volt táppénzen – legalábbis nem emlékszem ilyenre). Személyes példamutatásával sokat segített szakmailag a munkámban. Margitkával baráti, szakmai kapcsolatom az évek során csak erősödött. Nagyon megkedveltük egymást. Óralátogatásaival is javította a szakmai felkészültségemet, tanári »önbizalmamat«. Magánemberként is sikerült megismernem a 8 év alatt. Anyaként, feleségként is a maximumot nyújtotta a családjának, szereteteinek. A tudását, ösztönöségét és életvidámságát a mai napig őrzöm a szívemben.”

Szandai Kázmér igazgató 1988-as minősítése megerősíti az addigi minősítések megállapításait, és új szempontokkal, területekkel egészíti ki:

„Mint vezetőtanár és mint munkaközösség-vezető sokat tesz a pályakezdő pedagógusok beilleszkedésének megkönnyítése és szakmai, módszertani fejlődésük biztosításának érdekében. Iskolán kívüli tevékenysége is igen sokrétű. Részt vesz az „Összefoglaló feladatgyűjtemény matematikából” feladatainak megoldására és az eredmények összegyűjtésére alakult megyei alkotói munkaközösség munkájában.

Részt vett továbbképzések szervezésében (1985/86.), központi témazáró feladatlapok készítésében és kipróbálásában (1986/87.). Az 1986/87-es tanévben általános iskolásoknak tartott tehetséggondozó szakkört.”

Az igazgatók értékelését megerősíti **Páll Ferenc** matematika-fizika-számítástechnika szakos gim-

náziumi tanár visszaemlékezése, aki tanítványa, majd 13 évig kartársa volt:

„Margitka első tanítványai közé tartozom. Az első gimnáziumi osztályunkban ő tanította a matematikát. Nagy igyekezettel próbálta megmagyarázni a tőlünk nagyon távol álló algebrát, geometriát. Ha úgy látta, hogy megértettük a „megérthetlent”, nagyon boldog volt. Mosolyogva dicsért meg bennünket. Viszont nagyon le tudta törni, ha nem látta az igyekezetének a gyümölcsét. Olyankor kissé szomorkásan elkezdte az elejétől, és türelmesen magyarázott, magyarázott, míg meg nem értettük. Másodikosok voltunk, amikor ő lett az új osztályfőnökünk. Nagyon megörültünk neki. Ettől kezdve nemcsak a matematikai tudását, hanem az addigi élettapasztalatait is megosztotta velünk. Nagyon is kellett minket terelgetni, különösen az 1956-os események alatt. Sokat beszélgetett velünk, sok mindent sikerült a fejünkben helyre tennie. Mi, fiatal diákok rajongtunk érte. Nem tudott volna olyat kérni, amit ne csináltunk volna meg egy-egy kedves mosolyért.

Néhány év múlva kollégák lettünk. Ő, a már tapasztalt, rutinos tanár, és én, a kezdő. Nagyon aranyosan fogadott. Nemcsak a segítségét ajánlotta fel, hanem a saját szakkönyvtárából is adott hasznos könyveket kölcsönbe, használatra, de többet nekem is ajándékozott. Most is szeretettel őrzöm őket a könyvtáramban. Mint a matematika munkaközösség vezetője, de inkább mint segítőkész volt tanárom, többször bejött hozzám órát látogatni. Óra után nagyon jó volt vele elbeszélgetni, nemcsak az adott óráról, hanem általában a didaktikai kérdésekről is. Hála Istennek, továbbra is tanárom maradt.

Nagyon jó közösséget alakított ki az osztályon belül. Mindig megtalálta azt a módszert, amivel a közösségi szellemet erősíteni tudta. Oly sok év után is, minden osztálytalálkozó szervezésében is szívesen segített férjével, Laci báccsival. Számon tartották, hogy ki az, aki nem tud eljönni, milyen segítséggel lehetne mégis elhárítani az akadályokat. A találkozó alatti beszélgetéseken is azt éreztük, hogy még mindig örül a sikereinknek, szomorúan hallgatta kudarcainkat.

Egy kedves volt osztálytársam, barátom, **Berán Ferenc** szavai: »Én úgy emlékszem rá, hogy végtelen kedvesség, szerénység és türelem jellemezte egész lényét, nemcsak a magánéletben, de a matematika és az osztályfőnöki órákon is. Mindig a mosolygós arcára fogok emlékezni.«

Azt hiszem, mindannyiunk nevében fejezi ki azt, amit őrizni fogunk Margitkáról életünk végéig.”

Egyik volt diákja, **Nagyné Lantos Mária**, aki most nádudvari matematika-kémia szakos tanár, levél formájában emlékezik meg róla:

„Drága Margitka néni! Sok-sok leveledet őrzöm, melyek annyi erőt, szeretetet, gondoskodást sugároz-

nak felém. Az utolsót, amelyre már válasz már nem érkezik, én írom Neked. Nem egyszerűen csak osztályfőnököm, matematika tanárom voltál négy éven át és későbbi életemben, hanem mint gyermekét féltő szülő és nagyon jó barátó egyengetted utamat. Matematika szakon végeztem, s matematikatanár lettem a Te példádát követve. Nem alakult volna így, ha az induláshoz nem kapok tőled annyi támogatást, biztatást, hiszen egyszerű szüleim sem anyagilag, sem tudásháttérrel nem tudtak támogatni. Közbenjárásodra elsők között kaptam középiskolai ösztöndíjat, ami abban az időben kimondhatatlanul nagy segítség volt számunkra. Szabadidőt és fáradságot nem sajnálva készítettél fel a központi felvételi vizsgára. Nagyon féltem, de Te bíztál a sikerben, s valóban azonnal felvettek matematika-kémia szakra. A 35 éve végzett 4. B osztály jó tanulója, közepese, bukára állója, szorgalmasa, kicsit lustája is megkapta Tőled ezt a maximális odaadást, figyelmet. Büszkén néztél végig rajtunk a találkozók, mert mindnyájunkat elindítottál egy sikeres életúton.

En fél év után abba akartam hagyni a főiskolát, pedig nem hoztam Rád szégyent a tőled kapott tudással, érzelmileg kerültem válságba. A legtöbb levelet ekkor írtad nekem, sok-sok szeretettel. Kitartásra, önbizalmam megerősítésére ösztönöztél, ápolta a lelkemet, mert hittél bennem. Gyermekeim születésekor elsők között látogattál meg, és szívből örültél örömömnek. Már nem tudom átadni kedvenc sárga virágodat, hogy újra és újra megköszönjem mindazt, amit az életemben betöltöttél. Helyettem ezután megköszönik minden év kora júniusában, egy csodálatos napon a tisztavirágok gyönyörű táncukkal s a következő évben az újjászületésükkel. Minden tanítvány magában hordozza jó tanára szavait, gesztusait, értékítéletét. Így én is. Rajtam kívül több száz tanítványod tetted valamiben jobbá, így megsokszorozódva élsz tovább bennünk. Ennél nagyobb, nemesebb dologra ember nem is lehet képes.”

Volt tanítványa és kartársa, *Tóth Barna* matematika-fizika szakos gimnáziumi tanár így búcsúzik tőle:

„Margitkával, ill. a Szabó házaspárral való barátságnak gyökerei több mint ötven évre nyúlnak vissza. Ötven évvel ezelőtt az Irinyi János Gimnáziumba négy új fiatal tanár érkezett, közöttük Nagymáthé Margit matematika-fizika szakos tanár. Én ugyanakkor a 4. B (fiú) osztály tanulója voltam 25-öd magammal együtt. Fizikatanárunk megbetegedett, és hallottuk, hogy helyettesíteni a fiatal tanárnő fogja. A 25 egyike, ám éretlen fickó azt gondolta, hogy körüludvarolva a fiatal tanárnőt, nem kell megerőltetni magunkat a nehéz elmélettel. Nem így történt! Egy határozott fellépésű kedves ifjú hölgy állt a katedrán, aki lenyűgözött minket könnyed stílusával, fölényes szakmai tudásával. Néhány év múlva kollégák lettünk.

Mindennapos találkozások a tanári szobában, a hétvégék közös eltöltése, az azonos érdeklődési kör, a név- és születésnapok, a nagyjából egyidőben született gyermekeink, az azonos gondok és sikerek óhatatlanul magukban hordozták az egyre jobban elmélyülő barátság lehetőségét. Egyre több hétvégét – ami akkor még csak a vasárnapra korlátozódott – töltöttük gyermekeinkkel együtt az ország hegyvidékein.

Aztán léptünk egy nagyot, majd kettőt, sőt hármat. Külföldi autós kirándulást terveztünk és valósítottunk meg. Jártunk Erdélyben, az akkori Jugoszláviában, majd Bulgáriában. Ezek az utazások 10-12 napot vettek igénybe. Ezek voltak igazán barátságunk elmélyülésének zálogai. Aki próbálta, tudja, hogy ilyen vállalkozás igazi szakítópróbája a barátságnak. Az ismeretlen utak, a nyelvtudás hiánya, a szokatlanul nagy forgalom, összezártág a kempingekben, az egymásra utalás, a közös főzések, az étkezések – soha nem ettem olyan jó köménymagos levest, mint amit Margitka főzött a jugoszláv tengerparton –, mind-mind az alkalmazkodás magasiskolái voltak. Akivel elindulsz a második külföldi utadra, az barátod! Tudod, hogy mire számíthatsz.

22 évig voltunk kollégák! 22 tanév, 22 nyári vakáció, életre szóló feledhetetlen élmények sorozata. Barátságunk a nyugdíj után is megmaradt. Igaz, ez már az előzőekhez viszonyítva inkább „takaréklángon” égett. Aztán történt valami szörnyűség! Történt, sajnos! És a ragyogó tudású, a mindenkinek segítőkész ember, a kiváló háziasszony, a legnagyobb szívű családanya és nagymama, egyszerűen és visszavonhatatlanul nincs többé. Mi csak állunk bénultan és döbbenben, és nem tudunk tenni mást, minthogy emléket örökre szívünkbe zárjuk.”

A „szörnyűség” 2012. október 18-án történt Hajdúszoboszlón, amikor közúti baleset áldozata lett. Margitka, akinek csaknem 40 évig voltam kartársa, és akit úgy ismertem, hogy mindig logikusan gondolkodott és cselekedett, véletlenül, nem a zebrán elébe futott egy szabályosan közlekedő személyautónak, és még aznap Debrecenben, a kórházban meghalt. Búcsúztatása november 3-án a szoboszlói gimnáziumban történt.

A szűk családi kör Tiszacsegén vett végső búcsút, hamvait a Tiszába szórva.

Egy kiváló, példamutató tanárszemélyiségre emlékeztünk, aki kitartóan helytállt az iskolai és közösségi munkában és az élet minden területén egyaránt. Mindig tisztelettel és szeretettel fognak rá gondolni a gimnázium tanárai, diákjai, a városi énekkar tagjai, ismerősei, rokonai, és családtagjai.

A családi gyászjelentésen Nagy László költő szavaival búcsúznak tőle:

„Elmúlt, mint száz más pillanat,
s tudjuk mégis, múlhatatlan,
mert szívek őrzik, nem szavak”

Források:

- Iskolai dokumentumok
- Családi emlékek
- Volt diákjainak, kartársainak visszaemlékezései

Volt kollégája, HALÁSZ FERENC
Hajdúszoboszló

DR. SZAKÁCS GYÖRGY (Kondoros, 1909. május 18. – Szarvas, 1971. szeptember 28.): tanító, magyar-történelem és pedagógia szakos tanár, intézeti tanár

Egy tizenkét gyermekes kondorosi parasztcsaládban született Szakács Pál „földész” és Gerhát Zsuzsanna házasságából. Az életben maradt hét gyermek közül – mint legfiatalabb – egyedül ő tanult tovább.

1931-ben tanítói oklevelet szerzett 5 éves tanulmányok után jeles eredménnyel a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben. A végzés után Szarvasra került, és a külterületi, **Békésszentandrás**hoz tartozó ún. **Furugyi iskolában** kezdte tanítói működését, ahol 7 évig tanyasi segédtanítóként szolgált. Olyan gyermekeket nevelt és tanított, akiknek nevelési feltételrendszerét saját élettapasztalatai alapján is jól ismerte, így pedagógiai módszereit is adekvátan és hitelesen alkalmazhatta. Itt érte el pedagógushivatásának első sikereit.

1938-ban bekerült a városba, ahol rendes tanítói munka mellett megkapta az evangélikus újtemp-

lomi orgonista állást is. 1939-ben kötött házasságot Nagy Gyuris Erzsébettel. Két fiúgyermekük született (György 1940 és Sándor 1942), akik mindketten vegyészmérnökök lettek.

1943-tól a **szarvasi (középfokú) tanítóképző gyakorlóiskolájának** szaktanítójaként az V-VI. osztályosokat tanította, majd a tanítóképző pedagógia szakos tanáraként, 1949-től pedig tanulmányi vezetőjeként került szoros kapcsolatba a magasabb szintű képzési munkával. Fő érdeklődési területe a pedagógia és a pszichológia volt. Tanítói oklevele után magyar-történelem szakos tanári képesítést, később pedagógiai szakra jogosító egyetemi diplomát szerzett, végül 61 évesen egyetemi doktori fokozattal zárta tanulmányait.

1959-től a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet** tanáraként publikációival és tanári tevékenységével szerzett országos elismerést.

Életútja szorosan összekapcsolódott a Szarvason folyó pedagógusképzés több mint százéves hagyományaival. Kezdetől fogva a gyakorlat és elmélet igényes ötvöződése jellemezte pedagógiai tevékenységét. Nagyon következetesen arra törekedett, hogy tanítványait megtanítsa az összefüggésekben való látás és gondolkodás nehéz tudományára, és arra, hogyan kell újra és újra megújulni az egyre gyorsuló időben.

Az óvónőképzésben a képzési szakember nagy tudatosságával alakította ki előadásaiiban, sok-sok tanulmányában, tudományos ülészakokon elmondott referátumaiban megfogalmazott, a pszichológus tanár lélektani ismereteivel dúsított nevelői hitvallását. Pedagógus nemzedékek indultak el példája nyomán.

Tanítványi visszaemlékezések alapján leszögezhetjük, hogy Szakács György tanár úr olyan egyéniség volt, aki magas szinten képviselte az elvárható és követendő pedagógusi eszményképet. Mélységes humanizmusa, tanítványai iránti tisztelete mindig érzékelhető volt. Kiváló szakmai felkészültsége, sokoldalúsága biztosította annak alapjait, hogy eredményesen tanítsa az általános pszichológiát, a gyermek- és nevelépszichológiát, az óvodai mennyiség-, tér- és formaismeret módszertanát – és az óvodai gyakorlat egészét is nagy hozzáértéssel vezesse éveken át.

Példája volt a hallgatók számára a pontosságnak, az alapos munkavégzésnek, az igényességnek és az akadályokat leküzdő akaraterőnek. Ha erőtlens-

séget, bizonytalanságot vagy kényelemszeretetet tapasztalt hallgatóinál, igen gyakran figyelmeztetett: a felmerülő akadályokat nem kikerülni kell, hanem bátran szembeszállni és megküzdzeni azokkal! Ezt olyan nyomatékkal, szenvedélyesen mondta, hogy az mindenkit meggyőzött, és életre szóló tanácsként maradt meg mindannyiunkban – sőt szívesen adjuk tovább neveltjeinknek is.

A gyermekek iránti tisztelet, a türelem fontossága is gyakran emlékeztetett. A hallgatók sikereinek, eredményeinek őszintén tudott örülni, és a pozitívumokat mindig igyekezett megerősíteni.

Hallgatói visszaemlékezések is segíthetnek teljesebbé tenni Szakács György pedagógusi arculatát.

Nagy Juliánna így őrzi tanári, emberi emlékét: „Gyurka bácsi egy áldott jószág volt. Soha nem haragudott. A sikertelen dolgozatok jegyét nem írta be, hanem alkalmat adott annak kijavítására újabb dolgozat megírásával. Tudott inspirálni a tanulásra. Előadásain ittuk a tudományát. Még most is (50 év után!) emlékszem a nála tanultakra. Úgy szeretett bennünket, mint egy édesapa a gyermekét.”

Patkós Rozália hasonló tisztelettel emlékezik: „Nagyon szerettem Szakács Gyurka bácsit. Tiszteltem hatalmas tudásáért. A tananyagot érthető és megtanulható közelségbe hozta.”

Herlicska Ilona szerint: „A jók között is kiemelkedő volt. Szelíd, jószágos, humánus emberként emlékszem rá. Ha a tanulásban gondunk támadt, bizalommal fordulhattunk hozzá, mindig segítőkész volt.”

Tanszéki munkatársa – *dr. Bencsik Endre* – pedig így emlékezik: „Szeleskörű, elmélyült tudással rendelkezett. A pszichológia akkoriban élte a forradalmi változásokat: a korábban jellemző pavlovi neuro-fiziológiai irányzatot akkor váltotta fel a modernebb pszichológiai szemlélet. Majdhogynem versenyt olvasgattunk az új művekből. Tudását igen jó eredményességgel, magas hatásfokkal adta át hallgatóinak. A közösségekben (tanári, hallgatói) mérsékelt visszafogottsággal szerepelt. Energiáit a gyermeklélektani kutatásokra és az ezzel kapcsolatos publikációkra összpontosította. Az a tanár volt, akiről el lehetett mondani, hogy tanítványai és a kollégái számára egyaránt példakép.”

Az élet sokszor nehéz próba elé állította. Nagyon korán rászakadt az a bizonyosság, hogy hallóidegeinek kimerülése megállíthatatlan folyamat. Példátlan akaratarejével igyekezett legyőzni ezt az óriási fájdalmat, amely pedagógust sújthat. Folytatta munkáját, és megvívta ezt a nehéz har-

cot is. Hallgatói mindvégig mellette voltak tiszteletben, igyekezetben és megértésben.

Szakács György pedagógusi munkásságát sok elismerés és nagyfokú megbecsülés övezte egész pályája során. Elismeréseit mindig szerényen fogadta, munkáját szolgálatnak tekintette.

Szerette a vidámságot is, megértette az ifjúságot. Fogékony szelleme a gondolkodó fő bölcsességével és helyes ítéletével azonnal felfigyelt a gyorsuló élet friss eseményeire.

Sajnos, az 1971. szeptember 28-án bekövetkezett korai halála megszakította felfelé ívelő, ízig-vérig pedagógusi pályáját. Múlандó testét elfedte a sír, de gondolatait és eszméit őrzik, ápolják a tanítványok, munkatársak, és terjesztik tanulmányai, tudományos munkái a megújuló pedagógus nemzedékek szellemi és erkölcsi gazdagodására.

Publikációk:

- Hogyan segítsük gyermekeink otthoni tanulási munkáját. Pedagógiai és Pszichológiai Ismeretterjesztés. 1960. 2. sz. 34-53. p.
- A családi nevelés sajátosságai falun. Pedagógiai és Pszichológiai Ismeretterjesztés. 1962. 1. sz. 1-21. p.
- A pedagógiai folyamat és a nevelői tudatosság kölcsönhatása az óvodai munkában. A Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet Évkönyve II. 1962. 41-63. pp.
- Nevelési helyzetek elemzése és megoldása az óvodai nevelés folyamatában. Óvodai Nevelés XV.évf. 1962. 11.sz. 391-396.pp.
- A pszichológiai tárgyú megismerés ismeretelméleti kérdései. I. rész. A Magyarországi Óvónőképző Intézetek Neveléstudományi Közleményei. IV.évf. Gyula, 1966. 131-151. pp.
- A pszichológiai tárgyú megismerés ismeretelméleti kérdései. II. rész. A Magyarországi Óvónőképző Intézetek Neveléstudományi Közleményei. V. évf. Gyula, 1967. 201-222. pp.
- A pszichológiai tárgyú megismerés ismeretelméleti kérdései. III. rész. A Magyarországi Óvónőképző Intézetek Neveléstudományi Közleményei. VI.évf. Gyula, 1968. 189-211. pp.
- A 3-6 éves gyermek akarati cselekvését befolyásoló tényezők. Gondolatok az óvodai erkölcsi nevelés köréből. Gyula, 1967. 57-64. pp.

Forrás:

- Családi és tanítványi, valamint munkatársi visszaemlékezések
- Szücs Gyula: Dr. Szakács György. (1909-1971). A Magyarországi Óvónőképző Intézetek Neveléstudományi Közleményei IX. 1972. pp. 11-13.

Tanítványa, majd munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
Szarvas
és fia, IFJ. DR. SZAKÁCS GYÖRGY
Budapest

SZEGEDI LÁSZLÓ (Bihardiószeg [ma Románia], 1925. augusztus 5. – Berettyóújfalú, 1995. március 11.): orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár

Hajdúböszörményben a Bocskai István Gimnázium lépcsőházában szép márványtábla áll 1996 óta, mikor is az intézmény fennállásának a 375. (háromszázhetvenötödik!) évfordulóját ünnepelte. A táblán az iskola jeles tanárainak névsora van, és ott a tábla alján két név: Szegedi László és Szegedi Lászlóné neve is. Így is őrzi őket az emlékezet.

Szegedi tanár úr, Laci bácsi, vagy az „öreg”, ahogyan tanítványai nevezték, egyenes tartású, magas, komoly ember volt. Fel lehetett rá nézni, és ez nemcsak fizikailag igaz.

Diószegen (Bihardiószeg), az Érmellék történelmi vidékén született, itt élte gyermekkorát is. Itt volt általános iskolás, majd Nagyváradon gépipari középiskolában tanult. Diplomáját később Kolozsvárott a Babeş-Bolyai Tudományegyet-

men szerezte 1961-ben. Áttelepülése után ezt 1975-ben honosították Magyarországon.

A második világháborút leventeként érte meg, így is elvitték „hadifogságba”, erről nekem is mesélt. Nem nyaralás volt az a néhány év (1945-1948). De mint mondta, begyakorolta magát az orosz nyelvbe, és ennek később hasznát is látta. Ezen kívül románul és franciául beszélt.

A fogságban töltött időről és előzményeiről ön-életrajzában így ír:

„1944 szeptemberében, mint leventét a Dunántúlra vittek. Nemeskőren, majd Sopronlővőn dolgoztunk az ide menekített Magyar Optikai Műveknél és gazdáknál. 1945 tavaszán átvittek a határon Ausztriába, és Tobelbadig jutottunk. 1945 áprilisában Szentgotthárdnál jöttünk vissza orosz katonák kíséretében. Jánosházán bevagoníroztak bennünket, és 1945 júniusától 1948. május 5-ig az ivanovói fogolytáborban voltam.”

Majd így folytatja:

„Hazajövetelem után Resicán (Románia) dolgoztam mint vagonrakó munkás, hogy szüleimnek anyagi segítséget nyújthassak.

1948 szeptemberében orosz nyelvtanárt kerestek, és mivel én már akkor jól beszéltem a nyelvet, alkalmaztak képesítés nélküli óraadó tanárnak.”

1948 és 1953 között tehát a **diószegi 7. sz. általános iskolában** dolgozott, majd 1953-tól 1955-ig egy **nagyváradfiú-középiskolában**, végül 1955 és 1975 között a **nagyváradfiú 14. sz. általános iskolában** tanított.

Ezidőben szerezte diplomáját.

1957. augusztus 15-én Nagyváradon kötött házasságot Horgos Irén tanárnővel. E házasságból két gyermek született: László Lóránd 1959-ben és Tibor Zsolt 1961-ben. Mindketten orvosok lettek.

1975 novemberében nagyváradfiú lakásukat és ingóságait nagy részét hátrahagyva települtek át Magyarországra.

Itt a **hajdúböszörményi Bocskai István Kollégiumban** találtak nevelőtanári állást.

1984-ben komplex tanfolyamot végzett, ahol „kiválóan megfelelt” minősítést kapott.

1985-ben Pedagógus Szolgálati Emlékéremre terjesztették fel.

A kollégiumi munka mellett a **gimnáziumban is** tanított, osztályfőnöki teendőket is ellátott. 1986-ban érettségiző osztályából sok jeles személyiség

került ki, akik mind tisztelettel nyilatkoztak osztályfőnökükről, „az öregről”, emberségéről, megértő viselkedéséről és tudásáról, elnéző következetességéről. Mert orosz nyelvet tanított, és bizony az idők szelét érezve nem volt túl szigorú. Tanítványai beszéltek a mindig nála levő cigarettaszipkáról, szerető szigoráról, emberszeretetéről. Én pedig a névnapi nótázásokra emlékszem. Kiváló énekhangja volt, sok szép régi nótát tudott.

A kollégiumban egy ideig vezetőhelyettesként is működött. Munkája mellett jutott ideje hobbikra is. Ilyen volt a pecázás és az olvasás, valamint a rejtvényfejtés. Gyakran látogatták Váradról volt tanítványai, így színházi szakemberek, színészek, rendezők is.

Mihály János igazgató úr baráti körébe is bekeült, ahol beszélgettünk irodalomról, történelemről. Valóban nagy műveltségű ember volt. Munkáját is kiválóan végezte, ezt a szakfelügyelői jegyzőkönyvek tanúsítják.

Nagy öröm volt a családnak egy saját lakás vásárlása is. Addig ugyanis szolgálati lakásban laktak. 1987-ben vonult nyugdíjba.

1994-ben meghalt szeretett felesége, Babika. Ekkor már ő is betegeskedett. Betegsége egy év múlva el is vitte. A frissen elkészült kopjafát még megnézte, és követte nejét abba a jobb világba. Kórházban, Berettyóújfaluban halt meg 1995. március 11-én. Fiai ott voltak vele.

Temetése Hajdúböszörményben volt. Az iskola, a munkahely és a barátok részéről én búcsúztattam, mint előbb egy évvel Babikát. A búcsúztató nyomtatásban, az 1996-ban megjelent jubileumi évkönyvben megtalálható.

Általa ismertem meg Erdély irodalmát és Váradot. Kolozsvár-Házsongárd itt van Böszörményben. Jó barát és jó munkatárs volt. Két nagyszerű ember itt pihen, de az emlékezet nem hal el. Ők megtették, amit kellett.

Legyen áldott emléküik.

Forrás: Az életrajzot a Bocskai István Gimnáziumban őrzött személyi anyagból, személyes emlékeimből – hiszen barátság volt közöttünk – és fia, László elmondása alapján állítottam össze. Köszönet érte.

Kollégája, barátja, BALLA SÁNDOR
Hajdúböszörmény

SZEGEDI LÁSZLÓNÉ Horgos Irén Anna (Nagyvárad [ma Románia], 1923. március 6. – Debrecen, 1994. március 6.); francia-román nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár

A Bocskai István Gimnázium emléktábláján Hajdúböszörményben a jeles tanárok között az ő neve is ott áll: *Szegedi Lászlóné Horgos Irén 1975-1982.*

Egy ősi hindu mondás jut eszembe, ha rá gondolkodom:

„Sírva jössz a világra, és körülötted mindenki mosolyog. Úgy élj, hogy mosolyogva menj el, és körülötted mindenki sírjon.” Így igaz.

Nagyváradon, Szent László városában született. Ott járt általános, majd középiskolába is.

Önéletrajzából idézem:

„1942-ben érettségiztem a nagyváradai Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumban. Érettségi után beiratkoztam a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem bölcsészeti karára. A háború ideje alatt kénytelen voltam tanulmányaimat megszakítani, majd a felszabadulás után folytattam levelezőként. 1950-ben államvizsgáztam.” (Az ekkor már Bolyai Tudományegyetemen.)

Majd folytatja: *„Közben 1946-tól tanári állást ajánlottak fel a nagyváradai Óvónőképzőben.”*

Munkahelyei:

- **4. sz. középiskola Nagyvárad** 1946-tól 1966-ig. Ez az iskola 1946 és 1948 között Óvónőképzőként működött.
- **14. sz. Általános Iskola Nagyvárad** 1966-tól 1975-ig
- **Bocskai István Középiskolai Kollégium Hajdúböszörmény** 1975 novemberétől 1982-ig, nyugdíjazásáig.

Házasságot 1957. augusztus 15-én kötött Szegedi Lászlóval. A házasságból két fiú született: László és Tibor, mindketten orvosok lettek.

1975. november 15-én települtek át Magyarországra. Mindent otthagyni nem kis dolog. Újra kellett szinte mindent kezdeni. Beszélgetéseink során éreztem bennük Mikes Kelemen hazavágyó fájdalmát. Ha lehetett, haza is mentek a rokonsághoz. De az már nem ugyanaz. Talán azért is örültek az itt szerzett barátoknak. Elégedetten mondhatom, én is közöttük voltam.

De örömmel fogadták látogatóikat „otthonról”, akik elég gyakran érkeztek. A kapcsolat tehát nem szakadt meg.

Babika sokat olvasott. Az önképzést is fontosnak tartotta. 1978-1980-ban komplex szemináriumot végzett, „kiválóan megfelelt” értékeléssel. A dolgozat témája természetesen a kollégiumi nevelés volt.

Csendes, komoly, gyerekeket tisztelő pedagógus volt. Közvetlen és következetes. Sosem emelte fel a hangját. Tiszteletet az kap, aki maga is megadja azt. Ő megadta, és ezért meg is kapta.

Egyénisége megnyerő, kedves, segítőkész volt. Nagyfokú empátia jellemezte. Babika volt a családban, Babi néni a gyerekek között. A román nyelven kívül franciául és németül is beszélt. Nyelvtudása révén meghívták óraadónak a **Debreceni Tanítóképző Főiskolára** is. (Itt 1979-től tanított és jegyzetet is írt!) Mindemellett családja – főleg két fia – volt a mindene. Hobbija a sütögetés és az olvasás volt. Finom zserbójának ízét ma is érzem.

A kezdeti egyszobás szűk szolgálati férőhelyet később szolgálati lakás, majd egy saját lakás váltotta fel. Nagyon tudtak örülni neki.

Sajnos, a betegség nagy úr, így 1994. márciusában Debrecenben, kórházban elhalálozott férje, Laci bácsi nagy bánatára, aki maga is betegeskedett. Hajdúböszörményben temették el. Egy kicsit Kolozsvár, illetve Házsongárd lett itt ebből a temetőből. Régi tanítványai gyakran visznek a temetőre virágot. A gimnázium, a kollégák és a barátok nevében én búcsúztattam. Férje kopjafát készíttetett neki, mely egy év múlva lett kész. Laci bácsi még megnézte, majd követte Babikát. Most együtt pihennek, és remélem, onnan fentről követik sorsunkat, és néha ránk gondolva, mosolyognak.

Forrás: Az életrajzot a személyi anyagokból, személyes emlékeimből és László fiuk elmondásából tudtam megírni.

Köszönet a segítségért.

Kollégája, BALLA SÁNDOR
Hajdúböszörmény

DR. SZEKERES ANTAL (Hajdúböszörmény, 1933. október 26. – Debrecen, 2012. május 19.): általános és középiskolai tanár, közigazgatási szakember, a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés rendszerváltást követő első elnöke

Iparoscsaládból származott, ahol négy testvérével együtt Hajdúböszörményben, nagy szegénységben, de mély tisztességben nevelkedett.

Édesapja kerékgyártómesterként, uradalmi cselédként dolgozott, édesanyja a helybéli kötszövő gyár munkásaként kereste kenyerét.

Már elemi iskolai tanulmányait is kitűnő eredménnyel, figyelemreméltó szorgalommal végezte, így a dolgozós hétköznapiakon napi megélhetéssel küzdő szülei nagy nehézségek árán, de beíratták a helybéli gimnáziumba. Már ott aktívan bekapcsolódott az ifjúsági mozgalomba, és színjeles érettségi bizonyítvánnyal került az Egri Pedagógiai Főiskolára, ahol 1955-ben kitüntetéses diplomát szerzett magyar szakon.

A folyamatos önképzés és szakmai fejlődés útját járva később levelező szakon 1975-ben történelemből is tanári oklevelet szerzett. Gyakorló tanári éveit **Szatmárcsékén** töltötte, ahonnan 1956 nyarán helyezték vissza szülővárosába, Hajdúböszörménybe.

Erre az időszakra esik a családalapítás is, amikor feleségül vette pályatársát, Makay Editet.

1959. szeptember 1-jéig általános iskolai tanárként dolgozott, majd munkája elismeréseként 1959 szeptemberében a **Hajdúböszörményi 4. sz. Általános Iskola** igazgatója lett, ahol 1962. december 31-ig irányította nagy szakértelemmel a pedagógusközösség oktató-nevelő munkáját.

1963. január 1-jén – a Művelődésügyi Osztály visszaállításával egyidejűleg – nevezték ki osztályvezetővé. A közoktatás és közművelődés iránti elkötelezettségét, fáradhatatlan munkásságát már akkor országos elismeréssel jutalmazták, hiszen 1966. augusztus 20-án megkapta a „Szocialista Kultúráért” kitüntetést.

1966 és 1976 között közel 10 évig volt a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajdú-Bihar Megyei titkára, ahol a kulturális ismeretterjesztés, felnőttnevelés és felnőttoktatás területén szerzett elévülhetetlen érdemeket. Az aktív oktató-nevelő munkától sohasem szakadt el, rendszeresen maga is kiállt a katedrára.

1977. január 1-jétől a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályának vezetőjévé nevezték ki, ahol egységes szervezeti keretek között irányíthatta a megye közművelődésének és közoktatásának rendszerét. Munkáját több szakmai kitüntetéssel is elismerték, melyek közül a *Munka Érdemrend arany fokozatára* volt a legbüszkébb, valamint arra, hogy a napi munkavégzés mellett 1982-ben egyetemi doktori címet is szerzett.

Erre az időszakra *Péliné dr. Bán Éva* egykori munkatárs így emlékezik:

„1968-1978 között együtt dolgoztunk az ismeretterjesztés »frontján«, országosan is a legjobb megyei szervezetek közé tartoztunk. A magyar szellemi élet kiemelkedő tudósait nyertük meg előadónak, ez volt az ismeretterjesztés minőségi előretörésének időszaka. Tóni minden fontos munkát, amivel a megyei szervezetet kiemelhetné a szürke középserzből, elvállalt. Dolgoztunk is sokat, de kedvvel és szeretettel tettük.

A Debreceni Nyári Egyetem nyaranta hatalmas feladat volt a megyei szervezetnek, mert mi voltunk az irányítók, az egyetem adta a kurzus szellemi erejét. Kiváló évek, nagyszerű emlékek maradtak meg mindnyájunk számára.

A következő 10 évben a megyei művelődési osztályon dolgoztunk együtt, ő volt újra a főnököm, én pedig osztályvezető-helyettesként a népművelési csoport vezetője lettem. Itt már szigorúbbak voltak a feltételek,

de Szekeres Antal emberi és szakmai tulajdonságai itt sem változtak. »Jó csapattal együtt minden megoldható« – mondta gyakorta. És én azt hiszem, jó csapata volt. Mindenki a maga posztján – legyen az oktatás, gyermekvédelem vagy közművelődés – törekedett tudása és képessége legjavát adni. Túlzás nélkül állíthatom, vezetésével a Művelődési Osztály az ország egyik legjobb munkatársi gárdája lett. Ő erre mindig nagyon büszke volt. Örült a sikereinknek, hozzásegített bennünket a sikerhez. Nem akarta csak magának tulajdonítani a csapat eredményeit, hagyott bennünket – ahogy a TIT-ben is tette – önállóan dolgozni, és itt is megvédt, ha baj volt, mert azért az is adódott. Jól felkészült, jó retorikai képességekkel rendelkező, tájékozott és pontos helyzetfelismerő vezető volt. Ennek köszönhetően az általam ismert 10 év alatt itt is jó munkahelyi légkör volt, sokan barátok is lettünk és vagyunk a mai napig.”

Szakmai előmenetelének újabb kiemelkedő állomása a rendszerváltást közvetlenül megelőző időszak volt, amikor 1989-ben megbízatást kapott a Hajdú-Bihar Megyei Tanács elnökhelyettesi feladatainak ellátására, és megválasztották a Végrehajtó Bizottság tagjának.

Volt abban valami sorsszerű, hogy az egykori történelemtanárt a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat történelmi jelentőségű dátumot választó alakuló ülésén, 1990. december 21-én – az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulásának évfordulóján – választotta meg elnökének.

Kiváló szakmai ismeretei, tapasztalata, megfontoltsága és higgadsága birtokában látott munkához, és biztosította az átmeneti időszakban nemcsak a közigazgatásnak, hanem annak az intézményhálózatnak is a biztonságos és magas színvonalú működését, amelynek a közoktatás is elválaszthatatlan része volt. Az oktatással és kultúrával kapcsolatos ügyek mindig prioritást élveztek vezetői munkájában csakúgy, mint az önkormányzatok közötti térségi együttműködés, melynek lelkes pártolója volt.

Dr. Matolcsi Lajos munkatárs és barát így emlékezik: „Több évtizeden keresztül azonos munkaterületen dolgoztunk, a megyei önkormányzatnál pedig közvetlen munkatársak voltunk. Együtt formáltuk a régi megyei tanácsot önkormányzattá úgy, hogy az sokáig országosan is példa volt. Tóni szilárd jellem volt, határozott véleményformálás jellemezte, de mindig higgadtan, tárgyilagosan közvetítette azt munkatársai felé. Szellemi önállóság, bátor felfedezés adta a hitét, vezérelte cselekedeteit. Alkotó ember volt, mindig megtalálta az útjelzőket, és maradandó emlékoszlopokat állított, amibe kapaszkodni lehetett. Halk

szóval tudatta kollégáival, hogy miként lehet az élénk rakott akadálykövekből lépcsőt építeni, amelyen haladni lehet és kell. Pedagógusok között pedagógus, barátok közt barát volt, vezetőként is egyenrangúként kezelte munkatársait.”

Elnöki megbízatása a Közgyűlés új elnökének megválasztásával 1994. december 28-án megszűnt, majd a nyugdíjas évek következtek családjával és négy unokája körében.

Aktívan bekapcsolódott az unokák érdeklődésének irányításába, amíg egészsége engedte, szívesen kertészkedett.

2012. június 1-jén kísérték utolsó útjára a Debreceni Köztemetőbe, ahol a város történelmi és társadalmi életében kiemelt szerepet játszó közéleti szereplők között talált végső nyughelyet.

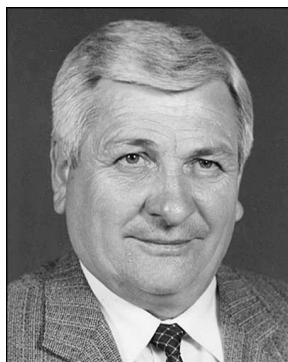
Szakmai munkája során mindig újat és újat alkotott, úgy, hogy a számára fontos alapvető emberi értékeket folyamatosan megtartotta. Ő maga is mindig szilárd, becsületes, egyszerű ember maradt, munkájában a szolgálat és a segítő szándék, családi életében a meleg szeretet vezette. Nem esett nehezére, amikor a rendszerváltást követően elvtárs helyett úrnak szólították, hiszen pedagógusként tudta, hogy nem a címek és a rangok, hanem a mögöttük lévő ember, a mások boldogulása érdekében elvégzett közös munka a lényeg. A megye fejlődését, a közoktatást, köznevelést szolgáló meggyőződése hajtotta, mindennek önzetlenül tudott örülni, ami fejlődést hozott, amivel gyarapodott körülötte a világ, és amivel elégedett mosolyt csalt az emberek arcára.

Életútja kellően példázza, hogy munkássága mindig a közösség boldogulásáért érzett felelősség által vezérelt igazi „férfimunka” volt.

Gyermekei:
DR. SEMSEINÉ SZEKERES EDIT
és DR. SZEKERES ANTAL
Debrecen

SZEMÁN ISTVÁN (Nyírábrány, 1939. augusztus 18. – Hajdúdorog, 2012. november 2.) agrármérnök, tanár, igazgató

Édesanyja Kiss Róza, édesapja Szemán Demeter. Nyírábrányban, Szentannapusztán született, egyszerű parasztszülők második gyermekeként.

Bátyja korán elhunyt. Édesapja bevonulása után született öccse, József. Hároméves volt, amikor árván maradtak. Az ezt követő években nehéz körülmények között küzdelmes életet élt a család, mivel a két gyermeket édesanyjuk egyedül nevelte. A tanyán való mindennapos megélhetés a felnövekvő gyermekektől megkövetelte, hogy bekapcsolódjanak a család hétköznapi munkájába. A paraszti élet minden oldalát megismerve segítették özvegy édesanyjukat.

Az általános iskolai tanulmányait Nyírábrányban végezte. A föld, a gazdálkodás iránti szeretete arra ösztönözte, hogy mezőgazdasági szakmát tanuljon, ezért beiratkozott a Pallagi Mezőgazdasági Technikumba.

1957-ben az érettségi után azonnal elhelyezkedett a **komádi termelőszövetkezetben**, ahol először üzemgazdászként irányította a gazdálkodási munkát. Szakmai hozzáértését és rátermettségét elismerve hamarosan kinevezték főagronómusnak.

Ebben az időben nősült meg, első házasságából két gyermeke született.

1966-ban **Hajdúnánásra** került, ahol a **Micsurin Termelőszövetkezetben** folytatta munkáját. Az itt töltött években irányításával a szövetkezet jelentős eredményeket ért el. Munkatársai vezetői képességét elismerték, és emberi hozzáállását becsülték, tisztelték.

Közben magánéletében fordulat következett be. 1971-ben újránősült. Bagdi Márta tanítónővel 42 évig éltek boldog házasságban. Ebből a házasságából három gyermek született. István és Attila pedagógus pályát választott, Péter pedig agrárdiplomát szerzett.

1972-ben **Tiszaderzsén, a helyi termelőszövetkezetben** folytatta munkáját, ahol a szanálás előtt álló szövetkezetet kivezette a nehéz anyagi helyzetből. Kertészetet alapított, és a nagyüzemi zöldségtermesztés beindításával jelentős eredményeket ért el. Közben a munkája mellett tanult is. 1974 júniusában állattenyésztő üzemmérnöki diplomát szerzett a Hódmezővásárhelyi Élelmiszeripari Főiskolán.

1975-ben felkérést kapott a **Hajdúdorogi Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet** szakoktatás-vezetői feladatainak ellátására. Két év múlva az intézmény igazgatója lett. 1980-ban műszaki tanári oklevelet szerzett a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Munkatársai, diákjai szerették következetes, fegyelmet tartó szigorúságát, de ugyanakkor segítőkész, önzetlen tulajdonságai miatt. Csodálták természetszeretetét, szakmai felkészültségét, hivatásszeretetét. Tanítványai közül többen sikeresen szerepeltek az országos szakmai vetélkedőkön, és elnyerték a szakma kiváló tanulója címet. A keleti régióban működő szakmunkásképző intézetek közül elsőként szervezte meg intézményében a gazdaszszonyképzést, melyet egy teljesen újonnan épült, korszerűen felszerelt tanműhelyben valósítottak meg. Ez lehetőséget adott arra is, hogy a tanulók versenyeken mérettessék meg magukat, és az intézmény továbbképzési helyé váljon.

1992-ben Hajdúdorogon az ő vezetése alatt átszervezték a szakmunkásképzést. Nagy jelentőségűnek számított, hogy két gimnáziumi osztállyal is bővült a kínálat. Az 1993/94-es tanévtől kezdődően az intézmény Görög Katolikus Gimnázium és Szakközépiskola néven működött tovább. Közel 20 éves igazgatói tevékenysége után megvált az intézménytől.

Hajdúböszörménybe, a Széchenyi István Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetbe hívták, ahol igazgatóhelyettesként dolgozott nyugdíjazásáig. Munkahelyén újabb szakmai kihívások várták. Vezetésével a gépészeti szakok mellett más szakmákat is meghonosítottak. Beindították a kertészeti oktatást és a vadászképzést.

A felnőttoktatás megszervezésével a megyében elsők között arany- és ezüstkalászos gazdaképzést szerveztek. A képzés tematikájának kidolgozásában is jelentős szerepet vállalt. Bővítette az iskola kapcsolatrendszerét, szervezte a szakmai, módszertani továbbképzéseket. Neki is köszönhető, hogy az intézmény korszerű taneszközökkel és munkagépekkel gazdagodott. Még nyugdíjasként is irányította a felnőttképzést, így több száz mezőgazdaságban dolgozó embernek nyújtott lehetőséget ahhoz, hogy megszerezzék az aranykalászos és technikusképzést bizonyító OKJ-s bizonyítványt.

Munkatársai és tanítványai egyaránt támaszkodtak szaktudására, hozzáértésére. Szerették humoráért, a mindenki felé áradó segítőkészségéért, önzetlenségéért. „Csupaszív igazgatónak” is hívták. Nem csoda, hisz barátságot, megértést, tiszteletet kínált és adott a feléje fordulóknak.

Munkásságát több kitüntetéssel ismerték el, így: *Miniszteri Dicséret, az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, Pedagógus Szolgálati Emlékérem.*

1998-ban 40 éves munkaviszony után nyugdíjba vonult. Kora tavasszal érezte a föld, aratáskor az érett búza illatát. Nyugdíjasként szívesen ápolta gyümölcsfáit, virágjait, és gondozta a ház körüli állatokat. Már az első nyugdíjas évekből jelentek szívproblémái. 2011 decemberében súlyos szívinfarktust kapott. Élni akarása, családjára iránti szeretete még egy ideig életben tartotta. 2012. november 2-án, 73 éves korában legyőzte betegsége.

Kívánsága szerint a hajdúnánási temetőben helyezték örök nyugalomba. A családjára mellett a barátok, tanítványok, kollégák sokasága kísérték el utolsó útjára.

Források: Felesége, családjára, barátai visszaemlékezései, volt munkatársak személyes emlékei.

*A család barátja, OLÁH IMRÉNE
Hajdúnánás*

SZENDREI GYÖRGY (Békéscsaba, 1942. január 6. – Debrecen, 2010. január 28.): középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, igazgató, oktatási osztályvezető

Négygyermekes pedagógus család legidősebb gyermeke volt. Édesapja, Szendrei Béla általános iskolai tanító, iskolaigazgató. Édesanyja, Nagy Irma a 4 fiúgyermek nevelését, a család összetartását érezte fő feladatának.

A középiskolát a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban végezte, ahol tanáraival és osztálytársaival életre szóló barátságot, szoros kapcsolatot alakított ki.

Ezt követően a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-ábrázoló geometria szakán szerzett diplomát. Kezdő tanárként a **nagy-léai gimnáziumban** kezdte szárnyait bontogatni.

A tanári munka mellett felvállalta a falu KISZ-eseinek irányítását, mellyel igyekezett új színt foltot vinni a falusi fiatalok életébe.

1966-tól 1990-ig a **debreceni Mechwart András Gépipari Szakközépiskolában** dolgozott. Elsősorban matematikát tanított, de évekig oktatta a „világnézetünk alapjai” tantárgyat is. Itt is nagy odaadással foglalkozott a tanulóifjúság tanórán kívüli tevékenységének szervezésével. Szakmai munkájában legfontosabb célja a matematika tantárgy megszerettetése volt, így tanítványai nem „mumusként” éltek meg a matematika tanulását. A munkában megfáradt, de tanulni vágyó felnőtteket hosszú éveken át tanította esti tagozaton. Ezek a felnőtt fejjel iskolapadban ülő diákok „példaképüknek” tekintették, mivel minden erejével, emberségével támogatta őket az érettségi bizonyítvány megszerzésében.

Az elismerés nem maradt el, mert igazgatóhelyettesi kinevezést kapott, és két évtizedig vehe-

tett részt az iskolai élet irányításában. Nagy kihívás volt életében a megbízatás, szeretett volna újat, maradandót teremteni munkája során. Itt legnagyobb érdeme volt, hogy kitartásával, jó szervező készségével megépült a középiskola tornacsarnoka. Az építkezés minden mozzanatánál ott volt, minden energiáját a sikeres építkezésbe fektette.

Kuruczné Gönczi Anna, volt kollégája a következőképpen emlékezik: „Pedagógus szülők gyermekeként mindig szívügye volt a tanítás, a törődés, a nevelés. Osztályfőnökként, nevelési igazgatóhelyettesként azon fáradozott, hogy iskolánk, a Mechwart a legeredményesebb, a legjobban felszerelt iskolák között legyen.

Szervezőkészsége bámulatos volt, mindig megtalálta és maga mellé állította a megfelelő embert az adott feladat, probléma megoldásához.

Ő volt az egyik motorja az iskolai tornacsarnok építésének a gondolat megszületésétől az átadásig.

Nem sajnálta az időt és a fáradságot a közösségformáló tevékenységekre mind a tanulók, mind a tantestület körében. Felejthetetlenek az általa szervezett tantestületi kirándulások, a testvériskolai rendezvények. Folyamatosan képezte magát, a Gábor Dénes Szakközépiskola beindításában meghatározó szerepe volt, majd a város művelődési osztályának vezetőjeként a város közoktatásáért dolgozott.

Jó humorú, segítőkész ember volt, megértő és sosem bántó. A mai napig szeretettel gondolunk rá.”

Az újra, a változtatásra mindig nyitott volt, ezt tükrözi, hogy iskolájával több külföldi (Cseh-szlovákia-Kassa, Lengyelország-Lublin, Németország-Tuttlingen) középiskolával gyümölcsöző cserekapcsolatot épített ki. (Ez napjainkban is élő hagyomány az iskola életében.) Mindezek mellett fontos volt számára, hogy rendszeresen képezze magát, több szakirányú tanfolyamot elvégzett, orosz és német nyelvet tanult. Svájcban két éves kurzuson ismerkedett más országok szakmai tevékenységével, a szakképzés újításaival.

A rendszerváltás után megszervezett egy új intézményt (a szakirány levált a Mechwartból), a **Gábor Dénes Elektronikai Szakközépiskolát**. Nagy ambícióval, lelkesedéssel irányította 1990-től 1995-ig. Sok új lehetőség tárult elé, melyet igyekezett kihasználni a tanítványai és munkatársai javára. Ezért nagy tiszteletet és megbecsülést kapott cserébe. Sok helyi és állami kitüntetéssel ismerték el több évtizedes oktató-nevelő munkáját, szakmai tudását.

Az igazi öröm és visszajelzés mégis az volt, hogy sok tanítványa jeleskedett országos versenyeken, a munkahelyeken is becsülettel helytálltak a volt tanítványok, a szülők szinte tisztelettel övezték, kollégáival, tanítványaival élete végéig tartó jó barátságokat alakított ki. Ez éltette, és mindig új energiával, lendülettel töltötte fel, hogy teljes erővel, önzetlenül tegyen a közösségért. Fontos volt számára, hogy az ifjúság esztétikai nevelése is előtérbe kerüljön, ezért létrehozta a Gábor Galériát. A rendszeres kiállítások szervezésével felkarolta a debreceni és Debrecen környéki festőművészeket is.

A diákok, a szülők tisztelettel tekintettek rá, ezt bizonyítja, hogy magánéletükhöz, munkájukhoz az iskolai tanulmányok befejezése után is rendszeresen kértek segítséget, támogatást. Segített, mert ez volt a küldetése, ez tette teljessé életét. Óriási kihívás volt számára, mikor 1995 nyarán (Hevessy József polgármester felkérésére) elvállalta **Debrecen Oktatási, Kulturális- és Sportirodájának** vezetését. Sokirányú, összetett feladat volt számára. Tudása, tapasztalata legjavát adva igyekezett irányítani a város oktatását, kultúráját és sportéletét.

A humánum, a jó és a jók megbecsülése vezette ebben a megítélő feladatban. A külkapcsolatok ápolását szem előtt tartva a polgármester úrral megalapították a „Hungária-Helvetia” baráti társaságot, melynek 10 évig volt elnöke.

Az önkormányzattól vonult nyugdíjba 1999 tavaszán meggyengült egészsége miatt. Hamar erőre kapott, és nem tudott tétlenkedni. Gál István polgármester felkérésére segített a **balmazújvárosi gimnázium és szakközépiskola** átszervezésében. Két évig igazgatóként irányította az új, átalakított intézményt.

2001-ben úgy döntött, hogy élete legfontosabb tényezőjének, a családjának szentel minél több időt és energiát. Nem zárt be minden ajtót, mert a közösség és annak segítése nélkül nem volt teljes az élete. Évekig a Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelem elnöki tisztét látta el. Ez irányú munkájáért „honvédelemért” kitüntetést és marandó tárgyjutalmakat kapott.

Kitüntetései:

- Kiváló Munkáért (1978. június 4.)
- Kiváló Munkáért (1983. szeptember 2.)
- Ifjúságért Érdemérem (1983. március 4.)

- Társadalmi Munkáért Elismerő Jelvény bronz fokozata (1983. március 1.)
- Mechwart Érdemérem
- Vöröskeresztes Munkáért kitüntetés bronz fokozata (1988. május 8.)
- A Haza Szolgálatáért Érdemérem (1988. október 28.)
- Magyar Köztársaság Polgári Védelemért
- Kiváló Dolgozó (1988. november 4.)
- BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságtól arany plakett (2001)

Az emberekkel nem tudta megszakítani a kapcsolatot, ezért elvállalta a Kerekestelepi Nyugdíjas Egyesület elnöki feladatát.

Boldog ember volt, hogy sokat és jót tehetett másokért. Mindig elégedett volt, azzal érte be, amit a mindennapoktól kapott: szeretetet, megbecsülést. Tartalmas, sokoldalú munkáját mindenben támogatta pedagógus felesége, Papp Hajnalka (amit mindig és mindenhol hangoztatott is).

Nemcsak a rábízott tanítványok voltak fontosak számára. Saját gyermekeinek tanulása, diploma-szerzése természetes velejárója volt dolgozó éveinek. Odafigyelt rájuk, apai féltéssel, szeretettel irányította az ő életüket is. Zsolt mérnök-tanári, Szabolcs közgazdasági, Hajnalka fizikus diplomát szerzett, György pedig még közgazdasági egyetemre jár.

Német Béla, az 1971-ben érettségizett 4.C osztály nevében a következőket jegyezte le: „1967. szeptember első tanítási napjának osztályfőnöki óráján találkozott először harminchat, 14-15 éves, megszeppent, egyszerű környezetből származó kisdíák leendő osztályfőnökével a debreceni Mechwart András Gépipari Technikumban.

A fiúk Kelet-Magyarország kisebb-nagyobb településéről és tanyavilágából származtak.

A matematikatanárnak korából adódóan ez volt az első osztályfőnöki megbízatása, hiszen a diplomáján még alig száradt meg a tinta.

Vajon mi született ebből a kapcsolatból? 46 év múltán már bizonyossággal látszik:

A napjainkban nyugdíj felé közelítő egykori tanítványok kivétel nélkül becsülettel megállták helyüket a nagybetűs »ÉLETBEN«. Az 1970-es évek első felében közel kétharmaduk (23 fő) szerzett diplomát, akkor, amikor az országban a felsőfokú végzettséget szerzők aránya még csak 10-15% körüli volt. Kiváló műszaki szakemberek, cégvezetők lettek, de atomfizikus, tengerészkapitány és közismert előadóművész is került ki közülük.

Köszönhetik mindezt az azóta is jó hírű technikum oktatási színvonalának, de mellette kiemelten az osztályfőnök úr önzetlen nevelő, szervező és »istápoló« tevékenységének, ebben a minden fiatal számára alapvetően meghatározó életszakaszban. Nem túlzás, a szó legszorosabb értelmében második apánk volt ebben a négy évben.

Mai fejjel is szinte érthetetlen, honnan szerezte ezt a képességét ilyen fiatalon? Csak egyetlen válasz lehetséges: született pedagógus volt. Végtelenül szerencsésnek mondhatja ezért magát az osztály minden tagja. A legutóbbi, 40 éves érettségi osztálytalálkozónkon, 2011-ben már több mint egy éve nem volt közöttünk, mégis hihetetlennek tűnt hiányának megváltoztathatatlan ténye. 26-an álltuk körül sírját, így kifejezve örök érvényű köszönetünket az útba indításunkért, a tanácsaiért és az apai barátságáért.

Gyuri! Emléked földi létünk utolsó pillanatáig a szívünkben él!”

Sok ember döbbsen meg váratlan halálán, de gyermekei és felesége szívében az ő elvesztése pótolhatatlan űrt hagyott.

Felesége, SZENDREINÉ PAPP HAJNALKA
Debrecen

SZUROMI JÓZSEFNÉ Fekete Erzsébet (Körösladány, 1933. február 26. – Szarvas, 2011. április 10.): óvónő, gyakorlóóvodai óvónő

Főiskolánk múltjába kívánunk betekintést adni – nem a tudós kutatók munkája nyomán, hanem „alulnézetből” –, ahogy sok-sok itt dolgozó, alkotó pedagógus napról napra megélte azt, és ahogy mi megőriztük és emlékezetünkben felidézzük.

A pedagógusképzés egyik fontos műhelyében – a gyakorlóóvodában – dolgozó óvodapedagógus-

sok egyik szereplőjét mutatjuk be a férj a szintén óvodapedagógus közeli családtag, illetve a munkatárs, jó barát jogán.

A Békés megyei Körösladányban született. Szülei – Fekete László és Mizák Margit – földműveléssel foglalkoztak, így nevelték hat gyermeküket, akik között Erzsébet ötödik gyermekként született. E népes családban meghatározó volt a gyermekek szeretete, egymás segítése, a kisebbek iránti türelem, önzetlenség – mint az alkalmazkodás és a szocializáció fontos elemei, a neveltetés természetes erkölcsi alapjai.

A család anyagi helyzete szükségessé tette, hogy a felnövekvő gyermekek is vegyék ki részüket a megélhetés alapját nyújtó mezőgazdasági munkából. Így volt ez Erzsébet életében is. Miután szülőfalujában az elemi iskoláit, majd Gyomán polgári iskolai tanulmányait befejezte, szüleivel és testvéreivel együtt továbbra is szorgalmasan munkálkodott a mezőgazdasági termelésben. Később lehetősége nyílt a nehéz fizikai munkát felváltani irodai, adminisztrációs és pénztárosi teendők végzésével.

1951-től a Békéscsabai Kereskedelmi Vállalatnál, 1952-től a Békés megyei Népboltnál, majd 1953-tól a Körösladányi, illetve Gyomai Földművelésszövetkezetnél dolgozott. Bár szívesen és szorgalmasan tevékenykedett ezekben a munkakörökben is, igazi hivatásának a pedagógus pályát álmodta. Erre nagyfokú gyermekszeretete inspirálta. Különösen akkor erősödött meg benne szilárd elhatározássá ez a vágy, amikor megismerkedett későbbi férjével, Szuromi Józseffel, aki már ekkor tanítóként oktatta, nevelte a gyermekeket.

1953-ban kötöttek házasságot, majd saját gyermekeik születése és nevelése tette teljessé családi életüket. Első gyermekük, József 1954-ben látta meg a napvilágot, majd 1959-ben Zoltán születésével gyarapodott családjuk.

Az óvónői hivatás szépségeivel való ismerkedése segítette végső döntésében: óvónő lesz! 1962-ben iratkozott be sikeres felvételi vizsga alapján a Szarvasi Óvóképző Intézet Levelező Tagozatára. Tanulmányai közben képesítés nélküli óvónőként kezdhetette meg pályafutását a **gyomai Hősök úti óvodában**. Olyan közegben végezhetette ekkor az óvónői hivatás gyakorlását, ahol komoly követelményeknek kellett eleget tennie. A szigorú vezetői elvárásoknak való megfeleléssel, a szü-

lőkkel, gyermekekkel való tiszteletteljes kapcsolat kialakításával, a kollégáinak elismerésével vívta ki tekintélyét, mellyel a későbbi feladatoknak is meg tudott felelni.

1966-ban kapta meg óvónői diplomáját. Ekkor nyílt lehetősége családjával együtt **Szarvasra** költözni: férje itt kapott állást és szolgálati lakást, ő pedig a **Felsőfokú Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájában** óvónőként bontakoztathatta ki pedagógusi képességeit. Hamarosan – 1968-ban – megszerezte a gyakorlóóvodai oklevelet is.

Nagy igyekezettel és szorgalommal sajátította el mindazt a tudást és hozzáértést, amelyet ez a sajátos szakterület igényelt. Sokoldalú volt, mindig igyekezett a legújabb, legcélravezetőbb módszereket és eljárásokat megtalálni az óvodai nevelés szerteágazó területein.

A főiskola gyakorlóóvodájában eltöltött 26 év felidézéséhez segítséget adott Zrínyi Miklós gondolata: „*Adj pennámnak erőt, / Úgy írhassek, mint volt*”

Erzsike óvó néni, óvónő volt, úgy élt, dolgozott, hogy teljes mértékben megfeleljen a közgondolkodásban kialakult pedagógus-óvónő fogalomnak. A társadalom megbecsülésének kivívásához a szülők, a pályára készülő jelöltek segítségével is hozzájárult.

Az óvodai nevelést, annak tartalmát az állandó változás jellemezte és jellemzi, de óriási átalakulás idejét élte a hatvanas, hetvenes években. Az ONEP (Óvodai Nevelési Program) szellemében sokkal inkább gyermekközpontú, az életkori sajátosságokhoz jobban igazodó pedagógusokat várt a társadalom, a szakma. Intézményünk óvodapedagógusaira is kettős feladatot hárítottak és hárítanak ezek a változások. Egyik feladat a saját pedagógiai világlátásuk mellett a szülők szemléletének változtatása és a partneri kapcsolat erősítése.

Erzsike óvó néni hallatlan türelemmel (néha türelmetlenül, de annál nagyobb jó szándékkal) érte el célját, hogy a családi nevelésben a szülőknek partnere legyen. A szülői munkaközösségek szervezésében élen járt, a közös programok során megszépült az óvoda udvara, készültek eszközök a játéksarokba. Tudta, hogy a sok-sok nehézséget csak jó szellemű, egymást segítő és főleg gyermekszerető emberekkel lehet leküzdeni. Tudatában volt annak is, hogy sokféle sérülés lehetősége fenyegetheti a gyermek fejlődését. Az egész-

seges család nagyrészt védettséget ad az ártalmakkal szemben. Ahol a család nem tudja biztosítani a jó feltételeket, ott kap fokozott szerepet a pedagógus. Ebben a személyiség fejlődését akadályozó, megelőző, elhárító, védelmező folyamatban is hosszú évekig vállalt feladatot Erzsike.

Óvodától – iskoláig – kamaszkorig kísért sok védelemre szoruló gyermek sorsát. Ezzel a társadalom érdekét, a család és az egyén boldogságát egyidejűleg szolgálta. Értékes tevékenységét a város által alapított díjjal is elismerték.

Erzsike óvó néni a pályára készülő hallgatók számára is követendő példát szolgáltatott. Az időt, energiát nem sajnálta a felkészülésre, a hallgatók felkészítésére. Szép nagy táskájában naponta ott lapult a hallgatók hospitálási naplója, tervező munkájuk írásos dokumentuma, amit követett a szóbeli, gyakorlati konzultáció. Szerette, ha jelöltjei kíváncsiak voltak, mindent tudni akartak, mert maga is ilyen volt. Próbálkozásaikban nem hagyta magukra őket, tevélegesen segített, a csírázó nevelői tekintélyt soha meg nem sértve.

Igazi közösségi ember volt. Jó humora, őszintesége, vidámsága, aktivitása segítette a kollegialitást, együttműködést a tantestületben. Tudta és tudatta, hogy a munka akkor adhat örömet, ha odaadással, hozzáértéssel végzik. Tele volt alkotókedvvel, élvezte a munka varázsát, így őrizte meg fiatalsága érzését. Az óvodáskor adta emberformáló lehetőségeknek kiaknázására csak az képes, aki maga is a kicsikkel együtt járja végig a környező valóság megismeréséhez vezető tekervényes utat.

Honnan volt az energia a nehéz, de szép évek elviseléséhez? A lelkesedés, a gyermekszertet, az emberi élet kiteljesedésének vágya, a hivatástudat volt a hajtóerő.

1982-ben megkapta a „*Kiváló Munkáért*” kitüntetést. 1992-ben nyugdíjazták, de nem tudott megválni hivatásának gyakorlásától, hiszen még aktívnak, energikusnak érezte magát. Nyugdíjba vonulása után 7 évig visszajárt dolgozni szeretett intézményébe, és ha a hallgatók képzését már nem is, de a kisgyermek nevelését örömmel vállalta.

Nagyon szerették őt a gyermekek és szülők, hallgatók egyaránt, sok pozitív visszajelzés bizonyította ezt élete során. Volt óvodásai gyakran visszajártak meglátogatni őt, megköszöntötték

névnapján, elhívták ballagásukra, néhányan még az esküvőjükre is. Végzett hallgatói rendszeresen meghívták találkozóikra, házasságkötésükre, ezzel is kifejezve hálájukat a pályakezdéshez nyújtott segítségéért.

1980-ban, 1982-ben, 1994-ben megszülettek unokái, akik bearanyozták életét, és akiket féltő szeretettel, gondoskodással nevelgetett, segített. Élete végéig a család összetartó ereje volt, a legnagyobb boldogságot az jelentette számára, ha szeretteit maga körül tudhatta.

Egy ilyen alkalommal érte őt az a betegség, amely három hét után, 2011. április 10-én elragadta közülünk.

Elvesztése nagyon megviselte a családot. Hiányzik vidámsága, nevetős hangja, hiányzik a finomabbnál finomabb sütemények íze, illata, hiányoznak aggódó intelmei, melyekkel meg akart védeni mindnyájunkat – és még sok kis apró mozzanat, ami nap mint nap eszünkbe juttatja őt.

Márai Sándor szavai erőt adnak hiányának elviseléséhez:

„Ha nagy csapás, lelki fájdalom ér, mindene előtt gondold arra, hogy ez természetes, mert ember vagy. Mit is képzelél? Ember vagy, tehát kedveseid meghalnak, barátaid elhagynak, s minden, amit gyűjtöttél és szerettél, elrepül, mint a por a szélviharban. Ez nem csodálatos, hanem a természet rendje szerint való, ez az egyszerű és természetes. Inkább az a csodálnivaló, hogy nem érnek mindennap nagy csapások. Ember vagy, tehát szenvedned kell; s szenvedésed nem tart örökké, mert ember vagy.”

Forrás: családi, munkatársi visszaemlékezések.

Munkatársa, ZVARA JÁNOSNÉ
és menyje IFJ. SZUROMI JÓZSEFNÉ
Szarvas

SZÜCS GYULA (Naszvad, [ma Szlovákia], 1928. március 25. – Szolnok, 1995. november 16.): közlekedésmérnök, mérnöktanár, szakközépiskolai igazgató

Felmenői a történelmi Magyarországon, a Nyitra partján, a csallóközi Naszvadon 20 hold földön gazdálkodva éltek. Szülei – édesapja Szűcs Gyula, édesanyja Tóth Borbála – szigorú erkölcsű, mélyen vallásos, egyszerű emberek voltak.

A szorgalmas, hatgyermekes földműves család legkisebb sarjaként neki is kijutott a munkából: kapált, kaszált, gondozta az állatokat, élte a kor paraszttársadalma tagjainak nem könnyű életét.

A hat elemi szülőfalujában járta ki, majd tanítója javaslatára a komáromi szentbenedekrendi Szent Imre Gimnáziumban folytatta tanulmányait.

Tehetséges, jó tanuló gyermek volt, ám az alsó középiskolai négy év után egy időre megszakadt a szépen ívelő, papi pályával kecsegtető folyamat: a II. világháború vihára a 16 éves gimnazistát leventeként előbb nyugatra, majd Németország területén szovjet fogságba esve egészen Moszkváig repítette. Keserves, három és fél éves hadifogság után került vissza, immár Magyarországra 1948 júniusában.

Az ő generációjáról is azt szokták mondani: a történelem elrabolta legszebb éveit, zsenge ifjúságát. És ha ez még nem lett volna elég, távollétében elveszett a szülőföld, a felvidéki otthon – ebben az időben üldözték el az ottani magyarság jelentős részét a honfoglalás óta lakott területeiről. Szüleit, rokonságát még 1947-ben a csehszlovák-magyar lakosságcsere folytán a Baranya megyei Kétújfaluba telepítették ki.

Pécsett talált munkát, és a fogságban kitanult szobafestésből festő-mázoló segédlevelet szerzett. Volt érzéke ehhez a szakmához, ám mérnök

szeretett volna lenni, így a napi fizikai munka mellett tanulva a Nagy Lajos Dolgozók Gimnáziuma esti tagozatán befejezte félbemaradt tanulmányait, leérettségizett, majd 1951-ben sikerrel felvételizett a Szegeden akkor indított Közlekedési Műszaki Egyetemre. Egy év után az intézmény az akkori oktatásirányítás szeszélyei folytán pár évre Szolnokra került, így már ebben a városban szerezte meg üzemmérnöki diplomáját.

Friss diplomásként a szolnoki MÁV-állomáson kezdett dolgozni 1958. január elsejétől. Munkája mellett levelező tagozaton végbizonyítványt szerzett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Külkereskedelmi mérnök-közgazdász szakán.

Két év elteltével a későbbi életpályáját alapjaiban meghatározó ajánlatot kapott Halász Miklóstól, a **szolnoki Samuely Tibor Gépipari Technikum** igazgatójától. Mivel tanulmányai során sok nagyon jó pedagógussal került kapcsolatba, és az is kiderült, hogy van érzéke a tanításhoz, állást változtatott: előbb tanár, később igazgatóhelyettes is lett a Technikumban. Tanítványai és kollégái is tisztelték, szerették következetességéért, szigoráért, gyakorlatias szemléletmódjáért. Felettesei is felismerték szervezőképességét, erélyét; látták, hogy nem ijed meg a mégoly nehéznek tűnő feladatoktól sem, így a Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztálya 1970. augusztus 1-jei hatállyal megbízta egy akkor létrehozott új intézmény, a **Vegyipari, Finommechanikai és Műszeripari Szakközépiskola** irányításával. Keveseknek adatik meg az, hogy teljesen újat alkothassanak, ő lehetőséget kapott rá: alapító igazgatóként formálta és tartalommal töltötte meg a kereteket; új tantestületével lerakta Szolnok máig egyik legsikeresebb szakközépiskolájának alapjait. Érezte, hogy ez a feladat még többet, mást is kíván: a műszaki tudományok mellett a neveléstudományok ismeretét, ezért újra tanulni kezdett, és 1976-ban a BME mérnök-tanári szakán pedagógusképesítést is szerzett.

Fáradhatatlanul, teljes szívvel, sikeresen dolgozott a rábízott iskola felvirágoztatásán, ám ez a megállás nélküli, mértéken felüli erőfeszítés nem kímélte a hadifogságban korán kikezdett egészségét. Ismétlődő, egyre súlyosabb szívproblémái megálljt parancsoltak addig töretlen aktivitásá-

nak: 1981-ben, mindössze 53 évesen leszázalékolták, nyugállományba vonult.

Ballagás 1974-ben

A felvázolt életút összes értékes részletének kibontására nincs elegendő hely, ám életművének néhány súlyponti elemét érdemes közelebbről is megismerni. Az 1960-as években intenzíven iparosodó Szolnok egyre több szakembert igényelt, ezért született döntés 1968-ban egy új szakközépiskola alapításáról, indításáról. 1970. augusztus 1-jére szerkezetkészben állt az új iskola épülete. Még ebben az évben megyei tanácsi határozattal a Tiszaparti Gimnázium – mely azokban az években szakmai képzéseknek is otthont adott – tanárai közül 32 nevelőt áthelyeztek az új intézményhez. A tantestület élére Szűcs Gyulát nevezték ki; ő lett az önállósult iskola első vezetője, vállalva a nehéz feladatot: új iskolát teremteni, pedagógusokat, mérnököket, technikusokat testületté, tanári karrá kovácsolni, a város és a Tisza-vidék gyermekeinek második otthont adni.

A teremtés korszaka volt ez, mert szinte kétkezi munkával kellett létrehozni és berendezni a tantermeket, szertárakat, a mérőlaborokat, műhelyeket. És ami még ennél is fontosabb: megteremteni egy olyan tanár-diák kapcsolatot, amelynek nyomán évről évre jól képzett, közéletiségre fogékony, továbbtanulásra érett fiatal nemzedék hagyhatja el az iskola padjait. Nem volt könnyű, akadt gáncs a kellenél több is, de ő kitartónak, szívósnak bizonyult. Temérdek utánajárással, kilincseléssel kellett elérni, nemegyszer vitával, harccal kiverekedni, hogy megtellessenek a szertárak, a műhelyekben járjanak a gépek, gyarapodjon a műszerállomány. Szolnok létező és elismert középiskolái az új intézménynek óriási ki-

hívást jelentettek: sajátos arculattal, jó teljesítménnyel kellett nevet szereznie, vonzóvá válnia. Ebben a munkában Szűcs Gyula szava mindig a tettet jelentette, ha szólt, a dolgok lényege szólalt meg. Személye példa volt és maradt a legtöbb kolléga számára. Bízott bennük – ennek egyik jeleként mindkét gyermeke az új intézményben töltötte el középiskolás éveit.

Közéleti tevékenysége is példamutató volt. Ez a kor közéleti viszonyai között sok munkával járt, és az emberi teljesítmény terén sem volt kevés.

A Pedagógus Szakszervezetben és egy ideig a város irányításában végzett társadalmi munkát, ahol már egy nagyobb közösség érdekeit képviselte, vállalva, hogy meg nem értésben is lesz része. A szakszervezetben a nevelők, technikai dolgozók érdekvédelme terén szakszerűen, lelkiismeretesen elvégzett minden rábízott munkát. Szolnok város korabeli vezetése, felismerve, hogy a hirtelen nagyra nőtt település ügyei kritikus hozzáértést kívánnak meg mozgalmi területen is, ráruházott egy jó adag felelősséget, bevonna őt a város irányításába. Megbízatása lejártáig fegyelmezetten ellátta ezt a feladatát is, elsődlegesen soha nem a politikumot, hanem mindig a város, az itt lakó emberek szolgálatát tartva szem előtt.

A nappali tanítás mellett esti, levelező oktatás is folyt iskolájában, majd 1972-től a Vízügyi Szakközépiskola, 1974-től pedig a Szakmunkások szakközépiskolája is ott indult el. Ez is sok szervezést igényelt (beiskolázás ezeken a tagozatokon, a délutáni oktatás beosztása, a vizsgák rendjének kialakítása, az érettségi, többször a területi érettségi lebonyolítása).

A feladatokat az igazgatóhelyettesekkel megosztotta, megbízva őket a tagozatok, illetve az iskolai munka egyes részterületeinek összefogásával.

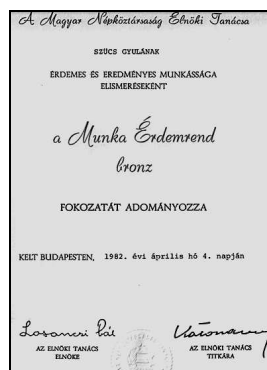
Az iskolának nem volt önálló kollégiuma, csak néhány férőhelye a városi kollégiumban, ezért a vidéki tanulóknak a régióban párját ritkító színvonalú externátusi ellátást szervezett meg. Ez a ma talán ismeretlen fogalom azt jelentette, hogy a tanulók egész nap az iskolában voltak, teljes étkezést kaptak, csak éjszakai szállásuk volt a város valamelyik családjánál. Az iskola ellenőrizte ezeket a szálláshelyeket, s létrehozott egy megbízható hálózatot.

Rendszeresen megtervezte a tanév utolsó három hónapjának programját; ezt mindenki írásban megkapta, s abban megtalálta személyes kötelezettségeit.

A tantestület bővítésével kapcsolatos munkájára is emlékeznünk kell. Nem sajnálta a fáradságot, elment az egyetemek, főiskolák tanulmányi osztályaira, s ott informálódott a meghirdetett állásokra jelentkező fiatalokról. Sikeresen építette be a pedagóguskarba az iskola volt tanítványait, beilleszkedésüket személyes beszélgetésekkel, célzott óralátogatásokkal segítve.

Nevelő-oktató munkája és közéleti tevékenysége elismeréseként az abban a korban szokásos számos *kitüntetés* kapott:

- Kohó- és Gépipar Kiváló Dolgozója (1967)
- Kohó- és Gépipari Miniszteri Dicséret (1968)
- Honvédelmi Miniszteri Dicséret (1973)
- Művelődésügyi Miniszteri Dicséret, Városi Tanács Társadalmi Munkáért ezüst fokozat (1974)
- Haza Szolgálatáért Érdemérem, Szakszervezeti Munkáért Kitüntető Jelvény ezüst fokozat (1978)
- Munka Érdemrend bronz fokozat (1982)

A spanyol nyelv két szót is használ az emlékezni kifejezésre: memoria és recordar. A memoria szót akkor használjuk, ha úgy emlékszünk valakire, mint mikor konkrét dolgot idézünk, például egy dátumot vagy versrészletet; a recordar szót, ha valakire érzéssel emlékezünk. Jelentésében a második szó tartalma a gazdagabb, mert nemcsak konkrét tudás kapcsolódik hozzá, benne van, hogy szeretettel, szívvel emlékezünk.

A továbbiakban emlékezzünk mi szívvel is Szűcs Gyula mérnökstanár igazgató úrra a száraz tényeken túl személyes kapcsolatainak, emberi voná-

sainak felidézésével családtagjai, kollégái, tanítványai emlékeiből építkezve.

Választott hivatása mindenkit bizonyos fokig informál egyéniségéről. Minden munkájában mérnöki pontosság jellemezte. Nemcsak önmagával szemben nyilvánult meg ez a tulajdonsága, hanem környezetétől is elvárta a rendezettséget.

Nem parancsolt, hanem bizalommal, azzal a feltételezéssel támasztott igényeket, hogy a másik fél is jól akarja teljesíteni a feladatait. Tanév végén az aláírt bizonyítványokat bekészítettük az asztalára, hogy aláírja. Másnap visszakaptuk a bizonyítványokat, s benne egy „kutyanyelven” felsorolva, hogy mit kell pótolnunk. Ez a gesztus, hogy nem volt szóbeli utasítás, vagy elmarasztalás, csak figyelemfelhívás, mindenkit arra ösztönzött, hogy próbáljon hibátlanul teljesíteni.

Tisztelte munkatársait. Törekedett a lehetőségeket biztosítani ahhoz, hogy anyagilag rendezett körülmények között élhessenek. Igyekezett az elvégzett munkát elismerni, kitüntetéssel is, és úgy honorálni, hogy az elégedettséget váltson ki.

Jó szervező volt. Az induló új iskolánál egységes követelményrendszert kellett kialakítani, szabályozni a mindennapok rendjét. Ez sok részterületet érintett, például mi az elvárható öltözködés, frizura, magatartás, a mulasztásokat hogyan kell igazolni, mikor kell megérkezni az iskolába, a folyosó rendjének, az iskola tisztaságának őrzését milyen módon lehet biztosítani. Ezeknek a szabályoknak a kialakítása a nevelők, főleg az osztályfőnökök bevonásával történt. Követelménye volt az órarend összeállításával kapcsolatban, hogy minden osztálynak legyen folyamatosan órája.

A hiányzó nevelő lehetőleg szakos helyettesítése a jelenlévők kötelessége volt továbbhaladással, feleltetéssel együtt. A lyukasóra fogalma ismeretlen volt, mert minden tanár órarendjében volt ún. helyettesítő óra, akinek feladata volt váratlan esetben pótolni a hiányzó kollégát; de végső esetben igazgató úr is bement helyettesíteni, hogy a tanulók ne legyenek tanári irányítás nélkül. Szeretett tanítani; nem véletlen, hogy mérnöki diplomája mellé a tanári diplomát is megszerezte. Világos, logikus óravezetése példa volt kollégái számára. Végzett tanítványai gyakran emlegették érettségi találkozókon, alsóbb osztályok üzemeltetési során helyi szakemberként a diákokat fogadva, vagy éppen véletlenül az utcán össze-

futva, hogy még sokáig abból éltek, amit igazgató úrtól tanultak szakmából, emberségből.

Az 1982-ben Pálffy János nevét felvevő iskola volt a második otthona – szó szerint, hiszen az épület 1971 nyarán történt használatbavételétől kezdve ott élt családjával egy szerény szolgálati lakásban. Gyakran a portást megelőzve ment fel első emeleti irodájába, és bizony előfordult, hogy csak a fél nyolcas tv-híradó előtt pár perccel ért vissza – ezt az akkori szinte kizárólagos hírforrást háborítatlanul szerette végignézni.

Ilyen feszített tempó a család megértő támogatása nélkül nehezen lett volna elviselhető. Felesége (Karmazin Mária) az iskolateremtő munka biztos hátterét jelentette, cseperedő két fiúgyermek pedig a kikapcsolódást és a jövőbe vetett hitet, bizakodást hozta el számára. Később menyei, unokái mind-mind egyre több helyet kaptak szívében, melyet sorsszerűen tett próbára az élet egymást követő infarktusok képében. Az első ilyen figyelmeztető jelre, talán szüleitől a génjeibe átörökölt földszeretete miatt kezdett egyre több időt fordítani a Holt-Tisza partján álló kis kertre. Ez is egyfajta teremtes volt, melyben jól kihasználta mérnöki precizitását, kreativitását, gyerekkora óta szinte tudat alatt egyre halmozódó földműves ismereteit. Néhány év alatt afféle földi paradicsomot varázsolt az elhanyagolt földterület helyébe. Maga ültette fáit, szőlőtökeit, jelentős részben maga építette a kis házat és pin-cét; mindeközben örült, hogy családjával együtt teheti mindezt. Gyermekei ifjú felnőtként is csodálták sokoldalúságát, kifogyhatatlannak tűnő energiáját, ma pedig ugyanők öszülő halántékkal, gyermekeikkel és unokájukkal hallgatják a kertben évről évre a susogó lombokat, ízlelik az érett gyümölcsök zamatát, melyek a múlt idő távlatából is a soha el nem múlt szeretetét közvetítik.

Szívós volt az életben, elszántan küzdött az életéért is. Az infarktus háromszor látogatta meg, a harmadik után otthagya a direktori széket, ám levelező tagozaton még tovább tanított, mert családja mellett ez volt mindene, az élete. Egy, a kertben végigdolgozott fárasztó nap után rosszul lett. Kórházba vitték, megműtötték, ám onnan már nem volt visszatérés.

A Pálffy János Szakközépiskola saját halottjának tekintette az iskolaszervező, alapító igazgatót.

Temetésén közel ezer ember – családtagok, volt kollégák, diákok, ismerősök – előtt elmondott beszédében *Csendes Károly*, volt kollégája, régi barátja többek között az alábbi gondolatokkal búcsúzott tőle:

„Egyszer, amikor még az igazgatói lakásban laktatok, azt mondtad: kevés szomorúbb látvány akad, mint egy őszi vasárnapon, úgy alkonyat tájékán az üres, kihalt iskola. Amikor hideg eső verdesi az ablakokat és a szél cibálja a maradék leveleket a vadgesztenyefákról. Amikor eltűnik a fény és a folyosókon az érettségi tablók üveglapjai mögött felismerhetetlenné válnak a jól ismert arcok. A falak nem verik vissza a diákok zsidongását, a fiúk-lányok önfeledt kacaját. A csönd a biztos elmúlást, az elfeledést idézi fel. Igen, mindannyian egyszer majd elmúlunk. De amíg a tanítványaink élnek, emlékeinkben mi is és Te is élni fogunk. Amíg az ő gyermekeik élnek, a Te tanításaid és emberséged is élni fog bennük, jellemükben, munkájukban akkor is, ha az idők ködfüggőnye már végleg eltakar.”

„*Non omnis moriar*” – „Nem halok meg teljesen” – írta jó kétezer éve Horatius.

Szűcs Gyula ifjú gimnazistaként a költő sorait olvasva bizonyára még nem gondolta, hogy évtizedek múlva róla is elmondhatják majd a túlélők, az élők: a Te emléked is örökké áll, nem fog rajta rohanó idő. Most már folyton az leszel, aki voltál!

Források:

- Utolsó hivatalos önéletrajza
- Családtagok, kollégák, tanítványok, barátok visszaemlékezései
- Sógornak, dr. Somodi Istvánnak a temetésre írt nekrológja
- Csendes Károlynak a temetésen elmondott búcsúbeszéde
- Misurák Dénesné méltató beszéde az iskola 40 éves jubileumi rendezvényén
- A Pálffy János Műszeripari és Vegyipari Szakiskola negyedszázadát bemutató jubileumi emlékkönyv
- Galsi Isméria visszaemlékező sorai

Fia, Szűcs Gyula
Szolnok

„A tehetség, a képességek optimális kiművelése
nagyobb nemzeti vagyon,
mint a termőföld, az ásványi kincsek...”
(Kiss Árpád)

T

TÍMÁR ISTVÁNNÉ Énekes Lenke (Sopronhorpács, 1930. augusztus 31. – 1991. március 8.): általános iskolai tanár, népművelő

Édesapja, Énekes Kálmán a helyi iskolában tanított. Helytörténészként nagy érdeklődéssel kutató Sopronhorpács és környéke múltja után. Feldolgozta a sopronhorpácsi gróf Széchenyi-kastély történetét. Kisebbik lánya, Lenke gyakran elkísérte gyűjtőútjára. Kíváncsian hallgatta az idős elbeszéléseit. Édesapját 1942-ben Sopronba helyezték. A család is oda költözött.

Lenke középiskolai tanulmányait Sopronban végezte. Ezután a Budapesti Pedagógiai Főiskolán magyar-ének szakos tanári diplomát szerzett. 1950-ben **Vitnyéden** kapott állást. Fiatal, egyedülálló tanárként az iskolában szolgálati szobában lakott. Közvetlen, barátkozó természetéből adódóan gyorsan kapcsolatot teremtett a falu fiatal és idős lakóival.

Azonnal meglátta azokat a kincseket, amelyek kimondottan a településre voltak jellemzők: ősi játékok, táncok, népi szokások. „Itt találkoztam össze egy istenverte talajjal és egy istenáldotta néphagyománnyal” – vallotta.

Első vitnyédi osztályával (1951)

Tanítványai érdeklődését kiváló pedagógiai érzéssel motiválta. Gyakran biztatta őket: „Holnap mindenki énekeljen néhány olyan dalt, amelyet szüleitől vagy nagyszüleitől hallott! Szeretném őket én is megtanulni.” Ahogy gyűltek a dalok, úgy melegedtek a baráti kapcsolatok. A szülők is kíváncsiak voltak, ki az a tanítónő, akit ezek a régi dalok érdekelnek. Felkeresték, felajánlották segítségüket és együttműködésüket.

Tudomására jutott, hogy Vitnyéden 1934-től kezdődően a második világháborúig működött a Vitnyédi Gyöngyösbokrétá, néphagyományként élt a „Bölcsőcske” és a „Pünkösdlő”. Ez utóbbit Bartók Béla 1938-ban fonográfra is felvette.

A tanárnő már tanításának első évében tánc csoportot hozott létre az iskolában a 8. osztályosok körében. A csoport még abban az évben megyei első helyezést szerzett a soproni Megyei Kulturális Fesztiválon.

1952-ben az egykori „gyöngyösbokrétásokat” bevonta a fiatalok közé. Jóska bácsinak azt mondta, hogy Lajos bácsi is jön, Péter bácsinak pedig már azt mondta, hogy Jóska bácsi és Lajos bácsi is. Így természetesen mindenki elment. Egy családból négyen-öten is mentek, a szülők és a gyerekek is. Így sikerült több mint 60 embert összehozni. Esténként a kultúrházban találkoztak. A fiatalok és idősök együtt jártak a foglalkozásokra. Ebből a csoportból alakult meg 1953-ban 36 fős létszámmal a „Vitnyédi Népi Együttes”. Az együttes tagjai télen minden este, nyáron ritkábban találkoztak. Fellépésükkel már az alakulás évében „Szocialista Kultúra Erdemrend” kitüntetést kaptak Budapesten. Az első színpadra állított mű címe: *Majális Vitnyéden*. Ebben három korosztály szerepelt.

Énekes Lenke neve a hagyományörzők körében egyre ismertebbé vált. A komoly teljesítmény hatására sokan megfordultak Vitnyéden, többek között Lajtha László énekgyűjtő, Igaz Mária gyermekjátékgyűjtő, Béres Ferenc népdalénekes és felesége, dr. Barsi Ernő győri főiskolai tanár. Muharay Elemér és Gábor Anna a néptáncok színpadra állításában segítettek.

A Vitnyédi Népi Együttes egyre több meghívást kapott. Különösen érdekes volt az 1956-os szereplésük Klagenfurtban, Grazban és Villachban. Itt mutatták be a vitnyédi verbunkot, a majálist és a párnatáncot. A darabban több korosztály szerepelt, a végén valamennyi korosztály együtt táncolt. Felejthetetlen élmény volt számukra, hogy a bemutatóra a kint élő magyarok odasereglettek, üdvözölték honfitársaikat.

1971-ben Énekes Lenke a faluban gyűjtött gyermekdalos játékokat a Magyar Rádió országos gyermekjáték-pályázatára küldte. A pályázat 84 gyermekdalos játékot tartalmazott, és első díjat nyert.

Az együttesnek a továbbiakban is mozgalmas élete alakult ki. Rengeteget utaztak, szerepeltek. 1976-ban a televízió „Tojáspatkoló” című műsorában a vitnyédi kislányok a Pünkösdlővel léptek fel. 1977-ben a Hősök terén felállított dísztribün előtt a verbunkot adták elő. 1978-ban a

Csallóközi Dalos Fesztiválra utaztak. 1979-ben a Nemzetközi Gyermekév alkalmából Burgenlandba kaptak meghívást, ahol Magyarországot képviselték. Nagy kitüntetés volt számunkra, hogy a díszfelvonuláson ők vihették a magyar zászlót.

1983-ban a Magyarok Világszövetsége megbízásában a „Vitnyédől Tokióig” című rendezvényen Énekes Lenke népi gyermekjátékokat tanított a világ minden tájáról érkezett magyar származású oktatók részére. A rendezvényt követően 100 fős csoport érkezett Vitnyéde tapasztalatcserére.

Népművelői tevékenysége mellett az iskolában is elismert pedagógiai munkát végzett. Tanítványai tisztelték, szerették, tanítási óráit szívesen, érdeklődést felkeltően, gazdag pedagógiai tartalommal, változatos módszerekkel vezette. Magyar irodalom óráin a kötelező tananyag mellett felhívta a figyelmet a magyar és világirodalom értékes alkotásaira, motiválva tanítványait a rendszeres olvasásra. Énekóráinak kezdetekor a diákok helyi népdalokat énekelték, erősítve ezáltal is a lakóhelyhez való kötődést. Figyelmet fordított a komolyzene és a zeneszerzők megismerésére. Sok esetben előfordult, hogy amikor egy-egy költő, író vagy zeneszerző életútjáról beszélt, elérzékenyült. Egy-egy ilyen eset a tanítványaiiban is mély érzelmeket keltett.

Horváth Józsefné Simon Brigitta volt tanítvány visszaemlékezése: „Énekes Lenke 1961-ben lett az osztályfőnököm. Édesanyám akkor megjegyezte: nagyon jó, becsületes, igazságos és szigorú tanár nénit kaptál. A magyar irodalmat és az ének tantárgyat tanította. Tantárgyait minden diákkal megszerettette. Magyar irodalomórákon a tanítás befejezése előtt 5 perccel mindig valami érdekeset mesélt, és a legizgalmasabb résznél hagyta abba. A következő órát már alig vártuk, hogy a mese folytatását hallhassuk. A mese főként népmese vagy történelmi témájú elbeszélés volt. Néha a saját életéről is mesélt, de nem nevezte meg a szereplőket, csak később jöttünk rá, hogy kiről volt szó. A nyelvtan nehéz tantárgy, mégis szerettük. Minden tanóra elején rövid tollbamondást írtunk, aztán egymás munkáját javíthattuk. Ez érdekes feladat volt számunkra, sokat tanultunk egymástól. Az ének tantárgyat is ő tanította. A dalokat nemcsak énekeltük, hanem dúdoltuk, füttyültük és kottázva le is írtuk.

A zeneszerzőkről is sok érdekes dolgot mesélt. Akinek jó hallása volt, énekkarba hívta, ahol még tovább csiszolódott a zenei műveltségünk. Gyakran szerepelünk iskolai ünnepélyeken, színdarabokat tanultunk, amelyeket kultúrházban adtunk elő a nagyszámú kö-

zönségnek. A népi játékokat, hagyományokat kutatta, ezáltal kitűnő kapcsolatokat teremtett a falu lakóival.”

Énekes Lenke pályafutásának 40 éve alatt felbecsülhetetlen munkát végzett a településen. Kiváló tanár, a falu hagyományait újraélesztő és népszerűsítő szakember volt. Sok éven át a kultúrház igazgatói teendőit is ellátta, gyermekklubot vezetett.

Kitüntetései:

- Kiváló Népművelő (1972)
- Nívó-díj (1980, 1985)
- Pedagógus Szolgálat Emlékérem (1986)

1991. március 8-án váratlanul halt meg. Halála nagy űrt hagyott minden tisztelőjében, sokan érezték magukénak Kodálytól sokszor idézett sorait: „*A falu megteremtette a tradíció folytonosságát, a mi dolgunk átvenni tőle és tovább ápolni. A tűznek nem szabad kialudnia.*”

Tóth Lászlóné – egykori tanítvány, később koléga – így emlékezik: „Lenke néni negyedik osztályos koromban került a falunkba. Nála ismertem meg a magyar irodalom és népi költészet gyöngyszemeit. Nagyon szerettem mint pedagógust. Közép- és főiskolás koromban is szoros kapcsolatban voltam vele, sokat segített nekem, különösen kezdő koromban. Később rájöttem, hogy csodálatos kincset kaptam tőle, amit a rám bízott kisgyermekeknek az óvodában tovább kell adnom.”

Tóth Istvánné, nyugdíjas óvónő emlékei: „Énekes Lenkével már Vitnyédre érkezése első évében barátságot kötöttünk. Mint óvónő, 1961-ben kerültem vissza szülőfalumba korábbi munkahelyemről, Fertőszéplakról. Egy tantestületben dolgoztunk, ő tanítóként, én vezető óvónőként. Munkánk során napi szinten találkoztunk. Megbeszéltük szakmai problémáinkat, egy-egy szép eredmény elérésének hátterét, küzdelmeinket. Nyaranta együtt jártunk néptánc tanfolyamokra, továbbképzésekre.

Szüleim 1934-ben a Gyöngyösbokréta tagjai voltak, később egész családunk a vitnyédi Népi Együttesben táncolt. Édesanyám, Horváth Péterné Nagy Anna hagyományörző munkát végzett a faluban, a Rábaközi Napok rendezvényen »Falucsúfolójával« a döntőbe jutott. Később, 1972-ben a »Népművészet Mestere« címet is megkapta adatközlő kategóriában, és a Nemzeti Kulturális Örökség jegyzékére került. Lenke nagyon sokszor jött hozzánk tapasztalatcserére, édesanyám tevékenyen segítette.

Akkoriban a pedagógusok fizetésük kiegészítéséhez pedagógusföldet kaptak. A termés eladásából származó bevétel segítette a megélhetésüket. A fizikai munka óriási időt vont el tőle, de Lenke a saját bevételét teljes

egészeben a népi együttes működésére, fennmaradására fordította. Az együttes tagjai közül is sokan vállaltak munkát a tsz-ben, a kapott pénzt útiköltségre, az együttes fellépéséhez szükséges zenekíséret fedezésére fordították.

Jó ismerője lettem örömeinek és vívódásainak is. Férjével együtt két gyermeket nevelt. Szabad ideje alig volt, gyermekeinek nevelését a nagyszülők segítették. Így is nehéz volt a családi összeütközéseket mérsékelni. Sokat vívódott azon, hogy helyben kevés támogatást kapott. Gyakran tapasztalta a jóindulat, a jóakarat hiányát. Anyagi nehézségei is voltak. A problémák ellenére odaadóan végezte elhivatottságából fakadó munkáját.

1988-ban Énekes Lenke szorgalmazására a helyi óvodában is elkezdtük a néphagyományok ápolását. Helyi játékokat, mondókákat építettünk be pedagógiai programunkba. Akkoriban 4 óvónő dolgozott az óvodában: Kerényi Károlyné, Rabi Zoltánné, Tóth Istvánné és Tóth Lászlóné. Mindannyian támogatói voltak a hagyományápolásnak. A környéken felfigyeltek munkánkra, sok óvónő érkezett hozzánk tapasztalatcserére. Énekes Lenke értékes, lelkesítő előadásával gazdagította bemutató munkánkat.”

Wellner Tiborné, volt igazgató visszaemlékezése:

„1970-ben kerültem Vitnyédre. Szülőfalumból, Himodról magammal hoztam a néptánc szeretetét. Mégis nagyon meglepett a községi és iskolai ünnepélyeken bemutatott gazdag, népszokásokkal tarkított műsor. Még most is csodálkozással tölt el az élmény, amikor először hallottam énekelni a »Zöld selyemből van...«, »A vitnyédi, a vitnyédi templom tetejére...«, »Sünek a kenyerek...« című dalokat, végignézhettem a betlehemezés, a bölcscsokszék, a lucázás, a húsvéti locsolás, a »Mexikó pusztai darás mácsik« című játékokat. Akkor tudtam meg, hogy a falunak milyen csodálatos népi hagyományai voltak az 1930-as években. A háború miatt azután elakadt a folyamat.

Mint megtudtam, Énekes Lenke 1950-ben került a faluba. Nagy érdeklődést mutatott minden eredeti dolog iránt. Vasalókat, köcsögeket, népi viseletet, csizmákat gyűjtött, majd az anyagokból kiállításokat rendezett. Ő volt a »mozis«, a könyvtáros, a »mindenes«. Akkoriban a faluban hetente egyszer filmet vetítettek. Sok érdeklődő jelent meg a vetítéseken, akikkel szívesen szót váltott. Könnyen tudott kapcsolatot teremteni mindenkivel. Később kulturális foglalkozásokat szervezett, jó viszonyt alakított ki a lakossággal. A foglalkozások alatt beszélgettek, anekdotákat mondtak, regényrészleteket olvastak, de volt közös játék, tánc és színdarab tanulása is.

A vitnyédiek egyre nagyobb létszámban kapcsolódtak be a kultúrházi tevékenységbe. Érezték, hogy a tanárnő igazi elhivatottságból végezte hagyományápoló tevékenységét.

Anyagi elismerést nem kapott, nem is várt. Sikereivel soha nem kérkedett hivatalos helyeken. Sőt, a sok siker egyeseknek néha »kínosnak« tűnt. Nehéz volt ezt magában feldolgoznia. De volt egy »csak azért is érzés«, konokság, bizonyítási vágy benne. Munkáját országos szakmai körökben nagyra becsülték.

Ha most láthatná, büszke lenne, hogy az általa nevelt »fák magja« jó talajra hullott. Tisztelet és hála övezi mindenki részéről a faluért tett áldozatos munkáját.”

Kiss Tóth Istvánné, egykori tanítvány így emlékszik vissza: „Nagy szeretettel és tisztelettel emlékezem vissza ÉNEKES LENKE tanárnőre. Nagybetűvel írva és értve. Negyedik osztályos tanuló voltam, amikor Vitnyédre érkezett fiatal pedagógusként. Első kapcsolatom akkor alakult ki vele, amikor az iskolai könyvtárban az olvasásra irányította a figyelmemet. Motiváló ereje később meghatározta pályámat: könyvtáros és népművelő lettem. Ötödik osztálytól az irodalmat és az éneket tanította osztályunkban. Nagyon vártam az irodalomórákat, ahol figyelemfelkeltő előadásaival, anekdoták elmondásával tette érdekessé számunkra az ismereteket. További szép élményeket nyújtott mindannyiunk számára az énekóra, főként a sok-sok énekkari szereplés, versenyeken való megmérettetés. Azóta is sokszor eszembe jut kiváló szervező munkája. Énekkari szerepléseinkhez zenekari kíséretet is biztosított. Fuvolásként jómagam is tagja voltam a zenekarának.

A színjátszás ugyancsak sok-sok munkát kívánt tőle. Egyik alkalommal Kisfaludy Károly »Kérők« és »Csallódások« című vígjátékával szerepeltünk nagyon nagy sikerrel. Ha egykori osztálytársaimmal találkozunk, felidézzük azt a sok szépet és jót, amit tőle tanultunk. Mindig szóba kerül nagyszerű személyiségformáló tevékenysége.”

Török Ferencné, volt tanítvány visszaemlékezőse: „Általános iskolai élményeim között kutatva szeretettel gondolok vissza Énekes Lenke tanárnőre. 1950-ben mint pályakezdő tanár érkezett falunkba. Izgatottan vártuk a vele való találkozást. Bemutatkozása után mesével kezdte az első órát. Irodalomórái színesek, gazdagok voltak. Énekóráin zengett az osztályterem a szebbnél szebb népdaloktól. Felkeltette érdeklődésünket a komolyzene iránt is. Szigorú következetessége ellenére nagy tisztelettel viseltettünk iránta. Fáradságot nem kímélt, értéket teremtett és hagyott ránk. Hálával és köszönettel tartozunk neki.

Tanítványai közül többen – köztük én is – az »Énekes Lenke Hagyományörző Népdalkör« tagjai vagyunk. Tovább ápoljuk az általa gyűjtött népszokásokat, hagyományokat. Amikor megtisztelte jelenlétével 25 éves osztálytalálkozóinkat, közösen elevenítettük fel a régi huncutságainkat, csínytevéseinket. Gyermekeimet is ő tanította több éven át. Leányom ének-zene szakos tanárként a Szili Általános Iskolában adja tovább

tanítványainak Lenke néni örökségét, a népdalok iránti szeretetét. Biztos vagyok benne, hogy szeretett tanárnőm most is az égi katedráról figyel, hogy a tőle kapott pedagógiai gazdagságot miként tudtam az életben hasznosítani.”

Fekete Bálint, unokája emléksorai: „Megtisztelő számomra nagyanyámra emlékezni. Amikor itt hagyt bennünket, én még csak két hónapos voltam. Édesanyámtól és ismerőseiktől hallottam életéről, munkásságáról. Egykori diákjai ma is szeretettel emlékeznek rá. Életének meghatározó eleme volt a népművelő tevékenység. Én öt éve táncolok a róla elnevezett vitnyédi néptánc együttesben. Fellépéseink alkalmából még ma is mindig emlegetik, sok tisztelője van. Szeretnék a nyomdokaiba lépni. Továbbtanulásomat ennek érdekében terveztem, felvételt nyertem az ELTE néprajz szakára. Bizonyára sikerül megőrizni és továbbfejleszteni nagyanyám hagyatékát. Hitvallását mindig szem előtt tartom: az ősi tűznek nem szabad kialudnia.”

Énekes Lenke halála után a szervezett hagyományörző munka egy időre megszűnt. Halálának ötödik évfordulóján, 1996-ban a tanárnő tiszteletére kollégái és egykori tanítványai emlékműsort rendeztek. Az emlékműsor keretében a gyermeknéptánccsoport, a népdalkör és a tánccsoport közösen felvette a tanárnő nevét, és megalakította az »Énekes Lenke Hagyományörző Néptánc Együttes és Népdalkör“-t.

1996-ban Zsámbokiné Buday Anna iskolaigazgató és Tóth Lászlóné óvodavezető szorgalmazásával a Művelődési Házban néprajzi szobát avattak fel a helyi hagyományok őrzése céljából. Oklevelek, tablók, fényképek, népviseleti ruhák sokasága található a teremben.

Jelenleg közel 60 ember őrzi és ápolja a hagyományokat Vitnyéden. Azon fáradoznak, hogy ismét országos hírűvé tegyék táncaikat, játékaikat, népdalaikat.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a »*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*« című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az »Emelj fel emléki!« Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Volt kollégája,
TÓTH ISTVÁNNÉ HORVÁTH ANNA
Vitnyéd

DR. TÓTH LAJOS (Szendrő, 1923. február 16. – Szarvas, 1989. május 20.): kántortanító, tanár, a neveléstudományok kandidátusa, felsőfokú óvónőképző intézeti igazgató, tanszékvezető főiskolai tanár

Édesapja, Tóth Lajos bányász volt, édesanyja, Béres Margit a két gyermek nevelése mellett a megélhetéshez szükséges ház körüli teendőket látta el.

Elemi iskoláit Szendrőn végezte, gimnáziumi tanulmányait pedig Miskolcon. 1943-ban Egerben szerzett kántortanítói oklevelet. Pedagóguspályáját **Szeghalmon** kezdte, majd **Dombegyházán** lett kántortanító, 1951-től pedig igazgatóhelyettes.

1946-ban házasságot kötött Rankl Jolánnal. Felesége apró gyermekeik nevelése közben szerzett tanítói oklevelet. Végtelen türelme, lelkesedése, szorgalma, következetessége, gyermekszeretete emelte a „tanítónő” fogalmának mindenki által megbecsült, tisztelt és szeretett megtestesítőjévé, ugyanakkor ő jelentette, teremtette meg azt a bizonyos „biztos hátteret”, amelyben a férje kibontakoztathatta sikeres életpályáját, és ebben a harmonikus és szeretetteljes családi légkörben nevelhették fel gyermekeiket: Lajost, Gábort és Nándort.

Tóth Lajos a pedagógushivatás gyakorlása közben a tanulás, az önképzés vágyától hajtva a Szegedi Tanárképző Főiskolán, majd az ELTE magyar-történelem szakán szerzett tanári diplomát 1957-ben. Eközben 1952-ben megbízást kapott a **Mezőkovácsházi Állami Gimnázium** megszervezésére és vezetésére, valamint itteni tevékenységéhez kapcsolódik magának a gimnázium épületének megvalósulása is.

Fia, Tóth Nándor (a továbbiakban *gyermeke*) visszaemlékezése: „Bő két évtizeddel később édesapámmal átautóztunk Mezőkovácsházán, akkor mutatta meg nem kis büszkeséggel: »Kisfiam! Ez az első iskola, amelyet építettem.«”

Hamarosan újabb megbízást kapott: a Hazafias Népfront megyei titkára lett. Két év elteltével, 1956-ban a **Békés Megyei Tanács Művelődési Osztályának** élére került. Az akkori politikai eseményeket követő retorzió során – vállalva kiállásának kockázatait! – minden alkalommal igyekezett „tisztázni” a meggyanúsított pedagógusokat.

Gyermeke így emlékszik: „Ezzel két idősebbik fia kamaszként szembesült, amikor sportolásuk révén járták a megyét, és itt is, ott is akadt egy-egy ember, aki odafordult hozzájuk: »Te tényleg 'annak' a Tóth Lajosnak a fia vagy, akinek annyit... köszönhetek?«”

Ez a megbízás 1959. április 30-ig tartott.

A hazai tanító- és óvónőképzés felsőfokúvá emelése terén kimagasló feladatot kapott: az újonnan létrejövő **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet** megszervezésével és igazgatói teendőinek ellátásával bízták meg. Ő alakította ki a tanári és gyakorlóóvodai óvónői testületet. Békés megye legkiválóbb pedagógusait hívta meg, s olyan magas szintű tevékenységet végzett és végeztetett, hogy rövid időn belül a szarvasi képző lett az ország legelismertebb óvónőképzője. Évtizedekre szólóan megteremtette a színvonalas oktató-nevelő munka feltételrendszerét, amelybe beletartozott a tanárok lakhatásának biztosítása a tizenkét lakásos tanári ház felépítése által, majd a hallgatók kulturált, korszerű elhelyezése a Tessedik alapította műemléki gazdasági iskola épületének kiváltására megálmodott, és oly sok küzdelem és harc árán felépített új kollégium.

A volt gimnázium épülete lett az óvónőképzés színhelye, ahol 1959 júniusában még az érettségi vizsgák zajlottak, a következő hónapban már a felsőfokú óvónőképzésre jelentkezettek felvételi vizsgái kezdődtek. Tóth Lajos sok teendője között ezekre is nagy figyelmet fordított: részt vett az alkalmassági vizsgákon. Biztató, bátorító megnyilatkozásaival oldotta a vizsgák feszültségét és izgalmát. Aki pedig hallgatóvá válhatott, ugyanilyen támogató légkörben, a pedagógusok segítő jóindulatával, ugyanakkor kellő elvárásokkal és igényességgel készülhetett választott hivatására.

Tóth Lajos szüntelenül figyelemmel kísérte az oktató-nevelő munkát, a gyakorlati képzést, de a hallgatók életének minden részterületére is fókuszoltan ügyelt. A pályára történő felkészítésnek számtalan lehetőségét biztosította az intézmény: gazdag kulturális- és sportprogramok, könyvtárhatalmas használat, zene- és énektanulás, a képzőművészeti alkotótevékenység összes feltétele, valamint a tudományos kutatómunkába történő bekapcsolódás minden összetevője adott volt. Mindehhez számtalan segítséget nyújtott az Intézet nevelőtestülete és igazgatója. Az alapozó tárgyak mellett már az első évfolyamon szerepelt az óvodaszervezetten nevű tantárgy, melyet Tóth Lajos adott elő, és kollokviumon kért számon. Előadásai magas színvonalúak és jól követhetőek voltak. A vizsgán mindig olyan légkört teremtett, ahol a vizsgázó a tudása legjavát hozhatta felszínre, s az elméleti ismereteket ötvözhette az óvodai élet gyakorlati követelményeivel. A későbbi években pedig a neveléstörténetet oktatta a képzés negyedik félévében. Tanítványai hasonlóan szép emlékeket őriznek e tárgyhoz kapcsolódóan is. Más tárgyak vizsgáit is figyelemmel kísérte – jelenléte mindig nyugalmat, biztatást, jóindulatot sugárzott. Tanári munkássága példamutató volt: szaktudását, jó szervezőképességét, kitartását mindenki nagyra becsülte. Sokoldalúságát, a pedagóguspálya iránti elhivatottságát igazolja, hogy magas szintű oktató-nevelő munkájával párhuzamosan aktívan vállalt részt a tudományos kutatásban és a közéletben egyaránt. Mindig megtalálta feladatait és helyét mind az általa vezetett intézményben és Szarvas városában, mind az országos szervezetekben. Szervezője és rendezője volt több alkalommal a magyarországi óvónőképző intézetek tudományos üléseinek. Saját intézeti előadóin kívül a legnevesebb országos hírű és külföldi előadók meghívásával is emelte a rendezvény színvonalát, s tette színesebbé ezeket.

Tudományos kutatómunkáját az alaposság, a pontosság és a hitelesség jellemezte. „Nem aprózta el írásait, gondolatait, hanem belemerült és mélyre ásott kutatási területén.” – írja ez irányú munkásságáról dr. Búzás László.

Szakmai felkészültsége és érdeklődési területe alapján elsősorban a neveléstörténet kutatásában mélyült el. A XIX.-XX. század fordulójának meghatározó személyisége volt Benka Gyula

Szarvason, akinek a nevét ma is őrzi evangélikus általános iskola és óvoda. Az ő életét, iskolaszervező munkáját, pedagógiai és pedagógiai írói tevékenységét mutatja be a róla és a szarvasi nevelőképzés történetéről szóló könyvében 1964-ben. Ezt követte a szarvasi tanítóegyesületi mozgalom történeti feltárása, majd Krecsmarik Endre életének és munkásságának több éven át tartó szorgalmas munkával történő feldolgozása, később könyv formájában történő kiadása. Önálló tudományos műveinek írásával párhuzamosan szerkesztette a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet évkönyveinek 1. és 2. számát, a Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményeinek 1-2-3-4-5. számait. Ezen kívül jelentős számban olvashatjuk elméleti munkáit különböző szakfolyóiratokban, periodikákban.

Az Óvónőképző Intézet tanári kara és óvónői 1963-ban

Sikereket ért el a nemzetközi kapcsolatok kiépítésében is: a bulgáriai burgaszi óvónőképzővel, az újvidéki és lévai pedagógusképzőkkel alakított ki munkakapcsolatokat.

1967-ben áthelyezéssel került a – később Tessedik Sámuel nevét viselő – **Szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumba**. 1970. szeptember 1-jétől a felsőfokú technikum az akkor alapított Debreceni Agrártudományi Egyetem Főiskolai Kara lett, s ennek megfelelően az oktatók átminősítése is megtörtént. Korábbi besorolásának megfelelően főiskolai docens lett a Marxizmus-Leninizmus Tanszéken, a tudományos szocializmus tantárgyfelelős oktatója. Ezt a tantárgyat oktatta a kar harmadéves hallgatóinak 1987-ben történt nyugállományba vonulásáig. Kiváló előadásmódjával, a tananyagon messze túllépő elemzéseivel meg tudta kedveltetni – a hallgatók által nem igazán szeretett – tantárgyat. Szemináriumi foglalkozásain engedte a hallgatók

özötti viták kibontakozását, a nézetek ütközését, az éppen aktuális kérdések napirendre tűzését.

A tudományos szocializmusból kollokválniuk kellett a hallgatóknak. Vizsgáztatóként mindig arra törekedett, hogy a diák kibonthassa mindazt, amit tud, és nem arra volt kíváncsi, hogy mit nem. Megkövetelte a leadott tananyag ismeretét, de a kreatív gondolatokat is értékelte. A hallgatók tisztelték és becsülték széleskörű tárgyi tudásáért, humanizmusáért. E tisztelet abban is kifejezésre jutott, hogy előadásain nem kellett katalógust tartania, mivel az évfolyam 80-90 százaléka minden alkalommal ott volt az előadóteremben. Szemináriumai pedig szinte mindig teljes csoportlétszámmal zajlottak.

Tanári munkája mellett tudományos tevékenysége is kiemelkedő. Számos tanulmány, könyv szerzője, szerkesztője, a főiskolai kar legtöbbet publikáló oktatója volt. Különböző kötetekben, folyóiratokban, periodikákban megjelent tanulmányainak a száma meghaladja a százat. Szarvasra kerülése óta kezdett foglalkozni Tessedik Sámuel életművének feltárással. Tessedik Szarvas emblematiszta alakja. Az 1767-ben – 25 éves korában – Szarvasra kinevezett evangélikus lelkész hozta létre Közép-Európa első gazdasági tanintézetét 1779-ben – ma Tessedik Múzeum –, és építtette fel az evangélikus Ótempomot. Irodalmi munkássága saját korában kiemelkedő, műveiben megfogalmazott nevelési elvei ma is érvényesek. Nem véletlen tehát, hogy dr. Tóth Lajos érdeklődése a tessediki életmű feltárássá irányult. Hiánypótló könyvet írt Tessedik Sámuelről, számos tanulmánya jelent meg róla, nevelési, pedagógiai elveit kandidátusi disszertációjában foglalta össze. 1977-ben védte meg disszertációját, és kapta meg a Magyar Tudományos Akadémiától a neveléstudomány kandidátusa tudományos fokozatot.

Gyermeke így élte meg ezt az eseményt:

„Mindannyian ott voltunk a Tudományos Akadémián, az egész család. Én különösen izgultam, hiszen tudtam, odahaza naponta tapasztaltam, hogy apám milyen mélységes alázattal, már-már megszállottsággal dolgozik Tessedik szellemi hagyatékának feltárással és felmutatásával. Nem ismert sem éjjelt, sem nappalt, az írógép csak kopogott, vagy a lakásban, vagy a teraszon, pedig édesanyám de sokszor figyelmeztette: pihened kellene már... Az évek során Tessedik Sámuel nem csupán példaképe lett apámnak, de már-már családtaggá is előlépett. Gyakori beszédtema volt

kifogyhatatlan gazdagságú személyisége – akár a terített asztal mellett is –, de faladatokat is kaptunk tőle apám által, ha mást nem, a gépelési hibák keresését... A hangulat, az atmoszféra, az elnökség, az opponensek, az egész procedura szigorú tudományossága – meg az, ami előtte oly sok ideig feszültségben tartotta apámat – maga a védelem, az azonnali kérdések és a válaszok párviadala ma is előidézi apám kissé sápadt arcát, a szokásosnál kissé halványabb hangját, de meggyőződéses érvelését is. Dr. Simon Gyula, a Magyar Pedagógiai Társaság elnöke, ezúttal mint opponens, a disszertációt a tessediki életmű szintézisének nevezte... Ma is beleborzongok a büszkeségbe...”

Ekkor főiskolai tanár és a Marxizmus-Leninizmus Tanszék vezetője lett. E pozíciót nyugdíjba vonulásáig – 1987-ig – töltötte be.

Hihetetlen munkabírással nagyon sokat tudott dolgozni. Ezt bizonyítja a már előbb említett több mint 100 publikációja. Tényként fogadhatjuk el, hogy az ország egyik legkiválóbb Tessedik-kutatója volt, műveit ma forrásműként használják.

Kiss Gyula így értékeli ezt a munkásságot:

„Amikor Tóth Lajos monográfiáját Tessedikről megírta, kincsesbányát tárt föl. Emléklángot gyújtott egy kivételes képességű, fáradhatatlan, türelmetlenül – de nem kapkodva – tevékenykedő alkotó szellemnek.”

Itt érdemes megjegyezni, hogy Tessedik szobra az említett monográfia szerzőjének javaslatára „költözött” a város másik pontjáról pontosan a mai helyére, a mezőgazdasági képzés szarvasi fellelővárána modern épülete elé. Ezáltal valószínűleg meg a múlt és a jelen egysége, Tessedik szellemi és épületeiben manifesztálódó fizikai örökségének párját ritkító komplexitása.

Írt mezőgazdasági termelőszövetkezetekről, ipari szövetkezetekről (pl. a szarvasi Vas-Fémipari Szövetkezet 20 éves története). Utolsó nagy munkája az akkor még a legnagyobb munkáltatónak, a Szarvasi Állami Tangazdaságnak a története.

Szerkesztőként szintén sok kiadvány fűződik a nevéhez. Ezek főként városi jellegű tanulmánykötetek, amelyek különböző évfordulók alkalmával jelentek meg, és Szarvas legfontosabb intézményeit, fejlődéstörténetét mutatják be.

De szerkesztett olyan kötetet is, amely a magyar vízgazdálkodás nagyjainak állít emléket. Ez a *Körös-parti szoborsétány* című kötet. Ebben a főiskolai kar oktatói által írt dolgozatok találha-

tók azokról a kiváló szakemberekről, akiknek mellszobrai a főiskolai kar előtt vannak felállítva. Rendkívül aktív tagja volt tanszékvezetőként a főiskola Kari Tanácsának. Javaslati, felvetési, észrevételei gazdagították a kar programját, sokszor adtak új irányt vitatott kérdéseknek. 1984-ben az egyik tanácsülésen felvetette, hogy ne csak beszéljünk Tessedik hagyatékáról, hanem a főiskolai kar kísérleti jelleggel változtassa meg a kétféléves (szemeszteres) képzési rendszerét és vezesse be a Tessedik által megvalósított – a mezőgazdasági ciklusokhoz jobban igazodó – háromharmados (trimeszteres) formát. Ez azt jelentette, hogy a felsőoktatásban megszokott két félév, két vizsgaidőszak helyett három harmadból és három vizsgaidőszakból áll egy tanév. A Kari Tanács – nagy vita után – elfogadta a javaslatot. A kísérlet végül is nem hozta a várt eredményeket, s három év után visszatértek a főiskolai karon a kétféléves rendszerhez.

Dr. Tóth Lajos társadalmi tevékenysége is rendkívül sokrétű volt. Számos egyesületnek, szervezetnek volt tagja, nagyon sokat dolgozott a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) keretében. Számos előadást tartott Szarvas és környékének intézményeiben, vállalatainál, szövetkezeteiben. Megszervezte a főiskolai hallgatók TIT-előadó-képzését, amelyen évenként 20-25 hallgató vett részt és kapott TIT-előadó oklevelet. Az itt szerzett ismereteket későbbi életükben is jól tudták hasznosítani, mivel számosan kerültek vezetői beosztásba, ahol beszédeket kellett tartaniuk. Hasonló nevelői céllal szervezett és rendezett magas színvonalú hallgatói vetélkedőket, előadásokat, kiállításokat. Tíz éven át szerkesztette Főiskolai Kar Tudományos Közleményeit. Irányítása alatt 19 szám jelent meg. Írt a hivatástudatra nevelésről is.

A város közéletéből is igen aktívan kivette részét. Hosszú éveken keresztül volt a Hazafias Népfront városi elnöke, s ebben a tisztségében jelentős szerepe volt Szarvas első igazán civil szervezetének – Szarvas Város Baráti Körének – létrehozásában, 1983-ban. A Baráti Kör célja a Szarvasról elszármazottakkal való kapcsolattartás megszervezése, a városért tenni akarók összefogása volt. Jelenleg a Kör közhasznú egyesületként működik.

Közéleti tevékenységének fontos része volt az akkori városi vezető testület – Végrehajtó Bi-

zottság – tevékenységében való aktív részvétel. Városi ünnepség nemigen történt dr. Tóth Lajos közvetlen vagy közvetett közreműködése nélkül, mert vagy beszédet mondott kiváló szónoki képességével, vagy az ő általa – „felkérésre”, szíveségből – megírt beszédet olvasta föl valaki... Közéleti munkásságához tartozik az is, amit a mai látogatók a ligetben tekinthetnek meg: Ruzicskay György, Szarvas-születő festőművész alkotóháza, kiállítóterme, ami egyben – még a művész életében – múzeummá bővült.

Gyermeke mondja: „Apám nagyon szerette a különböző művészeti ágakat, de különösen a zenét és a képzőművészetet. Neki fényes tenorhangja volt, anyámnak napsugaras szopránja, a kettőjüké együtt számomra ma is a gyermekkori karácsonyokat idézi fel... Milyen boldog volt apám, amikor sikerült megszereznie, és megérkezett Szarvasra Brunszvik Teréz mellszobra! Ruzicskayékkal hetente találkoztunk: vagy kint a ligetben, vagy nálunk. Én az egykori csőszházbéli látogatásokat szerettem nagyon, mert ilyenkor otthagyhattam a beszélgető felnőtteket és kedvemre nézelődhettem a régi népi használati tárgyak valóságos rengetegében és a műterem festményei között... Kincsek közé csöppentem, ámuldoztam...”

A Szarvasi Krónika című – eredetileg évi négy számban tervezett – városi folyóirat kiadásának megszervezése is az ő nevéhez fűződik. Az első szám 1989-ben jelent meg, ennek felelős szerkesztője volt. Halála azonban megakadályozta az újabb számok szerkesztését. A folyóirat viszont él, bár évente csak egy szám jelenik meg belőle, de tartalmában tovább viszi a Tóth Lajos által elképzelteteket.

Pedagógiai, közéleti munkásságáért számos kitüntetésben, elismerésben részesült. 1985-ben megkapta a Magyar Népköztársaság akkori egyik legmagasabb kitüntetését, a Munka Érdemrend arany fokozatát.

„Igazi közéleti ember volt. Az éltette, ha sokrétű tudásból másoknak is adhatott... Hatalmas energiája, jó értelemben vett hiúsága, szereplési vágya, rámenőssége, kreativitása, szervezőkészsége nélkül nem lett volna annyi tudományos ülés Szarvason, nem lett volna Krónika és annak anyagi fedezete, kevesebb publikáció, önálló könyv, szerkesztett mű jelent volna meg, szegényebb maradt volna a helytörténeti kutatómunka.” – írja dr. Búzás László.

Munkásságával országos elismertségre tett szert. 1962-67 között tagja volt a Felsőoktatási Szemle

szerkesztő bizottságának, a Művelődési Minisztérium Tudományos Bizottságának.

1969-72-ig a Magyar Pedagógiai Társaság országos elnökségi tagja, majd a Nevelési Szakosztálynak és a Pszichológiai Társaságnak, a Történettudományi Társulatnak, a Magyar Agrártudományi Egyesületnek és a Magyar Tudományos Akadémia Agrártörténeti Bizottságának is aktív tagja volt.

1987-ben – számos komoly műtét és egy infarktus után, 64 éves korában – kérte nyugdíjazását. Nyugdíjas éveit is aktívan kívánta élni, számos terve volt, amiket szeretett volna megvalósítani. Ilyen volt pl. a szarvasi szakszövetkezetek történetének megírása. A Szarvasi Tessedik Sámuel Mezőgazdasági Szakszövetkezet elnökével, Podmaniczky Istvánnal együttműködve állították össze a szakszövetkezet történetét, azonban ennek kiadását már egyikük sem érthette meg. Váratlan halála ebben is – és sok-sok tervének megvalósításában – megakadályozta.

Gyermeke visszaemlékezéséből: „Mindig úgy éreztük, erőn felül, túl sokat vállalt magára. Mégis, mintha örökké lelkiismeret-furdalása lett volna: még nem tett eleget... Az évek során gyülekező betegségek figyelmeztették, no meg édesanyám is folyamatosan, ám hiába... A második infarktus tett pontot e permanens polémiára.

Halálával Szarvas városát, a pedagógusokat, a kutatókat egyaránt nagy veszteség érte. Temetésén nagyon sokan búcsúztak tőle: volt tanítványai, munkatársai, Szarvas város lakói.

Az Ótemető katolikus részében nyugszik – alig 50 méternyire az evangélikus sírkertben pihenő Tessedik Sámuel hamvaitól.

Gyermeke idézi fel: „Amikor halottak napján kimentünk a családi sírhoz, mindig gyűjtöttunk gyertyát Tessedik sírjánál is...”

Kitüntetései

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1953 és 1962)
- Szarvas Város Tanácsának Jubileumi Emlékplakettje (1970)
- TIT Aranykoszorús jelvény (1972)
- a Magyar Pedagógiai Társaság jubileumi emléklakettje (1975)
- a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója (1977)
- „A békéért” (Országos Béketanács, 1980)
- „Nyisztor-díj” (MÉM, 1980)

- a Munka Érdemrend arany fokozata (1985)

Publikációi talán az alábbiak szerint csoportosíthatók:

Önálló tudományos műveiben – könyveiben – a neveléstörténet jelentős alakjainak (Benka Gyula, Krecsmarik Endre, Tessedik Sámuel) munkásságát dolgozta fel.

Külön említést érdemel a *Reformjavaslatok Tessedik szentpétervári pályázatában (1803)* (Budapest, 1976)

Ezzel kapcsolatban *gyermeke* megjegyezte: „Ezt a pályázatot elveszítettnek hitték több mint két évszázadon át. Ekkor talált rá édesapám Leningrádban. Ez a tény a sajtó és a tudományos élet szerint is »novum«”! Egy történész számára ritka és nagyon becses ajándék”.

Neveléstudományi közleményeket írt és szerkesztett rendszeresen (Évkönyvek, Tudományos Közlemények). Ebben a témakörben szakfolyóiratokban is publikált.

Helytörténeti munkáinak száma is közel tízre tehető.

A fentiekén kívül még számos tudományos művet írt.

Források:

- Családi, tanítványi és munkatársi visszaemlékezések
- Dr. Búzás László: *Dr. Tóth Lajos, a neveléstudományok kandidátusa élete és munkássága* (Szarvasi Krónika Szarvas, 2000. 14. sz. 98-108. p.)

*Volt tanítványa, majd munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
és munkatársa, DR. PILISHEGYI JÓZSEF
Szarvas*

TÖRÖK KÁROLY (Furta, 1935. március 18. – Berettyóújfalu, 2008. június 21.): tanító, általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes, iskolaigazgató, címzetes igazgató

Tekintsük át életútjának főbb állomásait. Furtán született, ott élte gyermekkorát. Apja, Török Károly hivatásos katona volt, anyja, Herceg Juliana háztartásbeli. A szülők négy gyermeket neveltek, akik közül Károly volt az elsőszülött. Az apa 1949-ben meghalt, a gyerekek félárván maradtak.

Károly szülőfalujában kezdte az általános iskolát, majd Debrecenben, az Eötvös utcai iskolában folytatta és fejezte be. Református hitoktatásban is részesült, és 1947-ben a Nagytemplomban konfirmált. Továbbtanulása során prepa, azaz a tanítóképző hallgatója lett, és a debreceni tanítóképzőben szerzett diplomát 1954-ben.

A diplomaszerezést megelőzően **Furtán** dolgozott gyakorlóéves tanítóként az 1953/54-es tanévben, ahol diplomaszerezés után is állásban maradt az 1958/59-es tanév végéig. Eközben megismerkedett Bácsi Klára Emma óvónővel, akivel 1958. május 31-én házasságot kötött. 1959-től 1962-ig **Bihartordán** dolgoztak, ahol Károly igazgató-tanító volt.

Ez idő alatt, 1960-ban született első leánygyermekük, Hedvig. Az 1962/63-as tanévben a **csökmői iskola** és óvoda volt a munkahelyük, ahol Károly Szekerczés Pál igazgató helyetteseként végezte munkáját. Tanévzárás után a család **Boldvára** költözött a jobb kereseti lehetőség reményében.

Amikor Boldván éltek és dolgoztak, akkor, 1966-ban született meg második leánygyermekük, Beáta.

Boldván Károly tanító beosztásban dolgozott 1963-tól 1969-ig. Ekkor Csökmön megüresedett

az igazgatói állás, és a járási művelődésügyi osztály tanulmányi felügyelője, Szekerczés Pál (arckép vázlata a Pedagógusok arcképcsarnoka 2002. évi kötetében található) felkérte őt, majd a felkérés elfogadása után kinevezte a **Csökmői Általános Iskola és Óvoda** igazgatójának. Felelősége, Klára a két csökmői óvoda egyikének vezetője lett, emiatt Károly, a helyi közoktatási intézmények igazgatója helyettesének (1972-ig China Bélának, ezt követően Tuza Tibornak) adta át az óvodavezetők munkáltatói jogkörét. (Jelen sorok írója igazolja, hogy Török Károly az óvodavezetők munkáltatói jogkörének gyakorlásába soha nem avatkozott be, még akkor sem szólt egy szót sem, ha metakommunikációjából érzékelhetően nem értett egyet helyettese intézkedésével.)

Csökmön tizenkét éven át, 1969-től 1981-ig volt iskolaigazgató. Tizenkét év után belefáradt. Nem vállalta tovább, hiába győzködtek őt az intézményfenntartó nagyközségi tanács vezetői. Végül belenyugodtak a döntésébe, majd megbecsülésük kifejezéséeként címzetes igazgató rangot adtak neki. Így Török Károly tanárként dolgozott tovább az iskolában, 1996-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig.

Nyugdíjasan továbbra is tevékenyen részt vett a település közéletében mindaddig, amíg egészségi állapota ezt lehetővé tette számára.

Aranydiplomáját 2004-ben vette át Debrecenben, a Nagytemplomban. Magánéletében mindig akkor volt a legboldogabb, amikor együtt tölthette az idejét három unokája (Bettina, Dávid, Petra) valamelyikével vagy mindhármukkal. Nagybeteg csökmői szolgálati lakásából szállították be a berettyóújfalui kórházba, ahol elhunyt. Csökmő saját halottjaként gondoskodott címzetes igazgatója temetéséről.

Török Károly számára meghatározó élmény volt együtt dolgozni dr. Szekerczés Pállal. Amikor (2001-ben) Debrecenben a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola (amelynek elődjében egykor Károly is diplomát szerzett) emlékülést tartott elhunyt főigazgató-helyettese tiszteletére (amelyen jelen sorok írója is részt vett), Török Károly visszaemlékező referátumában azt emelte ki, ami az ő saját munkásságát is meghatározta.

Jellemző tézisei: – „*Nem külső szemlélőként, hanem együtt élve a közösséggel végezte mun-*

káját. A tanulók eredményesebb felkészítése volt elsődleges célja. Volt ideje és ereje, hogy aktívan bekapcsolódjon községünk sportéletébe, közéletébe. Alkotó, fejlesztő pedagógiai tevékenység jellemezte az iskolát...” (Szekerczés Pál 1978-ban szerzett doktori címet.)

Jelen sorok írója kilenc éven át (1970-1979) közvetlen munkatársa, 1972-től helyettese volt Török Károly igazgatónak, aki nagy gondot fordított pedagógus kollégái erkölcsi és anyagi megbecsülésére. Minden lehetséges alkalommal nyilvánosan elismerte, indokolta az érdemi teljesítményeket. Minden lehetőséget megragadott az arra érdemes pedagógusok kitüntetésekre való felterjesztéséhez, amit azok meg is kaptak. Formálisan és informálisan úgymond „kiverekedte”, hogy minden egyes pedagógus kollégája évente legalább két alkalommal jutalmat kapjon – differenciáltan, érdemei szerint. Az ő igazgatósága idején minden iskolai túlóra kifizetésre került. A település érdekében végzett külön munkák esetén pedig el tudta érni, hogy az intézményfenntartó adjon anyagi elismerést is a pedagógusnak. Az illetményföldiek megművelésére olyan megállapodást kötött az akkori mezőgazdasági termelőszövetkezettel, hogy a pedagógusoknak egyetlen kapavágást se kellett tenniük saját illetményföldjükön, csak a termés árát felvenni készpénzben. És még sorolhatnám. Jómagam is csak akkor tudtam igazán értékelni az ő erőfeszítéseit pedagógus kollégái anyagi megbecsülésére, amikor elkerültem Csökmőről.

Nem csupán ezek voltak azonban melengető élményeim Csökmőn, hanem azok is, hogy kollégái egyéni kezdeményezéseit felkarolta, azok megvalósításához előteremtette az anyagi fedezetet, elősegítve ezzel is a közös sikereket. Csökmői igazgatóságának tizenkét esztendeje alatt egyötödről háromötödre emelkedett a nyolcadik osztályt végzett tanulók felvétele érettségire adó középiskolákba. Ugyanezen idő alatt az 1970-es években a képesítés nélküli pedagógusok országosan nyomasztó aránya Csökmőn nullára csökkent, minden pedagógiai feladatot megfelelő képesítéssel rendelkező pedagógus végzett. Fenntartói ösztöndíjak biztosítása révén is elősegítette a helybeliek főiskolai és egyetemi diplomájának megszerzését. Megszervezte, menedzselte az iskola esti tagozatát, ahol maga is tanított. Kevesebb, mint egy évtized alatt el tudta érni, hogy a

település aktív korú felnőtt lakosságából mindazok, akik korábban bármilyen ok miatt nem fejezték be az általános iskolát, eljussanak a nyolcadik osztály sikeres elvégzéséig, ami után szakmát tanulhattak. Közel négy évtized múltán is megbecsüléssel, hálával emlékezem sokoldalú gondviselő tevékenységére.

Minden erénye ellenére sem mondható el róla, hogy osztatlanul kedvelt ember volt, mivel ő is „emberből volt”, mint mindenki más. A megfeszített munka, a stressz miatt, és talán amiatt is, hogy az ő házasságában is akadtak olykor felhős napok, mint minden házasságban, előfordult, hogy nem a kíváncsi türelemmel reagált valamire, amit valaki nem tolerált. Ma is van még, aki vegyes érzelmekkel emlékezik vissza rá. Kettőnk (ő, az igazgató és én, a helyettese) között is akadtak kisebb nézeteltérések, feszültségek, de mi ezeket a közös munka természetes velejárójának tartottuk. Utólag általában be kellett látnom, hogy neki, a tíz évvel idősebb és tapasztaltabb munkatársnak volt igaza. Ha pedig tévedett, jogos kritikát kapott, azt őszintén megfontolta, és javította a hibát. Akik közelről ismerték, hasonlóképpen nem csináltak ügyet az ő ritkán előforduló türelmetlen reagálásából, mert már meggyőződtek róla, hogy minden kérdésben jóindulat, segítő, jobbító szándék vezérli. És, teszem hozzá én, a jelen sorok írója, a pedagógus is ember, még akkor is, ha egyesek emberfeletti követelményeket támasztanak vele szemben.

A mi kilencéves együttműködésünk idején évente többször is előfordult, hogy hivatalos ügyben egész napot töltöttünk el a járási vagy a megyei székhelyen. Ilyenkor délben enni is kellett valamit. Beültünk valamelyik negyedosztályú étkezdébe, ahol ő a legolcsóbb egytál-ételt rendelte, italt nem, még ásványvizet se hozzá. Kuporgatta szerény fizetését a családjára, minden pénzét két szép leánygyermekére áldozta. Nem is lett soha saját háza, lakása, élete végéig szolgálati lakásban élt Csökmőn.

1975-ben hatályos jogszabályra hivatkozva feljegyzést készített róla dr. Boros Imre, az akkori járási hivatal elnöke. Feljegyzésében kiemelte, hogy Török Károly „rendszeresen tovább képezte magát. Levelező tagozaton tanári oklevelet szerzett a nyíregyházi főiskolán. Részt vett az igazgatói komplex gyakorlati szeminárium munkájában, ahol a vezetés elvi, módszertani ismereteit mélyítette el. A szervezett,

iskolarendszerű továbbképzésben szerzett ismereteket mind a vezetésben, mind a gyakorlati oktató-nevelő munkában alkalmazza. Az iskolán belül szervezi, segíti a pedagógus munkaközösségeken belüli rendszeres továbbképzést, elősegíti a tantestület önképzését. (...) Az iskolai élet demokratizmusának kibontakoztatására törekszik. Munkájában együttműködik a jól felkészült pedagógusokkal. (...) Az iskola tárgyi feltételeinek bővítésére tervszerűen törekszik. Az intézményfenntartó nagyközségi tanáccsal, a helybeli gazdasági és társadalmi szervekkel való kapcsolata jó, ami biztosítja az iskolai munka folyamatos fejlődését.”

1980-ban az intézményfenntartó vezetője, *Házi Mihályné* tanácselnök kiegészítő minősítést készített róla: „Az iskola működési feltételeinek javításában lényeges eredményeket ért el. (...) Kellően képzett pedagógus és tapasztalt igazgató, aki a konszolidáltabb körülmények között is képes a differenciáltabb munka végzésére, a tantestület munkájának fejlesztésére. Munkáját a nevelőtestület támogatja, segíti, útmutatásait követi. (...) Vezetői, szakmai ismereteit többféle módon, szervezett formában is gyarapítja. Jelenleg a két éves vezetői speciális továbbképző tanfolyamot végzi. Megszerzett ismereteit a község javára is hasznosítja. (...) Sokat fáradozik azért, hogy javuljanak az élet- és munkakörülmények. Az iskola dolgozói bátran fordulhatnak hozzá munkahelyi és magánéleti problémáikkal, amelyeket törekszik mindenkor jóindulatúan megoldani. Demokratikusan, kiegyensúlyozottan vezeti az iskolai munkát. (...) Közéleti munkája aktív. (...) Összességében az általa vezetett iskola jelentős fejlődést mutat a személyi és tárgyi feltételek biztosításában, valamint a pedagógusok élet- és munkakörülményeinek javításában.”

2013-ban Varga József polgármester – aki már Török Károly igazgatóságának kezdetén is köztisztviselő (tanácstitkár) volt Csökmön – elmondta, hogy címzetes igazgatójuk nemcsak az iskolának, hanem a település egészének „gondoskodó apja” volt. Kezdődött ez azzal, hogy iskolaigazgatósága első tanévében, 1970-ben minden korábbi felülmúló hatalmas árvíz pusztított országszerte, s akkor a Berettyó és a Körösök által közrefogott, a két folyó találkozásától néhány kilométerre levő Csökmőt is meg kellett menteni. Minden épkezláb ember közreműködésére szükség volt ehhez. Török Károly nem csupán szervezett, mozgósított, hanem éjt nappallá tevő kimerítő kétkezi munkával járult hozzá a település megmentéséhez. A későbbi években pedig ugyancsak kétkezi munkával is mindenkor részt vett a település fejlesztésében. Amivel ösztönző példát adott, hiszen ha már az iskolaigazgató is

ásót, kapát, csákányt, lapátot fog a kezébe a község érdekében, más sem vonhatja ki magát a közmunkából.

Török Károly csökmői iskolaigazgatóságától kezdődően a helyi közigazgatás vezetőségének tagja volt. A település minden ügyes-bajos dolgában véleményt formált, hasznos tanácsokat adott nyugdíjba vonulásáig, 1996-ig, alkalmanként még azt követően is. Varga József polgármester egykori tanácsi, majd önkormányzati jegyző-könyvek garmadájával bizonyította, hogy Török Károly a nagyközség életének minden fontos kérdésében felszólalt, helyreigazított, hasznos tanácsokat adott. Eredményközpontú szemlélet jellemezte, mindenkor elismerését fejezte ki az elért eredményekért. Meggyőződése volt, hogy az elismerés, dicséret jobban inspirál, mint a lederongolás. Ugyanakkor a problémákkal is kendőzetlenül szembenézett, és adott javaslatokat a megoldásra. Minden elképzelhető települési ügyben: vagyonbiztonság, mezőőri tevékenység, a védőnő munkája, gyámügy, sporttevékenységek, önkéntes tűzoltóság, vadásztársaság és így tovább. Amikor a halmozottan hátrányos helyzetű és köztük cigány gyermekek helyzetéről, családi körülményeiről volt szó, elismerését fejezte ki, hogy „a szakigazgatási szerv minden lehetőséget biztosít számukra, ingyenes napközis ellátást, ingyenes tankönyveket, taneszközöket. Az életkörülmények tekintetében már értünk el eredményeket, de még mindig van bőven tennivaló.

A további eredmények eléréséhez összefogásra van szükség.”

Tudta értékelni a mások munkáját, a jót, megköszönte mindenkinek azt, amit a település érdekében tett, hogy ezzel is további dicséretes cselekvésre ösztönözzön. Félévente, félélvzárás és tanévvzárás után számolt be írásban az iskolai munkáról, ami mindenkor előrelépést tartalmazott. Beszámolóit, a nevelőtestülettel együtt elért eredményeit mindenkor örömmel nyugtáztuk.

Arról sem feledkezhetünk meg, hogy az 1970-es évektől nyugdíjazásáig ő rendezte a polgári temetéseket és mondta el a halotti búcsúztatásokat.

Török Erzsébet, Károly magyartanár húga 2008-ban, bátyja temetése után kézzel írott visszaemlékezést fogalmazott meg „*Török Károly életútja*” címmel. Számos költői idézettel tűzdelt kéziratában úgy jellemezte őt, hogy „Ha vad tenger hullámzott benne, ha gyötrő, emésztő láz kínozza, ő

a tekintetével, egyetlen mozdulatával lecsendesítette a viharokat – amíg volt ereje, amíg egészséges és boldog volt. (...) Sokszor voltak megoldhatatlannak látszó gondjai, de hite és munkabírása mindig győzedelmeskedett a kilátástalanság felett. (...) Magáévá tette Németh László hitvallását, aki szerint a világon a legszebb pálya a pedagógusé, aki a legtökéletesebb 'őnpazarlásra', önmagának szétosztására vállalkozott."

Forrás:

- Török Károly munkautgyi, személyi iratai (Csökmő, iskola, irattár)
- Helyhatósági jegyzőkönyvek (Csökmő, PH, irattár)
- Török Károly emlékbeszéde (Dr. Szekerczés Pál emlékkötet. KFRTKF, Debrecen, 2001.)
- Dr. Boros Imre, a járási hivatal elnöke feljegyzése
- Házi Mihályné tanácselnök kiegészítő minősítése
- Varga József polgármester visszaemlékezése
- Török Erzsébet kézírata Török Károly életútjáról
- Személyes emlékezés.

Volt munkatársa, TUZA TIBOR
Debrecen

TÖRÖK ZOLTÁNNÉ Oborzil Livia Judit
(Nádudvar, 1934. augusztus 12. – Debrecen, 2012. március 6.): tanító

„Csak az hal meg, akit elfelejtenek. Akinek emléke szívünkben, imáinkban és beszédünkben tovább él, az mindig köztünk is marad.”
(Maurice Maeterlinck)

Édesapja, Oborzil Dezső agronómus. Édesanyja, Csathó Ida óvónő.

Elemi iskoláit Nádudvaron kezdte, majd a család Hajdúszoboszlóra költözött és az általános iskolát itt fejezte be. A 8. osztály elvégzése után a helyi Irinyi János Gimnázium humán tagozatán érettségizett. Érettségi után a Sütőipari Vállalatnál helyezkedett el. Előbb számlázó, majd anyagkönyvelő lett. 1956-ban felvették a debreceni Maróthi György Tanítóképzőbe. 1958-ban különbözeti érettségit tett, 1959-ben képesítőzött.

Tanítói pályáját **Hajdúszoboszlón**, a **2. számú iskolában** kezdte. Nép gazdasági érdekből 1962-ben áthelyezték a **4. számú általános iskolába**, ahol nyugdíjazásáig dolgozott. Ott a tanítás mellett kisdobosvezető volt. 1963-ban beválasztották a városi úttörő elnökségbe, 1977-től csapatvezető lett. 1970-től a megyei ifjúságárda-parancsnokság tagja lett, ahol az ifjúságárda-szemlére menetdalt tanított. A megyei győztes szakaszt felkészítette az országos menetdalversenyre, ahol szép eredményeket értek el. 1975-től a megyei úttörő honvédelmi szakbizottság tagja, összekötő az ifjúságárda és az úttörő-honvédelmi munka között.

A komplex tanfolyam záró dolgozatát is ebben a témában írta *A honvédelmi nevelés eszközei és módszerei az általános iskola úttörőcsapatában* címen.

Ungvári Imréné szakfelügyelő így értékelte szakdolgozatát:

„Témaválasztása újszerű, egyedüli. Kiemelkedő értéke az, hogy nagyon következetesen végigvezeti a honvédelmi nevelés eszközeinek, módszereinek ismertetését az alsó tagozatban, a felső tagozatban, külön az úttörőmunkában. Nagy értéke a gyakorlati példával szemléltetett módszerek bemutatása az alsó tagozatos tanítási órákon folyó honvédelmi nevelésnek, amelyet hozzáértéssel, nagy figyelemmel gyűjtött és válogatott össze. Nagyon alapos, gondos munka.”

Megalakulása, 1956 óta tagja a Pedagógus Kórusnak, ahol 43 évig énekelt nagy lelkesedéssel, hangjával szépítette a kórus összhangját. Baráti összejöveteleken is élvezhettük gyönyörű hangját. Édesanyjától, Iduka nénitől örökölte szép hangját, szelídségét, meleg szívét, kedvességét, vidámságát. Tőle tanulta a zene és az ének szeretetét is. Engem Rózsikámnak nevezett, 54 évig tartó barátság kötött össze bennünket.

1954-ben férjhez ment Török Zoltán tanárhoz, aki 1956-ban megalakította a Pedagógus Kórust. A kórus sokévi munka után Fesztivál Kórus címet érte el, ő pedig nívódíjas karnagy lett. Gyer-

mekük, Judit, 1955-ben született, s három unokával örvendeztette meg.

Az aranydiplomát 2009-ben vehette át.

Volt igazgatói is értékelték munkáját.

Hallay Gyula: „Igen jó felkészültségű, magas fokú aktivitással és dinamizmussal rendelkező nevelő. Jól szervezett osztályközössége bizonyítja lelkiismeretes oktató-nevelő munkáját. Szem előtt tartja a tanterv és nevelési terv célkitűzéseit. Tanulóinak nemcsak tárgyi tudása, készségeinek fejlődése bizonyítja a rendszeres munkát, hanem az osztályközösség szervezeti élete is. Aktivitása kiemelkedő a kisdobos vezetői területen is. Nagyfokú körültekintéssel szervezi a népgazdaság számára értékes hulladékgyűjtést is. Kiváló szervező képessége nemcsak a tantestületen belül, hanem a patronáló üzemek felé is kiemelkedő. A nevelőtestületbe való beilleszkedése, kartársaihoz való viszonya is kiemelkedő. Kitartása, szívós munkaszeretete sok megbecsülést szerzett iskolánkknak.”

Kovács István: „Munkájában hasznosan gyümölcsözteti pedagógiai tudását. Mindig érdeklődik az új iránt, önképzésében is ez érvényesül. Korszerű tanítási módszere az állandó fejlődés eredménye. Bátran épít a tanulók önállóságára. Folyamatosan fejleszti a tanulók önálló ismeretszerzését és a szerzett ismeretek alkalmazási készségét. Bemutató tanítása egyértelműen pozitív elismerést váltott ki nevelőkből, felügyelőkből. Munkatársaival a kapcsolata igen jó. Nagyon jól szervezi és irányítja a mozgalmi munkát. Kisdobosaink által a városi vetélkedőn elért jó eredményeiben a nevelő kitartó, következetes munkája is benne van.”

Szatmári Antalné: „Lelkiismeretessége kiváló, kiváló munkamorálja párosul a rátermettséggel és az új dolgok iránti fogékonyságával. Tanítási óráin a tanulói aktivitást és önállóságot egyre több eszközzel és jól kialakult módszerekkel biztosítja. Kiváló közösségi magatartásával a szűkebb és tágabb kollektívát erősíti. A csapatvezetői tevékenységét nagyfokú önállósággal, lendülettel végzi. Eredményei különösen a tanulók közéletiségre nevelésében, a közművelődésben való aktív részvételben és az ünnepségek szervezésében kiemelkedőek. Az új nevelési, oktatási terv feladatait magáévá tette és jó színvonalon alkalmazza a tanítás-tanulás irányításában. Jó közösségi magatartásával, derűs egyéniségével, közvetlen emberi kapcsolataival a nevelőtestület egységét és jó munkahelyi közérzetét nagymértékben befolyásolja.”

Kolléganője, **Borbély Lajosné:** „1966-ban kerültem a 4. számú iskolába, ahol közvetlen kolléganők lettünk Juditkával, harmadik-negyedik osztályt tanítottunk. Ettől kezdve szoros barátság alakult ki közöttünk. Együtt írtuk a tanmenetet, a felmérő feladatsorokat és közben jókat nevettünk. Együtt mentünk a két osztálylyal tanulmányi sétára, év végi kirándulásra. Kisebbit

lányomat ő tanította 2 évig. Mint szülő és mint kolléga csak a legjobbat tudom mondani róla. Munkáját áthatalta a gyermekek szeretete, segítése. Nagyon mélyen érző ember volt, de minden nehézséget áthidaló örök jókedvével, vidámságával. Nagyon szerette a mozgalmi munkát és benne a kulturális tevékenységet.

A harmadik-negyedik osztályos tanulóknak néptáncot tanított, megszerezte a néptáncoktatáshoz szükséges ismereteket tanfolyam elvégzésével. Kiváló táborokat szervezett, melyekre a gyerekek felnőtt korukban is szívesen emlékeznek vissza. Nyugdíjazását követően is találkoztunk a Bárdos Lajos Énekkar próbáin, melyet férje 43 éven át vezetett, még az énekkar 50. évfordulójának sikerét is segítette információival, képekkel, plakátokkal.”

Kitüntetései:

- Kiváló úttörővezető (1964)
- Aranykoszorús KISZ-jelvény (1973)
- A Haza Szolgálatáért Érdemérem bronz fokozata (1974)
- Kiváló Úttörővezetői Érdemérem (1976)
- Kiváló Munkáért (1979)

Források:

- minősítések
- kollégák, családtagok visszaemlékezése

*Volt kollégái, KISS LAJOSNÉ GÁTI RÓZA
és BORBÉLY LAJOSNÉ
Hajdúszoboszló*

TURÓCZI MÁRIA (Jászberény, 1907. augusztus 7. – Győr, 1994. május 7.): tanár, festőművész

Az arcképvázlat rendhagyó módon Turóczy Mária önéletrajzával kezdődik, amelyet Farkas Jenőné Balogh Livia, volt tanítvány kérésére írt a

győri Pedagógus Szakszervezet Nyugdíjas Tagozatának „Arany-könyve” részére 1980-ban:

„1907. augusztus 7-én, Jászberényben születtem. Szüleim, Turóczy János és felesége Turóc vármegyéből, Felsőstúbnáról származnak. Édesapám ősei 1100-ban betelepült őfelnémetek voltak.

A plébánia matrikulájában sokáig követhető volt a 9 betelepült család neve. Sajnos, 1938-ban egy tűzvészben ez a könyv is elégett.

Édesapám 12 gyermekes családból való kisbirtokos gyermeke. A családból egyedül ő tanult tovább. Körmöcbányán érettségizett, majd 1905-ben Budapesten, a Tudományegyetemen német-francia, angol-testnevelés szakos középiskolai oklevelet szerzett. Egy évig a Haller grófnál volt nevelő, ezután 1906-ban a jászberényi főgimnáziumhoz nevezték ki. 1910-ben a győri főreál iskolához helyezték, azóta szüleim Győrött laktak.

Édesapám 7 nyelvet beszélt. 1911-ben a genfi nyári egyetem, 1913-ban a párizsi egyetem, 1926-ban a londoni egyetem nyári tanfolyamán vett részt. Az első világháborúban súlyos sebesülést kapott, a fő ütőerét átlőtték, lapockája és lába két helyen eltört, hangszalagjai megsérültek (3 hónapig néma volt). Ilyen súlyos állapotban kocsin és vonaton szállították 7 napig Ravaruszkából Krakkón át Bécsbe, mert sehol sem mertek hozzányúlani a súlyos sebesülthöz. Bécsben a híres Hochenegg sebészprofesszor megműtötte, majd esetét 100 tagú orvos kongresszuson mutatták be, ilyen ugyanis praxisukban még nem volt. 75%-os, majd 50%-os hadirokkant lett, ennek ellenére visszament tanítani, és 40 évi szolgálat után ment nyugdíjba. 1969-ben, 90 éves korában halt meg. Édesanyám 3 hónappal később, 89 évesen követte combnyaktörés következtében. Szüleimnek két gyermekük volt: Magda húgom és én.

Édesanyám ősei anyai ágon Schleswig-Holsteinből 1700 elején betelepedett nemesek voltak, apai ágon lengyel származásúak. Édesanyám szülei pedagógusok voltak, férjhezmeneteléig ő is tanított. Édesanyám nagyapja Bécsben huszárkapitány volt, ám 1848-ban rangját otthagynya magyar honvédek állt be, ezért a szabadságharc leverése után halálra ítélték. Kétévi bujdosás után a királyhoz benyújtott kérvényre kapott kegyelmet.

A négy elemi Győrött a Skultéti iskolában, az 1-8 gimnáziumi osztályt az Apponyi Albert gróf Leánygimnáziumban végeztem, s ott is érettségiztem 1925-ben. Jelentkeztem az orvosi egyetemre és a Képzőművészeti Főiskola rajztanári középiskolai szakára. Mindkét helyre felvettek, de édesapám kívánságára 1929-ben a középiskolai rajztanári oklevelet szereztem meg rajz-ábrázoló geometria és művészettörténet tanítására.

1929-től 1935 októberéig a **Győri Szt. Orsolya-rendi Tanítóképzőben** tanítottam teljes óraszám-mal, mint óraadó. 1935 októberében a **Győri Állami Tanítóképzőben** megüresedett rajztanári állást kaptam meg azzal a feltétellel, hogy megszerzem a tanítóképzőre szóló Apponyi Kollégium tanári oklevelet is a középiskolai tanári oklevél mellé. Miniszteri engedéllyel egy éven át hente egy napot Budapesten töltve hallgattam előadásokat a Képzőművészeti Főiskolán, és év végén kitűnő eredménnyel megszereztem a második oklevelet rajz-mértan és rajz-művésztörténet tanítására. 11 éven át mint óradíjas, majd helyettes tanár tanítottam, csak 11 év után neveztek ki rendes tanárrá. A szabás-varrás 2 éves középiskolára képesítő tanfolyamát is elvégeztem, sőt tanítottam is.

Nagyon szerettem a tanítóképzői tanári munkakört. Osztályfőnöki munkámért főigazgatói írásbeli dicséretet kaptam. Fraknói Vilmos az általános szakfelügyelet alkalmával az értekezleten úgy nyilatkozott, hogy Dunántúl iskoláit végigjárta, s nálam találta a legmagasabb szintű rajzoktatást. Igazgatónőm, Berényi Irén kívánságára elvégeztem a vöröskeresztes közép- és felsőfokú tanfolyamokat. Számos éven át vezettem a győri képzőben az Ifjúsági Vöröskeresztet, munkánkért sok dicsérő oklevelet és első díjat kaptunk a versenyeken. 1938-ban miniszteri elismerést kaptam.

1946 és 1950 között a székesfehérvári és szombathelyi tankerület tanítóképzőiben a rajz és kézimunka tárgyak szakfelügyeletével bíztak meg, szakfelügyeleti munkámért főigazgatói írásbeli dicséretet kaptam. Reuter Ágoston országos szakfelügyelő Budapesten, a mintagimnáziumban akart alkalmazni, de megítésselő ajánlatát nem fogadtam el, mert öreg szüleimet nem hagyhattam gondozó nélkül.

A tanítóképzők átszervezése után az 1960-1961. tanévben a **Győri Zrínyi Ilona Gimnáziumban** dolgoztam, majd az 1961-1962 iskolaévtől a

Győri Állami Kazinczy Ferenc Leánygimnáziumban folytattam munkámat rajz, művészettörténet, ábrázoló geometria és műszaki rajz tanításával.

Nyugdíjazásom után 1965-től még 3 éven át teljes óraszámban tanítottam a gimnáziumban. Az általános iskolai nevelők részére a tanítási idő alatt és nyáron számos továbbképző tanfolyamot vezettem. Tartalmas kirándulásokat szerveztem az ország műemlékeinek megtekintésére.

1965-től 1974-ig **esti tagozaton, technikumban** tanítottam. 10 éve oktatók a **magyaróvári gimnáziumban** rajzot, műalkotást, és vezetek művészeti szakkört. A **Műszaki Főiskola** villamos üzem-mérnöki szakán 4 éve tanítok műszaki rajzot. A **győri Bercsényi Miklós Gimnáziumban** rajzot és művészettörténetet, 1968-tól a **Kazinczy Ferenc Gimnáziumban** rendkívüli tárgyként heti 2 órában műszaki rajzot oktatók.

1971-ben a Győr-Sopron Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztálya kiadta *A színek világa és a személyiség* című könyvem, amelynek szerkesztésében Pauka Károly tanár segített. Ebben az évben megjelenik *A színek világa és a személyiség* című könyvem bővített, második kiadása, amely a vizsgálatok alapján új, eddig fel nem tárt eredményeket mutat be.

A Képzőművészeti Akadémián Benkhard Ágost, Edvi Illés Aladár, Kisfaludi Stróbl Zsigmond művészek tanítványaként tanultam meg a szép felfedezését, szeretetét. Hosszú éveken át részt vettem a Győr-Sopron Megyei Képzőművészeti Társulat tárlatain, éveken át dolgoztam a Győri Művésztelep megvalósításán. 1963-ban a Győri Műcsarnokban Vadonné Perényi Irén rajztanár festőművész kollégával önálló kiállításunk volt. 1975-ben Győr-Ádányosban kamarakiállítást rendeztem alkotásaimból. 1976-ban Szilban volt kiállításom. 1976-ban a Győri Műcsarnokban Gy. Gallyas Frigyes rajztanár festőművésszel állítottam ki. 1980 áprilisában Budapesten, a Fáklya Klubban ugyancsak Gy. Gallyas Frigyes festőművész rajztanárral önálló kiállítás lehetőségét kaptuk meg.

32 éve végzek színkutató munkát. 1963-ban a rajztanárok országos pályázatán színkutató munkám harmadik díjat nyert. A TIT Győr Városi Szervezetének keretében 20 éve szervezem és vezetem a képzőművészeti előadássorozatokat

tanulók és felnőttek részére. Számos színes diavetítéssel tarkított előadást tartottam.

1971 júniusában a Budapesten rendezett nemzetközi részvételű színdinamikai értekezleten két előadás megtartására kértek fel Színválasztás és egészség és Egy leánynevelő-intézet a színválasztások tükrében címmel.

Arany János szavaival vallom: »A művészet a valóság költészete.«

A művészeti nevelés vonalán végzett munkámért 1971-ben Székely Bertalan emlékérmét kaptam. 1979-ben TIT Aranydiplomát vehettem át Budapesten.”

Bakó Csilla, tanár, volt tanítvány visszaemlékezése: „Marica nénit az 1950-es évek végén ismertem meg kisgyerekként, mivel szüleimmel együtt tanított. Vékony, magas, energikus alakja, személyisége nagy hatással volt rám. 1961-ben különösen sokat volt nálunk, hiszen a pedagógus szakszervezet égisze alatt a képzőművészetet kedvelő gyerekek klubját szervezte édesapámmal együtt a győri TIT klubhelyiségeiben. Később a Kazinczy Ferenc Gimnáziumban tanítványként is kapcsolatba kerültem vele, ahol 3. és 4. osztályban ábrázoló geometriát tanított. Sokan küszködünk a térlátás okozta problémákkal, de ő mindig türelmesen magyarázta el az anyagot. Végül sikerült megkedveltetni velem tantárgyát.

Kiállításain bemutatott képei hűen tükrözték egyéniségét, a színekkel való kapcsolatát, gazdag formavilágát.

A sors hosszú, termékeny életet adott neki, melyet szinte az utolsó pillanatig kihasznált. Mindig másokat »szolgálva« szervezett, tevékenykedett.”

Az 1936-ban végzett tanítóképzős osztálya
40 éves találkozóján

Nemes Veronika, pedagógus, volt tanítvány így emlékezik: „Turóczi Mária az 1939-1940-es évben Öry Mater Camilla szerzetes rajztanárt helyettesítette a győri Szent Orsolya Rend Tanítóképzőjében. Mint »a

jövő nemzet napszámosságait« kezelt bennünket. Szolid megjelenése, tartózkodó egyénisége igazi pedagógust rejtett. »Frissen lányok!« szava járásával biztatott munkára bennünket. Nagy élmény volt minden órája: Egyéniségével fegyelmezett, fejlesztette esztétikai érzékünket.”

Barcsayné Németh Hedvig, tanár, volt tanítvány visszaemlékezése: „Gimnáziumi éveimben Marica néni rajzórái nagy izgalmat jelentettek. A mi osztályunk is részt vett a színlelméleti kísérletekben, s az ott tapasztaltak nem kevés találgatást, titokzatosságot és derűs jókedvet okoztak nekünk.

Olyan magas szinten oktatta a művészettörténetet, hogy később az egyetemen sem okozott semmilyen nehézséget számomra ez a tantárgy. Ma is szeretettel és hálával gondolok rá.”

Takács Lászlóné Zselyi Katalin, volt tanítvány visszaemlékezése: „70 éves vagyok. 1954-től 1958-ig jártam gimnáziumba. Az első két évben a Révai Miklós Gimnáziumban tanultam, az utolsó kettőt az akkori helyi oktatáspolitikai következményeként a Zrínyi Ilona Leánygimnáziumban végeztem. Az iskola akkor a Tanítóképző Intézet épületében, a Liszt Ferenc utcában működött. Osztályfőnököm Turóczi Mária tanárnő volt, akire azóta is szeretettel emlékezem. Az 1950-es évek nagy súllyal nehezdedek vidéken élő, földművelő szüleimre. Igaz, hogy itt, Győrben laktam a nagynénémnél, de ha hazamentem, sokszor szomorúan jöttem vissza. Marica néni tisztában volt akkori helyzetemmel, és mindig meghallgatott, vigasztalt, kicsit anyáskodott is felettem. Mindenben segített, tanácsot adott, sőt egy alkalommal még pénzt is kölcsönzött. Néha szigorú, de mindig következetes tanár volt. Azt szerette volna, ha minél jobb tanulmányi eredményt érünk el.

Az érettségi vizsgánk 1958. június 18-án volt. Felkészülésünket Marica néni folyamatosan figyelemmel kísérte, ösztönözte, szívesen segített, még délutáni korrepetálást is elvállalt. Hogy az érettségink gond nélkül sikerült, azt Marica néninek is köszönhetjük sok tanítványával együtt. Mindig ott állt mellettünk, és kihozta belőlünk, amit tudott. A ballagásunkra mindenki kapott Tőle egy képeslapot egy idézettel, amit életem során megőriztem: »Ha rosszat beszélnek rólad az emberek, az ne zavarja lelked nyugalma, csak arra törekedj, hogy az sohase legyen igaz!« Ha a temetőben járok, mindig megállok a sírjánál, és szeretettel elmondok egy imát érte.”

Horváthné dr. Bernáth Rózsa, tanár, volt tanítvány így emlékezik: „Turóczi Mária 1949 és 1955 között volt rajztanárom a Győri Tanítóképzőben. Marica néninek hívtuk. Összetett feladatot kellett ellátnia: a tantárgyi követelményeken túl olyan készségeket kellett tanítványaiban kialakítani, hogy képesek legyenek az alsó tagozatos tanító iránt támasztott követel-

ményeknek maradéktalanul megfelelni. Nem »haverkodott«, igényességével magas követelményeket támasztott. Ösztönzőként gyakran figyelmeztetett bennünket leendő hivatásunk iránti felelősségünkre. Jó volt tanítványának lenni. Újabb kapcsolatunk az 1980-as évek elején alakult, amikor már mint nyugdíjas vállalt óraadást a Bercsényi Miklós középiskolában. Munkatársak lettünk, sőt tanította fiamat is a testnevelés tagozatos gimnáziumi osztályban. Csodáltam, hogy idős kora ellenére vállalta a »mozgékony társaság« tanításával járó nehézségeket, sőt még Mosonmagyaróvárra is járt tanítani. A »mozgékony« társaságban ugyanis energiája nagy részét nem érdemi munkára, hanem fegyelmezésre kellett fordítania. De nemcsak hivatásszeretet, hanem megélhetési kényszer is volt ez. Abban az időben 2400 Ft nyugdíja volt, ebből kellett fenntartania a kétszintes családi házat s önmagát. Fiam, aki megvásárolta kiadott könyvét, nem kis önkritikával állapította meg: »Mennyivel több hasznosat, szépet tanulhattunk volna Tőle, ha fegyelmezettebbek vagyunk.« Hogy milyen nagyszerű festőművész volt, azzal a Honvéd Kollégiumban megrendezett kiállításán szembesültem. Megfogott az a harmonikus színvilág, témagazdagság, torzulásmentes művészet, ami a képeiről sugárzott. Ez, meg egy »mecenási« sugallat késztetett arra, hogy képet vásároljak tőle, így lett családom karácsonyi ajándéka a *Hibiszkusz* csokor c. olajfestmény. Nehezen vált meg a képtől. Az a féltő gond, amivel csomagolta, ragasztgatta, még mindig előttem van, és szavaknál hitelesebben bizonyítja, milyen erős kötődés van a művész és műve között.”

F. Csapó Irén, festőművész, volt tanítvány visszaemlékezése: „Sok évvel ezelőtt, amikor becsengettem Marica nénihez, volt rajztanáromhoz, s csak annyit mondtam: festeni akarok, tanulni... Szándékom erős volt, ő ezt megérezte. Amikor szabadkoztam – lehet, hogy későn jött ez az elhatározás –, megnyugtatót: „Érett, felnőtt fejjel tisztában látja az ember a világot.” Együtt kezdtünk el dolgozni. Szigorú volt, féltem és szorongtam is. Munka közben magyarázott, én pedig jegyzeteltem. Egy különleges világba vezetett be: a színek világába, a festészet mesés hatalmába. Teltek a hetek, hónapok. Egyszer teljesen váratlanul ezt kérdezte: »Te, ezt hogy csináltad? Hogy keverted ki ezt a színt?« Boldog voltam. E naptól kezdve nemcsak tanítványának tekintett, hanem barátnőjének is. Így mondta: „Drága Barátném!” Milyen tisztán hallok most is! Meglepődtem. Szigorú, zárkózott embernek ismertem meg még gimnáziumi éveimben. Most a szívébe fogadott, s lassan megismertem gazdag élettörténetét. A sok nyelvet beszélő édesapját, az édesanyját, aki meleg otthont adott a családnak. Felemelő érzés volt látni Marica nénit, aki az emlékezés közben újra fiatal lett. Beszélt a gondoskodó hűgáról, a zongoraművész tanárnőről, Magda néniről, annak művész és orvos fiairól.

Marica néni és Magda néni – mindketten művészek – kivételes egyéniségek voltak. Többször mondtam neki, milyen jó, hogy az orvosi helyett a tanári pályát választotta. Ennek köszönhetem, hogy itt ülhetek nála, s magamba szívhatom tudását a festészetről. Szülei kérésére lemondott ugyan az orvosi egyetemről, de 1943-ban, a háború alatt a győri kórházba ment dolgozni, a háború sebesültjeit ápolta.

Dolgozom a kertben. A szomszédban virágzik a málna, virágzik az akác is. Nem is olyan régen a legszebb málnaszemeket vittem el neki. Most üres a málnásom helye, kipusztult. Ő sincs már, elment anélkül, hogy az új képeimet látna volna. Pedig mennyire örült annak a portrénak, amit Győrújbaráton róla festettem.

Finom képeinek tónusait egyszer majd az utókor méltányolni fogja. Könyve, *A színek világa és az egyéniség* egyszer talán tananyag lesz az iskolában.

Drága Marica néni! Nagyszerű egyénisége utat mutat nekem, s ez az út tiszta és egyenes. Ha végigjáróm, talán méltó leszek a »Drága Barátném« megszólításra.”

A Kisalföld „Kultúra-közművelődés” rovatában 1987 júliusában *Pió Márta*: „Műteremben Turóczi Máriánál” c. cikkében a következőket írja: „Vékony, ősz hajú, törekeny teremtés, mégis súlya van, ha megjelenik. Turóczi Mária a győriek körében a tanítás kapcsán ismert. Megszámolni ma már lehetetlen, hogy a rajzot hányan szerették meg az ő közreműködésével. Utoljára a Kazinczy Ferenc Gimnáziumban hirdette a szép dicséretét, nevelte diákjait a színek szeretetére, készítette őket a főiskolára. (...) A kis Corvin utcai házban a falhoz támasztva ott élnek a képek, akárcsak az alkotójuk s annak kézmozdulatai.

A könyvsiker után – harmadik kiadást ért meg a kötet – a képzőművészet révén is sikert ért meg Turóczi Mária. Nemrég Budapesten láthatták munkáját a Székely Bertalan-díjasok kiállításán. A díjat azok nyerheték el, akik képzőművészeti munkássággal és egyben pedagógiai sikerrel is rendelkeztek. Művésztanárok, akik napi munkájukkal igyekeztek összeegyeztetni időben, energiában a művészetet, akik nem égtek ki a tanórák sokaságának egymásutánosságában. S, hogy ez ebben az esetben mennyire igaz, az jelzi: a törekeny tanármó még nyugdíjas éveiben is a TIT-ben dolgozik a képzőművészet népszerűsítésén, újabb kutatásokat folytat, és fest szüntelenül.”

2007-ben a győri TIT épületében Turóczi Mária tanárról, győri lokálpatriótáról előadótermet neveztek el.

Életének utolsó éveiben Turóczi Máriának négy képe került a Xantus János Múzeum tulajdonába: *A kivilágított Győr* (papír, akvarell, 355x240 mm); *Csendélet* (papír, pasztell, 460x485 mm); *Szénakazlak a győri határban* (papír, akvarell, 480x300 mm, 1965); *Győr* (papír, akvarell, 415x290 mm).

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat második kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Volt kollégája, DR. KÖRÖS ERZSÉBET
Győr

„Nem a sok tudás,
hanem a hasznos tudás tesz bölcsebbé.”
(Thomas Fuller)

U-Ú

ÚJ IMRÉNÉ Tóth Róza (Derecske, 1938. október 20. – Debrecen, 2013. március 12.) tanító, magyar-ének szakos általános iskolai tanár, szaktanácsadó, közoktatási szakértő

Édesapja MÁV-alkalmazott, édesanyja háztartásvezető volt. Gyermekkorát szeretetteljes családban – édesapja foglalkozásának okán – különböző vasútállomások szolgálati környezetében töltötte. Így került Erdélybe, Galgóra, amely életre szólóan meghatározta élményanyagát, egész viszonyrendszerét. 1944-ben az egyik bombatámadáskor elveszítette édesanyját, s 4 olyan év következett életében, amely a 6-10 éves gyerekből felnőtté érlelte. Megtapasztalta az anya hiányán kívül a hontalanság érzését is.

Rokonoknál hányódott, így iskoláit is az első három évben szinte félvélenként váltotta Derecske és Debrecen között. Megtanulta, hogy csak nagy kockázatokkal hibázhat, hogyha meg akar

maradni, alkalmazkodnia kell az aktuális helyzet-hez, mindenképp tanulnia kell, a legjobbak között kell lennie.

1948-ban édesapja újból megházasodott, ettől kezdve ismét szeretetteljes légkörben élt egy minden elismerést megérdemlő nevelőanya mellett, de a megélt hányattatás egész életére kihatott.

Az általános iskolai évek (1945-1953), bár nélkülözésekkel voltak teli, sok kedves közösségi élményt hoztak. Legkézenfekvőbb volt ebben az időben a gyermekmozgalomhoz való tartozás. Volt cserkész, majd úttörő, később DISZ-tag. Kortársai elismerték vezetőjüknek, így minden szervezetben hamar vezetői megbízatásokat kapott. Azt, hogy tanító lesz mindenáron, már korábban, Derecskén elhatározta, 3. osztályos tanító bácsija, Magyary Béla példája nyomán.

1953-ban felvételt nyert a későbbi Lorántffy Zsuzsánna Tanítónőképzőbe. A tanulótársak a megye különböző településeiről jöttek. Lassan alakult az osztály közös arculata, kezdetben nehéz volt egységet kialakítani a városiak, a kollégisták és a bejárók között. Neki hamar sikerült tekintélyt kivívnia, nemcsak társai, hanem tanárai körében is. Különösképpen nyomon kísérte előrehaladását Tóth Lászlóné igazgató, aki híres volt szigorúságáról és puritánságáról. Ebben az időben legendás gyakorlóiskolai tanítók készítették fel a tanítójelölteket a tanításra, ők jelentették a mintát. Mindenképp Debreczeni Ferenc magyar szakos tanár volt számára értékmérő, akinek gyönyörű énekhangja volt. Hozzá járt önképző-

körbe. Tőle tanult versmondást, értékítéletet alkotni, különbséget tenni lényeges és lényegtelen, értékes és értéktelen között. 1956-ban volt utolsó éves tanítóképzős. Így érte a forradalom. Őt is magával ragadta a lelkesedés. Nem kellett gondolkodnia azon, tud-e azonosulni a meghirdetett eszmékkel. Október 23-án ott menetelt osztálytársaival együtt az egyetemistákkal, a vagongyári munkásokkal. Gyönyörűnek tűnt az a perspektíva, amelyet az első napok hoztak. A következmények viszont elborzasztották. Állandó kétségek gyötörték: így kellett-e történnie a dolgoknak? Túl frissek voltak még benne a háború borzalmai, rettegett attól, hogy újra át kell élnie. Így a konszolidációt sok ellenérzéssel, de megnyugvással fogadta.

1957-ben kitüntetéssel érettségizett, és gyakorlóévesként **Nyíradonyba** került. Az osztályába nagyon sok szegény gyerek járt. Még vákánccsos (erdőművelő) család gyereke is, akik földbe vájt kunyhóban éltek. Hamar sikeres lett a tanításban. Sok segítséget kapott Szöllősi János igazgatótól, legtöbbet azonban egy nyugdíjas tanítónőtől, Erzsébet nénitől tanult. Az idős hölgy az iskolai nevelői lakásban lakott, szobájának fala közös volt a tanterem falával, így mindent hallott, ami az órán történt. Szünetekben nagyon sok jó tanáccsal látta el, amelyek rengeteget segítettek.

1958-ban sikeres képesítővizsgát tett. Kinevezett tanítóként már **Balmazújvároson, a Bánlaki Általános Iskolában** kezdte munkáját, ugyanis 1958. augusztus 16-án házasságot kötött Új Imre földrajz-történelem szakos középiskolai tanárral, aki a balmazújvárosi darutelepi iskolában tanított.

Így emlékezett az újvárosi évekre:

„A Kalmár Zoltán vezette testület valódi nevelő közösségnek bizonyult. Az igazgató különös gondot fordított a fiatal pedagógusokra: nemcsak szakmai fejlődésükkel törődött, igyekezett segíteni felkészülésüket az értelmiségi életmódra. Olyan megbízatásokkal látott el, amelyekkel bekapcsolódtam a község kulturális életébe. Csodálatos, emberformáló évek voltak. Egy év múlva magyar nyelv és irodalom tantárgyak tanítására kaptam megbízást. Egy őszi szombat délutánon az igazgató megkérdezte: Hányasra érettségizett magyarból? Szereti-e a tantárgyat? Hirtelen fellevenedtek bennem a Debreczeni tanár úrral eltöltött évek. Legkedvesebb tantárgyam volt –

feleltem. Akkor hétfőtől 7-8. osztályban fog magyart tanítani, és osztályfőnök lesz a 8. a-ban – közölte. Megfordult velem a világ. Én tanító akartam lenni. 21 évesen mit kezdjek azokkal a nagy gyerekekkel? Ma már tudom, hogy ezen a szombat délutánon kezdődött el az az út, amely állandó tanulást, az új keresését, a legnehezebb helyzetek vállalását, megoldási módjainak kutatását jelentettek számomra.”

Különleges élményeket szerzett a dolgozók általános iskolájában, ahol magyart tanított olyan értelmes, idős embereknek, akik gyermekkorukban nem tanulhattak, és egész napos munka után este beültek az iskolapadba. Nemcsak tanított, hanem tanult is idős tanítványaitól.

Egy évig férjével együtt a **darutelepi iskolában** tanított, ahol a gyermekmozgalom vezetője lett.

1962-ben lakást vásároltak Debrecenben, és megkezdte tanulmányait az Egri Tanárképző Főiskola magyar-ének-zene szakán. 1964 szeptemberében került **Bocskai kertbe**, amely kedvezőbb kijáráshely volt. Bár minden eddiginél nehezebb körülmények között kellett dolgoznia: összevont osztályokban tanított (5-6. és 7-8. osztályok), itt vált igazán pedagógussá. Rájött, hogyan lehet differenciáltan fejleszteni a tehetséges gyerekeket az önálló foglalkozások során.

1966-ban megszületett Imre fiuk.

1968-ban immár szaktanárként **Debrecenben, a Lilla Téri Általános Iskolában** helyezkedett el. A főiskolán frissen szerzett tudás, az elmúlt 11 év alatt szerzett tapasztalatok meghozták az eredményeket. Éneket tanított valamennyi felső tagozatos osztályban, sajátjában magyart, és vezette az énekkart. Vállalta műsorok szerkesztését, rendezését, amelyek sikereket hoztak a szereplő gyermekeknek, az énekkarnak egyaránt. Komplex szaktantermet alakított ki, ahol minden feltétel adott volt a művészeti neveléshez.

1975-ben igazgatói megbízást kapott a **debreceni Eötvös Utcai Általános Iskola** vezetésére. 10 gyönyörű, iszonyatosan nehéz, kudarcokkal, sikerekkel teli év következett. Egyszerre végezte az iskola teljes felújítását (parkettázás, fűtéskorszerűsítés, teljes külső vakolatfelújítás) és a testület pedagógiai kultúrájának megújítását. 1977-ben beiratkozott a KLTE pedagógia szakára, ahol megtapasztalta a tanulás mellett a kutatás örömteli sikerét. Érdeklődése egyre inkább a szociál-

pszichológia felé fordult. Ebből készítette szakdolgozatát is, amelyet iskolájában végzett kutatásainak feldolgozásából írt: *A pedagógusról alkotott kép változása és fejlődése, különböző korosztályok elvárásai és viszonya a pedagógushoz* címmel.

Az Eötvös utcai iskola úgy vonult be élettörténetébe, mint annak csúcspontja. Sikerült iskolát, nevelőtestületet teremtenie, és boldog meghatottsággal vitte magával a búcsúzáskor kapott Ady idézetet: „*Hogy szép az élet, te mondtad szüntelen, / S hogy higgyük: akartad. / S míg játszadoztak rajta büs mosolyok, / Erőt és hitet prédikált az ajkad.*”

1985 szeptemberében már az újonnan megalakult **Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet** irodahelyiségében volt egy íróasztala és sok-sok feladata. Tele volt tettvágygal. Legfőbb feladatának az igazgatók segítségét tartotta. Létrejött egy olyan pedagógiai csoport, amelyben azt a feladatot kapta, hogy szervezze meg a megye pedagógiai tanácsadói hálózatát. Megismerte a megye iskoláit, kiváló kollégákat választott ki a tanácsadói feladatokra. Újra tanulhatott. Tanfolyamokat végzett, tréningeken vett részt, majd maga is szervezte, vezette azokat. A 90-es években az alternatív módszerek, programok gondozása is feladata lett. Ekkor ismerte meg a „Zsolnai-pedagógiát”, amelynek terjesztését, módszertani képzését is vállalta (nyelvi-irodalmi kommunikációs, értékközvetítő és képességfejlesztő programok). Ezek igen közel álltak pedagógiai felfogásához. Tanfolyamokat, konferenciákat szervezett, és nyugdíjazását követően még négy évig gondozta az értékközvetítő programot, az országos ÉKP Központ kihelyezett munkatársaként. Pápán külső oktatóként 2002-től hallgatókat oktatott a pedagógia különböző stúdiumaira (alternatív pedagógiák, mikrotanítás, pedagógiai helyzetgyakorlatok, a pedagógiai szaktanácsadás – ill. szakértés módszertana, személyiségpedagógia stb.). Előadott, vizsgáztatott, volt témavezető, lektor.

Balogh Zsigmond tanár, igazgató, régióvezető emlékeztet: „Új Imrénének a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézetben végzett tevékenysége, azon belül pedig a nyelvi-irodalmi kommunikációs és az értékközvetítő és képességfejlesztő programok elterjesztése, gondozása sikertörténet volt. Döntő szerepe volt abban, hogy megyénkben 1993-ra 58 intézmény (az

általános iskolák 36%-a) alkalmazta a nyelvi-irodalmi kommunikációs programot, és 19 általános iskola vállalta magát értékközvetítő és képességfejlesztő programot (ÉKP) művelő intézménynek.

Tevékeny szerepet vállalt a programok segítése mellett a régióközpont (Hajdúnánás, Maklár Lajos Általános Iskola) felkészítő, tanártovábbképző szerepében, a rendszeres vezetői és szakértői »műhelyfoglalkozások« szervezésében, lebonyolításában. Nevéhez fűződik az első országos ÉKP-s konferencia ötlete és megszervezése, mely Debrecenben, a Bolyai Általános Iskolában került megrendezésre 1992-ben. Ő írta meg a Hajdú-Bihar megyei NYIK és ÉKP történetét is *Sikertörténet* címmel, amely a Zsolnai tanár úr 70. születésnapjára készült kötetben jelent meg, 1976-tól baráti és szoros munkatársi szálak fűztek Rozikához, akinek őszinte emberi, szakmai tudása, pedagógiai nagysága igazi példa marad számomra.”

Kiváló munkája elismeréseként 1991-ben *Maróthi György-díjat* vehetett át.

Közoktatási szakértőként több mint 500 pedagógiai program értékelését végezte el. Kapcsolatteremtő képességét, szakmai tudását minden szervezetben kiválóan hasznosította. Nagy megbecsülésnek örvendett a 2000-es évek elején a Csokonai Pedagógiai Intézet munkatársaként is. Színes egyéniség volt, rendkívüli tenni akarás jellemezte. Sok kollégájával baráti kapcsolatot ápolt. A nagy beszélgetésekkel belső konfliktusokat tudott feloldani, mindig voltak jó tanácsai családjának, barátainak. Élete utolsó éveiben is aktív tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek. Nyílt, őszinte véleményformálása előrevivő volt. Elnökségi tagként és a *Pedagógusok arcképcsarnoka* szerkesztőbizottságának tagjaként ott is maradandót alkotott.

Szabad idejében sokat olvasott, kedvvel művelte férjével a bánki kertet, ami szintén jó példával szolgált a kertbarátoknak.

Ha valaki megkérdezte volna: boldog és elégedett-e a sorsával, minden bizonnyal „igen” lett volna a válasza. Sikeres házassága, sikeres tanár fia (szintén jó házassággal), gyönyörű és sikeres két leányunokája, mind inspirálói voltak a sikeres életpályának.

Életútját ő maga így összegezte:

„*Munkám során három alapvető motívum vezérelt:*

- *Csak addig dolgoztam egy helyen, míg ahhoz elegendő invenciót éreztem magamban*

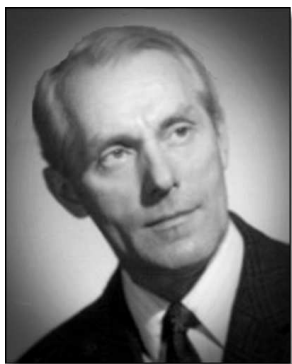
- *Állandó tanulási vágy: megtanulni azt, amit még nem tudok*
- *A kihívások: imádtam »nehéz« emberekkel együtt dolgozni, nehéz helyzetekre megoldást keresni.*”

Mind közül a tanulási vágy és az emberekkel való kapcsolattartás voltak a domináns indítékai. Valamint az, hogy nyomot hagyjon, hogy emlékezzenek rá. Bizton állítható, hogy nyomot hagyott élete és munkássága nemcsak családtagjaiban, barátaiban, hanem a pályatársakban, tanítványokban is. A pedagógustársadalom megbecsült tagját sokan kísérték el utolsó útjára, ahol sok száz rózsa borította be sírhantját.

Kollégája, barátja, KÁLMÁN ANTALNÉ
Debrecen

UJVÁROSI VILMOS (Makó, 1918. április 27. – Debrecen, 2011. december. 24.): ref. kántortanító, ének-zene tanár és szakfelügyelő, karnagy, magyartanár

*„S akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnak.”*
(Babits Mihály)

Ujvárosi Kálmán református praeorans (lelkészti helyettesítő) kántortanító (Nagyrábé, Debrecen-Csapókert) és Bálint Julianna Irén makói postamesternő negyedik gyermeke. Az apai férfi felmenők a Debreceni Református Kollégium növendékeiként végeztek. Lelkészek, illetve praeorans lévita tanítók lettek.

A költő Berzsenyi szavaival élve – *„Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs”* – élt

és mutatott példát környezetének az Ujvárosi és Szentjóbby család.

Vilmos is a családi hagyományoknak megfelelően a Debreceni Református Kollégiumban végezte tanulmányait. A családban otthon gyakran váltott át a társalgás német nyelvre, illetve édesapjával latin diskurzust is folytattak. A zongora-, hegedű-, harmóniumjáték otthon is rendszeres volt kibővült baráti körrel (Hegyaljai Kiss Géza, Baja Mihály, Szatmáry Károly stb.).

Vilmos életét a két világháború és az azt követő évtizedek határozták meg. Nővérével, Blankával négy évet töltött Hollandiában a gyermekmentő akció keretében. Hazatérve az apja által tanított második osztályban folytatta tanulmányait, és a kollégium tanítóképzőjében végezte 1937-ben kiváló eredménnyel.

Bodnár tanár úr összhangzattan órái megalapozták zenei ismereteiben.

1937 és 1939 között helyettes-kántortanítósodott sok katonai szolgálatra behívott tanítót helyettesítve: először a **nyírbátori** műemlék-templom, majd a **beregdaróci** Árpád-kori műemlék-templom kántora és mindkét helyen tanító.

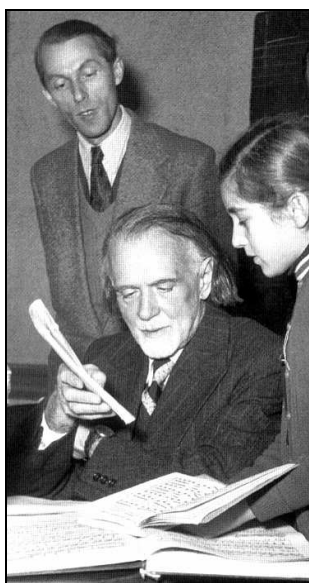
Az 1938/39-es tanévben ismét Nyírbátorban ref. kántortanító. Még prepa korában és a fenti helyettesítések után is folyamatosan helyettesített **Debrecen ref. iskoláiban: a Csapókertben, az Ötvös utcai és a Csap utcai** iskolákban.

1939 és 1948 között a csapókerti ref. népiskolában megválasztott kántortanító, az államosítás után az 1948/49-es tanévben állami tanító. Ezt az időt szakította meg a katonai behívások sora. 1940 decembere és 1945 októbere között Szolnokon és Debrecenben szolgált, és ezt követte 1946 októberéig az angol hadifogság. A csapókerti ref. egyházközség kántora (édesapja után), az egyházrész tanácsosa, képviselője a közegyházban, a háborús károk helyreállításának vezetője (vö.: Örök a Vártán).

Debrecenben a Református Tanítótestület iskolahatet szervezett 1940-től. Az iskolák elért eredményeit kívánták megismertetni a szülőkkel, és erősíteni ragaszkodásukat városunkhoz, egyházunkhoz az évenkénti megrendezéssel. A református iskolák évente megrendezett kórushangversenyét a Kollégium udvarán sorozatosan az Ujvárosi Vilmos csapókerti gyermekkara nyerte, amely többször kiváló minősítést kapott. A 200 fős Szcenci Molnár Albert ref. pedagógus

énekkarnak 3. karnagyául Ujvárosi Vilmost választották.

Az Ady Társaság és a Csokonai Kör alkotó tagjaként Ujvárosi Vilmos elsőnek készített és olvasott fel tanulmányt Sinka István költőről. A Csapókertben 1939-től a Kodály-módszer első és sikeres alkalmazója és a négy szólamú énekkultúra továbbvivője volt. Egyházi és világi kórusműveket (Kodály, Bartók, Bárdos) nagy sikerrel mutattott be. Mint kántor (1937-1950) érces, templomot betöltő énekvezetéssel, harmónium-, ill. orgonajátékával ragadta magával a résztvevőket. A Kodály-módszer alkalmazásával tanítványai az országos szolfézsverseny helyezettei voltak. Erről tanúskodnak Eöszé László: *Kodály élete képekben* (Budapest, 1971) és a *Szívünk hungarikumai* (Pannon-Literatúra Kft. 2009).

Kodály Zoltán gratulál
az országos szolfézsverseny győztesének,
Ujvárosi Vilmos tanítványának

A háború után az első Világifjúsági Találkozóra (Helsinki) meghívták Ujvárosi négy szólamú díjnyertes csapókerti kórusát, de a gyermekek szégyenes ruházata és gyengéntápláltsága miatt le kellett mondani a szereplést. 1949. szeptember 1-jén „Népgazdasági érdekből áthelyezem” értesítést kapott.

Munkahelyei 1949 szeptembere és 1956 augusztusa között: a **Szt. Anna utcai**, a **MÁV Műhelytelepi** és a hozzá tartozó **Szabadságtelepi Állami Általános Iskolák**, ahol ének-zene tanári,

majd magyar szakos diplomát szerezve éneket, magyart tanított és énekkart vezetett.

1949 decemberében feleségül vette Vámosi Margit tanítónőt. Két lányuk: Margit (vegyész) és Emese (tanár) három unokával ajándékozta meg a szülőket.

Nagy nehézséget jelentett Vilmosnak és a családnak a lakáskérdés megoldatlansága. Nővére, a „hadiözvegy” Blanka két „hadiárva” gyermekével és Vilmos szüleivel együtt lakták a Vilmos két szobás javadalmi lakását a háború után. Ennek a lakbérét (a fizetése egyharmadát) 1957-ig Vilmos fizette. Nővére gyermekeit sajátjaiként szerette, önzetlenül segítette mindvégig. Holttá nyilvánított sógora 1955. augusztus 16-án hazatért az orosz gulágról. Vilmos közbenjárására 1957-től visszahelyezték tanítani a sertésfelvásárlói munkakörből.

Ekkor Vilmos (1957) lemondott javadalmi lakásáról és debreceni állásáról azzal a kikötéssel, hogy „*állásomat Nyári Lajosnak adják át, és szolgálati lakásomat is az ő nevére írják át*”. Ekkor már Vilmos Kodály javaslatára városi és megyei ének szakfelügyelő volt, aki két-három hetes, igényes szaktanfolyamokat és karvezetői tanfolyamokat szervezett nyaranta Hajdúszoboszlón (1954-1957).

Önálló lakást állással a kiváló szaktanár és tanítónő felesége 1956. szeptember 1-jétől a tanyasi **Hortobágy-Halastói Állami Általános iskola** igazgató-tanítóként kapott. Az összevont 1-4. osztályt a felesége, 5-8. osztályt Vilmos látta el. Két kislányukkal ott éltek 1964. augusztus 31-ig. Önként, fájó szívvel lemondott a szakfelügyelőiségről a kedvezőtlen, embert próbáló körülmények miatt.

A kislányok felcseperedése arra sarkallta az apát, hogy nyolc év embert próbáló helytállása után Debrecenbe pályázzon. Így működése utolsó szakasza 1964-től 1980-ig debreceni Bányai Júlia zenetagozatos általános iskola 1-8. osztályban magyar és ének-zene tantárgyak tanítása és 60 fős általános tagozatú tanulókból álló énekkar sikeres vezetése volt.

Felesége a Debrecen környéki Vörösmarty tsz iskolájában az 1-4. osztály tanítónője volt 1981. júniusi nyugdíjazásáig. Itt kaptak kétszobás javadalmi lakást is.

Vilmos nyugdíjazása után még két évig a Bányaiban helyettesítéseket látott el örömmel, hű-

séggel, szakértelemmel, szeretettel. Ekkor kapta élete első kiutalt lakását a Fényes-udvarban.

Ujvárosi Vilmos életét tartalmasnak érezte, minden nemesben és szépben tudott gyönyörködni, kevéssel is beérte.

Nevelési elve: „Az élet legkisebb dolgaiban is lásd meg a szépet, a nemeset s a jót...”

Ma is együtt örülök a megérdemelten örülőkkel és együtt érzek a méltán sírókkal. Hiszem, hogy a jó szándékú emberek vannak többségben.

Továbbra is előítélet nélkül keresem a tisztességes és becsületes emberek társaságát. Ezért tartom össze – immár 63. éve – egykori tanítóképzős társaimat, mert életükkel, elért eredményeikkel valóságos csodákat képviselnek. Még nagyobb örömöm, hogy utódaik túlhaladják elődeik nem lebecsülendő eredményeit.”

Nagyra becsült kollégája, Papp János énektanár, karnagy így emlékezik: „Sorstársaimtól vigaszt, istápolást kaptam elesettségem időszakában. Hadd említsem, hadd szólítsam tanúként Ujvárosi Vilmost, az ének-szakfelügyelő kollégát, akinek igényes szakmai munkáját csak szerénysége és példamutató önzetlensége múlta fölül. Méltatlan megaláztatásait önfelgyelmélettel, mintaszerű intelligenciával viselte.”

Temetésén a család mellett a tanítványok sokasága és a kollégák búcsúztak.

Irodalom:

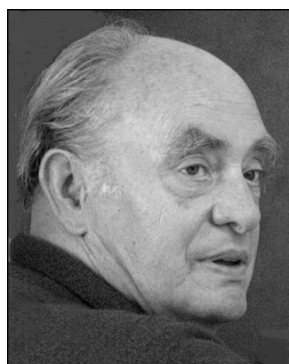
- Nagy Mihályné Nyáry Erika: *Örök a Vártán* (Debrecen, 2000)
- Családi levéltár és emlékek
- Ujvárosi Vilmos: *Visszaemlékezések* (kézirat 2000)
- Dr. Papp János: *Visszaemlékezések* (kézirat 1999)
- A TREL és TREK iratai
- Eöszse László: *Kodály élete képekben* (Bp. 1971)
- *Szívünk hungarikumai* (Pannon-Literatúra Kft. 2009.)

Unokahúga,

DR. NAGY MIHÁLYNÉ NYÁRY ERIKA
Debrecen

DR. URBÁN JÁNOS (Budapest, 1939. november. 12. – Budapest, 2012. június 11.): Rátz Tanár Úr Életmű-díjas matematikatanár

Gyermekkorától kezdve a matematika és a tanári pálya szeretete határozta meg életét. Édesanyja matematikatanár volt a cinkotai, majd a Csalogány utcai tanítóképzőben. Édesapja jogot végzett, és Budapesten az Iparügyi Minisztériumban volt főtanácsos. Mind az anyai, mind az apai ágon nagyszülei tanítók voltak.

A háborús éveket sok viszontagság mellett élték át. Édesapját B-listázták, és ezért falura költöztek. Hárman voltak testvérek, ő volt a legnagyobb. Édesanyjuk 1946-ban, szívinfarktusban meghalt. Iskoláit így igen nehéz időszakban kezdte el 1946-ban.

Gimnáziumba – kollégistaként – Székesfehérváron járt, ahol kiváló matematikatanárt kapott Láng Hugó személyében. Az ő biztatására lett a KöMal feladatok megoldója, és vett részt matematikai versenyeken, ahol jól szerepelt.

Felsőfokú tanulmányait 1958-ban az ELTE matematika-fizika szakán kezdte el, majd a fizika szakot filozófiára váltotta át, mert nem szerette a fizikát.

1963-ban kitűnő eredménnyel végzett az ELTE matematika-filozófia szakán. Hallgatóként demonstrátor lett, és algebrából, számelméletből, majd elemi matematikából vezetett gyakorlatokat. 1963-tól 1976-ig az **ELTE Analízis Tan-székén** tanársegéd, majd adjunktus.

Matematikai logikából doktorált Péter Rózsánál summa cum laude, és kitűnő tanulmányi eredményei alapján 1969-ben kitüntetéssel és aranygyűrűvel (sub auspiciis rei publicae popularis) avatták doktorrá. Disszertációjában a rekurzív

függvények elméletével és azon belül a szekvenciális szófüggvényekkel foglalkozott.

Későbbi kutatási területei: matematikai logika, algoritmuselmélet, a matematika tanításának módszertana és a tanártovábbképzés

Az egyetemről átmént Varga Tamás tanszékére, az **Országos Pedagógiai Intézetbe**, ami abban az időben a matematikatanítási reform központja volt. Varga Tamás az általános iskolai oktatási reformot indította el, ennek a folytatását kellett volna elkészíteni a középiskola vonatkozásában. Ebből annyi valósult meg, hogy a középiskolában háromféle tankönyvsorozatot készítettek el, és azokból lehetett választani a tanároknak.

1976 és 1990 között az OPI matematikai osztályán munkatárs, majd osztályvezető. 1991-ben, az OPI átszervezése miatt, az **Országos Közkutatási Intézet** munkatársa lett. Itt részt vett az érettségi feladatsorok összeállításában.

Közben gyakorló tanárként is működött. 3 évig tanított óraadóként a **budapesti Fazekas Mihály Gimnáziumban** speciális matematika tagozatos osztályokban. 1991-től haláláig a **budapesti Bersenyi Dániel Gimnáziumban** tanított, itt is főleg speciális matematika tagozatos osztályokban.

Úgy érezte, hogy a tagozatos osztályokban nyitottabb, érdeklődőbb hallgatókra talált, mint a matematika tanár szakon. Tanítványai közül sokan értek el kimagasló eredményeket a hazai és nemzetközi matematika versenyeken. Tanítási órái élményt jelentettek, a tanulók szívesen és örömmel munkálkodtak együtt, jól érezték magukat, élvezték a matematikaórákat.

Fontos szerepe volt a speciális matematika tagozatos osztályok tantervének kidolgozásában, az itt tanító tanárok szakmai-módszertani továbbképzésében. Nagy hangsúlyt fektetett a tanárok továbbképzésére, Budapesten is és vidéken is számos előadást tartott.

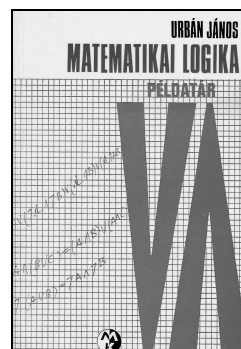
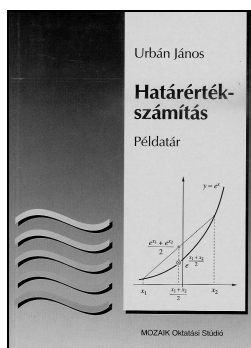
Részt vett a komáromi Nagy Károly Diáktalálkozókon, ahol nagyszerű előadásokat és foglalkozásokat tartott a tehetséges diákok számára.

A matematikatanítás kultúrájának emelése ügyében sokat tett. A *Matematika Tanítása* szakmódszertani folyóirat főszerkesztője volt. Számos, jól használható kis könyvet írt. Társ szerzője volt az előző tankönyvsorozatban pl. a gimnázium 12 B fakultációs tankönyvnek, illetve egy-egy fejezetet írt a *fakultatív A* tankönyvbe is. A mostani tan-

könyvsorozatban a Mozaik Kiadó Sokszínű matematika tankönyveinek társszerzője.

Fontosabb munkái:

- *Határértékszámítás* (1976)
- *Matematikai logika* (1983)
- *Matek 15 + éveseknek* (1993)
- *Kombinatorikai feladatok 14-18 éveseknek* (1999)

Tanítási elveiről, módszereiről így vallott:

„Nehéz kérdés, hogy vannak-e különös elveim, módszereim. Az egy kicsit konfliktust okoz más tanárokkal, hogy megengedem – nem a legelső évben, de később igen –, hogy jegyzetet használjanak a diákok dolgozatírásnál. Többen nem értenek ezzel egyet. Én azt mondom, hogy nem az a feladata a matematikának, hogy bemagoltasson az emberrel bizonyos dolgokat, hanem hogy gondolkodásra próbáljon nevelni. Nem mindig jó a feladat-összeállítás, ezt én is érzem néha. Próbálok úgy csinálni, hogy legyen benne olyan is, amit már előzőleg csináltunk, de legyenek olyanok is, amikhez kellenek új ötletek. Az ötletek kitalálása a fő cél, és nem az, hogy a formulákat tudják a diákok. (...)

Rendkívül fontosnak tartom, hogy az órán minden diák jól érezze magát, tehát ne szorongó félelemmel vegyen részt a foglalkozásokon, mert a félelem lebénít. Szeretném, ha minden tanítványom úgy gondolna vissza a matematikaóráimra, hogy ott valami jó történt, a tehetségesek ugyanúgy, mint a kevésbé sikeresek.

Nagyon vigyázok arra, hogy soha ne szégyenítsek meg senkit. Aki nem készült, azt természetesen megszidom, de soha nem szégyenítem meg.

A tanítványaimat partnerként próbálok, kezelni.”

A matematikai közelet aktív szereplője volt:

A TIT matematikai választmányának titkára 1974-től, szervezője a Kis Matematikusok Baráti

Köre versenyének, a *Kalmár László Országos Matematikai versenyek*nek egyik fő szervezője, a feladatsorok összeállítója.

Az *MTV Körmönfontoló* című vetélkedőjében éveken keresztül a zsűri elnöke volt.

Tagja volt az *Arany Dániel Országos Matematika Verseny* és az *OKTV matematikai versenybizottságának*, a *Tanárképző Főiskolák Péter Rózsa Matematika Versenyének*.

Tagja volt a Bolyai János Matematikai Társulat választmányának és Oktatási Bizottságának.

Kiemelkedő szerepe volt az 1992-ben indult Nemzetközi Magyar Matematika Verseny létrehozásában és szervezésében. 15 évig volt a magyarországi régió vezetője.

„A Nemzetközi Magyar Matematika Versenyhez úgy kerültem, hogy jól ismertem azokat, akiknek az ötlete volt, és engem beszéltek rá, hogy magyar részről próbáljam meg ezt szervezni.” – mondta.

Feleségével, Forró Gizellával együtt aktívan segítettek a verseny munkáját. A versenyek programjaihoz kapcsolódóan Gizi többször tartott döbbenetes erejű, személyes indíttatású élmény-beszámolókat, ezek egyike a csehszlovákiai kitelepítésről szólt.

Házasságukból két lányuk született, mindketten tanárszakon végeztek. A nagyobbik lányuk Debrecenben angol nyelvtanári szakot, kisebbik lányuk matematikatanári, illetve angol és informatika szakot végzett.

Szabad idejüket a hétvégi telken, illetve az unokák körében töltötték el.

Több magas kitüntetésben részesült:

- Beke Manó-díj (1976)
- Apáczai Csere János-díj (1994)
- Rátz Tanár Úr Életmű-díj (2001)
- Németh László-díj (2010)
- a főváros Bárczy István-díja (2011)

A Nemzetközi Magyar Matematika Verseny eredményhirdetésén Debrecenben (2002)

Mint ember szerény és készséges volt. Kérülte a konfliktusokat, illetve segített feloldani azokat. Sokat lehetett tőle tanulni mind emberi, mind tanári, mind szakmai szempontból. A tehetség-gondozást igen fontosnak tartotta.

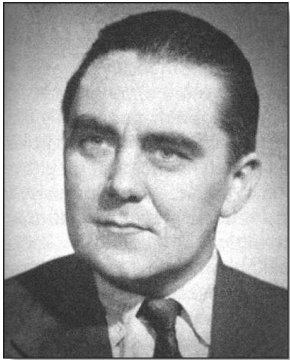
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész
Debrecen

*„Minden egyes diák ígéret, mely a tanulás során
izgalmas, személyes kalandokkal ajándékozhat meg,
de a tanári példaadásnak, útmutatásnak
a komolyan vett tapintat útján kell járnia.”*
(Babits Mihály)

V

DR. VARGA GYULA (Kismarja, 1924. április 2. – Debrecen, 2004. december 29.): középiskolai tanár, egyetemi docens, néprajzkutató, történész, muzeológus

Varga Gyuláék a debreceni Püspöki Palotában laktak, ahol mi is. Tudtam, hogy Varga Gyula tanár és a Debreceni Népi Együttes egyik vezetője, de csak 1957-ben ismertem meg személyesen, amikor az együttes tagja lettem. Az esti próbák után, hazafelé menet sok mindenről beszélgettünk. Így tudtam meg, hogy édesapja, idősebb Varga Gyula és édesanyja, Sajó Mária egyetlen gyermekeként nőtt fel. A szülők földművelésből, állattartásból igyekeztek gyarapítani örökölt vagyonukat, hogy idő múltával életképes gazdaságot hagyhassanak fiukra, akit az elemi iskola után polgári iskolába adtak. Tanulmányai évekre abbamaradtak, amikor maláriás megbetegedés legyengítette a szervezetét.

Megerősödve a pallagi gazdasági tanintézetben folytatta a tanulást. A nyári szünetekben hasznosította a Pallagon tanult korszerű módszereket, amikor a kis családi birtokon szüleivel együtt dolgozott. A háborús események késleltették tanulmányai befejezését, aztán kiderült, hogy az új rendszer ellehetetleníti az egyéni gazdálkodást, és Varga Gyula életcélja is más irányba fordult. Összebarátkozott néhány fiattal – Szanyi Miklóssal, Szanyi Gyulával és másokkal –, akik regös cserkészként ismerkedtek meg a táncos néphagyományokkal, és ebben a társaságban tudatosult benne, hogy a falusi szokásrend, a népdalok, néptáncok milyen nagy értéket képviselnek. Aktív résztvevője lett a fiatalok néptáncos csoportjának. Járták a falvakat, bemutatták tudásukat, és gyűjtötték a régi táncokat.

1948-ban – követve a történelem és irodalom iránti érdeklődését – beiratkozott a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészkarára, ahol csatlakozott a Karácsony Sándor köré csoportosult „alexandriánusokhoz”.

Egyetemi éve alatt ismerte meg későbbi feleségét, Nádasdy Katalint, akivel 1952-ben kötöttek házasságot. Felesége is magyar-történelem szakot végzett, a Történelmi Intézet tanársegédjeként kezdte a pályát, majd a Fazekas Gimnázium esti tagozatának tanáraként folytatta. 1955-ben a Megyei Könyvtár munkatársa lett, s az intézmény helyettes igazgatójaként vonult nyugdíjba.

Házasságukból két leány született: Judit és Katalin, akik szüleik példáját követve a tanári pályát választották.

Az egyetemen Szabó István professzor előadásai voltak Varga Gyulára a legnagyobb hatással. Magyarságtudatát megerősítette, történelem-szemléletét meghatározta az a szellemiség, amely az iskolateremtő tudós körül kialakult. Tudatosan vállalta paraszti őseit, s egyre mélyebbre hatolt történelmük, kultúrájuk világába. Irodalomszemléletét a nemzeti hagyományok és a népi írók eszméi formálták.

Az 1949-ben alapított Néprajzi Intézetben Gunda Béla első tanítványainak egyike volt. A paraszti élet szellemi és tárgyi világa nem volt ismeretlen előtte, hiszen abban nőtt fel, és maga is kivette a részét a munkából. Eredendően népművészeti érdeklődése Gunda professzor hatására a népi kultúra szélesebb horizontja felé tágult. Történelmi, társadalmi szempontok vezették a földművelés, állattartás, építkezés, eszközhasználat és munkamegosztás tanulmányozásában.

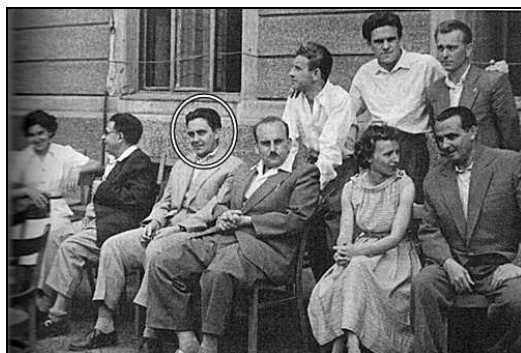
1952-től a **Néprajzi Intézet** gyakornoka lett, majd 1953-ban Gunda professzor tanársegéde. Néprajpszakos képzés akkor még nem folyt a KLTE-n, de a bölcsészek közül többen felvették az intézet által hirdetett kollégiumokat. Varga Gyula a népművészet, elsősorban a néptánc tárgykörével foglalkozott. Mint ismert néptáncos, a Debreceni Népi Együttes egyik alapítója, gyakorlati foglalkozásokat is tartott az egyetemistáknak.

1955-ben – érthetetlen módon – ő is áldozatul esett az egyetemen végrehajtott létszámleépítésnek. Az 1955/56-os tanévet már a **Csokonai Gimnázium** tanáraként kezdte. „Mint kezdő tanárt többször bíztak meg kultúrműsorok összeállításával... Nemsokára az iskolai könyvtár kezelését is átvettem” – emlékezett középiskolai tanári pályája kezdetére. 1956 szeptemberében lett az akkor önállósult fiúiskola, a **Tóth Árpád Gimnázium** III. A osztályának osztályfőnöke. Az addig meglehetősen hanyatott sorsú osztályukat így jellemezte dr. Szabó László: „Tehetséges emberek gyülekezete, akik a nagy szabadságban fürödve csak a balhéra, a tanárokkal vagy egymással való kitolásra, a lógásra, az óra helyett moziba, zsibibe járásra összpontosítottak... Linkek voltunk, de ebben a linkségben volt valami közösségi jelleg és szolidaritás. Varga tanár úr ezt örökölte... Ebből a vidám, de korántsem gyengeelméjű társaságból kellett neki embereket faragnia... Megtette!”

A történelemre, irodalomra fogékony osztályt rövid idő alatt megnyerte részletekre kiterjedő,

tárgyszerű magyarázataival, amelyeknek hatására „már jó magyarokká, hajdúkká, kurucokká váltunk, s fokozatosan jó debreceniekké is... Elvitt bennünket a Déri Múzeumba, együtt tekintettük meg a gályarabok emlékművét... Ő vitt el minket a Kollégiumba, elmondta az épület történetét, beajánlott a könyvtárba... Beültünk az Oratóriumba, azokra a padokra, ahol a trónfosztó országgyűlés tagjai ülészttek. Részesei lettünk a történelemnek, úgy éreztük” – olvasható dr. Szabó László visszaemlékezésében.

Tanítványai közül sokan tőle hallottak először a népi írókról: Németh László, Sinka István, Szabó Dezső és mások akkoriban nem szerepeltek a tananyagban. Varga Gyula alapozta meg az új gimnázium könyvtárát, a helyiség csakhamar az érdeklődő diákok törzshelye lett. Belőlük szerveződött meg a történelemszakkör, ami utóbb önképzőkörré alakult tanáruk irányításával. Az önképzőkör tagjainak önként vállalt feladataik megoldásához szakirodalmat ajánlott, megtanította nekik az adatgyűjtés módját, az elkészült dolgozatokat közösen stilizálták.

A Tóth Árpád Gimnázium tanárai 1958-ban

Az akkori gimnazisták életében a legmaradandóbb emlék, életre szóló élmény az 1956-os forradalom volt. „Petőfinek, Vasvárinak képzeltük magunkat” – jellemezte a hangulatot Szabó László. Ezt a hangulatot igyekezett csitítani Varga Gyula. Arra kérte a diákjait, hogy ne keveredjenek bele semmibe, de nyitott szemmel figyeljék a történeéseket, jöhetnek majd jobb idők, őrizzék meg magukat a hazának. Nem volt könnyű úrrá lenni az érzelmeken, de az események tragikus alakulása és a józanságra intő szó hatására 1957 tavaszára a forradalmi lendület alábbhagyott. Varga Gyula gondoskodott arról, hogy a fölös energiát lekösse, hogy tanítványai érdeklődését más irányba terelje: kivitte őket a pocsaji Le-

ányvár ásatásához, iskolamúzeumot szervezett. Napirendre került a pályaválasztás és felkészülés az érettségire.

A javuló tanulmányi eredmények láttán szívesen vállalta, hogy a szalagavató bála betanítja osztályának Erkel Ferenc zenéjére a palotást. Ballagásukat az tette emlékezetessé, hogy népdalokat énekelve búcsúztak iskolájuktól.

Varga Gyula osztályának nyolcvan százaléka utóbb egyetemet végzett: orvosok, mérnökök mellett volt, aki vasúti tiszt, bankigazgató lett és egy közülük etnográfus, a magyar társadalomnéprajz tudósa, dr. Szabó László professzor.

Évtizedek elteltével egy tanítványa hálásan emléttet, hogy az I. világháború magyar katonáinak helytállásáról, hősiességéről beszélve mintegy visszaszolgáltatta hősi halált halt nagyapja tisztességét.

Németi Lajos úgy emlékezett rá, hogy komoly tanár volt, figyelmesen hallgatta meg diákjait, nem volt túl szigorú, „az egyenes beszédet, a határozott kiállást szerette, szépen beszélt a magyar nyelvet, stílusa színes, magával ragadó volt... Történelemóráin lényeglátó magyarázata, tudása révén elbűvölt benünket. Politikai állásfoglalása nyilvánvaló volt a tanítási órák szűkre szabott keretein belül is.”

Személyiségének vonzereje hozta a Népi Együttesbe több diákját: Illés Ivánt, Kari Csabát, Vály Györgyöt, akik nemcsak hívatásuk kiválóságai lettek, de a népi kultúra elkötelezett hívei is maradtak.

Amíg tanítványait az érettségire készítette fel, ő doktori disszertációján dolgozott, amelyet szülőfalujáról írt *„Kismarja, egy szabad paraszti község a feudalizmus bomlásának korszakában”* címmel. 1958-ban avatták bölcsészdoktorrá a KLTE-n.

Tanári és tudományos munkája mellett a Debreceni Népi Együttes vezetésében osztozott Béres Andrással. Akárcsak a Tóth Árpád Gimnáziumban, az együttesben is mindenki Gyuszi bácsija volt már harmincéves korában. A táncok betanításában nemcsak táncudása, de kiváló pedagógiai érzéke is jól érvényesült. Szükségesnek tartotta, hogy egy-egy tánc megtanulása előtt ismertesse annak a falunak, népi közösségnek a táncagyományait, amelynek motívumkincséből készült a színpadi produkció koreográfiája. Beszélt a falusi táncalkalmakról, a táncosok illendő viselkedéséről, az adott tánchoz illő zenei kíséret-

ről, a tánc típus – legényes, leánytánc, párostánc, csárdás stb. – jellemző motívumainak jelentéstartalmáról, a leányok, asszonyok, legények táncban betöltött szerepéről, a paraszti mozgáskultúráról. A színpadra állítást, a hagyományos táncrendet követve, szabályos, szép térformákkal tette látványossá. Nemcsak szóban ismertette, hanem gyakorlatban is bemutatta, hogy hogyan képzel el egy-egy táncot: ősi, méltóságteljes mozdulatokkal előtáncolta a figurát, amelyet meg akart tanítani. Türelmesen gyakoroltatta táncosait. A pihe-nő szünetekben népdaléneklés következett. Saját koreográfiáiban nagy szerepet szánt az éneklésnek. Az „Ajaki leánytánc” nagy sikerét ez is fokozta. A „Hortobágyi pásztortáncok” nemcsak a botforgató fiúk technikai bravúrával, hanem a fel-felhangzó szép népdalokkal különösen nagy hatással volt a közönségre itthon és külföldön egyaránt. Ügyelt arra, hogy a táncosok a színpadi ruhát ne jelmezként, hanem mint hagyományos népviseletet annak rendje és módja szerint viseljék.

A külföldi vendégszerepléseken – Lengyelországban, Csehszlovákiában, Bulgáriában, Franciaországban, Kínában – különös gondja volt arra, hogy a Debreceni Népi Együttes tagjai méltóképpen képviseljék Magyarországot a színpadon és azon kívül is.

Az együttes nyári tihanyi táborozásán a sátorverésnél, tűzgyújtásnál ismerhették meg gyakorlati érzékét. E „tudománya” mellett a környék bejárásával, a természeti és építészeti látnivalók bemutatásával és az esti tábortűzek népdalos hangulatával tette emlékezetessé a balatoni nyarakat.

Az 1960-as évek első felében kivált a Debreceni Népi Együttesből, és az Építők Hajdú Táncegyüttesének vezetőjeként folytatta koreográfusi és néptáncoktatói tevékenységét.

Mint a néptáncmozgalom ismert személyiségét, 1961-ben őt kérték fel az akkor alapított **Hajdú-Bihar megyei Népművelési Tanácsadó** vezetésére. A megye népművelési hálózatának szervezését, szakmai irányítását több mint hat esztendőn át tartotta kezében. Ezekben az években vonta be a **KLTE Népművelési Intézete** az oktató munkába. A hallgatók számára előadott tárgyról *„A népművelési munka tervezése”* címmel egyetemi jegyzetet írt 1965-ben.

Ő indította el azt a helytörténeti-néprajzi vetélkedő sorozatot, amely „Hortobágytól Sárrétig”

elnevezéssel országosan ismertté vált. Varga Gyulánál a népművelési tevékenység szervesen összekapcsolódott a tudományos munkával. Történész-néprajzoscént tagja volt a Szabó István professzorhoz kötődő történészcsoporthoz. Kutatási eredményeit „*A parasztgazdaság munkaeszközei*” című tanulmányában összegezte, amely a Szabó István által szerkesztett kötetben (A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában, 1848-1914) jelent meg 1965-ben.

Írásait az *Agrártörténeti Szemlében*, az *Ethnographiában*, múzeumi évkönyvekben publikálta. Országosan ismert történész-néprajzoscént tartották számon.

1967-től rövid ideig a **Kölcsey Művelődési Központ** helyettes igazgatója volt, majd 1969-ben a **Déri Múzeum Néprajzi Osztályának** vezetője lett. Ebben a munkakörben tág teret kapott a tudományos kutatáshoz, de nem szakadt el az oktatástól sem. A KLTE Történelmi Intézetében, utóbb a Néprajzi Intézetben is óraadó tanári megbízást kapott. Múzeumi munkájának része volt a tárlatvezetés, ebben jól hasznosította népművelői és pedagógiai tapasztalatait. Gyakran tartott múzeumi szaktájékoztató tudományos konferenciák és szakmai összejövetelek résztvevőinek. Szívesen vállalta a diákcsoportok vezetését, a fiatalokkal való foglalkozás valósággal felvillanyozta, előadásába bevonta a diákokat, apró kuriózumokkal fokozta érdeklődésüket, kérdéseivel gondolkodásra készítette őket.

Ő irányította a néprajz szakos hallgatók féléves múzeumi gyakorlatát. Mellette megismerhették a gyűjtemény rendjét, értékeit, a gyarapítás, feldolgozás, nyilvántartás és megőrzés módját. Bevonta a hallgatókat a gyakorlati munkába és alkalmadtán kiállítások rendezésébe is. Fontosnak tartotta, hogy a muzeológusnak készülök minél gazdagabb tárgyismeretre tegyenek szert. Az eszközök használatáról, táji jellegéről, a rajtuk látható díszítő motívumokról részletes ismertetést adott és azt a meghatározó élményt, amelyet csak egy-egy régi tárgy kézbevétele adhat az érdeklődőnek.

Varga Gyula tudatában volt annak, hogy a muzeológus munkája nemcsak szellemi, tudományos tevékenység, hanem érzelmi elkötelezettség is, felelősség a múlt értékeinek megőrzéséért. Az ő szakértelme, precizitása, barátságos hangvétele példaként szolgált mindazoknak, akik nála is

merkedtek a szakmai gyakorlattal. Tudományos munkájával is követendő példát állított, huszonhárom múzeumi éve alatt közel száz publikációja jelent meg: könyvek, tanulmányok, ismeretterjesztő cikkek, gyűjteményismertető füzetek, tárlatvezető kiadványok. Falumonográfiák munkatársa volt, tagja a Debrecen történetét feldolgozó munkaközösségnek. Több egyetemi és főiskolai jegyzetet írt.

1984-ben kandidátusi fokozatot szerzett, ezt követően kinevezték a KLTE Történelmi Intézetének címzetes docensévé.

Munkából, küzdelmekből bőven kivette a részét. Volt idő, amikor népi-nemzeti elkötelezettségét narodnyikságnak bélyegezték. A múzeumi munka hozta meg számára az első nagy elismerést, amikor 1983-ban *Móra Ferenc-díjban* részesült. 1991-ben *Bocskai-díjat* kapott, majd 1994-ben a néprajzosok *Györffy István Emlékérmét*, s ugyanabban az évben a néptáncmozgalomban elért eredményeiért az *Életfa-díjat* kapta. Nyolcvanadik születésnapjára a Magyar Múzeumi Egyesület *Pulsky Ferenc-díjjal* tüntette ki, a Déri Múzeum válogatott tanulmányainak közreadásával köszöntötte. Szülőfalujában *díszpolgárrá* választották.

Alkotóereje teljében támadta meg a végzetes kór, amely 80 éves korában vitte el örökre szerettei, tanítványai és tisztelői köréből.

Felhasznált források:

- Szabó László: Fél évszázad távlatából. A tanár, a pedagógus, az ember – Varga Gyula. In *Emlékkönyv a Tóth Árpád Gimnázium 50 éves jubileumára*. Szerk. Pogány Emese. – D. 2006. 125-132. l.
- Némethi Lajos: Varga Gyuláról. Uo. 132-133. l.
- Varga Gyula: Az osztályfőnök egykori tanítványairól. Uo. 193-194. l.
- Granárium. Varga Gyula válogatott tanulmányai. Szerk. Vajda Mária. – D. 2004. 523 l.
- Dankó Imre: Köszöntjük a 80 éves Varga Gyulát. In *Granárium*. – D. 2004. 9-14. l.
- Birkásné Vincze Rita: Dr. Varga Gyula irodalmi munkássága. In *Granárium*. – D. 2004. 509-520. l.

DR. KOROMPAI GÁBORNÉ ny. könyvtári ov.
Debrecen

DR. VARGA KÁROLY (Nagydobos, 1929. május 10. – Budapest, 1999. június 14.) tanító, magyar-történelem szakos tanár, címzetes főiskolai docens

Édesapja Varga Sándor, édesanyja Tolnai Ilona. Szülei középbirtokon gazdálkodtak. Elemi iskolai tanulmányai kiemelkedő eredményeit látva szülei minden áldozatot vállaltak, hogy továbbtanulhasson.

A polgári iskolát Mátészalkán végezte kitűnő eredménnyel. Onnan a Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetébe ment, ahol az 5 éves képzés során 1949-ben tanítói képesítést szerzett. A Debreceni Kollégiumban eltöltött éveket élete nagyon fontos időszakának tartotta. Itt szívta magába a gondolkodás szabadságát, a humanizmust, a magyar történelem életre szóló tanulságait, a szellem örökös táplálásának igényét. Itt érték az első diákkori közéleti élmények. Itt bontakoztak ki irodalmi képességei. Már diákkorában tevékeny résztvevője volt a színjátszó körnek. A zenéhez, tánchoz nem sok érzéke volt. Mint mondta, „nehéz zenészként” a zongora cipeléséből vette ki a részét. Amikor a testvériskolák irodalmi-zenés estékre hívták egymást, a jól táncoló barátok egy-egy magyar dolgozat fejében helyettesítették táncbéli kötelezettségeiben.

A tanítóképző befejezése után akkoriban az oktatási osztály ajánlott álláshelyeket. Annyi volt a kérése, „*mindegy hová, csak Marikával egy helyre*”. Marika – Ganyu Mária – a debreceni Svetits diákja volt, aki vele azonos időben szerzett tanítónői oklevelet. A kérést teljesítve helyezték őket **Gebére** (ma **Nyírkáta**), egy kicsi faluba, ahol se vonat-, se autóbusz-közlekedés nem volt. A legközelebbi vasútállomást az öt

kilométer távolságban lévő Hodászon érték el, amit csak gyalog vagy kerékpárral lehetett megközelíteni.

A diákszerelmet hamarosan házasságkötés követte. Gebén a felső tagozatban tanított magyart és történelmet. Emellett kereste a lehetőséget a felnőtt nemzedékkel való foglalkozás kialakítására. Hivatásából adódóan érdekelte a népművelés, ezen belül elsősorban a színjátszás, mely feltehetően a debreceni gyökerekből eredt. Irodalmi színpadot létesített, ahol több színdarabot mutattak be nagy sikerrel (Liliomfi, Légy jó mindhalálig, Uri muri).

Első gyermekük, István itt született 1951-ben.

A gebei éveket feleségével együtt életük nagyon fontos és szép korszakának tartották.

1954-ben áthelyezték **Nyírmeggyesre** iskolaigazgatónak. Itt már volt vasútállomás, innen kiteljesedhettek továbbképzési, továbbtanulási igényei. Utazhatott. Levelezőként Egerben a tanárképzőn elvégezte a magyar-történelem szakot.

Nyírmeggyesen született 1956-ban második fiuk, László.

A nyarakat nem a saját családja üdültetésére szánta, hanem 30-40 gyerekére. Ezt a tevékenységét már Gebén kezdte, majd új lendülettel folytatta Meggyesen. A szülőkre nem lehetett számítani pénz dolgában. Jó szervezőképességével felvette a kapcsolatot az állami gazdasággal, ahol a facsemetés területet a gyerekekkel, nevelőkkel gyomlálták, kapálták. Az iskola padlására telepített selyemhernyóknak a gyerekek hordták az eperfalevelet. Így a gubókért is pénzt kaptak. Ebből a pénzből lett az országjárás. Iskolákkal lelevelezte a szálláshelyeket. A nyírbátori katonaságtól buszt, sátrakat, kondért kaptak, az óvoda konyhájából segítséget a főzéshez.

A szülők összeadták a nyersanyagot, és ahol megálltak pihenni, ott készült el a főtt étel.

A falusi gyerekek az iskola befejezésével szerettek mezítláb járni, a kiránduláson az egyik kisfiú is ezt tette. Összekötötte a cipőjét és a vállán vitte. Zöld jelzésre várva egy pesti gyermek ámulattal kérdezte az édesapjától „ezek mik, hogy a cipőt a vállukon viszik”. El is hagyta, a tíz napot végig mezítláb járta, minden baj nélkül. Ezek a kirándulások egész életre szóló élményt adtak. A gyerekek jártak Tokaj környékén, barangoltak a Mátra és Bükk meredek turistaútajain, felmásztak a Kékesre, jártak Szilvásváradon,

Aggteleken, Lillafüreden, fürdöttek Tapolcán a barlangfürdőben, megcsodálták Budapest leg szebb helyeit, nevezetességeit. És ezek csak kiemelések a sok közül. Történt mindez az 1950-es évek környékén!

Abban az időben volt olyan lehetőség, hogy az iskola gyermekeket küldhetett a Parlament meglátogatásra. Az eszébe sem jutott, hogy a saját két fiát is küldje.

Jó pár iskolaigazgatói év után, mialatt további diplomákat szerzett, *Mátészalkára* került, és az Esze Tamás Gimnáziumban tanított magyart és történelmet. Itt a diákok versengtek az irodalmi színpadért, amit Varga tanár úr vezetett. Volt tanítványai felnőttként is szívesen gondolnak emlékezetes magyaróráira. A színjátszás mellett hobbija volt a filmművészet. A mátészalkai évek alatt filmklubot szervezett. A vetítések előtt komoly felkészültségről tanúskodó szakmai ismeretöt tartott az aktuális filmről. Ez a tevékenysége is nagyon népszerű volt.

Munkája elismeréseként többször részesült szakmai kitüntetésben. Ezeket jóleső érzéssel, de mindig szerényen fogadta.

A gimnáziumi tevékenységgel párhuzamosan, több éven keresztül heti két napban címzetes főiskolai docensként filozófiát és etikát oktatott a jövő pedagógusainak a *Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán*. Eközben elkészítette és megvédte az „élet-halál problémájával” filozófiai mélységben foglalkozó doktori disszertációját. Sokat publikált. Folyóiratcikket, szakkönyveket, tankönyvet írt, válogatásokból verseskötetet szerkesztett. Kandidátusi disszertációját is elkészítette, melyben az emberi lét értelmét és a halál sok megválaszolatlan kérdését bagozza. Ezt a munkát már nem nyújtotta be, évek óta íróasztala őrzi.

A pedagógusi és népművelő munka mellett sok alkalommal volt társadalmi események szónoka. E témakörben felkérésre továbbképző előadásokat tartott, elvi és módszertani kiadványokat készített, melyek országszerte ismertek, sőt elismertek. Sok alkalommal szolgált társadalmi temetésen. „*Nehéz és embert próbáló alkalom ez és hihetetlen nagy felelősség*” mondta egy interjúban. E tevékenysége során elhangzott valamilyen beszéd egyedi, mindig egyetlen „volt emberről” szolt humánummal, empátiával, nagy tapintattal.

Debreceni diákéveiben még református pap szeretett volna lenni, de az élete másként alakult. Az a szándék, hogy az ember akkor ember, ha az emberekért van, nem változott.

Érdekelte a politika is, nagy buzgalommal kutatta a „tegnap” történelmét és azok tanulságait. Ezen tevékenységében is a jobbítás szándéka az emberekért való tenni akarás vezérelte.

Igazi könyvtárszobája volt. Az 1000 kötetet is meghaladó gyűjtemény gondosan rendszerezve sorakozott a mennyezetig érő könyvespolcokon. Folyamatosan olvasott, valamire mindig kíváncsi volt, valami mindig izgatta. Az újságos vásárnaponként nem zárt be addig, amíg Varga tanár úr nem érkezett meg a rendszeresen vásárolt újságokért, folyóiratokért. Azokat egész héten olvasgatta, a fontosakat gyűjtötte, bekötötte.

1993-ban nyugállományba vonult és Budapestre költözött, mert a lakásukat a kórház bővítése miatt kisajátították másik hárommal együtt. Fiai, a bölcsészként végzett István és a reálművelőkben jeleskedő László akkor már Budapesten dolgoztak, és ott éltek családjukkal együtt. Így újra egymás közelében lehettek. A 45 év hivatásként megélt és végzett aktív pedagógusi munkája ezzel megszakadni látszott. Élete ekkor kettétört. Nem találta helyét nyugdíjasként, nem tudta elviselni a semmittevést, így kereste a lehetőséget, hogy hasznosítsa tudását. Meg is találta a módját. Budapesten még 5 éven keresztül különböző gimnáziumokban helyettesített betegségéig. Nagyon fontos volt számára a tanítás, a tudás közvetítése, a tanítványok közelsége.

A hónapokon keresztül viselt nagy fájdalmait csak ez a közeg tudta enyhíteni. Az utolsó tanévben még szerette volna tanítványait az érettségéig elkísérni, de súlyos betegsége, fogyó ereje ebben megakadályozta. Még felírta a magyar tétel címét a negyedik osztályban, de mire a szóbeli érettségire került a sor, kollégái és tanítványai már csak a temetésére jöhettek el.

Gazdag, tevékeny élete, ötvenéves pedagógusi pályafutása 1999. június 14-én véget ért. Nagyon sok ismerőse, tisztelője, sok tanítványa és egy fekete márványba vésett felirat őrzi emlékét a csepeli temetőben.

Ki tudná megszámolni, hogy az elmúlt 50 munkás éve alatt hány gyermeket tanított és felnőttként hányan hallgatták előadásait? A legmegle-

pőbb szituációkban bukkannak fel volt tanítványai. A csepeli lakásban élő feleségéhez egy munkát vállaló férfi érkezett, és ahogy a könyvtárszobába lépett, megakadt a szeme a fényképén. „Csak nem a Varga tanár úr szobájában vagyok?! Hiszen én az irodalmi színpad tagja voltam éveken keresztül.” A továbbiakban ez volt a téma és el is felejtették a látogatás célját.

Egy születésnap beszélgetés kapcsán így fogalmazta meg ars poetikáját, pedagógusi hitvallását: „...a szántó-vető ember törvénye szerint a tanár is, a népművelő is vet és arat. És ha tisztességes, akkor ezt tőle telhetően a legjobban kell csinálnia. Debreceni diák voltam, tanító lettem. Egyike ez a legszebb hivatásoknak. Ha jól össze számolom, akkor majd húsz éven át tanultam felnőtként is. Ahhoz ugyanis, hogy az ember taníthasson, hogy ma valamit jobban csináljon, mint tegnap, ez az egyetlen út. A tanulás nem kényszer és talán nem is egyszerűen munka, hanem egy nagyszerű lehetőség.”

Büszke volt gyökereire, paraszti őseire. Szatmár-Bereg szerelmese volt! Nem volt olyan vendége, akinek meg ne mutatta volna Tákost, Csarodát, Tarpát, Túristvándit, Szatmárcsekét, Kölcset... Lokálpatriotizmusa, a szülőhely iránti szeretete, kötődése élete végéig megmaradt. Szűkebb hazájától nem tudott végleg elszakadni. Budapesti-ként sem tudott megválni attól a „Bánom-hegyen” lévő szőlőskerttől, ahová a tőkét még apai nagyapánk telepítette. Abban „gazdálkodott” élete végéig. Igaz, ez a tevékenység több kiadással járt, mint amennyi hasznot hozott.

A másik kötelék az a dupla sírhant volt, szüleineké, amit a szőlőbe tartva minden alkalommal meglátogatott.

A munkáján túl is szerencsésnek tartotta magát, mert élete végéig szerető család vette körül. Feleségével ötven éven át együtt vigyázták fiaik boldogulását, három unokájuk felnőtté válását, sorsuk alakulását. Teljes életet élt, boldog ember volt.

Forrás: Személyi dokumentumok, publikációi, újságcikkek, felesége visszaemlékezései, családtörténeti emlékek.

Testvére, DR. VARGA ERZSÉBET
Szeged

VARGA LAJOS (Báránd, 1932. szeptember 21. – Debrecen, 2012. augusztus 26.): általános iskolai tanár, szakfelügyelő, pedagógiai előadó

„Azokkal időzőm, akik másszor voltak:
mit az élet megvon, megadják a holtak.”
(Arany János)

Egy középparaszt család második gyermekeként született. A mély családi szeretetben növekedő gyermek boldogulásához a szülők mindent megtettek, hogy megfogalmazott vágyai valóra váljanak. A bárándi iskolában elvégzett 6. osztálya után, hogy „tanult ember” legyen, szülei beírták a berettyóújfalui polgári iskolába, aztán a mezőgazdasági középiskolába, majd 1949-ben a pallagi mezőgazdasági technikumba, ahol 1952-ben technikus oklevelet szerzett.

Gyermekeként kapcsolódott be a paraszti munkába, megismerve annak minden nehézségét, amelyre mindig szívesen emlékezett vissza, hangsúlyozva, hogy ezzel is a szüleitől kapott szeretetet igyekezett viszonzni. A mintának is beillő családi közösséget mi sem jellemezhetette jobban, mint a szülők örömteli egyetértése abban, hogy fiuk ne mezőgazdász, hanem pedagógus legyen. 1952-ben beiratkozott az Egri Állami Pedagógiai Főiskola földrajz-biológia szakára. 1954-ben tanulmányai befejezése után gyakorló tanárként indulhatott el pályáján.

Tudta, hogy a „selymesebb” főiskolai évek után – amelyekből sok élménye is volt – egy keményebb időszak veszi kezdetét.

Pályakezdőként egy kis szabolcsi településen, **Tiszakóródon** kezdett. Tréfásan mondta, hogy csak a Tiszát fogta fel először, amikor a kinevezést kézhez kapta, de később a település, annak lakosai, főleg gyermekei is szívéhez nőttek.

Szülőfaluját mégsem pótolta, s bánatára innen ritkábban is tudott hazalátogatni, mint Egerből. Két esztendő hihetetlen gyorsan eltelt, amikor megkeresést kapott szülőfaluja, **Báránd**, községi és iskolai vezetésétől arra vonatkozóan, hogy üres álláshelyen tudnák alkalmazni szakjának megfelelően iskolájuk (iskolánk) pedagógusaként. Várakozás nélkül igent mondott. Megtisztelőnek érezte, hogy azokkal, akik valamikor őt tanították, akik szeretettel fogadták, egy testületben, kollégaként dolgozhat 1956 őszétől. Akkoriban, no meg később is, egy nagyszerű tanári kar kovácsolódott össze, akik egymást segítve dolgoztak, s szinte életük végéig tartották egymással a baráti kapcsolatot. Szülőfaluja egyik „lámpásaként” lett mestere munkájának mind a tanórai, mind tanórán kívüli tevékenységében. Folyamatosan fejlesztette tudását, amit felettesei is elismerve, 1959-ben kinevezték tantárgyai (földrajz-biológia) szakfelügyelőjének.

Ma is nagy örömömre szolgál e sorok írójaként, hogy felügyelő munkáját adminisztrációs tevékenységgel (gépírás), akkor már kollégaként s főleg nagyon szeretett barátként segíthettem.

Ha emlékeim nem csalnak, így jutottam el Vmirjáncki József kollégához, későbbi felügyelőtársához, akinek segítségét kértem az életút megírásához.

Az égiekben lévő, egyre növekedő nagy tantestületünk tagjaival időzgetve jönnek elő azok a képek, amelyek a Varga Lajos itt eltöltött 10 esztendeje után soha nem halványulnak el emlékezetemben.

Szomorkodtunk, amikor 1966-ban elkerült iskolánkból, de örültünk az indoknak, hiszen egy kis „keresgélés” után meglelte élete párját, szerelmét, s még ebben az évben házasságot kötött Bartha Ilona középiskolai tanárnővel, akivel **Hajdúszoboszlón** telepedett le.

Szeretettel fogadták a város **3-as számú**, majd **Gönczy Pál általános iskolában** is, ahol kartársi kapcsolatai a felügyeleti munkái miatt már nem lehettek mindennaposak. Segítőkészsége azonban itt is mindenkor megnyilvánult. Egyre elmélyültebben foglalkozott szakmai, módszertani kérdések kimunkálásával, pedagógiai pályázatok írásával. Ezekért rangos helyezések mellett többször kapott pénzjutalmat is.

Szoboszlói évei alatt kétszer is részesült magasabb elismerésben: *Miniszteri dicséret* (1976), *Kiváló Munkáért* (1979).

Egymást is segítve, feleségével mint pályatárssal sokszor meghányták-vetették az oktatás gyakran változó koncepcióit.

Pedagógiai elkötelezettsége folyamatos tanulásra ösztökélte, s ennek eredményeként 1976-ban elvégezte a pedagógia szakot a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Töretlen lelkesedését, a pedagógusok számára nyújtott segítségét is elismerve, felettesei felkérték megyei vezetői szakfelügyelet ellátására. Ezzel egyidőben felesége is rangosabb vezetői beosztást kapott Debrecenben.

„Szakfelügyelői munkaebéd”
a Keleti partján 1989-ben

A mindig szeretettel említett szoboszlói évek után 1982-ben a család végleg Debrecenben telepedett le. Munkahelyet is váltva **Debrecenben az Ibolya utcai általános iskolában** helyezkedett el pályája utolsó állomásaként egy szerető közösségbe.

Lelkesedése itt sem hagyott alább. Ezt bizonyítja a szakmában adható egyik legmagasabb miniszteri elismerése, az 1988-ban kapott *Kiváló Pedagógus* kitüntetése.

Felettesei, pályatársai sokszor mondtak véleményt róla, mindig pozitívan. Példaként csak néhányat említve:

Kelemen László professzor, KLTE:

„A földrajz feladatrendszerekről igen gazdag anyagot gyűjtött össze, és saját feladatrendszerei kitűnőek. Hozzáértése kimagasló, vizsgálati metodikája fejlett...”

Dr. Szekeres Antal megyei osztályvezető:

„A tanév értékelése során megállapítottuk, hogy vezetői-irányítói, illetve szakfelügyelői tevékenységét kiemelkedő eredménnyel végezte. Munkájáért köszönetet mondunk, aktív pedagógiai tevékenységére a jövőben is számítunk...”

Vmirjáncki József szakfelügyelő:

„Varga Lajos kollégámmal felügyelői tevékenységem kezdetén, 1975-ben ismerkedtem meg. Ő már akkor tapasztalt felügyelő volt, ezért aztán szinte minden, a felügyeleti munkában felmerült problémával hozzá fordulhattam segítségért.

Odaadón, fáradtságot nem ismerve, tapasztalt kollégaként segített. Tette ezt annak ellenére, hogy munkája volt bőven, hisz a kijelölt iskolákhoz való utazás nem volt egyszerű, sok időt vett igénybe.

Felügyeleti munkáját pontosan végezte, munkatársai-val igyekezett jó kapcsolatot kialakítani.

A szakfelügyeleti munka egyik fontos feladata volt a pedagógusok továbbképzése, az új tanterv (NAT) bevezetése. A biológiát, földrajzt tanító pedagógusok szívesen hallgatták előadásait, megértették, hogy munkájukat csak úgy tudják az elvárásoknak megfelelően végezni, ha kérésének eleget tesznek.

A felmérések, összegező vizsgálatok végzése során megértő volt a szakot tanító pedagógusok iránt.

Nemcsak a pedagógusok, de a szaktárgyi versenyeken megrendezett vetélkedőkön megjelent tanulók, valamint azok szülei is tapasztalhatták igazságosságát, emberségét, tárgyilagosságát.

Vezető szakfelügyelőként a reá háruló egyáltalán nem könnyű munkát is igyekezett maximálisan elvégezni.

Ezután még többet segítette a mi felügyeleti munkánkat. Igyekezett a központilag meghatározott elvárásokat az ésszerűség határain belül részünkre megfogalmazni, továbbadni és megkövetelni. Tapasztalatból tudta azt, hogy a felügyelő kollégái és a tantárgyakat tanító pedagógusok ebből mit tudnak a mindennapos munkavégzésük során megvalósítani.

Varga Lajos kolléga több évtizedes felügyelői, szaktanácsadói tevékenysége alatt a biológiát, földrajzt tanító pedagógusok és az iskolák vezetői biztosak lehetek abban, hogy az elvárásoknak megfelelően végzik munkájukat, mert a szakmai felügyelet szakértelemmel, de emberséggel irányította, segítette munkájukat. Ennek vezéregyénisége volt Varga Lajos vezető szakfelügyelő és az általa vezetett »B« szakos felügyelet.

Én mint kollégája, aki tizenhat éven át együtt dolgoztam vele, nagy tisztelettel és barátsággal gondolok rá, s őrzöm emlékét.”

Egy hosszú életpálya során vezetői feladatot is ellátni, s azt konfliktusok nélkül, szinte hihetetlen! Varga Lajosnak mégis sikerült!

Talán azért is, mert mindig azokra a volt tanítói-ra, később kartársaira emlékezett szívesen, akik

hasonlóan éltek életüket. Ady szavaival élve: „...*hős harc az élet és megélni szép...*”

Pályafutásának koronájaként említette az Ibolya utcai iskolában eltöltött éveit. Mint minden munkáját, szakmáját szerető embernek, neki sem volt könnyű a nyugállományba vonulás, de tudomásul vette – amit többször is hangsúlyozott –, hogy ez az élet rendje.

1992-ben, a tanévzáráskor, kezében a *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* miniszteri kitüntetéssel, közel négy évtizedes szorgalmas munka után, életének egy csendesebb szakaszába lépett. Több ideje maradt szeretett családjára, amelyről – azt jól ismerve – csupa nagybetűvel kellene a további sorokat írnom.

Kollégái, barátai széles e világban láthatták mosolygós arcát, hallhatták örömteli hangját, amikor boldog házasságukban 1968-ban Péter fiuk megszületett. Szülei példáját követve, felesége legfőbb támaszaként igyekezett mindent megtenni egyetlen gyermekük felnevelésében. Örömei sokasodtak fiuk középiskolai, majd egyetemi tanulmányai sikeres befejezésével. Kimondatlanul is elégedett apai szerepe után nagyon vágyott nagyapa lenni. A sors ezzel is megajándékozta, amikor unokái, először Bence, később Eszter megszülettek.

Emlékszem, 70. születésnapjának ünneplésén unokáit karjában tartva fotóztam, mint a legboldogabb nagyapát. Mindezek előzményeként talán a legfontosabb volt az a 46 esztendő, amelyet feleségével boldog házasságban eltöltött.

A békében, szeretetben megélt évek, évtizedek példaként szolgálhatnak. Amikor a fénylő napok mellett zord idők is jöttek, elvesztették szüleiket, egymás támaszaiként éltek túl a nehézségeket.

Családi beszélgetéseik akár önképzésüknek is megfelelt, hiszen naponta szembesültek munkahelyeik olyan problémáival, melyeket nem hagyhattak szó nélkül otthon. Korábban szabadidejük, később nyugdíjas napjaik értelmes eltöltését kertészkedésben látták. Hajdúszoboszlón a Keleti-főcsatorna mellett, Debrecenben a paci kertségben volt szemet gyönyörködtető zöldség-gyümölcsös kertjük. Rendezettségével, növényi kultúrájával ez volt maga a „kánaán”, mely mindig tükrözte gazdjára szakértelmét.

A boldog nyugdíjas időszakot a sors 10 esztendőre szabta ki számára. 2002-ben hirtelen tört rá

az alattomos betegség, amely végleg egyirányúvá tette további életútját, és amelyből nem nyílt többé kijárat. Ez 10 évet vett el az életéből, minden év csak rosszabb állapotot hozott. Felesége gondos ápolása sem tudott betegségén segíteni az esetenkénti enyhítésen túl. A betegsége alatt sokat olvasott, főleg verseket, Petőfi, József Attila, Radnóti költészetéből. Igyekezett reménykedve, türelemmel viselni a megpróbáltatásokat még az utolsó időszakban is. Egy kis mosollyal vigasztalni feleségét, ha szomorúnak látta. Amikor – elég gyakran – telefonon érdeklődtem hogyléte iránt, mindig az volt a válasza, hogy „*a remény hal meg utoljára*”. A remény azonban csalóka álmom, és nem írhatja fölül az elmúlást, az örök törvényt, mely szerint mindennek megvan a maga ideje, s ha eljön ez az idő, be kell teljesítenie.

Ez teljesült be sajnálatos módon 2012. augusztus 26-i halálával.

„*Sohase lesz másképp, így rendeltetett*” – írja Ady. Egyetlen kötelességünk szép emlékét megőrizni, s megköszönni mindazt, amit földi létében adhatott.

A legközelebbi hozzátartozói mellett a legközelebbi barátként írtam e sorokat, aki szinte gyermekkorától haláláig élvezhettem szeretetét, barátságát.

Kollégája, barátja, DELI ANDOR
Bárán

VEISZ JÁNOS (Rakamaz, 1944. február 29. – Nyíregyháza, 2012. december 25.): okleveles kertészmérnök, biogazdálkodási szakmérnök, tanár

„...*parányi sugarunkkal – percekre talán,
de higgünk, akarjunk,
tudjunk fényt teremteni.*”
(Györffy Sándor)

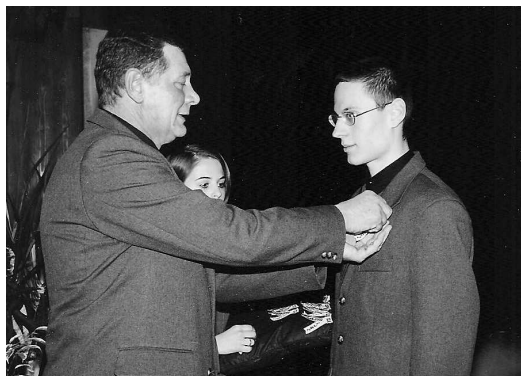
Rakamazon látta meg a napvilágot gazdálkodó szülők első gyermekeként. Már nagyon korán érdeklődött a növények, állatok, a természet iránt, ami végigkísérte egész életén. Az állatok etetése, gondozása, a növények védelme, ápolása kisgyermekkorától része volt az életének. Szülei szorgalmas, dolgozó emberek voltak, akiktől megtanulta a munka becsületét, a természet iránti tiszteletet.

Nem véletlen, hogy az általános iskola elvégzése után Nyíregyháza nagyírú kertészeti technikumban tanult tovább. Sokirányú műveltségre vágyott, ezért érettségi után a Nyíregyházán akkor induló Tanárképző Főiskola biológia-mezőgazdasági ismeretek szakán folytatta tanulmányait, jóllehet tanárai a Kertészeti Egyetemet ajánlották. Ő is vágyott ide, ezért a diploma megszerzése után rögtön beiratkozott a Kertészeti Egyetem levelező tagozatára, ahol 1972-ben végzett.

A fiatal mérnök-pedagógus útja az ekkor már rangosnak számító felsőoktatási intézménybe, a **Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolára** vezetett, ahol először tanársegédként, majd adjunktusként vett részt az oktatásban. Rövid időre kipróbálta tehetségét egy termelőszövetkezetben is, ahol kertészeti ágazatvezetőként dolgozott. Volt iskolájának hívó szava azonban rádöbbenette: ő

tanárnak született, és az is akar lenni. Ez a küldetésudat elkísérte nyugdíjba vonulásáig, sőt még azon is túl.

Aktív munkásságának legnagyobb részét a **nyíregyházi Lippai János Szakközépiskola és Szakiskola** tanáraként töltötte.

Szalagtűzés a szakközépiskolában, 2002-ben

Közel húsz éven át volt az intézmény szakmai igazgatóhelyettese. Nyugdíjba vonulása után elvállalta a Nyíregyházi Főiskola agrármérnök-képzésében a kertészeti gyakorlóhelyek működtetésének felügyeletét és az ökológiai gazdálkodás oktatását. Természetszeretete, az élet iránti tisztelete vezette el a biogazdálkodáshoz, melynek szakmérnöki diplomáját 1995-ben szerezte meg a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Ezt követően tíz éven át volt az ökológiai gazdálkodók termelő tevékenységének ellenőre a Biokontroll Hungária Kht. megbízásából.

Az ökológiai szemlélet meghatározó része lett szakmai, pedagógiai munkájának, életfilozófiájának. A Kelet-Magyarországi Biokultúra Egyesület alelnökeként sokat tett az ökológiai gondolkodás elterjesztéséért.

Szakmai, pedagógiai munkájának biztos, szilárd háttere volt a család. Felesége szintén pedagógus, aki nemcsak a tanári pályán, de a biogazdálkodásban is egyenrangú partnerként segítette munkáját. Mindkét fiuk diplomás ember lett, és szüleikhez méltó értelmiségi életet élnek. Négy unokájuk évek óta a nyári vakáció néhány hetét Nyíregyházán tölti. Az elmúlt évek alatt nemcsak nagymamájuk finom főztjével, süteményeivel nem tudtak betelni, de nagypapájuk biokertjének gyümölcszeivel sem. De a finomságoknál, zamatos gyümölcsöknél is jobban vágytak arra, hogy papájuk meséljen nekik, ha leszálalt az este.

Ő pedig mesélt, bármilyen nehéz, fárasztó volt is a napja. Meséje maga volt az élet, a mindennapok igazsága. Arról mesélt, hogy gyermekkorától felnőttkoráig mi minden történt életében, hogyan alakult családja sora. Elmesélte, hogy miként vált a madárfészkeket csintalanul fosztogató gyermekből madárodút építő, természetszerető, környezettudatos emberré. Szeretett volna mindent elmondani unokáinak, mert úgy gondolta, hogy nemcsak jó minőségű, káros anyagoktól mentes gyümölcsök, zöldségek szükségesek a gyermekek egészséges fejlődéséhez, hanem az őszinte, igaz szó, a példakép ereje is.

Ő nemcsak gyermekei, unokái, hanem minden hozzá közelálló számára példakép volt. A Tanár Úr nemcsak az iskolai órákon, gazdaképző tanfolyamokon beszélt a növények szaporításáról, ápolásáról, a biotermékek előállításának technológiájáról, de a gyakorlatban is bemutatta.

Biokertjében megvalósította mindazt, amit napjainkban fenntartható mezőgazdasági termelésnek neveznek.

Veisz János életműve már azelőtt teljessé vált, mielőtt hirtelen, ereje teljében eltávozott volna közülünk.

Egykori kollégája a róla írt nekrológ címűl azt írta: „Búcsú egy igaz kertészről”. Igaz kertésznek lenni maga a teljesség, ennél több nem kell egy életműhöz. Abban benne van a szakma szeretete és tudása, az örök kíváncsiság és újra törekvés, az ismeretek, a tudás átadásának belső kényszere és szenvedélye. Ő úgy szerette végezni a munkáját, hogy közben tanított. Biztos kézzel metszette, oltotta, szemezte a gyümölcsfákat akkor is, ha beszélt róla azoknak, akik soha nem csináltak ilyet. A saját kézzel elvetett magból néhány hét múlva a hallgatók szeme láttára lett életerős palánta, mely a kiültetés utáni napokban ugyanolyan üde volt, mint a védett hajtatóházi környezetben.

Ha taníthatott, gyakorlati bemutatót tartott, vagy sok évre tervezett tartamkísérletet állított be, megfeledezett az időről. Csak egy dolog érdekelte: a kifogástalanul elvégzett munka eredménye. Fogékony volt az újra, és folyamatosan tanult, miközben nem szűnt meg megosztani ismereteit másokkal is. Szívéhez talán a biogazdálkodás állt legközelebb, melynek országos híré szaktekintélyévé vált. E témában publikált leg többet.

Tanulmányai jelentek meg *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye árutermelő biogazdaságairól* (1995), az *exportcélú biobúza- és biorozs-termesztés lehetőségeiről* (2000), a *felső-Tisza-vidéki kistérségek biohungarikumairól* és az *integrált almatermesztés módszereiről* (2001). A *Gyakorlati Agroforum* és a *Biokultúra* című folyóiratokban a bioalma-termesztésről és az ökológiai bodzatermesztésről jelentek meg cikkei (2000, 2001).

Saját gazdaságában is folyamatosan kísérletezett. Ha az eredmények meggyőzőek voltak, felhasználta azokat az oktatásban, és közzétette szakmai fórumokon. Évről évre bővülő tudása és gyakorlati tapasztalata birtokában is nyitott volt a szakmai problémák újratárgyalására, megvitatására. Egy dologban azonban feltétel nélkül hitt: abban, hogy az emberiség jövője csak úgy képzelhető el, ha visszatér a természethez, ha az egészségtudatos, környezettudatos gondolkodás fölülkerekedik az önpusztítás rövid látókörű, önző szemléletén. Ő attól lett igaz kertész, hogy ennek szellemében élt, dolgozott, tanított.

Veisz János életében a közösségért érzett felelősség mindig különös hangsúlyt kapott. Hatalmas munkabírása és kreativitása révén már fiatal pedagógusként élére állt az iskolateremtő törekvéseknek. Fejlett igazságérzete és veszélytett ösztönös bátorsága alkalmassá tették arra, hogy kiálljon az igazáért, ha a közösség érdeke úgy kívánta. Teljes erejével dolgozott azért, hogy iskolájában a gyakorlati képzés feltételeit megteremtse. Létrehozta a tangazdaság oktató-gyakorló kertjét, a tanüzem infrastruktúrájának legfontosabb elemeit. Pályázatok segítségével folyamatosan fejlesztette az oktatás tárgyi feltételeit és kapcsolatrendszerét. Hitt a közösség, a jó szó erejében, mert tudott szólni az emberekhez. Ez a képessége segítette abban, hogy szót értsen a biotermelőkkel, hogy szaktanácsadójuk, vezetőjük legyen. Élére állt a népfőiskolai mozgalomnak is, mert fontosnak tartotta, hogy minden embernek esélye legyen a tanulásra, az új megismerésére. Mindig az embereknek akart megfelelni, soha nem a hatalomnak. Mégis kiváltságosnak érezhette magát, mert megadatott neki, hogy tanítsa az embereket és szolgálja felemelkedésüket.

Életművéért számos *kitüntetést* kapott:

- Kiváló Tanár (1985)

- Pro Biokultúra-díj (1998)
- Lippai-plakett (2004)
- Az év oktatója (2005)
- A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara Elismerő Emléklap (2012)
- Westsik Vilmos-díj – posztumusz (2013)

Veisz János fizikai jelenlétének hiánya fájdalmas veszteség az őt szerető és tisztelő emberek számára, de tartalmas, gazdag életének öröksége és csodálatos emberi lényének hatása itt marad közöttünk.

Volt munkatársai:
DR. VÁGVÖLGYI SÁNDOR
és PELACHNÉ ERDŐSI MARIANNA
Nyíregyháza

VESZTER VILMOS (Szarvas, 1941. november 3. – Szarvas, 2010. szeptember 17.): agrármérnök, munkavédelmi szakmérnök, vezető szaktanácsadó oktató, főiskolai adjunktus

Szülei – Weszter Béla és Annus Etelka – szeretben és hitben nevelték a három fiúgyermeket, akik közül Vilmos volt a legfiatalabb. Megélhetésüket jól működő vaskereskedésük biztosította. Az államosítások idején azonban ettől a bolttól meg kellett válniuk, az édesapa csak mint állami alkalmazott dolgozhatott benne később. A család osztályidegen lett, de Veszter Vilmos álmait, céljait nem vehették el, csak akadályokat gördítettek eléje.

Általános iskoláit a szarvasi 2. sz. Általános Iskolában végezte, majd gimnáziumba került. Mezőúron kezdhetné és Szarvason a Vajda Péter Gimnáziumban folytathatta és fejezhette be ta-

nulmányait. 1959-ben érettségizett. Már iskolás korában azokat a vágyait, álmait fogalmazta meg, hogy pedagógus – tanár – szeretne lenni. Az akkori politikai viszonyok között azonban származása miatt nem javasolták továbbtanulásra. Nem volt más választása, szakmát tanult. Mechanikai műszerész képesítést szerzett.

Fiatal éveit aktívan sportolta. 1954 és 1964 között a MEDOSZ úszószakosztályának volt tagja, emellett kézilabdázott. Munkahelyén, a Szarvasi Vízügyi Építőipari Vállalatnál segéd munkás, majd vízmérő lett.

Itt ismerkedett meg Bondár Annával, akivel 1968-ban házasságot kötött. A munka és a sport mellett terveiben mindig ott szerepelt tanulás iránti vágya. Lehetőségei azt nyújtották számára, hogy a Szarvasi Mezőgazdasági Főiskolán szaktechnikus, majd a Debreceni Agrártudományi Egyetemen agrármérnöki képesítést szerezhetett.

Huszonkilenc évesen – 1970-től – kezdhette az oktatásban való közreműködését a **Debreceni Agrártudományi Egyetem Főiskolai Karán, Szarvason**. Először technikusként, majd 1974-től tanszéki mérnöki beosztásban dolgozott a **Mezőgazdasági Géptani és Környezettechnikai Tanszéken**. Tanulmányait munkája mellett ismét tovább folytatta a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gyöngyösi Karán, ahol munkavédelmi előadói, majd 1984-ben ugyanitt munkavédelmi szakmérnöki képesítést szerzett. 1991-ben pedig elvégezte a Mezőgazdasági Szaktanácsadó Oktatóképző Kurzust is a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gyöngyösi Karán. Ezzel vezető szaktanácsadói oktatóként is munkálkodhatott a mezőgazdasági felsőoktatás területén az ehhez kapcsolódó diszciplínák tanításában. Ez a szorgalmas és kitartó tanulás, valamint a felsőoktatásban szerzett pedagógusi gyakorlat jó alapokat adott számára hivatásának kiteljesítésére és eredményes munkásságára.

Tanszékén folyamatosan oktatott, és ezzel párhuzamosan ő látta el a főiskola munkavédelmi feladatait, valamint tárgyelelőse volt a mezőgazdasági munkagépeknek és öntözőgépeknek. Nagy felelősséget és teljes szakmai hozzáértést igénylő feladat volt ez. Oktató munkájában a gyakorlati életből merített tapasztalatait és az elméleti tananyagot jól tudta ötvözni és kellő hitelességgel átadni hallgatói számára. A géptant és a munkavédelmi oktatás körébe tartozó tan-

tárgyakat oktatta. Elméleti előadásain a szakterület minden összetevőjére igyekezett hallgatóit rávezetni, s ehhez gyakran társult közvetlensége, jó humora – párhuzamosan jó előadókészségével. Jó hangulatú tanórákat vezetett. Az oktatással együtt igen fontosnak tartotta a főiskolai hallgatók nevelését is. A sportban rejlő személyiségformáló hatásokat módszeresen bontakoztatta ki. A mindennapi rendszeres sportélet mellett arra is gondot fordított, hogy a legtehetségesebb fiatalok vegyék ki részüket a versenysportágakból, ezekre eredményesen készítette fel neveltjeit. A kézilabdázó leányok és fiúk megyei bajnokságokon vettek részt és jó helyezéseket értek el. Az egyetemi csapattal pedig az agrárbajnokságokon ért el számos sikert. A közel 15 év alatt 6 első, 2 második és 2 harmadik helyezést hoztak el. Sportolóival bejárta Európát. A környező országokon kívül játszottak Franciaországban, Spanyolországban is.

A kézilabda sportággal párhuzamosan az úszást is fontosnak tartotta, hiszen ennek minden feltétele adott Szarvason és a várost körülvevő Körös-holtágon. Példát mutatott e téren is hallgatóinak. 1993-tól rendszeresen indult a szeniorúszóbajnokságokon. 2005-ben részt vett az első szarvasi 24 órás váltóúszáson. 2006-ban a Szarvasi Úszó, Vízilabda és Szabadidő Egyesület egyik alapítója és elnökségi tagja lett. Néhány évig az öregfiúk kézilabdatorna legidősebb játékosa volt. A sport terén végzett eredményes munkássága elismeréseként megkapta a *Szarvas Város Sportjáért* kitüntető címet.

Főiskolai oktatóként az akkor szokásos ún. patronáló tanári feladatot is örömmel és sikeresen látta el. Neveltjeinek színvonalas, hangulatos programokat szervezett. Együtt vettek részt a városi halászléfőző versenyeken és sokféle kulturális és szórakoztató rendezvényen. Sok hallgatója használhatta ki a diákevek városának, Szarvasnak adottságait. A horgászok, vadászok tudták, hogy a megszerzett zsákmányt akár éjjel után is el lehet vinni Veszter tanár úrnak, aki ezt egy ízletes vacsorával honorálta. Körös-parti kertjében hangulatos összejöveteleket rendezett kollégái és diákjai részvételével, akik jóízűen fogyasztották bográcsban főtt ételkülönlegességeit.

Sikeres nevelőmunkájának elismeréseként 1996-ban megbízást kapott a Főiskolai kar kol-

légiumának igazgatói munkakörére. Ezt is nagy ügyszeretettel végezte. Igyekezett a kollégium életét is a hivatásra történő felkészítés, az értelmiségi lét színvonalas helyszínévé alakítani, az épület régi szárnyán működő gazdag könyvtárat is minél látogatottabbá tenni. Segítette hallgatóinak a tudományos munkába történő bekapcsolódását, a diákköri dolgozatok és a szakdolgozatok megírásában is hatékony volt közreműködése.

Tanszéki oktató és kollégiumigazgatói munkájával párhuzamosan ő maga is részt vett a tudományos kutatásokban. Elsősorban a tömlős öntözőberendezések fejlesztése témájában kapott feladatokat, alapkutatás jelleggel a tömlők hidraulikai tulajdonságait vizsgálta. A téma TCP-7 tárcaszintű (Földművelésügyi Minisztérium) projekt keretében folyt, fontos gazdasági partner a KITE volt.

Több csoportos kutatásban, tudományos ülésszakok tartalmi munkájában is részt vállalt. Így dolgozta fel kutató- és szerzőtársával az alakuló mezőgazdasági szaktanácsadás kezdeti tapasztalatait. Tíz szarvasi, illetve Szarvas környéki mezőgazdasági vállalkozó ingyenes szaktanácsadásával párhuzamosan végezték gazdálkodásuk helyzetelemzését, majd az egyetem alapításának 125. évfordulójára rendezett Jubileumi Tudományos Szimpóziumon 1993. április 21-én szemléletesen be is mutatták Debrecenben.

Közéleti tevékenységével igyekezett részt vállalni a társadalmi-politikai átalakulások idején. Világnézeti elvei és meggyőződése alapján a Kereszténydemokrata Néppárt tagjai sorában munkálkodott. Itt találta meg helyét és teendőit, melyekkel hozzájárulhatott a társadalmi változásoknak pozitív irányban történő haladásához.

Veszter Vilmos életútjára visszatekintve leszögezhetjük, hogy boldog és teljes életet élt. Dolgozott, sportolt, és nevelte három gyermekét: Anikót, Vilmost és Ágneszt. Velük is megláttatta a pedagóguspálya szépségeit. Vilmos fia informatika-matematika szakos tanárként követi az apai példát. Ágnes is a pedagóguspályán indult, Anikó pedig kertészként teljesíti hivatását, ő a növények nevelését választotta életcéljául.

Veszter Vilmos pedagógusi munkásságát 2003-ban főiskolai adjunktusként fejezte be – ekkor vonult nyugállományba. Nyugdíjas éveiben nyu-

galmát a természetben, a Körös-parti kertben találta meg. Szőlőt telepített, borospincét épített, kertészkedet, horgászott. Örömet az unokái szeretete jelentette, életét a velük töltött nyári vakációk és az együtt töltött idők tették szebbé.

Ez a szép és gazdag életút sajnos csak 66 éves koráig tartott. Ezután betegséggel küszködve, alázattal, sok imádsággal, Istenbe vetett hittel és szerető családjá segítségével három éven át türe súlyos betegségét, míg 2010. szeptember 17-én otthonában elhunyt.

Emlékét nagy szeretettel őrzi és ápolja családja, valamint tanítványai, munkatársai és ismerősei sokasága.

Források: családi, munkatársi és tanítványi visszaemlékezések.

Felesége, VESZTER VILMOSNÉ

Szarvas

és gyermeke, KOSSUTHNÉ VESZTER ÁGNES

Németország

VILLÁNYI GÉZA (Esztergom, 1935. május 15. – Nyíregyháza, 2009. június 27.): tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő, igazgató

Az aranydiplomás pedagógus életét a költő szavai vezérelték:

„Szép dolgokért élsz, és érdemes élned”
(Váci Mihály)

Hazánk egyik szép városában, Esztergomban született. Szülei kereskedők voltak, akiket a vásárlóik szerettek becsületességükért, kedveségükért.

Boldog családi életet éltek egy leány és egy fiú-gyermekekkel. A gyerekek a híres katolikus városban egyházi iskolába jártak.

Géza sokszor dicsekedett azzal, hogy őt Mind-szenty József hercegprímás bérálta.

A szép boldog családi élet megszűnt létezni, mikor kitört a II. világháború, és a szeretett édesapát elvitték a frontra. Ezután egymás után jöttek a szenvedések. Házukat bombatámadás érte, melyben meghalt a 36 éves édesanya és a 13 éves kislány. A legkisebb gyerek, Géza maradt életben véletlenül, mert nem volt odahaza. A rokonok vigyáztak rá, míg sikerült hazajönni az édesapának a temetésre. Az elkeseredett apa magával is végezni akart, de látva árva kisfiát, erőt vett lelki bánatán, így túlélte ezt a nagy fájdalmat. Később újra megnősült, ebből a házasságból is született két fiú, akikkel jó kapcsolatot tartott.

Géza sokszor elmesélte, hogy az édesanyja halála után nagyon hiányzott neki a „jóéjt puzsi”.

A szülei igyekeztek őt jól nevelni; és ő ezt meg is hálálta. Szeretett iskolába járni, jól tanult. Már gyermekkorától szerette a sportot (ezt a testnevelő tanárának is köszönhet).

Esztergomban elvégezte a tanítóképzőt, majd jelentkezett Szegedre, a Tanárképző Főiskola testnevelés szakára, ahová azonnal fel is vették. 1955-ben végzett.

Mikor megkapta az oklevelet, **Csengerbe** helyezték tanítani. Nagyon szerette a munkáját. A tanítás mellett súlyemelő-edzésekre, versenyekre is járt.

Itt ismerkedett meg az egyik óvónővel, a szőke hajú, kék szemű kislánnyal. „Szerelem volt első látásra.” Ez fényt, derűt hozott az életébe. 1956. november 24-én volt Tiszaszentmártonban az egyszerű, disznótoros vacsorával egybekötött lakodalmuk. Szegények voltak, de boldogok, mert ami a legfontosabb, a szeretet, az megvolt.

Mindig pontosan végezte a rábízott feladatokat, jó szakember volt. Már 25 éves korában kinevezték Csengerben a járás testnevelés-szakfelügyelőjének. Nem volt könnyű a munkája, hisz még abban az időben, az 1960-as években a közlekedési viszonyok elég rosszak voltak. Kerékpárral járt a járás kis községeit, ahol sok segítséget adott az iskoláknak. Minden kis sikernek nagyon tudott örülni.

Később **Pátyodra** került iskolaigazgatónak. Itt a vezetők meglegedésére teljesítette feladatát. Ebben a kis községben is meg tudta szeretetni a sportot, olyan gyereket is vitt megyei versenyre, akik még nem ültek vonaton, de még közelről sem látták.

Innen egy nagyobb községbe, **Mándokra** költöztek, itt testnevelő-tanárként dolgozott. Már megszületett az első gyermekük, Géza fiuk. Abban az időben nagyon nehéz volt a gyermeknevelés, ebben segítettek a nagyszülők, akik Mándok közelében laktak. A nagyobb községben, iskolában több sportszerető tanulót talált. A tehetséges gyerekekből kézilabdacsapatot szervezett. A tanulók megszerették, szívesen jártak az edzésekre és a versenyekre. Örültek az elért eredményeknek. Sokszor nyertek járási, megyei versenyeken.

A sport mellett nagyon szeretett énekelni, és elhatározta, hogy elvégzi az ének szakot. Beiratkozott Egerben a Tanárképző Főiskola énekszakára (levelező tagozat). Ezt két év alatt jó eredménnyel el is végezte. Ezután kis énekkart is szervezett, ezzel is jártak versenyekre, és többször díjat is szereztek.

1964-ben **Tornyospálcára**, a szomszéd községbe költöztek, mivel itt egy jó pedagóguslakást biztosítottak nekik. Az itt lakó emberek, az iskola dolgozói szívesen fogadták a pedagógus házaspárt a felesége szülőhelyén. Nagyon jól érezték itt magukat. 1967-ben bővült a család, született egy kislányuk. A városban nevelkedett tanár úr szerette, tisztelte a falusi egyszerű embereket, előre köszönt nekik, megállt velük beszélgetni.

Az iskolai munka mellett mindig vállalt társadalmi munkát is. Emellett a családját sem hanyagolta el. A házi munkában is sokat segített a feleségének. Összetartó, jó kedélyű volt a tantestület, szerettek szórakozni is, az összejöveteleken az énekszakos „dalos pacsirta”, Villányi Géza sokszor szórakoztatta szép hangjával a nevelőtestületet. Gyakran elénekelte egyik kedves dalát: „Szeressük egymást...” kezdetűt. Tornyospálcán 12 szép évet töltöttek. Mivel ekkor itt új iskolát építettek, és lebontották a pedagógus szolgálati lakásukat, ezért a kis **Pap** községbe kellett költözniük, mert ide hívták meg iskolaigazgatónak, ahol kapott a család egy jó állapotban lévő szolgálati lakást.

Itt is meg tudta szerettetni a tanulókkal a sportot. Szívesen mentek edzésekre a gyerekek, már reggel 7 órakor pontosan ott voltak az iskolában, készültek a versenyekre.

Villányi Géza családjával

A felnőtt focicsapatot is segítette, támogatta. 1980-ban felkérték, hogy vállalja el a Kisvárdai Járásban a sportfelügyelői munkát. Boldogan mondott igent, de ezt a megtisztelő feladatot, sajnos, nem sokáig végezhetette, mert egymás után jöttek a betegségei. Először szívinfarktusa volt, ebből felépült, de nem gyógyult meg, egymás után kapta az egyre súlyosabb betegségeket.

Alig múlt 50 éves, amikor leszázalékolta nyugdíjas lett. Szerette nagyon az életet, és bátran küzdött azért, hogy minél tovább élhessen. Mindig próbált olyan munkát keresni magának, amely az emberek javát és a maga örömét szolgálta.

A fiatal sportbarátai sem hagyták el, vitték magukkal nyáron a vízitúrákra, télen a sítáborokba, ahol ő, a szeretett Géza bácsi vicceivel, szép dalaival szórakoztatta őket.

A kertészkedéssel is sok időt eltöltött, mivel már sikerült a családnak Kisvárdán egy kertes házat vásárolni, mindennap talált itt munkát veteményezett, kapált, kerítést festett. Mindenki dicsérgette, hogy milyen szépen rendben tartja. Bekapcsolódott a kisvárdai nyugdíjasklub munkájába is, ahol énekkart is alakított, de a különböző kulturális műsorokban is szerepet vállalt. Nagyon szerette a közös kirándulásokat.

2002-ben Nyíregyháza-Rozsrétszőlőbe költöztek, hogy leányuk családja közelében töltsék öreg napjaikat. Itt is könnyen beilleszkedett. Munka nélkül itt sem tudott meglegni. A megvásárolt kertes házat állandóan szépítgette. Fákat ültetett, veteményezett, kapált, aztán gyönyörködött a munkájában, ezzel feleltette betegségeit.

Már ekkor sokat járta a kórházat, mégis vállalt közösségi munkát. Rozsréten, a kisebb lakókörzetben a képviselő kérésére megszervezte a nyugdíjasklubot, amit nagy szorgalommal és örömmel vezetett, addig, amíg a betegsége engedte.

Tagja volt Nyíregyházán a Mécses Pedagógus Klubnak is. Nagyon szeretett ide járni. Itt is bekapcsolódott minden munkába; részt vett a sakkversenyeken, kirándulásokon, de még irodalmi vetélkedőn is, ahol első díjat is nyertek. Sokat olvasott, rejtvényeket fejtett. Gyönyörködött a négy szép unokájában, így tudta elviselni a beteg ember a nehéz napokat.

Élete utolsó éveiben minden hónapban vért kapott a kórházban, mert vérszegénységben is szenvedett. Mindig pontosan betartotta orvosai utasításait.

Az is eszébe jutott, hogy ő fiatal korában rendszeres véradó volt, még kitüntetést is kapott érte. Azt mondta: „Milyen jó, hogy én is adtam másoknak.”

Ebben az időben még járt a Nyíregyházán rendezett sportrendezvényekre is bíraskodni. Itt találkozott kedves barátaival, és azt a munkát végezhetette, amit nagyon szeretett. Sporttársai csodálattal állapították meg róla, hogy milyen nagy kitartás van benne.

Munkáját több elismeréssel is jutalmazták:

- 1987-ben a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Munkáért kitüntetését kapta meg, mellyel kitüntető jelvény viselésére jogosult
- 1994-ben a megye diáksportjáért kifejtett tevékenységéért, majd véradásért is kapott elismerést,
- 2003-ban pedig megkapta az aranyoklevelet.

2009. június 27-én távozott az élők sorából. Örökre itt hagyott bennünket.

Temetésére nemcsak a rokonok, a nyíregyházi barátok, ismerősök, a klubtársak jöttek el, hanem a megyében élő sporttársai, tanítványai és volt

nevelőtársai is, akik szomorú szívvel búcsúztak a szeretett, kedves, életében sokaknak példát mutató embertől.

Szívünkben örökké élni fog!

*Felesége, VILLÁNYI GÉZÁNÉ
Nyíregyháza-Rozsrétszőlő*

DR. VINCZE FERENC (Szolnok, 1914. június 29. – Szarvas, 1993. december 26.) mezőgazdasági technikai igazgató, főiskolai tanszékvezető tanár

„Dr. Vincze Ferenc nem Szarvason született, mégis városunk fia volt; szinte teljes élete, munkássága Szarvashoz kötötte. 43 évet töltött közöttünk, közel teljes aktív korszakát. Szarvast második szülőföldjének tekintette” – írja dr. Molitorisz Pál szarvasi helytörténész, majd később így folytatja: „1950 és 1963 között a leghosszabb ideig töltötte be a többször átszervezett szarvasi középfokú mezőgazdasági iskola igazgatói tisztségét, majd a főiskolai kar tanszékvezetője lett, s nyugdíjasként haláláig Szarvason élt”.

Később ugyanitt olvashatjuk dr. Vincze Ferenc életútjáról: „Élete korszakokat ívelt át, a dualista Magyarországon született, pályája a két világháború közötti időben bontakozott ki, végigélte és szenvedte a második világháború megpróbáltatásait, a koalíciós korszakot, majd a Rákosi és Kádár nevével jelzett kort. Embersége, derűs egyénisége alakját rokonszenvessé tette a legnehezebb időkben is. Nem gyűjtött vagyont, szerény, de lelkiismeretes katonája volt hivatásának, a pedagógus pályának”.

Életútját lebilincselően érdekes, élvezetes stílusú visszaemlékezései alapján is megismerhetjük, de személyes találkozásaink, a tanár-tanítvány relá-

cióból eredő sok-sok emlékünkből őrző szeretetteljes, derűs egyéniségét, szellemiségét.

Önéletírásában így emlékezik származásáról:

„...büszke vagyok jászunk származásomra. Eleim egytől-egyig jászladányiak voltak...”

A két nagytya ifjúságát kubikolással kezdte. Elmentek világot látni, tanulni az életet.

...a kubikos talicska volt a lakásuk, az élettársuk, az éléskamrájuk”.

Később „kiiratkoztak a kubikból”, a vasútnál és a hivatalnoki munkában helyezkedtek el.

Dr. Vincze Ferenc így ír életének korai szakaszáról: „Apám egy picit sem volt monarchista érzelmű, de a Ferenc Ferdinánd trónörökös elleni merénylet emlékére keresztnememként Ferenc Ferdinándot íratott be az anyák könyvébe”.

Szülei igen nehéz körülmények között éltek – erről az időszakról olvashatjuk: „A sok nélkülözés annyira legyengített, hogy egyéves koromban édesanyám már egy este tüllel letakart, hogy nem érem meg a reggelt. Hát megértem. Az angolkor annyira megnyomorított, hogy máig is dugóhúzó-szerűen görbe a gerincem és sokat szenvedek a scoliosistól, lumbágótól és egyéb reumáktól”.

Édesapját többször helyezték újabb és újabb szolgálati helyekre, így Szabadszállásra, a községtől 3,5 kilométerre.

Iskolaéveiről ezt írja: „Hétéves koromban kerültem iskolába, hogy erősödjek és ne nyeljen el a nagy sár, mivelhogy az a kiskunsági szik lehúzza volna a csizmamat a lábamról.

A szalkszentmártoni út nem volt még köveze, de a többi sem. A református »oskola« I. osztályában »mindössze« kilencvenen szorongtunk. A rektor úrnak éppen elege volt azzal, hogy a hosszú botjával némileg fenntartsa a rendet, és még valami tudományt is ragasszon ránk”.

A négy elemi után a kaposvári MÁV Internátusba írárták be szülei, ahol 50 személyes hálóteremben lakva, gyér étellemezés mellett végezte tanulmányait a felsőbb osztályokban, majd a reálgimnázumban folytatta. Életkörülményei javultak, azért is, mert háztanítóskodást vállalt.

Így kapott kedvet a pedagóguspályához. Bölcsészkarra nyert felvételt Szegedre: történelemföldrajz szakra. Egyetemi éve alatt pincelakásokban is lakott, de a tanulást „annyira megkedveltem, hogy még most, 70 évesen is örömmel tanulhatok” – írja önéletírásában.

Minden lehetőséget megragadott: szerb-horvát nyelvet is tanult, amit önként vállalt „*a szomszéd ország népei iránti megbecsülésből*“. Egyetemi tanulmányainak negyedik évében négy magas jutalmat kapott, majd meghívták tanszéki asszisztensnek – jelentős javadalmazásért. Ötödik tanéve végén jeles záróvizsgát tett.

Pályáját utazásokkal kezdte: hajóúton indult Bécsig, majd vonattal, gyalog és kerékpárral utazta be Európa egy részét – életre szóló tanulságokkal és élethosszig használható nyelvtudással. Hazatérve **Kecskeméten** kínáltak fel számára **diákinternátusi nevelői** állást – lakásért és napi háromszori étkezésért –, melyet szívesen vállalt, majd 1940-től a **Kereskedelmi Középiskola** magyar nyelv és irodalom, történelem, gazdasági földrajz szakos tanára lett. Erről az időszakáról így ír: „*A tanítást nagyon szerettem mindenkor. Óráimra gondosan készültem, és derűs hangulatommal jó kapcsolatokat építettem ki a tanítványokkal.*”

1942-ben meghívást kapott a **debreceni Közép-fokú Gazdasági Tanintézetbe**. Időközben megházasodott. Elkészítette doktori disszertációját, megvédte, és 1942 májusában doktorrá avatták. Félévente, évente előléptették, segédtanár, tanár, majd gazdasági tanár lett. Ekkortájt Szegeden is megjelent egy korábbi nagyobb tanulmánya, több cikke. „*Feszített a tettvágy*” – írja erről az időről.

A második világháború kitörése félbeszakította terveit, hadiszolgálatra kellett bevonulnia – ott-hon hagyva feleségét, kicsi gyermekét. Külföldre vitték, mostoha körülmények közt és bombázások közepette, egyre romló egészségi állapotban várta a szabadulást – ehelyett hadifogság lett osztályrésze. Megrendítő leírását olvashatjuk erről az időszakról 30 oldalnyi terjedelemben, az **Élet-képek** című visszaemlékezéseiben.

Korábban megkezdett mezőgazdaságtudományi főiskolai tanulmányait az egyetemre előléptet iskolában folytatta, majd befejezte. Ismét meghívást kapott **Kecskemétre, a Parasztfőiskolára** tanárnak – szolgálati lakással. A kollégium igazgatói állását is megkapta. 1946 decemberében megszületett második gyermeke. 1947-ben miniszteri dicsérettel ismerték el munkáját.

1950-ben öt hónapos szakmai termelési gyakorlatra kapott megbízást **Szarvasra, az Állami Gazdaságba**. A rizstermesztéssel, az öntözés

technológiájával nyílt alkalma ismerkedni. Később a gyapottermelési kísérleteket vizsgálta hat megyében. Tapasztalatait írásban rögzítette, s ezeket két díjjal ismerték el. Hamarosan tanácskönyvírói felkérést kapott az újrainduló középfokú technikai oktatáshoz. Ezt rövidesen követte a **Szarvasi Mezőgazdasági Technikum** igazgatói kinevezése.

Az ezt követő időszakról így ír: „*A tanárokkal könnyen szót értettem, de következesen rendet, fegyelmet és becsületet követeltem... Abban, hogy egészséges legyen a szellem, mindenekelőtt magammal szemben támasztottam követelményeket. Munkában, erkölcsben, a magánéletet is beleértve annyit követeltem másától, mint saját magamtól. Az órák pontos, színvonalas megtartása volt az elsődleges követelmény. Így tanulóink is a legjobbakat tapasztalhatták, és érvényesült Tessedik élettrajzából a klasszikus idézet: »Verba movent, exempla trahunt« (a szó megindít, a példa vonz).*”

A tanulmányi felügyelők megállapításai szerint a tanulók magatartása, fegyelme, szorgalma és helytállása kiemelkedő volt. Az elméleti oktatás mellett a gyakorlati oktatás is színvonalasnak, eredményesnek bizonyult.

Munkásságáért a **Közoktatás Kiváló Dolgozója**, majd a **Kiváló Tanár** kitüntetést kapta. Az 1950-es évek elején sokat harcolt azért, hogy iskolája visszakapja Tessedik Sámuel nevét. Ezért azonban nem kapott dicséretet, sőt fegyelmi büntetéssel sújtották, mert Tessediket mint evangélikus lelkészt látták lehetséges névadóként. Kitartó és következetes kiállása azonban meghozta gyümölcsét: kezdeményezésére iskolája 1955-től végre felvehette Tessedik Sámuel nevét.

Később így ír erről a **korabeli sajtó**: „Tessedik Sámuelről nevezték el a szarvasi Mezőgazdasági Technikumot. Tessedik Sámuel, a mezőgazdasági tudományos kutató- és oktatómunka nagy magyar úttörője 175 évvel ezelőtt Szarvason alapította meg hazánkban az első mezőgazdasági szakiskolát. Szarvason azóta igen sok szakember nevelődött a magyar mezőgazdaság szolgálatára.”

Dr. Vincze Ferenc ekkor újabb kitüntetésben részesült: a **Szocialista Munkáért Érdemérmét** kapta meg a kormánytól. Mezőgazdasági technikai igazgatói teendőit egészen annak fennállásáig látta el: 1963-ig. Egészségének megromlása miatt a továbbiakban nem vállalt igaz-

gatói feladatokat – bár egy évig helyettesként tevékenykedett, utána erről végleg lemondott. Sok évig tanított a felsőfokú képzésben agrárgazdaságtant, politikai gazdaságtant. Tanszékvezetői feladatot látott el már a felsőfokú technikumban is, majd a főiskolává vált karon is. Hallgatói számos díjazott tudományos dolgozatot írtak. Sok tanítványa jelentős karriert futott be. Több éven át vezetett a karon politikai vitakört az igazgatóság és az egységvezetők részére. 1973-ban újabb kitüntetést, a *Munka Érdemrend ezüst fokozatát* kapta meg. Halála után kilenc évvel pedig posztumusz kitüntetéssel emlékeztek meg „iskolateremtő tanári munkájáról”.

Pedagógusi munkája mellett sokat tett Szarvas közéletéért. Egyik létrehozója volt a Szarvasi Füzetek sorozatnak. Megírta a szarvasi agrárszakoktatás történetét, számos tanulmánya, ismeretterjesztő cikke jelent meg tudományos és ismeretterjesztő lapokban. Használtni akart ember-társainak, a társadalomnak.

Pályája befejezéseként 1977-ben vonult nyugállományba. Élettörténetének összegzése végén így ír: „Életem legtermékenyebb és eredményekben leggazdagabb éveit töltöttem Tessedik

egykori településén, amely lelkemet megtermékenyítette. Szarvassal való azonosulásomat igazolja az Új Magyar Lexikon – »Szarvas« címszáva, amely forrásként egy kis könyvecskémre hivatkozik (Vincze F: Szarvas, 1960).”

Kedvteléseit élete utolsó éveiben önéletírása szerint: „a horgászat, a rejtvényfejtés, a bélyeggyűjtés, heti ultizás baráti körben”. Élete során igen nagyra becsülte az olvasást, az utazást és a fotózást. Pihenésének kedvelt színhelye volt Körös-parti üdülőjük, melyről így ír: „Ez a kis paradicsom színessé tette életünket... lehetővé tette, hogy horgászgassak. ...alkalmas arra, hogy kedvünkre pihengessünk, párom pedig szenvedélyes kertesszé vált.”

Színes önéletírását ezekkel a gondolatokkal zárja: „Küzdelmes, nehéz életre tekinthetek vissza, amelyben gyakran büntetett a balsors, akár rászolgáltam, akár nem. ...Végül elégedetten tekintek vissza kalandos, hányatott, változatos életemre; nem bántam meg semmit, kevés olyan cselekedetemre emlékezem, amit mai fejjel másként tettem volna.”

Mi, akik személyesen ismertük, halála után közel két évtizeddel is őrizzük emlékét a szívünkben, lelkünkben és gondolkodásunkban. A kiváló pedagógus, a nagyszerű ember így hagyott nyomot bennünk, tanítványaiban. A szarvasi helytörténész intő gondolattal azonosulva valljuk: „Adósai vagyunk dr. Vincze Ferencnek. Ápoljuk emlékét könnyen felejtő korunkban; ne engedjük át a feledésnek alakját, idézzük meg példaként a kortársaknak és a jövő nemzedékei számára!”

Dr. Vincze Ferenc nyomtatásban megjelent munkái:

- Élet és Tudomány Bp. 1953. VIII. évf. 48. sz., 1954. IX. é. 37. sz., 1954. IX. évf. 24. és 46. sz., 1955. X. é. 9. és 25. sz., 1956. XI. évf. 43. sz., 1958 XIII. évf. 7.-36.-51. szám
- Természet és Társadalom Bp. 1954. CXIII. Évf. 5. sz., 1955. CXIV. Évf. 2. szám
- Magyar Mezőgazdaság Bp. 1955. X. évf. 9-15-16. sz., 1956 XI. évf. 1. szám
- Halászat Bp. 1954. I. 5-6. sz., 1955. II. évf. 2-8. szám
- Agrártudomány Bp. 1955. VII. évf. 5. szám
- Falusi Vasárnap Bp. 1958. I. évf. 17. szám
- Természettudományi Közlöny Bp. 1960. IV./XCI/évf. 8. szám
- Világ Ifjúsága Bp. 1960. XIV. évf. 6. szám

- Mezőgazdasági Szakoktatás Bp. 1964. V. évf. 2. sz., 1967. IX. évf. 1. szám
- Adalékok hallgatóink társadalomszemléletének vizsgálatához. A Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumok Évkönyve, 1967-68. Budapest, 1968. 27-38. p.
- Nagybirtoktól a szocialista mezőgazdaságig. Szarvas Járás-Város negyedszázada (1945-1970). Szerk.: Tóth L. Szarvas, 1970. 149-172. p.
- A tessediki hagyományokat őrző szarvasi felsőoktatás tízéves munkájának elemzése a végzetek helytállása tükrében. DATE Tudományos Közleményei. Tom. XVI. Debrecen. 1971. 361-371. p.
- A politikai gazdaságtan oktatása az agrár-üzemmérnök-képzésben. DATE Tudományos Közleményei. Tom. XVII. Marxizmus-Leninizmus sorozat. Debrecen, 1972. 112-137. p.
- A mezőgazdasági üzemmérnök-képzés időszerű kérdései. DATE Szarvasi Öntözéses-Meliorációs Főiskolai Kara Marxizmus-Leninizmus Tanszéke Közleményei. Szarvas, 1972. 25. p.

Források:

- Dr. Vincze Ferenc: *Hajóskuktaságtól a tan-
székezetésig. Élet-képek.* Szerk.: dr. Molitorisz
Pál. Kiadó: Szent István Egyetem Víz- és Kör-
nyezetgazdálkodási Kara, Szarvas, 2010
- Leánya, Misur Györgyné Vincze Sarolta visz-
szaemlékezései

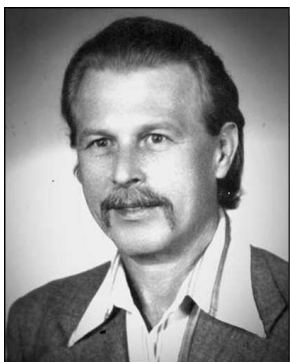
Volt tanítványa, KONDACS MIHÁLY
Szarvas

„Az országnak, a hazának egyik legfontosabb kérdése az,
hogyan neveli, és hogyan neveli a jövő generációt.”
(Füst Milán)

Zs

ZSÁKY ISTVÁN (Budapest, 1930. február 22. – Szarvas, 2001. május 19.): rajz-földrajz szakos tanár, festőművész, tanszékvezető főiskolai tanár

Édesapja, Zsáky István gazdálkodó, édesanyja, Sütő Lília festőművészi alkotásainak anyja- és asszonyideálja volt. Számára Budapest nemcsak szülővárosa és gyermekora, hanem az iskolai évek és a pesti grundok világának élményt adó környezete is volt.

Középiskolai tanulmányait a kalocsai tanítóképzőben végezte, ahol tanítói diplomát szerzett 1949-ben. Kalocsa volt ifjúságának egyik városa: a Duna, a gemenci táj, a vizek, erdők, ligetek világa itt ragadta meg és adta kezébe először a festő ecsetjét. Ígéretes festőművészi pályájának elindulásaként Budapesten a Képzőművészeti Főiskolán tett sikeres felvételi vizsgát, és itt folytatta felkészülését a művésztanár pályára festőművész tanszakon.

Egy szemeszter sikeres elvégzése után azonban édesanyja korai halála és az ebből adódó családi gondok miatt abba kellett hagynia tanulmányait. Ekkor Szegedre, a Tanárképző Főiskolára került rajz-földrajz szakra. Itt töltött évei mind szakmai előrehaladásának, mind magánéletének jelentős eseményeit foglalták magukban.

Megismerkedett pályatársával: Merkel Emmával, akivel 1953-ban házasságot kötött. A következő évben, 1954-ben mindketten friss diplomásként **Orosházán az 1-es számú Általános Iskolában** kaptak állást. Ez az időszak a pályakezdés, a pedagógusi gyakorlat megszerzésének korszaka volt.

Zsáky István első önálló kiállítása 1960-ban nyílt meg Orosházán, melyen egy szokatlanul gazdag és egységes oeuvre birtokosaként jelentkezett, bemutatva festőművészi alkotásait.

Fodor József így méltatta művészetét:

„A valóság, az élet tükrözésére, a szépség tolmácsolására vállalkozott úgy, hogy merészsége nem lett hatásvadászat, finomsága soha nem ellágyulás, érváltság. Művészi optimizmusát nem nagy hangon harsogta, hanem szelíd derüvel adja át képei szemlélőjének. Póztalan, szerény, nyugodt és derűs – ebben van ereje és hatása. Művészete sajátos igenlése az életnek, az örömmek, a békének. Ezért lehetünk gazdagabbak vele és általa.”

Művésztanári munkássága szakmai elismeréseként meghívást kapott a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet** rajztanári állására az 1960-61-es tanévtől. Ekkor mindössze 30 éves volt. Ez nagy kihívásnak, s ugyanakkor óriási lehető-

ségnek bizonyult festői művészetének kiteljesedésére és pedagógusi hivatásának gyakorlására – egy sajátos területen.

Magas szintű szakmai hozzáértéssel tanította az óvodapedagógus-jelölteket, majd később a tanítói pályára készülő hallgatókat: látni és láttatni, felfedezni a vizuális kultúra értékeit. Ezzel egyidőben mindezek átadására is felkészítette hallgatóit, képessé téve őket az óvodai és iskolai vizuális nevelésben szükséges alkotó munkára, a gyermeki személyiség harmonikus fejlesztésére.

Rajzzakkörön

Az óvodai vizuális nevelés elméletének és gyakorlatának országosan elismert szaktekintélye lett. Töretlen aktivitással munkálkodott a terület szakirodalmának gazdagításán: közép- és felsőfokú óvónőképzők számára készült tankönyvek megírásában vállalt jelentős részt. A *Rajz és kézimunka* című tankönyvekben a hallgatók vizuális alapképzéséhez igyekezett szerzőtársaival együtt hatékony segítséget nyújtani: megteremteni vizuális műveltségük alapjait és kiterjeszteni az egyes részterületekben való elmélyült alkotó tevékenységeknek készség szintű gyakorlására. A tantárgyhoz kapcsolódó óvodai módszer-tankönyvekben – közép- és felsőfokú képzéshez egyaránt – a pszichológiai alaptól kezdődően feltárja az interdiszciplináris kapcsolatrendszert, a gyermeki alkotó tevékenység motivációit és minden olyan részterületét, amelynek ismerete alapvető feltétele az óvodai vizuális nevelés gyakorlatának. Hallgatóit mind a rajzi alapképzésben, a gyakorlati feladatok megoldásában, mind az elméleti ismeretek átadásában nagy hozzáér-

téssel, kiváló pedagógiai érzékkel készítette fel hivatásuk gyakorlására. Sokat foglalkozott a képzés hatékonyságának ellenőrzésével és értékelésével. Így a maga és munkatársai tevékenységének elemzése is figyelmének középpontjában állt. A gyakorlóóvoda szakfelügyelete is feladata volt, melyet mindig a jobbra törekvés, a kollégák segítése és az irántuk táplált jóindulata vezérelt. A tanszéki oktatók szakmai fejlődését is ugyanilyen segítőkész szándékkal támogatta.

A Felsőfokú Óvónőképző Intézetből főiskolává vált intézményben 10 éven át (1980-1990) volt a **Vizuális Nevelési Tanszék** vezetője. Pontossága, igényessége jól ötvöződött magas szintű szakmai műveltségével, ezért a főiskola vezetői, oktatói kara, hallgatói és közvetlen munkatársai is nagy tisztelettel és megbecsüléssel vették körül. Intézményi, megyei, országos szervezésű tudományos ülésszakokon rendszeresen tartott óvodapedagógiai és módszertani témákban értékes előadást kollégák, óvodapedagógusok és hallgatók részére egyaránt.

Alkotó tevékenységében, a festőművészetben is komoly sikerek alapozták meg széles körű elismertségét: irányításával alakult meg a Fialat Orosházi Festők alkotó kollektívája. Képeivel egész életpályája során rendszeresen szerepelt egyéni és csoportos kiállításokon, így Orosházán, Szarvason, Budapesten, Békéscsabán, Gyulán, Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Kalocsán és még több hazai településen, de külföldön is ismertté vált művészete – Finnország, Bulgária, a Szovjetunió, Csehszlovákia volt kiállításainak színhelye. A négy évtized aktív alkotói időszaka 31 önálló és mintegy 40 kollektív kiállítást foglalt magában. Festményei jelentős része magán- és közgyűjteményekben, galériákban és közintézményekben található.

Pedagógusi és művészi hivatásának kiteljesedését harmonikus, biztonságot és nyugalmat adó családi háttere tette lehetővé. Felesége – aki iskolaigazgatóként teljesítette felelősségteljes feladatait – kellő empátiával tudta biztosítani a család életének minden feltételét, mert ő maga is festőművész. A férj sikeres életpályája és a két gyermek – Zsuzsanna és Hajnalka – felnevelése, majd az unoka, Dávid érkezése tette teljessé mindannyiuk életét. (Zsuzsanna lány grafikus művész, Hajnalka bírónő lett.)

Nyugállományba vonulását felkészülten várta. Az a boldog tudat töltötte el, hogy attól kezdve még több figyelmet, időt és energiát fordíthat hön szeretett művészetére, a festészetre. Ez az álma megvalósult: tíz éven át sok képe született, sőt önálló kiállítása is nyílt – éppen ott, ahol az első: Orosházán – 2000-ben.

Dr. Búzás László, életrajzírója így emlékezik erről: „Nagyon fáradt volt már... már csak a képei beszélnek hozzánk.”

Zsáky István halála után felesége adott ki emlékalbumot gyönyörű képek válogatásával, melynek bevezető fejezetében ezt olvashatjuk:

„Gyermekkorától örzi természet- és hazaszeretetét; az Isten, haza, család a vezérlő elv életében; ez adott neki tartást, motiváló erőt, elhivatottságot. Ebből táplálkozott eszmerendszere, ebből választotta témáit, életmintáit.”

Ikonjairól pedig így ír: „...különös, hangtalan ének minden ilyen alkotása... Az ikonfestőket lelki rokonainak tartotta, mert jómaga is a tisztaságot, szeretetet és jóságot kereste és értékelte a világban.”

Művészetét sokan és sokszor méltatták. A teljesség kedvéért fel kell idéznünk saját festői ars poeticáját is: „*Igazat festeni. Úgy igazat, hogy azt adni vissza a színekben, kompozícióban, megjelenítésben, amit érzek. Belülről festek, az élmények távolisága és jelenidejűsége összevegyül, létrehozza a képet. Szeretném hinni, hogy aki eléje áll, rátalál arra a hangulatra, azokra a gondolatokra, melyek bennem éltek és képpé formálódni kíváncsoztak. A lényegyet adni, azt szeretném. Az a célom. A művészetben is törvény: mellébeszélni, túlbeszélni nem szabad.*”

A fenti gondolatokat fontos kiegészítenünk emberi jellemzőiről szóló összegző véleménynel. Emberi habitusáról így ír dr. Búzás László főiskolai tanár kollégája, az igazgatóhelyettes:

„Nagyszerű ember volt. Kötelességtudó, őszinte, bátor, nemes szívű, humánus lelkületű, mindig jobbra törekvő. Sosem volt önelégült, magával szemben volt a legkritikusabb. Erős volt, és mégis gyengéd, figyelmes. Érzékeny, de önmagán mindig erőt vevő. Tevékenyen élt, még akkor is, mikor a betegségek jelentkeztek. Sosem kímélte magát. Gyönyörű kertet alakított ki, paradicsomi körülményeket a Körös-parton, ahova pihenni járt és gyönyörködni a természetben, kis családjában, a nagyon várt unokában. Műtermet alakított ki és fáradhatatlanul festett, tele volt tervekkel, elképzelésekkel. Aki igazán ismerte, az nagyon szeret-

te. Feleségével együtt sokat járták a világot és az országot. Mindenütt találkoztak egy-egy ismerőssel, tanítvánnyal, akik még sok év után is rajongással beszéltek vele és róla.”

Így él a mi emlékezetünkben is Zsáky István alakja, szeretettel őrizzük emlékét.

Kutatási területei, fontosabb publikációi.

Tankönyvek:

- Rajz és kézimunka az óvónőképző intézetek számára I. rész (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1965.
- Rajz és kézimunka az óvónőképző intézetek számára II. rész (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1973.
- Az óvodai ábrázolás és kézimunka módszertana (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1974.
- Rajz és kézimunka az óvónőképző szakközépiskolák IV. osztálya számára (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1979.
- Rajz és kézimunka az óvónőképző szakközépiskolák III. osztálya számára (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1980, Nívó-díj
- Az óvodai foglalkozások módszertana (társszerző), Tankönyvkiadó Bp. 1981.

Az 1981-ben Budapesten rendezett Nemzetközi Tankönyv Kiállításon külön elismeréssel mutatták be a könyveket a rendezők.

Tanulmányok.

A vizuális nevelés témakörében különböző kiadványokban:

- Óvodai Nevelés; Óvónők Modern Kiskönyvtára, Felsőoktatási Szemle, Gyorsuló Idő; Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleménye, stb. jelentek meg írásai (1963-1990)

Festőművészi tevékenysége:

- Tagja volt a Művészeti Alapnak, a MAOE-nek, a Képző- és Iparművészetek Dél-Magyarországi Szervezetének, a Békéscsaba Művészeti Társaságnak (mely halála után „Örökös-tag”-ként ismerte el), az Országos Magyar Tehetséggondozó Társaságnak és a Békés megyei Kohán Műhelynek.
- A Szarvason első ízben megalakult Városszépítő Bizottság alapító tagja volt.

Kitüntetései:

- Szocialista Kultúráért (1980)
- Nívó-díj (1981)
- Kiváló Munkáért (1983)

- Brunszvik Teréz Emlékérem (1990)

Az Emlékérmet dr. Szakács Mihályné, a Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola főigazgatója adja át

Források:

- Családi és munkatársi visszaemlékezések
- Szakmai és festőművészi méltatások (pályatársak, újságírók elemző írásai)
- Dr. Búzás László: In memoriam Zsáky István (Szarvasi Krónika, 2002. 16.sz.)
- Zsákyné Merkel Emma: Válogatás Zsáky István festőművész alkotásaiból (Szarvasi Krónika Alapítvány 2006. Szarvas)

*Felesége, ZSÁKYNÉ MERKEL EMMA
és munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
Szarvas*

*„A korai nevelés a legfontosabb!
Az, amit az ember ebben az életkorban felfog,
kihat egész életére.”
(Brunsztvik Teréz)*

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

Korompai gróf BRUNSZVIK (Brunswick) TERÉZ (Pozsony, 1775. július 27. – Duka, 1861. szeptember 23.): magyar grófnő, az első magyarországi óvodák megalapítója

Apja ifj. Brunswick Antal gróf (1746–1793), édesanyja Seeberg Anna bárónő volt. Négy gyermekük született: Teréz, Ferenc (1777–1849), Jozefin (1779–1821) és Karolina (1782–1843). Brunsvik Antal korai halála után özvegyiségre jutott édesanyjával az 1800-as évek elején Magyarországon és Bécsben lakott, később hűgával, özvegy Deym Jozefin grófnéval és annak két fiával Oroszországban, azután Svájcban élt. Itt ismerkedett meg Yverdonban Pestalozzival (svájci pedagógus, a neveléstörténet egyik legnagyobb alakja. A szegény gyermekek nevelése és a népnevelés ügyében fejtette ki pedagógiai nézeteit – a szerk.), aki nagy hatással volt rá. Később elvállalta testvére gyermekeinek nevelését és tanítását Csehországban, ezután Budára költözött.

A feljegyzések szerint 1824-ben Martonvásáron ő állította fel az első karácsonyfát Magyarországon.

1828-ban megszervezte a krisztinavárosi ipariskolát. Az egész Habsburg-monarchiában első óvodát – korabeli nevén: kisdédóvót – ő nyitotta meg az, 1828. június 1-jén, *Angyalkert* név alatt, édesanyja budai házában, a mai Mikó utca és Attila út sarkán. Az óvoda első óvó-nevelője Kern Máté volt. Meggyőződése szerint a nevelést már ilyen idős korban el kell kezdeni, hiszen a társadalom igazságtalanságait csak ezzel lehet orvosolni. Munkássága nyomán több óvoda is alakult Magyarországon, de nőegyesületeket, cselédiskolákat is szervezett. „*Hatni kell a népre! Mint a nép nevelője, a hazának akartam szentelni életemet!*” – vallotta idős korában.

1829-ben a cselédlányok oktatására cselédiskolát hozott létre. 1836-ban egyesületet alapított az óvodák elterjesztésére. További 11 óvodát indított útjára, haláláig 80-ra nőtt ezen intézmények száma. Unokahűgával, Teleki Blankával (Brunsvik Karolina és Teleki Imre gróf leányával) tevékenyen részt vett az első magyar nőnevelő intézet létrehozásában.

Családja kapcsolatban állt Beethovennel. A korábbi kutatás Brunsvik Terézben látta a zeneszerző „*halhatatlan kedveshez*” intézett leveleinek címzettjét, aki azonban az újabb feltételezések szerint inkább húga, Jozefin volt.

Óvodapedagógiai tevékenységének emlékére 1989-ben a Magyar Állam Brunsvik Teréz-díjat alapított, melynek plakettjén Lebó Ferenc mintázta meg arcképét. Évente heten kaphatják meg, és átadására a Magyar Kultúra Napját, január 22-ét határozták meg.

Először Brunsvik Teréz naplójegyzeteiből idézünk:

„*Pestalozzi a tanítókat nagy, általános és örök célok szolgálatára lelkesíti. Azután kísérleteit minden társadalmi rendben alkalmazni lehet, általános jellegűek azok, mert a népből indultak ki, az általános elemekkel folytatott kísérletek azok, és amikor a népért dolgozik, és az emberiség legáltalánosabb szükségleteit mondja ki – a legnagyobb érzelmi mélységgel és mindent feláldozó szeretettel –, akkor nagy erkölcsi magaslaton áll. De mint nevelő nem tökéletes, a nevelés tudományt nem tanulhatjuk meg nála a maga tökéletességében. Egyoldalúvá lesz a kivitelben, és az eszmében is, amint részletekbe megy, fel kell tehát használni, amije van, és még sokat hozzá kell tenni. A nép neveléséért már valamivel több tökéleteset tehetett volna, ha erre korlátozza magát. Hatása mégis határtalan lesz, mert azt mondta ki, ami az emberi természetben általános, és mert egyes területeken nagy teljesítményeket ért el... A legnagyobb benne: az emberi természet erkölcsi szemlélete, és az a törekvés, hogy a népet és a néppel az emberiséget erkölcsileg felemelje.*”

1837. október 1-jén kelt naplójegyzete:

„*Politikai hitvallásom ez: minthogy szüleim majorátus alapítása folytán engem mint leányukat csupán polgári színvonalú jövedelemmel láttak el, amiért én mindenkor gyöngéd hálával maradok irántuk,*

ezért – ha szellemileg függetlenül akarok élni, és ha véghez akarom vinni művemet – nekem is polgárnőként kell élnem, és meg kell elégednem magas műveltségű polgáremberek társaságával. Az úgynevezett magasabb körök az én számomra amúgy is alacsonyabb körök – utálkozásom mindentől, ami világi – látom, hogy zsenge gyermekkorom óta a jobbakhoz vonzódom a népben, anyám által nyélbeütött házassága révén Jozefin nővérem helyzete is a derék polgárokhoz fűzött engem. Szellemi törekvésem és képességem a tanulásra meg a tevékenységre, valamint Pestalozzi arra tettek hivatottá, hogy megváltsam a népet az elnyomástól, tompaságtól, szolgaságtól és tudatlanságtól. Istentől rendelt hivatásommá lett, hogy segítsek a szegényeknek, - kezemet nyújtom minden szerencsétlennek, és ez a szent hivatás egész lelkemet magával ragadja. - így példa gyanánt pedagógusként boldogan és irigylően élek, és megosztom a keveset embertestvéreimmel. Látom: szent küldetésem, hogy az igazságot és a boldogságot terjesszem a Földön, különösképpen azokban az osztályokban, amelyek díszai a hazának, és amelyekre egy léha és felfuvalkodott arisztokrácia lenézéssel tekint”.

Halálának 100. évfordulója alkalmából tartott emlékülésen Dr. Jausz Béla professzor elnöki megnyitó-jában többek között ezeket mondta:

„Brunszvik Teréz, óvodai nevelésünk megteremtője, a magyar nőnevelés első lelkes harcosa – 86 esztendősen – 1861. szeptember 17-én halt meg. Ma, amikor a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának és Nevelési Albizottságának rendezésében az első magyarországi óvodák alapítója halálának 100. évfordulóján emlékülésen méltatjuk a magyar reformkor nagy alakjának érdemeit három szakavatott neveléstörténeti kutató előadásaiban, előljáróban egész röviden Brunszvik Terézről mint a haladás képviselőjéről, a nép érdekeiért harcoló igaz emberi egyéniségről szeretnék pár szót szólni.

Fejlődésének és emberi érésének menete igazán nem mindennapi. A sok tekintetben különleges művészi hajlamokkal rendelkező gyermek a felvilágosodás szellemi áramlatait megérteni igyekvő apa behatására már ifjúkorában messze túllép művelődésével az arisztokrata körökben szabványos kereteken, és éppen zenei s irodalmi hajlamainak kiélése hozza kapcsolatba őt is, családját is Beethovennel, aki haláláig szoros barátságot tartott fenn felük. Egy fényes, sikerekben gazdag fiatalság után azonban életének döntő fordulatát az a körülmény hozza meg, hogy özvegyen maradt húga gyermekeinek megfelelő intézetet keresvén, Salzmannál tett látogatása után 1808-ban Yverdonban megismerkedik Pestalozzival. Ez a találkozás jelenti a döntő fordulatot életében, amit emlékirataiban önmaga is a következőkben állapít meg: »Yverdonban tanultam meg azt, amiért a lelkem szomjazott. Hatni kell a népre!... Mint a nép nevelője a hazának akartam szentelni életemet. A tömegeké lesz erőm s időm, s a jövő nemzedéké a szeretetem.«

S ettől kezdve tudatosan dolgozik egyfelől műveltsége szakszerű emelésén, európai látókörű olvasottságot és ismereteket szerezvén, másfelől szorgosan kutatta a gyakorlati megvalósítás lehetőségeit. De elképzeléseinek életbe ültetését csak a lassan meginduló polgári fejlődés körülményei teszik majd lehetővé számára a reformgondolatok térhódításával; 1810 táján még meg nem értés, sőt gúny kíséri törekvései hangoztatásakor, s csak jóval később, 1828-ban tudja megnyitni az első óvodát Budán. Már 53 éves ekkor, mégis hallatlan energiával lép most már a gyakorlati munka terére itthon és a szomszéd országokban. Úttörő szervezőmunkájának köszönhető, hogy megindul nálunk az óvodai mozgalom, amely néhány évvel később a liberális nemzeti reformpolitikusok – Wesselényi, Eötvös, Kossuth stb. – működése nyomán országos jelentőségű pedagógiai mozgalommá válik. Úttörő kezdeményezésekkel lép fel a nőnevelés terén is.

A látható és közismert eredményeken túl, amelyeket egy hosszú élet során elért a közjó érdekében, emberi kvalitásai, emberi nagysága az, ami tiszteletet ébreszt személyével szemben. Egy nő, aki a 19. század első felének osztálykorlátok és társadalmi előítéletek közé szorított helyzetéből ki tudja ragadni magát, akit nem kábít el az előkelő világban való forgolódás, sem annak elismerése, hanem meglátja a mindennapi élet nagy kérdéseit, meglátja egy új világ alakulásának problémáit, a társadalomnak a megváltozott gazdasági viszonyok között jelentkező új igényeit, és tanul, műveli magát, vagyonát

áldozza azért, hogy megharcolhasson elvei megvalósításáért, mindez olyan emberi nagyságot mutat, amely előtt tisztelettel kell meghajolnia mindenkinek, aki az emberi haladás ügyének szolgálatát a legnevesebb emberi feladatnak tartja.

Olyan emberi nagyság az övé, amely messzi idők távlatából is megbírja az objektív bírálat fényét, mert ez csak nöttei és emeli méreteit.”

Vág Ottó neveléstörténeti kutató *A magyar óvodai nevelés kialakulása és Brunszvik Teréz* című írásából csak rövid részleteket idézünk:

„A magyar nevelés történetében nem ritka, sőt inkább jellegzetes tünet, hogy különböző pedagógiai eszmék, nevelési intézmények, módszertani elgondolások külföldi hatásra jelentek meg, vertek gyökeret hazánkban, így volt ez például a 19. század első felében pestalozziánizmussal, az ipari iskolákkal, a Lancaster-féle módszerrel. Ilyen – szabadon ezt a kifejezést használni – importjelenség volt Magyarországon az óvoda is. Mégis, ez a hazánkban a 19. század második negyedében feltűnt új intézmény valamiben különbözik a külföldi hatásra kialakult többi pedagógiai jelenségtől. Magyarországon az óvodai mozgalom lényegében közvetlenül az angol infant school nyomán bontakozott ki, s az angol példa hatására kialakult magyarországi óvoda – ha rövid ideig is – a közép-európai óvodai mozgalom központjává, az e területen létesülő óvodák példaképévé vált. Mindez azt jelenti, hogy bár Magyarországon az óvoda importjelenségnek tekinthető, a hazánkban létrejött első óvodák az új intézmény exportjának bázisává váltak. Ez az „importőri” és „exportőri” tevékenység Brunszvik Teréz nevéhez fűződik.

Amikor 1828. június 1-jén Budán, a Mikó utcában, Brunszvik Teréz kezdeményezésére megnyitotta kapuit az első magyarországi óvoda, a kisgyermekiskolák intézménye Angliában ugyan már gyökeret vert, az európai kontinensen azonban még újdonság számba ment. 1828-ban kevés európai város dicsekedhetett még azzal, hogy otthont adott az új intézménynek, ami pedig a Habsburg-monarchia területét illeti, ott az első a budai angyalkert volt.

Brunszvik Teréz az európai óvodai mozgalom jelentős alakja volt. Igazat kell adnunk Wertheimernek, aki 1828. június 3-án kelt, Brunszvik Terézhez intézett levelében ezeket írja: »Nincs semmi kétségem az iránt, hogy mind hazája, mind pedig a hazája példáját majdan követő országok a legnagyobb hála és elismerés adóját fogják a jelenben s a jövőben Méltóságod iránt leróni.«

S valóban. Emléke fennmaradt. Számos írását közreadták, tevékenységéről vaskos kötetek és kisebb tanulmányok sora számol be. Munkásságát – egy évszázad alatt – számos megemlékezésben méltatták.”

Orosz Lajos neveléstörténész *Brunszvik Teréz és a magyar nőnevelés* című munkájából is idézünk részleteket:

„Neveléstörténeti irodalmunk Brunszvik Terézben eddig úgyszólván csak az első magyarországi óvodák szervezőjét látta és értékelte. Kevés helyet juttatott más irányú, nevezetesen a nőnevelés reformjával kapcsolatos pedagógiai tevékenységének. Nyomtatásban megjelent és kéziratok források, köztük elsősorban Brunszvik emlékirata, naplói és jegyzetei, valamint kortársainak megemlékezései meggyőzően bizonyítják, hogy a nőnevelés reformja már az első óvodák megnyitása előtt egy évtizeddel és később is állandóan foglalkoztatta Brunszvik Terézt, úgyannyira, hogy benne a magyar nőnevelési törekvések egyik úttörőjét, ihletőjét, az újabb nőnevelő generáció – Teleki Blanka, Karacs Teréz, Lövei Klára – tanítómesterét kell látnunk. Tevékenysége ezen a téren nem mutathat fel olyan gyakorlati sikereket, mint az óvodák terén, de a nőnem megbecsülésért és nevelésének megjavításáért kifejtett, meg-megújuló négy és fél évtizedes küzdelme mégis jól kitapintható nyomokat hagyott nálunk. E korszak nemzetközi viszonylatban talán szerény, de hazai szempontból mégis becses nőnevelési eredményekben.

Brunszvik Teréz – mint feljegyzéseiből tudjuk – egyik legkövetkezetesebb híve a női nem egyenjogúsításának. Egy 1820-ban papírra vetett vázlata elárulja, milyen mélyen foglalkoztatják a nőeman-

cipáció kérdései: *»Milyen helyet foglalhatnak el a nők egy államban, ha ehhez kedvük van? Mik lehetnek a nők önállóan, akár mint hajadonok is, és mennyiben alkothatnak ilyenkor többet s általánosabbat? Milyen a nők felfogása, műveltsége országok és társadalmi osztályok szerint?«*

A felháborodás hangján ír a nők elnyomatásáról; méltatlankodik amiatt, hogy még a férfiak szabadon követhetik hajlamaikat, s kibontakoztathatják tehetségüket, addig a családanyák négy fal közé vannak zárva, s egész tevékenységük a család, a háztartás szolgálatában. A nőkérdésről vallott nézetei minden bizonnyal segítettek benne kiérlelni azt az elhatározást, hogy tervezetet dolgozzon ki egy pesti és egy budai nőegylet alakításáról, és ez által a háziasszonyokat, családanyákat közhasznú tevékenységre, a népnymor enyhítését célzó karitatív és pedagógiai intézmények támogatására mozgósítsa.

További nőnevelési kezdeményezései már óvodaszervező munkájának idejére, a 20-as évek végére esnek. A kisdedóvó intézetek pedagógusszükségletének biztosítására óvónőképző intézet létrehozását tervezi. Ebben az időben a magyarországi óvodákban – a külföldi óvodákhoz hasonlóan – férfi nevelők működtek, nők csak kisegítő szerepet tölthettek be. Brunszvik Teréz mint a nőemancipáció híve az óvodákat már 1829-ben nőpedagógusokra szerette volna bízni, és ebben az ügyben külföldi barátaitól kért segítséget. Addig is serdülő leánykákat toborzott, a Mikó utcai mintaóvodába járt velük, és a kisdedóvás mesterségére taníttatta őket. Az óvónőképző intézet terve azonban nem valósulhatott meg. Az első óvónők csak 1858 után kezdtek tanítani a magyarországi óvodákban.

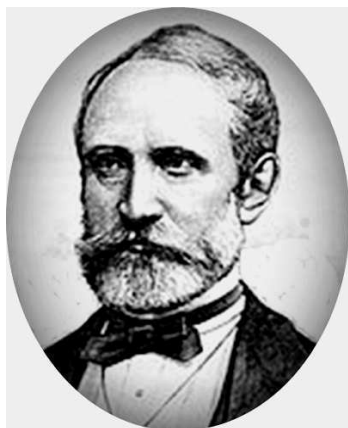
»Küzdött, győzött, elbukott – ezt írja önmagáról egy életrajzi töredékben. – De egy dolog bizonyos volt: el kellett érnie, hogy a varázsige, a nevelés, mely minden rejtélyt megfejt, felhangozzék minden osztályon, minden társas rétegen át, a haza minden táján.«

Valóban, a nevelés által való „embernemesítésnek” kevés olyan rajongó harcosát találjuk nevelésünk múltjában, mint Brunszvik Terézt. A nevelés népszerűsítéséért elsősorban nem írásban, hanem agitativ, szervező tevékenységével harcolt. Nem volt a nevelés teoretikusa. A nyilvánosságnak szánt művei mindössze néhány rövid lélegzetű írásműre szorítkoznak. *»Jó írásokból van nálunk elég – írja –, csak azok szerint folya az élet! Másokat rábírní a jóra példa és tett által – ez volt életem célja.«*

Az általa hirdetett pedagógiai eszméknek azonban időtálló értéke van. Kisdednevelés, a nőknek a férfiakéval egyenrangú művelődése, munkaiskolák – olyan jelszavak, amelyeket a haladó polgári pedagógia népszerűsítőjeként vitt a köztudatba, s amelyeknek ma is időszerű csengését felesleges bizonygatnunk.”

Összeállította:
HALÁSZ FERENC ny. középiskolai tanár
Hajdúszoboszló

GÖNCZY PÁL (Hajdúszoboszló, 1817. december 26. – Karácsond, 1892. január 10.): pedagógus, a népoktatásügy kiemelkedő képviselője, az MTA tagja

Debrecenben végezte el a gimnáziumot. Együtt járt iskolába Arany Jánossal. Népiskolai tanító, majd házi nevelő volt. Igazgatója volt annak az 1852-ban megalapított fővárosi magán-nevelőintézetnek, melyből 1859-ben a budapesti református gimnázium lett. Igazgatósága alatt az iskolában tanított Csengery Antal, Brassai Sámuel, Gyulai Pál, Török Pál, Székács József.

1867 után a vallás- és közoktatásügyi minisztérium tisztviselője. Gönczy Pál Trefort Ágoston minisztersége alatt a népoktatással foglalkozó ügyosztály vezetője, majd államtitkár. Az ezzel kapcsolatos tanterveket, rendeleteket ő dolgozta ki. Közvetlen vezetése alatt állt 64 tanfelügyelői hivatal, 24 tanítóképző intézet, 1500 iskola. Nagy érdemeket szerzett az iskolák anyagi helyzetének megalapozásában, az iskolai épületek létesítésében.

Szenvedélyes s nem utolsó szakműveltségű gazda és kertész volt, ki botanikai tárgyú műveket írt. Karácsondon igen szép kertet létesített, e mellett üzleti dolgokkal is foglalkozva, házakat építtetett, vállalatokba bocsátkozott (...) az egyházi élet terén is (erős kálvinista volt mindvégig) nagyon sokat buzgólkodott.

A Magyar Földrajzi Társaság egyik alapító tagja, rövid ideig a Fűvészkert igazgatója, ahol ezernél több facsemete ültetésével járult hozzá a kert újjászüléséhez.

Juhász Imre:

Gönczy Pál, a reformer pedagógus (Debrecen, 1969)
(Részletek)

IV.

OKTATÁSPOLITIKAI ELVEI

„Joga van az államnak követelni, s kötelessége eszközölni, hogy minden polgára nevelés és oktatás útján a közműveltség bizonyos fokára eljusson.”
(Gönczy Pál)

Ahhoz, hogy széles skálájú tanügyi munkásságának hajtóerőit megértsük, feltétlenül tisztáznunk kell oktatáspolitikai nézeteit. Ebből a szempontból már előljáróban hangsúlyozni kívánjuk: Gönczyt gyakorlati tevékenységében éppúgy, mint elveinek megfogalmazásában *mindig a hagyományos körülmények messzemenő figyelembe vétele* jellemezte. Szinte egész szemléletét kifejezik következő szavai: „Az emberi százados megszokások megváltoztatására nem egy ember, hanem egy nemzedék összes ereje sem elég. Amik évszázak hosszú során nőnek fel az emberekkel, a mely szellemi és erkölcsi nézeteket, apák fiakról szájról-szájra adnak, s egy-egy élet hosszú példaadásával szentesítenek meg, aztán ereiklyeként hagynak az utódokra; azon szokásokat nem megváltoztatni, de még megingatni sem könnyen lehet. A polgáriasodás útja hosszú, melyen az, nagy pihenőket tartva tétovázva és lassan halad.”

Ehhez hadd tegyük hozzá, hogy amikor e sorokat írta (1871-ben) már jelentős társadalmi tapasztalattal rendelkezett. Tudott az 1868. évi népoktatási törvény körül folyt éles parlamenti küzdelmekről.

A törvény elfogadása után nap mint nap találkozott a reakciós erők elkeseredett ellenállásával. Tapasztalhatta a számtalanszor súlyos anyagi nehézségekkel küzdő nép s a tanítótság egy részének közönyét is. Innen azok az eredők, amelyek családi környezetéből hozott hagyományféltése mellett állandóan fékezői voltak lendületének. Noha életútja nem volt egyértelmű, esetenként meghátrált, megalkudott

ugyan, de a haladás gondolata mellett mindvégig kitartott. *Gönczy Pál* még az alapkérdésekben is az „osztó igazság” elvét vallotta, s egyéniségének fő vonása a reformizmus volt. Csakis ebből kiindulva lehet vizsgálnunk oktatáspolitikai nézeteit.

Mint oktatáspolitikus minden munkájában elismerte és hirdette az oktatás és nevelés fontosságát, vallotta jelentőségét. Cikkeiben nemegyszer a nemzeti élet biztos alapját kereste a műveltség terjesztésében. Máskor a népek műveltségétől várta anyagi jólétük emelkedését is. „A népek jóléte most egyedül azok értelmességétől függ. Valamely nép gazdagsága felbecsülésére nem elég annak földbirtokai kiterjedését és annak termő erejét, érc- és kőszénbányái gazdagságát, kikötői fekvését tekintetbe venni; ily féle alapokat bírhat bármennyit, mégsem lesz belőle gazdag benn, nem lesz hatalmas kifelé, ha ezek fölhasználásához nem eléggé művelt és tanult.”

A művelődési liberalizmus híve volt, akárcsak *Eötvös*. Gondolkodását a kor vezéreszméje, a szabadság hatotta át. A reformkori hazafiak egész sorához hasonlóan – akiknek élén olyan személyiség haladt, mint például *Széchenyi István*, – *Gönczy* is az egyén művelésében vélte megtalálni a nemzeti felemelkedés útját. Számára az emberi haladás ügye – mint *Eötvös Józsefnél* is – nem társadalmi, hanem kulturális kérdés. A társadalom fejlődésében nem vette tekintetbe az anyagi viszonyok szerepét. Történet-szemlélete – miként a haladó polgári pedagógia számos reprezentánsáé – idealista volt.

Oktatáspolitikai nézeteinek első és legfontosabb alapkérdése az államhatalom viszonya a neveléshez és az oktatáshoz. Többé-kevésbé új és fontos probléma volt ez annál is inkább, mert nálunk az állam mindeddig alig szólt bele a közoktatásba. Hazánkban a közoktatás ügye csak *Mária Terézia* korában lett állami feladattá. Korábban az állami élet és a közoktatás fejletlensége nem adott lehetőséget arra, hogy az állam rendszeres tevékenységet fejtsen ki az oktatás terén, így az egyház évszázadok óta kezében tartotta az oktatás és a nevelés ügyét.

1848-ig a közoktatásra vonatkozó kiadások az államháztartás költségvetésében nem is szerepeltek.

A két *Ratio Educationis* is csupán szervezeti keretet adott a közoktatásügynek. 1848 előtt a vallási és közoktatási kérdések a királyi kancellária és a helytartótanács ügykörébe tartoztak. A bécsi udvar szívesen bízta a közoktatást az egyházra, különösen a katolikus egyház papjaira, mert azok mindenkor hű kiszolgálói voltak.

A viszonylag rövid múltra visszatekintő polgári fejlődés viszonyai között nem volt könnyű tisztázni az újszerűen felvetődött problémát. A kérdés megoldását nemcsak az nehezítette, hogy nálunk a feudális abszolutizmus koráig is visszatérve igen kevés hagyománya volt a köznevelés megszervezésére irányuló törekvésnek (1777; 1806; 1848–49.), hanem az is, hogy 1867 politikai és társadalmi félmegoldásai közepette kellett a lehetőségek nyitját keresni. Igen súlyos volt a hatalmát megőrző magyar nagybirtokosság és az egyházak gáncsoskodása. Jóllehet az akkoriban időszerű kérdés fő megoldási módját az európai látókörrrel rendelkező *Eötvös* jelölte meg, a részletek tisztázásában szerepe volt munkatársainak is.

Gönczy Pál sokat hangoztatott programja: „*Joga van az államnak követelni, s kötelessége eszközölni, hogy minden polgára, nevelés és oktatás útján a közműveltség bizonyos fokára eljusson.*” Nézetének megfogalmazására a hazai közoktatásügy megdőböntő állapota készítette. Véleménye szerint nemegyszer az iskolát fenntartók anyagi tehetetlensége, gyakran gondatlansága okozta, hogy Magyarországon százezrekre ment azok száma, akik iskolába nem jártak és tudatlanságban nőttek fel. Igényességére vallanak következő szavai: „*Köznépünknek még iskolázott része is alig tud olvasni, folyékonyan írni pedig csak kiváltképen tud egy-egy!*” Tehát távol állt tőle az iskolába járók felkészültségével való elégedettség is.

De mi lehetett ilyen helyzetben az állam feladata? Csakis a tankötelezettség bevezetése. Elvei szerint a tankötelezettségi törvény a szülőket erkölcsi és anyagi büntetés terhe alatt kötelezné arra, hogy gyermeküket hatéves kortól tizenkét évig mindennap iskolába járassák. Ehhez még svájci mintára a hároméves ismétlődő iskola járul. Ez hetenként két félnapot venne igénybe. Liberális felfogásához híven abból indult ki, hogy a művelődés és iskolázás mindennekelőtt az egyén joga, de beleszólhat a társadalom is. Ha az egyén nem tudja helyesen felfogni saját érdekeit, az állam irányíthatja, befolyásolhatja.

A tankötelezettség bevezetését, a népoktatás helyzetének rendezését a múlt század hatvanas éveiben több tényező tette szükségessé Magyarországon. A gyáripar korábban megindult fejlődése – bár üteme igen lassú volt – nem állott meg az önkényuralom éveiben sem. A kiegyezéssel létrejött politikai konszolidáció, a kapitalista fejlődéssel növekvő verseny, az idegen tőkebeáramlás felmerülő lehetőségei kedvező gazdasági távlatot nyitottak a hazai burzsoázia előtt. Ugyanakkor a birtokos osztály egy része is rádöbbsent arra, hogy az iparosodó Ausztriában, de a hazai piacon is az eddiginél nagyobb lehetőségek nyíltak a mezőgazdasági termékek értékesítése előtt. A helyzet kihasználásához korszerűbb termelésre, a gépi technika elterjedtebb alkalmazására volt szükség. Így mindkét réteg többé-kevésbé érdekelt lett a munkáskezet nyújtó szélesebb néprétegek műveltségi színvonalának bizonyos mérvű emelésében. Ezt követelte meg az általános európai fejlődéssel való lépéstartás, közoktatásunk kirívó állapota, amit a hazafias sajtó is mindjobban szellőztetett, és nem utolsósorban 1848 öröksége is. A kiegyezés éveiben a negyvennyolcas hagyományokat nem volt felesleges felszínen tartani, s még kevésbé az örökölt és amúgy is sürgető problémákat hatvanhetes szellemben megoldani.

Mindezek következtében a polgári humanizmusból merítő közoktatási kormányzat tagjai lényegében a fejlődő ország szükségleteit, a kor szellemét képviselték a népoktatás ügyének rendezésekor. Tették ezt még akkor is, ha tevékenységük nem volt következetes.

Az európai művelt államok iskolarendszerének ismeretében méltán mondhatta Gönczy: „...mint minden rendezett iskolával bíró államban már megtörtént, úgy hazánkban is meg kell a törvényhozásnak állapítani azt, hogy a 6–15 éves kor közt álló gyermek iskolába járásra köteleztessék.”

A tankötelezettség kimondásán túl az állam irányító feladatát s jogát kiterjesztette a szorgalomidő megszabására és az „oktatás tárgyainak” előírására is. Véleménye szerint az iskolákban kizárólag képesített tanítók tanítsanak, és fizetésüket meg is kapják. Ez a tanítói munka megbecsülésére s az oktatás színvonalának feltésére mutat.

Az állami hatáskör – szerinte – terjedjen ki az iskolaépületek célszerű berendezésének és taneszközökkel való ellátásának központi megoldására is. Az állam hatalmazza fel az iskolákat fenntartó községeket, megyéket és felekezeteket az önmegadóztatás jogával, így az iskolák fedezni tudják költségeiket.

Elgondolása szerint a központi hatalom követelje meg az oktatással kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtését és beszolgáltatását. Ezáltal az állami szervek mintegy szemmel kísérhetik a közoktatás állapotát, rövid időn belül orvosolhatják a felmerülő bajokat. A felekezeti iskolák dzsungeljében tehát megnyugtató módon igyekezett biztosítani a magasabb áttekintést. A gyakorlati életben még e látszólag kisebb jelentőségű kérdés megoldása sem volt könnyű. Az egyházak ugyanis mereven elzárkóztak, és megtagadták az oktatásügyre vonatkozó adatszolgáltatásokat.

A központi hatalomnak nemcsak irányító szerepet kívánt biztosítani – amely önmagában is súlyos megsértése volt a felekezetek oktatási monopóliumának –, hanem szervező, iskolaállító jogot is. Álláspontja szerint ugyanis a közoktatás rendezése a társadalom, az állam joga. E jog elismerése körül abban az időben különösen éles harc folyt. Simor János esztergomi érsek még 1867-ben sem akart belenyugodni, hogy az iskolaügy a felelős minisztérium hatáskörébe tartozzék. A klerikális reakció szerint az állam beavatkozása az oktatás-nevelés kérdésébe könnyen kommunizmusra vezethet. Az 1868-as népiskolai törvényjavaslat vitájában a klérus egyik képviselőjének az volt a véleménye, hogy az állam legfeljebb népoktatási egyleteket állíthat fel, de az iskola az egyházé. Az iskolában vallás nélkül nevelni nem lehet. Az állam iskolaállító jogának problémája elvezet bennünket oktatáspolitikai nézeteinek második alapkérdéséhez: az állam és az egyházi iskolák viszonyához.

A kérdés lényegével kapcsolatban gondolatait érdemes szó szerint idézni: „A mai polgárosult világ... a községi közsiskolák szaporítására s a felekezeti iskolák megszüntetésére törekszik. Mi is ezeket tartjuk a legcélszerűsőbbeknek, s ha tudnók, hogy e meggyőződésünket nemzetünk rétegébe be lehetne oltani; ha nem ismernők az emberi természetet, mely legtöbbször, mondhatnók mindig oly szívósan ragaszkodik régi szokásaihoz, azonnal indítványoznók a fennálló felekezeti iskolák eltörlését...”

Nem lépett fel az iskolák államosításának radikális programjával. De nem lelkesedett az oktatásügy felekezeti megosztottságáért sem. Legjobbnak tartotta a közös, a nem felekezeti iskolák létrehozását.

Különben Gönczytől, a lehetőségek politikusától, a református tanügy volt oszlopos tagjától aligha várhatnánk a kiegyezés korában az iskolázás államivá tételének követelését. Különösen akkor nem, amikor látta a felekezetek ellenállását, a hagyományok erejét és a központi hatalom anyagi eszközeinek elégtelenségét.

Viszont lelkesedéssel propagálta – különösen pályafutása első felében – a községi közös iskolák felállítását. Meggyőző munkájában a külföldi államok történetére is hivatkozott. A községi iskolától a „demokrácia győzelmét”, a szegény és gazdag, a különböző vallású felekezetek között fennálló „választófalak” lebontását remélte. Jónak találta ezeket az iskolákat azért is, mert ez esetben a társadalom anyagi erőforrásai egyesülhetnek az iskoláztatás fellendítése érdekében. Számára ez volt a legfőbb kérdés. Ellenkező esetben úgy látta, hogy: „...a rendi és felekezeti féltékenység miatt megosztott iskolák állandó anyagi gyengélkedésük miatt nemcsak előre nem mehetnek, hanem fájdalom, épen az oltalmuk alá vett híveik nagyobb százalékát neveletlenül felnőni hagyni kénytelenek.” Pedig a magyar népoktatás előtt óriási feladatok állottak. Számítása szerint az 1860-as években több mint egymillió gyermek nőtt fel iskolázatlanul.

Mínthogy az oktatással kapcsolatban Gönczy számtalanszor tapasztalta a felekezetek merevségét, ezért kompromisszumus megoldást keresett: állítsanak felekezeti, vegyes, községi, megyei és állami iskolákat. Ekkor az országban több mint ötezer új iskolára volt szükség. E téren nagy lehetőség állott tehát az állam előtt is, így jutott el az állami iskolák gondolatához.

Amikor az általános tankötelezettség bevezetése, az állami iskolák felállítása és az iskoláztatás korszerűbbé tétele mellett érvelt, nem állott egyedül. Hasonló nézeteket vallott – a többi között – *Schvarcz Gyula* is, a haladó polgári kultúrpolitikus: „A közoktatásügyi reform, mint politikai szükséglet Magyarországon” című terjedelmes művében. Míg azonban *Schvarcz Gyula* vagy *Kossuth* is követelték az állami iskolákat, addig *Gönczy* csupán nem zárta ki ilyenek létesítését. *Schvarcz* más téren is tovább ment. Azt vallotta, hogy „...az elemi tanfolyam minden kivétel nélkül ingyenes legyen”, mert az oktatás kötelezővé tételének csak így lehet meg az erkölcsi ereje és anyagi támpontja. Szerinte a tandíj csak az „éhenhalástól” menti meg a tanítót. Ha nem is elviselhetetlen, de szokatlan teher a szülőknak, és okot szolgáltat az iskoláztatás elhanyagolására.

Ha oktatáspolitikai nézeteinek két alapkérdését összevetjük nagy kortársa és munkatársa *Eötvös József* elméletével, akkor a fő vonásokat tekintve bizonyos hasonlóságot észlelhetünk. Noha a két egyéniség látókörében számottevő különbségek voltak, többé-kevésbé mégis megegyeztek törekvésükben (céljuk volt a hazai közoktatás korszerűsítése), és megegyeztek oktatáspolitikájuk indítékaiban is: mindketten hazafiak és réalpolitikuskok voltak. Kettőjük viszonyát talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy *Eötvös* nagyvonalúságát *Gönczy* a részletekkel, a pedagógiai megalapozással egészítette ki a népoktatás területén. Sőt bizonyos mértékig *Eötvös József* halála után ő volt a folytatója is életművének.

Nézetei – a kompromisszumok ellenére is – haladó jellegűek voltak. Elvi megalapozást nyújtottak az egyház műveltségi monopóliumának megtörésére és a világi jellegű oktatás előkészítésére Magyarországon. Jól tudjuk, hogy az egyházak végsőig ragaszkodtak iskoláztatási jogaikhoz, és messzemenően elzárkóztak a világi jellegű oktatástól. Az *Eötvös* által 1868-ban előterjesztett népiskolai törvényjavaslatban *Grell Gergely* egri esperes erőiesen támadta a világi jellegű oktatást, és nem látta értelmét a felekezetiiségtől megfosztott iskoláknak. Szerinte: „A felekezeti jelleg nélküli elemi néptanodák nem nevelési intézetek, hanem bizonyos meddő ismeretek feletti kérődzés palaestrái lennének.”

Gönczy Pál nézeteit nemcsak a hivatalos szervek előtt hangoztatta, hanem a sajtó révén feltárta azokat a széles közvélemény előtt is. Ennek következtében teret adott a termékeny vitának, és előkészítette a talajt az 1868-as népiskolai törvény számára. Meggyőződését – mint láttuk – minisztériumi tisztviselőként gyakorlati tevékenységével támasztotta alá.

Oktatáspolitikai nézeteinek harmadik alapkérdése: új iskolaszervezet kialakítása és az egyes iskolatípusok céljának, feladatának meghatározása volt. E kérdéscsoporton belül részletesebben csak a népiskola profiljának kialakításával foglalkozott. Véleménye szerint: „Népiskolának nevezzük azon közintézeteket, melyekben a nemzet anyagi foglalatosságra utalt részének a tudomány azon fokára leszállí-

tott ismereteket tanítják, melyek által a nemzet e része fölvilágosítását s értelmességet megszerezheti. – A népiskola tehát e szerint olv közintézet, mely a maga elébe tűzött célt, a nélkül, hogy növendékeit rajta kívül álló intézetre utalná, egyedül maga köteles bevégezni.” Hirdette, hogy a magyar társadalom különböző „csoportokból” azaz más-más élethivatású osztályokból, rétegekből (köznép, városi polgár, nemesség és arisztokrácia) áll, ezért sokféle iskolatípus szükséges, s ezek célja eltérő. A differenciált iskolahálózat feladatát abban kereste, hogy minden egyes réteg gyermekeit előkészíti eljövendő élethivatására. Az ismeretanyagot is ennek megfelelően kívánta összeválogatni.

Minthogy hazánkban a földművelés játszott döntő szerepet, ezért követelte, hogy a népiskola fordítson nagy gondot az ezzel kapcsolatos ismeretekre. De soha nem szabad elfelejteni: „...az iskola az életre és keresetmódokra csak közvetett befolyással lehet...” Véleménye szerint valamennyi réteg gyermekeinek elemi nevelése legfeljebb annyiban térhet el, hogy a köznép gyermekeinél hamarabb kezdik az élethivatásra való előkészítést. Elképzelései alapján a gyermekek általános képzését a népiskolák biztosítanák. Ezt mélyítené tovább az ún. alsóbb gazdasági szakiskola földművelési, erdészeti, kertészeti, illetve az ipariskola gépészeti, vegyi, építészeti és kereskedelmi osztályaival. A szakiskolákba azok mehethének, akik elvégezték az ismétlődő iskolát vagy a felső népiskolát.

Cikkeiben foglalkozott még a felső népiskola, illetve a polgári iskola, valamint a reálskola megszervezésével és feladatával. Ezeket az iskolákat az anyagi foglalatosság magasabb fokára törekvő „polgárok”, vagyis a középosztály számára látta célszerűnek. A polgári iskolát 6 évfolyamra tervezte. (Négy alsó és két felső osztály). Célkitűzése szerint a polgári iskolai tanulók latin különbözetivel a gimnáziumba is átléphetnek. A polgáriból tehát nem akart zsákutca jellegű iskolát.

Elképzelése alapján a reálskola adja meg a szükséges „alapismereteket” a mesteremberek, gyárosok, kereskedők, mezeti gazdák számára. Az iskola tantervét a mezőgazdaság elméleti és gyakorlati oktatásával akarta kiegészíteni. Másokkal ellentétben itt is szükségesnek látta az idegen nyelvek tanítását.

Figyelme nem került el a gimnáziumot sem. Ebben az iskolatípusban az uralkodó osztály gyermekeinek iskoláját kereste. Szerinte ez az osztály képviseli az országot más nemzetek előtt, s ennek műveltségéhez kapcsolódik a nemzet jövője is. Ezért: „...a gymnáziumi növendék a reálismeretek megszerzése mellett, – írja – olyan ismeretekre is tehet szert, amelyeknek segítségével, mind az ő, mind az újkor ismeretibe akadály nélkül mélyen bepillanthat; utat nyithat magának az emberi művelődés (historia) eredeti forrásaiba, áthathat a philosophiába s így az emberi művelődés tág mezején tájékozottván magát, nemcsak anyagi élete fenntartását eszközölheti, hanem szellemi fensőbbiséggel munkálhat a tudományok terjedésén, fejlődésén; öntudattal léphet ki nemzete boldogítására és ha kell, képviselheti azt. Aki tehát . . . ilyen módon műveli ki magát, az realistico-humanisticus műveltséggel bír, az ilyen egyén előtt nincsen bezárva semmi életpálya.”

Az egyes iskolatípusok feladatainak meghatározásánál Gönczy a társadalmi rétegződést adottnak vette, s ebben Pestalozzi nézeteihez hasonló az állásfoglalása. Láthattuk azt is, hogy mindenkit a saját életkörülményeinek megfelelő oktatásban kívánt részesíteni, de ez akkor a népoktatás kiszélesítését jelentette, s ennyiben demokratizmusa kétségtelen.

Az a törekvés, hogy a népiskola ne csak vallásra, számolásra, írásra és olvasásra tanítsa meg a népet „úgy ahogy”, hanem minél nagyobb eredménnyel oktassa a felnövő nemzedéket gyakorlati ismeretekre is, a maga korában igen haladó célkitűzés volt. Erre már korábban is találunk elszigetelt hazai példát (Tessedik, Varadi Szabó stb.).

Annak az elvnek és gyakorlatnak elfogadása, mely szerint a felsőbb iskolákba való bejutást nem annyira a képesség, hanem inkább az osztályhelyzet határozza meg, arra utal, hogy Gönczy bizonyos kérdésekben nem tudott szakítani korának előítéleteivel. Messze elmaradt például Táncsics Mihály mögött, aki szerint a nevelés legyen egységes és mindenki számára elérhető. Hangsúlyozta ugyan, hogy a „csoportozatok” fogalmát nem kaszt értelmében használja, hisz lehetséges az átmenet egyikből a másikba. Mégis úgy vélte, hogy a magyar nemzet ügyeit a múltban is a nemesség intézte, s erre a jövőben is „rendeltetve van”. Elvben nem zárkózott el bárki továbbtanulása elől, de e kérdésben nem tudott radikális programmal fellépni. Egy helyen meg is mondta, hogy a tömeg abban a körben kíván-

jon megmaradni és elégedett lenni: „... amelyben született és felnőtt”. Ez azonban nem jelenti a nép lenézését. Inkább arról van szó, hogy az anyagi jólét révén mindenkit a maga környezetében szeretett volna kielégíteni, boldoggá tenni. Ezzel mintegy el akarta kerülni a társadalmi vihart. Széchenyi útján haladva ezért emlegette oly sokszor a nép jólétének szükségét.

Rendkívül lényeges annak kiemelése, hogy a Gönczy által oly hatékonyan képviselt elvek, javaslatok az 1868-as népiskolai törvényben többé-kevésbé meg is valósultak. Így az első fejezet kimondja a 6 évtől 12 évig, illetve 15 évig terjedő tankötelezettséget. A tankötelezettség ellen vétő szülő (gyám vagy gazda) először figyelmeztetésben részesül, s ha ez nem hoz eredményt, az iskolai pénztár javára pénzbüntetéssel sújtják. A törvény intézkedik a szorgalomidőről (faluhelyen nyolc hónap, városban kilenc hónap). A 11. § 3. pontjában és az 55. §-ban az állam előírja a köteles tantárgyakat. Intézkedés történik az iskolaépületekről is.

A törvényben – többek között – rögzítik a község iskolaállító jogát, illetve köteleességét; az állam felügyeleti jogát a felekezeti népiskolák felett.

A népiskolai törvény 59–79. §-a intézkedik a felső népiskolákról és a polgári iskolákról is, előírva mindkettőben a mezei gazdaságtan tanítását. Nincs szó viszont a kisdudóv-intézetekről, a népoktatási szakiskolákról és a humanitási iskolákról, amelyeket ő szintén a népoktatási intézmények körébe sorolt. Az eredeti javaslatban szerepelt ugyan az óvoda is, de a módosítás folytán kimaradt.

Oktatáspolitikai elgondolásai mellett nézeteit a tanítóságról is kifejtette. Sorsukkal mindig sokat törődött.

V.

GÖNCZY A TANÍTÓRÓL ÉS KÉPZÉSÉRŐL

„... ki nem lélekből tanító, nem tanító...”

(Gönczy Pál)

A tanítósággal kapcsolatos nézetei, magas szintű követelményei ma is tanulságosak. A miniszteriumba kerüléséig maga is tanító, gyakorló pedagógus volt. Nem kívülről és felülről közeledett a tanítóság problémáihoz, mint sokan mások, hanem belülről, a tanítóság soraiból. Személyes tapasztalatokkal rendelkezett a pedagóguspálya szépségeit, jó és rossz oldalait tekintve egyaránt. Ezek az élmények szuggesztív erőt adtak nézeteinek. Jól ismerte a tanítók erőit, hibáit, anyagi gondjait csakúgy, mint alárendelt társadalmi helyzetüket. Ez a felismerés készítette fellépésre a pedagógusok oldalán és érdekében. Gönczynél ez egyet jelentett a tanítók között fellelhető hibák könyörtelen ostromozásával is. Mindenképpen emelni akarta e réteg tekintélyét, társadalmi megbecsülését. Fáy Andráshoz és Tavasihoz, Eötvöshöz és Táncsicsshoz hasonlóan hivatásszerető, művelt tanítókat szeretett volna látni iskoláinkban.

Írásaiban gyakran emlegette a pedagógusok munkájának fontosságát, rangos társadalmi jelentőségét. Véleménye szerint bármilyen alapos terv, bármilyen helyes nevelési célkitűzés nem helyettesítheti a tanítók lelkesedését, buzgóságát. Lobogó hittel hirdette, hogy, „a haza jóléte és boldogsága nagymértékben függ a tanítótól”. Nem végezheti tehát munkáját sem a szolga kötelességtudatával, sem „nyomorult kenyérkeresetből”. A rossz tanító az ifjak egész nemzedékét teheti tönkre. A pálya felelősségteljes, ezért a tanító az egyik kortárs szavai szerint nem lehet olyan „elhagyott, mostoha fia a honnak.”

A nevelés jelentőségének teljes felismeréséből fakadóan nem ismert semmiféle megalkuvást a nevelői felelősségérzet terén. Érthető tehát, hogy a pedagógusokkal szemben támasztott követelményei igényesek voltak. A példamutató, alkotó pedagógus egyéniséggel kapcsolatban ma is aktuálisak szavai: „Az olyan tanító, ki nem lélekből tanító, nem tanító, és annak hiába a parancs, az ezért nem lesz tanító, ki lélekből fogta fel hivatalát, de parancs által akadályoztatik, ismét megszűnt tanító lenni, mert eszméi elhalván, elhal a lélek rugékonysága is s ő, ha megtartja nevét, csupán kenyéréért fogja megtartani, de tisztét be nem töltheti.” Az ilyen embert „napszámos” tanítónak, tanárnak nevezte, akit

a tantestületnek jó útra kell térítenie. Ha ez nem sikerül, ne féljen a közösség akár „szélnek eresztene” sem az ilyen nevelőt.

A tanítóval szemben *első és legfontosabb követelményként a rendíthetetlen hivatástudatot* emelte ki. „A tanárnak – írja – *feddhetetlen életű, példás jó erkölcsű és ezek alapján tekintélyt tartani tudó s ezzel bíró férfiúnak kell lenni. Megkívánatik benne, hogy a nevelés és tanítás szent ügye iránt mindenek felett lelkesülve legyen – és ezen benső hivatás – nem pedig a pusztá kenyérkereset érzésétől ösztönözve lépjen e tisztas pályára. Komolyan kell gondolnia, hogy a növendék gyermeket és ifjút, mint erkölcsi egyént az élet sikamlós és nehezen járható ösvényére, a nevelés iránti kiváló előszeretet, lelkiismeretes becsületesség, határt nem ismerő türelem, pontosság és megfeszített szorgalommal lehet előkészíteni, elvezérelni.*”

Alapkövetelményével szinte ma is egyetértünk. Szerinte mindenekelőtt erkölcsi példaképül szolgáljon a pedagógus. Elvében igen figyelemre méltó a nevelés és tanítás szeretetének együttes hangsúlyozása. Megállapításából következik, hogy nem lehet jó pedagógus, aki elsősorban oktatni akar, s a nevelés csak másodrangú tényező munkájában. A két funkció elválaszthatatlan egységet alkot, noha voltak olyan pedagógusok, akik a feladatokat szétválasztották, s az oktatás szerepét helyezték előtérbe.

Gönczy Pál helyesen látta, hogy az eredményes nevelés érdekében a pedagógusnak biztos tekintéllyel kell rendelkeznie növendékei előtt. Tapasztalata szerint ezt akkor éri el a tanító, ha a tudáson kívül magatartásában a vidámság a komolysággal, a szelídség a mérsékelt szigorúsággal, a méltányosság az igazságérzettel, a szorgalom a pontossággal és következetességgel párosul. Ezek a kívánalmak azt mutatják, hogy a pedagógus egyéniség pozitív értékeire óhajtotta alapozni – és nem helytelenül – a nevelői tekintélyt.

Mélységes humanizmusából következően szembefordult a „bothós” iskolamesterekkel, akik rövid úton igyekeztek „tekintélyt” szerezni maguknak; elítélte azokat is, akik arisztokratikus elzárkózásban, ridegsgben keresték a nevelő igazi tekintélyét. Tudta, hogy ilyen esetekben eleven és hatékony kapcsolat aligha jöhet létre nevelő és növendék között.

A tanító és gyermek viszonyában erőteljesen hangsúlyozta a nevelői szerénységet és őszinteséget. Erről a következőket írta naplójában: „*Iskoláinkban a vezér magát egy átláthatatlan nimbusba burkolja, mindig nagyobbna kívánja magát a nimbusban megtört sugárok közt láttatni, mint a mennyi; kívánja elhitetni, hogy fensőbb lény, mint, ismét tapasztaltam, hogy a növendékek igenis hisznek, vagy legalább oly tudósna tartják, hogy már nincs tárgy, melyhez ne értene, pedig a tanító is csak ember! Kötelessége a tanítónak tudatni, elhitetni növendékeivel, hogy ő éppen olyan gyenge ember, mint ők, tudatni, hogy ő is velők együtt tanul, s azt mit tanít, csak úgy tudhatja, ha mindig olvas, tanul; tudatni, hogy ők éppen úgy tudhatnak, ha tanulnak, mint a tanító, mert ama elkülönözés, ama magát más lénynak tekintés kihat az életre...*”

Gönczy felismerte, hogy a pedagógus egyszerűsége és őszintesége hatékonyabbá és sokrétűbbé teheti a tanár és növendék kapcsolatát. Érzése szerint e kapcsolatban döntő szerepet játszanak a pedagógus emberi tulajdonságai. *Meglátta az összefüggést a nevelő jellemének fogyatékoságai és a nevelés eredményessége között.*

A tanító ne titkolja el állandó tanulását, önképzését a diákok előtt. Nagyon jól tudta, hogy ez milyen szerepet játszik a tanuló helyes meggyőződésének, a munkáról alkotott reális felfogásának kialakításában. Ezáltal rámutathat a felemelkedés, a széleskörű tudás megszerzésének egyedüli módjára. Önképzés közben a tanítót új oldaláról ismerhetik meg tanítványai.

A pedagógiában igen nagyra értékelte a tanító közvetlenségét is. Erre zeleméri gyakorlata szolgáltatja a legjobb példát. Itt együtt dolgozott növendékeivel, gyakran beszélgetett velük, és érdeklődött tapasztalataikról. A növendékekhez való viszonyában legjobb eszköznek a biztatást és a lelkesítést tartotta.

Véleménye szerint minden ifjú vessen számot a pedagóguspálya e fontos követelményeivel, és ha nem érez magában elengedő képességet s hivatást, mondjon le szándékáról. Csak a hivatástudattal rendelkezőkből lehet a tanári kar az iskola „rendíthetetlen sziklája”.

A pedagógussal szemben *másik fontos követelménynek tartotta a nevelés tudományában való jártasságot és a jó szakmai felkészültséget*. Ezt azonban mindenképpen egészítse ki „a tanítás sikeresen való eszközös”-e. Felfogása szerint a tanítói testületek tagjai „folyvást képezzék” magukat, mert a tanító-ság csak így játszhat irányító szerepet a „népnevelés előmozdításában.”

Nagyon elítélte a tanítók képzetlenségét és tudatlanságát. Az ilyen pedagógus nem töltheti be küldetését, és így nem érdemelheti meg a „tanító” nevet sem.

Ifjú korában keserűen panaszolta, hogy reformgondolatait nem meri közölni tanítótársaival, mert azok kigúnyolják, kinevetik, mert „*ők kik a népneveléssel foglalkoznak, jobbára keveset, vagy épen semmit sem szeretnek gondolkodni, s ha tán olvashatnának, nem tehetik, mert nincs mit olvasniok, s ha lenne is néha, nincs min megszerezniök. S ők a régi megszokott visszás módon haladnak.*” Értékrendjében a tanító a magyar falu központi alakja. Érzése szerint a tanítói képzettség fokozása nemcsak az eredményesebb tanítást szolgálja, hanem társadalmi tekintélyük növelésének is egyik lényeges feltétele.

A mind színvonalasabb tanítás, *a tapasztalatok kölcsönös kicserélése* érdekében – javaslata szerint – időnként *vitát kell szervezni a tanítók között*. E megbeszélések, értekezletek tárgya lehet például az iskoláztatás rendje, helyes bánásmód a gyermekekkel, az iskolai fegyelem, aminek mindig a „humanitás legyen az alapja”, az oktatás módszere stb. Itt az a lényeges, hogy mindenki cselekvő részese legyen e megbeszéléseknek.

A tanítási folyamat töretlen egysége, a tantestületek „folytonos összeköttetése” érdekében Gönczy – egyik cikksorozatában – az elemi iskola és a gimnázium organikus egysége mellett kardoskodott. Szerinte csak így lehet eredményesen összehangolni a két testület munkáját, mert mindenki ismeri a korábbi eredményeket és a későbbi célkitűzéseket.

A tanítás során rugalmasságot s rendszeres „vizsgáló figyelmet” várt a tanítótól. Ezt azért tartotta szükségesnek, hogy a nevelő azonnal vegye észre a tanulók figyelmének kihagyását. Érdeklődésüket újból ébressze fel.

Harmadik alapvető követelményként azt a feladatot állította a tanító elé, hogy *szerezse a fizikai munkát, és értsen is a legegyszerűbb munkafolyamatokhoz*. Ez a Pestalozzi hatása alatt megfogalmazott igény Gönczynél a munkára nevelés koncepciójából fakadt.

Véleménye szerint a nevelői munka eredményességében kimagasló szerepet játszhat az igazgató. Az igazgató kiváló szakmai és módszertani felkészültséggel rendelkezék, s legyen jártas az iskolavezetés fogásaiban is. Minthogy ez nem mindenkinben található meg, ezért körültekintően kell kiválasztani személyét, s ha jól dolgozik, nem szabad indokolatlanul elmozdítani helyéről. Az igazgató olyan személy, akinek szelleme kihat az egész tanári kar működésére.

A tanítóságtól *sokat követelt*. Igényességét azonban mindig kiegészítette fokozott megbecsülésük. Ezt kell keresnünk abban a nézetében, amely szerint a felsőbb utasítás csak a fő elveit rögzítse a tanítás és a nevelés tevékenységének. A kisebb kérdésekben: „...*hagyjuk meg a szabad gondolkodást és tevést tanítóinknak.*” A tanítóságtól elvárta a felülről kitűzött célok megvalósítását, de a kezdeményezés lehetőségét is biztosítani igyekezett számukra. Gönczy korában, amikor a közoktatás megreformálása volt napirenden, különösen szerencsés ez a törekvés.

Célkitűzéseiben saját élettapasztalata is vezérelhette.

Írásaiban gyakran hangsúlyozta: „*becsüljük meg a tanítót*”. A *fokozott megbecsülésen nemcsak az erkölcsi elismerésüket értette, hanem anyagi helyzetükön való sürgős javítást is*. Korábbi életéből jól ismerte a néptanítók közmondásos szegénységét. Sokszor ment ez egyszerűségük, hivatásbeli kötelességük teljesítésének rovására is. Többször említette: „...*a megélhetés gyakran parancsolja a falusi tanítónak, hogy hagyja abba iskolai munkáját és lásson gazdasága után.*” Abban az időben az egyház számos lealacsonyító feladat elvégzésére is felhasználta nyomorgó tanítóját. Gönczy Pál úgy látta, hogy a tanítói pályán – más pályákkal összevetve – nincs „csillogó cím”, anyagilag gondtalan élet, „itt nincs más jutalom, csupán lelki, az öntudat jutalma van”.

Minisztériumi tisztviselőként is sokat törődött a tanítók anyagi helyzetének megjavításával. Gyakran tett személyes lépéseket javadalmazásuk érdekében. Meghallgatta panaszait ezen a téren is. Elve

volt, hogy a tanítóság fizetése legyen elegendő a nyugodt megélhetéshez. Az 1868-as népiskolai törvényjavaslat tárgyalásánál lelkes támogatója a fizetési minimum megállapításának, sőt azt magasabb összegben szeretne volna biztosítani. A törvény 300 forintban állapította meg a tanítók fizetési minimumát. A valóságban a pedagógusok jelentős hányada még ezt a csekély összeget sem kapta meg. Szabolcs megyében például az 1870-es években 428 tanító közül 220 a meghatározott fizetési minimumnál „tetemesen kisebb díjazásban” részesült.

A tanítóság anyagi helyzetével az 1868-as népiskolai törvény életbeléptetése után sem volt megelégedve. 1870/71-ben a hazai közoktatás állapotáról írott minisztériumi jelentésében rámutatott arra, hogy a tanítóhiány jelentős akadálya a népnevelés fejlődésének. S nézete szerint a probléma megoldására a közeli jövőben nincs is mód. *„És ennek okát – írja – abban lehet feltalálni, hogy a tanítók általában igen csekély díjban részesülnek, s többnyire még azon kevés fizetéseket is nagy nehezen fizetik meg, vagy néha meg sem fizetik; továbbá, hogy elnyomorodás vagy tehetetlenségre jutás életök, haláluk esetén özvegyeik és árváik nyugdíjjal nincsenek biztosítva.”*

Bár kilépett a tanítók soraiból, mégsem lett hűtlen hozzájuk. Érdekük védelmében nem elégedett meg részleges eredményekkel. Több helyen hangsúlyozta, hogy nyugdíjazás nélkül a pedagógusok fizetésének felemelése „csak féllépés lenne”.

Közvetve vagy közvetlenül neki is része lehetett abban, hogy az 1870-es években több törvényt hoztak a tanítók anyagi érdekeinek védelmében. Az 1875. évi XXXII. tc. a tanítók nyugdíjazásáról, az 1876. évi VI. tc. a tanítói fizetések ügyében intézkedett. Igyekezett megszüntetni az e téren jelentkező visszaéléseket. A kortársak véleménye szerint az árvák, özvegyek és tanítók nagy támogatója volt. Élete vége felé méltán mondhatta, hogy „segélyre szorult vagy üldözött tanító” soha nem távozott irodájából segítség nélkül. Ezen a téren hasonlított Péterfy Sándorhoz, az „Eötvös alap” első elnökéhez, aki a múlt század második felében talán a legtöbbet tette a pedagógus jóléti intézményekmegteremtéséért.

Gönczy számára a tanítóság anyagi helyzetének rendezése a hazai népoktatás fejlődésének nélkülözhetetlen előfeltétele. A tanítók anyagi helyzetének gyökeres javítása azonban elmaradt a „mágnások” Magyarországaiban.

A fentiekben láthattuk a tanítói munka fontosságáról és a pedagógus egyéniség követelményeiről alkotott felfogását. Kirajzolódtak előttünk elvei és gyakorlati erőfeszítései is. Ezek a pálya társadalmi tekintélyének növelését és a nagyobb anyagi megbecsülést vették célba. Érezhettük azonban, hogy tanító-ideáljától messze elmaradt a mindennapok valósága, így *nézeteiben joggal merült fel a korabeli tanítóképzés korszerűsítésének gondolata.*

Gönczy az iskolát mindenképpen óvni akarta a tudatlan tanítóktól. Ezek már eddig is sok kárt tettek az oktatás ügyének. Nagyon elítélte az olyan embert, aki majdnem azon órában határozta el magát a pályára, „amikor másnap már tanítani ment.” Főleg innen származik az elmaradottság, a sok tudatlanság. A tanítóképzés terén jelentkező feladatok felmérése után bírálta a korabeli tanítóképzés színvonalát. Az volt a meggyőződése, hogy a praeparandiák nem képesek talpraesett, jó tanítókat képezni.

Kevésnek tartotta a tanítóképzők számát is. A tanítóhiány megszüntetése érdekében 1858-ban – átmeneti megoldásként – az anyagi szükséggel küzdő ref. egyház számára azt javasolta, hogy egy-egy munkáját igen eredményesen végző rendes tanító mellé fogadjanak egy-két olyan ifjút, akik tanítói pályára szándékoznak lépni. Ezek a rendes tanítók irányítása mellett 2–3 év alatt kiképezhetik magukat. Ez az ún. „természetes praeparandia”.

Későbbi álláspontja szerint úgy kell átalakítani a meglevő tanítóképzőket, hogy ott a szükséges ismeretek megszerzésén túl a tanítást is gyakorolják a növendékek. E cél megvalósítása érdekében a tanítóképzők mellett gyakorlati lehetőségek biztosítását javasolta. Emellett kellene még mindaz: *„...a mit a falusi iskolákba meglenni óhajtunk. Volna t. i. munkabér, kert, kézi mestersegek s mezői gazdasággal való foglalkodtatás és ezek nem azért volnának, mintha kész gazdát vagy mesterembert akarnának az iskolából kibocsátani: hanem volnának azért, hogy általok a munkaszeretet felébresztenők, megszilárdítanék, volnának azért, hogy az igazi tudványt kiképezzék és fejlődésében elősegítsék”.*

Ilyen irányú törekvés már *Tessedik Sámuel* iskolakoncepciójában is fellelhető. A múlt század ötvenes éveiben számos reformer is hasonló módon kereste a tanítóképzés korszerűsítését.

Gönczy Pál *elméletileg, módszertanilag képzett és jó gyakorlati érzékkel rendelkező tanítók* nevelését szerette volna elérni. Ezért lényeges követelménye volt, hogy a tanítóképzőkben színvonalas tanítás folyjék, és szemléltető eszközökkel is gazdagon legyenek felszerelve. Felfogása szerint az elmélet és a gyakorlat a tanításban sem választható szét.

A tanítóképzős tanulók a szükséges gyakorlatot vagy az iskolában szereznék meg, vagy az ország különböző vidékein kiemelkedően tanító pedagógusok mellett. Ezeken a helyeken a tanulók mint segédoktatók az úgynevezett főtanító irányítása alatt fokozatosan sajátítanák el a pedagógiai fogásait.

A tanítóképzéssel kapcsolatos elvei szerencsésen találkoztak, sőt kiegészültek nagy kortársa, *Eötvös József* törekvéseivel. *Eötvös* kimagasló érdemeket szerzett az állami tanítóképzés megalapozása terén. Sokat fáradozott a tanítóképzők mellett felállítandó internátusok ügyében is.

Minisztériumi tisztviselőként *Gönczy* jelentős befolyással volt a tanítóképzők fejlődésére. A tanítóképzést a népiskola emeltyűjének tartotta, s működése idején számos állami tanítóképző szervezése és fejlesztése körül szerzett érdemeket. A tanítóképzők látogatásakor gyakran javasolta a szemléltető és a foglalkoztató eljárások alkalmazását. Neki is része volt abban, hogy 1881-ben az állami tanítóképzőkben bevezették a négyéves tanítási időt, s igen célszerűen osztották el a tanítási anyagot.

Az 1868. évi népiskolai törvénynek a tanítókról és a tanítóképzésről írott fejezeteiben – *Eötvös József* messze mutató elvei mellett – több oldalról realizálódtak *Gönczy Pál* célkitűzései is. A törvény a tanítói pálya társadalmi rangját, megbecsülését és kulturális szintjét igyekezett előmozdítani azokkal a követelményekkel, melyek szerint tanító csak az lehet, aki nyilvános képzőben eredményesen vizsgázott, oklevelet nyert. A nem okleveles, de már működő tanítók számára megadta a lehetőséget jártasságuk igazolására, illetve póttanulásra kötelezte őket (133. §).

A 147. § szerint a tanítói testületek évenként egyszer, a járási körök pedig évenként kétszer értekezletekre jönnek össze. A későbbi rendelkezések előírása szerint az értekezleteken pedagógiai kérdéseket kell megvitatni.

A tanítóképzőkről szóló VII. fejezet 83. §-a kimondta, hogy a tanintézetekhez legalább 2 holdnyi keretet csatoljanak, és ezáltal biztosítsák a növendékek gyakorlati oktatását a földművelésben, a gyümölcs- és szőlőtermesztésben. Más paragrafusok kötelező tárgyként sorolják fel a gazdaságtant a gazdasági és kertészeti gyakorlatokkal, valamint a tanítás gyakorlását a gyakorlóiskolában. A tanítóképzőkben a kertészetre és a női foglalkozásokra a természettan és a természetrajz keretében kellett helyet biztosítani. Önálló tárgy volt a gazdasszonyság a háztartás szabályaival s a női munkák.

A törvény ilyen irányú előírásának tényleges megvalósítására utal például *Kiss József* tanulmányi felügyelő jelentése, amely szerint a debreceni református tanítóképzőben az 1870-es évek végén jól hasznosított iskolakert volt. Erről így ír: „...az intézet növendékeinek számára a főiskola tőczóskerti egy hektár és három ár területű gyümölcsös kertje áll rendelkezésére azért, hogy a m. kir. gazdaszati intézetben szerzett ismereteiket a gyakorlat terén is azonnal alkalmazzák. – A nevezett hat táblára felosztott gyümölcsös kertben az egyes táblákat szőlősor veszi körül. – Mivel a II-od évesek tanulják a kertészetet és a gyümölcsfa tenyésztést; ugyanazért a kiosztás alkalmával minden két növendéknek 1 ár és 90 □ méter föld adatott át, melyen egy sor (6 drb) termő gyümölcsfa van és hozzá 11 méter hosszú szőlősor tartozik. Úgy a földet, mint a fákat és a szőlőt a növendékek maguk művelik, még pedig saját hasznukra.”

Gönczy Pálnak a tanítóról alkotott nézetei, gondolatai értékállóknak bizonyultak.

Fazekasné Juhász Nóra – Juhász Imre lánya – hozzájárulásával összeállította:

HALÁSZ FERENC ny. középiskolai tanár
Hajdúszoboszló

**A Pedagógusok arcképcsarnoka sorozatunk tizenkét kötetében megjelent
arcképvázlatok repertóriuma**

1.	Ács Miklós	1913-1980	ált. isk. tanár	2006
2.	Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella	1915-1997	középisk. tanár	2004
3.	Adorján Csabáné Jucha Mária	1932-1986	gyógyypedagógiai tanár	2004
4.	Adorján Dezső	1918-2000	tanító, ált. isk. tanár	2003
5.	Ady Lajos	1881-1940	tanár, tankerületi főigazgató	2012
6.	Ágasváry (Fliegler) Lajos	1897-1963	tanító, tanár, gimnáziumi ig.	2012
7.	Ágoston László id.	1902-1977	tanító	2013
8.	Alberth Béla dr.	1925-2006	egyetemi tanár, szemészprof.	2010
9.	Alberth Béláné dr., Csiszár Magdolna	1930-2010	tanár, a HNF megyei titkára	2011
10.	Almássy Márton	1895-1979	lelkész, vallástanár	2003
11.	Ambrózy Géza	1896-1966	középiskolai tanár	2008
12.	Ambrus Endre	1922-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
13.	Ambrus Sándorné Endródi Margit	1923-1983	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2003
14.	Andrássyné Kövesi Magda dr.	1910-1992	egyetemi docens	2003
15.	Angi Lajos	1893-1965	tanító, igazgató	2010
16.	Angi Zoltán dr.	1927-2009	tanító, tanár, főisk. docens	2010
17.	Angyal Lászlóné Kupferstein Anna	1918-2007	óvónő	2009
18.	Antal János	1927-2006	tanító, általános iskolai tanár	2010
19.	Arany Sándor dr.	1899-1984	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
20.	Árok Antal	1943-2009	középisk. tanár, újságíró	2010
21.	Áts József	1928-1995	középisk. tanár, könyvtáros	2011
22.	Auer Ferenc	1902-1977	néptanító, szobrász	2008
23.	Babos József	1892-1957	kántortanító, iskolaigazgató	2013
24.	Bachát László	1921-2009	középiskolai, főiskolai tanár	2011
25.	Bácsi Sándor	1940-2003	tanító, ált. isk. tanár	2004
26.	Bacskai Csabáné	1926-1997	tanító	2007
27.	BacsKay Csaba Zoltán	1927-2000	ált. isk. tanár	2006
28.	Bagdy Éva	1925-1966	középiskolai tanár	2007
29.	Bagi István	1930-2007	középisk. tanár, igh.	2007
30.	Baji Gál Ferenc	1951-2011	gépészmérnök, mérnöktanár	2012
31.	Bajkó Mátyás dr.	1925-1999	c. egyetemi tanár	2002
32.	Bajusz Imre	1931-2011	tanító, tanár, iskolaigazgató	2011
33.	Bak Julianna	1916-1978	tanító, igh.	2009
34.	Baka László	1877-1966	kántortanító	2010
35.	Bakatsi Pál	1923-1991	középisk. tanár, könyvtáros	2009
36.	Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)	1920-1992	középisk. tanár, lektor	2003
37.	Bakk Ferenc	1922-2002	középisk. tanár	2004
38.	Bakó Mária	1893-1975	tanító	2010
39.	Bakonyi Pál	1922-2011	főiskolai tanár, az OPI főigh.	2012
40.	Bakos Béla János dr.	1951-2009	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
41.	Bakos József	1912-1997	főiskolai tanár	2010

42.	Balassa Iván dr.	1917-2002	c. egyetemi tanár	2004
43.	Balázs Jánosné Hriczkó Márta	1938-2000	tanár	2005
44.	Bálint Benedek	1860-1920	rajztanár, iparművész	2010
45.	Balku Jenő	1935-2010	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
46.	Balla Géza	1944-2008	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
47.	Balla Kálmán	1893-1995	tanító	2009
48.	Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna	1923-1994	néptanító, igazgató	2009
49.	Balogh Antal	1928-2005	tanító, tanár, igazgató, szakf.	2012
50.	Balogh Béla	1928-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
51.	Balogh Béláné dr., Szabó Edit	1927-2003	középiskolai tanár	2008
52.	Balogh Erzsébet	1938-1986	középisk. tanár, igh.	2003
53.	Balogh Ferenc	1906-1986	középiskolai tanár, igazgató	2010
54.	Balogh Gyula	1924-2002	tanító	2004
55.	Balogh Imre	1931-2012	középiskolai tanár, igazgató	2012
56.	Balogh István dr.	1912-2007	c. egyetemi tanár, múzeumig.,	2012
57.	Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella	1912-1989	tanító	2010
58.	Balogh József dr.	1921-2012	néptanító, főiskolai tanár	2013
59.	Balogh Károlyné Mártha Katalin	1942-2012	középiskolai tanár	2013
60.	Balogh Lajos István	1919-2004	tanító, polg. isk. tanár	2007
61.	Balogh Lajosné Fezekas Gizella	1922-1998	tanító	2008
62.	Balogh László (G. Balogh)	1926-2008	tanító, ált. isk. igazgató	2008
63.	Balogh Pálné Balogh Margit	1914-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
64.	Balogh Tibor dr.	1930-1972	egyetemi docens	2003
65.	Baltavári Balázs	1938-2012	tanító, tanár, nevelőotthoni ig.	2012
66.	Bán Imre dr.	1905-1990	tszv. egy. tanár	2002
67.	Bánk Imréné Fazekas Magdolna	1932-2010	tanító	2013
68.	Bánszki Tamás	1892-1971	grafikus, festőművész, tanár	2013
69.	Bányai Ferenc	1909-1986	tanító, igazgató	2009
70.	Bányai István	1935-2000	ált. isk. tanár	2003
71.	Bányai Istvánné Papp Margit	1934-2011	tanár	2012
72.	Barabás Ernőné Nádor Ágnes	1917-2000	ált. isk. tanár	2003
73.	Baracsi Pál dr.	1929-2004	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2008
74.	Baranya Pál	1922-1988	középisk. tanár, igazgató	2002
75.	Baranya Pálné Kovács Piroska	1926-2005	általános iskolai igazgató	2006
76.	Baranyi Sándorné Kovács Éva H.	1927-2006	óvónő	2010
77.	Barbócz László	1932-1986	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
78.	Barbócz Lászlóné Zarándy Márta	1939-2003	tanító	2004
79.	Barcsa János	1871-1910	középisk. tanár, levéltáros	2004
80.	Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna	1896-1978	tanító	2007
81.	Bardocz Mihály	1852-1927	kántortanító.	2010
82.	Bariné Józsa Erzsébet	1961-2011	ált. isk. tanár, igazgatóh.	2013
83.	Barla Gyula dr.	1925-1977	egyetemi docens	2002
84.	Barla Gyuláné dr., Szabó Erzsébet	1929-2002	középisk. tanár	2003
85.	Barna Béla dr.	1909-1990	egyetemi tanár	2002
86.	Barna Lajos dr.	1921-2003	középisk. tanár, igazgató	2004

87.	Barra György	1901-1970	középisk. tanár	2003
88.	Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet	1937-2002	főiskolai docens	2010
89.	Barta János dr.	1901-1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
90.	Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska	1929-2005	általános iskolai tanár	2010
91.	Bartha Etelka	1912-2000	tanító	2009
92.	Bartha Istvánné Hiszem Gabriella	1882-1974	óvónő	2004
93.	Bartos József	1920-2009	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
94.	Báthory Miklós	1896-1972	gyógypedagógiai tanár	2006
95.	Bátori József dr.	1900-1975	piarista gimn. igazgató	2004
96.	Batta István dr.	1882-1926	tanár, ig., egyetemi tanár	2010
97.	Bazsa Ernő	1916-1994	tanító	2003
98.	Béda Ferencné Gyursánszki Anna	1936-2005	vezető óvónő	2012
99.	Bede Sándor	1929-1993	gimnáziumi tanár	2008
100.	Bégány Bálint	1927-2004	ált. isk. tanár, könyvtáros	2007
101.	Beke Antal	1853-1911	zenepedagógus	2005
102.	Bélteki Károly Gedeon dr.	1939-2004	egy. adj., középisk. tanár	2005
103.	Bencsik Endréné dr., Tokai Emma	1932-2011	tanító	2013
104.	Bencsik István dr.	1910-1998	középisk. tanár, egy. tanár	2004
105.	Bene Gyula	1938-1992	tanító, ált. isk. tanár	2002
106.	Benedek László	1931-2007	középiskolai tanár, igazgató	2011
107.	Benigny Gyula dr.	1890-1966	egyetemi tanár	2002
108.	Benke Gyula	1899-1981	tanár	2005
109.	Benkő Ferencné Nagy Irén	1921-1992	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2004
110.	Benkő Károly	1911-1982	egyetemi kutató	2006
111.	Bényi Árpád	1931-2006	festőművész, főisk. tanár	2007
112.	Bere Imréné Laczó Margit	1902-1985	óvónő	2007
113.	Berecz Sándorné Gáthy Mária T.	1954-2010	óvodapedagógus	2011
114.	Bereczki Bálint	1963-2012	tanító	2012
115.	Bereczki Ferenc	1937-2011	agrármérnök, mérnöktanár	2012
116.	Bereczki Zoltán	1939-2000	tanító	2009
117.	Berencsi György II. dr.	1913-1986	egyetemi tanár	2011
118.	Berényi Dénes dr.	1900-1971	tszv. egyetemi tanár	2003
119.	Berényi Ervin	1904-1986	polgári iskolai tanár, igazgató	2004
120.	Berényi Ervinné Magyarai Olga	1908-1995	tanító, szakfelügyelő	2004
121.	Berényi János	1933-1996	általános iskolai tanár	2011
122.	Bereznai Gyula dr.	1921-1990	tanár, főiskolai docens	2010
123.	Berkes Ferenc	1933-2004	ált. isk. tanár, igh.	2007
124.	Berta László	1926-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
125.	Bertalan Zoltán	1930-1992	tanító, tanár	2008
126.	Bertók Ferenc	1900-1975	tanító, elemi isk. ig., tanár	2008
127.	Bertók István	1959-2004	gyakorlóisk. vezetőtanár	2006
128.	Bessenyei Antal Zénó	1920-2001	rajztanár, intézeti tanár	2013
129.	Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
130.	Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona	1943-2008	ált. isk. tanár	2009
131.	Bilibok Péterné dr. Pribelszky Zsuzsanna	1923-1990	középiskolai és intézeti tanár	2013

132.	Bilincsi Lajos	1931-2004	tanító, tanár, könyvtárig.	2005
133.	Biri Gábor	1916-1981	kántortanító, ált. isk. tanár	2003
134.	Bíró Ferenc	1935-1981	főisk. docens, festőművész	2005
135.	Bíró Lajos	1887-1966	kántortanító, presbiterjegyző	2010
136.	Bíró Lajos	1856-1931	tanár, természettudós	2006
137.	Bíró Lajos	1927-2010	festőművész, tanár	2012
138.	Bíró Lucián	1898-1990	pap, tanár, rendházfőnök	2010
139.	Bíró Vince	1921-2001	tanító, tanár, iskolaigazgató	2013
140.	Bíró Zoltán	1929-1994	egyetemi oktató	2006
141.	Birtalan István dr.	1913-1994	tanító, főiskolai docens	2002
142.	Biszkup Sándor	1912-2006	középiskolai tanár	2008
143.	Biszkup Sándorné Szladek Ilona	1916-1990	tanító	2005
144.	Bocsárszky Pál	1914-1997	tanító, igazgató, tanár	2008
145.	Bocsor István	1933-1988	középisk. tanár	2005
146.	Bodnár Imre	1927-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
147.	Bodnár Irén	1910-2004	óvónő, szakfelügyelő	2005
148.	Bodnár János dr.	1889-1953	tszv. egyetemi tanár	2003
149.	Bodnár Károly	1930-1992	ált. isk. tanár, igazgató	2006
150.	Bodnár Pál	1922-2005	középiskolai tanár	2006
151.	Bodnár Sándorné Tóth Irén	1931-2006	középiskolai tanár	2006
152.	Bogdán János	1963-1999	tanár, ig., roma-iskola alapító	2012
153.	Bognár Jenő	1892-1975	kántortanító	2013
154.	Bognár Jenőné Eszik Rozália	1902-1973	tanító	2013
155.	Bognár Rezső dr.	1913-1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
156.	Boldizsár Lajos	1887-1945	igazgató-tanító	2005
157.	Boldizsár Lajosné Újvári Mária	1897-1960	tanító	2005
158.	Bolodár Alajos	1925-2001	egyetemi főtítká	2006
159.	Bolváry Ödön	1916-1975	gimnáziumi tanár	2009
160.	Bolyán Sándorné Boján Anna	1943-1998	tanító, tanár, ped. előadó	2013
161.	Borbás Endréné dr., Bak Sarolta	1920-2008	tanító, ált. isk. tanár	2009
162.	Borbás Károlyné Füzesi Róza	1906-1987	gimnáziumi tanár	2008
163.	Borbásné Kulcsár Ildikó	1963-2009	középiskolai tanár	2012
164.	Borbély András dr.	1904-1985	egyetemi docens	2006
165.	Borbély Endre	1904-1970	tanító, ált. isk. ig.	2003
166.	Borbély Imre	1930-2004	tanár, ig., szakfelügyelő	2011
167.	Borbély Lajos	1934-2002	tanító, ált. isk. tanár	2004
168.	Borcsa Gergely	1883-1978	középiskolai tanár	2008
169.	Bordás József	1910-1992	általános iskolai tanár	2006
170.	Bordás Józsefné Varga Mária	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
171.	Borgulya Endre	1898-1956	kántortanító, ált. isk. tanár	2013
172.	Boros Dezső dr.	1918-1987	egyetemi docens	2003
173.	Boroska Miklós	1933-2010	tanár, gyak. isk. szakvezető	2010
174.	Boroska Miklósné	1937-1993	tanító, gyak. isk. szakvezető	2010
175.	Borosy András dr.	1922-2011	középiskolai tanár, levéltáros	2012
176.	Borsányi József	1907-1990	középisk. tanár, igh.	2007

177.	Borsi Miklósné Sorosi Erzsébet	1940-2007	általános iskolai tanár	2012
178.	Borsodiné Nedényi Ilona	1932-2011	tanár, közműv. felügyelő	2012
179.	Borsós László	1909-1984	ált. isk. tanár, igazgató	2002
180.	Borsy Zoltán dr.	1926-1997	tszv. egyetemi tanár	2008
181.	Botos László	1935-2007	általános iskolai tanár	2012
182.	Bódi István	1931-2001	tanár, igazgató	2002
183.	Böttkös Sándor	1939-2006	tanító, tanár, igazgató	2013
184.	Bradács Miklós	1932-2007	középiskolai tanár	2008
185.	Brassai Sámuel	1800-1897	nyelvész, filozófus, polihiszt.	2011
186.	Buda Sándor	1922-2005	tanító, ált. isk. tanár	2008
187.	Budai János	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
188.	Bujdosó Sándor	1927-1995	ált. isk. tanár	2003
189.	Burus Vilmos	1928-2009	középiskolai tanár	2009
190.	Burus Vilmosné Hajdú Éva	1937-2007	óvónő	2009
191.	Buttyán Sándorné Papp Anna Erzsébet	1919-1999	tanító	2012
192.	Búza Barna Mihály	1931-1995	tanító, tanár, igazgató	2010
193.	Buzási Károly dr.	1930-1988	egyetemi docens	2002
194.	Buzási Szvetlana dr.	1938-1990	egyetemi docens	2002
195.	Buzogány Dénes	1882-1966	tanító, festőművész, rajztanár	2013
196.	Cofmann Judit dr.	1936-2001	matematika professzor	2009
197.	Czeplédy Sándor dr.	1909-1998	egyetemi tanár	2003
198.	Czirbus István	1856-1944	tanító, iskolaigazgató	2012
199.	Czompó István	1917-2007	középiskolai tanár	2008
200.	Czompó Istvánné Nagy Irén	1914-2007	középiskolai tanár	2008
201.	Czövek Lajos	1918-2008	főisk. tanár, karnagy	2008
202.	Csamangó Károlyné Gurbán Gizella	1931-1999	középiskolai tanár	2011
203.	Csanád Vilmos	1913-1990	középiskolai tanár	2013
204.	Csapó István	1893-1959	polg. isk. és gimn. ig.	2005
205.	Császi Gyula	1928-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
206.	Császi Katalin	1952-2008	kertész-mérnök-tanár	2009
207.	Császy László	1882-1919	középiskolai tanár	2012
208.	Csathó Kálmán	1895-1960	tanító, iskolaigazgató	2011
209.	Csathó Kálmán Barna	1923-1999	ref. lelkész, kántortanító	2013
210.	Csathó Kálmánné Szász Erzsébet	1901-1977	tanító	2011
211.	Csáthy Miklós	1928-1999	tanító, tanár, igazgató	2011
212.	Cseh Andrásné Szívós Éva	1926-2011	középiskolai tanár, igazgató	2013
213.	Cseke Gábor	1922-1996	középisk. tanár	2002
214.	Cséke Lajos	1909-2001	tanító	2003
215.	Csendes Józsefné Szentesi Judit	1934-1998	ált. iskolai tanár, szakvezető	2010
216.	Csenki Imre	1912-1998	középisk. tanár, karnagy	2002
217.	Csenki Imre id.	1886-1962	néptanító	2009
218.	Csenki Sándor	1920-1945	etnográfus	2009
219.	Csépke György	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2010
220.	Cserepes Jenőné Balkányi Erzsébet	1928-2011	tanító	2012
221.	Csernus Gáspár	1897-1986	középiskolai tanár, igazgató	2012

222.	Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit	1966-2008	közgazdásztanár	2010
223.	Csige József	1937-2007	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
224.	Csiha Antal dr.	1897-1981	középisk. tanár	2002
225.	Csiha Antalné Sziklai Iлона dr.	1899-1963	középisk. tanár	2004
226.	Csiha Gáborné Tollas Julianna	1924-2012	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
227.	Csiha Margit	1903-1996	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2003
228.	Csikai László dr.	1927-1991	igazgató, múzeumigazgató	2005
229.	Csinády Gerő dr.	1902-1970	egyetemi docens	2002
230.	Csiszér Béla	1919-1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
231.	Csiszér Dezső	1924-2007	tanító, ált. isk. igazgató	2008
232.	Csizmadia Lajos	1931-1992	tanító	2004
233.	Csohány Andrásné dr., Kállay M.	1914-2008	néptanító	2009
234.	Csoma Gyula	1902-1985	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2008
235.	Csomár Zoltán dr.	1906-1991	lelkész, középisk. tanár, író	2008
236.	Csongvay József	1923-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
237.	Csorba András dr.	1906-1967	középiskolai tanár	2009
238.	Dáczér Károly	1887-1969	tanító	2012
239.	Dancs Sándor dr.	1933-2006	tanár, főiskolai docens	2011
240.	Dani Károly	1942-2007	tanító	2012
241.	Dani Károlyné Éles Erzsébet	1946-2005	általános iskolai tanár	2012
242.	Darabos Pálné dr., Bagdány Zsuzsanna	1914-1991	tanító	2013
243.	Daróczy Erzsébet dr.	1941-2003	óvónő, főiskolai tanár	2013
244.	Dávid József	1937-1994	tanár, iskolaigazgató	2007
245.	Dávid Lajos dr.	1881-1962	egyetemi tanár	2002
246.	Dávid László	1918-1994	tanító	2009
247.	Dávid Lászlóné Hunyadi Emma	1920-1986	tanító	2009
248.	Dede Kálmán	1900-1976	tanító, igazgató	2004
249.	Demeter István	1872-1956	középisk. tanár, igazgatóh.	2011
250.	Demjanovich Emil	1922-2002	tanító, tanár, igazgató	2012
251.	Demjén Lajosné Kéri Anna	1922-2007	polg. és középisk. tanár	2009
252.	Derzsi Bálint	1924-2005	általános iskolai tanár	2006
253.	Derzsi Bálintné Székely Iлона	1929-2009	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
254.	Di Gléria János dr.	1899-1976	egyetemi tanár	2003
255.	Diénes Ignác	1902-1979	tanító	2009
256.	Diénes Izra	1900-1977	néptanító	2006
257.	Diénes Izráné Zempléni Margit	1915-1972	tanító	2002
258.	Dienes János	1884-1962	tanár, festőművész	2005
259.	Diénesné Hajdú Emma	1901-1946	tanító	2006
260.	Diószegi Lajos	1912-2006	kántortanító, ált. isk. tanár	2007
261.	Divéky Adorján dr.	1880-1965	tszv. egyetemi tanár	2005
262.	Dobó Árpád dr.	1907-1988	középisk. tanár, igazgató	2003
263.	Dobó János	1910-1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
264.	Dobó Jánosné Szabó Mária	1912-1996	tanító	2008
265.	Dobó Sándor	1864-1931	tanító, lapszerkesztő	2003
266.	Doby József	1899-1967	kántortanító, ált. isk. tanító	2009

267.	Dóczy Gedeon dr.	1832-1911	középisk. tanár, igazgató	2002
268.	Dohanics János	1893-1979	tanító, középiskolai tanár	2008
269.	Dombrovsky József dr.	1912-1996	egyetemi tanár	2006
270.	Dombrovsky Józsefné dr., Nagy I.	1923-1989	tanár, egyetemi vez. lektor	2011
271.	Domokos Ernő dr.	1945-2008	közgazdász, egyetemi tanár	2010
272.	Domokos Imre	1924-1998	gyógyped. tanár, igh.	2005
273.	Domokos Pál	1927-2009	tanár, általános iskolai ig.	2012
274.	Domokos Sándor	1885-1974	tanító	2005
275.	Dorogi Márton	1911-1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
276.	Draviczy Imre	1928-2006	tanító, néprajzkutató	2008
277.	Duli Antal	1905-1980	tanító, ált. isk. tanár	2010
278.	Duráczy József	1909-1994	gyógyped. tanár, igazgató	2009
279.	Durkó Mátyás dr.	1926-2005	egyetemi tanszékvez. prof.	2006
280.	Durucz István dr.	1921-2006	tanszékvezető főisk. tanár	2007
281.	Edelényi Béla dr.	1917-1988	biológus, tszv. főisk. tanár	2004
282.	Egeressy Gyula	1901-1980	általános iskolai tanító, ig.	2004
283.	Egeressy Gyuláné Szabó Julianna	1901-1988	általános iskolai tanító	2004
284.	Egerszegi Ferenc	1921-2006	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
285.	Egri Zoltán	1926-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
286.	Elek Ernő	1934-2000	tanár, kabinetvezető	2008
287.	Elek Sándor	1917-1999	tanító, ált. isk. tanár	2003
288.	Elek Sándorné Nemes Ilona	1927-1997	tanár, könyvtárvezető	2004
289.	Éliás István	1915-2000	igazgató-tanító	2005
290.	Ember Ernő dr.	1909-1989	középisk. tanár	2002
291.	Endes Pongrácz dr.	1907-1992	orvos, tszv. egyetemi tanár	2011
292.	Engi Sándor	1904-1980	népiskolai tanító, tanár, ig.	2010
293.	Erdei Gyula	1924-2012	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2013
294.	Erdei Gyula	1903-1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
295.	Erdei Gyuláné Horváth Irén	1927-2004	tanító	2005
296.	Erdélyi Gábor	1920-1996	ált. isk. tanár	2002
297.	Erdős Jenő dr.	1931-2004	tszv. egy. docens	2005
298.	Fábián Ernő	1934-2001	középisk. tanár, író	2009
299.	Fábián István	1909-2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
300.	Fábián István	1880-1968	néptanító	2010
301.	Faragó Tibor dr.	1912-1983	tanár, egyetemi oktató	2010
302.	Farkas Béla	1924-2001	ált. isk. tanár	2007
303.	Farkas Kálmán	1930-2004	tanár, tanársegéd, újságíró	2013
304.	Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska	1933-2007	általános iskolai tanár, ig.	2008
305.	Fazakas József	1880-1941	középisk. tanár	2004
306.	Fazakas Katalin	1911-1975	középisk. tanár	2004
307.	Fazekas János	1914-2006	tanító, tanár, népművelő	2009
308.	Fazekas Lajosné Cseke Aranka	1935-2006	óvónő	2009
309.	Fazekasné Kiss Emma	1940-1993	tanító	2007
310.	Fehér Csaba (Rogovits Fehér)	1939-2012	tanár, szakedző	2013
311.	Fehér Imre dr.	1941-2000	középiskolai tanár	2013

312.	Fehér István	1930-1995	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
313.	Fehér Istvánné Amirás Ilona	1911-2002	általános iskolai igazgató	2006
314.	Fehér Józsefné Csanádi Júlia	1927-2006	óvónő, gyógypedagógiai tanár	2012
315.	Fehér Lajos	1919-2004	népiskolai tanító	2013
316.	Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin	1922-2010	tanító	2010
317.	Fehér Margit	1897-1974	tanító	2004
318.	Fejér Miklós	1913-2002	középiskolai tanár	2009
319.	Fekete Borbála	1933-1992	szakfelügyelő, főisk. adj.	2002
320.	Fekete Dániel	1934-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
321.	Fekete Imre	1934-2008	tanító, általános iskolai tanár	2013
322.	Fekete József	1903-1986	tanító, igazgatóhelyettes	2011
323.	Félegyházi László	1907-1986	tanár. tsz., festőművész	2010
324.	Fényes Kálmán	1899-1985	tanító, ig., iskolafelügyelő	2012
325.	Fényes Kálmánné Seregély Matild	1902-1982	tanító	2012
326.	Fenyő Imre	1942-2004	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
327.	Ferencz Miklósné Kovács Gizella	1913-2010	tanító, ipari iskolai tanár, író	2010
328.	Ferenczi János	1935-1986	középisk. tanár, igh.	2003
329.	Ferenczi József	1927-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
330.	Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka	1890-1972	tanár	2004
331.	Fiala Hans-Joachim dr.	1932-2003	történészprofesszor	2007
332.	Fodor Antal dr.	1907-1985	lelkész, hitoktató, esperes	2012
333.	Fodor János	1909-1946	néptanító	2005
334.	Folytán János	1931-2001	ált. iskolai tanár, igazgató	2013
335.	Fonay Tibor	1911-1999	tanár, szerkesztő, ped. szakíró	2013
336.	Fóris Ferencné Gémes Gabriella	1919-2013	általános iskolai tanár	2013
337.	Forró György	1894-1970	kántortanító	2009
338.	Földesi Jánosné Horváth Aranaka	1929-2012	óvónő, óvodai felügyelő	2012
339.	Futó Andrásné Molnár Anna	1913-2004	kántortanító, zenetanár	2005
340.	Futó Ferencné Berzi Katalin	1944-2013	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
341.	Futó Klára	1916-2002	tanító	2003
342.	Fülöp Kálmán	1905-1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
343.	Fülöp Nándor	1922-1991	általános iskolai tanár	2004
344.	Fülöp Sándor	1928-2012	középisk. tanár, festőművész	2013
345.	Füredi József	1933-1986	középiskolai tanár	2007
346.	Fürtös Sándor	1924-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2002
347.	Füzes Gyula	1919-2010	általános iskolai tanár	2010
348.	Gaál György dr.	1927-2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
349.	Gaál Lajos	1919-1990	tanár, tsz., főiskolai tanár	2011
350.	Gaál Sándorné dr., Szalay Edit	1918-1996	tanító	2009
351.	Gaál Zsigmond	1862-1940	kántortanító	2002
352.	Gáborjáni Szabó Kálmán	1897-1955	festőművész, főisk. tanár	2007
353.	Gacsó László	1919-1988	tanító, polg. isk. tanár	2007
354.	Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin	1923-2007	középiskolai tanár	2010
355.	Gál Géza	1926-2000	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
356.	Gál Gézáné Kovács Magdolna	1929-2006	középiskolai tanár	2006

357.	Gál István	1904-1983	tanító, tanár, igazgató	2004
358.	Gál Józsefné dr., Nagy Ilona	1950-2010	agrármérnök, tanító	2011
359.	Galánfi András	1914-1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
360.	Gáll Dénes	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
361.	Gáll Mihályné Agárdy Éva	1923-1998	tanár, szakfelügyelő, karnagy	2013
362.	Gámánné Marton Erzsébet	1945-2012	tanító, int. igazgató, igh.	2013
363.	Gánts Jenő	1922-2008	tanító, tanár, szakfelügyelő	2013
364.	Garai Bertalanné dr., Boros Anna	1938-2009	általános iskolai tanár	2011
365.	Gárdonyi Sándor dr.	1928-1988	germanista, egyetemi doc.	2004
366.	Gáspár József	1952-2004	ált. és középisk. tanár	2005
367.	Gáspár László dr.	1937-1998	tanító, tanár, egyetemi tanár	2011
368.	Gáty Jenő dr.	1928-2007	tanár, egyetemi oktató	2008
369.	Gazdag Ferencné Hornyák Katalin	1923-2011	agrármérnök, mérnöktanár	2012
370.	Géczy Jánosné Szeverényi Ilona	1932-2011	tanító	2011
371.	Gedeon Béla	1907-1980	középisk. tanár, igazgató	2007
372.	Gégény József	1937-1984	tanító, tanár, igazgató	2011
373.	Gergely Arthur dr.	1921-1986	tszv. egyetemi tanár	2003
374.	Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó	1942-1998	középiskolai tanár, igazgató	2011
375.	Girasek János	1950-2010	pszichológus, főiskolai docens	2012
376.	Girth Irén	1914-1996	polgári iskolai tanár	2004
377.	Gódor Kálmán	1911-1991	középisk. tanár, festő	2009
378.	Gombos Róza	1944-2012	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
379.	Gondos Béla	1899-1945	tanító	2009
380.	Gordosné dr. Szabó Anna	1928-2012	gyógyyped., főisk. tanár, főig.	2013
381.	Goron Sándor	1927-2009	tanár, igazgató	2013
382.	Görbe István György	1935-2010	középiskolai tanár	2013
383.	Görög Sándor	1890-1946	tanító, igazgató	2003
384.	Görög Sándorné Somogyi Mária	1903-1984	tanító	2003
385.	Grega Istvánné Gróf Sára	1917-1997	tanító	2005
386.	Grozdits Antal	1902-1977	ált. isk. tanár	2003
387.	Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva	1918-2001	tanító	2010
388.	Gulyás György	1916-1993	tanító, zenepedagógus, karnagy	2013
389.	Gyarmathi (Lakner) László dr.	1908-1988	egyetemi docens	2002
390.	Gyarmati András	1911-1991	középiskolai tanár	2013
391.	Gyires Béla dr.	1909-2001	egyetemi tanár	2002
392.	György Dénes	1936-2009	középiskolai tanár, igazgatóh.	2013
393.	Győri Ida	1896-1943	óvónő	2012
394.	Gyula Sándor	1921-2008	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
395.	Gyulai Károly	1894-1982	tanító, igazgató	2006
396.	Gyulai Pál	1936-2007	tanár, muzeológus	2008
397.	Gyürky Györgyné Szarvas Katalin	1950-2001	középisk. tanár	2005
398.	Hodor Antal	1931-2000	középiskolai tanár	2009
399.	Hadházy Lajos	1908-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
400.	Hagymássy József	1921-1995	tanító, népművelési felügy.	2010
401.	Hahn István dr.	1913-1984	ókortörténész, egyetemi tanár	2012

402.	Hajdú Árpád	1903-1987	tanító	2009
403.	Hajdú Róza	1959-2011	óvónő, tanítónő, igazgatóh.	2013
404.	Hajzer Szerén dr.	1944-2006	tanár, főiskolai docens	2013
405.	Halassy Istvánné Német Jolán	1898-1964	tanító	2004
406.	Halász Imre	1925-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2010
407.	Halász József	1925-2007	gyógypedagógus	2007
408.	Halász Miklós	1924-2011	mérnök-tanár, igazgató	2012
409.	Halászné Radó Edit Eszter	1931-2010	óvónő-gyermekefelügyelő	2013
410.	Hallay Gyula	1918-1984	kántortanító	2005
411.	Halmágyi János	1915-1970	tanító, igazgató	2013
412.	Halmi Lászlóné Kathó Klára dr.	1931-1999	középisk. tanár	2004
413.	Hamar Endre	1877-1968	tanító	2009
414.	Hamvas József	1902-1966	tanító	2004
415.	Hamvas Józsefné Arany Julianna	1916-2002	tanító	2004
416.	Hankiss János dr.	1893-1959	irodalomtört. egy. tanár	2004
417.	Hankó László	1910-1969	tanító, ének-zene tanár	2013
418.	Hankó Vilmos dr. (Lemhényi Hankó)	1854-1923	tanár, akadémikus, szakíró	2013
419.	Hanzéros Ádám	1933-1985	tanár, igazgató	2003
420.	Hanzó Lajos dr.	1915-1964	tanár, intézeti tanár, szakíró	2013
421.	Harangi Jánosné Széchy Mária K.	1930-2006	ált. isk. tanár, igh.	2007
422.	Harangi Péter	1922-1985	ált. isk. tanár, igazgató	2003
423.	Hársfalvi Péter dr.	1928-1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
424.	Haszmann Pal	1902-1977	tanító, népművész	2009
425.	Hegedűs Dezső	1922-2000	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
426.	Hegedűs János	1933-1996	tanár, igazgató	2004
427.	Hegedűs Zoltán	1955-2011	tanár	2013
428.	Herczeg Sándor Miklós	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2008
429.	Hernádi Jánosné Dittrich Éva	1938-1993	oboa-szolfézs szakos tanár	2008
430.	Hettesheimer Ernő	1888-1953	középisk. tanár	2004
431.	Hiripi Ferenc	1922-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2005
432.	Hoffer András dr.	1884-1946	tanár, egy. magántanár, igazg.	2012
433.	Holczinger Erzsébet	1927-2008	tanító, iskolanővér	2009
434.	Holdosi József	1951-2005	tanár, író-költő, 'cigánymózes'	2012
435.	Hollósi Gábor dr.	1935-2012	biológus, egyetemi docens	2012
436.	Homolay Gyula	1907-1983	polgári iskolai tanár	2004
437.	Homolay Gyuláné Bartha Sarolta	1917-1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
438.	Honfi Ferenc dr.	1922-2006	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
439.	Horicsányi László	1934-2005	agrármérnök, igazgató	2007
440.	Horkay László dr.	1905-1976	gimn. tanár, ig., lelkész	2004
441.	Horniyk Andrásné Noszály Ilona	1931-2012	tanító	2013
442.	Horváth Albert	1909-2005	középisk. tanár, igh.	2005
443.	Horváth Endre	1903-1976	tanár	2005
444.	Horváth Ilona	1906-1969	tanító, gazdasági isk. ig.	2008
445.	Horváth Imre	1928-2012	tanár, főiskolai docens	2013
446.	Horváth István	1921-1998	tanító, ált. isk. tanár	2009

447.	Horváth Károly	1895-1977	középiskolai tanár	2003
448.	Horvay (Kronstein) Béla	1885-1969	középiskolai vezetőtanár	2006
449.	Hudák Erzsébet	1953-2000	középiskolai tanár, igazgató	2012
450.	Hunor Józsefné Hódos Erzsébet	1914-2001	óvónő, vezető óvónő	2009
451.	Hunyadi Györgyné Palánki Ilonka	1938-2001	tanító	2002
452.	Huszár István	1925-2004	tanító, festőművész	2007
453.	Huszka István	1911-1996	tanító	2002
454.	Hüttl Tivadar dr.	1884-1955	egyetemi tanár, sebészprof.	2011
455.	Imre Lajos dr.	1900-1974	tszv. egyetemi tanár	2003
456.	Inántsy Ferenc	1911-1978	középiskolai, főiskolai tanár	2011
457.	Irinyi Károly dr.	1931-1988	történész, egyetemi tanár	2013
458.	Istók Kálmán	1931-1988	középiskolai tanár	2006
459.	Iván Ágnes	1954-2010	tanár, gyak. isk. szakvezető	2011
460.	Iván Lajos	1931-2006	tanár, kollégiumi igazgató	2011
461.	Ivancsó Ágoston	1862-1931	kántortanító	2012
462.	Ivancsó Dénes	1923-2009	népművelő, tanár	2009
463.	Ivancsó Elek	1885-1962	pap, gimn. és főiskolai tanár	2013
464.	Ivancsó György	1926-2005	kántortanító, ált. isk. tanár	2008
465.	Ivancsó Jenő Ödön	1888-1967	kántortanító, népművelő, ig.	2012
466.	Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.	1927-2004	tanító	2009
467.	Iványi Gergely	1912-1991	középiskolai és intézeti tanár	2013
468.	Iványi Gergelyné Sáska Erzsébet	1921-2007	óvónő	2013
469.	Jakó Edith	1898-1977	polgári iskolai tanár	2008
470.	Jakucs István	1882-1964	középisk. tanár, koll. ig.	2003
471.	Jakucs László dr.	1926-2001	geológus, egyetemi tanár	2013
472.	Janda Iván	1923-2007	tanár, igazgató, karnagy	2010
473.	Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet	1917-1998	tanító	2006
474.	Jankovich László dr.	1887-1967	egyetemi tanár	2010
475.	Jánószky Mihály dr.	1920-2001	főiskolai tanár, főigh.	2002
476.	Jászberényi István dr.	1948-2001	egyetemi docens	2004
477.	Jászovics Miklós	1928-1995	tanító, tanár	2012
478.	Jausz Béla dr.	1895-1974	egyetemi tanár, kandidátus	2004
479.	Jenes Sándor	1900-1982	kántortanító, iskolaigazgató	2012
480.	Jeney Endre dr.	1891-1970	orvos, egyetemi tanár	2011
481.	Jobbágy Bertalan	1910-1998	kántortanító, tanár, igazgató	2010
482.	Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin	1913-2001	tanító, általános iskolai tanár	2011
483.	Jodál Károly	1912-1997	vezetőtanár, tanárképz. igh.	2010
484.	Jónás Lajos	1914-1987	tanító	2006
485.	Joó Gábor Kázmér	1939-1964	tanító, kollégiumi vezető	2012
486.	Jósvai László dr.	1921-1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
487.	Jósvay Gábor	1876-1948	kántortanító, igazgató	2006
488.	Józsa László dr.	1938-1986	egyetemi docens	2006
489.	Juhász Attila	1927-2001	mérnök, mérnöktanár, presbiter	2012
490.	Juhász Gergelyné Barta Magdolna	1937-1998	tanító	2010
491.	Juhász Géza dr.	1894-1968	tszv. egyetemi tanár	2003

492.	Juhász Ilona	1902-1997	tanító, gazd. szaktanító	2004
493.	Juhász Károly	1909-1979	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
494.	Juhász László	1903-1991	általános iskolai tanár	2006
495.	Juhász Tibor	1926-2008	tanító, általános iskolai tanár	2010
496.	Juhász Tiborné Papp Katalin	1929-1986	általános iskolai tanár	2004
497.	Juhász Zoltán	1928-1999	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2004
498.	Julow Viktor dr.	1919-1982	egyetemi tanár	2003
499.	Jung György	1942-2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
500.	Justyák János dr.	1929-2012	egyetemi tanár	2013
501.	Kabály Ferenc	1935-2007	tanító, gyógypedagógus	2007
502.	Kabán Ferenc	1926-1988	biológus, tanár	2008
503.	Kacsó Ferenc	1941-2012	középisk. tanár, tankönyvíró	2013
504.	Kacsur István dr.	1928-2010	tanár, egyetemi docens	2011
505.	Kádár László dr.	1908-1989	földrajztudós	2008
506.	Kádár Zoltán dr.	1915-2003	egyetemi tanár	2009
507.	Kádár Zsombor	1923-2008	erdőmérnök, tanár	2009
508.	Kakucsi Ferenc	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2011
509.	Kakucsi Géza	1920-2012	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
510.	Kakucsi Gézáné Fényi Piroska	1920-1983	tanító	2005
511.	Kalas Ferenc	1914-1984	általános iskolai tanár	2006
512.	Kállai Imréné Nikodémusz Margit	1912-1994	tanító	2006
513.	Kállai János	1938-1994	tanító, iskolaigazgató	2012
514.	Kálmán Béla dr.	1913-1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
515.	Kálmánchey Endre dr.	1914-1993	középisk. tanár	2002
516.	Kálmánchey Gábor	1887-1978	igazgató-tanító, kántor	2007
517.	Kálmánchey Tibor	1914-1988	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
518.	Kalmár József	1871-1948	tanító	2004
519.	Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin	1915-1996	főiskolai docens	2004
520.	Kalmár Zoltán	1925-1984	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
521.	Kalmár Zoltánné Virág Ilona Katalin	1926-2012	tanító	2012
522.	Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.	1930-2011	tanító	2011
523.	Kapornai András	1932-1996	ált. isk. tanár, igazgató	2002
524.	Kapornaki Pálné Kassai Margit	1920-1996	óvónő	2009
525.	Kapusi Imre	1934-1984	tanító, tanár, tv-szerk.	2005
526.	Karácsony Sándor dr.	1891-1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
527.	Karádi János	1926-2011	tanító, tanár	2012
528.	Karai Sándor	1859-1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
529.	Karalyos Gyula dr.	1905-1994	tanító, jogász, középisk. tanár	2012
530.	Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta	1955-2008	ének-zenetanár	2010
531.	Kardos Albert dr.	1861-1945	középisk. tanár, igazgató	2007
532.	Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes	1930-1978	tanító	2011
533.	Kárpáti György	1894-1962	tanító	2007
534.	Kárpáti Jenő	1928-2011	tanító, tanár	2012
535.	Kárteszi Ferenc dr.	1907-1989	tszv. egyetemi tanár	2008
536.	Kassai Ernőné	1911-2000	középiskolai tanár	2009

537.	Kátai János	1918-1992	tanító, tanár	2005
538.	Kathó István	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2009
539.	Katona Dóra	1899-1993	óvodavezető	2003
540.	Katona Ferenc	1916-2005	tanító	2011
541.	Katona Sándor	1944-2006	ált. isk. tanár	2009
542.	Kecsedí Gáborné Márton Mária	1933-2004	óvónő	2009
543.	Kecskés Gyula	1901-1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
544.	Kecskés József	1893-1946	tanító	2003
545.	Kecskés László	1919-1998	tanár, iskolaigazgató	2002
546.	Kecskés Péter	1911-1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
547.	Kelemen Géza	1899-1978	tanító, gyógypedagógus	2002
548.	Kelemen Lajos	1940-2007	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
549.	Kelemen László dr.	1919-1984	egyetemi tanár	2002
550.	Kelen Tibor dr.	1930-1993	tszv. egyetemi tanár	2004
551.	Kellermann Mártonné Monostori R.	1921-2000	óvodavezető	2002
552.	Kenézy Gyula dr.	1860-1931	orvos, egyetemi tanár	2011
553.	Kerekes Klára	1923-2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
554.	Kerekes Péter dr.	1940-1984	egyetemi docens	2003
555.	Kerékyártó Béla	1912-2004	tanító, tanár, igazgató	2011
556.	Keresztessy Ilona	1914-1999	általános iskolai tanár	2010
557.	Kerezsi Istvánné Szarvas Amália	1947-2010	óvónő	2012
558.	Kertész Andor dr.	1929-1974	egyetemi tanár	2002
559.	Kertész Gyula dr.	1935-2002	főiskolai docens	2003
560.	Kertész László	1935-1971	középisk. tanár	2002
561.	Kertész Pál	1926-2006	tanító, tanár, igazgató	2006
562.	Keszi Kovács László dr.	1908-2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
563.	Kettesy Aladár dr.	1893-1983	egyetemi professzor	2006
564.	Kilyén Zoltán	1911-1994	tanító, igazgató	2009
565.	Kincses Gyuláné	1928-2012	gyógyp. tanár, logopédus, igh.	2013
566.	Király István	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2010
567.	Király Jenő	1885-1958	tanár, festőművész	2002
568.	Király Róbert	1913-2005	középiskolai tanár	2006
569.	Király Róbertné Podelenszki Gizella	1923-2005	középiskolai tanár	2008
570.	Király Uzor	1912-1959	középiskolai tanár	2009
571.	Kiss Albertné dr., Kaszab Magda	1935-2005	minisztériumi főmunkatárs	2006
572.	Kiss Andor dr.	1930-2011	lelkész, hitoktató, iskolaalapító	2013
573.	Kiss Antal	1921-2008	tanító, tanár, igazgatóh.	2011
574.	Kiss Aranka	1896-1984	tanítóképző-intézeti tanár	2004
575.	Kiss Árpád dr.	1907-1979	tanszékvezető főisk. tanár	2005
576.	Kiss Ferenc	1862-1948	lelkipásztor, professzor	2007
577.	Kiss Gyula Tibor	1968-2011	általános iskolai tanár	2013
578.	Kiss Ilona dr.	1939-2010	középisk. tanár, főisk. doc.	2011
579.	Kiss Imre Barna	1929-2006	középisk. tanár, könyvtáros	2007
580.	Kiss Istvánné Chmely Erzsébet	1910-1997	tanító	2012
581.	Kiss János	1932-2006	kollégiumi igazgató	2006

582.	Kiss Jánosné	1896-1977	tanár	2012
583.	Kiss Lajos	1925-2002	kántortanító	2003
584.	Kiss Lajos	1920-2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
585.	Kiss Lajos dr.	1910-2002	főiskolai tanár	2004
586.	Kiss Lajos Zoltán	1898-1978	tanító	2004
587.	Kiss László	1932-2002	gimnáziumi igazgató	2003
588.	Kiss László	1928-1998	tanító	2005
589.	Kiss László dr.	1910-1992	pap, gimn. igazgató	2004
590.	Kiss Lázár	1935-1997	középiskolai tanár	2008
591.	Kiss Miklósné Sajtos Margit	1928-2011	tanító, gyógypedagógus	2012
592.	Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)	1914-1984	középisk. tanár, főisk. ig.	2004
593.	Kiss Tamás dr.	1912-2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
594.	Kiss Tihamér dr.	1905-2005	egyetemi magántanár	2006
595.	Kiss Zoltán	1928-2001	ált. isk. tanár, igazgató	2005
596.	Kiss Zoltán	1942-2007	tanító, tanár, igazgató	2012
597.	Klincse Julianna	1926-2010	tanító, igazgatóhelyettes	2011
598.	Klucsik Dániel	1903-1974	ált. isk. tanár	2002
599.	Koczóh Sándor	1893-1970	tanító, igazgató	2002
600.	Kocsány Antalné Csiszár Piroska	1906-2004	középiskolai tanár	2011
601.	Kocsár István	1925-2000	tanító	2003
602.	Kocsár Istvánné Vincze Márta	1934-1987	ált. isk. tanár	2003
603.	Kocsis Mihály	1931-2008	ált. isk. tanár, igh.	2009
604.	Kollányi Boldizsárné Bihari Margit	1877-1962	tanító	2007
605.	Kollár József	1927-2007	középiskolai tanár	2009
606.	Koloszár Gézné Martyin Erzsébet	1932-2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
607.	Koloszár István	1939-1986	tanító	2013
608.	Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet	1940-1996	óvónő	2008
609.	Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra	1914-1984	tanító	2004
610.	Komjáthy István	1917-1963	középisk. tanár, gimn. ig.	2005
611.	Komor András	1939-2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
612.	Komoróczy Györgyné dr., Bisitzky M.	1909-1988	középisk. tanár, szakfelügyelő	2013
613.	Koncz Aurélné Karácsony Ottilia	1871-1956	középisk. tanár, intézeti ig.	2005
614.	Kónya István dr.	1923-2004	tanár, egyetemi tanár, rektor	2013
615.	Kónya Istvánné Kegyes Klára	1945-1994	középisk. tanár	2009
616.	Kónya József dr.	1904-1985	gimnáziumi tanár	2004
617.	Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.	1938-2007	tanár, egy. adj.	2007
618.	Koós Ferenc	1911-1995	tanító, iskolaigazgató	2013
619.	Kopányi Mária dr.	1898-1978	középisk. tanár, igazgató	2002
620.	Kopasz Károly	1926-1973	tanár, festőművész	2006
621.	Kordás Ferenc	1911-1993	tanár	2006
622.	Korkos Jenő Zoltán	1926-2009	festőművész, rajztanár	2011
623.	Kornya Sándor	1901-1975	középisk. tanár, igazgató	2002
624.	Korsós József	1916-1987	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2007
625.	Kosztolányi László	1918-2000	igazgató-tanító	2003
626.	Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma	1917-1996	tanító, ált. isk. tanár	2003

627.	Kovács András dr.	1960-2011	egyetemi adjunktus	2012
628.	Kovács Antal	1929-2006	általános iskolai tanár	2008
629.	Kovács Béla	1913-1982	középiskolai testnevelő tanár	2013
630.	Kovács Csongor	1939-1990	gyógyped., ig., főisk. docens	2010
631.	Kovács Erzsébet	1907-1989	polgári iskolai tanár	2004
632.	Kovács Gábor	1931-2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
633.	Kovács György dr.	1928-2007	főigazgató, főiskolai tanár	2013
634.	Kovács Gyula	1931-2002	ált isk. tanár	2005
635.	Kovács Gyuláné Barabás Margit	1928-2006	ált. isk. tanár	2007
636.	Kovács Ilona	1923-1997	középisk. tanár	2005
637.	Kovács István	1923-1995	gyógypedagógiai tanár, ig.	2002
638.	Kovács István	1914-1970	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
639.	Kovács Istvánné Esenczki Mária	1953-2004	tanár, iskolaigazgató	2005
640.	Kovács Istvánné Kürthy Klára	1913-1995	tanító	2004
641.	Kovács József	1950-2013	néptáncpedagógus	2013
642.	Kovács József dr.	1912-1983	középisk. tanár, főisk. főig.	2007
643.	Kovács Kálmán Attila	1943-2011	zenetanár, igazgató, karnagy	2012
644.	Kovács Magdolna dr.	1914-1990	mat.-fiz. szakos tanár	2010
645.	Kovács Margit	1899-1976	tanár, középisk. igazgató	2005
646.	Kovács Máté dr.	1906-1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004
647.	Kovács Mátyás	1902-1990	tanár, iskolaigazgató	2006
648.	Kovács Péter (K. Kovács) dr.	1912-1981	tanár, néprajzkutató	2012
649.	Kovács Sándor	1942-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
650.	Kovács Tibor	1924-2006	gyógypedagógus	2007
651.	Kovács Tiborné Fábián Margit	1913-1981	tanító, általános iskolai tanár	2013
652.	Kovács Vendel dr.	1913-1970	középisk. és főiskolai tanár	2010
653.	Kovács Zoltán	1930-2010	középiskolai tanár	2012
654.	Kovalcsik András	1931-2007	tanár, igazgatóhelyettes	2011
655.	Kozák Ferenc	1926-1980	tanító, tanár, igazgató	2008
656.	Kozaróczy Gyuláné dr., Tótfalusi M.	1936-2010	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
657.	Kozma Sándor	1840-1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
658.	Köblös Samu	1875-1939	középisk. tanár, gimn. ig.	2007
659.	Köntzey József	1926-2007	agrármérnök, szaktanár	2010
660.	Kövérné Porcsalmy Mária	1911-1991	tanító, ált. isk. tanár	2008
661.	Kövesdy László	1894-1972	építésmérnök, tanár, ig.	2004
662.	Középesy Mária	1916-1994	ált. isk. tanár	2007
663.	Krasznay Ferenc	1923-1979	tanító, főisk. docens	2009
664.	Krasznay Ferencné Bernáth Mária	1924-2006	tanító	2009
665.	Krecsmáry László Zoltán	1937-1972	tanító, ált. isk. tanár	2005
666.	Krizsán József	1895-1963	zenetanár	2010
667.	Kuki Lajos	1909-1996	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
668.	Kulcsár Gyula	1956-1988	ált. iskolai tanár, igazgatóh.	2013
669.	Kun Ákos dr.	1927-2006	orvos, egészségügyi szaktanár	2013
670.	Kun Sándor dr.	1900-1947	gimnáziumi igazgató	2006
671.	Kun Sándorné Delea Zsuzsanna	1943-1992	óvodapedagógus	2002

672.	Kunos András	1912-2006	gimnáziumi tanár	2013
673.	Kunos Andrásné Sikari Kovács Margit	1919-2012	intézeti tanár	2013
674.	Kunszabóné Dancs Edit	1950-2006	középiskolai tanár, igazgató	2011
675.	Kupás Pál	1935-1989	tanár, szakfelügyelő	2004
676.	Kusmiczki Sándor	1948-2004	ált. iskolai tanár, igazgató	2011
677.	Kutas Pál	1910-1998	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
678.	Kuti József	1912-2002	ált. isk. tanár, igazgató	2003
679.	Kuti Józsefné Grünfeld Márta	1922-1995	ált. isk. tanár	2003
680.	Labay Anna	1917-2007	tanító	2011
681.	Labossa Gusztáv	1933-2010	általános iskolai tanár	2011
682.	Laczkó József	1938-2010	tanító	2012
683.	Lada János	1892-1976	igazgató-tanító	2008
684.	Ladányi Józsa dr.	1898-1985	orvos, sebész, egyetemi tanár	2010
685.	Ládi József	1924-1975	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
686.	Lakatos István	1914-1982	középiskolai, főiskolai tanár	2011
687.	Lakatos János dr.	1930-2004	általános iskolai igazgató	2005
688.	Lakatos Menyhért	1926-2007	mérnök-tanár, író-költő	2012
689.	Lakner (Gyarmathi) József	1872-1938	középisk. tanár	2004
690.	Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna	1933-1997	tanító, szakfelügyelő	2002
691.	Lakos Sándorné Máthé Izabella	1906-2000	tanító	2010
692.	Lányi Pálné Tömöri Krisztina	1907-1996	óvónő	2007
693.	László Géza	1897-1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
694.	Laukonidesz József	1909-1978	tanár, szakfelügyelő	2007
695.	Lavotta Kamilla	1940-2003	zenetanár, igazgató	2011
696.	Lazányi Lajos	1931-2003	középiskolai tanár, igazgató	2013
697.	Lázár Gyula	1915-1971	tanító	2007
698.	Lénárd Ferenc dr.	1911-1988	pszichológus, egyetemi tanár	2011
699.	Lengváry József	1916-2001	tanító, tanár	2007
700.	Lengváry Józsefné Kokas Berta	1923-2000	tanító, tanár	2007
701.	Lengyel Endre	1880-1959	középisk. tanár	2004
702.	Lengyel Imre dr.	1910-1978	tanár, egyetemi oktató	2003
703.	Lengyel István	1939-2010	általános iskolai tanár	2011
704.	Lengyel Mihály	1876-1945	kántortanító	2003
705.	Lengyel Mihály	1932-2012	tanár, iskolaigazgató	2012
706.	Lengyel Mihályné Szanyi Anna	1933-2002	ált. isk. tanár	2003
707.	Leskovics József	1941-2008	középiskolai tanár	2010
708.	Lévay Botond	1943-2008	tanár, író, költő	2009
709.	Ling Jolán dr.	1948-2010	vegyész, középiskolai tanár	2011
710.	Lipcsei János	1938-1991	tanító	2003
711.	Lipták András dr.	1935-2012	egyetemi tanár, akadémikus	2013
712.	Liszkay László	1919-1994	tanító, ált. iskolai igazgató	2011
713.	Lobotka János Pál	1935-2010	zenetanár, fúvószenekar-vez.	2011
714.	Lóky Béla dr.	1871-1946	pap, középisk. tanár, ig.	2004
715.	Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.	1926-1987	főiskolai tanár	2009
716.	Lovas Antal	1913-2000	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005

717.	Lovas László	1908-2005	ált. isk. tanár	2007
718.	Lovas Mártonné Tóth Amália	1910-1989	középiskolai tanár	2009
719.	Lovas Rezső dr.	1916-1967	középiskolai tanár	2008
720.	Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet	1914-1990	középiskolai tanár	2008
721.	Lovász Gáborné Sarkadi Veronika	1937-2002	általános iskolai tanító	2012
722.	Lovász Gyula	1940-2002	tanár, igazgató	2004
723.	Lovász Sándor	1925-1997	középisk. tanár	2007
724.	Lővei Károly	1938-2006	középiskolai tanár	2006
725.	Ludmann Lídia	1913-1992	tanító, igazgatóhelyettes	2012
726.	Ludnai István	1933-1997	általános iskolai tanár	2005
727.	Lukács Gáspár dr.	1908-1986	középiskolai tanár, igh.	2013
728.	Lukács László	1934-1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
729.	Lutter Béla dr.	1908-1967	tszv. egyetemi docens, ig.	2002
730.	Lyachovics József	1917-1999	ált. isk. tanár	2007
731.	Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet	1921-2004	ált. isk. tanár, ig.	2007
732.	Maácz János	1928-1982	főiskolai tanár	2010
733.	Mácsik Ernőné Bazsa Klára	1942-1986	tanító, gyógyped. tanár	2003
734.	Madarász Gyula	1935-2012	tanár, festőművész, főisk.tanár	2012
735.	Mados Mihály	1924-2001	tanító, középiskolai tanár	2008
736.	Maghy Zoltánné Kerekes Katalin	1910-2001	tanító	2008
737.	Magi János	1837-1902	lelkész, középiskolai tanár	2010
738.	Magyar Zoltán dr.	1906-1992	középisk. tanár	2002
739.	Magyari András dr.	1918-2005	egyetemi tanár	2007
740.	Magyari Árpád	1910-1962	tanító	2004
741.	Magyari Árpádné Rápolti Ilona	1917-2006	tanító	2008
742.	Major Béláné Bujdosó Erzsébet	1943-1999	tanár, igazgatóhelyettes	2012
743.	Majoros István	1913-1998	középiskolai tanár	2010
744.	Majoros Zoltánné Antal P. Ilona	1926-1977	középiskolai tanár	2008
745.	Majzik Lajosné dr.-né, Márton Ilona	1921-2008	tanító	2012
746.	Makai Mihály	1947-2008	ált. isk. tanár, műv. ház ig.	2009
747.	Makay László	1914-1998	tanár, múzeumigazgató	2011
748.	Makkai Sándor dr.	1890-1951	egy. tanár, teológiai prof.	2003
749.	Maklár János	1890-1974	kántor, társbornagy	2003
750.	Maklár Pap Ernő	1908-1973	tanító	2013
751.	Maklár Pap Mór	1846-1917	tanító, igazgató, teológus	2002
752.	Makó Judit	1941-1999	gyógyped., internátusvez.	2009
753.	Makranczy Béla dr.	1912-2004	egy. adj., tszv. főisk. tanár	2005
754.	Makszin Mihály dr.	1909-1997	középisk. tanár, főisk. adj.	2002
755.	Mándoki Ernő	1919-1970	pap, tanár, karnagy	2004
756.	Márk Jenő	1905-1975	igazgató-tanító	2002
757.	Márk Jenőné Beke Vilma	1906-1983	tanító	2002
758.	Márton Antal	1898-1994	tanító	2002
759.	Márton József	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
760.	Márton Károly	1952-2009	tanár, kollégiumi igazgató	2010
761.	Márton Lászlóné dr., Soós Klára	1926-2009	gyémántdiplomás tanító	2010

762.	Máté József	1931-1986	tanár, igazgató	2006
763.	Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.	1915-1985	polgári iskolai tanár	2009
764.	Máthé Imre dr.	1911-1993	középisk., egyetemi tanár	2011
765.	Matolcsi Miklós	1935-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2009
766.	Mátyás Ernő dr.	1935-2012	tanár, egyetemi docens	2012
767.	Mátyás Ferenc	1927-2011	általános iskolai tanár	2012
768.	Mayer István	1909-1996	tanító	2008
769.	Medgyessy Istvánné Simon Margit	1914-2003	középisk. tanár	2007
770.	Megyeri György	1912-1999	intézeti tanár	2013
771.	Méhes József dr.	1920-2009	orvos, főisk. tanár, gyógyped.	2013
772.	Méhes Zoltánné dr., Fekete Margit	1925-2010	tanító, általános iskolai tanár	2013
773.	Mélykúti János	1930-2000	tanár, gyak. isk. szakvezető	2009
774.	Mester István dr.	1907-1984	tanár, szakfelügyelő	2002
775.	Mester Mária	1909-1995	tanító, ált. isk. igazgató	2007
776.	Mészáros Ede dr. vitéz	1889-1964	tszv. egyetemi tanár	2004
777.	Mészáros Józsefné Monoki Magdolna	1927-1983	tanító	2007
778.	Mezőfi Zoltánné Fekete Julianna	1938-2010	óvónő, óvodai felügyelő	2012
779.	Mihály János	1914-1993	középisk. tanár, igazgató	2002
780.	Mihály Jánosné Tóth Ilona	1923-1980	tanár, igh., szakmai oktató	2013
781.	Mikó Gyula	1927-2007	gyógypedagógus	2009
782.	Mikó Gyuláné Latorcai Klára	1927-2008	gyógypedagógus	2009
783.	Mikó Sándor dr.	1921-1998	középisk. tanár, egyetemi doc.	2013
784.	Mirkó János dr.	1911-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
785.	Misley Győző	1931-1998	tanár, szakfelügyelő	2008
786.	Mitrovics Gyula dr.	1871-1965	egyetemi professzor	2005
787.	Mjzovszky Albert	1913-1991	középisk. Tanár, főisk. lektor	2013
788.	Mlinkó István	1872-1924	gyógypedagógus	2012
789.	Módis László dr.	1903-1972	professzor	2003
790.	Mohácsi Amália	1930-2004	középisk. tanár	2005
791.	Mohácsi János	1935-1978	ált. isk. tanár	2007
792.	Mohácsi Jánosné Alföldi Elza	1941-2008	gyakorlóisk. szakvez. tanító	2009
793.	Mojzes János dr.	1935-1988	tanár, egyetemi docens	2003
794.	Molnár András	1893-1971	középisk. tanár, igazgató	2003
795.	Molnár Antal dr.	1924-1998	középisk. tanár, főisk. adj.	2007
796.	Molnár Dániel	1928-1984	középiskolai tanár	2011
797.	Molnár Elek	1908-1945	középiskolai igh.es	2006
798.	Molnár Elekné Kovács Anna	1923-1989	középiskolai tanár	2006
799.	Molnár Elemér	1929-2007	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
800.	Molnár Ferenc	1941-2008	tanító, ált. isk. tanár	2008
801.	Molnár Ferenc	1887-1962	kántortanító	2006
802.	Molnár Ferencné Csomor Erzsébet	1938-2004	tanító	2005
803.	Molnár Gyula	1940-1993	általános iskolai tanár	2006
804.	Molnár István	1923-1964	tanár	2004
805.	Molnár István dr.	1875-1943	középisk. tanár	2002
806.	Molnár János	1889-1957	ref. kántortanító	2003

807.	Molnár János	1930-2002	középiskolai tanár, igazgató	2012
808.	Molnár Lajos	1933-1993	tanító, ált. isk. igazgató	2005
809.	Molnár Lajos dr.	1922-1997	szemész, egyetemi oktató	2007
810.	Molnár László dr.	1903-1987	jogász, tanító, ált. isk. tanár	2004
811.	Molnár Miklósné Csont Irma	1911-2009	tanító	2010
812.	Molnár Pál dr.	1907-1968	tanár, könyvtáros	2003
813.	Molnár Sándor dr.	1919-2004	főiskolai tanár	2005
814.	Molnos Angéla dr.	1923-2008	nyelvész, egyetemi oktató	2010
815.	Morvay Ferenc	1886-1980	középisk. tanár, fotográfus	2005
816.	Mosonyi István	1914-2001	általános iskolai tanár, igh.	2004
817.	Mucsa János	1930-1992	középisk. vezetőtanár	2002
818.	Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin	1939-1992	középisk. tanár	2002
819.	Muskovszky János	1906-1977	tanító, ált. iskolai tanár	2010
820.	Nábrádi István	1930-2011	tanító, tanár, főiskolai igh.	2012
821.	Nábrádi Mihály dr.	1918-1990	gimn. igazgató	2003
822.	Nádpor József	1936-2010	tanár, kollégiumi nevelőtanár	2011
823.	Nagy (Nácsik) László Aurél	1923-2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
824.	Nagy András dr.	1904-1992	tanár, kollégiumi és gimn. ig.	2012
825.	Nagy Antal	1890-1968	tanító, főiskolai tanár	2007
826.	Nagy Balázs	1922-2007	középisk. tanár, igh.	2009
827.	Nagy Béla	1927-1982	tanító	2009
828.	Nagy Benjáminné Sándor Ibolya	1957-1999	ált. isk. tanár	2002
829.	Nagy Csaba	1943-2003	tanár, igazgató	2012
830.	Nagy Domokos	1894-1966	tanár, polgári iskolai ig.	2004
831.	Nagy Domokosné Fráter Margit	1895-1995	polgári iskolai tanár	2004
832.	Nagy Ferdinánd Nándor	1923-2001	orgonista kántortanító	2004
833.	Nagy Ferenc	1915-1976	tanító, ált. isk. igazgató	2004
834.	Nagy Ferencné Balogh Anna	1923-2000	ált. isk. tanár	2009
835.	Nagy Ferencné Kovács Mária	1919-2007	óvodavezető	2008
836.	Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.	1918-1991	főiskolai intézeti tanár	2004
837.	Nagy Géza	1911-1986	középisk. tanár	2003
838.	Nagy Géza	1890-1986	tanító, ipariskolai igazgató	2011
839.	Nagy Géza dr.	1942-2006	mérnök, főiskolai tanár, dékán	2012
840.	Nagy Gizella	1929-2008	tanító	2011
841.	Nagy György	1928-1981	ált. isk. tanár, iskolaig.	2007
842.	Nagy Gyula	1926-2004	tanító, testnevelő tanár	2011
843.	Nagy Imre dr.	1919-1981	katonatiszt, középisk. tanár, ig.	2013
844.	Nagy Istvánné Benkő Erika	1932-1997	óvónő, vezető óvónő	2010
845.	Nagy János dr.	1921-1995	középisk. tanár, c. egy. docens	2002
846.	Nagy József	1921-1990	tanító, tanár, igazgató	2004
847.	Nagy József	1922-2004	tanár, ig., festőművész	2009
848.	Nagy József (K. Nagy)	1925-2004	tanító, tanár, igazgató	2012
849.	Nagy József dr.	1900-1968	középisk. vezető tanár	2002
850.	Nagy Kálmán	1930-1999	tanító, ált. isk. tanár	2007
851.	Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna	1934-2009	általános iskolai tanár	2011

852.	Nagy Katalin	1943-2011	óvónő	2013
853.	Nagy Lajos	1916-2008	kertészmérnök, igazgató	2008
854.	Nagy Lajos	1924-2003	kántortanító	2003
855.	Nagy Lajosné Bartha Hedvig	1923-1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
856.	Nagy László	1922-1991	ált. és középisk. tanár, ig.	2003
857.	Nagy László	1931-1989	általános iskolai tanár	2004
858.	Nagy László dr.	1919-1988	tanító, pszichológus	2002
859.	Nagy László dr.	1931-1987	egyetemi docens	2003
860.	Nagy Miklós	1934-2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
861.	Nagy Sándor	1920-1995	tanító, középisk. tanár	2002
862.	Nagy Sándor dr.	1927-1982	tanszékvezető főiskolai tanár	2003
863.	Nagy Sándor János	1897-1953	művésztanár	2004
864.	Nagy Sándorné László Katalin	1911-2007	ref. lelkész, tanító, tanár	2012
865.	Nagy Tibor Ferenc	1922-1999	tanító	2006
866.	Nagy Tiborné Nagy Margit	1923-1997	tanító	2006
867.	Nagyné Magyar Ildikó	1954-2002	általános iskolai tanár	2004
868.	Nánay Béla	1886-1953	gimn. tanár, igazgató, lelkész	2013
869.	Nehéz János	1923-1990	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2007
870.	Némedi Lajos dr.	1912-2006	egyetemi tanár	2010
871.	Némedi Lajosné dr., Dienes Éva dr.	1914-2004	tanár, irodalomtörténész	2005
872.	Nemes Antal	1925-1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003
873.	Nemes Gyula	1932-1996	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
874.	Nemes Gyuláné Megyesi Erzsébet	1932-2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
875.	Nemes László	1923-2004	középisk. kollégiumi ig.	2005
876.	Nemes Sándor	1900-1999	tanító	2009
877.	Németh Balázsne Jele Ilona	1961-2008	tanító	2009
878.	Németh Lajos	1927-1998	tanár, tanyai körzeti igazgató	2012
879.	Németh Zoltán dr.	1928-1994	középisk. tanár, főisk.docens	2011
880.	Németi Adorján	1932-2001	tanár, kollégiumi ig.	2005
881.	Németi Adorjáné Cseke Erzsébet	1936-1990	középisk. tanár	2004
882.	Németi Gábor	1930-2010	ált. és középisk. tanár, igh.	2010
883.	Németi Gáborné Stankovics Mária	1930-1981	tanár	2006
884.	Niederhauser Emil	1923-2010	történész, egyetemi tanár	2011
885.	Nótin Lajos dr.	1935-1988	főiskolai tanár	2006
886.	Nyáguly Sándor	1901-1971	középiskolai tanár	2008
887.	Nyakó János	1927-2002	tanár, igazgató	2004
888.	Nyáry Béla	1882-1961	fizika szakos tanár	2006
889.	Nyáry Lajos	1914-1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
890.	Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet	1943-2002	ált. isk. tanár	2004
891.	Nyilas Viktor dr.	1930-1990	tanár, ig., főigazg.	2003
892.	Nyiredi Jenő dr.	1865-1932	egyetemi tanár	2002
893.	Nyíreő István dr.	1893-1977	könyvtárig., magántanár	2009
894.	Nyíri Antal dr.	1907-2000	egyetemi tanár, nyelvész	2013
895.	Nyitrai Gyula	1903-1982	polg. isk., ált. iskolai tanár	2011
896.	Oborzil Dezsőné Csathó Ida	1907-1968	óvónő	2010

897.	Ócsvár Géza	1908-1978	tanár, festőművész	2011
898.	Ócsvár Rezső	1877-1968	tanár, festőművész	2011
899.	Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)	1926-2006	egyetemi tanár	2006
900.	Okos Lászlóné Hernádi Katalin	1928-1977	ált. isk. tanár	2003
901.	Oláh Gábor	1881-1942	író, költő, középiskolai tanár	2011
902.	Oláh Gáborné Pásztor Piroska	1938-2007	tanító, szakvezető tanító	2007
903.	Oláh György	1940-2012	matematikatanár	2013
904.	Oláh József dr.	1930-2008	középisk. tanár, igh.	2010
905.	Oláh Lajos	1956-2006	középisk. tanár, koll. igh.	2007
906.	Oláh Miklós	1922-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
907.	Oláh Tibor	1911-1983	általános iskolai tanár	2006
908.	Oláh Tiborné Tatos Ida	1913-1988	tanító	2008
909.	Oláh Zsigmond	1914-1944	hitoktató, lelkész	2005
910.	Olajos Ferenc	1930-2001	tanító	2006
911.	Olasz Árpádné Cseh Julianna	1936-2005	tanító, gyógypedagógus	2006
912.	Olasz János	1914-1978	tanító, ált. isk. tanár	2009
913.	Olasz Szabó Mihály	1911-1962	gimn. tanár	2003
914.	Ónosi László dr.	1932-2001	tanító, művelődésügyi vez.	2002
915.	Ópra Benedek	1907-1978	középiskolai tanár	2010
916.	Óriás Nándor dr.	1886-1992	intézetigazg., egyetemi tanár	2010
917.	Ormós Lajos	1883-1975	ig.-tanító, tankerületi főig.	2006
918.	Orosz András	1934-1989	tanító, tanár, igazgató	2011
919.	Orosz János	1930-2010	tanár, igazgató, osztályvez.	2011
920.	Orosz Lajos	1920-1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
921.	Orosz Lajosné Nagy Irén	1919-1992	tanító, tanár	2005
922.	Orosz Lászlóné F. Simon Orosz Jolán	1923-2003	tanító	2012
923.	Országgh László dr.	1907-1984	középisk., egyetemi tanár	2011
924.	Ort Istvánné Nagy Erzsébet	1914-1989	tanító, iskolaigazgató	2003
925.	Osváth István dr.	1910-1993	egy. adj., tanítóképző ig.	2005
926.	Oszik Miklósné Berei Adél	1932-1989	tanító	2012
927.	Ökrös István	1914-1988	kántortanító, ált. isk. ig.	2004
928.	Ördögh László	1914-1996	középisk. vezetőtanár	2003
929.	Paál Elek id.	1883-1963	tanító	2009
930.	Paál Elek ifj.	1914-1991	gimnáziumi tanár, ig.	2009
931.	Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária	1904-1986	tanító	2008
932.	Pádár Dénesné Józsa Krisztina	1943-2006	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
933.	Pákozdy László Márton	1910-1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
934.	Pakurár Miklós	1933-2011	tanár, igazgató, tan. felügy.	2011
935.	Pál György dr.	1933-2011	tanár, tszv. főiskolai tanár	2011
936.	Pál Miklós dr.	1931-2005	intézetvez. főiskolai tanár	2008
937.	Pál Sándorné Hajzer Ilona	1950-2009	tanító	2010
938.	Palásti József	1934-2010	középiskolai tanár	2013
939.	Páldi János dr.	1923-2001	tanító, tanár, tanfelügy., ig.	2010
940.	Pálffy István dr.	1929-2001	középiskolai és egyetemi tanár	2013
941.	Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin M.	1924-2002	középiskolai tanár	2010

942.	Pálfi Sándor	1938-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
943.	Palkonyay Imre	1894-1965	tanító	2005
944.	Páll István	1929-2001	tanító, ált. isk. tanár	2005
945.	Pallagi Gyula dr.	1867-1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
946.	Palotay Ferenc	1934-2005	középiskolai tanár	2008
947.	Pánczél Géza (Albisi Pánczél)	1918-2001	tanító	2005
948.	Pankotai Sándor	1922-1993	tanító	2003
949.	Pántya Péter	1944-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2011
950.	Pápai Ferencné Brunner Cecília	1925-1992	ált. isk. tanár	2007
951.	Papp Antalné dr., Nagy Klára	1930-1996	középiskolai vezetőtanár	2009
952.	Papp Béla	1912-1993	középisk. tanár	2002
953.	Papp Bertalané Jánócsik Ilona	1934-2001	óvodavezető	2004
954.	Papp Ferenc dr.	1886-1966	lelkész, középisk. tanár, ig.	2013
955.	Papp Géza	1928-2000	középisk. tanár, igazgató	2002
956.	Papp Géza dr.	1909-1988	jogász, ált. isk. igh., lelkész	2005
957.	Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma	1914-1987	tanító	2008
958.	Papp György Sándor (B. Papp)	1929-1994	tanító, ált. isk. tanár	2003
959.	Papp Gyula	1927-1991	középiskolai tanár	2011
960.	Papp István dr.	1901-1972	gimn. tanár, tszv. egy. tanár	2003
961.	Papp János dr. (B. Papp)	1921-2002	tanító, tanár, főisk. tanár	2008
962.	Papp József	1923-2004	tszv. főisk. tanár, főigh.	2007
963.	Papp József dr.	1928-2007	néprajzkutató, egyetemi doc.	2012
964.	Papp Mihályné Molnár Berta	1904-1990	tanító	2008
965.	Papp Zoltánné dr., Félix Anna	1899-1961	középiskolai tanár	2008
966.	Pásztor Erzsébet Emília dr.	1916-1995	középisk. tanár	2004
967.	Pataki Béla	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2003
968.	Pataki József	1944-2005	tanár, ped. szakos előadó	2010
969.	Pellens, Karl dr.	1934-2003	történészprofesszor	2007
970.	Pénzes Lajos	1939-2006	középiskolai tanár, igh.	2006
971.	Percze János	1926-1993	tanító	2002
972.	Péter Imréné Kiss Katalin	1945-1989	tanár	2006
973.	Péter Pál	1929-2005	középisk. tanár, gimn. igh.	2005
974.	Péter Sándor	1890-?	tanító	2010
975.	Péter Sándorné Varga Zita	1917-2006	tanító	2010
976.	Péter Zoltán dr.	1901-1969	tanár, egyetemi magántanár	2012
977.	Péterffy László	1891-1971	tanár, igh., címzetes igazgató	2013
978.	Petkes Gergely	1946-2007	középisk. tanár, mat. szakell.	2013
979.	Pető Gáborné dr., Csurka Ilona	1916-2004	tanító	2007
980.	Petraskó László	1897-1972	testnevelő tanár	2010
981.	Petrikás Árpád dr.	1928-1999	egyetemi tanár	2002
982.	Piller Dezső	1910-1999	tanító, tanár	2010
983.	Pinczés Imre	1900-1945	tanító	2005
984.	Pinczés Zoltán dr.	1926-2011	középiskolai-, egyetemi tanár	2012
985.	Pirigyi István dr.	1921-2005	teológ. tanár, egyháztörténész	2011
986.	Plette Ferncné	1914-2005	tanár, egyetemi adjunktus	2012

987.	Plócai Imre	1933-2007	ált. isk. tanár	2007
988.	Pócs Imre Gáborné Angi Mária	1933-1998	óvónő	2010
989.	Pogány János	1907-1983	gimnáziumi tanár	2004
990.	Pohl Ferenc	1883-1961	kertész, szakoktató	2010
991.	Pókász Endre	1912-1950	művésztanár, gimn. ig.	2008
992.	Pokker Mihály	1887-1951	kántortanító	2013
993.	Pomázi Gyula	1910-1980	tanító, tanár, igazgató	2013
994.	Pomázi Gyuláné Párkányi Margit	1913-2005	tanító	2011
995.	Poór János dr.	1925-1993	tanár, szakfelügyelő	2002
996.	Popoff Mihály dr.	1888-1969	egyetemi lektor	2010
997.	Popovics Vladimír	-2003	tanár, szakfelügyelő	2007
998.	Porcsalmi Lajos	1919-1995	tanár, koll. ig., szakfelügyelő	2011
999.	Porcsalmy Gyula	1865-1925	igazgató-tanító	2003
1000.	Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.	1917-1994	középisk. tanár, igazgató	2005
1001.	Porcsalmy Soma	1832-1914	tanító	2004
1002.	Porcsalmy Zoltán	1890-1968	középisk. tanár, igazgató	2005
1003.	Pornói Imre	1930-1997	ált. isk. tanár, gimn. ig.	2005
1004.	Porzsolt István	1910-1986	lelkész, főisk. tanár	2008
1005.	Porzsolt Istvánné Molnár Éva	1919-2011	tanító, gyak. isk. szakvezető	2011
1006.	Pósalaky László	1901-1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
1007.	Postás Sándorné dr., Horváth Piroska	1938-2012	óvónő, óvodai szakfelügyelő	2013
1008.	Pösze Imre	1898-1976	tanító	2008
1009.	Pösze Lajos dr.	1919-1982	gimnáziumi igazgató	2003
1010.	Pösze Lajosné dr., Fésűs Katalin	1919-1983	nyelvtanár, lektorátus vezető	2011
1011.	Preznánszky György Aurél	1940-2010	zeneiskolai tanár	2013
1012.	Preznánszkyne Szilágyi Erzsébet	1943-2011	általános iskolai tanár	2013
1013.	Purzsás János	1895-	tanító	2007
1014.	Purzsás Jánosné Vladimír Anna		tanító	2007
1015.	Puskás Álmos	1911-1981	katonatiszt, ált. isk. tanár, igh.	2013
1016.	Puskás Lajos	1913-1997	tanító, tanár, gyak. isk. ig.	2007
1017.	Rábold Gábor	1911-1998	gimnáziumi tanár	2006
1018.	Rác István	1904-1966	középisk. tanár, festő	2007
1019.	Rác Jenő	1883-1942	középisk. tanár	2004
1020.	Rác Zsigmond	1922-1988	tanár, könyvtáros	2008
1021.	Ráczy Győző	1935-2008	mérnök, főiskolai óraadó tanár	2012
1022.	Radácsi Józsefné Németi Mária	1949-1996	tanító	2005
1023.	Radó Ferenc	1921-1990	matematika professzor	2009
1024.	Radóczy Jánosné Kunkli Margit	1945-1994	általános iskolai tanár	2005
1025.	Radóczy Istvánné Árva Erzsébet	1956-2009	tanító, tanár	2011
1026.	Raffay Lajos	1889-1978	igazgató-tanító	2004
1027.	Rákóczy István	1930-1993	tanár	2012
1028.	Rangoni Károlyné Inczedy Margit	1915-2004	tanító, szakvezető tanító	2008
1029.	Rapcsák András dr.	1914-1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
1030.	Reiman István dr.	1927-2012	tanár, egyetemi docens	2012
1031.	Reményi Béla	1927-2005	középisk. tanár	2007

1032.	Remete Sándorné	1945-2005	ált. isk. tanár	2007
1033.	Résch Pál	1887-1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
1034.	Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.	1915-1978	középiskolai tanár	2010
1035.	Rettegi Istvánné Kovács Anna	1901-1980	középisk. tanár	2002
1036.	Révész Jánosné	1917-1999	gyak. isk. szakvezető tanító	2011
1037.	Révész Miklósné Ferenczi Mária	1943-2012	egészségügyi szakoktató	2012
1038.	Román Gyula	1926-2002	középiskolai tanár	2006
1039.	Román Ilona	1915-2006	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
1040.	Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma	1906-1998	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1041.	Rózsa Imre	1925-1990	középiskolai tanár, igazgató	2013
1042.	Rozsonits Géza	1939-1996	tanító, tanár, helytörténész	2013
1043.	Rubóczky András	1928-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
1044.	Rubovszky Kálmán dr.	1942-2011	egyetemi doc., tanszékvezető	2012
1045.	Rugonfalvi Kiss István dr.	1881-1957	történész, egyetemi tanár	2011
1046.	Salánki Ferenc	1897-1979	tanító, tanár, ipariskolai tanár	2011
1047.	Salánki János	1902-1989	kántortanító, tanár	2008
1048.	Salánki József dr.	1885-1975	gimnáziumi tanár	2004
1049.	Sallai Ernő	1931-2002	tanár, főiskolai docens	2011
1050.	Sallai Sándor	1926-1992	tanító, tanár, ig., könyvtáros	2009
1051.	Sándor Ferenc	1913-1967	tanító, ált. isk. tanár	2002
1052.	Sándor Gábor	1927-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
1053.	Sándor Jenő	1913-2005	tanár, gimnáziumigazgató	2012
1054.	Sándor József	1875-1942	kántortanító, igazgató	2008
1055.	Sándor László	1922-1998	tanító, ált. isk. tanár	2003
1056.	Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella	1913-2003	tanító	2006
1057.	Sánta János	1917-2007	tanító, tanár, igazgató	2011
1058.	Sárdi Béla	1920-1993	tanítóképző int. tanár, tszvez.	2011
1059.	Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona	1919-2000	tan.kép. int. tanár, főik. doc.	2011
1060.	Sárdi János	1906-1982	középiskolai tanár, igazgató	2011
1061.	Sári Gusztáv	1928-1990	tanár, szakfelügyelő	2002
1062.	Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet	1928-2003	tanító	2005
1063.	Sarkadi Nagy János dr.	1888-1956	középisk. tanár, igazgató	2002
1064.	Sárosi Lajos	1921-1994	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
1065.	Sass Attila dr.	1940-1996	tanár, egyetemi adjunktus	2011
1066.	Schneider Mária Margit	1917-2012	középiskolai tanár	2012
1067.	Schudich Ilona	1915-1981	tanító, szakkörvezető	2010
1068.	Sebők Emánuel	1891-1944	középisk. tanár	2005
1069.	Sebők György	1941-1995	középisk. tanár	2002
1070.	Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet	1916-2002	tanító	2007
1071.	Seregi Kálmán	1912-1989	tanár, szakfelügyelő	2012
1072.	Seress István	1922-1992	tanító, tanár, igazgató	2004
1073.	Siketh Zoltán	1931-1988	középisk. tanár	2004
1074.	Sille Zoltán	1942-1998	ált. isk. tanár, igh.	2008
1075.	Silye Mihály	1924-1998	kántortanító, tanár, egy. okt.	2009
1076.	Silye Mihályné Szepesi Magdolna	1928-1985	tanító	2003

1077.	Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet	1928-2002	középisk. tanár	2004
1078.	Simkovics Gyuláné Garai Lenke	1931-2009	tanár	2012
1079.	Simon Imre	1939-2006	tanító	2012
1080.	Sípos Ida	1903-1987	tanító	2002
1081.	Sípos László	1948-1999	középisk. tanár, iskolaigazgató	2013
1082.	Sípos Zsuzsa	1927-2003	tanár, kollégiumi ig.	2005
1083.	Síposné Szendery Ágnes dr.	1935-2005	zongoraművész, tanár	2008
1084.	Sólymos József	1923-2004	tanító, középisk. tanár	2005
1085.	Sólyom Emma	1965-1994	általános iskolai tanító	2008
1086.	Sólyom Imre	1940-2009	tanító, gyógyped. tanár, igh.	2011
1087.	Sólyom János	1937-2007	középisk. tanár, igazgató	2008
1088.	Sólyom József	1908-1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1089.	Somlyai Miklós	1920-1977	általános iskolai tanár, ig.	2006
1090.	Somogyi Árpád	1928-	tanár, szakfelügyelő	2006
1091.	Somogyi László	1935-1987	általános iskolai tanár	2006
1092.	Somorjai László	1900-1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
1093.	Somos Lajos dr.	1904-1988	egyetemi tanár	2005
1094.	Sonkoly Tibor	1921-2007	tanító	2008
1095.	Soó Rezső dr.	1903-1980	egyetemi prof., akadémikus	2006
1096.	Soós Miklós	1898-1970	néptanító	2005
1097.	Sós Zoltán	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
1098.	Sőreghy Márton	1843-1915	teológus, néptanító	2011
1099.	Stefán Miklós	1930-2010	középiskolai tanár	2011
1100.	Stettner Miklósné Koltay Eleonóra	1929-2007	gyógypedagógiai tanár	2009
1101.	Straky Tibor	1926-2011	zongoraművész-tanár, igazg.	2012
1102.	Straub János dr.	1893-1956	tszv. egyetemi tanár	2003
1103.	Sulyok Ivánné Molnár Klára Csitárka	1944-2012	gyógyped. tanár, igazgatóh.	2013
1104.	Surányi János dr.	1918-2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
1105.	Süle Sándor	1908-1996	tanító, igazgató, helytörténész	2013
1106.	Sümegei Lászlóné Sal Margit	1940-1997	tanár, szaktanácsadó	2003
1107.	Sütő Béla Györgyné Veres Judit	1948-2008	tanító, népdalkör-vezető	2008
1108.	Sütő Dezsőné Ambrus Mária	1934-2004	tanító	2005
1109.	Sütő János	1921-2007	tanító, tanár, igazgató	2008
1110.	Sütő Sándor	1925-1991	középisk. tanár, igazgató	2003
1111.	Szabados Mátyás dr.	1944-2001	főiskolai docens, főigazgh.	2003
1112.	Szabados Sándor	1935-2007	tanító	2011
1113.	Szabó Albert	1929-2010	tanár, igh., tan. felügyelő	2011
1114.	Szabó Antalné Kósa Mária	1947-2011	egészségügyi szakoktató	2012
1115.	Szabó Árpád dr.	1913-2001	matematika történész, prof.	2011
1116.	Szabó Emil	1898-1969	zeneszerző, főiskolai tanár	2011
1117.	Szabó Ferenc	1911-1986	ig., gyors- és gépírástanár	2004
1118.	Szabó Ferenc	1939-1997	testnevelő tanár	2011
1119.	Szabó Gábor	1949-1998	általános, középiskolai tanár	2011
1120.	Szabó Gáspár	1935-1992	általános iskolai tanár	2008
1121.	Szabó Imre	1921-1998	ált. isk. tanár	2003

1122.	Szabó Imréné Dobos Etelka	1929-1990	általános iskolai tanár, ig.	2006
1123.	Szabó István	1913-1993	ref. gimn. tanár, igh.	2005
1124.	Szabó István dr.	1898-1969	történész, egyetemi tanár	2010
1125.	Szabó Jánosné Hudivók Ilona	1921-2001	tanító	2011
1126.	Szabó Jenő	1917-1999	tanító, igazgató	2013
1127.	Szabó Jenőné Hámpek Anna Emília	1921-1991	általános iskolai tanár	2013
1128.	Szabó József	1900-1990	középiskolai testnevelő tanár	2013
1129.	Szabó József	1934-2002	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
1130.	Szabó Károly	1900-1985	ált. isk. tanár	2002
1131.	Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)	1936-1999	tanító, ált. isk. tanár	2002
1132.	Szabó László	1943-1993	grafikus, tanár, főisk. docens	2013
1133.	Szabó László dr.	1939-2012	népajzkutató, egyetemi tanár	2013
1134.	Szabó Lászlóné Nagymáthé Margit	1932-2012	középiskolai tanár	2013
1135.	Szabó Miklós	1942-2012	tanár, igazgatóh., fotóművész	2012
1136.	Szabó Miklósné Nagy Júlia	1940-1995	általános iskolai tanár	2011
1137.	Szabó Sándor	1919-2001	mg. mérnök-tanár, igazgató	2011
1138.	Szabó Tiborné Meszlényi Ágota	1929-2000	tanító, tanár	2012
1139.	Szabó Vince dr.	1925-2002	egyetemi tanár	2004
1140.	Szabó Zoltán	1908-1988	ref. lelkész, ált. isk. tanár	2003
1141.	Szabó Zoltánné Pálóczi Mária	1936-2004	középiskolai tanár, igh.	2006
1142.	Szabolcsi Ferenc	1950-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2010
1143.	Szakács Antal	1900-1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
1144.	Szakács Ferenc	1921-1995	kántortanító, középisk. tanár	2008
1145.	Szakács Gyögy dr.	1909-1971	tanító, tanár, intézeti tanár	2013
1146.	Szakály István	1917-1985	tanító, ált. isk. igazgató	2002
1147.	Szalacsí Rácz Imre dr.	1900-1956	tanár, író, újságíró	2003
1148.	Szalay Ádám	1910-1974	tanító, általános iskolai tanár	2010
1149.	Szalay György	1931-2004	ált. isk. tanár, igh.	2005
1150.	Szalay Sándor	1883-1944	középisk. tanár	2008
1151.	Szalay Sándor dr.	1909-1987	akadémikus, egyetemi tanár	2011
1152.	Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.	1921-1986	tanító, tanár	2011
1153.	Szalontai László	1932-1984	középiskolai tanár	2009
1154.	Szamosújvári Sándor	1921-2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1155.	Szanyi Gyula dr.	1926-2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
1156.	Szarka István	1930-2008	tanár, igazgató	2010
1157.	Szarvas Pál dr.	1910-1986	egyetemi tanár	2003
1158.	Szász Gusztáv	1903-1964	tanító, tanár, igazgató	2007
1159.	Szász Gusztávné Duchnovszky M.	1908-2004	polg. isk. tanár	2007
1160.	Szathmári Antal	1919-2004	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
1161.	Szathmáry László	1919-1986	tanító, szaktanító	2008
1162.	Szathmáry Lászlóné Farkas Mária	1918-2001	tanító	2008
1163.	Szatmári Károly	1932-1992	középisk. tanár	2002
1164.	Szatmári Károlyné Papp Katalin	1935-1999	középisk. tanár	2002
1165.	Szatmári Sándorné Szele Irén	1940-2003	tanító	2005
1166.	Száz Kázmér	1917-1982	gimnáziumi igazgató	2010

1167.	Szécsi Miklós	1865-1943	tanár, igazgató	2004
1168.	Szécsi Pál dr.	1936-2005	tanár, igazgató, főisk. docens	2011
1169.	Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna	1945-2011	ált. iskolai tanár, igazgatóh.	2011
1170.	Szécsy György Károly	1897-1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
1171.	Szegedi Ervin dr.	1956-2006	középisk. vezetőtanár, igh.	2007
1172.	Szegedi László	1925-1995	középiskolai tanár	2013
1173.	Szegedi Lászlóné Horgos Irén Anna	1923-1994	középiskolai tanár	2013
1174.	Szegedi Sándor dr.	1940-2004	középisk. tanár, egy. adj.	2005
1175.	Szeifertné Szabó Erzsébet	1954-2009	óvópedagógus	2011
1176.	Székely Károlyné Boldogh Margit	1918-1995	szaktanító	2004
1177.	Székely Miklósné Szentpétery Katalin	1915-2001	tanító	2011
1178.	Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza	1934-2006	gimnáziumi tanár	2006
1179.	Szekér László	1950-2011	tanár, szakedző, főisk. doc.	2011
1180.	Szekerczés Pál dr.	1933-1994	tanító, tanár, főisk. tanár	2002
1181.	Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona	1911-1990	tanító	2008
1182.	Szekeres Antal dr.	1933-2012	tanár, közigazg. szakember	2013
1183.	Szekeres Sándor	1922-2004	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2006
1184.	Szele Tibor dr.	1918-1955	tszv. egyetemi tanár	2002
1185.	Szelényi Ödön dr.	1877-1931	egy. magántanár, történész	2005
1186.	Széles Józsefné Márton Ilona	1931-1982	tanító	2002
1187.	Szemán István	1939-2012	agrármérnök, tanár, igazgató	2013
1188.	Szénássy Barna dr.	1913-1995	egyetemi tanár	2002
1189.	Szende Aladár dr.	1914-2003	főiskolai tanár	2007
1190.	Szendrei György	1942-2010	középisk. tanár, igh., igazgató	2013
1191.	Szentgyörgyi András	1920-1971	piarista tanár	2004
1192.	Szentirmai Józsefné dr.-né, Márton I.	1928-2009	tanító, tanár, napközis nevelő	2012
1193.	Szentjóby Szabó Kálmán	1860-1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
1194.	Szép Tibor	1928-2006	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
1195.	Szepey József	1915-1981	középiskolai tanár	2008
1196.	Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia	1932-2005	tanító	2009
1197.	Szerdi János dr.	1943-2008	középiskolai tanár	2009
1198.	Szigethy Gyula	1904-1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
1199.	Szikszainé Vágó Irén	1945-1992	általános iskolai tanár	2005
1200.	Szilágyi Bálint	1939-1992	tanító	2012
1201.	Szilágyi Józsefné Gruber Julianna	1934-2010	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2010
1202.	Szilágyi László	1907-1986	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2004
1203.	Szilágyi László	1913-2000	lelkész, vallástanár	2010
1204.	Szilágyi Miklós	1934-2003	tanár, szakfelügyelő	2004
1205.	Szilágyi Péter	1942-1987	általános iskolai tanár	2004
1206.	Szincsák Imréné Vincze Róza	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
1207.	Szokolai György	1909-1993	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2011
1208.	Szolga Margit	1919-1998	tanító, általános iskolai tanár	2011
1209.	Szócs Mihály	1894-1991	középiskolai tanár	2008
1210.	Szőgi Lajos	1962-2006	ált. isk. tanár	2009
1211.	Szőke Domonkos dr.	1946-2009	egyetemi docens, tszvez.	2011

1212.	Szőke György	1939-2008	tanító	2009
1213.	Szőke Györgyné Nagy Karolina	1934-2009	ált. isk. tanár	2009
1214.	Szőkefalvi-Nagy Zoltán	1916-1980	főiskolai tanár	2010
1215.	Szőllősi Imre	1949-2000	ált. isk. tanár, igazgató	2002
1216.	Szőőr Antal	1866-1929	rektortanító	2008
1217.	Szőőr Gyula	1906-1969	kántortanító	2008
1218.	Szőőr Gyula dr.	1940-2007	középisk. tanár, tszvez. prof.	2009
1219.	Sztermen József	1908-1974	kántortanító, tanár	2012
1220.	Szuromi Józsefné Fekete Erzsébet	1933-2011	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő	2013
1221.	Szűcs Ernő dr.	1926-2011	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1222.	Szűcs Gyula	1928-1995	mérnök, mérnöktanár, ig.	2013
1223.	Szűcs István	1933-1994	középisk. tanár, mb. igazgató	2004
1224.	Szűcs István	1931-2006	mérnök, mérnöktanár, szakf.	2012
1225.	Szűcs József	1908-1985	igazgató-tanító	2006
1226.	Szűcs Józsefné Papp Magdolna	1943-2007	ált. és középisk. tanár, költő	2008
1227.	Tácsi László	1935-2005	tanár, ig., szakfelügyelő	2008
1228.	Takács Gyula	1899-1976	tanító, polg. és ált. iskolai ig.	2003
1229.	Takács István	1912-2004	középiskolai tanár, igh.	2010
1230.	Takács János	1903-1960	tanító, ipariskolai igazgató	2010
1231.	Tallódi Sándor	1930-2009	ált. isk. tanár, igazgató	2010
1232.	Tallódi Sándorné Rácz Ilona	1937-2004	tanító	2006
1233.	Tamás Béla	1948-1995	tanár, kézilabdaedző	2011
1234.	Tánczos István	1921-1982	tanító, tanár, igazgató	2007
1235.	Tanító Béla	1942-2008	hegedűtanár	2008
1236.	Tanka János	1908-1922	tanító, költő	2006
1237.	Tankó Béla dr.	1876-1946	egyetemi professzor	2005
1238.	Tankó Béla dr.	1905-1974	egyetemi tanár	2003
1239.	Tar Imre	1888-1970	tanító	2002
1240.	Tar János	1929-2002	tanító, ált. isk. tanár	2003
1241.	Tar Zoltán	1913-1992	rajztanár, festőművész	2003
1242.	Tarcai Zoltán	1930-2009	tanár, tszvez. főiskolai tanár	2011
1243.	Tarcsi István	1919-2001	tanár, diákothon-igazgató	2009
1244.	Tarcsi Istvánné Tóth Margit	1928-1993	tanító, tanár, nevelőoth. igh.	2010
1245.	Tarján Sándor	1933-2007	tanító, műv. ház igazgató	2010
1246.	Tarr Ferenc	1903-1988	tanító, tanár, igazgató	2011
1247.	Tasi Gábor	1932-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2007
1248.	Tasi Miklós	1930-2000	ált. és középisk. tanár, igh.	2004
1249.	Tatár Antal	1902-1994	tanító	2004
1250.	Tatár Zolt	1941-2009	középisk. tanár, tagozatvez.	2011
1251.	Telkes (Tvergyák) Sándor	1874-1951	középisk. tanár, igazgató	2004
1252.	Ternyey András	1925-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2002
1253.	Thun Lászlóné Szaplanczay Erzsébet	1926-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
1254.	Thuróczy Margit dr.	1916-1969	középiskolai tanár	2008
1255.	Thurzó Sándor	1908-1945	kántortanító	2011
1256.	Tikász Sándor	1922-2007	szakoktató	2010

1257.	Tilki Jánosné Magó Katalin	1945-2011	egészségügyi szakoktató	2012
1258.	Tímár Istvánné Énekes Lenke	1931-1991	ált. iskolai tanár, népművelő	2013
1259.	Tímári Márton	1900-1970	középiskolai tanár	2008
1260.	Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona	1923-2009	tanító	2009
1261.	Titkó István	1946-2011	középisk. tanár, vez. tanár, ig.	2011
1262.	Tivadar Andor	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1263.	Tokai Gyula	1921-1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
1264.	Tomka Jánosné N. Tóth Vilma	1934-2005	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2006
1265.	Torday Zsigmond	1904-1993	néptanító	2004
1266.	Tornyi Gyula	1934-1986	tanító, tanár, igazgató	2011
1267.	Tóth Andor	1908-1998	kántortanító	2004
1268.	Tóth Andorné Tanács Vilma	1915-1998	tanító	2004
1269.	Tóth Béla	1908-1996	középisk. tanár	2005
1270.	Tóth Géza	1939-2012	tanító, tanár	2012
1271.	Tóth Gézáné Fekete Irma	1939-2009	általános iskolai tanár	2011
1272.	Tóth Gyula dr.	1931-1990	okl. vegyész, egyetemi doc.	2003
1273.	Tóth István	1932-2002	középisk. tanár	2005
1274.	Tóth István Gusztáv	1946-2000	ált. isk. tanár	2002
1275.	Tóth János	1919-2000	tanár, igazgató	2006
1276.	Tóth János Lászlóné Cseke Ilona	1932-2011	óvónő	2012
1277.	Tóth József	1823-1908	debreceni reáliskola első ig.	2006
1278.	Tóth József	1938-2003	tanító, tanár	2012
1279.	Tóth Kálmán dr.	1906-1997	tanár, református lelkész	2005
1280.	Tóth Lajos	1943-1970	tanító	2010
1281.	Tóth Lajos	1935-1996	tanító, tanár, igazgató	2012
1282.	Tóth Lajos dr.	1923-1989	tanár, intézeti ig., főisk. tanár	2013
1283.	Tóth Lajos dr.	1902-1990	tszv. egyetemi tanár	2003
1284.	Tóth Lajos dr.	1899-1983	középisk. tanár, igazgató	2004
1285.	Tóth Lajosné dr., Keresztessy Mária dr.	1910-1981	középisk. tanár	2003
1286.	Tóth László	1907-1974	festőművész, rajztanár	2004
1287.	Tóth László (D. Tóth László)	1926-2000	GYIVI igazgató, főisk. tanár	2002
1288.	Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida	1925-2007	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1289.	Tóth Pál	1931-1997	középiskolai tanár	2007
1290.	Tóth Sándor	1925-2006	iskolaigazgató	2006
1291.	Tóth Sándor	1954-2012	mérnök, mérnöktanár, igh.	2012
1292.	Tóth Szilveszter Győző	1913-1976	középiskolai tanár	2011
1293.	Tóth Zoltán	1899-1964	építész-mérnök, mérnök-tanár	2004
1294.	Tökés György	1905-1973	középiskolai tanár, igazgató	2003
1295.	Török Béla	1940-1998	középiskolai tanár	2011
1296.	Török István	1914-1997	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2011
1297.	Török Jenő dr.	1908-1983	pap, középiskolai tanár	2004
1298.	Török József dr.	1813-1894	orvos, tanár, az MTA tagja	2011
1299.	Török Károly	1935-2008	tanító, ált. isk. tanár, igh., ig.	2013
1300.	Török Tibor	1896-1972	tanár, tanítóképző int. ig.	2005
1301.	Török Zoltán	1925-2005	tanító, ált. isk. tanár, karnagy	2005

1302.	Török Zoltánné Oborzil Livia Judit	1934-2012	tanító	2013
1303.	Törzsök Márton	1912-1960	tanító, kántortanító, igazgató	2010
1304.	Trembeczki Miklós	1926-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1305.	Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna	1911-1993	középisk. tanár, vezetőtanár	2011
1306.	Trungel Lászlóné Vincze Ilona	1936-2004	tanító, igazgató	2007
1307.	Turcsányi Béla Pál	1901-1993	építészmérnök, tanár, igazgató	2004
1308.	Túri Bernát	1903-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
1309.	Turi Sándor	1891-1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
1310.	Turóczi Mária	1907-1994	tanár, festőművész	2013
1311.	Tusa József	1929-2002	tanító, ig., polgármester	2009
1312.	Udud István	1937-2012	tanár, szakfelügyelő, költő	2012
1313.	Ugrai József	1932-1986	mérnök, főiskolai docens	2012
1314.	Új Imréné Tóth Róza	1938-2013	tanító, tanár, szaktanácsadó	2013
1315.	Ujhelyi Istvánné Varga Klára	1921-1996	középiskolai igazgató	2006
1316.	Ujlaki Gyula	1938-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2004
1317.	Ujlaky Zoltánné Bényei Margit	1939-1994	tanító	2004
1318.	Ujvárosi Imre	1912-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
1319.	Ujvárosi Kálmán	1877-1956	ref. kántortanító	2005
1320.	Ujvárosi Vilmos	1918-2011	kántortanító, tanár, karnagy	2013
1321.	Urbán János dr.	1939-2012	középiskolai matematikatanár	2013
1322.	Uzonyi Antalné Nagy Eszter	1941-1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
1323.	Uzonyi Pál	1923-1986	tanító, ált. isk. tanár	2003
1324.	Üveges Mária Éva dr.	1942-2007	tanár, képzőművész	2008
1325.	Üveges Petronella Emma	1906-2001	középiskolai tanár	2009
1326.	Vadász István	1937-2003	tanító, tanár, színjátszó rend.	2011
1327.	Vági Gyula	1923-2005	általános iskolai tanár, ig.	2008
1328.	Vági Lajos	1893-1980	tanító	2009
1329.	Vágó László dr.	1932-2008	tanár, villamosmérnök	2009
1330.	Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia	1936-2003	tanár, főiskolai docens	2007
1331.	Valkovics Zoltán	1926-2003	tanár, festőművész	2004
1332.	Vályi-Nagy Józsefné dr., Kövér Klára	1938-2006	középiskolai vezető tanár	2006
1333.	Váradi Bálint	1935-1982	szaktanító, nevelőoth. igh.	2007
1334.	Váradi László	1939-2003	tanító, ált. iskolai tanár, ig.	2011
1335.	Váradi Zoltánné Ilyés Magdolna	1936-1981	tanító, munkaközösség-vezető	2012
1336.	Varga Antal dr.	1908-1993	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1337.	Varga Antal (Idős Varga Antal)	1885-1944	igazgató-tanító	2002
1338.	Varga Gusztáv	1921-2008	általános iskolai igazgató	2010
1339.	Varga Gyula dr.	1924-2004	tanár, egy. doc., néprajzkutató	2013
1340.	Varga Imre (S. Varga Imre)	1927-1979	tanító, középisk. tanár	2002
1341.	Varga József dr.	1935-1982	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1342.	Varga Károly dr.	1929-1999	tanító, tanár, c. főisk. docens	2013
1343.	Varga Lajos	1932-2012	ált. isk. tanár, szakf., ped. ea.	2013
1344.	Varga Lajos	1887-1967	igazgató-tanító	2003
1345.	Varga Lajosné Kunkli Irén	1938-2007	tanár, festőművész	2007
1346.	Varga László dr.	1907-1968	tanár, klasszika-filológus	2003

1347.	Varga Lászlóné Lázár Gizella	1912-1988	tanító	2007
1348.	Varga Mihály	1938-1991	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1349.	Varga Miklós	1927-1980	középisk. tanár	2005
1350.	Varga Ottó dr.	1909-1969	tszv. egy. tanár, akadémikus	2002
1351.	Varga Pál (Cs. Varga)	1922-1987	tanító	2008
1352.	Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka	1925-1982	tanító	2008
1353.	Varga Tamás dr.	1919-1987	tanár, matematikus	2011
1354.	Varga Zsigmond dr.	1886-1956	egyetemi tanár, könyvtár ig.	2003
1355.	Vári Andor	1917-1991	középiskolai tanár	2008
1356.	Vas Albin	1931-1993	középisk. tanár	2005
1357.	Vass János	1919-1967	tanító, tanár, karnagy	2012
1358.	Vass Péter	1911-1982	középisk. tanár	2004
1359.	Vecsey Tibor dr.	1913-1977	tszv. egyetemi docens	2003
1360.	Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.	1839-1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
1361.	Végh Károly	1883-1962	tanító, tanügyi előadó	2012
1362.	Végh Lujza	1926-2006	tanító	2012
1363.	Veisz János	1944-2012	kertészmérnök, tanár	2013
1364.	Vekerdi Béla dr.	1882-1970	egyetemi magántanár	2005
1365.	Vekerdi László dr.	1924-2009	orvos-író, egyetemi oktató	2012
1366.	Vékony Sándor	1901-1971	tanító, tanár, igazgató	2004
1367.	Vermes László	1919-1996	testnevelő tanár	2011
1368.	Vértesi Géza	1911-1979	tanár, szakfelügyelő	2009
1369.	Vészi János	1927-2003	tanár, újságíró, műv. kutató	2011
1370.	Vesztér Vilmos	1941-2010	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
1371.	Vida György	1876-1941	kántortanító, igazgató	2009
1372.	Vígh Jánosné	1913-2000	polgári iskolai tanár	2004
1373.	Vikár István	1911-1997	középisk. vezetőtanár	2003
1374.	Vikár Sándor	1905-1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
1375.	Vikol Erzsébet	1944-2010	magyartanár	2010
1376.	Vikol Kálmán	1911-1968	középiskolai tanár	2008
1377.	Vikol Kálmánné Poller Erzsébet	1913-2006	tanító, népfőiskola vezető	2009
1378.	Villányi Géza	1935-2009	tanító, tanár, szakfelügyelő, ig.	2013
1379.	Villás Miklós	1939-1981	általános iskolai tanár	2004
1380.	Vincze Ferenc dr.	1914-1993	mg. techn. ig., főisk. tanár	2013
1381.	Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit	1927-1990	középisk. tanár	2007
1382.	Virágh László	1902-1985	néptanító	2003
1383.	Viski Szabó Imre	1897-1979	tanító, igazgató	2004
1384.	Vitos Lajos	1909-1982	kántortanító	2009
1385.	Voksán József dr.	1926-2004	tanár, szaksz. főtitkár	2005
1386.	Waczulik Margit dr.	1913-2005	középisk. tanár, történész	2007
1387.	Weintrager Adolf	1927-1987	szakfelügyelő, főisk. tanár	2006
1388.	Zabó Zoltán dr.	1940-2007	középisk. tanár, egy. docens	2007
1389.	Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet	1919-1987	tanító, szakfelügyelő	2002
1390.	Zsákai András	1904-1993	középisk. tanár, igh.	2008
1391.	Zsáky István	1930-2001	festőművész, főisk. tanár	2013

1392.	Zsaskovszky Endre	1824-1882	orgonista, zeneszerző	2012
1393.	Zsaskovszky Ferenc	1819-1887	karnagy és zenetanár	2010
1394.	Zsigó Károly	1900-1978	tanító, középisk. tanár, ig.	2003
1395.	Zsigó Menyhértné Bary Judit	1910-1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
1396.	Zsilka László	1903-1982	tanító	2010
1397.	Zsoldos István	1913-2003	lelkész, tanár, helytört. kutató	2011
1398.	Zsolnai József dr.	1935-2011	tanító, főisk., egyetemi tanár	2011
1399.	Zsögön Zoltán	1880-1951	tanár, író és költő	2008
1400.	Zsuffa Zoltán	1921-1990	középiskolai tanár	2009
1401.	Zsurkai György	1926-2006	kántortanító, ált. isk. tanító	2009

Útmutató arcképvázlat-íróknak

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatunkat – szándékaink és lehetőségeink szerint – a következő években is folytatjuk. A 2013-as kötet bemutatója után folyamatosan várjuk a 2014. évi, XIII. kötetben megjelentethető névcikkeket.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően – figyelembe véve sorozatunk címét – minden, az élők sorából már eltávozott egykori pedagógusról fogadunk arcképvázlatot. Pedagógusnak tekintjük az oktatási rendszer keretében dolgozó pályatársainkat, óvodáktól az egyetemekig. Nem minősítjük, ki a jeles egyéniség, csupán egyetlen kritériumot érvényesítünk: legyen valaki, akinek emlékezetében jelen van, és hajlandó névcikket összeállítani volt tanáráról, munkatársáról, ismerőséről vagy családtagjáról.

Az arcképvázlatok elkészítéséhez segítséget nyújt a minden kötetünkben közreadott, az arcképvázlatok szerkezetére (tartalmára) vonatkozó ajánlás, ha tetszik: elvárás.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az *arcképvázlat szerzője* valamilyen formában *megkeresse* a még élő, közvetlen *hozzátartozókat*, egyrészt egyetértő hozzájárulásuk megszerzése miatt, másrészt igen hasznos segítséget adhatnak a szükséges adatok pontosításához, kiegészítéséhez.
- Hiteles adatokhoz leginkább az *utolsó munkahelyen meglévő dokumentumok* útján juthatnak.
- A *személyi adatokban a hitelesség* elengedhetetlen követelmény, ezért ennek biztosítását az *arcképvázlat írója – mint szerző – garantálja*, és közvetlen felelőssége van a leírt egyéb információkkal kapcsolatban is.
- A szerzők, elérhetőségük mellett, szíveskedjenek azt is közölni, hogy akiről megemlékeztek, ahhoz *milyen kapcsolat* – volt tanítvány, kolléga, családtag (gyermek, unoka, testvér stb.), barát, ismerős – *fűzte*.

Tisztelettel kérjük tehát mindazokat, akik arcképvázlat írására vállalkoznak, hogy a fentiek figyelembe vételével készítsék el írásaikat. Technikai okokból *csak számítógéppel* (nem írógéppel!) írt szöveget fogadunk el. Minden cikkhez egy jó minőségű *portréképet* kell (és egyéb *fényképeket lehet*) mellékelni. Az arcképvázlat terjedelme ne legyen több *3-4 oldalnál* (A/4-es méret, 10-12 000 karakter). A szerkesztőség fenntartja azt a jogot, hogy a fentiekben is megfogalmazott követelményeknek nem megfelelő arcképvázlatot nem közöl, természetesen a szerzőt erről értesíti.

A 2014-es kötetbe szánt arcképvázlatokat *Csermely László* tagtársunk címére kérjük elküldeni: *csermely.laszlo@t-online.hu* – 4026 Debrecen, Darabos u. 41-45. E lph. fsz. 1. – tf.: 30/644-8560.

Ami pedig a *határidők* illeti: az arcképvázlatokat 2013. november 1-jétől kezdődően folyamatosan várjuk, és 2014. május 31-én tartunk „lapzártát”. A következő kötetet akkor jelentetjük meg, ha az eddigi gyakorlatnak megfelelően a jelzett időig megfelelő számú – 80-100 db – arcképvázlat beérkezik, és a nyomdai költségek rendelkezésünkre állnak.

A SZERKESZTŐSÉG

CSERMELY PÉTER

MILYEN A JÓ TANÁR?

CÍMŰ ÍRÁSÁNAK RÖVIDÍTETT SZERKESZTETT VÁLTOZATA

A jó tanár egy egész életen át ható példát ad, egy olyan új világot nyit meg emberségben és tudásban, amelyet a diák soha nem felejt el. De milyen is a jó tanár?

A jó tanár már elfogadta saját magát. Ismeri és elfogadja a hibáit és korlátait. Emiatt alázatos. Tudja, hogy mit ér, és emiatt hiteles. A jó tanárnak a saját magát elfogadni képes alapállása a legfontosabb. A saját maga elfogadására való nyitottság és képesség egy ideális oktatási rendszerben a tanári pályaalakulási vizsga igen lényeges eleme kellene, hogy legyen.

A jó tanár személyes, egész életével tanít és nevel. Az igazán jó tanár élete egy nyitott könyv. A jó tanár szemléletet ad, az ismeretek összefüggéseit, az ismerethálózat felépítését mutatja meg. Iránytűt ad a diák kezébe azzal, hogy az ismeretek lényegét emeli ki. A jó tanár az ismerethálózat felépítésével nemcsak azok megtanulását és alkalmazását segíti, hanem egy órási eszközt ad a diák kezébe annak eldöntésére, hogy melyik új ismeret a hiteles.

A jó tanár koherens, integráns és hiteles értékmintát jelent. Tulajdonságai, döntései, választásai nem olyanok, mint egy szénaboglya. Következetes és kiszámítható. Nincs az életében kettős mérce. Saját magát és minden diákját ugyanazzal a mértékkel méri.

A jó tanár nyitott, és a diákkal együtt tanul. A tanár mintáját megismeri a diák, a diákét a tanár, és kölcsönösen tanulnak egymástól. A jó tanár kifejezetten keresi és teremti azokat az alkalmakat, amelyekben a tanulási folyamat domináns eleme a diák lehet, aki új ismereteket, új szempontokat hozhat a megértés kölcsönös fejlődésében.

A jó tanárnak érzéke van a különlegesre. Nem fél tőle, hanem élvezi és örül neki. A jó tanárnak a tehetség kihívást jelent, növeli a kreativitását. Mindig nyitott arra, hogy az egyediségnek olyan egyedi programot találjon ki, amelyik csak rá szabott.

A jó tanár mindenben a jót, a pozitívát, az értéket keresi. Nem azt emeli ki, amit a diák nem tud, hanem azt, amit tud. Legalább ötször annyit dicsér, mint amennyit szid. A jó tanár mintát ad a diákjainak arra, hogy az élet legnehezebb pillanataiban hogyan kell megőrizniük az Emberségüket.

A jó tanár nyitott és együttműködő. Kifogyhatatlan annak a szeretethálózatnak az építésében, amely a diákjainak nyit új és új utakat. Minden lépésével a jóindulat egy újabb útját kövezi ki. Egy ilyen, önfogadáson, önzetlenségen, bizalmon és értékkeresésen alapuló alapállás olyan energiákat mozgósít a diákok fejlődése érdekében, amelyek létéről addig senki még csak nem is álmodott.

A jó tanár egyszerre az állandóság és a változás egysége. E kettősség egyidejű betöltésével válik a jó tanár olyan kulturálisan domináns személyiséggé, aki formálja a köré szerveződők közösségét. A változás és állandóság egysége a férfias és nőies tulajdonságok egységeként is felfogható. A jó tanár egyszerre apa, aki igényeket támaszt, akinek a szeretete a teljesítés feltételéhez kötött, aki állandóan izgalmat hoz, és mindig újat mutat. Ugyanakkor a jó tanár egyben anya is, aki elfogadó, szeretete feltétel nélküli, aki az állandóság megnyugtató és vigaszt adó ösbizalmát hordozza.